

- **Các bảng Sắc Pháp, Danh Pháp**
- **Phân Biệt Danh (*Nāma Kammatthāna*)**

- **Quán Duyên Khởi Phương Pháp Thứ 5
(*Paṭicca Samuppāda 5th method*)**

- **Quán Duyên Khởi Phương Pháp Thứ 1
(*Paṭicca Samuppāda 1st method*)**

- **Đặc Tính-Chức Năng-Biểu Hiện-Nhân Gân
(*lakkaṇa-rasa-paccupaṭṭhāna-padaṭṭhāna*)**

- **VIPASSANĀ**
  - **Sammasana-Nāṇa**
  - **Udayabbaya-Nāṇa**
  - **Bhaṅga-Nāṇa**
  - **Bhaya-Nāṇa đến Saṅkhārupekkhā-Nāṇa**
  - **Saṅkhārupekkhā-Nāṇa đến Ariyamagga**

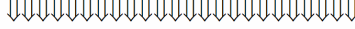

The Twenty-Eight Types of Materiality: Table^{1/1}

Four Types of Underived Concrete Materiality (*nipphanna-rūpa*)

GREAT ESSENTIALS (*mahā-bhūta*)

1) Earth-element (<i>pathavī-dhātu</i>)	3) Fire-element (<i>tejo-dhātu</i>)
2) Water-element (<i>āpo-dhātu</i>)	4) Wind-element (<i>vāyo-dhātu</i>)

TWENTY-FOUR TYPES OF DERIVED MATERIALITY (*upādāya-rūpa*)

Fourteen Types of Concrete Derived Materiality (<i>nipphanna-upādāya-rūpa</i>)		
TRANSLUCENT MATERIALITY (<i>pasāda-rūpa</i>)	FIELD MATERIALITY (<i>gocara-rūpa</i>)	1) Nutritive Essence (<i>ojā</i>)
1) Eye translucency (<i>cakkhu-pasāda</i>)	1) Colour (<i>vaṇṇa</i>)	1) Life-Faculty (<i>jīvit-indriya</i>)
2) Ear translucency (<i>sota-pasāda</i>)	2) Sound (<i>sadda</i>)	1) Heart-Materiality (<i>hadaya-rūpa</i>)
3) Nose translucency (<i>ghāna-pasāda</i>)	3) Odour (<i>gandha</i>)	SEX-MATERIALITY (<i>bhāva-rūpa</i>)
4) Tongue translucency (<i>jivhā-pasāda</i>)	4) Flavour (<i>rasa</i>)	1) Male Sex-Materiality (<i>purisa-bhāva-rūpa</i>)
5) Body translucency (<i>kāya-pasāda</i>)	<5) Tangible (<i>phoṭṭhabba</i>)>	2) Female Sex-Materiality (<i>itthi-bhāva-rūpa</i>)
Ten Types of Unconcrete Materiality (<i>anipphanna-rūpa</i>)		
DELIMITING MATERIALITY (<i>pariccheda-rūpa</i>)	CHANGE MATERIALITY (<i>vikāra-rūpa</i>)	CHARACTERISTIC MATERIALITY (<i>lakkhaṇa-rūpa</i>)
1) Space-Element (<i>ākāsa-dhātu</i>)	1) Lightness (<i>lahutā</i>)	1) Generation (<i>upacaya</i>)
INTIMATION MATERIALITY (<i>viññatti-rūpa</i>)	2) Softness (<i>mudutā</i>)	2) Continuity (<i>santati</i>)
1) Bodily Intimation (<i>kāya-viññatti</i>)	3) Wieldiness (<i>kammaññatā</i>)	3) Ageing (<i>jaratā</i>)
2) Verbal Intimation (<i>vaci-viññatti</i>)		4) Impermanence (<i>aniccatā</i>)

Concrete/Unconcrete Materiality

The twenty-eight types of materiality may be classified into two: the four great essentials (*cattāri mahā-bhūtāni*) and then the twenty-four types of materiality derived from the four great essentials (*cattunna mahā-bhūtāna upādāya-rūpa*). But those twenty-eight types of materiality may also be classified as eighteen types of concrete materiality (*nipphanna-rūpa*) and ten types of unconcrete materiality (*anipphanna-rūpa*).²

¹ The tangible is not a separate type of materiality but the earth-, fire-, and wind element.

² VsM/Ṭ.xiv.447/449 *Rūpa-Kkhandha-Kathā* ('Discussion of the Materiality Aggregate') PP.xiv.73/77; AbS/Ṭ.vi.11 *Rūpa-Samuddeso* ('Materiality Summary'); PaD.156<182> *Rūpa Saṅgaha Paramattha-Dīpanī* (*Materiality-Compendium Ultimate-Manual*)

¹ DhSA.II.674-676 '*Upādā-Bhājanīya-Kathā*' ('Discussion of the Classification of the Derived') E.II.438/VsM.xiv.447-449 '*Rūpa-Kkhandha-Kathā*' ('Discussion of the Materiality Aggregate') PP.xiv.73-78 give a summary of some of the various classifications of materiality from DhS.II '*Upādā-Bhājanīya-Kathā*' ('Classification of the Derived'). Some of them are:

- INTERNAL (*ajjhātikam*): because they occur with relation to selfhood (*atta-bhāvaṃ adhikicca*), five are said to be internal: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency.
EXTERNAL (*bāhīram*): because they occur without relation to selfhood, the remaining twenty-three types of materiality are external. <see DhS.II.672-673>
  - GROSS (*olārikam*): according to impact (*ghaṭṭana-vasena*), according to the juncture (*sarighaṭṭana-vasena*) of base and object (*vatth-ārammaṇa-bhūtattā*) twelve are said to be gross: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency; colour, sound, odour, and flavour; earth-, fire-, and wind element.
SUBTLE (*sukhumam*): because they are the opposite, the remaining sixteen are said to be subtle: water element, heart materiality, nutritive essence, life faculty, the two types of sex materiality, and the ten types of unconcrete materiality. <see DhS.II.674-675>
  - FAR (*dūre*): because they are inapprehensible according to impact (*ghaṭṭana-vasena*), and are therefore difficult to cognize by way of individual nature (*du-ppaṭṭivijjha-sabhāvattā*), sixteen materialities are said to be far <= the previously mentioned sixteen subtle materialities>.
NEAR (*santike*): because they are apprehensible according to impact, twelve are said to be near <= the previously mentioned twelve gross materialities>. <see DhS.II.676-677>
  - TRANSLUCENT MATERIALITY (*pasāda-rūpaṃ*): because they are like a pellucid mirror-surface (*vippasannattā ādāsa-talam*), being the cause for apprehending (*gahaṇa-paccaya-bhāvena*) sights, sounds, odours, flavours, and tangibles, five are said to be translucent materiality: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency.
UNTRANSLUCENT MATERIALITY (*napasāda-rūpaṃ*): because they are not so, the remaining twenty-three types of materiality are said to be untranslucent materiality (*napasāda-rūpaṃ*).
  - FACULTY (*indriyam*): because of dominance (*adhipatyaṭṭhena*), eight are said to be faculties: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency, life faculty, and female/male faculty.
NON-FACULTY (*anindriyam*): because of no dominance, twenty are said to be non-faculty: the earth-, water-, fire-, and wind element; colour, odour, flavour, and nutritive essence, and the ten types of unconcrete materiality. <see DhS.II.660-661>
  - CLUNG TO (*upādīṇṇam*): because they are kamma-born (*kamma-jam*), and clung to by kamma (*kammena upādīṇṇattā*), eighteen are said to be clung to. Nine of those eighteen kamma-born types of materiality are born only of kamma: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency, life faculty, heart materiality and female/male faculty <they arise only as part of a kamma-born kalāpa>. The other nine of those eighteen kamma-born types of materiality are said to be kamma-born when they arise as materiality of a kamma-born kalāpa: the earth-, water-, fire-, and wind element; colour, odour, flavour, nutritive essence, and the space element <these nine types of materiality may arise as part of a kalāpa born of another origin>.
NOT CLUNG TO (*anupādīṇṇam*): because they are never kamma-born, ten types of materiality are said to be not clung to: sound, and the remaining nine types of unconcrete materiality <excluding kamma-born space>. But not clung to materiality includes also nine of the eighteen types of kamma-born materiality when they are either consciousness-born, temperature-born, or nutriment-born: the such born earth-, water-, fire-, and wind element; colour, odour, flavour, nutritive essence, and space element.
  - VISIBLE IMPINGENT (*sanidassana-sappaṭigham*): among the gross <see above> the sight (*rūpaṃ*) is visible and impingent.
INVISIBLE IMPINGENT (*anidassana-sappaṭigham*): the remaining eleven gross types of materiality are invisible and impingent.
INVISIBLE UNIMPINGENT (*anidassana-appaṭigham*): all the subtle <see above> are invisible and unimpingent.
  - BASE (*vatthu*) BUT NOT DOOR (*na dvāram*): heart materiality (*hadaya-rūpaṃ*) is the base dependent on which the mind element (*mano-dhātu*) and mind-consciousness element (*mano-viññāna-dhātu*) arise, but it is not the door of the mind <the mind door (*mano-dvāra*) is the immaterial bhavaṅga>.
  - DOOR (*dvāram*) BUT NOT BASE (*na vatthu*): bodily- and verbal intimation (*viññatti*) are kamma doors (*kamma-dvāra*), but they are not the base dependent on which kamma consciousness arises <that is again the mind door>.
  - BOTH BASE (*vatthu*) & DOOR (*dvāram*): translucent materiality of the eye, ear, nose, tongue, and body is both the base dependent on which its own corresponding eye- (*cakkhu-*), ear- (*sota-*), nose- (*ghāna-*), tongue- (*jivhā-*), and body consciousness (*kāya-viññāna*) arises, as well as the door dependent on which there arises the subsequent receiving consciousness (*sampaṭicchana-citta*), etc. < of the corresponding eye-door-, ear-door-, nose-door-, tongue-door-, and body-door process>.
  - NEITHER BASE (*neva vatthu*) NOR DOOR (*na dvāram*): the remaining twenty-types of materiality are neither base nor door: the earth-, water-, fire-, and wind element; colour, sound, odour, flavour, nutritive essence, life faculty, female/male sex materiality, and space, lightness, softness, wieldiness, generation, continuity, ageing, and impermanence
- AbS.vi.20-21 '*Rūpa-Vibhāgo*' ('Materiality Analysis') includes the former classifications, and lists the latter classifications otherwise:
- BASE MATERIALITY (*vatthu-rūpaṃ*): six types of materiality are said to be base materiality: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency, as well as heart materiality.
NOT BASE MATERIALITY (*a-vatthu-rūpaṃ*): the remaining twenty-two types of materiality are said to be not base materiality.
  - DOOR MATERIALITY (*dvāra-rūpaṃ*): seven types of materiality are said to be door materiality: the eye-, ear-, nose-, tongue-, and body translucency; bodily- and verbal intimation.
NOT DOOR MATERIALITY (*a-dvāra-rūpaṃ*): the remaining twenty-one types of materiality are said to be not door materiality.
- Other classifications are mentioned and discussed under the individual type of materiality.

Mental Phenomena of Sublime Consciousness (<i>mahaggata-citta</i>) ³										
FINE-MATERIAL JHĀNA	1st	2nd	3rd	4th	5th					
CONSCIOUSNESS (<i>citta</i>)										
MENTAL FACTORS (<i>cetasika</i>)										
UNIVERSALS (<i>sabba-citta-sādhāraṇa</i>)										
1. contact (<i>phassa</i>)										
2. feeling (<i>vedanā</i>) ⁴									happiness (<i>sukha</i>)	equanimity (<i>upekkhā</i>)
3. perception (<i>saññā</i>)										
4. volition (<i>cetanā</i>)										
5. one-pointedness (<i>ek-aggatā</i>)										
6. life faculty (<i>jīvit-indriya</i>)										
7. attention (<i>manasikāra</i>)										
SUNDRIES (<i>pakiṇṇaka</i>)										
1. application (<i>vitakka</i>)										
2. sustainment (<i>vicāra</i>)										
3. decision (<i>adhimokkha</i>)										
4. energy (<i>vīriya</i>)										
5. joy (<i>pīti</i>)										
6. desire (<i>chanda</i>)										
BEAUTIFUL UNIVERSALS (<i>sobhana-sādhāraṇa</i>)										
1. faith (<i>saddhā</i>)										
2. mindfulness (<i>sati</i>)										
3. conscience (<i>hiri</i>)										
4. shame (<i>ottapa</i>)										
5. non-greed (<i>a-lobha</i>)										
6. non-hatred (<i>a-dosa</i>)										
7. ever-evenness (<i>tatra-majjhataṭṭhā</i>)										
8. tranquillity of [mental] body (<i>kāya-passaddhi</i>)										
9. tranquillity of consciousness (<i>citta-passaddhi</i>)										
10. lightness of [mental] body (<i>kāya-lahutā</i>)										
11. lightness of consciousness (<i>citta-lahutā</i>)										
12. flexibility of [mental] body (<i>kāya-mudutā</i>)										
13. flexibility of consciousness (<i>citta-mudutā</i>)										
14. wieldiness of [mental] body (<i>kāya-kammaññatā</i>)										
15. wieldiness of consciousness (<i>citta-kammaññatā</i>)										
16. proficiency of [mental] body (<i>kāya-pāguññatā</i>)										
17. proficiency of consciousness (<i>citta-pāguññatā</i>)										
18. rectitude of [mental] body (<i>kāya-ujjukatā</i>)										
19. rectitude of consciousness (<i>citta-ujjukatā</i>)										
IMMEASURABLES (<i>a-ppamaññā</i>)										
1. compassion (<i>karuṇā</i>)										
2. sympathetic joy (<i>muditā</i>)										
NON-DELUSION (<i>a-moha</i>)										
1. WISDOM FACULTY (<i>paññā-indriya</i>) ⁵										
Total mental formations	34	35	33	34	32	33	31	32	31	

³ The table has been designed according to the combination system (*sangaha-naya*): all combinations of mental formations. (AbS.ii.38-39 'Mahaggata-Citta-Sangaha-Nayo' ('Sublime-Consciousness Combination-System') CMA.ii.21, and AbS.ii.33-34 'Sobhana-Cetasika-Sampayoga-Nayo' ('Beautiful Mental-Factor Association-System') CMA.ii.17.) One column is one type of consciousness, with mental factors shaded.

⁴ The five mental factors that are underlined with a wavy line are the five jhāna factors: the feeling is happy feeling (*sukha-vedanā*) for the first four jhānas, and equanimous feeling for the fifth jhāna.

⁵ NON-DELUSION: here it is jhāna wisdom (*paññā*).

The Fifty-Two Types of Mental Factor⁶

THE FIFTY-TWO MENTAL FACTORS (<i>cetasika</i>)		
Seven Universals (<i>sabba-citta-sādhāraṇa</i>)		Six Sundries (<i>pakiṇṇaka</i>)
1) contact (<i>phassa</i>)	5) one-pointedness (<i>ek-aggatā</i>)	1) application (<i>vitakka</i>)
2) feeling (<i>vedanā</i>)	6) life faculty (<i>jīvit-indriya</i>)	2) sustainment (<i>vicāra</i>)
3) perception (<i>saññā</i>)	7) attention (<i>manasikāra</i>)	3) decision (<i>adhimokkha</i>)
4) volition (<i>cetanā</i>)		4) energy (<i>vīriya</i>)
		5) joy (<i>pīti</i>)
		6) desire (<i>chanda</i>)
Fourteen Unwholesome Mental Factors (<i>akusala-cetasika</i>)		
1) delusion ⁷ (<i>moha</i>)	6) wrong view (<i>diṭṭhi</i>)	11) remorse (<i>kukkuca</i>)
2) consciencelessness (<i>ahiri</i>)	7) conceit (<i>māna</i>)	12) sloth (<i>thina</i>)
3) shamelessness (<i>anottappa</i>)	8) hatred (<i>dosa</i>)	13) torpor (<i>middha</i>)
4) restlessness (<i>uddhacca</i>)	9) envy (<i>issā</i>)	14) scepticism (<i>vicikicchā</i>)
5) greed (<i>lobha</i>)	10) possessiveness (<i>macchariya</i>)	
Nineteen Beautiful Universals (<i>sobhana-sādhāraṇa</i>)		
1) faith (<i>saddhā</i>)	10) lightness of [mental] body (<i>kāya-lahutā</i>)	
2) mindfulness (<i>sati</i>)	11) lightness of consciousness (<i>citta-lahutā</i>)	
3) conscience (<i>hiri</i>)	12) flexibility of [mental] body (<i>kāya-mudutā</i>)	
4) shame (<i>ottapa</i>)	13) flexibility of consciousness (<i>citta-mudutā</i>)	
5) non-greed (<i>a-lobha</i>)	14) wieldiness of [mental] body (<i>kāya-kammaññatā</i>)	
6) non-hatred (<i>a-dosa</i>)	15) wieldiness of consciousness (<i>citta-kammaññatā</i>)	
7) ever-evenness (<i>tatra-majjhataṭṭā</i>)	16) proficiency of [mental] body (<i>kāya-pāguññatā</i>)	
8) tranquillity of [mental] body (<i>kāya-passaddhi</i>)	17) proficiency of consciousness (<i>citta-pāguññatā</i>)	
9) tranquillity of consciousness (<i>citta-passaddhi</i>)	18) rectitude of [mental] body (<i>kāy-ujukatā</i>)	
	19) rectitude of consciousness (<i>citt-ujukatā</i>)	
Three Abstinenes (<i>viratī</i>)	Two Immeasurables (<i>appamaññā</i>)	Non-Delusion (<i>a-moha</i>)
1) Right Speech (<i>Sammā-Vācā</i>)	1) compassion (<i>karuṇā</i>)	1) wisdom faculty (<i>paññ-indriya</i>)
2) Right Action (<i>Sammā-Kammanta</i>)	2) sympathetic joy (<i>muditā</i>)	
3) Right Livelihood (<i>Sammā-Ājīva</i>)		
(7 + 6 + 14 + 19 + 3 + 2 + 1 = 52 mental Factors)		

The mental factors arise together with consciousness and consciousness arises together with mental factors. And it is important to understand that they arise at the same time. It is a misunderstanding to think that first arises consciousness, and then because consciousness has arisen, contact arises, and then because contact has arisen feeling arises, etc. That is a misunderstanding of how mentality arises. With each arising of consciousness there arises a given number of mental factors, and they all arise at the same time: they are what The Buddha calls co-nascent phenomena (*sahajāta-dhamma*) <born at the same time>.⁸

The mental factor feeling (*vedanā*) is the feeling aggregate (*vedanā-kkhandha*), the mental factor perception (*saññā*) is the perception aggregate (*saññā-kkhandha*), and the remaining fifty mental factors are the formations aggregate (*saṅkhāra-kkhandha*).

⁶ In the first book of the Abhidhamma, the *Dhamma-Sarigani-Pāli*, The Buddha analyses the eighty-nine or one hundred and twenty-one types of consciousness with their mental factors, and the different types of materiality <except for heart-materiality (*hadaya-rūpa*), which He analyses in the *Paṭṭhāna*>. Each of the mental factors He also explains by way of synonyms. Surveying these analyses, the commentators then classified the mental factors under the various headings. Finding that according to The Buddha's analyses, seven types of mental factor are associated with all types of consciousness, they called those the universals (*sabba-citta-sādhāraṇa*). And the six types associated with sundry types of consciousness, unbeautiful (*asobhana*)<the twelve unwholesome consciousnesses (*akusala-citta*) and eighteen rootless consciousnesses (*ahetuka-citta*)> and beautiful (*sobhana*)<the remaining fifty-nine/ninety-one types of consciousness> they called the sundries (*pakiṇṇaka*). And the fourteen types of mental factor associated with only unwholesome consciousness they called the unwholesome (*akusala*), etc. The *Abhidhammattha-Sarigaha* is organized accordingly.

⁷ delusion/consciencelessness/shame/restlessness arise with all unwholesome consciousnesses: they are unwholesome universals.

⁸ DhSA.I.iii.1 'Phassa-Pañcamaka-Rāsi-Vaṇṇanā' ('Description of the Contact-Pentad Set')E.143 explains: 'For the phenomena arisen (*uppanna-dhammānaṃ*) with one consciousness (*eka-citt-asmiñ-hi*), to say 'This one has arisen first, this one afterwards (*ayaṃ paṭhamarūpam uppanno ayam pacchā'ti*)', is not acceptable (*na labbhā*).'

Nāma Tables
(Revised 17 April, 2010)

Six lines (Sequences) In Summary			
1	Rūparammaṇa-line	Kusala-group	Akusala-group
2	Saddārammaṇa-line	"	"
3	Gandhārammaṇa-line	"	"
4	Rasārammaṇa-line	"	"
5	Phoṭṭhabbārammaṇa-line	"	"
6	Dhammārammaṇa-line	"	"
	(a) Concrete-rūpa (10/11)	"	"
	(b) unconcrete-rūpa (10)	"	"
	(c-1) Buddhānussati, maranānussati	"	
	(c-2) Appamaññā (Karunā, Muditā)	"	
	(c-3) Virati (Sammā-vācā, Sammā-kammanta, Sammā-ājīva)	"	
	(d-1) Ānāpāna	"	
	(d-2) Ten Kasinas, Eight Attainments	"	
	(d-3 to 6) Four Brahmavihāra	"	
	(d-7) Asubha	"	
	(d-8) Atthika	"	

(a) Dhammārammaṇa-Line — manodvāra-vīthi Kusala group Table
Discernment of Taking Concrete-Rūpa as Object

Basis Vatthu Rūpa in hadaya = 63	63	63	63
Manodvāravajjana	Javana 7x	Sahetuka-tadārammaṇa 2x (or)	Ahetuka-tadārammaṇa 2x
1/ cakkhu-pasāda-	12	34	(or) 12/11
	12	33	" 11/11
	12	33	" 12/11
	12	32	" 11/11
2/ rūpa-	12	34	" 12/11
	12	33	" 11/11
	12	33	" 12/11
	12	32	" 11/11
3/ anicca-	12	34	" 12/11
	12	33	" 11/11
	12	33	" 12/11
	12	32	" 11/11
4/ dukkha-	12	34	" 12/11
	12	33	" 11/11
	12	33	" 12/11
	12	32	" 11/11
5/anatta-	12	34	" 12/11
	12	33	" 11/11
	12	33	" 12/11
	12	32	" 11/11
6/ asubha-	12	34	" 12/11
	12	33	" 11/11
	12	33	" 12/11
	12	32	" 11/11

(b) **Dhammārammaṇa-Line — manodvāra-vīthi — Kusala group Table**
Discernment of Taking Non-concrete-Rūpa as Object

Basis Vatthu Rūpa in hadaya = 63	63	63	63
manodvārāvajjana	Javana 7x	Sahetuka-tadārammaṇa 2x (or)	Ahetuka-tadārammaṇa 2x
1/ Ākāsa-dhātu- 12	34	34 (or)	12/11
12	33	33 "	11/11
12	33	33 "	12/11
12	32	32 "	11/11
2/ rūpa- 12	34	34 "	12/11
12	33	33 "	11/11
12	33	33 "	12/11
12	32	32 "	11/11

(c-1) **Dhammārammaṇa-Line — Buddhānussati maraṇānussati Table**

Basis Vatthu Rūpa in hadaya = 63	63	63	63
Manodvārāvajjana	Javana 7x	Sahetuka-tadārammaṇa 2x (or)	Ahetuka-tadārammaṇa 2x
1/ Buddhānussati- 12	34	34 (or)	12
12	33	34 "	12
12	33	33(Associated with Pīti) "	12
12	32	33(Associated with Pīti) "	12
2/ Maraṇānussati- 12	34	34 "	12/11
12	33	33 "	11/11
12	33	33 "	12/11
12	32	32 "	11/11

(c-2) **Dhammārammaṇa-Line — Appamaññā Table**
Kāma-Javana — manodvāra-vīthi

Basis Vatthu Rūpa in hadaya = 63	63	63
	Manodvārāvajjana	Javana 7x
1/ Karuṇā	12	35
	12	34
	12	34
	12	33
2/ Muditā	12	35
	12	34
	12	34
	12	33

(c-3) **Dhammārammaṇa-Line — manodvāra-vīthi — Virati Table**

Basis Vatthu Rūpa in hadaya = 63	63	63	63	63
	Manodvārāvajjana	Javana 7x	Sahetuka-tadārammaṇa 2x (or)	Ahetuka-tadārammaṇa 2x
1/ Sammā-vācā	12	35	34 (or)	12/11
	12	34	33 "	11/11
	12	34	33 "	12/11
	12	33	32 "	11/11
2/ Sammā-kammanta	12	35	34 "	12/11
	12	34	33 "	11/11
	12	34	33 "	12/11
	12	33	32 "	11/11
3/ Sammā-ājīva	12	35	34 "	12/11
	12	34	33 "	11/11
	12	34	33 "	12/11
	12	33	32 "	11/11

(d-1) **Ānāpāna Paṭibhāga-Nimitta object**

Dhammārammaṇa Line — Manodvāra - jhāna Samāpatti Vīthi table

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	34	34	34	34	34
2 nd Jhāna	12	34	34	34	34	32 (Vitakka&Vicāra are removed)
3 rd Jhāna	12	34	34	34	34	31 (Pīti is further removed)
4 th Jhāna	12	33	33	33	33	31 (Sukha removed, replaced by Upekkhā)

The names of *Vīthi Citta* mentioned in the Table above are:

Ma. = *Manodvārāvajjana* = the mind that advert (determine) on the object (such as *Ānāpānapaṭibhāga Nimitta*).

Pa. = *Parikamma* = the *Kāmvācāra Mahākusala Javana Citta* that performs the preliminary function (such as ‘in-breath, out-breath...’etc) so that *Jhāna Javana* arise.

U. = *Upacāra* = the *Mahākusala Javana Citta* which is the *Upacāra* of = close vicinity to *Jhāna Javana* = neighbourhood.

Nu. = *Anuloma* = the *Mahākusala Javana Citta*, the adaptation thought-moment, which arise in comfortmity with the *Jhāna Javana*.

Go. = *Gotrabhu* = the *Mahākusala Javana Citta* that cuts off the *Kāma* lineage.

Ja. = *Jhāna Javana* = *Rūpāvacāra Kusala Javana Cittas/ Arūpāvacāra Kusala Javana Cittas*

(d-2) **Kasiṇa Paṭibhāga-Nimitta object**

Dhammārammaṇa Line - Manodvāra - jhāna Samāpatti Vīthi table

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	34	34	34	34	34 ...
2 nd Jhāna	12	34	34	34	34	32 ... (Vitakka&Vicāra are removed)
3 rd Jhāna	12	34	34	34	34	31 ... (Pīti is further removed)
4 th Jhāna	12	33	33	33	33	31 ... (Sukha removed, replaced by Upekkhā)
Ākāśānañcāyatana-jhāna	12	33	33	33	33	31 ... (Upekkhā - Ekaggatā)
Viññāṇañcāyatana-jhāna	"	"	"	"	"	"
Ākiñcaññāyatana-jhāna	"	"	"	"	"	"
Nevasaññānāyatana-jhāna	"	"	"	"	"	"

(d-3 to d-6) **Four Brahmavihāra - jhāna Samāpatti Vīthi table**

(d-3) **Metta - Brahmavihāra**

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	34	34	34	34	34 ...
2 nd Jhāna	12	34	34	34	34	32 ... (Vitakka&Vicāra are removed)
3 rd Jhāna	12	34	34	34	34	31 ... (Pīti is further removed)

(d-4) **Karunā - Brahmavihāra**

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	35	35	35	35	35 ...
2 nd Jhāna	12	35	35	35	35	33... (Vitakka&Vicāra are removed)
3 rd Jhāna	12	35	35	35	35	32... (Pīti is further removed)

(d-5) **Muditā - Brahmavihāra**

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	35	35	35	35	35 ...
2 nd Jhāna	12	35	35	35	35	33... (Vitakka&Vicāra are removed)
3 rd Jhāna	12	35	35	35	35	32... (Pīti is further removed)

(d-6) **Upekkhā - Brahmavihāra**

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
4 th Jhāna	12	33	33	33	33	31 ...

(d-7) **Asubha (corpse object)**

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	34	34	34	34	34 ...

(d-8) **Aṭṭhika (skeleton object)**

Basis vatthu Rūpa in Hadaya	63	63	63	63	63	63 ...
	Ma.	Pa.	U.	Nu.	Go.	Ja. ... (many times of Jhāna Javana)
1 st Jhāna	12	34	34	34	34	34 ...

Dhammārammaṇa-line — Suddha-Manodvāra-vīthi - Akusala group Table

Basis Vatthu Rūpa in hadaya = 63	63	63	63
Manodvārāvajjana	Javana 7x	Sahetuka-tadārammaṇa 2x (or)	Ahetuka-tadārammaṇa 2x
1/ Lobha-diṭṭhi -12	20 (19/ 22/ 21)	34/ 33/ 33/ 32 (or)	12 (11/ 12/ 11)
2/ Lobha-māna -12	20 (19/ 22/ 21)	34/ 33/ 33/ 32	" 12 (11/ 12/ 11)
3/ Dosa -12	18 (20)	33/ 32	" 11 (11)
4/ Dosa-issā -12	19 (21)	" "	" " "
5/ Dosa-macchariya -12	19 (21)	" "	" " "
6/ Dosa-kukkucca -12	19 (21)	" "	" " "
7/ Moha-uddhacca -12	16	34/ 33/ 33/ 32	" 12 (11/11)
8/ Moha-vicikicchā -12	16	34/ 33/ 33/ 32	" " " "

Rūpārammaṇa — colourline — Kusala group Table

Cakkhuvāra-vīthi							Manodvāra-vīthi			
Basis vatthu rūpa in hadaya = 63	Cakkhu = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63
Pañcadvārāvajjana	Cakkhu Viññāna	Sampaṭicchana	Santīraṇa	Voṭṭha	Javana 7x	Tadārammaṇa 2x	Bhavaṅga	Manodvārāvajjana	Javana 7x	Tadārammaṇa 2x
1/Rūparammaṇa = Vaṇṇa (attention)				Rūpārammaṇa = Vaṇṇa				Rūpārammaṇa = Vaṇṇa		
11	8	11	12	12	34	34/12/11	34	12	34	34/12/11
11	8	11	12	12	33	33/11/11	34	12	33	33/11/11
11	8	11	12	12	33	33/12/11	34	12	33	33/12/11
11	8	11	12	12	32	32/11/11	34	12	32	32/11/11
							2	Rūpa- 12	34 (33/33/32)	34 (33/33/32) 12/11
							3	Anicca- 12	"	"
							4	Dukkha- 12	"	"
							5	Anatta- 12	"	"
							6	Asubha- 12	"	"

Citta + Cetasika in Mind-moment (Cittakkhaṇa)

Pañcadvārāvajjana	Cakkhuvīññāna	Sampaṭicchana	Santīraṇa	Voṭṭha
11	8	11	12/ 11	12
1/ Citta	Citta	Citta	Citta	Citta
2/ Phassa	Phassa	Phassa	Phassa	Phassa
3/ Vedanā	Vedanā	Vedanā	Vedanā	Vedanā
4/ Saññā	Saññā	Saññā	Saññā	Saññā
5/ Cetanā	Cetanā	Cetanā	Cetanā	Cetanā
6/ Ekaggatā	Ekaggatā	Ekaggatā	Ekaggatā	Ekaggatā
7/ Jīvita	Jīvita	Jīvita	Jīvita	Jīvita
8/ Manasikāra	Manasikāra	Manasikāra	Manasikāra	Manasikāra
9/ Vitakka		Vitakka	Vitakka	Vitakka
10/ Vicāra		Vicāra	Vicāra	Vicāra
11/ Adhimokkha		Adhimokkha	Adhimokkha	Adhimokkha
12/			Pīti*	Viriya

Tadārammaṇa for Tihetuka Phuthujana

After one of the 8 types Mahākusala Javana one of the 11 types Tadārammaṇa can arise.
After one of the 8 types Lobhamūla Javana one of the 11 types Tadārammaṇa can arise.
After one of the 2 types Dosamūla Javana one of the 6 types Upekkhā Tadārammaṇa can arise
After one of the 2 types Mohamūla Javana one of the 11 types Tadārammaṇa can arise.

Rūpārammaṇa -- colourline -- Akusala group Table

Basis Vatthu Rūpa in	Cakkhudvāra-vīthi							Manodvāra-vīthi			
	Hadaya = 63	Cakkhu= 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya= 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63	Hadaya = 63
	Pañca- dvārāvajjana	Cakkhu- viññāna	Sampa- ticchana	Santīraṇa	Voṭṭha	Javana 7x	Tadāram- maṇa 2x	Bhavaṅga	Mano- dvārāvajjana	Javana 7x	Tadāram- maṇa 2x
1/ Lobha-dīṭṭhi	11	8	11	12	12	20	34/33/12/11	34	12	20	34/33/12/11
2/ Lobha-dīṭṭhi	"	"	"	11	"	19	33/32/11/11	"	"	19	33/32/11/11
3/ Lobha-dīṭṭhi	"	"	"	12	"	22	34/33/12/11	"	"	22	34/33/12/11
4/ Lobha-dīṭṭhi	"	"	"	11	"	21	33/32/11/11	"	"	21	33/32/11/11
5/ Lobha-māna	"	"	"	12	"	20	34/33/12/11	"	"	20	34/33/12/11
6/ Lobha-māna	"	"	"	11	"	19	33/32/11/11	"	"	19	33/32/11/11
7/ Lobha-māna	"	"	"	12	"	22	34/33/12/11	"	"	22	34/33/12/11
8/ Lobha-māna	"	"	"	11	"	21	33/32/11/11	"	"	21	33/32/11/11
9/ Dosa	"	"	"	11	"	18	33/32/11/11	"	"	18	33/32/11/11
10/ Dosa	"	"	"	11	"	20	"	"	"	20	"
11/ Dosa-issā	"	"	"	11	"	19	"	"	"	19	"
12/ Dosa-issā	"	"	"	11	"	21	"	"	"	21	"
13/ Dosa-macchariya	"	"	"	11	"	19	"	"	"	19	"
14/ Dosa-macchariya	"	"	"	11	"	21	"	"	"	21	"
15/ Dosa-kukkucca	"	"	"	11	"	19	"	"	"	19	"
16/ Dosa-kukkucca	"	"	"	11	"	21	"	"	"	21	"
17/ Moha-uddhacca	"	"	"	11	"	16	34/33/12/11	"	"	16	34/32/12/11
18/ Moha-vicikicchā	"	"	"	11	"	16	34/33/11/11	"	"	16	34/32/11/11

Rừng Thiền Pa-Auk Giáo Trình

PHÂN BIỆT DANH (Nāma Kammatṭhāna)

Lời Tri Ân

Con xin thành kính thay mặt chư Tăng Ni và các nam, nữ cư sĩ đảnh lễ ngài Trưởng lão Pháp Thông, chân thành tán thán công đức của ngài đã dịch cho chúng con bộ sách giáo trình tại Pa-Auk, nhờ đó mà hành giả chúng con hiểu biết khi thực hành Giáo pháp của Đấng Thiện Thế.

Nguyện nhờ uy lực của Pháp bảo này, nguyện lực của ngài sớm hoàn thành.

Rừng Thiền Pa-Auk, ngày 14 tháng 12 năm 2010

Tỳ Kheo Sila Visuddhi

PHÂN BIỆT DANH (Nāma Kammatthāna)

Ba Cách Phân Biệt Hay Quán Các Danh Pháp (Nāma Kammatthāna)

Tividho hi arūpakammatthane abhiniveso phassavasena vedanāvasena cittavassenāti
(Chú Giải Trung bộ Vol.1 trang 180 Tạng Miến)

Có ba cách bắt đầu việc phân biệt các Danh Pháp (Nāma dhamma):

1. Cách phân biệt bắt đầu với Xúc (Phassa)
2. Cách phân biệt bắt đầu với Thọ (Vedanā)
3. Cách phân biệt bắt đầu với Thức (Viññāṇa)

Nếu hành giả là người hành Minh Sát thuần túy (thuần quán hành giả) thì chắc hẳn hành giả đã có thể phân biệt được các Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) một cách thấu đáo bằng Minh Sát Trí rồi (Suvisudha Rūpa Pariggaha). Điều này là vì Danh Pháp của các chúng sinh có Năm Uẩn (Pañca Vokāra Sattā) khởi lên trong tiến trình tương tục (Santāna) của chúng phải nương vào một trong các Sắc Thần Kinh (Tịnh Sắc) đó là Thần Kinh Nhãn, Thần Kinh Nhĩ, Thần Kinh Tỷ, Thần Kinh Thiệt, Thần Kinh Thân; hay Hữu Phần (Bhavaṅga) nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa)

Do đó nếu hành giả chưa thể phân biệt được các Căn Sắc hay Sắc Vật (Vatthu Rūpa) dựa vào đó Danh Pháp khởi lên và tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) thì hành giả vẫn còn rất xa với việc có thể phá vỡ các khối tưởng của Danh và với việc đạt đến Minh Sát Trí, vốn nhận ra Thực Tại Tối Hậu hay Pháp Chân Đế của nó.

Lý do là vì, đối với người hành thiền có thể phân biệt được Sắc Pháp một cách thấu đáo thì các Danh Pháp sẽ hiện rõ trong Minh Sát Trí của họ theo một trong ba cách hay theo cả ba cách phân biệt Danh Pháp (Nāma Dhamma) đã nêu trên. Do đó, chỉ hành giả nào đã phân biệt được các Sắc Pháp một cách thấu đáo, mới nên cố gắng để phân biệt các Danh Pháp. Không phân biệt được Sắc Pháp một cách thấu đáo mà chỉ nhận ra được một hay hai Sắc Pháp bằng Minh Sát Trí và rồi không phân biệt tiếp các Sắc Pháp đó, hoặc từ bỏ việc phân biệt các Sắc Pháp (Rūpa Dhamma), thì nếu hành giả cố gắng để phân biệt các Danh Pháp thì hành giả sẽ thụt lui trong việc tu tập (Kammatthānato Parihāyati- Vism. XVIII – 23).

Hai Điểm Cần Biết Và Nhớ Trước

Danh Pháp có thể được phân biệt qua các Căn Sắc (Vatthu Rūpa). Vì sự phân biệt theo các Căn Môn (Āyatana dvāra) thoát khỏi mọi 'sự vương mắc' (đó là thoát khỏi sự lầm lẫn [Anākulā]), như đã được hướng dẫn trong Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga - Bộ 2 trang 223 Tạng Miến) để phân biệt các Danh Pháp qua các Căn Môn, chẳng hạn như qua Lộ Nhãn Môn (Cakkhudvāravīthi) và v.v.. Nếu hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp và nếu hành giả là người Thuần Minh Sát (Suddha Vipassanā Yānika) hành giả phải ghi nhớ trước khi quán các Danh Pháp đó là :

1. Hành giả đã phân biệt rõ các Sắc Pháp
2. Hành giả phải phân biệt theo các Căn Môn (Āyatana Dvāra).

Ba môn — Thân Môn (Kāya Dvāra), Khẩu Môn (Vacī Dvāra) và Ý Môn (Mano Dvāra) được gọi là những cửa tạo nghiệp hay Nghiệp Môn (Kamma Dvāra). Sáu môn — Nhãn Môn (Cakkhudvāra), Nhĩ Môn (Sotadvāra), Tỷ Môn (Ghānadvāra), Thiệt Môn (Jivhādvāra), Thân Môn (Kāyadvāra) và Ý Môn (Manodvāra) được gọi là Lục Xứ Môn hay sáu cửa giác quan (Āyatana Dvāra). Điều đó có nghĩa là để phân biệt theo các Tiến Trình Tâm ở sáu cửa giác quan (Āyatana Dvāra) nhằm phá vỡ nguyên khối tưởng về các Danh Pháp (Nāma Ghana) và đạt đến Minh Sát Trí về Thực Tại Cùng Tột hay Pháp Chân Đế. Bốn khối tưởng về Danh Pháp sẽ được giải thích sau đây.

Chỉ Có Các Danh Pháp (Nāma Dhamma) Hiệp Thế

Vì các Danh Pháp (Nāma Dhamma) Siêu Thế không phải là đối tượng của thiền Minh Sát (Vipassanā) nên hành giả chỉ quán các tâm và tâm sở hiệp thế mà thôi. Trong các Danh

PHÂN BIỆT DANH

Pháp hiệp thể, theo giải thích của Mahā Tika thì: "Labhino eva pana mahaggatacittāni supākatāni honti "(Mahā Tika tập 2 trang 353), nghĩa là: Tâm Đáo Đại hay Tâm Thiền (Mahagga Citta) chỉ rõ ràng đối với tiến trình tương tục của hành giả đã chứng thiền (Jhāna), và người chứng thiền thì phải phân biệt các Pháp Thiền (Jhāna Dhamma) mà mình đã chứng đạt được. Đối với ai chưa chứng thiền (jhāna), có thể bỏ qua việc quán các thiền chi. Hơn nữa tâm không thể khởi lên mà không có các tâm sở. Tâm và tâm sở sanh cùng với nhau như một nhóm trong mỗi sát-na tâm (Cittakkhaṇa).

Bốn Đặc Tính Của Tâm Sở (Cetasika) Đi Kèm Với Tâm Vương

- (1)Ekuppāda: đồng sanh với tâm, hay khởi lên cùng một lúc với tâm
- (2)Ekanirodhā: đồng diệt, hay diệt cùng một lúc với tâm
- (3)Ekālabhāna: đồng một đối tượng, cùng có chung một đối tượng với tâm vương
- (4)Ekavatthukā: đồng một căn, cùng có chung một Căn hay Vật (Vatthu) với tâm vương.

Theo quy luật tự nhiên thì bất cứ tâm sở nào đi kèm với tâm trong cõi Dục và cõi Sắc đều có bốn đặc tính này. Riêng trong cõi Vô Sắc thì đặc tính đồng một căn (Ekavatthukā) không có vì cõi này không có Sắc Căn (Vatthu Rūpa). Về tâm sở thì có năm mươi hai loại.

52 Loại Tâm Sở

(1)Sở Hữu Biến Hành (Sabbacittasādhāraṇā): 7 tâm sở biến hành là những tâm sở luôn có mặt trong các tâm.

- (2)Sở Hữu Biệt Cảnh (Pakinnakacetāsika): 6 tâm sở
- (3)Sở Hữu Bất Thiện (Akusalacetāsika): 14 tâm sở
- (4)Sở Hữu Tịnh Hảo (Sobhana Cetasika): 25 tâm sở thiện, tốt đẹp

Tổng cộng có tất cả 52 tâm sở.

Bảy Tâm Sở Biến Hành (Sabbacittasādhāraṇā)

(1) Xúc (Phassa): sự tiếp xúc hay xúc chạm của đối tượng [đặc tính (Lakkhaṇa)]; sự liên kết giữa đối tượng với thức [nhiệm vụ (Rasa)].

(2) Thọ (Vedanā): kinh nghiệm đối tượng .

(3) Tưởng (Saññā): ghi dấu (trong tâm) về đối tượng.

(4) Tư (Cetanā): sự đốc thúc, tổ chức các tâm và tâm sở phối hợp để hướng đến đối tượng .

(5) Nhất hành (Ekaggatā): - gom tâm vào một đối tượng
- an trụ vào đối tượng.

- không để các tâm sở tương ưng phân tán (đôi khi còn gọi là samādhi hay định)

(6) Mạng quyền (Jīvita): - chăm sóc các tâm, tâm sở đi kèm.

- khả năng điều hành các tâm sở đồng sanh cùng làm một phận sự.

(7) Tác ý (Manasikāra): - gom thâu đối tượng làm thành cảnh cho tâm.

- chú ý đến đối tượng.

Sáu Tâm Sở Biệt Cảnh (Pakinnaka Cetasika)

- (1) Tầm (Vitakka): hướng tâm đến cảnh hay là cách đem tâm đến đối tượng.
- (2) Tư (Vicāra): quan sát đối tượng một cách khảng khít (chăm chú quan sát)
- (3) Thắng giải (Adhimokkha): quyết định trên đối tượng.

PHÂN BIỆT DANH

(4) Càn (Vīriya): siêng năng tinh tấn. (Nó là sự cố gắng để làm cho các tâm và tâm sở khởi lên trên một đối tượng. Trong trường hợp tâm bất thiện thì tâm sở này cố gắng làm cho tham hay sân hay si, v.v. khởi lên. Trong trường hợp tâm thiện thì tâm sở này cố gắng làm cho vô tham hay vô sân hay vô si khởi lên.

(5) Hỷ (Pīti): trạng thái tâm hoan hỷ hay thích thú với đối tượng.

(6) Dục (Chanda): sự mong muốn, ao ước một đối tượng, hay muốn tạo ra một đối tượng.

Lưu ý: Sáu loại tâm sở này không sanh cùng với tất cả tâm mà chỉ hợp với một số tâm, cho nên chúng được gọi là tâm sở Biệt Cảnh.

Tất cả, bảy tâm sở Biến Hành và sáu tâm sở Biệt Cảnh, mười ba tâm sở được gọi chung là Sở Hữu Tợ Tha (Aññasamānā). Chúng có thể khởi lên trong cả hai loại tâm - thiện và bất thiện.

Tâm – Tư – Tác ý (Vitakka – Cetanā- Manasikā)

Tâm (Vitakka) gom kết các Danh Pháp tương ứng để hướng tới đối tượng.

Tư (Cetanā) hướng các Danh Pháp tương ứng mà tâm sở Tâm đã thu gom vào đối tượng.

Tác ý thì làm cho các Danh Pháp tương ứng hướng thẳng vào đối tượng, lèo lái tới đối tượng

Chú ý: Hãy nhớ rằng nhóm tâm và tâm sở cùng sanh với nhau trong một sát-na tâm được gọi là Danh Pháp Tương Ứng (Sampayutta Dhamma).

Tâm Sở Bất Thiện (Akusala Cetasika): Bốn Tâm Sở Bất Thiện Biến Hành (Sādhāraṇa Cetasika [Bốn Tâm Sở Liên Kết Với Tất Cả Các Tâm Bất Thiện])

(1) Si (Moha): - không thấy rõ thực chất của đối tượng.

- hiểu sai về đối tượng.

(2) Vô Tàm (Ahirika): không hổ thẹn đối với điều bất thiện như:

(i) tà hạnh

(ii) tham, sân, si.

(3) Vô Quý (Anottapa): không biết sợ hãi những điều bất thiện như

(i) tà hạnh

(ii) tham, sân, si.

(4) Phóng Dật (Uddhacca): tâm không an tịnh và không đáp xuống đối tượng là trạo cử.

Nhóm Ba Tâm Sở Tham

(1) Tham (Lobha): - chấp trước hay bị dính mắc vào đối tượng như là "tôi", "của tôi"
- thèm khát đối tượng

- dính chặt vào đối tượng

(2) Tà Kiến (Diṭṭhi): - chấp giữ niềm tin cho rằng đối tượng là thường, lạc, ngã, tịnh.

- hiểu sai

(3) Ngã Mạn (Māno): - cái tâm được đánh giá cao như là "tôi là thế này, tôi là thế nọ"
- trạng thái tự kiêu, tự đại, tự cao, tự mãn

- muốn nổi bật.

PHÂN BIỆT DANH

Giải thích

"Paramatthato Avijamānesu itthipurisādīsu Javati, vijjamānesupi khandhādīsu na javatīti avijjā "(Vism XV,43)

Si (Moha) cũng gọi là Vô Minh (Avijjā). Nếu, bằng Minh Sát Trí, phân tích các chúng sinh, hữu tình và vô tình, trong ba mươi một cõi cho đến khi đạt đến Thực Tại Tối Hậu hay Chân Đế và nếu nhận ra rằng chỉ có:

- (1) Tập hợp các Sắc Pháp hay Sắc Uẩn;
- (2) Tập hợp các Danh Pháp hay Danh Uẩn
- (3) Tập hợp các Sắc Pháp và Danh Pháp hay Danh Uẩn và Sắc Uẩn,

thì sự nhận thức đó là đúng; đây là Danh Sắc Phân Tích Trí (Nāmarūpa Pariccheda Ñāṇa).

- (4) Và nếu nhận ra rằng chỉ có những tập hợp của Nhân và Quả

thì sự nhận thức ấy là đúng; đây là Nhân Duyên Phân Biệt Trí (Paccaya Pariggaha Ñāṇa)

Những tập hợp của Sắc Pháp, Danh Pháp và Nhân Quả này được gọi là các Pháp Hữu Vi (Saṅkhāra Dhamma). Các Pháp Hữu Vi thì Vô Thường (Anicca), vì sau khi sanh ra chúng liền diệt; Khổ (Dukkha) bởi vì chúng luôn bị đàn áp bởi sự sanh và diệt; Vô Ngã (Anatta), vì chúng không có một cốt lõi bất khả hoại. Chúng là bất tịnh. Do đó nếu hành giả nhận ra các Pháp Hữu Vi là :

- (5) Vô thường
- (6) Khổ
- (7) Vô Ngã
- (8) Bất Tịnh

thì sự nhận thấy đó là đúng, là Tuệ Minh Sát.

Như vậy, nếu một người nhận ra rằng các chúng sinh, hữu tình và vô tình, trong ba mươi một cõi là tập hợp các Sắc Pháp, tập hợp các Danh Pháp, tập hợp của Năm Uẩn, mười hai Xứ, mười tám Pháp Giới, cũng như tập hợp của Nhân, tập hợp của Duyên, tập hợp của pháp Vô Thường, tập hợp của pháp Đau Khổ, tập hợp của pháp Vô Ngã, tập hợp của pháp Bất Tịnh, thì sự nhận thức đó là nhận thức chơn chánh, là Chánh Kiến (Sammādiṭṭhi), Minh Trí (Vijjā Ñāṇa). Không nhận thức đúng như vậy và nếu các chúng sinh hữu tình, vô tình được thấy như là đàn ông, đàn bà người, chúng sinh, trời, thần v.v. hay như vàng, bạc, cây, nước, đất, rừng, núi,... như thường, lạc, ngã, tịnh thì những cái thấy này gọi là Vô Minh (Avijjā) .

Để hiểu thêm về Vô Minh (Avijjā), Si (Moha), Tà Kiến (Micchā), hai loại tà kiến về Tụ Ngã (Atta) sẽ được bàn đến.

Hai Loại Tà Kiến

Nói một cách đại khái thì có hai loại ngã kiến đó là Ngã Kiến Phổ Thông (Lokasamaññā Atta) và Ngã Kiến (Atta Diṭṭhi) có ngoài giáo pháp (Trung Bộ Tập 1 trang 365,366).

(1) Lokasamaññā Atta: Đây là sự chấp giữ quan niệm cho rằng có các vật hữu tình như đàn ông, đàn bà, con người, chúng sinh, trời, thần, phạm thiên, trâu, bò, súc sanh v.v. và các vật vô tình như vàng, bạc, ruộng, nhà, cây, nước, đất, rừng, núi,v.v. Đối với một người hành thiền có thể phân biệt được bên ngoài, nếu vị ấy phân biệt bốn đại của vật vô tình, thì chỉ có thể thấy những phân tử nhỏ hay các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Và nếu vị ấy phân tích các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) đó bằng tuệ nhãn, thì vị ấy chỉ thấy

(i) Utuja Ojaṭṭhaka Rūpa (sắc có dưỡng chất là yếu tố thứ tám do thời tiết sanh) được sanh từ hoả đại và

PHÂN BIỆT DANH

(ii) Nếu có âm thanh kèm theo thì là Utuja Saddanavaka Rūpa (sắc có âm thanh là thứ chín do thời tiết sanh).

Do đó nếu một người nhận thức những vật vô tình như các tập hợp của Utuja Ojattmaka Rūpa hay (nếu có âm thanh kèm theo) là các tập hợp Utuja Saddanavaka Rūpa, hoặc nếu nhận thấy chúng là Vô Thường, Khổ, Vô Ngã, Bất Tịnh thì đó là nhận thức đúng. Nhưng nếu chỉ thấy là vàng, bạc,... thì niềm tin và quan kiến ấy là sai lạc. Đó là Ngã Kiến Phổ Thông của thế gian (Lokasamañña Atta).

(2) Ngã Kiến (Atta diṭṭhi): Nói chung có hai loại tà kiến là Sáng Tạo Ngã (Parama Atta) và Bản Mệnh Ngã (Jīva Atta).

- Parama Atta Diṭṭhi: quan kiến cho rằng có một đấng sáng tạo chủ tạo ra toàn cõi thế gian và các loài chúng sinh này .

- Jīva Atta: chấp giữ tà kiến cho rằng có một linh hồn sáng tạo hiện hữu trong tiến trình tương tục của mỗi chúng sinh hữu tình, là Bản Mệnh Ngã.

Si (Moha): là hiểu biết một cách sai lầm cho rằng các hữu tình và vô tình trong ba mươi một cõi là thường, lạc, ngã, tịnh.

Tà Kiến (Diṭṭhi): là chấp chặt quan kiến sai lầm cho rằng các chúng sinh hữu tình và vô tình trong ba mươi một cõi là thường, lạc, ngã, tịnh.

Nhóm Bốn Tâm Sở Sân

(1) Sân (Dosa): - tâm giận dữ, nóng nảy

- muốn huỷ diệt

(2) Tật (Issā): - tâm tật đố, ghen tỵ với sự giàu sang và vinh quang của kẻ khác.

- ganh tỵ

(3) Lận (Macchariya): - bòn xén, keo kiệt, bòn rít.

- không chịu chia sẻ của cải cho kẻ khác

(4) Hối (Kukkucca): - hối hận việc ác đã làm

- hối tiếc việc thiện đã bỏ qua

Nhóm Hai Tâm Sở Hôn Trầm

(1) Thụy Miên (Thīna): - tâm trì trệ, buồn ngủ.

- tâm đã dưng không phấn khởi

(2) Hôn Trầm (Middha): - tâm sở trì trệ đi kèm (tâm)

- tâm sở đã dưng không phấn chấn đi kèm

Nhóm Một Tâm Sở Si

Hoài Nghi (Vicikicchā): là nghi ngờ theo tám cách sau

1) Hoài nghi tính chân thực của Đức Phật.

2) Hoài nghi tính chân thực của Pháp.

3) Hoài nghi tính chân thực của Chư Thánh Thanh Văn Đệ Tử của Đức Phật.

4) Hoài nghi Tam Học

5) Hoài nghi kiếp sống quá khứ (Ngũ Uẩn quá khứ).

6) Hoài nghi kiếp sống tương lai (Ngũ Uẩn tương lai).

7) Hoài nghi cả hai thời — quá khứ và vị lai.

8) Hoài nghi lý duyên khởi.

Lưu ý: Những mối hoài nghi về Nghiệp và Quả của nghiệp được bao gồm trong hoài nghi Lý Duyên Khởi.

Hai Mươi Lăm Tâm Sở Tinh Hảo (Sobhana Cetasikā)

PHÂN BIỆT DANH

Trong 25 tâm sở Tịnh Hảo, có:

- 19 tâm sở Tịnh Hảo Biến Hành (Sobhana Sādhāraṇā)
- 3 tâm sở Tiết Chế (Virati)
- 2 tâm sở Giới Phần (Appamaññā)

1 tâm sở Trí Tuệ (Paññindriya)

Mười Chín Tâm Sở Tịnh Hảo Biến Hành (Sobhana Sādhāraṇā)

(1) Tín (Saddhā): niềm tin, đức tin (theo tám cách đã đề cập ở hoài nghi).

Chú ý: tám niềm tin này được trình bày theo một nhóm. Hãy hiểu sự khác nhau nơi đối tượng của niềm tin như:

- i) Niềm tin đối với Ân Đức Phật trong việc lấy Ân Đức Phật làm đối tượng.
- ii) Niềm tin đối với Ân Đức Pháp trong việc lấy Ân Đức Pháp làm đối tượng.
- iii) Niềm tin đối với Ân Đức Tăng trong việc lấy Ân Đức Tăng làm đối tượng.
- iv) Niềm tin đối với Giới Học (Sila Sikkhā) ở giai đoạn giữ giới, niềm tin về Định Học khi tu tập định (các tầng thiền ở giai đoạn tu định), niềm tin về Tuệ Học (trí tuệ thể nhập Thực Tại Tối Hậu của các Danh Pháp và Sắc Pháp đúng như chúng thực sự là [niềm tin nơi pháp hành để có thể chứng ngộ Tứ Diệu Đế ở giai đoạn tu tuệ]).
- v) Niềm tin về Ngũ Uẩn quá khứ khi phân biệt quá khứ.
- vi) Niềm tin về Ngũ Uẩn tương lai khi phân biệt tương lai.
- vii) Niềm tin về cả hai — Ngũ Uẩn quá khứ và vị lai khi phân biệt quá khứ và tương lai.

vii) Niềm tin về Nhân Quả hay tin Lý Duyên Khởi trong việc phân biệt các mối quan hệ nhân quả.

(2) Niệm (Sati): - không trôi nổi như trái bầu mà chìm xuống như hòn đá, đó là sự ‘chìm lắng’ của tâm và các tâm sở phối hợp vào đối tượng thiện như Ân Đức Phật, Ân Đức Pháp, .v.v.

- tâm vững chắc trên đối tượng

- tâm không quên đối tượng.

(3) Tàm (Hiri) : hổ thẹn về
(i) các bất thiện pháp và

(ii) tà hạnh

(4) Quý (Ottappa): ghê sợ về
(i) các bất thiện pháp và

(ii) tà hạnh

(5) Vô Tham (Alobha): - tâm không dính vào các đối tượng thế gian.

- tâm không dính vào (đó) xem như “của tôi, thuộc về tôi”

(6) Vô Sân (Adosa): - tâm không khắc nghiệt và thô bạo trên đối tượng

- không muốn hủy diệt (đối tượng).

(7) Hành Xả (Tatramajjhataṭṭā): - giữ tâm cân bằng trên đối tượng (để cho tâm và các tâm sở không vượt quá phạm sự của chúng, không dẫn tới hai tình trạng là ngã mạn (māna) và đã dượt buồn ngủ.

- nhìn vào đối tượng với thái độ xả.

(8) Tịnh Thân (Kāya Passaddhi): trạng thái an tĩnh của tâm sở

(9) Tịnh Tâm (Citta Passaddhi): trạng thái an tĩnh của tâm.

PHÂN BIỆT DANH

- (10) Kinh Thân (Kāya Lahutā): sự nhẹ nhàng kinh an của thân
  - (11) Kinh Tâm (Citta Lahutā) : sự nhẹ nhàng kinh an của tâm.
  - (12) Nhu Thân (Kāya Mudutā): tánh mềm dẻo, dễ uốn nắn của thân sở.
  - (13) Nhu Tâm (Citta Mudutā): tánh mềm dẻo, dễ uốn nắn của tâm.
  - (14) Thích Thân (Kāya Kammaññatā): tính cách dễ sử dụng của thân sở.
  - (15) Thích Tâm (Citta Kammaññatā): tính cách dễ sử dụng của tâm.
  - (16) Thuần Thân (Kāya Pāguññatā): sự tinh luyện thuần thực của thân sở.
  - (17) Thuần Tâm (Citta Pāguññatā): sự tinh luyện thuần thực của tâm.
  - (18) Chánh Thân (Kāyujjukatā): - trạng thái ngay thẳng của thân sở.
- không đạo đức giả, lừa phỉnh
  - (19) Chánh Tâm (Cittujjukatā): - trạng thái ngay thẳng của tâm,
- không đạo đức giả, lừa phỉnh
- (Māyā: che dấu những lỗi lầm

Sāṭṭheyya: phơi bày những gì mình không có thực)

Ba Tâm Sở Tiết Chế (Virati)

- (1) Chánh ngữ (Sammā Vācā): - tránh bốn tà ngữ không liên quan tới việc nuôi mạng
- không phạm vào tà ngữ.
- (2) Chánh nghiệp (Sammā Kammanta): - tránh ba tà hạnh của thân không liên quan tới việc nuôi mạng;
- không phạm vào tà hạnh về thân.
- (3) Chánh Mạng (Sammā Ājīva): - tránh bốn tà ngữ và ba tà hạnh của thân có liên quan tới việc nuôi mạng
- không phạm vào các tà hạnh và tà ngữ.

Hai Tâm Sở Vô Lượng (Appamaññā)

- (1) Bi (Karuṇā): - là lòng thương xót và bi mẫn, lấy những chúng sinh đang đau khổ làm đối tượng
- mong muốn cứu họ thoát khổ.
- (2) Hỷ (Muditā): - là sự hoan hỷ và lấy những chúng sinh đang hạnh phúc làm đối tượng
- không có ganh tị

Một Tâm Sở Tuệ Căn (Paññindriya)

Tâm sở Tuệ Căn (trí tuệ): - sự thấu rõ Chân Đế đúng như thật
- thấu rõ Tứ Diệu đế.

Tuệ còn gọi là Trí (Ñāṇa), Vô Si (Amoha), Chánh Kiến (Sammāditṭhi), Trạch Pháp (Dhamma Vicaya). Vì nó vận dụng tính ưu thế hay quyền kiểm soát trong việc thấu hiểu Tứ Diệu Đế, cho nên gọi là Tuệ Căn (Paññindriya).

Trên đây là 25 tâm sở Tịnh Hảo.

Khi hành giả, với Minh Sát Trí, bắt đầu phân biệt Thực Tại Tối Hậu hay Pháp Chân Đế bằng cách chú ý tới hoặc là đặc tính (Sabhāvalakkhana) hoặc là nhiệm vụ (Rasa) của nó, cả hai đặc tính và nhiệm vụ này đã được đề cập trong vài tâm sở trên.

Sáu Thức Giới (Viññāna Dhātu)

Người hành thiền sau khi đã biết rõ về 52 tâm sở thì nên biết khái quát về Thức (Viññāna) vốn đi theo các tâm sở ấy. Nói tóm tắt, có sáu Thức Giới trong Minh Sát:

PHÂN BIỆT DANH

- (1) Nhãn Thức: thức nhận ra cảnh sắc / màu sắc, nương vào Nhãn Tịnh Sắc hay thần kinh mắt.
- (2) Nhĩ Thức: thức nhận ra cảnh thanh / âm thanh, nương vào Nhĩ Tịnh Sắc hay sắc thần kinh tai.
- (3) Tỷ Thức: thức nhận ra cảnh mùi / mùi hương nương vào Tỷ Tịnh Sắc hay thần kinh mũi.
- (4) Thiệt Thức: thức nhận ra cảnh vị / mùi, nương vào Thiệt Tịnh Sắc hay thần kinh lưỡi.
- (5) Thân Thức: thức nhận ra cảnh xúc chạm / vật có thể sờ chạm nương vào Thân Tịnh Sắc hay sắc thần kinh thân.
- (6) Ý Thức: thức nhận ra sáu cảnh thích hợp, nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa), hay Hữu Phần (Bhavaṅga).

Ngoại trừ ngũ song thức từ 1 tới 5, tất cả tâm khởi lên nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) đều gọi là Ý Thức.

Vì các Danh Pháp phải được phân biệt theo Lục Xứ Môn hay Căn Môn (Āyatana Dvāra), nên hành giả cần phải biết tên của các Lộ Trình Tâm qua các căn môn tương ứng. Có bảy loại Tâm Lộ (tuần tự sanh diệt) trong Tiến Trình Nhãn Môn (Cakkhuvāra Vīthi) là:

- (1) Hướng Tâm (Āvajjana): tâm chuyển hướng tới đối tượng (trong các căn môn tương ứng)
- (2) Nhãn Thức Tâm (Cākkhu Viññāṇa): tâm biết cảnh sắc nương vào Nhãn Vật hay Nhãn Căn (sự thấy).
- (3) Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana): tâm tiếp nhận đối tượng
- (4) Suy Xét hay Suy Đạc Tâm (Santīraṇa): tâm thẩm xét đối tượng
- (5) Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana): xác định đối tượng (như dễ chịu, khó chịu, khả ái hay không khả ái...)
- (6) Tốc Hành Tâm (Javana): tâm kinh nghiệm (hưởng) (?) đối tượng, khởi lên theo đà quán tính một cách liên tục.
- (7) Đồng Sở Duyên hay Đăng Ký Tâm hay Thập Di Tâm (Tadālambaṇa): tâm tiếp tục nhận biết đối tượng của Tốc Hành Tâm .

Chú ý: Hướng Tâm (Āvajjana) đưa tâm hướng về đối tượng xuất hiện ở Ngũ Môn (Pañcadvāra), như Nhãn Môn chẳng hạn, thì được gọi là Tâm Khán Ngũ Môn (Pañcadvāravajjana) để phân biệt nó với Tâm Khán Ý Môn (Manodvāravajjana), hướng đến đối tượng xuất hiện ở Ý Môn (Manodvāra). Tâm Hướng không thể cùng một lúc hướng đến tất cả năm cảnh hay năm đối tượng ở năm căn môn được.

Tattha ekaṃ ārammaṇaṃ dvīsu dvīsu dvāresu āpāthamāgacchati rūpārammaṇañji cakkhupasādaṃ ghaṭṭevā taṅkhaṇaññeva manodvāre āpāthamāgacchati bhavaṅgacalanassa paccayo hotīti attho. Sadda gandha rasa phoṭṭhabbārammaṇesupi eseva nayo (Vi Diệu Pháp Chú Giải tập 1, trang 114)

Theo sự định nghĩa Chú Giải trên thì :

- (1) Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) đi vào hay tác động vào lĩnh vực của Nhãn Môn và Ý Môn cùng một lúc. Tâm Hướng (Āvajjana) hướng đến Cảnh Sắc vốn tác động vào cả hai môn đó.
- (2) Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) đi vào lĩnh vực của Nhĩ Môn và Ý Môn cùng một lúc. Tâm Hướng (Āvajjana) hướng đến Cảnh Thanh, vốn tác động trên lĩnh vực của cả hai môn đó.
- (3) Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) đi vào lĩnh vực của cả Tỷ Môn lẫn Ý Môn cùng một lúc. Tâm Hướng (Āvajjana) hướng tâm về Cảnh Khí, vốn tác động trên lĩnh vực của cả hai môn đó.

PHÂN BIỆT DANH

(4) Cảnh Vị (Rasārammaṇa) đi vào lĩnh vực của Thiệt Môn và Ý Môn cùng một lúc. Tâm Hướng (Āvajjana) hướng tâm về Cảnh Vị, vốn tác động trên lĩnh vực của cả hai môn đó.

(5) Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa) đi vào lĩnh vực của Thân Môn và Ý Môn cùng một lúc. Tâm Hướng (Āvajjana) đưa tâm về Cảnh Xúc, vốn tác động trên lĩnh vực của cả hai môn đó.

Một điểm cần lưu ý nữa là có ba loại Tiến Trình Tâm hay Tâm Lộ (Vīthi): Lộ Ý Môn Tùy Thuộc (Tadanūvattakamānodvāra Vīthi) với Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) theo sau, Lộ Ý Môn Thuần Túy (Suddhamanodvāra Vīthi) và Lộ Ý Môn bắt lầy Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa) làm đối tượng. Chúng xảy ra như sau:

(1) Tâm Khán Ý Môn (Manodvāravajjana): - tâm hướng về đối tượng xuất hiện hay đi vào lĩnh vực của Ý Môn.

- (nó thực hiện nhiệm vụ quyết định cùng nhau)

- (hướng tâm và quyết định)

(2) Tốc Hành Tâm (Javana): tâm kinh nghiệm (hưởng) (?) cảnh khởi lên theo một quán tính liên tục.

(3) Đồng Sở Duyên hay Thập Di Tâm hay Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa): tâm tiếp tục nhận biết đối tượng của Tốc Hành Tâm .

Chú ý: Trong lộ trình tâm, thì Tốc Hành Tâm trải qua bảy sát-na và Đăng Ký Tâm tối đa chỉ có hai sát-na. Các tâm còn lại thì xảy ra chỉ một lần. Sau khi Lộ Ngũ Môn (thí dụ Tâm Lộ Nhãn Môn) chấm dứt, tiếp theo là sự khởi lên của Hữu Phần (Bhavaṅga), và Tâm Lộ Ý Môn khởi lên. Tâm Lộ Ý Môn thứ nhất được gọi là Tâm Lộ Ý Môn nối tiếp Tâm Lộ Ngũ Môn (Tadanūvattakamānodvāra Vīthi), từ Tâm Lộ Ý Môn thứ hai trở đi được gọi là Lộ Ý Môn Thuần Túy (Suddhamanodvāra Vīthi). Lại nữa, Tâm Lộ Ý Môn vốn bắt lầy một Cảnh Pháp hay một nhóm Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa) làm đối tượng cũng được gọi là Suddhamanodvāra Vīthi. Một điểm khác cần lưu ý nữa là ngoại trừ Ngũ Thức (thí dụ Nhãn Thức), tất cả Lộ Trình Tâm còn lại hoặc được gọi là Ý Thức (Mano viññāṇa) hay Ý Thức Giới (Mano Viññāṇa Dhātu). Theo cách của Pháp Môn Kinh (Suttanta), hãy lưu ý rằng Tâm Hữu Phần được gọi là Ý Giới (Mano Dhātu) hay Ý Môn (Manodvāra).

Sáu Cảnh (Ārammaṇa)

- (1) Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa): hình dáng, màu sắc
- (2) Cảnh Thanh (Saddārammaṇa): âm thanh
- (3) Cảnh Khí (Gandhārammaṇa): mùi hương
- (4) Cảnh Thiệt (Rasārammaṇa): vị
- (5) Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa): những gì có thể sờ chạm được (như đất, lửa, gió)
- (6) Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa): ý nghĩ

Sáu Loại Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa)

- (1) Thần Kinh Sắc (Pasāda Rūpa): 5 Thần Kinh Sắc.
- (2) Sukhumarūpa: 16 Sắc Tế.

Chú ý : 12 loại Sắc - đó là 5 Sắc Thần Kinh và 7 Sắc Cảnh Giới - dễ dàng phân biệt bằng Minh Sát Trí của hành giả, do đó chúng được gọi là Sắc thô (Olārika). Hãy ghi nhớ rằng, trong 28 sắc, trừ 12 sắc thô này ra thì các sắc còn lại rất khó mà phân biệt; vì vậy chúng được gọi là Sắc Tế (Sukhuma).

- (3) Tâm (Citta): 6 Thức Giới (Viññāṇa Dhātu).
- (4) Tâm Sở: 52 tâm sở.
- (5) Niết Bàn (Nibbāna): Vô Vi Giới (Asañkhata Dhātu).

PHÂN BIỆT DANH

(6) Chế Định (Paññati): tất cả khái niệm như các Biến Xứ (Kasina), khái niệm về tên, khái niệm hình dạng,...

Những Danh Pháp (Nāma Dhamma) Cần Được Phân Biệt

Tasmā taṃ rupaṃ arammaṇaṃ katvā uppananaṃ saññaṃ saṅkhare viññaṇaṇca idaṃ arūpaṃ paricchinditvā aniccādito passati (Vi Diệu Pháp Chú Giải trang 271- Tạng Miến).

Nếu, lần đầu tiên hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp, theo hướng dẫn của Chú Giải, hành giả phải phân biệt các Danh Pháp khởi lên do lấy các Sắc Pháp làm đối tượng trong số sáu đối tượng. Tất nhiên, đối với người hành thiền phân biệt các Danh Pháp khởi lên do lấy các Danh Pháp làm đối tượng là việc có thể làm được, nhưng đối với hành giả mới bắt đầu thực hành phân biệt hay Quán Danh (Nāma Kammatthāna) thì đó là điều rất khó để phân biệt (dupariggāha - khó phân biệt). Vì lý do ấy, hành giả được khuyên là không nên phân biệt chúng trước (tức không nên phân biệt Danh lấy Danh làm đối tượng trước).

Một điểm nữa là nếu hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp khởi lên lấy khối tượng về khái niệm làm đối tượng như đàn ông, đàn bà, người, vàng, bạc,...thì cũng có thể được. Dù vậy, nó vẫn không phải là quán trên khái niệm mà là phân biệt Danh Chơn Đế (Nāma Paramattha) khởi lên khi lấy khái niệm làm đối tượng. Vì hành giả phải Hành Minh Sát (Vipassanā) trên cả hai - đối tượng và cái quán đối tượng (arammaṇanika) - trong giai đoạn Thiền Minh Sát (Vipassanā), do đó hành giả được hướng dẫn để phân biệt chỉ các Danh Pháp khởi lên lấy Sắc Pháp làm đối tượng trước. Vì chỉ những vị Chỉ Thừa Hành Giả (Samatha Yanika) mới có thể phân biệt được các thiền chi (Jhāna Nāma) hay còn gọi là các Pháp Thiền (Jhāna Dhamma) vốn là các Pháp Thiền và các pháp Tương Ứng Thiền (Jhāna Sampayutta Dhamma) khởi lên khi lấy khái niệm làm đối tượng (như khái niệm Kasina chẳng hạn), phải được vị ấy phân biệt.

Định Nghĩa Sáu Hàng

Khi phân chia Sắc Pháp theo đối tượng (Cảnh), có sáu loại đối tượng khác nhau:

- (1) Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)
- (2) Cảnh Thanh (Saddārammaṇa)
- (3) Cảnh Khí (Gandhārammaṇa)
- (4) Cảnh Vị (Rasārammaṇa)
- (5) Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)
- (6) Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa).

Có 21 loại Sắc được gọi là Cảnh Pháp, đó là 5 Sắc Thần Kinh và 16 loại Sắc Tế. Trong tập sách này thì các Danh Pháp lấy Cảnh Sắc làm đối tượng được gọi là Danh Pháp Hàng Cảnh sắc (Rūparammaṇa Line)... Tất cả sáu Hàng Danh Pháp đều phải được phân biệt.

Một điểm nữa là, thí dụ trong hàng Cảnh Sắc, Tâm Lộ Nhãn Môn (Cakkhuvāra Vīthi) và Tâm Lộ Ý Môn có thể sanh khởi khi lấy Cảnh Sắc làm đối tượng và trong đó Tốc Hành Tâm thiện được bao gồm. Danh Pháp của những Tiến Trình Tâm hay Tâm Lộ này được gọi là Nhóm (Danh Pháp) Thiện. Tâm Lộ Nhãn Môn và Tâm Lộ Ý Môn khi lấy Cảnh Sắc làm đối tượng và trong đó Tốc Hành Bất Thiện được bao gồm, bắt lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) kể như đối tượng có thể sanh khởi với Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) kể như nhân căn bản. Nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) này được gọi là Nhóm Bất Thiện. Còn khi Tâm Lộ hay Tiến Trình Tâm trong đó Tốc Hành Duy Tác (Kiriya Javana) được bao gồm chỉ xảy ra trong các Tiến Trình Tâm của bậc A-la-hán nên không đề cập trong tập sách này.

Bốn Tùy Quán (Anupassanā)

- (1) Khi hành Thiền Minh Sát, nếu phân biệt Danh - Sắc - Nhân - Duyên bắt đầu với các Sắc Pháp thì gọi là Thân Quán Niệm Xứ (Kayānupassana Satipatthāna).
- (2) Khi hành Thiền Minh Sát, nếu phân biệt Danh - Sắc - Nhân - Duyên bắt đầu với các Thọ thì gọi là Thọ Quán Niệm Xứ (Vedanānupassana Satipatthāna).

PHÂN BIỆT DANH

(3) Khi hành Thiền Minh Sát, nếu phân biệt Danh - Sắc - Nhân - Duyên bắt đầu với các Danh Pháp thì gọi là Tâm Quán Niệm Xúc (Cittānupassana Satipaṭṭhāna).

(4) Khi hành Thiền Minh Sát, nếu phân biệt Danh - Sắc - Nhân - Duyên bắt đầu với Xúc (Phassa) thì gọi là Pháp Quán Niệm Xúc (Dhammānupassana Satipaṭṭhāna).

Trong ba cách phân biệt Danh Pháp, cách phân biệt bắt đầu với cảm giác là Thọ Quán Niệm Xúc (Vedanānupassana Satipaṭṭhāna), cách phân biệt bắt đầu với Thức là Tâm Quán Niệm Xúc (Cittānupassana Satipaṭṭhāna), cách phân biệt bắt đầu với Xúc là Pháp Quán Niệm Xúc (Dhammānupassana Satipaṭṭhāna).

Trong trường hợp này, người hành thiền muốn phân biệt Danh Pháp thì trước đó đã phải phân biệt các Sắc Pháp và vì vậy nên bắt đầu phân biệt các Danh Pháp vốn lấy các Sắc Pháp làm đối tượng như đã hướng dẫn trong Chú Giải Trung Bộ Kinh (Majjhimā Nikāya Commentary) tập 1 trang 280.

Phân Biệt Bắt Đầu Với Thọ

Trong việc phân biệt bắt đầu với những cảm thọ, như đã được hướng dẫn: "Yassa Vedanā pakāṭa hoti, so "na kevalaṃ vedanā uppajjati. Tāya saddhiṃ tadevārammaṇaṃ phusāmano phassopi uppajjati saññānamānā saññāpi cetayamānā cetanāpi vijānamānaṃ viññānampi uppajjati " ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhati"

Nếu người hành thiền mà cảm thọ của mình rõ thì nên quán Phassapañcamaka, nơi mà Xúc là yếu tố thứ năm, chú ý không chỉ vào tự thân cảm thọ đang sanh mà còn vào sự **xúc chạm** (Phassa) vốn là sự tiếp xúc của cùng đối tượng như Thọ và cũng đang sanh. Tưởng (Saññā) là sự ghi dấu trong tâm về cùng đối tượng ấy cũng đang sanh, và Tư (Cetanā) là sự đốc thúc hay thôi thúc các tâm sở phối hợp hướng đến đối tượng ấy cũng đang sanh, Thức (Viññāna) phân biệt hay biết rằng đối tượng cũng đang sanh cùng với Thọ - Chú Giải Trung Bộ Kinh (Majjhimā Nikāya Commentary) tập 1 trang 280.

Phân Biệt Bắt Đầu Với Thức

Trong việc phân biệt bắt đầu với thức, như đã được hướng dẫn: Yassa Viññānaṃ pakāṭaṃ hoti, so "na kevalaṃ viññānaṃeva uppajjati Tena saddhiṃ tadevārammaṇaṃ phusāmano phassopi uppajjati, anubhavamānā vedanāpi saññānamānā saññāpi cetayamānā cetanāpi uppajjati" ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhati .

Nếu người hành thiền mà Thức của mình rõ thì nên quán Phassapañcamaka, nơi mà xúc là yếu tố thứ năm, chú ý không chỉ vào một mình Thức đang sanh mà còn vào Xúc (Phassa) vốn là sự tiếp xúc của cùng một đối tượng như Thức cũng đang sanh, Thọ (Vedanā) vốn đang kinh nghiệm cảm giác của đối tượng ấy cũng đang sanh, Tưởng (Saññā) là sự ghi dấu trong tâm về cùng đối tượng đó cũng khởi lên, Tư (Cetanā) là sự đốc thúc hay thôi thúc các tâm pháp phối hợp hướng đến đối tượng đó cũng đang sanh và Thức vốn phân biệt hay biết đối tượng đó cũng đang sanh - Chú Giải Trung Bộ Kinh (Majjhimā Nikāya Commentary) tập 1 trang 280-281

Phân Biệt Bắt Đầu Với Xúc (Phassa)

Trong việc phân biệt bắt đầu với Xúc, như đã được hướng dẫn là : Yassa Phasso pakāṭo hoti, so "na kevalaṃ phassova uppajjati. Tena saddhiṃ tadevārammaṇaṃ, anubhavamānā vedanāpi uppajjati, saññānamānā saññāpi cetayamānā cetanāpi vijānamānaṃ viññānampi uppajjati " ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhati –

Người hành thiền nếu Xúc rõ thì nên quán Phassapañcamaka, nơi mà Xúc là yếu tố thứ năm, chú ý không chỉ vào tự thân Xúc đang sanh mà cũng vào Thọ (Vedanā), vốn đang kinh nghiệm cảm giác của đối tượng ấy cũng đang sanh. Tưởng (Saññā) là sự ghi dấu trong tâm về cùng đối tượng đó cũng đang sanh, Tư (cetanā) là sự đốc thúc hay thôi thúc các tâm pháp phối hợp hướng đến đối tượng đó cũng đang sanh và Thức phân biệt, biết đối

PHÂN BIỆT DANH

tượng đó cũng đang sanh - Chú Giải Trung Bộ Kinh (Majjhimā Nikāya Commentary) tập 1 trang 280.

Phân Biệt Tất Cả

Trong trường hợp này, Phassapañcamaka được Chú Giải đề cập bằng Padhāna (chính nổi bật). Nếu được hướng dẫn để quán Xúc - Tư (Phassa - Cetanā) trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) nơi mà Xúc - Tư là chính hay nổi bật (Padhāna) trong số nhóm Danh Pháp đang sanh trong một sát-na tâm, các Danh Pháp phối hợp còn lại tuy không nổi bật (Apadhāna) cũng phải được phân biệt. Khi Xúc - Tư được phân biệt thì tất cả Pháp Chân Đế (Paramattha) của Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) cũng phải được phân biệt. Lý do là, trong nhóm Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) Tư nổi bật hơn hết. Chính Đức Phật đã xác định Tư là yếu tố nổi bật (Padhāna) khi Ngài dạy về Hành Uẩn theo Pháp Môn Kinh (Suttanta Bhājanīya) trong Bộ Phân Tích (Vibhaṅga) (Phụ Chú Giải Kinh Trung Bộ tập 1 trang 370).

Theo những chỉ dẫn của Chú Giải và Phụ Chú Giải trên thì khi phân biệt Danh Pháp bắt đầu với Xúc (Phassa) hay bắt đầu với Thọ hay bắt đầu với Thức thì nên lưu ý rằng không phải chỉ phân biệt một mình Xúc đó, hay một mình Thọ đó, hay một mình Thức đó trong một sát-na tâm thôi, mà tất cả tâm và tâm sở phối hợp cũng phải được phân biệt. Điều này phù hợp với lời dạy của Đức Phật trong bài kinh Aparijānana của Tương Ưng Kinh, Phẩm Sáu Xứ đã đề cập ngay lúc đầu của phần Quán Sắc (Rūpa Kammaṭṭhāna) trong tập 1.

Phân Biệt Sắc Pháp Trở Lại

Như đã đề cập trước đây, khi người hành thiền muốn phân biệt các Danh Pháp, ở đây Phassapañcamaka (Xúc là yếu tố thứ năm) nổi bật thì hành giả đã phải qua giai đoạn phân biệt các Sắc Pháp bằng Minh Sát Trí rồi. Kế tiếp, người hành thiền được hướng dẫn để quán các Sắc Pháp trở lại lần nữa sau khi đã quán các Danh Pháp, trong đó Phassapañcamaka là nổi bật, như Chú Giải Kinh Trung bộ tập 1 trang 281 và Chú Giải Vi Diệu Pháp tập 1, trang 252 - 253 đã đưa ra như sau: So ime Phassapañcamaka kim nissitāti upadhārento “vatthum nissitā” ti pajānāti. Vatthu nāma karajakāyo, yaṃ sandhāya vuttam “idañca me viññānam ettha sitam ettha paṭibaddha”nti. So atthato bhūtaniceva upādārūpāni ca.

Khi hành giả đã phân biệt được các Danh Pháp, ở đây Phassapañcamaka nổi bật rồi, nên quan sát và Suy Đạc hay Suy Xét xem các Danh Pháp này nương vào đâu để sanh khởi, thời hành giả sẽ nhận ra rằng chúng nương vào Sắc Vật (Vatthu Rūpā) để sanh khởi. Vatthu là Thân Nghiệp sanh (Karaja Kāya). Thân Nghiệp sanh (Karaja Kāya), trong Thực Tại Cùng Tột hay Chân Đế, là Sắc Tứ Đại (Bhūta Rūpa) và Sắc Y Đại sanh (Upādāya Rūpa).

Theo sự chỉ dẫn trong Chú Giải này, hãy lưu ý rằng sự phân biệt theo Pháp Môn Kinh (Suttanta) về Sắc Vật dựa trên đó các Danh Pháp (Nāma Dhamma) này sanh là phân biệt không chỉ những Sắc Vật (Vatthu Rūpa) như Nhãn Tịnh Sắc thôi mà cũng còn phải phân biệt Sắc Tứ Đại (Bhūta Rūpa) và Sắc Y Đại sinh (Upādāya Rūpa) cùng sanh khởi với Sắc Vật ấy nữa. Những Sắc Pháp này đã được trình bày trong giai đoạn Quán Sắc (Rūpa Kammaṭṭhāna) theo bảng Sáu Căn. Thí dụ, trong con mắt có 54 loại Sắc Thực và Sắc Không Thực như trường hợp có thể là. Do vậy, hành giả hãy phân biệt như đã đề cập trong những bảng nói về giai đoạn Quán Sắc (Rūpa Kammaṭṭhāna) này.

Phân Biệt Căn (Vatthu) Và Cảnh (Āramma) Cùng Nhau.

Theo Chú Giải và Phụ Chú Giải trên thì khi hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp trước hết phải hoàn thành xong việc phân biệt các Sắc Pháp. Hành giả phải phân biệt Căn và đối tượng hay Cảnh (Āramma) cùng với nhau như cách định nghĩa sau:

- (1) Căn nương vào đó các Danh Pháp khởi lên
- (2) Cảnh là cái mà Danh Pháp lấy làm đối tượng.

Việc quán các Căn và Cảnh cùng nhau giống như trong việc quán các Danh Pháp là phù hợp với Kinh Bất Đoạn (Anupada), phù hợp với Chú Giải và Phụ Chú Giải của bài kinh này

PHÂN BIỆT DANH

trong Uparipaṇṇāsa (Trung Bộ Kinh) tiếng Pāli. Như đã đề cập trong Chú Giải, kinh Anupada liên quan đến việc phân biệt các Danh Pháp thiền của ngài Xá Lợi Phất, như sơ thiền, theo tuần tự từng thiền chi một. Đây là sự thực hành Minh Sát bằng phương pháp minh quán Pháp Bất Đoạn (Anupada Dhamma Vipassana): "Vattharammaṇānaṃ pariggahitatāya" (Chú Giải kinh Trung Bộ tập trang 60) - Sở dĩ ngài có thể hành Minh Sát trên các Danh Pháp theo tuần tự từng (Danh) Pháp một là bởi vì ngài đã phân biệt các Sắc Vật (Căn) và Cảnh cùng nhau rồi.

Phương Pháp Phân Biệt Sáu Hàng Tóm Tắt

I. Hàng Cảnh Sắc (Rūparammaṇa):

Nếu hành giả muốn quán các Danh Pháp lấy Cảnh Sắc làm đối tượng, hay nói cách khác là các Danh Pháp của Lộ Nhãn Môn và Lộ Ý Môn Tiếp Theo nó và Lộ Ý Môn Thuần Túy lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng thì phải:

- (1) Phân biệt Nhãn Tịnh Sắc và tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng một lúc với nhau.
- (2) Phân biệt màu sắc của một hay nhiều Tổng Hợp Sắc (Kalāpa), có thể là (màu) dễ chịu hay khó chịu.

Phân biệt hai môn, Nhãn Môn và Ý Môn (Bhavaṅga) hay gọi là phân biệt hai Căn (Vatthu hay Vật) cùng một lúc với nhau như thế, khi lấy màu của Cảnh Sắc làm đối tượng thì màu của Cảnh Sắc đập vào Nhãn Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga cùng một lúc. Vào lúc đó tâm Lộ Nhãn Môn và Tâm Lộ Ý Môn gồm các Danh Pháp phối hợp bắt lấy Cảnh Sắc làm đối tượng sẽ sanh khởi. Nếu sự quyết định của Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) và Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) có mặt trong các Lộ Trình Tâm này là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) thì nó sẽ là Tâm Lộ (Vithi) bao gồm các Tốc Hành Tâm Thiện. Và nếu sự quyết định của nó là Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) thì nó sẽ là Lộ Trình Tâm mà ở đây các Tốc Hành Bất Thiện bao gồm.

Yoniso Manasikāra Và Ayoniso Manasikāra

Nếu Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) và Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) quyết định Cảnh Sắc:

- (1) (chỉ là) Màu của Cảnh Sắc hay
- (2) (chỉ là các) Sắc Pháp hay
- (3) Vô thường (Anicca) hay
- (4) Khổ (Dukkha) hay
- (5) Vô ngã (Anatta)
- (6) Bất tịnh (Asubha).

thì đó là Như Lý Tác Ý và các Tốc Hành Tâm (Javana) thiện sẽ sanh khởi. Nhưng nếu Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) và Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) quyết định Cảnh Sắc là thường, lạc, ngã, tịnh, v..v.. thì đó là Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) và các Tiến Trình Tâm bao gồm các Tốc Hành Bất Thiện sẽ sanh khởi. Lưu ý rằng, đối với Tâm Lộ Nhãn Môn (Sotadvāra Vīthi) và Tâm Lộ Ý Môn (Manodvāra Vīthi) lấy **âm thanh** làm đối tượng... cũng hiểu theo cách thức như vậy.

II. Hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa):

Nếu hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp trong hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) khởi lên lấy **âm thanh** làm đối tượng, thì hành giả phải:

1. Phân biệt Nhĩ Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga, cũng như
2. Phân biệt Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) cùng với nhau.

III. Hàng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa):

Nếu hành giả muốn phân biệt Danh Pháp trong hàng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) khởi lên lấy **mùi** làm đối tượng, thì hành giả phải:

PHÂN BIỆT DANH

1. Phân biệt Tỷ Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga,
2. Phân biệt Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) cùng nhau.

IV. Hàng Cảnh Vị (Rasārammaṇa):

Nếu hành giả muốn phân biệt Danh Pháp trong hàng Cảnh Vị (Rasārammaṇa) vốn khởi lên lấy **vị** làm đối tượng, thì hành giả phải:

1. Phân biệt Thiệt Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga, cũng như
2. Phân biệt Cảnh Vị (Rasārammaṇa) cùng với nhau.

V. Hàng Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa):

Nếu hành giả muốn phân biệt Danh Pháp trong hàng Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa) vốn khởi lên lấy **sự xúc chạm** làm đối tượng, thì hành giả phải:

1. Phân biệt Thân Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga, cũng như
2. Phân biệt hoặc Địa Đại hoặc Hỏa Đại hoặc Phong Đại (có mặt trong một hay nhiều nhóm Kalāpa) gọi là Cảnh Xúc cùng với nhau.

3. VI. Hàng Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa):

Nếu hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp trong hàng Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa) khởi lên Sắc Pháp, gọi là Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa) làm đối tượng, thì hành giả phải:

1. Phân biệt tâm Bhavaṅga, cũng như
2. Phân biệt bất cứ một trong các Sắc Pháp nào đó trong hàng Cảnh Pháp mà hành giả muốn phân biệt cùng nhau.

Cũng vậy, nếu hành giả muốn phân biệt Danh Pháp của hàng Cảnh Pháp vốn sanh khởi khi lấy những khái niệm (Paññatti) như khái niệm về Biến Xứ (Kasina) làm đối tượng thì phải:

1. Phân biệt tâm Bhavaṅga, cũng như
2. Phân biệt đối tượng thuộc khái niệm như khái niệm về Biến Xứ cùng nhau.

Theo sự hướng dẫn trên, để phân biệt Căn hay Vật (Vatthu) và Cảnh (Ārammaṇa) cùng lúc như đã nói, hãy ghi nhớ rằng Căn là Sáu Môn (Dvāra), đó là Nhãn Môn, Nhĩ Môn, Tỷ Môn, Thiệt Môn, Thân Môn và Ý Môn. Người hành thiền muốn phân biệt Danh Pháp cần phải biết những điểm này trước.

Những Lưu Ý Quan Trọng

Trong các Danh Pháp lấy Cảnh Sắc làm đối tượng, Tiến Trình Tâm hay Tâm Lộ Nhãn Môn sanh khởi một lần và Tâm Lộ Ý Môn tiếp theo sau cũng sanh khởi một lần với Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên xen kẽ giữa hai lộ trình tâm này, rồi sau đó là Tâm Lộ Ý Môn Thuần Túy (Suddha Manodvāra Vīthi) có thể xảy ra nhiều lần. Hãy nhớ rằng, đối với Tâm Lộ Nhĩ Môn (Sotadvāra Vīthi)... tiến trình cũng xảy ra tương tự như vậy. Người hành thiền phải phân biệt tất cả các Danh Pháp của Tiến Trình Tâm trong từng sát-na tâm. Các Danh Pháp phối hợp đã được trình bày trong biểu đồ. Cách phân biệt này được hướng dẫn trong Thanh Tịnh Đạo quyển 2 trang 252, 253.

Như Chú Giải kinh Pheṇapiṇḍūpama đã đề cập, tâm có thể sanh và diệt nhiều tỷ lần trong một khoảnh khắc ngắn ngủi như trong một cái nháy mắt hay thời gian của tia chớp. Nhiều Lộ Trình Tâm cũng có thể xảy ra trong thời gian rất ngắn ấy. Trong những Lộ Trình Tâm này người hành thiền có thể phân biệt được một vài Lộ Trình Tâm còn một số (tâm lộ) khác thì không thể phân biệt được. Tuy nhiên, hành giả phải cố gắng phân biệt để phá vỡ khối tưởng của các Danh Pháp.

PHÂN BIỆT DANH

Tùy theo tuổi thọ của đối tượng mà hành giả đang phân biệt, từ lúc hành giả bắt đầu phân biệt có bốn loại phân thời (Vāra - thường dịch là **chót**, nghĩa là chỗ chấm dứt, như **chót** Hữu Phần Rung Động là tâm lộ chấm dứt ở Hữu Phần Rung Động...):

- (1) Phân thời ở đây chỉ có tâm Hữu Phần Rung Động (Mogha Vāra)
- (2) Phân thời ở đây nó xảy ra cho tới khi chỉ có Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana).
- (3) Phân thời ở đây nó xảy ra cho tới Tốc Hành Tâm (Javana)
- (4) Phân thời ở đây nó xảy ra cho tới Đồng Sở Duyên hay Đăng Ký Tâm (Tadāmbana).

Trong bốn phân thời này chỉ có Đăng Ký Tâm chủ yếu được đề cập trong biểu đồ của tập sách này. Hành giả có thể sẽ hiểu rõ những phân thời (Vāra) còn lại khi quán chúng.

Đồng Sở Duyên Hay Đăng Ký Tâm (Tadāmbana)

Phần lớn, nếu Tốc Hành Tâm là một Tốc Hành Tâm Dục Giới (Kāma Javana), một chúng sinh cõi Dục và một Cảnh Dục, thì Tâm Đăng Ký khởi lên. Cảnh Dục có nghĩa là các Tâm - Tâm Sở Dục Giới (Kāma Citta - Cetasika) và 28 loại Sắc Pháp gọi là các Pháp Dục Giới (Kāma Dhamma). Đối với các chúng sinh Dục Giới, Tâm Đăng Ký (Tadāmbana) có thể khởi lên sau Tốc Hành Tâm Dục Giới trong Tiến Trình Tốc Hành Tâm Ý Môn Dục Giới (Kāma vacara Manodvārika Javana Vīthi) lấy pháp Dục Giới, tức Tâm - Tâm Sở Dục Giới (Kāma Citta - Cetasika) làm đối tượng. Vì 28 Sắc Pháp cũng gọi là Pháp Dục Giới, nên Tâm Đăng Ký có thể khởi lên sau Tốc Hành Tâm Dục Giới (Kāma Javana) của Tiến Trình Tâm lấy 28 Sắc Pháp làm đối tượng. Tuy nhiên, chỉ khi cảnh là cảnh cực tốt trong Lộ Ngũ Môn hoặc chỉ khi là cảnh rõ (Vibhūta) trong Tiến Trình Ý Môn thì Tâm Đăng Ký mới có thể khởi lên. Cho nên nói 'phần lớn' là vậy.

Theo cách định nghĩa này, hãy lưu ý rằng Lộ Trình Tâm lấy khái niệm làm đối tượng, Tâm Đăng Ký không khởi lên sau Tốc Hành Tâm. Hơn nữa điều này được đề cập trong Chú Giải của Bộ Phân Tích (Sammohavinodāni), rằng sau Tốc Hành Tâm Minh Sát, Tâm Đăng Ký không sanh khởi. Tuy nhiên, bộ Luận cũng đề cập rằng sau Tốc Hành Tâm Minh Sát yếu (Tarūṇa), đôi khi Tâm Đăng Ký có thể sanh khởi.

Hơn nữa, sau Tốc Hành Tâm Đại Thiện (Mahakusala Javana), Tâm Đăng Ký Đại Quả (Mahā Vipāka Tadāmbana) có thể sanh hoặc là Thọ Hỷ (Somanassa) hay Thọ Xả (Upekkhā) tùy theo Tốc Hành Tâm Đại Thiện tương ứng. Tương tự, Tâm Đăng Ký Suy Đạc hay Suy Xét Vô Nhân (Ahetuka Santīraṇa Tadāmbana) cũng có thể khởi lên, tùy theo. Sau Tốc Hành Tâm Bất Thiện, Tâm Đăng Ký Đại Quả (Mahā Vipāka Tadāmbana) hay Tâm Đăng Ký Suy Đạc hay Suy Xét Vô Nhân (Ahetuka Santīraṇa Tadāmbana) cũng có thể khởi lên, tùy theo. Trong tập sách này chỉ trình bày một loại, hành giả sẽ hiểu được những phần còn lại khi phân biệt. Theo quy luật chung thì sau Tốc Hành Tâm Hỷ Thọ (Somanassa), thì Đăng Ký Tâm Hỷ Thọ khởi sanh và sau Tốc Hành Tâm Thọ Xả hay Tốc Hành Tâm Thọ Ưu thì Đăng Ký Tâm Thọ Xả sanh khởi. Tám loại Tâm Đại Quả (Mahā Vipāka Citta) và ba Suy Đạc hay Suy Xét Tâm (Santīraṇa), tổng cộng là 11 loại tâm có thể thực hiện nhiệm vụ Đăng Ký Tâm vốn tiếp tục thâm nhận và bắt lấy đối tượng mà Tốc Hành Tâm bắt. Ở đây, tập sách này với ý định đặc biệt cho hàng phàm tam nhân (Tihetuka Phuthujana), nên một bảng biểu về Đồng Sở Duyên hay Đăng Ký Tâm (Tadāmbana) khởi lên sau Tốc Hành Tâm, sẽ được trình bày dưới đây. Đối với bậc Tu - Đà - Hoàn, Tư - Đà - Hàm, A - Na - Hàm, phương pháp cũng tương tự nhưng bỏ những phiền não mà họ đã diệt trừ ra.

Tâm Đăng Ký (Tadāmbana) Cho Người Phàm Tam Nhân

Sau 1 trong 8 Tốc Hành Đại Thiện Tâm (Mahākusala Javana)	1 trong 11 loại Tâm Đăng Ký có thể khởi lên
Sau 1 trong 8 Tốc Hành Căn Tham (Lobhamūla Javana)	1 trong 11 loại Tâm Đăng Ký có thể khởi lên

PHÂN BIỆT DANH

Sau 1 trong 2 Tốc Hành Tâm Căn Sân (Dosamūla Javana)	1 trong 6 loại Tâm Đăng Ký Thọ Xả có thể khởi lên
Sau 1 trong 2 Tốc Hành Tâm Căn Si (Mohamūla Javana)	1 trong 11 loại Tâm Đăng Ký có thể khởi lên

Quả Như Vây Nhưng Tốc Hành Tâm Thay Đổi

(1) Cảnh Thực Tính Tốt (Sabhāva Itthārammaṇa) hay Cảnh Thực Tính Cực Tốt (Sabhāva Ati-Itthārammaṇa) được thấy là nhờ Nghiệp Thiện (Kusala Kamma) đời trước. Khi Cảnh Thực Tính Tốt Trung Bình (Ittha Majjhatta) được thấy, các tâm tiến trình (Vīthi Citta) — ngoại trừ Hướng Tâm và Tốc Hành Tâm (Āvajjana và Javana) — đều là Tâm Đại Quả (Mahā Vipāka Citta) và Tâm Thiện Vô Nhân (Ahetuka Kusala Citta). Đối với Tốc Hành Tâm thì nếu là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) thì Tốc Hành Tâm Thiện khởi lên còn nếu là Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) thì Tốc Hành Tâm Bất Thiện khởi lên

(2) Khi Cảnh Thực Tính Cực Tốt, như được nhìn thấy Đức Phật, chỉ năm loại Tâm Đăng Ký Thọ Hỷ có thể khởi lên. Đối với Tốc Hành Tâm, nếu có Như Lý Tác Ý thì Tốc Hành Tâm Thiện khởi lên còn nếu Phi Như Lý Tác Ý thì Tốc Hành Tâm Bất Thiện có thể khởi lên.

(3) Cảnh Thực Tính Bất Mỹ (Xấu) được thấy là do Nghiệp Bất Thiện đời trước. Khi thấy những Cảnh Thực Tính Xấu, nếu có Như Lý Tác Ý thì Tốc Hành Tâm Thiện khởi lên, còn nếu Không Như Lý Tác Ý, thì — vì Tốc Hành Bất Thiện khởi lên — trong Lộ Ngũ Môn như Tâm Lộ Nhân Môn chẳng hạn, Ngũ Thức (Nhãn Thức), Tiếp Thọ, Suy Đạc hay Suy Xét và Tâm Đăng Ký; và trong Tâm Lộ Ý Môn, Tâm Đăng Ký đều là Tâm Quả Bất Thiện Vô Nhân. Lưu ý rằng, theo cách định nghĩa này thì chỉ loại Tâm Đăng Ký Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Bất Thiện khởi lên đối với cảnh xấu.

Bảng biểu trên được trình bày theo những qui luật chung. Do đó Tâm Đăng Ký Thọ Hỷ (Somanassa Tadāmbaṇa) khởi lên tiếp theo Tốc Hành Tâm Thọ Hỷ; Tâm Đăng Ký Thọ Xả (Upekkhā Tadāmbaṇa) khởi lên tiếp theo Tốc Hành Tâm Thọ Xả và Tâm Đăng Ký Thọ Xả khởi lên tiếp theo sau Tốc Hành Tâm Thọ Ưu (Domanassa Javana) thường thường được đề cập. Đối với Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) của một chúng sinh mà Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) của họ có Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) đi kèm thì Hữu Phần (Bhavaṅga) ấy cũng là Thọ Hỷ, nói chung Thọ của Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng một loại với Thọ của Kiết Sanh Thức. Trong thời bình nhật của chúng sinh có tâm Tục Sinh Thọ Hỷ ấy, khi Tốc Hành Tâm Sân (Dosa Javana) khởi lên và theo sau Tốc Hành Tâm Sân này nếu Tâm Đăng Ký không thể khởi lên vì một lý do nào đó thì thông thường theo sau Tốc Hành Tâm Sân, Hữu Phần (Bhavaṅga) sẽ khởi lên. Nếu Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên — thì do tâm Tục Sinh, tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) và tâm Tử (Cutī) trong một kiếp sống là cùng một loại — nên Hữu Phần Thọ Hỷ (Somanassa Bhavaṅga) sẽ khởi lên vì Kiết Sanh của người ấy được đi kèm bởi Thọ Hỷ vậy. Tuy nhiên, Hữu Phần (Bhavaṅga) đó tất nhiên không thích hợp với Tốc Hành Tâm Sân. Trong trường hợp rắc rối như vậy, một trong hai loại tâm Suy Đạc hay Suy Xét Liên Hợp Thọ Xả (Upekkhāsahagata Santīraṇa Citta) (nếu đó là cảnh xấu thì Tâm Quả Bất Thiện, nếu là cảnh tốt thì Tâm Suy Xét [Suy Đạc] Thọ Xả Quả Thiện) khởi lên, thực hiện nhiệm vụ Āgantuka Bhavaṅga (Hữu Phần Khách) để nối Tốc Hành Tâm Sân Và Tâm Hữu Phần Thọ Hỷ.

Hữu Phần Khách (Āgantuka Bhavaṅga):

Những tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên tiếp ngay sau tâm Tục Sinh (Paṭisandhi) về bản chất giống như tâm Tục Sinh. Nghĩa là, những tâm Hữu Phần đó là Hữu Phần hiện diện trong thân vì thân cũng đã bắt đầu khởi lên. Chính vì vậy mà những Hữu Phần đó được gọi là Hữu Phần Chủ (Āvāsika Bhavaṅga). Vì Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả đôi khi khởi lên trong trường hợp rắc rối như thí dụ kể trên, nên Hữu Phần trong trường hợp này được gọi là Hữu Phần Khách (Āgantuka Bhavaṅga). Và vì Hữu Phần Khách không bắt cùng đối tượng

PHÂN BIỆT DANH

như Tốc Hành Tâm, nên nó không được gọi là Tâm Đăng Ký. Và vì nó cũng không thể bắt cùng đối tượng như Hữu Phần Chủ (Mūla Āvāsika Bhavaṅga), nó chỉ lấy Cảnh Dục của Thường Nghiệp trong kiếp trước làm đối tượng. Nếu cảnh Thường Nghiệp đó là cảnh tốt thì Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Thiện khởi lên và nếu là cảnh không tốt thì Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Bất Thiện khởi lên.

(1) Một người với Kiết Sanh Thọ Hỷ (Somanassa Paṭisandhi) và chấp theo tà kiến, nếu Tốc Hành Tâm Sân khởi lên khi lấy những cảnh cực lớn (Atimahantārammaṇa) hay cảnh rõ (Vibhūtārammaṇa) được xem là cực tốt (Ati-ltṭha) như Đức Phật chẳng hạn (như một người ngoại giáo nhìn thấy Đức Thế Tôn, anh ta đón nhận hình ảnh cao quý khả kính ấy bằng Tâm Quả Thiện, nhưng đồng lực lại là Tâm Sân chẳng hạn); và đối với người có Tâm Tục Sinh Thọ Hỷ, nếu Tốc Hành Tâm Sân khởi lên, như sợ hãi khi gặp cảnh cực lớn hay cảnh rõ được xem là cực tốt (Ati - ltṭha) như thấy những nàng thiên nữ chẳng hạn, thì tiếp sau Tốc Hành Tâm Sân ấy, Tâm Đăng Ký không thể sanh khởi. Trong trường hợp cảnh cực tốt và nếu Tâm Đăng Ký sanh khởi thì điều tự nhiên là chỉ có Tâm Đăng Ký Thọ Hỷ sanh khởi. Tâm Đăng Ký Thọ Hỷ đó không phải khởi lên tiếp sau Tốc Hành Tâm Sân.

(2) Lấy một cảnh Dục làm đối tượng mà cảnh đó là lớn hay cảnh không rõ (Avibhūtārammaṇa) và nếu Tốc Hành Tâm Sân khởi lên trong tiến trình tương tục của một người với Kiết Sanh Thọ Hỷ (Somanassa Paṭisandhi) thì tiếp theo sau Tốc Hành Tâm Sân đó, Tâm Đăng Ký không thể khởi lên. Tâm Đăng Ký chỉ có thể khởi lên nếu đó là cảnh cực lớn trong Ngũ Môn và cảnh rõ trong Ý Môn.

(3) Một người với Kiết Sanh Thọ Hỷ (Somanasasa Paṭisandhi), nếu sau khi chứng Thiền (Jhāna) và thiền đó bị hoại. Thì khi Tốc Hành Tâm Sân khởi lên lấy Tâm Thiền Đáo Đại (Mahaggata Jhana) vốn đã bị hoại ấy làm đối tượng, nghĩ rằng: “Pháp Thượng Nhân của ta đã tan vỡ” — vì lẽ đối tượng là Tâm Đáo Đại (Mahaggata) thì Tâm Đăng Ký phải không thể sanh khởi.

(4) Một người với Tâm Tục Sinh hay Kiết Sinh Thọ Hỷ, nếu Tốc Hành Tâm Sân khởi lên khi lấy một (đối tượng) khái niệm làm đối tượng, tất nhiên Tâm Đăng Ký không thể sanh khởi khi đã lấy khái niệm làm đối tượng. Vì đối tượng không thuộc cảnh Dục.

Trong những Javana Vāra mà Tâm Đăng Ký không thể khởi lên như vậy, Tâm Chủ Hữu Phần Thọ Hỷ (Somanassa Mūla Bhavaṅga) vốn giống như Tâm Tục Sinh cũng không thể khởi lên tiếp theo sau Tốc Hành Tâm Sân. Trong một trường hợp khó xử như vậy – vì Tâm Đăng Ký không khởi mà Tâm Hữu Phần cũng không thể sanh- thời Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả sẽ khởi, làm nhiệm vụ Hữu Phần Khách để nối giữa Tốc Hành Tâm Sân và Tâm Chủ Hữu Phần Thọ Hỷ.

Để quý vị có thể hiểu rõ Tâm Đăng Ký đúng theo lời dạy trên, một bảng phân loại về Nhóm Thiện Tâm Lộ Ý Môn Thuần Túy hàng Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa Line Suddhamanodvāra Vīthi Wholesome Group) sẽ được trình bày lại. Dựa trên bảng này, nên hiểu rằng phương pháp giống như các phương pháp trong bảng còn lại. Đừng quên những qui luật chung chính yếu rằng tiếp theo Tốc Hành Tâm Thọ Hỷ, Tâm Đăng Ký Thọ Hỷ khởi lên, và tiếp theo Tốc Hành Tâm Thọ Xả, Tâm Đăng Ký Thọ Xả khởi lên. Tuy nhiên theo qui luật thì nếu đó là một cảnh xấu thì Tâm Quả vốn là Ngũ Thức, Tiếp Thọ, Suy Đạc hay Suy Xét và Đăng Ký phải là Tâm Quả Bất Thiện (Akusala Vipāka Citta), và vì chỉ có loại Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Bất Thiện Tâm (Akusala Vipāka Upekkhā Satīraṇa) mới có thể sanh lên trong Tâm Đăng Ký nếu Tốc Hành Tâm Thọ Hỷ khởi lên đối với cảnh không tốt, 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) được trình bày trong bảng phân loại. Tuy nhiên, cũng có 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Thiện (xem bảng trình bày về hàng Cảnh Sắc - Rūpārammaṇa). Do đó hãy ghi nhớ rằng 11 Danh Pháp trong bảng có nghĩa là Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Bất Thiện trên cảnh xấu và Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Thiện trên cảnh tốt.

Nhóm Tín - Tuê (Saddhā - Paññā)

PHÂN BIỆT DANH

34 Danh Pháp trong Tốc Hành Tâm, Đăng Ký Tâm và trong Tâm Tục Sinh – Hữu Phần – Tâm Tử (Cutī) của người Tam Nhân mà Tâm Tục Sinh có Thọ Lạc đi kèm được gọi là nhóm Tín - Tuệ cho dễ gọi. 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) đó là :

Thức	11
Tâm Sở Tợ Tha (Aññasamānā)	3
Tâm Sở Tịnh Hảo (Sobhaṇa Sādhāraṇa)	19
Tâm Sở Tuệ (Paññidriya)	1
Tổng cộng:	34

Giống như các Sắc Pháp, Danh Pháp cũng không thể sanh khởi đơn độc một mình. Chúng chỉ khởi lên trong các nhóm. Những nhóm này được gọi là Pháp Tương Ưng (Sampayutta Dhamma). Trong một số trường hợp chúng cũng được gọi là Tổng Hợp Danh hay Đoàn Danh (Nāma Kalāpa). Điều tự nhiên là các Danh Pháp khởi lên theo định luật về Tâm (Citta Niyāma) gọi là Tiến Trình Tâm hay Tâm Lộ (Vīthi). Người hành thiền muốn phân biệt Danh Pháp phải phân biệt chúng theo quy luật cố nhiên (natural fixed law – Niyāma) của chúng. Đi đôi với sáu đối tượng có sáu Lộ Trình Tâm: Lộ Nhãn Môn (Cakkhuvāra Vīthi), Lộ Nhĩ Môn (Sotadvāra Vīthi), Lộ Tỷ Môn (Ghānavāra Vīthi), Lộ Thiệt Môn (Jivhādvāra Vīthi), Lộ Thân Môn (Kāyadvāra Vīthi) và Lộ Ý Môn (Manadvāra Vīthi). Trong sáu Lộ Trình Tâm này, sẽ dễ dàng hơn cho người hành thiền nếu họ phân biệt Lộ Ý Môn (Manadvāra Vīthi) trước, vì lẽ nó có ít loại tâm lộ trong đó. Trong số các Tâm Lộ Ý Môn (Manadvāra Vīthi) đối với hành giả tu thiền chỉ thì bắt đầu với việc phân biệt các Danh Pháp (Nāma Dhamma) của thiền chứng (thiền chi và các danh pháp phối hợp trong bậc thiền mình chứng) sẽ dễ dàng hơn. Lý do là vì hành giả đã quán được các thiền chi ở giai đoạn tu Thiền Định rồi.

Hàng Cảnh Pháp – Ý Môn – Lộ Trình Tâm Nhập Thiền

Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) trong trái tim	54	5	54	5	54	5	4	55	4	55	54
	Ma	M	pa	P	U	U	Nu	N	Go	G	Tốc Hành Tâm (số lần Tốc Hành Tâm thiền na xảy ra)
Sơ thiền	12	1	34	3	34	3	4	33	4	33	34
Nhị thiền	12	1	34	3	34	3	4	33	4	33	32 (Tâm Tứ đã được loại trừ)
Tam thiền	12	1	34	3	34	3	4	33	4	33	31 (Hỷ được loại trừ)
Tứ thiền	12	1	33	3	33	3	3	33	3	33	31 (Lạc được loại trừ, thay thế)

PHÂN BIỆT DANH

Ma = Manodvārāvajjana (Ý Môn Hướng Tâm): tâm hướng về đối tượng (như tợ tướng hơi thở - Ānāpānapaṭibhāga Nimitta)

Pa = Parikamma (Chuẩn Bị): Kāmāvacara Mahākusala Javana Citta (Tốc Hành Tâm Đại Thiện Dục Giới) này thực hiện nhiệm vụ mở đầu (như "hơi thở vô – hơi thở ra ...") để cho các Tốc Hành Tâm Thiền (Jhāna Javana) sanh lên.

U = Upacāra (Cận Hành): Mahākusala Javana Citta (Tốc Hành Tâm Đại Thiện) này rất gần với Tốc Hành Tâm Thiền.

Nu = Anuloma (Thuận Thứ): tâm này vừa thuận với tâm trước và thuận với tâm tiếp

Go = Gotrabhū (Chuyển Tánh): Mahākusala Javana Citta này cắt đứt dòng Dục Giới

Ja = Jhāna Javana (Tốc Hành Tâm Thiền) = Rūpāvacara Kusala Javana Citta \ Arūpāvacara Kusala Javana Citta (Tốc Hành Tâm Thiền Sắc Giới \ Tốc Hành Tâm Thiền Vô Sắc Giới)

Lưu ý : Trong việc quán các Danh Pháp người hành thiền không thể biết những khái niệm về tên gọi như Tâm Chuẩn Bị (Parikamma), Cận Hành (Upacāra), Thuận Thứ (Anuloma), Chuyển Tánh (Gotrabhū), hành giả chỉ biết nó xảy ra như những Tốc Hành Tâm (Javana Citta) mà thôi. Những Tâm Chuẩn Bị, Cận Hành, Thuận Thứ, Chuyển Tánh này chỉ là những Tốc Hành Tâm Đại Thiện (Mahākusala Javana) đối với hàng phàm nhân hay các bậc Thánh Hữu Học (Tu-đà-hoàn, Tư-đà-hàm, A-na-hàm). Đối với vị A-la-hán thì những tâm đó là những Tốc Hành Tâm Đại Duy Tác (Mahā Kiriya Javana). Đối với những hành giả với tuệ nhạy bén thì chỉ có Cận Hành, Thuận Thứ, Chuyển Tánh xảy ra, chứ không có những Tốc Hành Tâm Chuẩn Bị.

Một hành giả sơ cơ muốn phân biệt các Danh Pháp này thì nên nhập vào bậc thiền nào mà mình muốn phân biệt. Rồi, sau khi đã xuất khỏi thiền đó, bắt đầu phân biệt các thiền chi. Bằng Minh Sát Trí, hành giả có thể thấy sự sanh khởi của những thiền chi này cùng nhau trong từng sát-na tâm và nối tiếp nhau rất nhiều lần. Nếu thành công, hãy phân biệt các tất cả các Pháp Tương Ứng Thiền (Jhāna Sampayutta Dhamma) này dần dần (từng pháp một) trong từng sát-na tâm theo 1 trong 3 cách phân biệt Danh Pháp (Nāma Dhamma), đó là, hoặc bắt đầu với Thức, hoặc bắt đầu với Thọ hoặc bắt đầu với Xúc. Đối với những người đã có một vốn kiến thức căn bản về Vi Diệu Pháp thì có thể sẽ phân biệt được đến mức độ này; nhưng chúng tôi thấy rằng nó sẽ là rất khó hiểu đối với những ai chỉ có chút ít kiến thức căn bản về Vi Diệu Pháp. Do đó, đối với ai trí còn yếu thì 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của sơ thiền lấy tợ tướng hơi thở làm đối tượng được nhắc lại lần nữa.

34 Tâm Hành Của Sơ Thiền

1. Thức (nhận biết đối tượng như tợ tướng hơi thở)

Tâm Sở Biến Hành - 7 tâm:

2. Xúc (Phassa)
3. Thọ (Vedanā), ở đây là Thọ Lạc (Sukhavedanā)
4. Tưởng (Saññā)
5. Tư (Cetanā)
6. Nhất Hành (Ekaggatā)
7. Mạng Căn (Jīvita)
8. Tác Ý (Manasikāra)

Tâm Sở Biệt Cảnh – 6 tâm

9. Tầm (Vitakka)
10. Tứ (Vicāra)
11. Thắng Giải (Adhimokkha)

PHÂN BIỆT DANH

12. Cần (Viriya)
13. Hỷ (Pīti)
14. Dục (Chanda)

Tâm Sở Tịnh Hảo – 19 tâm

15. Tín (Saddhā)
16. Niệm (Sati)
17. Tàm (Hiri)
18. Quý (Ottappa)
19. Vô Tham (Alobha)
20. Vô Sân (Adosa)
21. Hành Xả (Tatramajjhataṭṭā)
22. Tịnh Thân (Kāya Passaddhi)
23. Tịnh Tâm (Citta Passaddhi)
24. Khinh Thân (Kāya Lahutā)
25. Khinh Tâm (Citta Lahutā)
26. Nhu Thân (Kāya Mudutā)
27. Nhu Tâm (Citta Mudutā)
28. Thích Thân (Kāya Kammaññatā)
29. Thích Tâm (Citta Kammaññatā)
30. Thuần Thân (Kāya Pāguññatā)
31. Thuần Tâm (Citta Pāguññatā)
32. Chánh Thân (Kāyujjukatā)

33. Chánh Tâm (Cittujjukatā)

Vô Si (Amoha)

34. Tuệ Căn (Paññidriya)

Chú ý: 12 Tâm – Tâm Sở (Citta - Cetasika) trong Ý Môn Hướng Tâm là 12 Danh Pháp từ “Thức” tới “Dục” trong 34 Danh Pháp kể trên.

Nhóm các thiền chi như Tàm, Túc... được gọi là bậc thiền (Jhāna) và nhóm các Tâm - Tâm Sở đi kèm với bậc thiền đó được gọi là các Pháp Tương Ứng Thiền (Jhāna Sampayutta Dhamma). Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga) có hướng dẫn cách phân biệt các **đặc tính, nhiệm vụ, sự thể hiện và nhân gần** của bậc thiền (và Pháp Tương Ứng Thiền, xem Vism. XVIII-3 để biết thêm chi tiết.

Cách Phân Biệt

Thường thường, Jhāna chỉ lấy Tợ Tướng Hơi Thở (Paṭibhāga Nimitta) làm đối tượng. Trong việc hành Thiền Bất Tịnh về bộ xương, Jhāna và các Pháp Tương Ứng lấy Tợ Tướng Bộ Xương làm đối tượng. Trong việc hành thiền Biến Xứ Trắng, Jhāna và các Pháp Tương Ứng lấy Tợ Tướng Kasīna Trắng làm đối tượng. Trong việc hành Thiền Về Tâm Từ, thì lấy khái niệm về các chúng sinh làm đối tượng. Trong việc hành Thiền Đề Mục Tử Thi Bất Tịnh, thì lấy Tợ Tướng Của Tử Thi Bất Tịnh làm đối tượng. Do đó, nếu một hành giả thực hành Quán Hơi Thở (Ānāpāna Kammaṭṭhāna), hay Thiền Về Sự Bất Tịnh Của Bộ Xương, Thiền Biến Xứ Trắng (Kasīna) và Bốn Thiền Bảo Hộ ở giai đoạn bậc thiền (Jhāna), thì các Danh Pháp hành giả phải quán là :

- (1) Thiền hơi thở : Sơ thiền, nhị thiền, tam thiền, tứ thiền.
- (2) Thiền quán bất tịnh bộ xương: Sơ thiền.

PHÂN BIỆT DANH

- (3) Thiền kasiṇa trắng: Sơ thiền, nhị thiền, tam thiền, tứ thiền.
- (4) Thiền tâm từ: Sơ thiền, nhị thiền, tam thiền.
- (5) Thiền bất tịnh của tử thi: Sơ thiền

Nếu hành giả đã thực hành 10 Kasiṇa hay 8 Thiền Chứng (Samāpatti) trong mỗi Biến Xứ (Kāsiṇa), thì tất cả 8 Thiền Chứng đó được kể vào bảng liệt kê về các đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassanā Nāṇa). Số lượng Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong các bậc thiền Vô Sắc (Arūpa Jhānas) là 31, giống như Tứ Thiền Sắc Giới. Cho nên hành giả phân biệt chúng theo bảng tứ thiền. Nên hiểu rằng đối với các đề mục khác còn lại cách phân biệt cũng giống như phương pháp này ngoại trừ đề mục Bi (Karunā) và đề mục Hỷ (Muditā). Trong đề mục Bi và đề mục Hỷ, Tam Thiền có thể đạt được. Do đó, thêm tâm sở Bi trong trường hợp đề mục tâm Bi và tâm sở Hỷ trong đề mục Hỷ vào bảng Danh Pháp (Nāma Dhamma) Thiền Hơi Thở đã đề cập ở trên, thì có 35 - 33 - 32 Danh Pháp.

Các Danh Pháp Thiền này phải được phân biệt như đã trình bày trong đồ biểu. Như đã được đề cập trong Chú Giải Vi Diệu Pháp tập 2 trang 237 Tạng Miến, rằng trong giai đoạn các Tốc Hành Tâm Cận Hành (Upacāra Javana) [đó là Chuẩn Bị - Cận Hành - Thuận Thứ - Chuyển Tánh (Parikamma - Upacāra - Anuloma - Gotrabhū)] của các bậc thiền cao hơn như Nhị Thiền thì tâm tứ còn đi kèm. Trong giai đoạn Tâm Cận Hành của Tứ Thiền thì Hỷ không đi kèm nữa (Thanh Tịnh Đạo).

Yasmā sukhavedanā adukkhamasukhāya vedanā āsevanapaccayena paccayo na hoti, catutthajjhāne adukkhamasukhāya vedanā uppajjitabbam, tasmā tāni upekkhāvedanāsampayuttāni honti. Upekkhāvedanāsampayuttāyeva cettha pītipi parihāyatīti (Thanh tịnh đạo tập 4, trang 182). Có nghĩa là: Thọ Lạc không thể hỗ trợ Thọ Xả bằng sức mạnh của Tập Hành Duyên (Āsevanapaccaya Satti) và trong Tứ Thiền chỉ có Thọ Xả khởi lên. Do đó Tốc Hành Tâm Cận Hành (Upacāra Javana) của Tứ Thiền được phối hợp với Thọ Xả (Upekkhāvedanā) và Hỷ (Pīti) không có mặt.

Nếu một người muốn phân biệt các Danh Pháp Sơ Thiền Hơi Thở, thì trước hết phải nhập vào Sơ Thiền Hơi Thở, sau khi đã xuất thiền và bắt đầu với việc phân biệt năm chi thiền của Sơ Thiền. Hành giả phải làm thế nào để có thể thấy được sự sanh khởi tiếp nối nhau không ngừng của năm chi thiền này. Nếu không thành công, thì bắt lấy Tợ Tượng Hơi Thở làm đối tượng, rồi nhập Sơ Thiền Hơi Thở trở lại, sau đó xuất thiền rồi:

- (1) Phân biệt Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) = Ý Môn (Manodvāra).
- (2) Phân biệt đối tượng Tợ Tượng Hơi Thở.
- (3) Khi Tợ Tượng Hơi Thở đó tác động và xuất hiện trong Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) tức Ý Môn, hãy phân biệt các chi thiền trở lại.

Vào lúc đó, vì vừa mới xuất thiền, đối tượng Tợ Tượng Hơi Thở vẫn còn hiện khởi, không dễ dàng mất đi. Nếu thực hành đi thực hành lại như vậy nhiều lần, vì đó là sự phân biệt các Danh Pháp Thiền sau khi đã quán Căn hay Vật (Vatthu) và đối tượng cùng nhau, hành giả có thể sẽ phân biệt được sự sanh khởi nhiều lần của các thiền chi.

Sau đó hành giả phải bắt đầu quán các Danh Pháp bắt đầu với Thức, hay với Thọ hay với Xúc. Nếu hành giả phân biệt bắt đầu với Thức thì hành giả phải thực hành để có thể thấy được chỉ sự sanh khởi của Thức nối tiếp nhau nhiều lần. (Lưu ý rằng đối với sự phân biệt bắt đầu với Thọ hoặc Xúc, phương pháp cũng tương tự như vậy). Nếu thành công, thì thực hành tiếp để thấy được sự khởi lên nhiều lần của cả Thức lẫn Xúc. Nếu thành công, thì tiếp tục phân biệt ba Danh Pháp - Thức, Xúc và Thọ; kế tiếp phân biệt bốn Danh Pháp - Thức, Xúc, Thọ và Tưởng; tiếp phân biệt năm Danh Pháp - Thức, Xúc, Thọ, Tưởng và Tư; và cứ gia tăng con số các Danh Pháp lên dần dần theo cách này. Cuối cùng, thực hành sao để có thể thấy sự sanh khởi nối tiếp nhau nhiều lần của 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong Ý Môn Hướng Tâm, và 34 Danh Pháp trong Tốc Hành Tâm (Javana). Nếu thành công, thì:

PHÂN BIỆT DANH

Pariggahetā sabbampetaṃ ārammaṇābhimukhaṃ namanato namanattheṇa nāmantī vavatthapetaṃ (Thanh Tịnh Đạo tập 4, trang 182).

Khi hành giả, bằng Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa), có thể phân biệt và quán được sự sanh khởi nối tiếp nhau nhiều lần của 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong Ý Môn Hướng Tâm (Manodvāravajjana), và 34 Danh Pháp cùng sanh trong từng sát-na của Tốc Hành Tâm Cận Hành [đó là Chuẩn Bị (Parikamma), Cận Hành (Upacāra), Thuận Thứ (Anuloma) và Chuyển Tánh (Gotrabhū)] và của các Tốc Hành Tâm Thiền, sau đó — vì tất cả các Danh Pháp này đều nghiêng về đối tượng, ở đây là Tợ Tướng Hơi Thở (Ānāpāna Paṭibhāga Nimitta) — hãy phân biệt, biết và quán chúng như là “Danh, Danh...” có đặc tính là nghiêng về phía đối tượng.

(Ghi chú: Trong trường hợp này, điều cần thiết là phải thực hành theo cách như vậy - nhập thiền và phân biệt các Danh Pháp (Nāma Dhamma) thiền, rồi nhập thiền và phân biệt các Danh Pháp thiền trở lại, trong nhiều lần. Sở dĩ phải làm như vậy là vì các Danh Pháp thiền chỉ rõ đối với Minh Sát Trí khi vừa mới xuất thiền. Đừng quên rằng, nếu các Danh Pháp thiền vẫn không rõ thì phải nhập thiền lại).

Phân Biệt Danh Và Sắc

Sau khi đã phân biệt các Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong bậc thiền theo cách này, hành giả phải tiếp tục theo hướng dẫn của Thanh Tịnh Đạo như sau:

Tato yathā nāma puriso anto gehe sappamaṃ disvā taṃ anubandhamāno tassa āsayamaṃ passati, evameva ayampi yogāvacharo taṃ nāmaṃ upaparikkhanto ‘idaṃ nāmaṃ kiṃ nissāya pavattati’ti pariyesamāno tassa nissayamaṃ hadayarūpaṃ passati. Tato hadayarūpassa nissayabhūtāni, bhūtanissitāni ca sesupādāya rūpānti rūpaṃ pariggaṇhāti. So sabbampetaṃ ruppanato rūpanti vavatthapepi .Tato namanalakkhaṇamaṃ nāmaṃ rūppanalakkhaṇamaṃ rūpanti saṅkhepato nāmarūpaṃ vavatthapepi.

Sau khi đã phân biệt các Danh Pháp Thiền, rồi giống như một người phát hiện ra một con rắn trong nhà và theo dõi nó thì sẽ biết được chỗ trú ngụ của nó như thế nào, ở đây cũng vậy, hành giả thâm sát, suy xét và tìm kiếm bằng Tuệ Minh Sát như sau: “Các Danh Pháp này nương vào cái gì để khởi sanh?”. Hành giả sẽ thấy ra Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) của những Danh Pháp này. Sau đó, bằng Minh Sát Trí vị ấy phân biệt Tứ Đại mà Sắc Ý Vật nương vào; cũng như các Sắc Ý Đại Sanh (Upādā Rūpa) còn lại, ngoại trừ Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) vốn dựa vào Tứ Đại ấy sanh khởi. Hành giả cũng phân biệt và biết các hiện tượng vật lý gọi là sắc pháp bị bức bách bởi sự thay đổi không ngừng. Kế tiếp hành giả phân biệt và biết các Danh Pháp và Sắc Pháp một cách tóm tắt như:

- (1) Các pháp có đặc tính tự nhiên nghiêng về đối tượng là Danh (Nāma).
- (2) Các pháp có đặc tính tự nhiên phải chịu sự thay đổi không ngừng là Sắc (Rūpa).

Theo định nghĩa của Chú Giải trên đây thì người hành thiền đã phân biệt các Danh Pháp thiền và sau đó phân biệt thêm Sắc Tứ Đại và các Sắc Ý Đại Sanh (Upādā Rūpa) trong trái tim (Hadaya) nơi mà các Danh Pháp Thiền nương vào, vị ấy còn phải phân biệt và biết rõ các Sắc Pháp và Danh Pháp. Hơn nữa, sau khi đã phân biệt các Danh Pháp Dục Giới (Kāma vacara) trong Lộ Ngũ Môn, thí dụ như Lộ Nhãn Môn, và trong Lộ Ý Môn, rồi sau đó phân biệt thêm các Sắc Pháp trong môn (dvara) thích hợp. Chú ý rằng hành giả phải phân biệt và biết cả Sắc Pháp và Danh Pháp (tham khảo bảng về Sắc Chính (Tứ Đại) và Sắc Ý Đại Sanh (Upādā Rūpa) trong sáu môn của giai đoạn Phân Biệt Sắc Pháp.

Người hành thiền sau khi đã phân biệt các Danh Pháp (Nāma Dhamma) thiền vốn là một phần của hàng Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa) phải tiếp tục để phân biệt thêm các Danh Pháp lấy Sắc Pháp làm đối tượng. Nếu phân chia Sắc Pháp theo đối tượng thì có sáu loại là: Cảnh Sắc, Cảnh Thanh, Cảnh Khí, Cảnh Vị, Cảnh Xúc Và Cảnh Pháp. Trong sáu cảnh đó, sẽ dễ dàng hơn nếu bắt đầu phân biệt với Tiến Trình, hay Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn

PHÂN BIỆT DANH

(Manodvārika Javana Vīthi) lấy bất kỳ một Sắc Thần Kinh nào trong số năm Sắc Thần Kinh (Pasāda Rūpa) và mười sáu Sắc Tế gọi là Cảnh Pháp làm đối tượng. Điều này là vì có ít loại Tâm Lộ (Citta Vīthi) trong chúng. Trong những Sắc Pháp thuộc hàng Cảnh Pháp này thì có mười một sắc thực và mười sắc không thực. Danh Pháp nào lấy một trong các sắc này làm đối tượng thì phải được phân biệt. Nếu sự quyết định của Ý Môn Hướng Tâm (Manodvāravajjana), vốn là một phần của Tâm Lộ Ý Môn, là Như Lý Tác Ý thì Tiến Trình Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) ở đây, bao gồm các Tốc Hành Thiện (Kusala Javana), sẽ khởi lên; Và nếu là Phi Lý Tác Ý thì Tiến Trình Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) ở đây, bao gồm các Tốc Hành Bất Thiện (Akusala Javana), sẽ khởi lên. Lấy việc phân biệt Tiến Trình Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) gồm các Tốc Hành Tâm Thiện và bất Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, được trình bày như một ví dụ sau đây:

Phân Biệt Tiến Trình Tâm Tốc Hành Thiện Ý Môn

- (1) Phân biệt Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga).
- (2) Lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng.

Khi Nhãn Tịnh Sắc đập vào Hữu Phần (Bhavaṅga) hay xuất hiện ở Hữu Phần thì Tiến Trình Tâm Tốc Hành Thiện Ý Môn (Manodvārika Kusala Javana Vīthi) sẽ khởi lên. Nếu Ý Môn Hướng Tâm (Manodvāravajjana) bao gồm trong Tiến Trình Tâm đó (xác định):

- (1) Đó là Nhãn Tịnh Sắc
- (2) (Quyết định) Nhãn Tịnh Sắc chỉ là một Sắc Pháp, hay
- (3) Quyết định (phân biệt) nó là Vô Thường (Anicca), lấy sự sanh diệt của Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, hay
- (4) Quyết định (phân biệt) nó là Khổ (Dukkha), lấy tính chất bị bức bách của sự sanh diệt không ngừng của Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, hay
- (5) Quyết định (phân biệt) nó là Vô Ngã (Anatta), lấy sự không hiện hữu của một thực tánh ở trong Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, hay
- (6) Quyết định (phân biệt) nó là Bất Tịnh (Asubha), lấy tính chất đáng nhèm gớm, như Nhãn Tịnh Sắc bị trộn lẫn với mùi hôi của nó làm đối tượng.

Và - vì đó là Như Lý Tác Ý - Tốc Hành Tâm Thiện sẽ khởi lên. Trong sáu cách Như Lý Tác Ý trên, người hành thiền trước hết nên phân biệt với cách số một. Đó là Tiến Trình Tốc Hành Ý Môn ((Manodvārika Javana Vīthi) vốn biết đó chỉ là Nhãn Tịnh Sắc. Nó cũng có thể được phân biệt bắt đầu với Thức hay Xúc hay Thọ.

Nếu phân biệt bắt đầu với Thức thì nên thực hành nhiều lần để thấy Thức đang khởi lên như Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana), Tốc Hành Tâm (Javana - 7 lần) và Đăng Ký Tâm (Tadālambana - 2 lần). Khi Nhãn Tịnh Sắc xuất hiện rõ trong Tâm Hữu Phần, bằng Minh Sát Trí, hãy thực hành để thấy sự khởi sanh liên tục của Tiến Trình Tâm này nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) và Tâm Hữu Phần. Nếu thành công thì phân biệt tiếp các tâm sở, từng tâm sở một, tăng lên dần cho đến 12 tâm - tâm sở (citta - cetasika) trong Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana), 34 tâm - tâm sở (citta - cetasika) trong Tốc Hành Tâm, và 34 tâm - tâm sở (citta - cetasika) trong Đăng Ký Tâm; làm sao để có thể thấy sự đồng sanh của chúng trong từng sát-na tâm. Phân biệt theo cách này đối với các Như Lý Tác Ý còn lại. Trong Tốc Hành Tâm và Đăng Ký Tâm:

- (1) Đôi khi cả Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti) được bao gồm. Trong trường hợp này, chúng được kèm theo bởi Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā), kết hợp với Trí (Ñāṇa).
- (2) Đôi khi chúng được đi kèm với Trí nhưng không có Hỷ. Trong trường hợp này, nó được kèm theo bởi Thọ Xả, kết hợp với Trí.

PHÂN BIỆT DANH

(3) Đôi khi nó có Hỷ đi kèm, nhưng không có Trí. Trong trường hợp này, nó được kèm theo bởi Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā), không kết hợp với Trí.

(4) Đôi khi nó không có cả Trí và Hỷ đi kèm. Trong trường hợp này, nó được kèm theo bởi Thọ Xả không liên hợp với Trí.

Tổng cộng là 4 loại.

Khi hành thiền trên đó, như “Nhãn Tịnh Sắc”, cứ luân phiên phân biệt bốn loại trên, tùy theo có Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti) kèm theo hay không. Tương tự như vậy, hành giả cũng luân phiên phân biệt bốn loại trên, trong lúc hành thiền trên ‘Nhãn Tịnh Sắc’ kể như Sắc Pháp, như Vô Thường, Khổ, Vô Ngã Và Bất Tịnh. Vì không có sự khác biệt về số lượng của các tâm - tâm sở (citta - cetasikas) khi nó có sự thúc đẩy (asaṅkhārika - hữu trợ) hay không có sự thúc đẩy (vô trợ - āsaṅkhārika), chỉ có bốn loại như vậy được trình bày trong tập sách này. Trong bốn loại trên, nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ thì có bốn loại và khi không có sự thúc đẩy hay vô trợ thì có bốn loại khác. Như vậy tổng cộng tám loại tức tám loại Đại Thiện Tâm (Mahā Kusala Citta). Tâm Đăng Ký đôi khi khởi lên và đôi khi không khởi. Nếu đối tượng xuất hiện một cách rõ ràng tức cảnh rõ (Vibhūtārammaṇa) thì Tâm Đăng Ký xảy ra. Nếu đối tượng xuất hiện không rõ Tâm Đăng Ký không xảy ra. Cũng có lời dạy cho rằng ở giai đoạn Minh Sát Yếu (Tarūṇa Vipassanā), Tâm Đăng Ký có thể xảy ra sau Tốc Hành Tâm Thiện Minh Sát (Vipassanā Kusala Javana) lúc đang hành thiền trên tính chất vô thường, khổ, vô ngã và bất tịnh. Tuy nhiên, có lời dạy khác lại cho rằng Tâm Đăng Ký không khởi lên sau các Tốc Hành Tâm Minh Sát (Vipassanā Javana). Điều này muốn nói về giai đoạn có Tuệ Minh Sát mạnh (Balava Vipassanā).

Bảng Hàng Cảnh Pháp: Tâm Lô Ý Môn Thuần Túy Nhóm Thiện

Trong trường hợp này, nên hiểu rằng:

1. Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) đang biết nó như là “Thần Kinh Sắc”
2. Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) đang biết nó như là Sắc Pháp
3. Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) đang biết nó như là Vô Thường
4. Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) đang biết nó như là Khổ
5. Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) đang biết nó như là Vô ngã
6. Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) đang biết nó như là Bất Tịnh

phải được phân biệt.

Sắc Thực Cũng Phải Được Phân Biệt Theo Cách Tương Tự

- (1) Nhĩ Tịnh Sắc
- (2) Tỷ Tịnh Sắc
- (3) Thiệt Tịnh Sắc
- (4) Thân Tịnh Sắc
- (5) Nguyên tố Nước (Āpo Dhātu)
- (6) Sắc tính Nữ (Itthi Bhāva Rūpa)
- (7) Sắc tính Nam (Purisa Bhāva Rūpa)
- (8) Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa)
- (9) Sắc Mạng Quyền (Jīvita Rūpa)
- (10) Sắc Thực Tố (Ojā Rūpa)

PHÂN BIỆT DANH

Chú ý: Kể luôn Nhân Tịnh Sắc, có 11 loại sắc thực vốn là một phần của hàng Cảnh Pháp. Sau khi phân tích một Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) thích hợp nơi đây, Sắc Pháp mà hành giả muốn phân biệt bao gồm (trong đó). Và sau khi đã chọn sắc thực mà hành giả muốn lấy làm đối tượng, thì bạn phải quán các Danh Pháp và Sắc Pháp khởi lên khi lấy Sắc Pháp ấy làm đối tượng. Trong Sắc Tính Nam (Purisa Bhāva Rūpa) và Sắc Tính Nữ (Itthi Bhāva Rūpa) thì khi phân biệt bên trong (Ajjhatta), hành giả nam chỉ phân biệt Sắc Tính Nam, hành giả nữ chỉ quán Sắc Tính Nữ mà thôi. Trong lúc quán bên ngoài (Bahiddha), vì ở bên ngoài chúng không khác gì nhau nên hành giả có thể quán cả hai sắc tính (Bhāva Rūpa).

10 loại sắc không thực không phải là đối tượng của Thiền Minh Sát trên Tam Tướng; mặc dù một hay tất cả sắc không thực có được quán như là Vô Thường, tiến trình Tốc Hành Tâm Minh Sát (Tâm Lộ Tốc Hành Minh Sát) vốn biết nó như là Vô Thường sẽ không xảy ra. Hãy nhớ rằng đối với các đặc tính Khổ và Vô Ngã cũng thế, không thể quán trên các sắc không thực. Do đó, trong mỗi loại sắc không thực chỉ quán được theo hai phương thức, thí dụ:

(1) Với Ākāsa Dhātu – Hư Không Giới: quán nó chỉ như là “Hư Không Giới”, phân biệt các tâm — tâm sở (citta - cetasika) đang biết “Hư Không Giới” trong bốn loại, xen kẽ quán sự có mặt của Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

(2) Quán Ākāsa Dhātu chỉ là một Sắc Pháp, phân biệt tâm — tâm sở (citta- cetasika) đang biết nó như là Sắc Pháp trong bốn loại, xen kẽ quán sự có mặt của Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

Ở đây cũng vậy, trước hết phân biệt để thấy Hư Không Giới vốn là khoảng không hay kẻ hở giữa các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Chỉ sau khi đã phân biệt như thế hành giả mới tiếp tục phân biệt các Danh Pháp lấy Ākāsa Dhātu làm đối tượng. Phân biệt tất cả các sắc không thực như trong thí dụ sau:

Bảng Hàng Cảnh Pháp – Ý Môn Nhóm Thiên; Phân Biệt Danh Sắc Lấy Sắc Không Thực Làm Đối Tượng

Chín Sắc Pháp Không Thực Được Quán Tương Tự

- (1) Thân Biểu Tri (Kāyaviññatti): biểu lộ bằng thân
- (2) Khẩu Biểu Tri (Vacīviññatti): biểu lộ bằng lời nói
- (3) Khinh Sắc (Rupassa Lahutā) - Đặc Tính Nhẹ Của Sắc Pháp
- (4) Nhu Sắc (Rupassa Mudutā) - Đặc Tính Mềm Dịu
- (5) Thích Nghiệp (Rupassa Kammaññatā) - Đặc Tính Nhu Thuận
- (6) Sự Khởi Sanh (Upaccaya) - Sinh
- (7) Sự Liên Tục (Santati) – Tiến
- (8) Sự Trưởng Thành, Trụ, hay Hoại Diệt (Jaratā)
- (9) Sự Phân Tán Của Sắc Pháp (Aniccatā)

Chú ý: Danh Pháp lấy Sắc Sinh (Upacaya) làm đối tượng được quán chỉ khi một người có thể quán được Danh Sắc Kiết Sanh (Paṭisandhi), sự hình thành bào thai ở giai đoạn đầu tiên.

Trong việc quán Danh Pháp lấy các Sắc Pháp không thực trên làm đối tượng, chọn Sắc Pháp đó chỉ sau khi đã phân tích Sắc Do Tâm Sanh (Cittaja Rūpa), Sắc Do Thời Tiết Sanh (Utuja Rūpa) hay Sắc Do Vật Thực Sanh (Āhāra Rūpa) vốn khởi lên cùng nhau trong một Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) với Sắc Pháp mà hành giả muốn quán, cho đến khi Minh Sát Trí đạt đến thực tại tối hậu, chân đế. Lý do là vì các Sắc Pháp khởi sanh như Rūpa Kalāpa trong nhóm là điều tự nhiên.

PHÂN BIỆT DANH

Do đó, trước hết phải làm sao để có thể phân biệt được các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Sau đó phân tích các Tổng Hợp Sắc ấy để thấy thực tại cùng tột¹ của Sắc Pháp, như nếu có 8 loại Sắc Pháp, thì làm sao để có thể thấy 8 loại, nếu có 9 loại Sắc Pháp, thì làm sao để có thể thấy 9 loại, nếu có 10 loại Sắc Pháp, thì làm sao để có thể thấy 10 loại, v.v.. Chỉ sau khi đã phân tích như vậy rồi mới chọn một sắc thực, như Nhãn Tịnh Sắc hay một sắc không thực như Thân Biểu Tri (Kāya Viññatti) mà hành giả muốn phân biệt. Khi Sắc Pháp đó đập vào dòng Hữu Phần, có nghĩa là xuất hiện một cách rõ ràng, thì phân biệt các Danh Pháp lấy Sắc Pháp đó làm đối tượng.

Đối với người có Tuệ Minh Sát còn yếu, 34 Danh Pháp của nhóm thiện khi lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, sẽ được đề cập.

34 Danh Pháp Lấy Nhãn Tịnh Sắc Làm Đối Tượng

- (1) Thức
- (2) Xúc (Phassa): - sự xúc chạm của Nhãn Tịnh Sắc (đặc tính)
- sự nối kết giữa Nhãn Tịnh Sắc và Thức (nhiệm vụ)
- (3) Tuệ (Pañña): biết rõ Nhãn Tịnh Sắc

Ngang mức này, hành giả có thể hiểu về các Danh Pháp lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng. Đối với các sắc thực khác như Nhĩ Tịnh Sắc; và các sắc không thực cũng tương tự như vậy. Sau khi phân biệt các Danh Pháp lấy sắc thực và không thực của hàng Cảnh Pháp làm đối tượng, phân biệt thêm Danh Pháp lấy năm Cảnh (Pañcarammaṇa), như Cảnh Sắc làm đối tượng. Hiểu rõ ý nghĩa của 7 loại tâm (tiến trình) trong Lộ Nhãn Môn (đó là Ngũ Môn Hướng, Nhãn Thức, Tiếp Thọ, Suy Đạc hay Suy Xét, Xác Định (Quyết Định), Tốc Hành Tâm, và Đăng Ký Tâm (Pañcadvāravajjana, Cakkhuvīññāṇa, Sampatiçchana, Santīraṇa, Voṭṭhabbana, Javana, Tadālambaṇa) và các loại Tâm Tiến Trình trong Lộ Ý Môn (đó là Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana), Tốc Hành Tâm (Javana), và Đăng ký Tâm (Tadālambaṇa) . Chỉ khi làm được như vậy hành giả mới có thể hiểu được cách phân biệt.

Cảnh Sắc (Hàng Màu) - Bảng Nhóm Thiện ; Phương Pháp Phân Biệt

- (1) Phân biệt Nhãn Tịnh sắc và Bhavaṅga (Ý Môn) cùng nhau.
- (2) Lấy Cảnh Sắc của một Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) hay một nhóm nhiều Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) làm đối tượng.
- (3) Khi Cảnh Sắc tác động hay xuất hiện trong Nhãn Tịnh Sắc và Bhavaṅga cùng một lúc, Lộ Nhãn Môn (Ngũ Môn Hướng Tâm, Nhãn Thức,...) và Lộ Ý Môn vốn tiếp tục bắt lấy Cảnh Sắc làm đối tượng, sanh khởi.
- (4) Nếu Tâm Hướng (Āvajjana), Xác Định (Voṭṭhabbana), Ý Môn Hướng Tâm bao gồm trong tâm lộ đó quyết định nó chỉ là Cảnh Sắc (Màu), thì đó là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) và Tốc Hành Tâm Thiện sẽ khởi lên. Những Danh Pháp Tốc Hành Tâm Thiện và Danh Pháp của Tâm Đăng Ký (34)... là nhóm Danh Pháp Tín — Tuệ (Saddhā Paññā).

Nếu hành giả muốn phân biệt Danh Pháp của các Tiến Trình Tâm bắt đầu với Thức thì thực hành để có thể phân biệt trước hết chỉ một mình Thức hợp theo Tiến Trình Tâm xảy ra trong mỗi sát-na tâm.

Thực hành nhiều lần pháp quán hai môn đó, tức quán Nhãn Tịnh Sắc (Nhãn Môn), Ý Môn (Bhavaṅga) và đối tượng vốn là Cảnh Sắc cùng lúc với nhau – làm sao để có thể thấy và biết mỗi Thức của Tiến Trình Tâm đang sinh như là “Tác Ý”, “Thấy”, “Tiếp Thọ”, “Suy Đạc hay Suy Xét”, “Xác Định”, “Tốc Hành Tâm” (Javana 7 lần), Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa 2 lần);

¹ Thực Tại Cùng Tột hay Sắc Chân Đế là sắc pháp không còn có thể chia chẻ thêm được nữa, như trong mỗi Tổng Hợp Sắc, ít nhất có 8 sắc chân đế, đất, nước, lửa, gió, màu, mùi, vị và dưỡng chất.

PHÂN BIỆT DANH

sau đó Bhavaṅga khởi lên nhiều lần, và rồi “Tác Ý”, “Thấy”, “Tiếp Thọ”, “Suy Đạc hay Suy Xét”, “Xác Định”, “Tốc Hành Tâm” (Javana 7 lần), Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa 2 lần). Trong trường hợp này, thực hành sao để có thể thấy rằng khi Tâm Lộ Nhãn Môn (Cakkhuvāra Vīthi) sanh lên một lần, Lộ Ý Môn (Manodvāra Vīthi) vốn tiếp tục lấy Cảnh Sắc làm đó làm đối tượng sanh lên trong nhiều lần (sau khi nhiều Tâm Hữu Phần đã xuất hiện giữa các Tiến Trình Tâm). Nếu hành giả có thể phân biệt được từng tâm lộ sanh khởi thành công – đó là có thể phân biệt được sự sanh khởi đồng thời của từng tâm sở như là Xúc, Thọ, v.v.. gia tăng số lượng lên dần như quán 1 tâm sở, rồi 2 tâm sở, rồi 3 tâm sở, rồi 4 tâm sở, rồi 5 tâm sở, rồi 6 tâm sở, rồi 7 tâm sở, 8 tâm sở, v.v.. trong mỗi sát-na tâm một cách rõ ràng. Sau đó thì phân biệt tâm - tâm sở (citta - cetasika) theo bảng. Dần dần hành giả sẽ thành công.

Chú ý: Trong việc quán bắt đầu với Xúc, hay với Thọ phương pháp cũng tương tự như vậy. Nếu không thành công thì quán đi quán lại các Sắc Pháp nhiều lần. Danh Pháp sẽ tự động xuất hiện một cách rõ ràng. Điều này được hướng dẫn trong Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga).

Sắc Pháp Thực Và Không Thực :

Trong Tiến Trình Tâm này, Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa) nương vào Sắc Nhãn Vật (Cakkhu Vatthu Rūpa) vốn là Nhãn Tịnh Sắc để sanh khởi. Tất cả các Danh Pháp khác còn lại trong Lộ Nhãn Môn và Lộ Ý Môn đều nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) để sanh khởi. Do đó Sắc Vật (Vatthu Rūpa) được trình bày trong bảng. Theo Pháp Môn Kinh (Suttanta) thì Sắc Pháp phải được phân biệt cho tới khi nguyên khối tưởng bị phá vỡ ra; như vậy ‘Vatthu’ hay Vật không chỉ có nghĩa là một mình Căn (Vatthu) thôi mà còn bao gồm Sắc Chính (Bhūta - Tứ Đại Chung) và các Sắc Y Đại Sinh (Upādā Rūpa) hiện hữu trong đó. Sự phân biệt như vậy được trình bày trong Chú Giải Mūla Paṇṇāsa (trang 281 Vatthu nāma karajakāyo...pe...atthato bhūtāni ceva upādārūpaṃ ca... Tuy nhiên, trong bảng chủ yếu chỉ có sắc thực được trình bày. Ở giai đoạn Danh Sắc Phân Tích Trí (Nāmarūpa Pariccheda Ñāṇa) nơi đây Danh Sắc được phân biệt, thì phân biệt các sắc không thực được càng nhiều càng tốt, xen lẫn với nhau. Sắc không thực chỉ được bỏ qua ở giai đoạn Minh Sát (tức giai đoạn quán Tam Tướng) mà thôi.

Một điểm nữa là trong Hữu Phần, 34 Danh Pháp được trình bày cho người Tam Nhân mà Tâm Tục Sinh của họ có Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) đi kèm. Nếu hành giả là người Tam Nhân với Tâm Tục Sinh được kèm theo bởi Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) thì chỉ có 33 Danh Pháp (Nāma Dhamma). Hữu Phần (Bhavaṅga) chỉ lấy một trong 3 đối tượng, đó là Nghiệp (Kamma), Nghiệp Tướng (Kamma Nimitta), hoặc Thú Tướng (Gati Nimitta) làm đối tượng. Chúng là đối tượng của Tốc Hành Tâm Cận Tử (Maranāsanna Javana), xảy ra ở thời điểm cận kề sự chết ở kiếp quá khứ. Nếu hành giả có thể quán được đối tượng quá khứ của Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) thì cũng nên quán những Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên ở giữa các Tiến Trình Tâm. Ở giai đoạn ban đầu của việc quán các Danh Pháp này nếu hành giả vẫn không thể phân biệt được đối tượng của Hữu Phần (Bhavaṅga), thì tạm thời có thể bỏ qua.

Như Lý Tác Ý

(1) Nếu hành thiền trên Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), ở đây xem màu sắc chỉ như một Cảnh Sắc. Hành giả phân biệt Lộ Nhãn Môn và Lộ Ý Môn theo sau (Lộ Nhãn) và Lộ Ý Môn Thuần Túy đang biết nó chỉ là Cảnh Sắc (màu sắc) sẽ khởi lên (phương pháp phân biệt đã được trình bày).

(2) Nếu hành thiền trên Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), (xem nó) chỉ như một Sắc Pháp, thời hành giả phân biệt Lộ Ý Môn đang biết nó chỉ là một Sắc Pháp.

(3) Nếu hành thiền trên Cảnh Sắc, (xem nó) chỉ là Vô Thường (Anicca), bằng Minh Sát Trí lấy sự sanh và diệt trong Cảnh Sắc đó như đối tượng, rồi phân biệt Lộ Ý Môn đang biết nó là Vô Thường.

PHÂN BIỆT DANH

(4) Nếu hành thiền trên Cảnh Sắc, (xem nó) chỉ là Khổ (Dukkha), bằng Minh Sát Trí hành giả lấy sự bức bách bởi sanh và diệt liên tục của Cảnh Sắc đó như đối tượng, rồi phân biệt Lộ Ý Môn đang biết cảnh đó là Khổ.

(5) Nếu hành thiền trên Cảnh Sắc, (xem nó) chỉ là Vô Ngã, bằng Minh Sát Trí hành giả lấy sự phi hữu hay không hiện hữu của một thực thể bất khả hoại trong Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) đó, rồi phân biệt Lộ Ý Môn đang biết cảnh đó là Vô Ngã.

(6) Nếu hành thiền trên Cảnh Sắc, (xem nó) chỉ là Bất Tịnh, bằng Minh Sát Trí hành giả lấy sự ghê tởm của Cảnh Sắc đó như đối tượng, rồi phân biệt Lộ Ý Môn đang biết cảnh đó là Bất Tịnh.

Tiến Trình Tâm Nhãn Môn hay Tâm Lộ Nhãn Môn có thể biết Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), tức biết màu đó chỉ là màu sắc; nó không thể biết Cảnh Sắc hay màu sắc đó như chỉ là Sắc Pháp, hay Vô Thường, hay Khổ, hay Vô Ngã, hay Bất Tịnh.

Một trong những lý do để đưa ra những hướng dẫn phân biệt Danh Pháp vốn đang thiền trên Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) theo 6 cách như vừa nêu là để cho hành giả hiểu được sự sanh khởi của các Tốc Hành Tâm Thiện nếu đó là Như Lý Tác Ý.

Cũng vậy, ở giai đoạn Hoại Diệt Trí (Bhaṅga Ñāṇa) – ñāṭaṇca ñāṇaṇca ubhopi vipassati – theo như sự hướng dẫn của các nhà chú giải cổ xưa về phương pháp Thiền Minh Sát trên cả hai:

(1) Khổ Đế (Dukkha Saccā), Tập Đế (Samudaya Saccā) được gọi là Ñāṭa (Sở Tri hay Cái Phải Được Biết) và

(2) Cái Đang (Biết) hay Cái Đang Thiền, tức tâm và tâm sở trong Tâm Lộ Tốc Hành Minh Sát Ý Môn (Manodvārika Vipassanā Javana Vīthi Citta - Cetasikas), bao gồm Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa) được gọi là Ñāṇa (Quán Trí), những tâm— tâm sở trong Tâm Lộ Tốc Hành Minh Sát Ý Môn đó cũng phải được hành thiền trên đó bằng Minh Sát trở lại (Tâm Minh Sát sau quán Tâm Minh Sát trước).

Do đó, đây cũng là một lý do khác cho việc thực hành trước để có thể Thiền Minh Sát trên cái đang Minh Sát hay trên Quán Trí (Ñāṇa). Ghi nhớ rằng, chính vì 2 lý do này mà có sự quán theo 6 cách như vậy.

Trong trường hợp này, như đã được đề cập trong Chú Giải Sammoha Vinodanī rằng Tâm Đăng Ký không thể sanh sau các Tốc Hành Tâm Minh Sát Lấy Tam Tướng Làm Cảnh Sở Tri (Lakkhaṇārammaṇa Vipassanā Javana), tức những Tâm Minh Sát Trí lấy Tam Tướng: Vô Thường, Khổ, Vô Ngã của các Hành Pháp (Saṅkhara Dhamma) làm đối tượng không thể có Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa) khởi lên sau các Tốc Hành Tâm (Javana). Nhưng cũng theo bản Chú Giải đó thì Tâm Đăng Ký có thể sanh lên sau các Tốc Hành Minh Sát Yếu (Taruṇa Vipassanā Javana). Do đó hành giả phải tự mình kinh nghiệm một cách thực tiễn xem Tâm Đăng Ký có sanh lên hay không sau Tốc Hành Tâm Minh Sát.

Bảng Số Lượng Tâm -Tâm Sở Và Những Giải Thích Tiếp

- Ngũ Môn Hướng Tâm (Pañcadvāravajjana): trong tâm hướng về cảnh; cố định có 11 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) và luôn có Thọ Xả đi kèm theo.
- Nhãn Thức (CakkhuViññāṇa): trong tâm thấy; cố định có 8 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) và luôn kèm theo Thọ Xả (Upekkhā Vedanā).
- Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana): trong sự tiếp nhận cảnh; cố định có 11 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) và luôn có Thọ Xả đi kèm theo.
- Suy Đạc hay Suy Xét Tâm (Santīraṇa): trong sự thẩm sát cảnh; có 12 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) nếu kể luôn Hỷ khi có Thọ Hỷ (Somanasa Vedanā) kèm theo. Hoặc có 11 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) loại trừ Hỷ khi có Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) đi kèm theo.

PHÂN BIỆT DANH

- **Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana):** trong sự xác định về cảnh; cố định có 12 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) và luôn có Thọ Xả đi kèm theo.
- **Tốc Hành Tâm (Javana):** trong Tốc Hành Tâm, 34 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika) thuộc nhóm Tín - Tuệ (Saddhā Pañña)
  - (i) Nếu Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti) đi kèm thì có 34 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika). Và nó được kèm theo bởi Thọ Hỷ (Somanasa Vedanā).
  - (ii) Nếu có Trí (Ñāṇa) nhưng không có Hỷ (Pīti) đi kèm thì có 33 tâm – tâm sở (Citta - Cetasika). Và nó được kèm theo bởi Thọ Xả (Upekkhā Vedanā).
  - (iii) Nếu không có Trí (Ñāṇa) nhưng có Hỷ đi kèm thì có 33 tâm - tâm sở. Và nó có Thọ Hỷ (Somanasa Vedanā) đi kèm.
  - (iiii) Nếu không có Trí (Ñāṇa) và cũng không có Hỷ đi kèm thì có 32 tâm – tâm sở. Và nó được kèm theo bởi Thọ Xả (Upekkhā Vedanā).
- **Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa):** trong Tâm Đăng Ký, tương tự như Tốc Hành Tâm có bốn loại
- **Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana):** trong Ý Môn Hướng Tâm thì tương tự như Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana). Nó có Thọ Xả đi kèm theo.

Chú ý: Thọ thì gần như giống nhau trong Suy Đạc hay Suy Xét Tâm, Tốc Hành Tâm và Đăng Ký Tâm. Nếu Tốc Hành Tâm có Thọ Hỷ (Somanasa Vedanā) kèm theo, thì hầu như Suy Đạc hay Suy Xét Tâm và Đăng Ký Tâm cũng có Thọ Hỷ (Somanasa Vedanā) kèm theo. Nếu Tốc Hành Tâm có Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) kèm theo, thì hầu như Suy Đạc hay Suy Xét Tâm và Đăng Ký Tâm cũng có Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) kèm theo. Điều này tất nhiên chỉ được đề cập một cách tổng quát. Phương pháp quán hàng Cảnh Thanh và các hàng khác sẽ được trình bày ngắn gọn như sau:

Hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa):

Nếu hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp Thiện trong hàng Cảnh Thanh vốn bao gồm các Tốc Hành Tâm Thiện trong đó thì:

- (1) Phân biệt Nhĩ Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga
- (2) Và Cảnh Thanh (âm thanh) cùng với nhau.

Hành thiền trên Cảnh Thanh hay âm thanh đó theo 6 cách:

- (i) như chỉ là âm thanh
- (ii) như chỉ là một Sắc Pháp
- (iii) như là Vô Thường
- (iv) như là Khổ
- (v) như là Vô Ngã
- (vi) như là Bất Tịnh

Đối với hàng Cảnh Sắc (Rūparammaṇa) cũng tương tự, quán theo bốn loại tùy theo có Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti) đi kèm theo hay không.

Hàng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa):

Hành giả muốn quán các Danh Pháp trong hàng Cảnh Khí, thì:

- (1) Phân biệt Tỷ Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga;

(2) Phân biệt Cảnh Khí (mùi) của một Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), hay một nhóm các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) cùng nhau. Và hành thiền trên Cảnh Khí hay mùi đó theo sáu cách như trên.

Hàng Cảnh Vị (Rasārammaṇa):

PHÂN BIỆT DANH

Hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp trong hàng Cảnh Vị (Rasārammaṇa), thì:

(1) Phân biệt Thiệt Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga

(2) Phân biệt Cảnh Vị (Vị) của một Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), hay một nhóm các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) cùng nhau. Và hành thiền theo sáu cách như trên.

Hàng Cảnh Xúc (Photthabbārammaṇa):

Hành giả muốn phân biệt các Danh Pháp trong hàng Cảnh Xúc, thì:

(1) Phân biệt Thân Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga

(2) Và phân biệt một là Địa Đại hoặc Hỏa Đại hoặc Phong Đại gọi là Cảnh Xúc (Photthabbārammaṇa) của một Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) hay của một nhóm các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) gần với Thân Tịnh Sắc nhất cùng nhau. Hành thiền theo sáu cách như trên.

Não Bộ Và Trí Tuệ

Ở giai đoạn này, người hành thiền có thể kinh nghiệm trong pháp hành của mình xem thử Minh Sát Trí gọi là Tuệ Quyền (Paññidiriya) có hiện hữu trong não bộ hay không. Theo Vi Diệu Pháp của Đức Phật thì não bộ chỉ là một nhóm các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Ở giai đoạn này hành giả có thể dễ dàng thấy Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) khi phân biệt Tứ Đại trong não bộ. Điều này là vì 5 loại Tổng Hợp Sắc (Kalāpa), 44 loại sắc trong não bộ đã được phân biệt một cách thấu đáo ở giai đoạn Rūpa Kammaṭṭhāna (Quán hay Phân Biệt Sắc). Do đó, hãy phân biệt 44 loại sắc này trong não bộ trở lại. Hành giả phải phân biệt để có thể thấy Thân Tịnh Sắc trong 44 loại sắc này.

(1) Phân biệt Thân Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga.

(2) Và phân biệt hoặc Địa Đại, hoặc Hỏa Đại, hoặc Phong Đại của một Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), hay một nhóm Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) gần với Thân Tịnh Sắc nhất cùng nhau.

Khi một trong những Cảnh Xúc (**ở đây có thể là Đất, Lửa, hoặc Gió**) đập vào Thân Tịnh Sắc trong não bộ và Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga), thì Tiến Trình Tâm Qua Thân Môn hay Tâm Lộ Thân Môn (Kāyadvārika Vīthi) và Tiến Trình Tâm Tốc Hành Ý Môn hay Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) sẽ khởi lên, lấy Cảnh Xúc làm đối tượng. Nếu Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) và Ý Môn Hướng Tâm, vốn là một phần của những Tiến Trình Tâm này, là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra), (nghĩa là xác định nó như hoặc là Đất, Lửa, Gió hoặc là Sắc Pháp hay là Vô Thường, ...) thì Tâm Lộ Tốc Hành Đại Thiện (MahāKusala Javana Vīthi) sẽ khởi lên. Nếu Tốc Hành Tâm có Trí (Ñāṇa) hay Hỷ (Pīti) đi kèm, thời có 34 tâm – tâm sở (Citta - Cetasikas). 34 Danh Pháp này chỉ nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa), Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) để sanh khởi. Trong nhóm Danh Pháp này Trí (Ñāṇa) được bao gồm. Phân biệt nhiều lần để tự mình để xem lời dạy này đúng hay không.

Lưu ý: Hành giả phải phân biệt để có thể hiểu rằng trong hàng Cảnh Xúc, nếu đối tượng xúc chạm là dễ chịu (Itṭha) thì Thọ Lạc (Sukha Vedanā) ở nơi Thân Thức (Kāya Viññāṇa), và nếu đối tượng xúc chạm là khó chịu (aniṭṭha) thì có Thọ Khổ (Dukkha Vedanā) nơi Thân Thức (Kāya Viññāṇa).

Hàng Cảnh Pháp – Nhóm Thiện

Trong hàng Cảnh Pháp, nhóm thiện được chia làm bốn nhóm để hành giả dễ nhớ. Đó là:

1. Các nhóm Danh Pháp lấy 11 loại sắc thực làm đối tượng.

2. Các nhóm Danh Pháp lấy 10 loại sắc không thực làm đối tượng.

3. Các nhóm Danh Pháp bao gồm Tiết Chế (Virati), Vô Lượng (Apamaññā), Tùy Niệm Phật (Buddhānussati), Tùy Niệm Sự Chết (Maranānussati)

PHÂN BIỆT DANH

4. Các nhóm Danh Pháp Thiên (Jhāna).

Trong bốn nhóm này, cách phân biệt các tâm ở nhóm (1), (2) và (4) đã được trình bày. Riêng nhóm (3) sẽ được trình bày sau đây.

Chánh Ngữ (Sammā Vācā)

Trong ba tâm sở Tiết Chế (Virati) này, Chánh Ngữ nghĩa là tránh bốn loại Tà Ngữ (nói dối, nói lời hai lưỡi, nói lời thô ác và nói lời vô ích) không liên quan tới việc nuôi mạng. Sau khi đã phân biệt tâm Bhavaṅga, hãy phân biệt đối tượng đang giữ Chánh Ngữ (Sammā Vācā), tức là đang tránh một loại Tà Ngữ nào đó. Trong Danh Pháp Tốc Hành Tâm, đó là 34 Danh Pháp nhóm Tín - Tuệ cộng thêm Chánh Ngữ tổng cộng là 35. Quán theo bốn loại, luân phiên giữa Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

Chánh Nghiệp (Sammā Kammanta)

Sau khi quán tâm Bhavaṅga, phân biệt đối tượng đang tránh một trong ba thân hành ác (sát sanh, trộm cắp, tà dâm). Trong Danh Pháp Tốc Hành Tâm, đó là 34 Danh Pháp thuộc nhóm Tín - Tuệ cộng với Chánh Nghiệp tổng cộng là 35. Quán theo bốn loại, luân phiên giữa Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

Chánh Mạng (Sammā Ājiva)

Sau khi quán tâm Bhavaṅga, hãy quán đối tượng đang tránh một trong những Tà Ngữ, Tà Hạnh liên quan tới việc nuôi mạng. Danh Pháp Tốc Hành Tâm là 34 Danh Pháp của nhóm Tín - Tuệ cộng với Chánh Mạng tổng cộng là 35. Quán theo bốn loại, luân phiên giữa Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

Bi (Karuna)

Bi (Karuna) là mong muốn cứu vớt một chúng sinh đang đau khổ (dukkhita). Sau khi quán tâm Bhavaṅga, lấy một chúng sinh đang đau khổ mà hành giả muốn cứu vớt làm đối tượng. Danh Pháp Tốc Hành Tâm là 34 Danh Pháp thuộc nhóm Tín - Tuệ cộng với Bi (Karuna), tổng cộng là 35. Quán theo bốn loại, luân phiên giữa Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

Hỷ (Muditā)

Hỷ (Muditā) là hoan hỷ với hạnh phúc (sukhita) của một chúng sinh nào đó. Sau khi quán tâm Bhavaṅga, lấy chúng sinh đang hạnh phúc làm đối tượng. Trong trường hợp này, nếu vẫn chưa đạt được Thiền Tâm Hỷ (Muditā Jhāna), thì – vì chỉ có Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) khởi lên trong Tốc Hành Tâm – nên chỉ phân biệt hai loại để xem Trí (Ñāṇa) có đi kèm hay không thôi. 34 Danh Pháp cộng với Hỷ (Muditā) là 35 ; Nếu Trí không đi kèm thì 33 Danh Pháp cộng với Hỷ là 34.

Theo Ngài Đại Trưởng Lão Anuruddhā thì đối với một hành giả đã tu tập tâm Hỷ cho đến khi đắc thiền – do năng lực của thiền – Tốc Hành Tâm (Javana) có thể được đi kèm bởi Thọ Xả. Như vậy, người hành thiền đã tu tập Thiền Tâm Hỷ rồi có thể quán theo bốn loại, xen kẽ giữa Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti).

Đăng Ký Tâm Và Tín - Tuệ

Lưu ý rằng, sau Tốc Hành Tâm có Tiết Chế và Vô Lượng, Tâm Đăng Ký không thể khởi lên bởi vì đối tượng không phải là Cảnh Dục (Kāma Object). Tín (Saddhā) trong Danh Pháp Tốc Hành Tâm là niềm tin vào nghiệp và quả của nghiệp. Còn đối với Tuệ (Paññā), thì đó là sự hiểu về nghiệp và quả của nghiệp (Kammassakatā Sammādiṭṭhi).

Tùy Niệm Phật (Buddhānussati)

Nếu hành giả đã tu tập Bốn Thiền Bảo Hộ (Caturāraṅga) thì hành giả cũng phải phân biệt Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn Đại Thiện (Mahākusala Manodvārika Javana Vīthi) lấy Ân Đức Phật làm đề mục. Danh Pháp Tốc Hành Tâm đó là 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của nhóm Tín - Tuệ. Vì đề mục Niệm Ân Đức Phật là một đề mục chỉ có thể đưa đến Cận Định

PHÂN BIỆT DANH

(Upacāra Samādhī), nên Tốc Hành Tâm khởi lên 7 lần. Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa) có thể hoặc không thể khởi lên sau Tốc Hành Tâm.

Tùy Niệm Sự Chết (Maranānussati)

Vì Tùy Niệm Sự Chết (Maranānussati) cũng là một đề mục thiền đưa đến Cận Định, nên Tốc Hành Tâm chỉ xảy ra bảy lần thôi. Đây chỉ là những Tốc Hành Tâm Cận Định Dục Giới (Kāma vacara Upacāra Samādhī Javana), Đăng Ký Tâm không thể khởi lên sau Tốc Hành Tâm. Nó là 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) nhóm Tín - Tuệ trong Tốc Hành Tâm. Nhóm Tâm Sở Tiết Chế và Vô Lượng đã nói cũng như đề mục Tùy Niệm Phật và Tùy Niệm Sự Chết này chỉ là nhóm Kāma Javana Kusala (Thiện Tốc Hành Dục Giới) ở đây Tốc Hành Tâm chỉ khởi lên bảy lần, chúng tạo thành hàng Cảnh Pháp nhóm (3).

Nhóm (3) Hàng Cảnh Pháp - Nhóm Thiên

Lưu ý: Nếu hành giả có thể thực hành đề mục Tùy Niệm Sự Chết (Maranānussati) và muốn phân biệt các Danh Pháp của nhóm Tùy Niệm Sự Chết này thì hãy phân biệt tâm Bhavaṅga, lấy đối tượng là cái chết của chính mình (hình dạng của người chết làm đối tượng).

Ngang mức này, có thể nói sự phân biệt nhóm thiên trong phần Quán Danh (Nāma Kammaṭṭhāna) như thế đã đủ. Nếu quý vị là những hành giả đã tu tập các đề mục khác như 10 Biến Xứ (Kāsiṇa), 8 Thiền Chứng (Samāpatti), thì các Danh Pháp của các thiền chứng này cũng cần phải được phân biệt thêm. Các bậc thiền Vô Sắc cao hơn là những bậc thiền chỉ có hai thiền chi là Xả và Nhất Tâm (Upekkhā – Ekaggatā). Vì chúng không có Tâm, Tứ và Hỷ đi kèm, nên chỉ có 31 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Thiền trong mỗi Thiền Vô Sắc. Hãy phân biệt các Danh Pháp Thiền Vô Sắc (Arūpa Jhāna) như hành giả đã làm với Thiền Sắc Giới (Rūpavacara Jhāna). Phương pháp để phân biệt nhóm Danh Pháp Bất Thiện vốn là thành phần của Tốc Hành Tâm Bất Thiện lấy 28 Sắc Pháp làm đối tượng sẽ được trình bày sau.

Sự Sinh Khởi Của Mười Kiết Sử (Saṃyojana) Hay Mười Pháp Trói Buộc.

Sự sinh khởi của 10 Kiết Sử (10 Pháp Trói Buộc) khi lấy Cảnh Sắc (trong số 28 Sắc Pháp) làm đối tượng được đề cập trong Mūlapaṇṇāsa, Chú Giải Kinh Đại Niệm Xứ (Mahāsati paṭṭhāna Sutta), phần Quán Pháp (Dhammānupassanā). Nếu người nào hiểu sự sanh khởi của 10 Pháp Trói Buộc khi lấy Cảnh Sắc làm đối tượng, thì người ấy cũng hiểu và biết cách quán trên sự sanh khởi của 10 Pháp Trói Buộc (Saṃyojana) liên quan tới 27 loại Sắc Pháp còn lại theo cùng phương pháp. Cách sanh khởi của 10 Kiết Sử là:

(1) Ái Dục (Kāmarāga): Ái Dục Triền (Kāmarāgasamyojana) khởi lên trong tiến trình tương tục của một người quá mê đắm Cảnh Sắc như thích sự đẹp đẽ, hay khả ái (Subha).

(2) Vì Cảnh Sắc (Rūparammaṇa) có thể dễ dàng có được trong một cuộc sống giàu sang, nên nếu có sự phát nguyện để được một đời sống giàu sang thì Hữu Ái Triền (Bhava Rāga Saṃyojana) cũng khởi lên.

(3) Nghĩ rằng Cảnh Sắc (Rūparammaṇa) này có thể đạt được nhờ thực hành Giới Cấm Thủ (Sīlabbata), tức những pháp hành làm lạc như hành hạnh con bò, hay hạnh con chó (bò, chó làm sao bắt chước làm y như vậy). Pháp Trói Buộc này khởi lên trong những người hành theo Giới Cấm Thủ (Sīlabbataparāmāsa).

Chú ý: Ba loại Kiết Sử này nói chung là những Danh Pháp có mặt trong nhóm Tham - Tà kiến (Lobha - Diṭṭhi). Thông thường thì Dục Ái (Kāmarāga) và Hữu Ái (Bhavarāga) có thể được kèm theo bởi Tà Kiến (Diṭṭhi). Đôi khi chúng cũng có thể được kèm theo bởi Ngã Mạn (Māna). Giới Cấm Thủ (Sīlabbataparāmāsa) chỉ có thể được kèm theo bởi Tà Kiến. Hơn nữa, nếu một người chấp trước vào Cảnh Sắc, xem nó là Thường, Lạc, Ngã thì Tham - Tà kiến (Lobha - Diṭṭhi) có thể khởi sinh. Cái biết sai lầm về Thường, Lạc, Ngã là Si (Moha).

PHÂN BIỆT DANH

Quan Kiến sai lầm hay tin lầm rằng Cảnh Sắc đó là Thường, Lạc, Ngã là Tà Kiến (Diṭṭhi). Có 20 hay 19 hay 22 hay 21 Danh Pháp trong Tốc Hành Tâm.

(4) Nếu một người tự hào về mình, như “chỉ có ta mới phân biệt được Cảnh Sắc [của Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa)]” thời Ngã Mạn Triền (Māna Saṃyojana) khởi lên. Tốc Hành Tâm Bất Thiện nhóm Tham - Tà Kiến (Lobha - Māna Akusala Javana) khởi sanh. Có 20 hay 19 hay 22 hay 21 tâm trong Tốc Hành Tâm ấy.

(5) Nếu một người không hài lòng hay bất mãn với cảnh xấu thì Phẫn Nộ (Paṭigha) Triền khởi lên. (Nó là các Danh Pháp Nhóm Sân [Dosa]). Và có 18 hay 20 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong Tốc Hành Tâm.

(6) Nếu một người nghĩ rằng: “Ngoại trừ Ta ra, nếu những người khác không thấy được Cảnh Sắc này thì tốt”, thời Tật² Triền (Issā Saṃyojana) khởi lên trong tiến trình tương tục của người ganh tỵ. (Nó là những Danh Pháp thuộc nhóm Sân - Tật, [Dosa – Issā]). Có 19 hay 21 tâm trong Tốc Hành Tâm.

(7) Bằng cách nào đó mà những người khác không chia xẻ được Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) mình có được, thì Lận³ Triền (Macchariya Saṃyojana) đã khởi lên trong tiến trình tương tục của con người keo kiệt bõn xẽn ấy. (Nó là những Danh Pháp thuộc nhóm Sân - Lận [Dosa – Macchariya]). Có 19 hay 21 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong Tốc Hành Tâm.

(8a) Nếu hối hận khởi lên khi lấy Cảnh Sắc làm đối tượng, nghĩa là sau khi đã làm một việc sai lầm liên quan đến Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) (chẳng hạn như làm vấy bẩn mực lên váy áo của người nào đó); và nếu hối tiếc khi lấy đối tượng là sự không làm một điều thiện nào đó (như buồn vì đã không cúng dường bông hoa đến Đức Phật khi màu sắc của bông hoa vẫn còn tươi đẹp), thì hối hận (Kukkucca) khởi lên. (Nó là Danh Pháp thuộc nhóm Sân - Hối). Có 19 hay 21 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong Tốc Hành Tâm.

(8b) Khi quán Cảnh Sắc mà tâm lang thang hết chỗ này đến chỗ khác hay phóng tâm, thì đó là Trạo Cử (Uddhacca). (Nó là Danh Pháp thuộc Nhóm Trạo Cử). Có 16 Danh Pháp trong Tốc Hành Tâm.

(9) Nghi Triền (Vicikicchā) khởi lên trong tiến trình tương tục của một người có những hoài nghi về Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) như không biết đó là một chúng sinh (Satta), hay một tự ngã (atta), hay là thuộc tính của một chúng sinh, hay thuộc tính của một tự ngã (màu sắc của tự ngã). (Nó là Danh Pháp thuộc nhóm Nghi). Có 16 Danh Pháp trong Tốc Hành Tâm.

(10) Sabbe heva saha jāta aññāvasena avijjāsaññojanaṃ uppajati - mỗi khi những triền phược kể trên khởi lên, thì Vô Minh Triền (Avijjā Saṃyōjana), tức sự hiểu biết sai lầm, cũng đi kèm theo chúng (Chú Giải kinh Trung Bộ tập 1, trang 292).

Những pháp trói buộc trên không khởi lên riêng lẻ một mình. Chúng chỉ khởi lên theo nhóm kèm theo bởi các tâm — tâm sở (Citta - Cetasika) phối hợp. Các nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) này khởi lên theo Quy Luật Cố Nhiên của tâm (Citta Niyāma) được gọi là Vĩthi (Lộ Trình hay Tiến Trình). Do đó, trong sự phân biệt những Danh Pháp này người hành thiền phải phá vỡ được khối tưởng về những Danh Pháp ấy để đạt đến Trí Hiểu Biết về Thực Tại hay các Tuệ Minh Sát về Pháp Chân Đế. Vì thế, trước tiên các nhóm này sẽ được trình bày.

Danh Pháp Nhóm Tham - Tà Kiến (Lobha - Diṭṭhi) — Bốn Nhóm

(1) Thức	1
Tự Tha (Aññasamāna)	
(các tâm sở chung cho cả hai loại thiện và bất thiện)	13

² Issā: ganh tỵ, ghen tức.

³ Lận (Macchariya): keo kiệt, bõn xẽn.

PHÂN BIỆT DANH

Tâm sở Biến Hành Bất Thiện (Akusala Sādhāraṇa)	4
Tham – Tà kiến (Lobha - Diṭṭhi)	2
Tổng cộng	<u>20</u>

Chú ý: Tâm sở Biến Hành Bất Thiện (Akusalasādhāraṇa) có mặt với mọi tâm bất thiện. Chúng là bốn tâm sở Si, Vô Tàm, Vô Quý và Phóng Dật (Moha, Ahirika, Anottappa, Uddhacca)

Trong nhóm này thì thọ là Thọ Hỷ (Sonanassa Vedanā)

(2) Nếu có Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) thời không có Hỷ:

$$(20 \text{ trừ Hỷ}) = 19$$

(3) Nếu có sự thúc đẩy (Sasaṅkhārika) và có Thọ Lạc thì

$$(20 \text{ cộng Hôn Trầm - Thụy Miên}) = 22$$

(4) Nếu có sự thúc đẩy (Sasaṅkhārika) và có Thọ Xả, thì

$$(20 \text{ cộng Hôn Trầm - Thụy Miên}) = 21$$

Ở đây Tinh Tấn (Vīriya) đặc biệt là sự gắng sức để làm cho Tham - Tà Kiến khởi lên.

Dục (Chanda) là ước muốn cho sự khởi sanh của Tham - Tà Kiến. Nói một cách khác, tinh tấn cố gắng làm khởi lên Ái (Rāga) và Dục (Chanda) là ước muốn cho Ái khởi lên. Hành giả có thể hiểu được ý nghĩa của các tâm sở còn lại theo cách này.

Danh Pháp Nhóm Tham - Ngã Mạn (Lobha - Māna) - Bốn Nhóm

Nhóm này cũng tương tự như nhóm Tham - Tà Kiến nhưng chỉ thay thế 'Tà Kiến' bằng 'Ngã Mạn'. Có 20 hay 19 hay 22 hay 21 Danh Pháp (Nāma Dhamma). Tuy nhiên, vì Ngã Mạn (Māna) là một Kadāci Cetasika (tâm sở mà thi thoảng mới khởi lên) đôi khi nó không có mặt. Nếu không có Ngã Mạn (và cũng không bao gồm Tà Kiến) thì có 19 hay 18, hay 21, hay 20 Danh Pháp. Hãy phân biệt bốn loại đó. Như vậy, với bốn loại của Tham - Tà Kiến và bốn loại của Tham - Ngã Mạn, tổng cộng có 8 loại tâm Căn Tham (Lobha Mūla Citta).

Danh Pháp Nhóm Sân (Dosa) - Hai Nhóm

(1) Thức	1
Tợ Tha (Aññasamān): các tâm sở không có Hỷ đi kèm	12
Tâm sở Biến Hành Bất Thiện (Akusala Sādhāraṇa)	4
Sân tâm sở	<u>1</u>
Tổng cộng	18

(2) Nếu có sự thúc đẩy, hay hữu trợ (Sasaṅkhārika) thì thêm Hôn Trầm -Thụy Miên (Thīna - Middha)

$$(18 \text{ cộng Hôn Trầm - Thụy Miên}) = 20$$

Danh Pháp Nhóm Sân -Tật (Dosa - Issā) - Hai Nhóm

(1) Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) nhóm Sân nói trên	18
Tâm sở Ganh Tị (Issā)	<u>1</u>
Tổng cộng	19

(2) Nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ (Sasaṅkhārika):

$$(19 \text{ cộng Hôn trầm - Thụy miên}) = 21$$

PHÂN BIỆT DANH

Danh Pháp Nhóm Sân - Lận (Dosa - Macchhariya) - Hai Nhóm

(1) Các Tâm - Tâm Sở nhóm Sân nói trên	18
Tâm Sở Lận (Macchhariya)	<u>1</u>
Tổng cộng	19
(2) Nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ (Sasaṅkhārika), thì	
(19 cộng Hôn trầm - Thụy miên)	= 21

Danh Pháp Nhóm Sân Hối (Dosa - Kukkucca) - Hai Nhóm

(1) Các Tâm - Tâm Sở nhóm Sân nói trên	18
Tâm sở Hối (Kukkucca)	<u>1</u>
Tổng cộng	19
(2) Nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ (Sasaṅkhārika), thì	
(19 cộng Hôn trầm - Thụy miên)	= 21

Lấy hành động sai làm đã làm, làm đối tượng, phân biệt theo hai cách là có sự thúc đẩy (hữu trợ) và không có sự thúc đẩy (vô trợ). Lấy hoạt động tốt mà hành giả đã không làm, làm đối tượng, phân biệt theo hai cách là có sự thúc đẩy (hữu trợ) và không có sự thúc đẩy (vô trợ).

Danh Pháp Nhóm Si Phóng Dật (Moha - Uddhacca) – Một Nhóm

(1) Thức	1
Tâm Sở Biến Hành (Sabba Citta Sādhāraṇa Cetasika)	7
Tầm, Tứ, Thắng Giải, Cần (không có Hỷ & Dục)	4
(Vitakka, Vicāra, Adhimokkha, Vīriya)	
Bất Thiện Biến Hành Tâm Sở	4
Tổng cộng	<u>16</u>

Danh Pháp Nhóm Si - Hoài Nghi (Moha - Vicikicchā) – Một Nhóm

(1) Thức	1
Tâm Sở Biến Hành (Sabba Citta Sādhāraṇa Cetasika)	7
Tầm, Tứ, Cần (không có Thắng Giải, Hỷ & Dục)	3
(Vitakka, Vicāra, Vīriya)	
Bất Thiện Biến Hành Tâm Sở	4
Hoài Nghi Tâm Sở (Vicikicchā)	1
Tổng cộng	<u>16</u>

Như đã được dạy trong Vi Diệu Pháp Yếu Nghĩa (Abhidhammattha - Saṅgha) rằng tất cả 29 loại Tốc Hành Tâm Dục Giới (Kāma Javana) có thể xảy ra trong Lộ Ngũ Môn (như Lộ Nhãn Môn...) và Lộ Ý Môn. 12 loại Tốc Hành Tâm Bất Thiện cũng được bao gồm trong 29 loại tâm này. Chính Đức Phật đã dạy ở phần Niệm Tâm (Cittānupassanā) trong Kinh Đại Niệm Xứ (Mahā Satipaṭṭhāna) rằng: để hành thiền Minh Sát trên tâm có Tham (Sarāga Citta) khởi lên cùng với Ái (Rāga), trên tâm có Sân (Sadosa Citta) khởi lên cùng với Sân (Dosa), trên tâm có Si (Samoha Citta) khởi lên cùng với Si (Moha). Do đó, lúc bắt đầu quán hành giả

PHÂN BIỆT DANH

phải trước hết phân biệt các Danh Pháp mà lấy mỗi một trong 28 loại Sắc Pháp làm đối tượng và tất cả 28 loại Sắc Pháp phải được phân biệt.

Trong việc phân biệt các Danh Pháp bất thiện của các nhóm tương ứng, trong khi lấy một trong các Sắc Chân Đế làm đối tượng, một số hành giả có thể thấy một vài nhóm rất khó phân biệt. Trong trường hợp như vậy hành giả có thể bắt đầu với nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) bất thiện lấy khối tượng về khái niệm (Paññatti) như vàng, bạc, quần áo... làm đối tượng, để có thể hiểu rõ hơn.

Phương pháp Phân Biệt Tóm Tắt

(1) Quán Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga)
(2) Lấy vàng làm đối tượng (món vàng trang sức nào hành giả thích)
(3) Khi cảnh vàng đập vào, hay xuất hiện trong tâm Bhavaṅga thì Tiến Trình Tốc Hành Ý Môn (Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn) lấy khối tượng chế định về vàng làm đối tượng cũng khởi lên. Hãy phân biệt Ý Môn Hướng Tâm (Manodvāravajjana) trong Tiến Trình Tâm này đang hướng tới và quyết định đây là vàng. Vì đó là Phi Như Lý Tác Ý (Ayonisomanasikāra), nên nhóm Danh Pháp Tốc Hành Bất Thiện Tham - Tà Kiến (Lobha - Ditṭhi Akusala Javana) sẽ khởi lên.

Trong nhóm Tốc Hành Bất Thiện Tham - Tà Kiến (Lobha - Ditṭhi Akusala Javana) đó, sự hay biết sai lầm cho nó là vàng là Si (Moha). Quan niệm sai lầm về đối tượng xem nó như là vàng là Tà Kiến (Ditṭhi) (một loại ngã kiến được định đặt bởi thế gian [Loka Samañña Atta]). Các Tâm Sở còn lại cũng có thể hiểu được theo cách đó. Tương tự, sự quyết định (tác ý) trên vàng đó xem như Thường, Lạc, Ngã, Tịnh. Tiến trình Tốc Hành Bất Thiện Tham - Tà Kiến sẽ khởi lên. Trong nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) đó, sự hiểu biết sai lầm cho nó là Thường, Lạc, Ngã, Tịnh là Si (Moha). Quan kiến lầm lạc về nó như Thường, Lạc, Ngã, Tịnh là Tà Kiến. Đối với các đối tượng khác như quần áo... sự phân biệt cũng tương tự như vậy. Cố gắng làm thế nào để có thể thấy được sự khởi lên của Hỷ (Pīti) đối với quần áo mới và sự không khởi của Hỷ đối với quần áo cũ.

Còn về nhóm Tham - Ngã Mạn (Lobha - Māna), lấy một đối tượng nào đó mà mình khởi lên niềm tự hào khi so sánh với người khác như so sánh quần áo, đôi bông tai kim cương làm đối tượng. Nếu hiểu được các nhóm Danh Pháp Tham - Tà Kiến và Tham - Ngã Mạn lấy khái niệm làm đối tượng rồi thì tiếp tục phân biệt thêm lấy Thực Tại Cùng Tột hay Sắc Chân đế (Paramattha) làm đối tượng.

Để hành thiền trên Nhóm Sân, lấy người sân làm đối tượng. Để hành thiền trên Nhóm Sân - Tật (Dosa - Issa), lấy những thuộc tính của người khác tốt đẹp hơn của mình làm đối tượng. Để quán trên Nhóm Sân - Lận (Dosa - Macchariya), lấy những gì của bản thân mà mình không muốn san sẻ với người khác, làm đối tượng. Để quán trên Nhóm Sân - Hối (Kukkucca), lấy một hoạt động sai lầm (như sát sanh chẳng hạn) hay một việc làm tốt đẹp nhưng đã không làm (như đã không gìn giữ giới được, hay đã không cúng dường) làm đối tượng. Vì Kukkucca là sự hối hận vì đã làm một việc xấu, do đó hãy hành thiền với một đối tượng vốn là một hoạt động xấu đã làm. Vì Kukkucca cũng là sự hối hận vì đã không làm một việc tốt, vì thế hãy hành thiền với một đối tượng vốn là một hoạt động tốt đã không làm.

Để hành thiền trên Nhóm Phóng Dật (Uddhacca), trước hết lấy cái khái niệm phóng tâm bình thường, không có Tham - Sân, làm đối tượng.

Để hành thiền trên Nhóm Hoài Nghi (Vicikicchā), lấy một đối tượng làm cho hoài nghi khởi lên, như: "Có thật hay chẳng trong kiếp quá khứ ta từng là một con người?", làm đối tượng.

Trong việc hành thiền với khái niệm (Paññatti) làm đối tượng, thì nối tiếp theo Tốc Hành Tâm Bất Thiện đó, Tâm Đẳng Kỳ không thể khởi lên. Nếu một người có thể phân biệt được các Danh Pháp Bất Thiện rồi, thì tiếp tục phân biệt thêm các Danh Pháp Bất Thiện lấy Sắc Pháp Chân Đế, làm đối tượng. Vì trong việc phân biệt các nhóm thiện ở đây, các Danh Pháp trong hàng Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa Line) được phân biệt trước, còn việc phân biệt

PHÂN BIỆT DANH

các nhóm bất thiện, cách thức phân biệt bắt đầu với Hàng Cảnh Pháp sẽ được trình bày sau.

Hàng Cảnh Pháp: Lô Ý Môn - Nhóm Bất Thiện - Phương Cách Quán

Nhóm Tham - Tà Kiến

(1) Quán Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga).

(2) (Sau khi đã phân tích Tổng Hợp Nhãn Mươi Sắc — Cakkhu Dasa Kalāpa) lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng.

(3) Khi Nhãn Tịnh Sắc đập vào hay xuất hiện ở Bhavaṅga, Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi), lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, sẽ khởi lên. Xác định rằng Nhãn Tịnh Sắc là đẹp (Subha) do Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) trong Tiến Trình Tâm đó. Nếu Nhãn Tịnh Sắc ấy là khả ái (Iṭṭha) và vì đó là Phi Như Lý Tác Ý (Ayonisomanasikāra), thời Danh Pháp nhóm Tham - Tà Kiến, vốn là sự hoan hỷ và thích thú trong cảnh đó, sẽ khởi lên trong Tốc Hành Tâm. Ở đây, Phi Như Lý Tác Ý (Ayonisomanasikāra) là nhân gần nhất. (Hãy lưu ý rằng khi Hướng Tâm, Xác Định và Tác Ý đến Nhãn Tịnh Sắc ấy cho là Thường, Lạc, Ngã thì tiến trình cũng tương tự). Trong 8 tâm Căn Tham (Lobha Mūla Citta) có bốn loại hợp với Tà Kiến (Ditṭhigatasampayutta). Nếu có Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) đi kèm thì tâm sở Hỷ (Pīti) có mặt. Nếu có Thọ Xả (Upekkha Vedanā) đi kèm thì tâm sở Hỷ không bao gồm. Nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ (Sasaṅkhārika) thì Hôn trầm - Thụy miên (Thīna - Middha) bao gồm. Nếu không có sự thúc đẩy hay vô trợ (Asaṅkhārika) thì Hôn trầm - Thụy miên không bao gồm. Có **sự thúc đẩy hay hữu trợ** là tự mình thúc đẩy hay người khác thúc đẩy để khởi lên Tham, Sân, v.v.. Số lượng tâm sở trong mỗi sát-na của Tiến Trình Tâm được trình bày trong bảng ở dưới.

Đồng Sở Duyên Hay Đăng Ký Tâm (Tadāmbana):

Nếu Hỷ (Pīti) bao gồm trong Tốc Hành Tâm, do được kèm bởi Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) trong Tốc Hành Tâm, thời, vì Hỷ cũng bao gồm trong Đăng Ký Tâm (Tadāmbana) nên Thọ Hỷ được trình bày trong đó (Đăng Ký Tâm). Nếu Hỷ (Pīti) không bao gồm trong Tốc Hành Tâm, do được kèm theo bởi Thọ Xả (Upekkha Vedanā) trong Tốc Hành Tâm, thời, vì Pīti không bao gồm trong Tâm Đăng Ký (Tadāmbana), nên Thọ Xả (Upekkha Vedanā) được trình bày trong Đăng Ký Tâm. Hãy lưu ý rằng, mặc dù Thọ ở Tâm Đăng Ký (Tadāmbana) thường là một với Thọ ở Tốc Hành Tâm, song khi có Thọ Ưu (Domanassa vedana) trong Tốc Hành Tâm — vì Thọ Ưu không thể khởi lên ở Tâm Đăng Ký nên chỉ có Thọ Xả khởi lên ở Tâm Đăng Ký mà thôi. Như đã được trình bày ở bảng Tâm Đăng Ký ở trên. Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadāmbana) có thể khởi lên sau Tốc Hành Tâm Bất Thiện, tùy theo. Tiếp theo sau sự khởi lên của Tốc Hành Tâm Bất Thiện, do Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) đối với đối tượng cực tốt (Ati Taṭṭhārammaṇa) như thấy Đức Phật chẳng hạn, Đăng Ký Đại Quả Tâm có thể khởi lên tùy theo. Trong bảng Tâm Đăng Ký của tập sách này thì chỉ có Tâm Đăng Ký Quả Vô Nhân (Ahetuka Vipāka Tadāmbana) tiếp theo sau Tốc Hành Tâm Bất Thiện đã trình bày. Nếu Đăng Ký Đại Quả Tâm khởi lên thì hy vọng rằng hành giả có thể hiểu được nó khi hành thiền. Ở đây, đối với người mà Tuệ Minh Sát còn yếu, 20 loại Danh Pháp của nhóm Tham - Tà Kiến vốn lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng được trình bày thêm.

Hai Mươi Danh Pháp Nhóm Tâm Tham - Tà Kiến (Lobha - Ditthi)

(1) Thức

(2) Tà Kiến

Chú ý: Khi tâm lấy đối tượng (Nhãn Tịnh Sắc) xem như là Thường, Lạc, hay Ngã, cách phân biệt cũng tương tự như vậy. Còn về Thọ (Vedanā), nếu Hỷ (Pīti) được bao gồm, thì nó là Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā). Nếu Hỷ không bao gồm thì là Thọ Xả (Upekkha Vedanā). Nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ (sasaṅkhārika) thì Hôn trầm - Thụy miên (Thīna - Middha)

PHÂN BIỆT DANH

có mặt. Nếu không có sự thúc đẩy hay vô trợ (Asañkhārika) thì Hôn trầm - Thụy miên (Thīna - Middha) không có mặt. Hãy phân biệt theo bốn loại như trên.

Tinh Tấn Và Dục (Viriya, Chanda):

Trong nhóm Sân (Dosa), Tinh Tấn (Vīriya) là sự cố gắng để làm cho tức giận khởi lên và Dục (Chanda) là sự ước muốn cho tức giận khởi lên. Trong nhóm Sân - Tật (Dosa - Issā), Tinh Tấn là sự cố gắng để làm cho Sân - Tật (Dosa - Issā) khởi lên, và Dục là ước muốn cho Sân - Tật khởi lên. Trong nhóm Sân - Lận (Dosa - Macchariya), Tinh Tấn là sự cố gắng làm cho Sân - Lận khởi lên, và Dục là ước muốn cho Sân - Lận khởi lên. Trong nhóm Sân - Hối (Dosa - Kukkucca), Tinh Tấn là sự cố gắng làm cho Sân - Hối khởi lên, và Dục là ước muốn cho Sân - Hối khởi lên.

Si (Moha):

Si là hiểu biết sai về đối tượng (thí dụ cho Nhãn Tịnh Sắc là Thường, Lạc, Ngã, Tịnh — Nicca, Sukha, Atta, Subha); và cũng là sự hiểu biết sai khi nói **nhãn tịnh sắc ‘của nó’, nhãn tịnh sắc ‘của ta’, v.v..**

Vô Tàm - Vô Quý (Ahirika – Anottappa):

Đó là không biết hổ thẹn, không biết ghê sợ khi để cho các trạng thái tâm bất thiện như là Tham - Tà Kiến, Tham - Ngã mạn, Sân, Sân - Tật, Sân - Lận, Sân - Hối, Si - Phóng Dật, Si - Hoài Nghi, khởi sinh lấy Danh Pháp của việc phạm các tà hạnh làm đối tượng. Tóm lại, Vô Tàm Vô Quý là không biết hổ thẹn và ghê sợ điều bất thiện (tà hạnh) khi phạm nó.

Sau đó, hãy phân biệt Danh Pháp Nhóm Tâm Bất Thiện, lấy các phần còn lại của hàng Cảnh Pháp làm đối tượng, đó là lấy 10 Sắc Thực và 10 Sắc Không Thực làm đối tượng dựa trên phương cách quán Nhãn Tịnh Sắc này.

Phương Pháp Phân Biệt Nhóm Bất Thiện Hàng Cảnh Sắc

Mười trôi buộc khởi lên khi lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng đã được đề cập ở trên. Vào lúc khởi lên của 10 trôi buộc (thập triển, kiết sử) ấy, hãy phân biệt Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) của Tiến Trình Nhãn Môn, ở đây các Tốc Hành Tâm Bất Thiện bao gồm, lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng. Tương tự, đối với 28 Sắc Pháp cũng phân biệt với cùng phương pháp trên.

Cách phân biệt Danh Pháp (Nāma Dhamma) Nhóm Bất Thiện hàng Cảnh Pháp với nhóm Tham - Tà Kiến sẽ được trình bày dưới đây, như một ví dụ.

- (1) Phân Biệt Nhãn Tịnh Sắc và Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng nhau.
- (2) Lấy Cảnh Sắc (màu sắc của Tổng Hợp Sắc) được xem là khả ái (Iṭṭha) làm đối tượng
- (3) Khi Cảnh Sắc, ở đây là màu sắc tác động hay đập vào Nhãn Tịnh Sắc và tâm Bhavaṅga cùng một lúc thì Tiến Trình Nhãn Môn và Tiến Trình Ý Môn lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng sẽ khởi lên. Nếu Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) và Ý Môn Hướng Tâm (Manodvāravajjana), vốn là một phần của những Tiến Trình Tâm này, hướng tới và xác định Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Thường, Lạc, Ngã hay Tịnh, thời — vì nó không Như Lý Tác Ý — Tiến Trình Tâm ở đây các Tốc Hành Bất Thiện được bao gồm với Tham - Tà Kiến kể như ưu thế sẽ khởi lên. Trong 8 tâm Căn Tham (Lobha Mūla Citta), có bốn loại hợp với Tà Kiến (Ditṭhigatasampayutta). Nếu có Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) thời Hỷ (Pīti) được bao gồm. Nếu có Thọ Xả (Upekkha Vedanā) thời Hỷ không bao gồm. Nếu có sự thúc đẩy hay hữu trợ (Sasañkhārika) thì Hôn trầm - Thụy miên (Thīna - Middha) bao gồm. Nếu không có sự thúc đẩy hay vô trợ (Asañkhārika) thì Hôn trầm - Thụy miên (Thīna - Middha) không bao gồm.

Số lượng Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) của mỗi sát-na trong Tiến Trình Tâm được trình bày trong bảng ở dưới. Nếu Hỷ (Pīti) được bao gồm và có Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā)

PHÂN BIỆT DANH

trong Tốc Hành Tâm thì Hỷ (Pīti) cũng có mặt ở Suy Đạc hay Suy Xét Tâm (Santīraṇa) và Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa) và chỉ có Thọ Hỷ được trình bày. Nếu có Thọ Xả (Upekkha Vedanā) và Hỷ (Pīti) không có mặt trong Tốc Hành Tâm thì Thọ Xả cũng có mặt ở Suy Đạc hay Suy Xét Tâm (Santīraṇa) và Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa) không có Hỷ (Pīti).

Mặc dầu, Thọ thường thường là giống nhau đối với Tốc Hành Tâm (Javana) và Đăng Ký Tâm (Tadālambaṇa) – vì Thọ Ưu (Domanassa Vedanā) không thể khởi lên ở Tâm Đăng Ký - do đó nếu Thọ Ưu có mặt ở Tốc Hành Tâm, hãy ghi nhớ rằng chỉ có Thọ Xả hay chỉ có Suy Đạc hay Suy Xét Tâm Thọ Xả (Upekkhā Santīraṇa Citta) khởi lên ở Tâm Đăng Ký mà thôi.

Số lượng Danh Pháp lần lượt trong Ngũ Môn Hướng Tâm (Pañcadvārāvajjana), Nhẫn Thức (Cakkhu Viññāṇa), Tiếp Thọ (Sampaticchana), Suy Đạc hay Suy Xét (Santīraṇa), Xác Định (Voṭṭhabbana) tương tự như số lượng Danh Pháp nhóm thiện. Chỉ có số lượng Danh Pháp trong Tốc Hành Tâm là không giống nhau giữa hai nhóm Thiện và Bất Thiện.

Như đã được trình bày ở cột Tâm Đăng Ký ở bảng trên, tiếp theo các Tốc Hành Tâm (Javana), Đăng Ký Đại Quả Bất Thiện (Mahā Vipāka Tadālambaṇa) có thể khởi lên, tùy theo.

Cũng trong bảng (Tâm Đăng Ký) ở trên. Tiếp theo Tốc Hành Tâm Bất Thiện chỉ có Tâm Đăng Ký Quả Vô Nhân (Ahetuka Vipāka Tadālambaṇa) được trình bày. Nếu Tâm Đại Quả (Mahā Vipāka) khởi lên, hy vọng rằng hành giả cũng sẽ hiểu, trong khi thiền. Hành thiền trên nhóm Bất Thiện còn lại như trong nhóm Tham - Tà Kiến, hợp theo sự khởi lên của 10 trói buộc (Thập Triền, Kiết Sử).

Cảnh Sắc (Hàng Màu): Nhóm Bất Thiện (Akusala Javana Vīthi)

[Các hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) – Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) - Cảnh Vị (Rasārammaṇa) – Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)]

Như trong kỹ thuật phân biệt Danh Pháp của các nhóm thiện và bất thiện lấy Cảnh Sắc của Tổng Hợp Sắc (Kalāpa), có thể là khả ái (Iṭṭha) hay không khả ái (Aniṭṭha) làm đối tượng, bằng cách phân biệt Nhẫn Tịnh Sắc và Tâm Bhavaṅga cùng một lúc trong hàng Cảnh Sắc. Tương tự như vậy trong:

Hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa):

Sau khi đã phân biệt Nhĩ Tịnh Sắc và Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng nhau, hãy lấy một Cảnh Thanh (âm thanh), có thể là khả ái (Iṭṭha) hay không khả ái (Aniṭṭha) làm đối tượng và tùy theo có Như Lý Tác Ý hay Không Như Lý Tác Ý, Tâm Lộ Nhĩ Môn (Sotadvāra Vīthi) và Tâm Lộ Ý Môn (Manodvāra Vīthi) ở đây Tốc Hành Tâm Thiện hay Tốc Hành Tâm Bất Thiện được bao gồm sẽ khởi lên.

Hàng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa):

Sau khi đã phân biệt Tỷ Tịnh Sắc và Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng nhau, hãy lấy Cảnh Khí, trong trường hợp này là mùi của Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) có thể là khả ái (Iṭṭha) hay không khả ái (Aniṭṭha), làm đối tượng.

Hàng Cảnh Vị (Rasārammaṇa):

Sau khi đã phân biệt Thiệt Tịnh Sắc và Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng nhau, hãy lấy một Cảnh Vị (vị) của Tổng Hợp Sắc (Kalāpa), có thể là khả ái (Iṭṭha) hay không khả ái (Aniṭṭha), làm đối tượng.

Hàng Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa):

Sau khi đã phân biệt Thân Tịnh Sắc và Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) cùng nhau, hãy lấy một Cảnh Xúc (một vật có thể xúc chạm được), có thể là khả ái hay không khả ái của Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) làm đối tượng. Trong trường hợp này, phân biệt nhóm tâm thiện hay bất thiện lấy Địa Đại làm đối tượng, sau đó quán nhóm tâm thiện hay bất thiện lấy Hỏa Đại làm đối tượng, và kế tiếp quán nhóm tâm thiện hay bất thiện lấy Phong Đại làm đối tượng. Đó là

PHÂN BIỆT DANH

ba lần phân biệt theo cách chia Cảnh Xúc làm ba loại. Sự phân biệt các Danh Pháp vốn lấy Sắc Pháp của hàng Cảnh Pháp làm đối tượng đã được trình bày ở trên.

Kỹ thuật phân biệt Danh Pháp (Nāma Dhamma) đã được đề cập ở trên ngang mức này vẫn chỉ là phương pháp phân biệt Danh tóm tắt lấy Sắc Pháp làm đối tượng. Đối với cách phân biệt chi tiết, thí dụ như để phân biệt mỗi Danh (Nāma) một cách toàn diện phải lấy Địa Đại của mỗi Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) trong 6 xứ, 42 Kotṭha (Thân Phần) làm đối tượng. Về các Sắc Pháp còn lại của 6 xứ và 42 Kotṭha, cũng phân biệt tương tự.

Bảng Tóm Tắt 6 Hàng (Theo Thứ Tự)

Bảng Nhóm (3) Hàng Cảnh Pháp – Nhóm Thiên

Bảng Nhóm (4) Hàng Cảnh Pháp – Nhóm Tâm Thiên

Chú ý: Nếu chỉ phân biệt các nhóm bất thiện của 6 hàng một cách liên tục (theo thứ tự), ánh sáng có thể trở nên mờ đi. Do đó, hãy phân biệt cả hai: nhóm thiện và nhóm bất thiện, cùng nhau trong một hàng hay ở mỗi Sắc Pháp.

Phân Biệt Như Danh (Nāma)

So Sabbe pi te arūpadhamme namana lakkhaṇena ekato katvā etaṃ nāmantī passati (Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga) Bộ 2 trang 223 Tạng Miến).

Theo hướng dẫn của Chú Giải trên, Danh Pháp (Nāma Dhamma) phải được phân biệt như một tổng thể. Phân biệt Danh Pháp theo Sáu Môn Xứ (Āyatana Dvāra) như đã trình bày ở trên, trước tiên, theo tuần tự từng Danh một như Thức, Xúc, Thọ,... cứ thế tăng dần lên. Khi hành giả có thể phân biệt Danh Pháp trong mỗi sát-na tâm theo các bảng ở trên, cùng lúc sáng tỏ với Trí Phân Biệt (Quán Trí), thời lấy tính chất nghiêng về hay hướng về đối tượng của Danh Pháp (Nāma Dhamma) mà hành giả đang hành thiền trên đó như Cảnh Sắc... làm đối tượng, phân biệt chúng, phân nhóm chúng:

- (1) Đây là ‘Danh Pháp’ hay
- (2) “Danh Pháp, Danh Pháp”

Tuy nhiên, không nên phân biệt như vậy nếu vẫn chưa thể phân biệt được sự khởi sinh đồng thời của tất cả Danh Pháp liên quan trong mỗi sát-na tâm bằng Tuệ Minh Sát. Nói khác hơn, chỉ khi hành giả phân biệt được sự sinh khởi đồng thời của tất cả các Danh Pháp liên quan trong mỗi sát-na tâm bằng Tuệ Minh Sát, hành giả mới nên phân biệt Danh Pháp theo cách này.

Phân biệt Danh & Sắc

Tato namanalakkhaṇaṃ nāmaṃ, ruppanalakkhaṇaṃ rupanti saṅkhepato nāmarūpaṃ vavattthapeti. (Thanh Tịnh Đạo, Visuddhimagga, Bộ 2 trang 222 Tạng Miến)

Theo hướng dẫn của Chú Giải trên thì hành giả phải cố gắng hơn nữa để phân biệt Sắc và Danh. Vì Danh Pháp đã được phân biệt theo sáu Căn Xứ (Āyatana Dvāra), vì thế sẽ là thích hợp hơn để phân biệt Sắc và Danh cùng nhau theo sáu Căn Xứ (Āyatana Dvāra) ở đây. Trong trường hợp này sau khi đã phân biệt chủ yếu các sắc thực theo bảng Sắc Vật hay Sắc Căn (Vatthu Rūpa) cùng với các sắc không thực, lúc đó hãy phân biệt Danh. Chỉ có sắc thực – vốn là đối tượng chính của Thiền Minh Sát (Vipassanā) - chủ yếu được trình bày trong các bảng. Thí dụ như trong Tiến Trình Nhãn Môn, phải phân biệt đầy đủ trong từng sát-na tâm như:

(1) Tâm Khán Ngũ Môn (Pañcadvārāvajjana): 54 Sắc Vật (Vatthu Rūpa) trong trái tim và Cảnh Sắc (Rūparammaṇa) là các Sắc Pháp; 11 Tâm - Tâm Sở (Citta-Cetasika) là Danh Pháp.

PHÂN BIỆT DANH

(2) Trong Nhân Thức (Cākku Viññaṇa): 54 Sắc Vật trong con mắt và Cảnh Sắc là các Sắc Pháp; 8 Tâm - Tâm Sở là Danh Pháp...

Phân Biệt Danh Sắc (Nāma Rūpa Vavatthāna)

Khi một người có thể phân biệt được cả Sắc và Danh cùng nhau ở từng sát-na tâm trong sáu hàng rồi, thì kế tiếp nên lấy những Sắc Pháp và Danh Pháp này làm đối tượng và bằng Minh Sát Trí phân biệt để thấy Danh Sắc này rỗng không, không có một con người, một linh hồn, một chủ thể, một tự ngã mà chỉ là một nhóm Sắc Pháp và Danh Pháp thôi.

Bốn Khối Tượng Về Danh (Nāma Ghana)

Ghana nghĩa là khối, cô đọng. Sự cô đọng của sắc gọi là Khối Tượng Về Sắc (Rūpa Ghana); sự cô đọng của Danh gọi là Khối Tượng Về Danh (Nāma Ghana). Như đã được giải thích: có 3 loại Khối Tượng Về Sắc (Rūpa Ghana) ở giai đoạn quán Sắc (xem lại phần quán Sắc). Ở giai đoạn này, 4 loại Khối Tượng Về Danh (Nāma Ghana) sẽ được giải thích dưới đây như sau:

- (1) Santati Ghana (Tương Tục Khối Tượng)
- (2) Samūha Ghana
- (3) Kiccā Ghana
- (4) Ārammaṇa Ghana.

Tatthā sarammaṇadhammānaṃ satipi ārammaṇakaraṇabhede ekato gayhamanā ārammaṇa ghanatāca (Mahā Āṭika Tập 2 trang 437 Tạng Miến).

Theo định nghĩa của Phụ Chú Giải trên, cần lưu ý rằng có Ārammaṇa Ghana (Khối Tượng Về Cảnh) trong Danh Pháp chỉ khi Danh Pháp nào được gọi là Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa)⁴ Dhamma — tức Danh Pháp nào nó có thể nhận hay bắt một đối tượng. Trong bộ Pháp Tụ (Dhammasaṅgaṇī) tiếng Pāli, Đức Phật dạy Pháp Chân Đế theo hai nhóm:

- (1) Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) là các Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa Dhamma);
- (2) Sắc Pháp (Rupa), Niết Bàn Giới Vô Vi (Asaṅkhata Dhātu Nibbāna) là các pháp Vô Cảnh (Anārammaṇa Dhamma).

Nói chung, pháp (Dhamma) có thể nhận lấy cảnh là Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa Dhamma). Những pháp không thể nhận lấy cảnh gọi là Pháp Vô Cảnh (Anārammaṇa Dhamma). Trong số này, Sắc Pháp là những pháp không thể nhận cảnh hay những Pháp Vô Cảnh (Anārammaṇa Dhamma). Phụ Chú Giải nói rằng Khối Tượng về Cảnh (Ārammaṇa Ghana) chỉ hiện hữu trong Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa Dhamma), tức pháp có thể nhận lấy cảnh. Do đó, hãy lưu ý rằng không có Khối Tượng Về Cảnh (Ārammaṇa Ghana) trong Sắc Pháp.

(1) Santati Ghana: Khối Tượng về Tính Tương Tục của Danh hay gọi tắt là Tương Tục Khối Tượng.

Nếu Lộ Nhân Môn (Cakkhuvāra Vīthi) được lấy làm thí dụ, một người có thể hiểu được rằng, đối với các Tiến Trình Tâm khác nó cũng tương tự như thế. Danh Pháp vốn luôn luôn khởi lên trong các nhóm gọi là Nāma Kalāpa (Tổng Hợp Danh) theo một qui luật cố định tự nhiên của tâm (Citta Niyama) gọi là Vīthi (Tiến Trình Tâm).

⁴ Trong Bộ Pháp Tụ có định nghĩa như sau.

Thế nào là các Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa)? Tức thọ Uẩn, Tưởng Uẩn, Hành Uẩn. Đây là các Pháp Hữu Cảnh.(766)

Thế nào là các Pháp Hữu Cảnh? Tức thiện trong bốn lãnh vực, bất thiện, dị thực trong bốn lãnh vực, vô ký tố trong ba lãnh vực. Đây là các Pháp Hữu Cảnh.(942)

PHÂN BIỆT DANH

Trong sự khởi lên như vậy, nếu một người không thể nhận ra và phân biệt từng cái một giữa chúng như đây là Ngũ Môn Hướng Tâm (Pañcadvārāvajjana), đây là Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa), đây là Tiếp Thọ Tâm (Sampaṭicchana), đây là Suy Đạc hay Suy Xét Tâm (Santīraṇa) v.v.. thì kể như đã bị che ám bởi Tương Tục Khối Tưởng về Danh (Santati Ghana). Nếu một người, bằng Minh Sát Trí, có thể phân biệt được từng mỗi sát-na tâm trong tiến trình như, đây là Ngũ Môn Hướng Tâm (Pañcadvārāvajjana), đây là Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa), đây là Tiếp Thọ Tâm (Sampaṭicchana), đây là Suy Đạc hay Suy Xét Tâm (Santīraṇa) v.v.. thì Tương Tục Khối Tưởng về Danh bị phá vỡ. Người hành thiền phải quán mà phá vỡ được Santati Ghana như thế.

(2) Samūha Ghana: Khối Tưởng về Tập Hợp của Danh.

Danh Pháp, vốn luôn luôn khởi lên theo một qui luật cố định tự nhiên của tâm (Citta Niyama) gọi là Vīthi (Tiến Trình Tâm), sanh khởi theo nhóm Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) trong mỗi sát-na tâm. Các nhóm này được gọi là Pháp Tương Ưng (Sampayutta Dhamma), hay trong vài trường hợp, gọi là Tổng Hợp Danh (Nāma Kalāpa). Trong một sát-na tâm, Danh Pháp vốn là các Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) chỉ có thể khởi lên trong các nhóm và ít nhất cũng có 8 loại danh trong một nhóm. Chẳng hạn, đó có thể là một Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa), và 7 tâm sở Biến Hành (Sabbacittasādhāraṇā), tổng cộng là 8 Danh Pháp. Không có nhóm Danh Pháp nào có ít hơn 8 danh. Nếu một người không thể nhận ra sự khác biệt giữa từng Danh Pháp trong một sát-na tâm như : “Đây là Xúc”, “Đây là Thọ”, “Đây là Tưởng”, “Đây là Tư”, “Đây là Thức”,..., thì kể như họ đã bị che ám bởi Khối Tưởng Về Tập Hợp của Danh. Nếu, bằng Minh Sát Trí, người ấy phân biệt được từng mỗi sát-na tâm trong tiến trình như: “Đây là Xúc”, “Đây là Thọ”, “Đây là Tưởng”, “Đây là Tư”, “Đây là Thức”..., thì Khối Tưởng về Tập Hợp của Danh (Samūha Ghana) đã bị phá vỡ. Vì thế người hành thiền phải phân biệt và phá vỡ được Samūha Ghana như thế.

(3) Kicca Ghana: Khối Tưởng về Phận Sự của Danh.

Người hành thiền nếu chỉ phá vỡ được Tương Tục Khối Tưởng và Tập Hợp Khối Tưởng – Santati Ghana và Samūha Ghana, thì vẫn chưa gọi là phá vỡ hoàn toàn Khối Tưởng. Vì thế hành giả phải tiếp tục thực hành để phá vỡ Khối Tưởng về Phận Sự của Danh (Kicca Ghana). Mỗi một Danh Pháp sanh khởi trong nhóm ở mỗi sát-na tâm đều có nhiệm vụ riêng của chúng như là:

- Xúc (Phassa) có nhiệm vụ kết nối đối tượng với Thức.
- Thọ (Vedanā) (như Thọ Lạc) có nhiệm vụ là tăng cường các Danh Pháp phối hợp.
- Tưởng (Saññā) có nhiệm vụ là nhớ lại, hồi tưởng lại.
- Tư (Cetanā) có nhiệm vụ là quyết làm, cố tâm.
- Thức (Viññāṇa) có nhiệm vụ là nhận ra

Không nhận ra sự khác nhau giữa những phận sự này của từng Danh Pháp, bằng Minh Sát Trí, mà cho rằng chỉ có một nhiệm vụ duy nhất thì hành giả bị khối tưởng về phận sự che ám. Tuy nhiên, không thấy nó chỉ như một nhiệm vụ, mà bằng Minh Sát Trí phân biệt được từng phận sự thì Khối Tưởng Về Phận Sự (Kicca Ghana) bị phá vỡ. Người hành thiền phải thực hành để phân biệt và phá vỡ Kicca Ghana như vậy.

Danh Pháp của Lộ Nhãn Môn chắc chắn chỉ lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng. Do chúng là những nhóm Danh Pháp chỉ có thể khởi lên khi lấy Cảnh Sắc làm đối tượng nên chúng chắc chắn là Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa Dhamma), tức pháp có thể nhận lấy cảnh. Những ví dụ về ba loại khối tưởng trong Danh Pháp Lộ Nhãn Môn đã trình bày ở trên là Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa Dhamma). Thêm nữa, cũng có Khối Tưởng về Cảnh (Ārammaṇa Ghana) trong Danh Pháp. (Liên quan tới Ārammaṇa Ghana, trong tập sách này chấp nhận nó là như sau)

PHÂN BIỆT DANH

(4) Ārammaṇa Ghana : Khối Tướng của Danh Pháp Bất Cảnh.

Trong lĩnh vực Minh Sát (Vipassanā) Danh có hai loại: Danh Pháp đang được hành thiền trên đó (Danh Pháp Bị Quán) và các Danh Pháp đang hành thiền hay đang quán dẫn đầu bởi Trí (Ñāṇa). Trong Thiền Minh Sát (Vipassanā), Pháp Hữu Cảnh (Sārammaṇa Dhamma) là Danh Pháp đang quán. Còn đối với Danh Pháp đang bị quán, Khối Tướng Về Tương Tục (Santati Ghana), Khối Tướng Về Tập Hợp (Samūha Ghana), Khối Tướng Về Phận Sự (Kicca Ghana) của nó phải được phá vỡ. Lý do là — Nātañca Ñāṇañcca Ubhopi Vipassati (Thanh Tịnh Đạo XXI-13) — Trong việc quán Arūpasattaka (Phi Sắc Thất Pháp [Bảy Pháp Quán Danh]) và ở các giai đoạn Minh Sát cao hơn như Hoại Diệt Trí (Bhaṅga Ñāṇa) hành giả được hướng dẫn để hành thiền Minh Sát trên Tam Tướng của cả hai:

a. Sở Tri hay Cái Được Biết (Ñāta): vốn là Năm Uẩn, tức Khổ Đế và những mối quan hệ nhân quả (Paṭiccasamuppāda), tức Tập Đế

b. Cái Biết (Ñāṇa): đó là nhóm Danh Pháp đang quán dẫn đầu bởi Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa).

Đối với hàng phàm phu và các bậc hữu học (Sekkha), Danh Pháp Thiền dẫn đầu bởi Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa), gọi chung là Cái Biết hay Trí (Ñāṇa), là Tâm Lộ Túc Hành Ý Môn Đại Thiện (Mahā Kusala Monadvārika Javana Vīthi). Trong Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) có 12 Danh Pháp, trong mỗi của bảy Túc Hành Tâm (Javana) có 34 hay 33 hay 32 Danh Pháp. Tâm Đăng Ký (Tadālambaṇa) có thể khởi lên ở giai đoạn Tuệ Minh Sát yếu, nhưng không thể khởi lên ở giai đoạn chín mùi hay mạnh như Minh Sát Hoại Diệt Trí (Bhaṅga Ñāṇa). [33 Danh Pháp được đề cập, vì đôi khi nó có thể là Túc Hành Minh Sát Không Hợp Với Trí (Ñāṇavippayutta Vipassanā Javana). Và cũng một đôi khi Hỷ (Pīti) không có mặt].

Trong các Danh Pháp đang quán dẫn đầu bởi Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa):

(1) Nếu hành giả nhận được sự khác biệt trong tiến trình tương tục của tâm như đây là “Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana)”, đây là “Túc Hành Tâm thứ nhất”, đây là “Túc Hành Tâm thứ hai” v.v.. thì Khối Tướng về Tương Tục (Santati Ghana) của Danh được phá vỡ.

(2) Nếu hành giả, bằng Tuệ Minh Sát, nhận ra được sự khác biệt của Danh Pháp đang sanh khởi ở mỗi sát-na tâm trong tiến trình liên tục ấy như “Đây là Xúc”, “Đây là Thọ”, “Đây là Tưởng”, “Đây là Tư”, “Đây là Thức”,... thì Khối Tướng về Tập Hợp (Samūha Ghana) bị phá vỡ.

(3) Nếu hành giả, bằng Minh Sát Tuệ, nhận ra được sự khác biệt về nhiệm vụ của mỗi Danh Pháp trong từng sát-na tâm, thì Khối Tướng về Phận Sự (Kicca Ghana) bị phá vỡ.

Theo cách này có ba Khối Tướng trong cả hai — Danh Pháp Được Quán và Danh Pháp Đang Quán. Lưu ý rằng, ba Khối Tướng trong Danh Pháp Được Quán lần lượt được gọi là Santati Ghana, Samūha Ghana và Kicca Ghana, trong khi ba Khối Tướng Trong Danh Pháp Đang Quán chỉ được gọi bằng một tên — đó là Khối Tướng Về Cảnh (Ārammaṇa Ghana).

Chỉ khi một người có thể phân biệt Danh Sắc và phá vỡ được khối tướng về Sắc, khối tướng về Danh bằng Tuệ Minh Sát thì người đó mới đạt đến Chân Đế Trí (Paramattha Ñāṇa). Và chỉ khi một người đạt đến Chân Đế Trí thì họ mới đạt đến Trí về Vô Ngã và khi đạt được Trí về Vô Ngã thì Đạo Trí, Quả Trí (Magga Ñāṇa, Phala Ñāṇa) mới có thể đạt được.

Nanādhātuyo vinibbhujitvā ghanavinibbhoge kate anattalakkhaṇaṃ yāthāvasarasato upatthāti (Chú Giải Vi Diệu Pháp tập 2 trang 47, Thanh Tịnh Đạo tập 2 trang 276 Tạng Miến). Chỉ khi một người có thể hành thiền được trên Tam Tướng của Pháp Hành (Saṅkhāra Dhamma) gọi là Sở Tri (Ñāta), Trí (Ñāṇa) cho tới khi cả ba trí: Trí Tùy Quán Vô Thường (Aniccānupassanā Ñāṇa), Trí Tùy Quán Khổ (Dukkhanupassanā Ñāṇa), Trí Tùy Quán Vô

PHÂN BIỆT DANH

Ngã (Anattānupassanā Nāṇa) thành thực thì lúc đó người ấy mới có thể đắc Đạo (Magga). Điều này đã được đề cập trong Chú Giải.

Chú ý rằng vì Vô Ngã Trí (Anatta Nāṇa) chỉ có thể đạt được sau khi đã phá vỡ các khối tưởng, nên người hành thiền phải phân biệt thêm đặc tính, nhiệm vụ, sự thể hiện và nhân gần (cận duyên) của Danh Sắc.

Quán Những Oai nghi Và Hoạt động Của Thân (Iriyā Patha - Sampajjañña)

Trong việc quán các oai nghi (Iriyā Patha) đi, đứng, ngồi hay nằm và quán các hoạt động (Sampajjañña) của thân như là đi tới, đi lui, nhìn thẳng, nhìn nghiêng, co, duỗi chân tay, v.v.. :

(1) Khi có thể phân biệt được Tứ Đại rồi, hãy phân biệt Tứ Đại trong các oai nghi và hoạt động của thân này.

(2) Khi có thể phân biệt được các Sắc rồi, hãy phân biệt Sắc Pháp trong các oai nghi và hoạt động của thân này.

(3) Khi có thể phân biệt được Danh rồi, hãy phân biệt Danh Pháp trong các oai nghi và hoạt động của thân này.

(4) Khi đã có thể phân biệt được Danh Sắc (quán Danh Sắc) rồi, hãy phân biệt Danh Sắc (quán Danh Sắc) trong các oai nghi và hoạt động của thân này.

(5) Khi đã có thể phân định được giới hạn của Danh Pháp và Sắc Pháp rồi, hãy phân định giới hạn của Danh Sắc trong những oai nghi và hoạt động của thân này.

Khi người hành thiền có thể phân biệt được như vậy, thì đó là sự phân biệt Năm Uẩn. Các Sắc Pháp gọi là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā). Nếu chia Danh Pháp (của mỗi sát-na tâm) ra làm bốn nhóm như Thọ, Tưởng, Hành, Thức thời có bốn Danh Uẩn (trừ Thọ và Tưởng, các tâm sở còn lại của mỗi sát-na tâm gọi là Hành Uẩn. Với một Sắc Uẩn và bốn Danh Uẩn, tổng cộng có năm Uẩn. Ở đây Uẩn (Khandhā) có nghĩa là nhóm, tập hợp.

Người hành thiền nên hiểu sự phân biệt Năm Uẩn như sau :

(1) Khi đi, thì đó là Năm Uẩn (đi).

(2) Khi đứng, thì đó là Năm Uẩn (đứng)

(3) Khi ngồi, thì đó là Năm Uẩn (ngồi)

(4) Khi nằm, thì đó là Năm Uẩn (nằm)

(5) Trong khi đi tới trước, thì đó là Năm Uẩn (đi tới trước)

(6) Trong khi đi lui, thì đó là Năm Uẩn (đi lui)

(7) Trong khi nhìn đằng trước, thì đó là Năm Uẩn (nhìn đằng trước)

(8) Trong khi nhìn bên cạnh, thì đó là Năm Uẩn (nhìn bên cạnh).

(9) Trong khi co, thì đó là Năm Uẩn (co).

(10) Trong khi duỗi, thì đó là Năm Uẩn (duỗi).

(11) Trong khi mang y Tăng-già-lê, mang bát, mặc y, thì đó là Năm Uẩn (mang y...).

(12) Trong khi ăn, uống, liếm, nhai, thì đó là Năm Uẩn (ăn, uống...).

(13) Trong khi đi đại tiện, tiểu tiện, thì đó là Năm Uẩn (đại, tiểu tiện).

(14) Trong khi đi, đứng, nằm, ngồi, đi tới, đi lui, giữ im lặng, thì đó là Năm Uẩn (đi, đứng, nằm, ngồi...).

PHÂN BIỆT DANH

(Tham khảo Chú Giải Kinh Trung Bộ về kinh Đại Niệm Xứ (Mahā Satipatṭhāna) về oai nghi, hoạt động của thân).

Phương Pháp Phân Biệt

Đối với người hành thiền đã thiết lập được định của mình tới mức thiền Kāṣiṇa Trắng, thì trước hết, trong khi đang đứng thẳng trên con đường kinh hành, vị ấy nên thiết lập định trở lại bắt đầu từ thiền Tứ Đại cho tới Tứ Thiền Kāṣiṇa trắng. Sau đó, phân biệt Tứ Đại trong thân. Khi hành giả thấy các phân tử nhỏ hay Tổng Hợp Sắc (Kalāpa), hãy phân tích và phân biệt các Sắc Pháp của 6 Căn Xứ và 32 Koṭṭhasa (Thân Phần) như một tổng thể, rồi đi tới trước một tí. Trong khi đi như vậy, vị ấy phân biệt xen kẽ:

- (1) Chủ yếu Sắc Mang Đi,
- (2) Và rồi chủ yếu các Sắc Pháp Bị Mang Đi, cứ phân biệt xen kẽ như thế.

Sắc Chánh Yếu (Padhāna) và Sắc Không Chánh Yếu (Appadhāna)

Khi hành thiền trên các oai nghi và hoạt động của thân như vậy, hành giả cần phải biết và phân biệt sự khác nhau giữa 2 loại sắc, đó là:

- (1) Sắc Chánh Yếu (Padhāna)
- (2) Sắc Không Chánh Yếu (Appadhāna)

➤ Sắc Chánh Yếu (Padhāna)

Trong số các Tổng Hợp Sắc do tâm tạo (Cittaja Rūpa Kalāpa), có những Tổng Hợp Sắc trộn lẫn với các sắc không thực:

1. Tổng Hợp Thân Biểu Chín Sắc (Kāyaviññatti Navaka Kalāpa), tức Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) có Thân Biểu Tri là yếu tố thứ chín.
2. Tổng Hợp Thân Biểu Khinh Sắc Thứ Mười Hai (Kāyaviññatti Lahutādivdvādasaka Kalāpa), tức Tổng Hợp Sắc ở đây là đặc tính nhẹ nhàng của thân biểu, khinh thân (lahutā) v.v.. là yếu tố thứ 12.

Hay nói một cách khác: chín loại Sắc và mười hai loại Sắc, vốn là thành phần của hai loại Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) này, là những sắc Chánh Yếu (Padhāna) (tức là những sắc chủ yếu trong sự phân biệt các oai nghi và hoạt động của thân). Trong những Sắc Pháp ấy, Phong Đại (Vāyo Dhātu) là yếu tố mạnh nhất.

➤ Sắc Thứ Yếu (Appadhāna)

Ngoại trừ các Sắc Chánh Yếu kể trên, các sắc còn lại trong thân, như là 6 Căn và 32 Thân Phần (Koṭṭhasa) là Sắc Thứ Yếu hay Sắc Không Chính Yếu. Tất nhiên, chúng chỉ được nói là không chánh yếu trong việc quán oai nghi và hoạt động của thân mà thôi.

Sắc Mang Đi Và Sắc Bị Mang Đi

Trong số các sắc trên, Sắc Chánh Yếu (Padhāna), vốn tạo thành nhóm sắc gọi là “thân” đi, là Sắc Mang Đi. Thật ra nó không phải mang đi thực. Nó chỉ có nghĩa là sự khởi lên nối tiếp nhau không gián đoạn của sắc trong những vị trí mới, thay đổi một cách liên tục như thể đang đi vậy thôi. Lý do là các Sắc Chân Đế thực sự không có tính chất di chuyển từ nơi này qua nơi kia mà chúng diệt ngay tại nơi chúng sinh.

Vì nhân vẫn chưa dứt và Sắc Pháp được nhân này hỗ trợ, nên có sự sanh khởi liên tục của những sắc mới, không phải sanh lại ở chỗ cũ mà chỉ thay đổi sang những chỗ mới. Sự sanh khởi nối tiếp nhau không ngừng của sắc trong những chỗ mới như vậy là sức mạnh của các Tổng Hợp Thân Biểu Chín Sắc (Kāyaviññatti Navaka Kalāpa) trong đó sức mạnh của Phong Đại, vốn là thành phần của Sắc Mang Đi, mạnh nhất.

PHÂN BIỆT DANH

Các sắc còn lại trong thân, như 6 Căn Xứ và 32 Thân Phần (Koṭṭhasa) là Sắc Bị Mang Đi. Ở đây cũng vậy, không có việc mang đi thực sự. Chính sự khởi lên liên tục của sắc trong những vị trí mới, sắc này tiếp nối sắc kia, như thể bị mang đi mà thôi.

Trong những sắc này, nếu hành giả phân biệt các Sắc Mang Đi chính thì việc phân biệt Sắc Bị Mang Đi (vốn không phải là sắc chánh yếu) kể như cũng đã được làm. Điều này có nghĩa là, nếu Sắc Mang Đi được phân biệt chính, thời người hành thiền cũng có thể thấy, có thể phân biệt và đã phân biệt Sắc Bị Mang Đi một cách dễ dàng.

Mặt khác, người hành thiền cũng có thể phân biệt Sắc Bị Mang Đi chính. Nếu Sắc Bị Mang Đi (vốn là các sắc không chính yếu) được phân biệt chính thời các Sắc Mang Đi cũng được phân biệt. Nói tóm lại, nếu một người chủ yếu phân biệt Sắc Bị Mang Đi thời sự phân biệt Sắc Mang Đi kể như đã được làm.

Thí dụ, khi một người đang mang một bao gạo, nếu bạn nhìn chăm chú vào người đang mang đó thì bao gạo cũng được nhìn thấy. Mặt khác, nếu bạn nhìn chăm chú vào bao gạo đang được mang đi đó thì người đang mang cũng được nhìn thấy dễ dàng. Hãy lưu ý ví dụ này.

Kỹ thuật phân biệt trên phù hợp với những lời dạy trong Phụ Chú Giải Mūla Paṇṇāsa do ngài Dhammapāla viết như sau: Purimanayo vā iriyāpathappadhāno vutto ti tattha kāyo appadhāno anunipphādīti idha kāyaṃ padhānaṃ appadhānañca iriyāpathaṃ anunipphādaṃ katvā dassetuṃ dutiyanayo vuttoti evampettha dvinnaṃ nayānaṃ viseso veditabbo.

Đức Phật chủ yếu dạy Sắc Mang Đi gọi là Oai Nghi (Iriyā Patha) như gacchanto vā gacchāmīti pajānati' (khi đi, biết đang đi...). Mặt khác, Đức Phật dạy phân biệt chủ yếu Sắc Bị Mang Đi như: "Yathā yathā paṇassa kāyo pañihito hoti. Tathā tathā naṃ pajānāti", tức là đối với thân đang được giữ trong bất kỳ vị trí nào thì:

(1) Nếu một người chủ yếu phân biệt Sắc Mang Đi thời việc phân biệt các Sắc Bị Mang Đi cũng đã được làm.

(2) Nếu một người chủ yếu phân biệt Sắc Bị Mang Đi thời việc phân biệt Sắc Mang Đi cũng đã được làm.

Nhằm hướng dẫn kỹ thuật phân biệt này, Đức Phật dạy phương pháp thứ hai như: "Yathā yathā paṇassa...". Đây là sự khác biệt giữa hai phương pháp (là điều mà Phụ Chú Giải muốn nói).

Phân Biệt Năm Uẩn

Như đã nói ở trên, người hành thiền nên thiết lập định theo tuần tự trong khi đang đứng. Rồi sau khi phân biệt Sắc của 6 Căn Xứ và 32 Thân Phần (Koṭṭhasa) như là một tổng thể, vị ấy đi tới trước một tí. Phân biệt Sắc Mang Đi và các Sắc Bị Mang Đi xen kẽ nhau. Các Sắc Mang Đi và các Sắc Bị Mang Đi là Sắc Uẩn (Rūpa Khandhā).

Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) tạo ra Sắc Mang Đi gọi là bốn Danh Uẩn (Nāma Khandhā). Các Tốc Hành Tâm (Javana) trong Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) có thể là Tốc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana) hay Duy Tác (Kriyā Javana) hay Bất Thiện Tốc Hành Tâm (Akusala Javana). (Vì Tâm Lộ Tốc Hành Ngũ Môn không thể tạo ra Oai Nghi (Iriyāpatha), nên nó được đề cập như Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn). Có bốn Danh Uẩn (Nāma Khandhā) trong mỗi sát-na tâm của Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn. Hãy phân biệt thêm bốn Danh Uẩn này. Như vậy, với Sắc Uẩn và bốn Danh Uẩn, tổng cộng có Năm Uẩn. Khi người hành thiền có thể phân biệt được Năm Uẩn, thời hãy phân biệt Danh Sắc cùng nhau. Sau đó phân định giới hạn Danh Sắc.

Sau khi phân biệt các Sắc Pháp xong, tác ý đến Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) và bằng Minh Sát Trí phân biệt các Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika), vốn là ý định muốn đi, thay Tâm -

PHÂN BIỆT DANH

Tâm Sở tạo ra các oai nghi và hành thiền trên chúng như là “các Danh Pháp”. Cần hiểu như vậy.

Khi người hành thiền đã có thể phân biệt Năm Uẩn của bốn oai nghi đi, đứng, ngồi, nằm và Năm Uẩn của những hoạt động trong việc đi tới, đi lui, co, duỗi, v.v.. Đức Phật dạy phân biệt tiếp như sau trong kinh Đại Niệm Xứ (Mahā Satipaṭṭhāna):

Iti ajjhataṃ vā kāye kāyānupassī viharati bahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati. Ajjhatabahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati.

Iti ajjhataṃ vā vedanāsu vedanānupassī viharati. Bahiddhā vā vedanāsu vedanānupassī viharati. Ajjhatabahiddhā vā vedanāsu vedanānupassī viharati.

Iti ajjhataṃ vā citte cittānupassī viharati. Bahiddhā vā citte cittānupassī viharati. Ajjhatabahiddhā vā citte cittānupassī viharati.

Iti ajjhataṃ vā dhammesu dhammānupassī viharati. Bahiddhā vā dhammesu dhammānupassī viharati.

Trong phần Pali trên Đức Phật dạy phân biệt Năm Uẩn, đó là Thân, Thọ, Tâm, Pháp (Kāya Vedanā Citta Dhamma):

1. Bên trong
2. Bên ngoài
3. Bên trong và bên ngoài, lặp đi lặp lại.

Để làm cho chắc chắn hơn, điều này đã được thảo luận chi tiết trong Chú Giải: "Yasmā pana suddha ajjhitta dassana matteneva maggavuṭṭhāni hoti. Bahiddhāpi daṭṭhabbameva. Tasmā parassa khandhepi anupādiṇṇa saṅkhārepi aniccaṃ dukkhamanattāti passati (Chú Giải Vi Diệu Pháp tập 1 trang 270 Tạng Miến). Vì không thể có việc Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa), gọi là Trí Xuất Khởi (Vuṭṭhānagaminī - sự xuất khởi của Đạo) xảy ra chỉ do hành Minh Sát trên Năm Uẩn bên trong thôi, mà người hành thiền cũng phải Minh Sát trên Năm Uẩn bên ngoài nữa. Do đó, hành giả phải hành thiền trên các đặc tính Vô Thường, Khổ, Vô Ngã của Năm Uẩn ở các chúng sinh bên ngoài (đó là những ‘người’ khác và những vật vô tình) được gọi là Vô Chấp Thủ Hành (Anupādiṇṇa Saṅkhāra).

(Vuṭṭhānagaminī Vipassanā là Tiến Trình Tâm Đạo, một tiến trình chạy nhanh tới Niết Bàn Giới Vô Vi (Asaṅkhata Dhātu Nibbāna), ở đây các pháp Hữu Vi đã chấm dứt, sau khi xuất ra khỏi các đối tượng hữu vi; Và đi trước tiến trình Đạo đó, 2 hay 3 Tâm Lộ Tốc Hành Minh Sát Ý Môn)

Tasmā sassantānāgate sabba dhamme parasantānāgate ca tesam santāna vibhāga akatvā bahiddhā bhāva samaññato sammasaṇaṃ ayam sāvakaṇaṃ sammāsana cāro. (Phụ Chú Giải Kinh Bất Đoạn [Anupada], Trung Bộ Kinh).

Theo những lời dạy của Phụ Chú Giải trên, trong trường hợp Trí Ba-la-mật của bậc Thánh Văn (Sāvaka Pāramī Ñāṇa), khi phân biệt bên ngoài, không phân biệt giữa đàn ông, đàn bà, người, chúng sinh, Chư Thiên, Phạm Thiên, ông A, ông B, v.v... mà chỉ nên phân biệt Năm Uẩn có sự sống (hữu tình) và Sắc Do Thời Tiết Sinh (Utuja Rūpa) không có sự sống (vô tình), gọi là Vô Chấp Thủ Hành (Anupādiṇṇa Saṅkhāra) như một tổng thể, vì chúng là như nhau ở bên ngoài. Hãy hiểu rằng, không cần thiết phải phân biệt từng thứ một khi quán.

Kỹ Thuật Phân Biệt Bên Ngoài

Sau khi đã phân biệt Năm Uẩn bên trong xong, hành giả có thể phân biệt Năm Uẩn bên ngoài. Ở đây, không nên hiểu lầm là điều đó muốn nói rằng, chỉ sau khi đã phân biệt Năm Uẩn bên trong rồi mới phân biệt Năm Uẩn bên ngoài. Sở dĩ nó được đề cập như trên là vì trong tập sách này việc phân biệt Năm Uẩn bên ngoài được dạy sau khi sự phân biệt Năm Uẩn bên trong đã được trình bày mà thôi.

PHÂN BIỆT DANH

Trong việc phân biệt Năm Uẩn, có những người phân biệt bắt đầu với Năm Uẩn bên trong. Cũng có những người khác phân biệt bắt đầu với Năm Uẩn bên ngoài. Vì người hành thiền bắt đầu với việc quán Năm Uẩn bên trong không thể đắc Đạo chỉ bằng cách hành Minh Sát độc nhất trên Năm Uẩn bên trong, người đó phải tiếp tục phân biệt thêm Năm Uẩn bên ngoài cũng như các vật Vô Chấp Thủ Hành (Anupādiṇṇa Saṅkhāra). Tương tự, những người hành thiền bắt đầu với việc quán Năm Uẩn bên ngoài và những vật Vô Chấp Thủ Hành (Anupādiṇṇa Saṅkhāra), cũng không thể đắc Đạo bằng cách hành Minh Sát chỉ độc nhất trên Năm Uẩn bên ngoài, mà người đó cũng phải phân biệt thêm Năm Uẩn bên trong nữa (Chú Giải Vi Diệu Pháp Tập 1 trang 270; Thanh Tịnh Đạo Bộ 2 trang 300 Tạng Miến, Thanh Tịnh Đạo XXI-85).

Vì trong việc phân biệt các Sắc Pháp bên trong bắt đầu với Tứ Đại; do đó một người cũng có thể phân biệt các Sắc Pháp bên ngoài bắt đầu với Tứ Đại tương tự như vậy.

Trước hết, phân biệt các sắc bên trong. Sau đó phân biệt Tứ Đại (bên ngoài) bắt đầu với quần áo hành giả đang mặc bằng cách soi chiếu nó với ánh sáng của tuệ quán. Vào lúc đó, nếu một người có thể phân biệt Tứ Đại bằng Tuệ Minh Sát, người ấy sẽ tìm thấy các phân tử sắc rất nhỏ gọi là Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) một cách dễ dàng. Không còn thấy là áo quần nữa mà người đó sẽ thấy các nhóm Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Hãy phân tích các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Chúng là Sắc có dưỡng chất là yếu tố thứ tám do thời tiết sanh (Utuja Ojaṭṭhamaka Rūpa) được tạo ra bởi Hỏa Đại (Tejo Dhātu) được gọi là Utu. Theo cách này, dần dần mở rộng ra toàn lĩnh vực của những vật vô tình, phân biệt Tứ Đại của cây cối, nước, đất, rừng, núi, vàng, bạc, v.v... hiện hữu ở trong lĩnh vực của những vật vô tình. Khi chỉ còn thấy các Tổng Hợp Sắc (Kalāpa), hãy phân tích chúng để đạt đến Minh Sát Trí về Chân Đế. Trong Sắc Pháp của những vật vô tình thì chỉ có hai loại Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) đó là "Utuja Suddhaṭṭhaka Kalāpa⁵ – Tổng Hợp Thuần Bát Pháp Do Thời Tiết Sanh" và nếu có âm thanh thì là "Utuja Saddanavaka Kalāpa -- Tổng Hợp Thanh Cữu Pháp Do Thời Tiết Sanh".

Phân biệt thêm Sắc Thực và Sắc Không Thực trong 6 Căn, 32 Thân Phần (Koṭṭhāsa) trong cảnh giới của chúng sinh hữu tình giống như cách phân biệt bên trong. Phân biệt bên trong và bên ngoài xen kẽ nhau, lập đi lập lại để cho lực Minh Sát trở nên mạnh mẽ hơn.

Sau đó phân biệt các Danh Pháp của tất cả 6 hàng giống như cách phân biệt bên trong. Chẳng hạn như trong việc phân biệt các Danh Pháp (Nāma Dhamma) nhóm Thiện và nhóm Bất thiện bên trong vốn khởi lên theo Như Lý Tác Ý hay Phi Như Lý Tác Ý bằng cách:

1. Phân biệt Nhãn Tịnh Sắc và Tâm Bhavaṅga cùng nhau.

2. Lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) tức màu sắc của một hay nhiều nhóm Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) làm đối tượng.

Cũng vậy, đối với việc phân biệt các Danh Pháp nhóm Thiện và nhóm Bất Thiện bên ngoài vốn khởi lên theo Như Lý Tác Ý hay là Phi Như Lý Tác Ý, hành giả phải:

1. Quán Nhãn Tịnh Sắc và Tâm Bhavaṅga cùng nhau.

2. Lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) tức màu sắc của một hay nhiều nhóm Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) làm đối tượng.

(Không cần thiết phải phân biệt xem Nhãn Tịnh Sắc, Tâm Bhavaṅga, hay Cảnh Sắc ấy là của ai - vì chúng là như nhau ở bên ngoài – chỉ tập hợp chúng như một tổng thể.)

Chú ý rằng phương pháp là như nhau trong hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) và các hàng khác. Trong giai đoạn quán danh này, chỉ khi nào một người phân biệt bên trong và

---

⁵ Suddhaṭṭhaka: Thuần Bát Pháp hay Đoàn Bát Thuần là những Tổng Hợp Sắc chỉ có 8 sắc căn bản: Đất, Nước, Lửa, Gió, Màu, Mùi, Vị và Dưỡng Chất. Đối với Utuja Saddanavaka Kalāpa -- Tổng Hợp Thanh Cữu Pháp Do Thời Tiết Sanh, chỉ thêm sắc Cảnh Thanh vào tám sắc căn bản trên.

PHÂN BIỆT DANH

bên ngoài liên tục và xen kẽ nhau, thì sức mạnh của thiền mới trở nên mạnh mẽ. Quán bên ngoài như vậy, không phân biệt đàn ông, đàn bà, người, chúng sinh, con người, trời, thần, Phạm Thiên, ông A, ông B v.v... hành giả phải quán chúng như một tổng thể, vì ở bên ngoài chúng là như nhau. Vì người ta có thể quán 32 Thân Phần của các chúng sinh bên ngoài, từng người một, nên trong việc phân biệt các Sắc Pháp bên ngoài người ta cũng có thể bao gồm tất cả sắc của 32 Thân Phần (Koṭṭhāsa) của một chúng sinh hữu tình. Nhưng trong giai đoạn quán danh, một người không thể biết chính xác tâm của người khác bằng Minh Sát Trí của mình. Biết được tâm người khác một cách chính xác là phạm vi của Tha Tâm Thông (Paracittavijjānana Abhiññā). Trong lĩnh vực của Thiền Minh Sát, không có sự phân biệt giữa các chúng sinh, mà chỉ hành thiền trên đó như một tổng thể. Đây là hành xứ (đồng cỏ) của các vị Thinh Văn (Sāvaka Sammasana Cara), nghĩa là Minh Sát Trí của vị Thinh Văn Đệ Tử hay nói chung của người hành thiền phải được tập trung trên Tam Tướng - Vô Thường, Khổ và Vô Ngã.

Sau khi quán trong và ngoài, tiếp tục.

1. Quán Danh Sắc: phân biệt Sắc - Danh
2. Phân rõ giới hạn Sắc - Danh.

Tiến Đến Giai Đoạn Kế

Sau khi đã phân biệt và phân định giới hạn Danh Sắc, bên trong bên ngoài. Đức Phật dạy cách thực hành để tiến tới giai đoạn kế trong kinh Đại Niệm Xứ (Mahā Satipaṭṭhāna):

Samudāya dhammānupassī vā kāyasmim viharati. Vaya dhammānupassī vā kāyasmim viharati. Samudaya vā dhammānupassī vā kāyasmim viharati. (Tương tự như vậy đối với Thọ, Tâm và Pháp).

Đức Phật hướng dẫn hành Thiền Minh Sát trên... vị ấy sống quán tánh tập khởi trên thân...)

Ở giai đoạn này Đức Phật dạy ba Tuệ Quán (Ñāṇa)

- (1) Tuệ Phân Biệt Nhân Duyên (Paccaya Pariggha Ñāṇa).
- (2) Tuệ Thâm Sát Tam tướng (Sammāsana Ñāṇa).
- (3) Tuệ Sanh Diệt (Udayabbaya Ñāṇa).

Theo lời chỉ dạy của Đức Phật ở trên, trước khi thực hành để có được Tuệ Phân Biệt Nhân Duyên (Paccaya Pariggha Ñāṇa), hành giả đã phải quán được Năm Uẩn bên trong và bên ngoài một cách có hệ thống rồi.

Kỹ thuật để đạt được Tuệ Phân Biệt Nhân Duyên (Paccaya Pariggha Ñāṇa) sẽ được đề cập thêm khi tới giai đoạn quán Duyên Khởi (Paṭicca Samuppāda) theo cách thứ năm và cách thứ nhất.

Đó Là Sự Phát Triển Của Việc Thực Hành Tứ Niệm Xứ (Satipaṭṭhāna)

Yasmā pana suddha rūpa dassanamatteneva vuṭṭhanam hoti, arūpampi datṭhabbameva (Chú Giải Vi Diệu Pháp trang 271, Chú Giải Thanh Tịnh Đạo tập 2 trang 300 Tạng Miến).

Chỉ hành Minh Sát trên Tam Tướng của một mình Sắc thôi thì Đạo Tuệ (Magga Ñāṇa) không thể đắc được, mà phải hành Minh Sát trên cả Danh nữa.

Những gì đoạn Chú Giải trên muốn nói là: Lúc ban đầu việc phân biệt Danh Sắc vốn là đối tượng của Thiền Minh Sát:

- (1) Hành giả có thể phân biệt bắt đầu với Sắc hay
- (2) Hành giả có thể bắt đầu với Danh.

PHÂN BIỆT DANH

Trong hai cách này, sự phân biệt bắt đầu với Sắc có thể áp dụng cho cả hai loại hành giả - Chỉ Thừa Hành Giả (Samatha Yānika) và Thuần Quán Hành Giả (Suddha Vipassanā Yānika). Riêng việc phân biệt bắt đầu với Danh thì hầu như chỉ dành cho hành giả có hành thiền định tức Chỉ Thừa Hành Giả (Samatha Yānika).

Trong việc phân biệt như vậy - vì một người không thể đắc Đạo chỉ bằng cách hành Minh Sát trên một mình Sắc mà thôi - cho nên nếu người hành thiền bắt đầu với việc phân biệt Sắc vị ấy phải tiếp tục phân biệt thêm và hành Minh Sát trên Danh nữa. Tương tự, trong việc phân biệt bắt đầu với Danh - vì hành giả không thể đắc Đạo do chỉ hành Minh Sát trên một mình Danh thôi - nên vị ấy cũng phải phân biệt thêm và hành Minh Sát trên cả Sắc nữa.

Vào giai đoạn bắt đầu phân biệt Sắc, Đức Phật dạy trong kinh Apparijānanā Sutta rằng nếu không tuệ tri Năm Uẩn, đó là tuệ tri Danh Sắc bằng ba loại Trí Đạt Tri (Pariñña), thì Khổ (Dukkha) không thể được đoạn trừ. Chú Giải cũng nói rằng, Đạo không thể đắc bằng cách chỉ hành Minh Sát trên một mình Sắc hay trên một mình Danh mà thôi. Những lời Đức Phật dạy và những điều đề cập trong Chú Giải hoàn toàn hòa hợp, không thể phân biệt, giống như sự hòa trộn nước của hai con sông Ganga và Yamunā cùng nhau vậy. Do đó:

1. Sau khi đã phân biệt Danh Sắc bắt đầu với Sắc và rồi tìm các nhân của chúng, nếu một người hành Minh Sát trên Tam Tướng của Danh Sắc đó cùng với các nhân của chúng thì đó là sự tu tập Thân Quán Niệm Xứ (Kāyānupassanā Satipaṭṭhāna).

2. Trong ba cách phân biệt Danh Pháp đã đề cập ở trên, sau khi đã phân biệt Danh Sắc bắt đầu với Thọ (Vedanā) và tìm các nhân của chúng, nếu một người hành Minh Sát trên Danh Sắc ấy cùng với các nhân của chúng thì đó là sự tu tập Thọ Quán Niệm Xứ (Vedanānupassanā Satipaṭṭhāna).

3. Sau khi đã phân biệt Danh Sắc bắt đầu với Thức (Viññāṇa) và tìm các nhân của chúng, nếu một người hành Minh Sát trên Danh Sắc ấy cùng với các nhân của chúng thì đó là sự tu tập Tâm Quán Niệm Xứ (Cittānupassanā Satipaṭṭhāna).

4. Sau khi đã phân biệt Danh Sắc bắt đầu với Xúc (Phassa) và tìm các nhân của chúng, nếu một người hành Minh Sát trên Tam Tướng của Danh Sắc ấy cùng với các nhân của chúng thì đó là sự tu tập Pháp Quán Niệm Xứ (Dhammānupassanā Satipaṭṭhāna).

Đối với người hành thiền muốn phân biệt Danh Pháp, ở đây Thọ hay Thức hay Xúc nổi bật, như đã nhiều lần giải thích ở trên:

1. Người đó đã phải phân biệt xong Sắc Căn (Sắc Vật) của những Danh Pháp này và Sắc Đối Tượng cùng nhau.

2. Nếu người hành thiền đã phân biệt được các Danh Pháp này, thời sau khi phân biệt lại Sắc Căn của những Danh đó, hành giả phải phân biệt Danh Sắc cùng nhau.

Do đó, hành giả phải ghi nhớ một cách thận trọng rằng:

1. Nếu một người đang thiền trên một trong bốn Niệm Xứ thì đó cũng có nghĩa là đang thiền trên bốn Niệm Xứ

2. Phân biệt Năm Uẩn là đang thiền trên Niệm Xứ (Satipaṭṭhāna).

Những trang sau này là từ những trang số 12 đến 32 (trang thất lạc) hay trang 7 tới 21 (của cuốn sách với bản in nhỏ)

Chú Thích Cần Biết Trước

Trong sự phân biệt các tâm, đại khái có hai loại: Tâm Lộ hay Tâm Thuộc Tiến Trình (Vīthi Citta) và Tâm Ngoài Tiến Trình (Vīthi Mutta Citta). Trong đó, có ba loại Tâm Ngoài Tiến Trình (Vīthi Mutta Citta): Tâm Tục Sinh (Paṭisandhi), Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) và Tử Tâm (Cutī Citta). Vì là tâm đầu tiên khởi lên trong một kiếp sống, như thể đang nối liền kiếp sống cũ với kiếp sống mới hay nối Uẩn (Khandhā) cũ với Uẩn mới, nên nó được gọi là Tâm Tục

PHÂN BIỆT DANH

Sinh (Paṭisandhi Citta). Tâm cuối cùng (Tâm Tử) khởi lên trong một kiếp sống như thể nó là sự thoát ra khỏi Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) từ kiếp sống đang hiện hữu, nên được gọi là Tâm Tử (Cuti Citta). Tâm Quả (Vipāka Citta), tương tự như Tâm Tục Sinh (Paṭisandhi), là tâm khởi lên trong suốt kiếp sống, giữa Tâm Tục Sinh và Tâm Tử, là một nhân của sự sống khi mà những Tâm Thuộc Tiến Trình (Vīthi Citta) không khởi lên, để cho Uẩn Quả (Vipāka Khandhā) không bị cắt đứt và Tiến Trình Tâm không bị cắt đứt chừng nào nghiệp lực vẫn còn được gọi là Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga Citta). Tâm Hữu Phần đó chỉ dừng lại khi các Tâm Thuộc Tiến Trình (Vīthi Citta) khởi lên và nó lại khởi lên khi các Tâm Thuộc Tiến Trình không khởi. Nó cứ diễn ra theo cách này trong suốt kiếp sống. Người hành thiền có thể phân biệt Tâm Hữu Phần đó cùng với nhóm Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) chỉ sau khi đã phân biệt được Tâm Tiến Trình, đặc biệt khi đạt đến giai đoạn Tuệ Phân Biệt Nhân Duyên (Paccaya Pariggha Ñāṇa). Do đó, nếu người hành thiền muốn phân biệt Danh Pháp phải bắt đầu với việc phân biệt Danh Pháp xuất hiện ở Lộ Trình Tâm. Và, nếu người hành thiền muốn phân biệt Danh Pháp ở Lộ Trình Tâm thì phải biết trước 6 hàng sau:

Sáu Vật (Vatthu) Là Căn Cứ (Xuất Phát) Của Danh Pháp

- (1) Nhãn Căn hay Nhãn Vật (Cakkhu Vatthu) = Nhãn Tịnh Sắc (Cakkhu Pasāda)
- (2) Nhĩ Căn (Sota Vatthu) = Nhĩ Tịnh Sắc (Sota Pasāda)
- (3) Tỷ Căn (Ghāna Vatthu) = Tỷ Tịnh Sắc (Ghāna Pasāda)
- (4) Thiệt Căn (Jivhā Vatthu) = Thiệt Tịnh Sắc (Jivhā Pasāda)
- (5) Thân Căn (Kāya Vatthu) = Thân Tịnh Sắc (Kāya Pasāda)
- (6) Ý Căn (Hadaya Vatthu) = Sắc Ý Vật (Hadaya Rūpa) = Sắc Căn của Ý Giới (Mano Dhātu) và Ý Thức Giới (Mano Viññāṇa Dhātu)

Môn (Dvāra)

- (1) Nhãn Môn (Cakkhu Dvāra) = Nhãn Tịnh Sắc (Cakkhu Pasāda).
- (2) Nhĩ Môn (Sota Dvāra) = Nhĩ Tịnh Sắc (Sota Pasāda).
- (3) Tỷ Môn (Ghāna Dvāra) = Tỷ Tịnh Sắc (Ghāna Pasāda).
- (4) Thiệt Môn (Jivhā Dvāra) = Thiệt Tịnh Sắc (Jivhā Pasāda).
- (5) Thân Môn (Kāya Dvāra) = Thân Tịnh Sắc (Kāya Pasāda).
- (6) Ý Môn (Mano Dvāra) = Hữu Phần (Bhavaṅga)

Vì cửa chính của một căn nhà là để đi ra đi vào, để đóng và để mở, nên nó được gọi là cửa hay môn (Dvāra). Nếu không có môn thì không ai có thể ra vào được, cũng tương tự như vậy, nếu không có Sắc Thần Kinh (Pasāda) như Nhãn Tịnh Sắc (Cakkhu Pasāda)... thì các Tâm Thuộc Tiến Trình (Vīthi Citta) như Nhãn Môn Lộ Trình Tâm không thể khởi lên. Vì Nhãn Tịnh Sắc (Cakkhu Pasāda) cũng như thể là nơi Tiến Trình Nhãn Môn đi vào và vì nó tương tự như (Sadisūpacāra) một cánh cửa bình thường của căn nhà, nên Nhãn Tịnh Sắc (Cakkhu Pasāda) được gọi là Nhãn Môn (Cakkhu Dvāra).

Sáu Cảnh Hay Sáu Đối Tượng (Ārammaṇa)

- (1) Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa): hình dáng, màu sắc.
- (2) Cảnh Thanh (Saddārammaṇa): âm thanh
- (3) Cảnh Khí (Gandhārammaṇa): mùi.
- (4) Cảnh Vị (Rasārammaṇa): vị.
- (5) Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa): vật sờ mó được (Đất, Lửa, Gió)

PHÂN BIỆT DANH

(6) Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa): danh pháp (hay những trạng thái riêng biệt ngoài Ngũ Cảnh - Sắc, Thanh, Hương, Vị, Xúc).

Một Loại Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa)

- (1) Sắc Thần Kinh (Pasāda Rūpa).
- (2) Sắc Tế (Sukhuma Rūpa): 16 Sắc Tế.

Chú ý: 12 loại Sắc - đó là năm Sắc Thần Kinh (Pasāda Rūpa) và 7 loại Sắc Đối Tượng - được xem là dễ phân biệt bởi Minh Sát Trí của người hành thiền. Do đó, chúng được gọi là Sắc Thô (Olārika). Lưu ý rằng, trừ 12 loại Sắc Thô trong 28 Sắc Pháp ra, 16 Sắc còn lại không dễ gì phân biệt bằng Minh Sát Trí của hành giả, do đó chúng được gọi là Sắc Tế (Sukkhuma).

1. Tâm Vương (Citta): 6 Thức Giới (Viññāṇa Dhātu)
2. Tâm Sở (Cetasika): 52 Tâm Sở
3. Niết Bàn: Vô Vi Giới (Asañkhata Dhātu)
4. Khái Niệm (Paññatti): những khái niệm khác nhau như khái niệm về biến xứ (Kāsiṇa), khái niệm về tên, hình dáng v.v...

Chữ “Ārammaṇa” hay “Ālambaṇa” nghĩa bóng là Đối Tượng. Theo từ nguyên, “Ārammaṇa” có nghĩa là “nơi thích thú, dễ chịu”. Như công viên, vườn cảnh là những nơi thích thú, dễ chịu của con người, tương tự, vì 6 đối tượng (như Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là những nơi thích thú của Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) nên chúng được gọi là “Ārammaṇa”. Hơn nữa, theo từ nguyên, “Ārammaṇa” còn có nghĩa là “bám vào, nắm vào”. Giống như một người què muốn đứng hay ngồi phải nắm chặt vào vật gì đó như cây gậy, sợi dây; tương tự, Tâm - Tâm Sở chỉ có thể khởi lên khi chúng có được chỗ dựa hay có được chỗ nắm vào một đối tượng, nên 6 đối tượng đó được gọi là “Ārammaṇa”, chỗ dựa, hay chỗ bám của Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika).

Thức Giới (Viññāṇa Dhātu)

- (1) Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa): Thức biết Cảnh Sắc (màu sắc), dựa vào Nhãn Tịnh Sắc (Cakkhu Pasāda)
- (2) Nhĩ Thức (Sota Viññāṇa): Thức biết Cảnh Thanh (âm thanh), dựa vào Nhĩ Tịnh Sắc (Sota Pasāda).
- (3) Tỷ Thức (Ghāṇa Viññāṇa): Thức biết Cảnh Khí hay Hương Trần (mùi), dựa vào Tỷ Tịnh Sắc (Ghāṇa Pasāda).
- (4) Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa): Thức biết Cảnh Vị (vị), dựa vào Thiệt Tịnh Sắc (Jivhā Pasāda).
- (5) Thân Thức (Kāya Viññāṇa): Thức biết Cảnh Xúc (sự đụng chạm), dựa vào Thân Tịnh Sắc (Kāya Pasāda)
- (6) Ý Thức (Mano Viññāṇa): Thức biết 6 cảnh thích hợp (5 Cảnh Ngũ và 1 Cảnh Pháp), dựa vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa), theo Tâm Bhavaṅga.

Ngoại trừ Ngũ Song Thức (Dvepañca Viññāṇa) đã đề cập từ 1 tới 5, tất cả tâm khởi lên dựa vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) đều gọi là Ý Thức (Mano Viññāṇa), chúng là những tâm biết đối tượng một cách rõ rệt và biện biệt. Không kể 3 loại Tâm Ngoài Tiến Trình (Vīthi Mutta Citta) trong Tâm Ý Thức (Mano Viññāṇa Citta) ấy, các Tâm Ý Thức (Mano Viññāṇa Citta) còn lại và Tâm Ngũ Song Thức trên khởi lên theo một định luật của tâm (Citta Niyāma) gọi là Tâm Lộ hay Tiến Trình Tâm (Vīthi). Có 6 Lộ Trình Tâm (Vīthi)

Tâm Lộ (Vīthi)

PHÂN BIỆT DANH

1. Lộ Nhãn Môn (Cakkhu Dvāra Vīthi): Tiến Trình Tâm sanh khởi ở Nhãn Môn (Cakkhu Dvāra) .
2. Lộ Nhĩ Môn (Sota Dvāra Vīthi): Tiến Trình Tâm sanh khởi ở Nhĩ Môn (Sota Dvāra).
3. Lộ Tỷ Môn (Ghāna Dvāra Vīthi): Tiến Trình Tâm sanh khởi ở Tỷ Môn (Ghāna Dvāra).
4. Lộ Thiệt Môn (Jivhā Dvāra Vīthi): Tiến Trình Tâm sanh khởi ở Thiệt Môn (Jivhā Dvāra).
5. Lộ Thân Môn (Kāya Dvāra Vīthi): Tiến Trình Tâm sanh khởi ở Thân Môn (Kāya Dvāra).
6. Lộ Ý Môn (Hadaya Dvāra Vīthi): Tiến Trình Tâm sanh khởi ở Ý Môn (Mano Dvāra)

Và theo Thức (Viññāṇa) thì có:

- (1) Lộ Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vīthi): Tiến trình nhận biết qua Nhãn Thức.
- (2) Lộ Nhĩ Thức (Sota Viññāṇa Vīthi): Tiến trình nhận biết qua Nhĩ Thức.
- (3) Lộ Tỷ Thức (Ghāna Viññāṇa Vīthi): Tiến trình nhận biết qua Tỷ Thức.
- (4) Lộ Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vīthi): Tiến trình nhận biết qua Thiệt Thức.
- (5) Lộ Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vīthi): Tiến trình nhận biết qua Thân Thức.
- (6) Lộ Ý Thức (Hadaya Viññāṇa Vīthi): Tiến trình nhận biết qua Ý Thức.

Vīthi (Lộ Trình hay Tiến Trình) được gọi theo Môn (Dvāra). Nếu Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) rõ ràng ở Nhãn Môn (Cakkhu Dvāra), thời Tiến Trình Tâm bắt Cảnh Sắc ấy làm đối tượng thì được gọi là Tâm Lộ Nhãn Môn (Cakkhu Dvāra Vīthi). Nếu Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) rõ ràng ở Nhĩ Môn (Sota Dvāra), thời Tiến Trình Tâm bắt Cảnh Thanh ấy làm đối tượng được gọi là Tâm Lộ Nhĩ Môn (Sota Dvāra Vīthi) v.v... Nếu Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa) hay 1 trong 6 cảnh thích hợp rõ ràng trong Ý Môn (Mano Dvāra), thời Tiến Trình Tâm bắt Cảnh Pháp hay một trong 6 cảnh thích hợp đó làm đối tượng, được gọi là Tâm Lộ Ý Môn (Mano Dvāra Vīthi).

Cũng vậy, các Tâm Lộ (Vīthi) được đặt tên theo Thức (Viññāṇa):

(1) Lộ Nhãn Môn: Ngũ Môn Hướng Tâm - Nhãn Thức - Tiếp Thọ - Suy Đạc hay Suy Xét – Xác Định – Tốc Hành Tâm (7 chặp) – Đăng Ký Tâm (2 chặp) [Pañcadvāravajjana - Cakkhu Viññāṇa - Sampaticchana - Santīraṇa - Voṭṭhabbana - Javana (7 chặp) – Tadālabana (2 chặp)].

(2) Lộ Nhĩ Môn: Ngũ Môn Hướng Tâm - Nhĩ Thức - Tiếp Thọ - Suy Đạc hay Suy Xét – Xác Định – Tốc Hành Tâm (7 chặp) – Đăng Ký Tâm (2 chặp) [Pañcadvāravajjana – Sota Viññāṇa - Sampaticchana – S antīraṇa - Voṭṭhabbana - Javana (7 chặp) – Tadālabana (2 chặp)].

(3) Lộ Tỷ Môn: Ngũ Môn Hướng Tâm - Tỷ thức - Tiếp Thọ - Suy Đạc hay Suy Xét – Xác Định – Tốc Hành Tâm (7 chặp) – Đăng Ký Tâm (2 chặp) [Pañcadvāravajjana - Ghāna Viññāṇa - Sampaticchana - Santīraṇa - Voṭṭhabbana - Javana (7 chặp) – Tadālabana (2 chặp)].

(4) Lộ Thiệt Môn: Ngũ Môn Hướng Tâm - Thiệt Thức - Tiếp Thọ - Suy Đạc hay Suy Xét – Xác Định – Tốc Hành Tâm (7 chặp) – Đăng Ký Tâm (2 chặp) [Pañcadvāravajjana - Jivhā Viññāṇa - Sampaticchana - Santīraṇa - Voṭṭhabbana - Javana (7 chặp) – Tadālabana (2 chặp)].

(5) Lộ Thân Môn: Ngũ Môn Hướng Tâm - Thân Thức - Tiếp Thọ - Suy Đạc hay Suy Xét – Xác Định – Tốc Hành Tâm (7 chặp) – Đăng Ký Tâm (2 chặp) [Pañcadvāravajjana - Kāya Viññāṇa - Sampaticchana - Santīraṇa - Voṭṭhabbana - Javana (7 chặp) – Tadālabana (2 chặp)].

PHÂN BIỆT DANH

(6) Lộ Ý Môn: Ý Môn Hướng Tâm – Tốc Hành Tâm (7 chặp) – Đăng Ký Tâm (2 chặp) [Manodvāravajjana - Javana (7 chặp) – Tadālabana (2 chặp)].

Trong các Lộ Trình Tâm này, tâm đặc thù là Thức (Viññāṇa) như Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa), Nhĩ Thức (Sota Viññāṇa), v.v... còn Ngũ Môn Hướng Tâm, Tâm Tiếp Thọ, v.v... là những tâm không đặc thù. Vì thế, chính nhờ Thức đặc thù mà chúng được gọi là Lộ Nhãn (Cakkhu Vīthi),... Trong Lộ Ý Môn (Mano Dvāra Vīthi) không có cái thức đặc thù, tất cả chỉ là Ý Thức (Mano Viññāṇa). Vì thế Tâm Lộ (Vīthi) ở đây tất cả chỉ là Ý Thức (Mano Viññāṇa) nên được gọi là Tâm Lộ Ý Thức (Viññāṇa Vīthi). Trong trường hợp này thì Vīthi có nghĩa là sự sanh khởi của các tâm trong tiến trình như Ngũ Môn Hướng Tâm – Nhãn Thức, v.v...

Sáu Visayappavatti (Diễn Biến Của Cảnh)

Bốn loại sau đây thuộc về Ngũ Môn (Pañcadvāra):

(1) Cảnh rất lớn (Atimahantarāmmaṇa): đối tượng kéo dài trong rất nhiều sát-na tâm, tính bắt đầu từ sát-na đối tượng thích hợp xuất hiện ở môn tương ứng cho đến sát-na diệt của đối tượng đó (Tadālabana Vāra – Chót Đăng Ký Tâm).

(2) Cảnh lớn (Mahantarāmmaṇa): đối tượng kéo dài trong nhiều sát-na tâm, tính bắt đầu từ sát-na đối tượng thích hợp xuất hiện ở môn tương ứng cho đến sát-na diệt của đối tượng đó (Javana Vāra — Chót Tốc Hành Tâm).

(3) Cảnh nhỏ (Parittārammaṇa): đối tượng kéo dài trong vài sát-na tâm, tính bắt đầu từ sát-na đối tượng thích hợp xuất hiện ở môn tương ứng cho đến sát-na diệt của đối tượng đó (Voṭṭhabbana Vāra — Chót Xác Định Tâm)

(4) Cảnh rất nhỏ (Atiparittārammaṇa): đối tượng kéo dài chỉ rất ít sát-na tâm, tính bắt đầu từ sát-na đối tượng thích hợp xuất hiện ở môn tương ứng cho đến sát-na diệt của đối tượng đó. (Giai đoạn Tâm Hữu Phần Rung Động không có Tâm Lộ (Vīthi) được gọi là Mogha Vāra. Trong Vāra này chỉ có Tâm Hữu Phần Rung Động mà thôi, không có các Tâm Tiến Trình [Vīthi Citta] nào khởi lên)

Hai loại sau đây thuộc về Ý Môn (Manodvāra):

(1) Cảnh rõ (Vibhūtārammaṇa): đối tượng rõ ràng (Tadālabana Vāra — Chót Đăng Ký Tâm).

(2) Cảnh không rõ (Avibhūtārammaṇa): đối tượng không rõ ràng (Javana Vāra - Chót Tốc Hành Tâm).

Theo cách này, có sáu loại diễn hoạt (Visayappavatti) của cảnh. Sáu cảnh này người hành thiền cần nên biết trước (khi hành thiền). Hành giả muốn thực hành Quán Danh Nghiệp Xứ (Nāma Kammaṭṭhāna) trước hết phải biết về Tâm - vốn được bao gồm trong sáu Thức (Viññāṇa) và các tâm sở đi kèm. Các Tâm phải được hành trên đó, trong Minh Sát. Vì thế những Tâm được xem là đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa) và có thể sanh khởi trong tiến trình tương tục của người hành thiền sẽ được trình bày trước.

Các Loại Tâm Là Đối Tượng Của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa)

Đức Phật dạy bốn pháp Chân Đế: Tâm (Citta), Tâm Sở (Cetasika), Sắc (Rūpa) và Niết-Bàn (Nibbāna). Nếu quý vị muốn đạt đến Chân Đế thứ tư, đó là Niết-Bàn, thì quý vị phải cố gắng chứng ngộ Chân Đế thứ nhất, thứ nhì và thứ ba [Tâm (Citta), Tâm Sở (Cetasika), Sắc (Rūpa)], cũng như thấu triệt định luật Duyên Khởi (Paṭicca Samuppāda), là những mối tương quan giữa các nhân và các quả của các Tâm ấy. Lý do là, chỉ khi nào quý vị có thể hành Thiền Minh Sát tới lui nhiều lần trên Tam Tướng của Tâm (Citta), Tâm Sở (Cetasika) và Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) gồm luôn các nhân duyên của chúng thì Thánh Đạo Tuệ và Thánh Quả Tuệ, vốn khởi lên ở cuối của Minh Sát Trí đã chín muồi đó, mới có thể chứng ngộ Niết-Bàn một cách thể nhập. Trong các Pháp Chân Đế ấy, Tâm (Citta), Tâm Sở (Cetasika), được

PHÂN BIỆT DANH

gọi là Danh Pháp (Nāma Dhamma). Đến đây, Tâm vốn là đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa), sẽ được giải thích như sau:

Citta: Trạng thái biết một đối tượng được gọi là tâm. Biết ở đây có nghĩa là chỉ bắt lấy đối tượng thôi. (Theo tạng Pāli, "Vijānanam ārammaṇassa upaladdhi" Mūla Tika Tập 1 trang 87 Tạng Miến). Chỉ khi nào hành giả có thể lấy, chẳng hạn như Nhãn Tịnh Sắc, một Pháp Chân Đế, làm đối tượng thì lúc đó mới có thể nói rằng hành giả biết được Nhãn Tịnh Sắc. Nếu hành giả không thể lấy Nhãn Tịnh Sắc làm đối tượng, thì không thể nói rằng hành giả đã biết Nhãn Tịnh Sắc. Hãy hiểu vấn đề theo cách này.

Mười Hai Loại Tâm Bất Thiện (Akusala Citta)

Trong số bốn loại tâm - Dục giới tâm (Kāmāvacara Citta), Sắc Giới Tâm (Rūpāvacara Citta), Vô Sắc Giới Tâm (Arūpāvacara Citta), Siêu Thế Tâm (Lokuttarā Citta) - có 54 tâm Dục Giới. Trong 54 tâm này có 12 tâm bất thiện.

➤ **Loại Tâm Căn Tham (Lobha Mūla Citta)**

Có 8 loại Tâm Căn Tham (Lobha Mūla Citta), đó là

(1) Tâm Tham Thọ Hỷ Hợp Tà Vô Trợ (Somanassa - Sahagataṃ, Diṭṭhigatasampayuttaṃ Asaṅkhārika Citta): Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ và liên hợp với Tà Kiến

(2) Tâm Tham Thọ Hỷ Hợp Tà Hữu Trợ (Somanassa - Sahagataṃ, Diṭṭhigatasampayuttaṃ Sasaṅkhārika Citta): Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ và liên hợp với Tà Kiến.

(3) Tâm Tham Thọ Hỷ Ly Tà Vô Trợ (Somanassa - Sahagataṃ, Diṭṭhigatavippayuttaṃ Asaṅkhārika Citta): Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ và không liên hợp với Tà Kiến.

(4) Tâm Tham Thọ Hỷ Ly Tà Hữu Trợ (Somanassa - Sahagataṃ Diṭṭhigatavippayuttaṃ Sasaṅkhārika Citta): Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ và không liên hợp với Tà Kiến.

(5) Tâm Tham Thọ Xả Hợp Tà Vô Trợ (Upekkhā - Sahagataṃ, Diṭṭhigatasampayuttaṃ Asaṅkhārika Citta): Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả và liên hợp với Tà Kiến.

(6) Tâm Tham Thọ Hỷ Hợp Tà Hữu Trợ (Upekkhā - Sahagataṃ, Diṭṭhigatasampayuttaṃ Sasaṅkhārika Citta): Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả và liên hợp với Tà Kiến.

(7) Tâm Tham Thọ Xả Ly Tà Hữu Trợ (Upekkhā - Sahagataṃ, Diṭṭhigatavippayuttaṃ Asaṅkhārika Citta): Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả và không liên hợp với Tà Kiến.

(8) Tâm Tham Thọ Xả Ly Tà Vô Trợ (Upekkhā - Sahagataṃ, Diṭṭhigatavippayuttaṃ Sasaṅkhārika Citta): Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả và không liên hợp với Tà Kiến .

Somanassa – sahaḡata: Đồng khởi lên với Thọ Hỷ.

Upekkhā – sahaḡata: Đồng khởi lên với Thọ Xả

Diṭṭhigatasampayutta: Liên hợp với Tà Kiến (Micchādiṭṭhi)

Diṭṭhigatavippayutta: Không liên hợp với Tà Kiến

➤ **Loại Tâm Căn Sân (Dosa Mūla Citta)**

Có hai loại Tâm Căn Sân (Dosa Mūla Citta), đó là:

PHÂN BIỆT DANH

(1) Tâm Sân Thọ Ưu Hợp Phần Vô Trợ (Domanassa - Sahagataṃ, Paṭighasampayuttaṃ Asaṅkhārika Citta): Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Ưu và có liên hợp với ác ý.

(2) Tâm Sân Thọ Ưu Hợp Phần Hữu Trợ (Domanassa - Sahagataṃ, paṭighasampayuttaṃ Sasaṅkhārika Citta): Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Ưu và có liên hợp với ác ý.

➤ Loại Tâm Căn Si (Moha Mūla Citta)

Có hai loại Tâm Căn Si (Moha Mūla Citta), đó là:

(1) Tâm Si Thọ Xả Hợp Hoài Nghi (Upekkhā - Sahagataṃ, Vicikicchāsampayutta Citta): Một tâm đồng khởi lên cùng Thọ Xả và liên hợp với Hoài Nghi.

(2) Tâm Si Thọ Xả Hợp Phóng Dật (Upekkhā - Sahagataṃ, Uddhaccasampayutta Citta): Một tâm đồng khởi lên cùng Thọ Xả và liên hợp với phóng dật.

Vicikicchāsampayutta: liên hợp với Hoài Nghi

Uddhaccasampayutta: liên hợp với Phóng Dật

Trong cách này thì có 12 Tâm Bất Thiện, đó là:

(1) 8 loại Tâm Căn Tham, ở đây Tham là nhân cơ bản.

(2) 2 loại Tâm Căn Sân, ở đây Sân là nhân cơ bản.

(3) 2 loại Tâm Căn Si, ở đây Si là nhân cơ bản.

Mười Tám Loại Tâm Vô Nhân (Ahetuka Citta)

❖ Bảy Tâm Quả Bất Thiện Vô Nhân

(1) Tâm Nhãn Thức Thọ Xả Quả Bất Thiện hay Nhãn Thức đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Cakkhaviññāṇa Citta).

(2) Tâm Nhĩ Thức Thọ Xả Quả Bất Thiện hay Nhĩ Thức đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Sotaviññāṇa Citta)

(3) Tâm Tỷ Thức Thọ Xả Quả Bất Thiện hay Tỷ Thức đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Ghānaviññāṇa Citta)

(4) Tâm Thiệt Thức Thọ Xả Quả Bất Thiện hay Thiệt Thức đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Jivhāviññāṇa Citta)

(5) Tâm Thân Thức Thọ Khổ Quả Bất Thiện hay Thân Thức đồng khởi lên cùng Thọ Khổ (Dukkha Sahagata Kāyaviññāṇa Citta)

(6) Tâm Tiếp Thọ Thọ Xả Quả Bất Thiện hay Tiếp Thọ Tâm đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Sampaṭicchana Citta)

(7) Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Bất Thiện hay Tâm Suy Đạc hay Suy Xét đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Santīraṇa Citta)

Dukkha Sahagata: đồng khởi lên cùng Thọ Khổ, ở đây là cảm thọ Khổ thuộc về thân (Kāyika Dukkha Vedanā).

Sampaṭicchana Citta: Tâm khởi lên có nhiệm vụ tiếp nhận đối tượng.

Santīraṇa Citta: Tâm khởi lên có nhiệm vụ suy xét đối tượng.

Bảy loại tâm này - vốn khởi lên trong tiến trình tương tục của mỗi người khi gặp những đối tượng không vừa ý, không hài lòng vì Nghiệp Bất Thiện Quá Khứ - là Quả hay Tâm Quả của Nghiệp Bất Thiện (Vipāka Citta của Akusala Kamma). Đừng quên một sự thật rằng việc gặp phải những đối tượng không vừa ý trong kiếp này là do Nghiệp Bất Thiện Quá Khứ. Và nó là thuốc giải độc.

PHÂN BIỆT DANH

❖ Tám Tâm Quả Thiện Vô Nhân (Ahetuka Kusala Vipāka Citta)

- (1) Tâm Nhãn Thức Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân hay Nhãn Thức Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Kusala Vipāka Cakkhu Viññāṇa Citta)
- (2) Tâm Nhĩ Thức Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân hay Nhĩ Thức Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Kusala Vipāka Sota Viññāṇa Citta)
- (3) Tâm Tỷ Thức Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân hay Tỷ Thức Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Kusala Vipāka Ghāṇa Viññāṇa Citta)
- (4) Tâm Thiệt Thức Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân hay Thiệt Thức Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Kusala Vipāka Jivhā Viññāṇa Citta)
- (5) Tâm Thân Thức Thọ Lạc Quả Thiện Vô Nhân hay Thân Thức Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Lạc (Sukha Sahagata Kusala Vipāka Kāya Viññāṇa Citta)
- (6) Tâm Tiếp Thọ Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân hay Tiếp Thọ Tâm Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Kusala Vipāka Sampaticchana Citta)
- (7) Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Hỷ Quả Thiện Vô Nhân hay Suy Đạc Tâm Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ (Somanassa Sahagata Kusala Vipāka Santīraṇacitta Citta)
- (8) Tâm Suy Đạc hay Suy Xét Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân hay Suy Đạc Tâm Quả Thiện, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Kusala Vipāka Santīraṇa Citta)

Sukha Sahagata: đồng khởi lên cùng Thọ Lạc (Kāyika Sukkha Vedanā)

Tám loại tâm này - khởi lên khi gặp đối tượng vừa ý do Nghiệp Thiện ở quá khứ - là Quả hay Tâm Quả của Thiện Nghiệp (Kusala Kamma Vipāka Citta).

❖ Ba Tâm Duy Tác Vô Nhân (Ahetuka Kiriya Citta)

- (1) Tâm Khán Ngũ Môn Thọ Xả hay Ngũ Môn Hưởng Tâm, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Sahagata Pañcadvārāvajjana Citta)
- (2) Tâm Khán Ý Môn Thọ Xả hay Ý Môn Hưởng Tâm, đồng khởi lên cùng Thọ Xả (Upekkhā Manodvārāvajjana Citta)
- (3) Tâm Ứng Cúng Vi Tiểu Thọ Hỷ hay Tiểu Sanh Tâm, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ (Somanassa Sahagata Hasituppāda Citta)

Pañcadvārāvajjana Citta: Tâm hướng đến đối tượng đi vào phạm vi của năm giác quan (Ngũ Môn).

Manodvārāvajjana Citta: Tâm hướng đến đối tượng đi vào phạm vi của Ý Môn (Mano Dvāra).

Hasituppāda Citta: Tâm tạo ra nụ cười nơi một bậc A-la-hán.

Khi Môn (Dvāra) và đối tượng đồng thời xảy ra, thì ba loại tâm này (vì nó chỉ hướng đến, tức chỉ làm chức năng và chỉ mỉm cười, chứ không thể tạo ra quả) được gọi là Tâm Duy Tác (Kiriya Citta). Sở dĩ gọi là Vô Nhân vì:

- (1) 7 Tâm Quả Bất Thiện (Akusala Vipāka Citta)
- (2) 8 Tâm Quả Thiện Vô Nhân (Ahetuka Kusala Vipāka Citta)
- (3) 3 Tâm Duy Tác Vô Nhân (Ahetuka Kiriya Citta).

hoàn toàn không liên kết với Nhân (Hetu) như Tham (Lobha), Sân (Dosa), Si (Moha), Vô Tham (Alobha), Vô Sân (Adosa), Vô Si (Amoha) cho nên gọi là Vô Nhân. Ngoại trừ những Tâm Bất Thiện và Tâm Vô Nhân này, các tâm còn lại được gọi là Tâm Tịnh Hảo (Sobhaṇa

PHÂN BIỆT DANH

Citta) vì chúng là loại Tâm Thiện. Và trong những Tâm Tịnh Hảo này, nếu tóm gọn thì có 59 loại và nếu mở rộng ra thì có 91 loại.

Hai Mươi Bốn Tâm Tịnh Hảo Dục Giới (Kāmāvacara Sobhana Citta)

➤ **Tám Tâm Thiện Dục Giới (Mahā Kusala Citta)**

(1) Tâm Thiện Thọ Hỷ Hợp Trí Vô Trợ: Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata ñāṇasampayutta Asañkhārika Citta)

(2) Tâm Thiện Thọ Hỷ Hợp Trí Hữu Trợ: Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇasampayutta Sasañkhārika Citta)

(3) Tâm Thiện Thọ Hỷ Ly Trí Hữu Trợ: Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, không liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇavippayutta Asañkhārika Citta)

(4) Tâm Thiện Thọ Hỷ Ly Trí Hữu Trợ: Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, không liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇavippayutta Sasañkhārika Citta)

(5) Tâm Thiện Thọ Xả Hợp Trí Vô Trợ: Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, liên hợp với Trí (Upekkā Sahagata Ñāṇasampayutta Asañkhārika Citta)

(6) Tâm Thiện Thọ Xả Hợp Trí Hữu Trợ: Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Ñāṇasampayutta Sasañkhārika Citta)

(7) Tâm Thiện Thọ Xả Ly Trí Vô Trợ: Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, không liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Ñāṇavippayutta Asañkhārika Citta)

(8) Tâm Thiện Thọ Xả Ly Trí Hữu Trợ: Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, không liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Ñāṇavippayutta Sasañkhārika Citta)

Tám tâm này thường là những tâm có năng lực tạo ra các quả tốt trong 11 cõi Dục Giới (Kāmāvacara). Các Tâm Tu Tập Chỉ Tịnh (Samatha Bhāvanā Citta) cho tới Cận Hành Định (Upacāra Samādhi) và các Tâm Tu Tập Minh Sát (Vipassanā Bhāvanā Citta) cho tới trước khi đắc Thánh Đạo (Ariya Magga) có thể khởi lên ở một phàm nhân (Phuthujana) đều là Tâm Thiện Dục Giới (Kāmāvacara Kusala Citta). Nó rất là rộng rãi, do đó, được gọi là Đại Thiện Tâm (Mahā Kusala Citta).

➤ **Tám Tâm Đại Quả (Māha Vipāka Citta)**

(1) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇasampayutta Asañkhārika Citta)

(2) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇasampayutta Sasañkhārika Citta)

(3) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, không liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇavippayutta Asañkhārika Citta)

(4) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, không liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Ñāṇavippayutta Sasañkhārika Citta)

(5) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, liên hợp với Trí (Upekkā Sahagata Ñāṇasampayutta Asañkhārika Citta)

(6) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Ñāṇasampayutta Sasañkhārika Citta)

(7) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, không liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Ñāṇavippayutta Asañkhārika Citta)

(8) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, không liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Ñāṇavippayutta Sasañkhārika Citta)

Nói chung, những tâm này giống như tám Tâm Đại Thiện. Khác nhau duy nhất ở chỗ một bên là Thiện (Kusala) và bên kia là Quả (Vipāka) mà thôi. Tám Tâm Đại Quả là Tâm Quả (Vipāka Citta) của những Nghiệp Đại Thiện (Mahā Kusala Kamma) ấy. Bất cứ một tâm

PHÂN BIỆT DANH

nào trong tám tâm này đều thực hiện được nhiệm vụ Tục Sinh, nhiệm vụ Hữu Phần và nhiệm vụ Tử Tâm nơi một người hành thiền là người Tam Nhân (Tihetuka Phuthujana) hay Nhị Nhân (Dvihetuka Phuthujana). Trong thời bình nhật hay trong đời sống bình thường (pavatti), khi kinh nghiệm các loại Dục Trần Khả Ái (Itthāramaṇa) tiếp theo Dục Tốc Hành Tâm (Kāma Javana), tám loại tâm này có thể khởi lên tùy theo; thực hiện chức năng Tâm Đăng Ký (Tadālambaṇa) vốn tiếp tục bắt lấy đối tượng mà Tốc Hành Tâm (Javana) bắt. Dục Trần Khả Ái (Kāma - itthāramaṇa) ở đây có nghĩa là các Tâm - Tâm Sở (Citta - Cetasika) Dục Giới và 28 Sắc Pháp.

➤ Tám Tâm Đại Duy Tác (Māha Kiriya Citta)

(1) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Nāṇasampayutta Asañkhārika Citta)

(2) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Nāṇasampayutta Sasañkhārika Citta)

(3) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, không liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Nāṇavippayutta Asañkhārika Citta)

(4) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Hỷ, không liên hợp với Trí (Somanassa Sahagata Nāṇavippayutta Sasañkhārika Citta)

(5) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, liên hợp với Trí (Upekkā Sahagata Nāṇasampayutta Asañkhārika Citta)

(6) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Nāṇasampayutta Sasañkhārika Citta)

(7) Một tâm không bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, không liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Nāṇavippayutta Asañkhārika Citta)

(8) Một tâm bị xúi giục, đồng khởi lên cùng Thọ Xả, không liên hợp với Trí (Upekkhā Sahagata Nāṇavippayutta Sasañkhārika Citta)

Tám Tâm Đại Duy Tác, cũng giống như tám Tâm Đại Thiện, có tám loại. Chúng là các tâm Bồ Thí (Dāna), Giới (Sīla), Tu Tập Chỉ Tĩnh (Samatha Bhavanā), Tu Tập Minh Sát (Vipassanā Bhāvanā) của một vị A-la-hán. (Chỉ Tĩnh ở đây có nghĩa là hành Thiền Chỉ tới cận hành định :

(1) Tâm Bất Thiện (Akusala Citta)	12 loại
(2) Tâm Vô Nhân (Ahetuka Citta)	18 loại
(3) Tâm Dục Tịnh Hảo (Kāma Sobhaṇa Citta)	<u>24 loại</u>

Tổng cộng 54 loại

được gọi là Tâm Dục Giới (Kāma Citta) vì phần lớn chúng chỉ khởi lên ở 11 cõi Dục. Nếu quý vị là người Tam Nhân (Tihetuka), những Tâm Dục Giới này có thể khởi lên nơi quý vị. Còn những Tâm Dục Giới dùng làm đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassāna Nāṇa) có thể kể như sau:

(1) Tâm Bất Thiện (Akusala Citta)	12 loại
(2) Tâm Vô Nhân (trừ Tiểu Sanh Tâm)	17 loại
(3) Tâm Đại Thiện (Mahākusala Citta)	8 loại
(4) Tâm Đại Quả (Mahāvīpāka Citta)	<u>8 loại</u>

Tổng cộng 45 loại

Mười Lăm Tâm Sắc Giới (Rūpāvacara Citta)

Năm loại Tâm Thiện:

PHÂN BIỆT DANH

(1) Tâm Thiện Sơ Thiền (1st Jhāna Kusala Citta) khởi lên cùng với năm thiền chi: Tầm (Vitakka) - Tứ (Vicāra) - Hỷ (Pīti) - Lạc (Sukha) và Nhất Tâm (Ekaggatā).

(2) Tâm Thiện Nhị Thiền (2nd Jhāna Kusala Citta) khởi lên cùng với bốn thiền chi: Tứ (Vicāra) - Hỷ (Pīti) - Lạc (Sukha) và Nhất Tâm (Ekaggatā).

(3) Tâm Thiện Tam Thiền (3rd Jhāna Kusala Citta) khởi lên cùng với ba thiền chi: Hỷ (Pīti) – Lạc (Sukha) và Nhất Tâm (Ekaggatā).

(4) Tâm Thiện Tứ Thiền (4th Jhāna Kusala Citta) khởi lên cùng với hai thiền chi: Lạc (Sukha) và Nhất Tâm (Ekaggatā).

(5) Tâm Thiện Ngũ Thiền (5th Jhāna Kusala Citta) khởi lên cùng với hai thiền chi: Xả (Upekkhā) và Nhất Tâm (Ekaggatā).

Theo cách này thì có năm loại Tâm Thiện thuộc Sắc Giới (Rūpāvacara Kusala Citta). Đây là cách tính theo phương pháp Ngũ Thiền (Pañcaka). Tương tự, có năm loại Tâm Quả Sắc Giới (Rūpāvacara Vipāka Citta). Tuy nhiên, năm Tâm Quả này chỉ khởi lên ở cõi Sắc Giới tương ứng trong tiến trình tương tục của vị Phạm Thiên Sắc Giới (Rūpāvacara Bhrama) tương ứng, thực hiện nhiệm vụ Tâm Tục Sinh, Hữu Phần Tâm và Tử Tâm (Paṭisandhi, Bhavaṅga, Cuti Citta).

Đối với các vị A-la-hán chứng đắc Thiền Định, nghĩa là đã đắc các Thiền Sắc Giới, các bậc thiền đó được gọi là Duy Tác vì chúng hoàn toàn không thể tạo ra quả. Cũng có năm loại Tâm Duy Tác Sắc Giới (Rūpāvacara Kiriya Citta). Như vậy, nếu tổng cộng lại thì có mười lăm loại Tâm Sắc Giới.

Nếu quý vị đắc một trong các bậc Thiền Sắc Giới này, thì bậc thiền đó được kể vào danh sách các đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassāna Ñāṇa). Nếu quý vị đắc bốn bậc thiền Sắc Giới (nếu tính theo phương pháp Tứ Thiền), hoặc năm bậc Thiền Sắc Giới (nếu tính theo phương pháp Ngũ Thiền), thì tất cả các bậc Thiền đó sẽ được kể vào danh sách đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa) của quý vị.

Mười Hai Loại Tâm Vô Sắc Giới (Arūpāvacara Citta)

Bốn loại Tâm Thiện:

(1) Tâm Thiện "Không Vô Biên Xứ" (Ākāsañācāyatana Kusala Citta): tâm thiện được thiết lập trên khái niệm về đối tượng hư không vô biên.

(2) Tâm Thiện "Thức Vô Biên Xứ" (Viññānañcāyatana Kusala Citta): tâm thiện được thiết lập trên đối tượng là Thức của hư không vô biên (Ākāsañcāyatana Viññāna object).

(3) Tâm Thiện "Vô Sở Hữu Xứ" (Ākiñcaññāyatana Kusala Citta): tâm thiện được thiết lập trên khái niệm về sự Phi Hữu (Natthi Bhāva, đó là sự vắng mặt đối tượng Thức của hư không vô biên [Ākāsañcāyatana Viññāna Object]).

(4) Tâm Thiện "Phi Tưởng, Phi Phi Tưởng" (N'eva Saññā N'asaññāyatana Kusala Citta): tâm thiện chẳng phải là Tưởng và cũng chẳng phải là không có Tưởng; chỉ có loại Tưởng rất vi tế, chứ không có Tưởng thô.

Theo cách này thì có bốn loại Tâm Thiện thuộc Vô Sắc Giới. Tâm Quả (Vipāka Citta) của những tâm thiện đó cũng có bốn loại. Chúng là những Tâm Quả mà vốn chỉ có thể khởi lên ở cõi Vô Sắc tương ứng trong tiến trình tương tục của vị Phạm Thiên Vô Sắc tương ứng. Nếu một vị A-la-hán đắc các thiền Vô Sắc thì những tầng thiền (Jhāna) đó được gọi là "Duy Tác" (Kiriya) bởi vì chúng không thể tạo ra quả. Theo cách này, bốn loại Tâm Thiện Vô Sắc Giới, cộng với bốn loại Tâm Quả Vô Sắc Giới và bốn loại Tâm Duy Tác Vô Sắc Giới thành mười hai Tâm Vô Sắc Giới (Arūpāvacara Citta). Nếu quý vị đắc các tầng Thiền Vô Sắc thì bốn loại Thiền Vô Sắc đó cũng được kể vào bảng liệt kê đối tượng của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa) của quý vị. Vì thế, những đối tượng (Danh Pháp) của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa)

PHÂN BIỆT DANH

phần lớn có thể khởi lên nơi quý vị, một người đã đắc Thiền, (Jhāna lābhī) là 54 loại tâm sau:

(1) Tâm Thiện Dục Giới (Kāmāvacara Citta)	45 loại
(2) Tâm Thiền Thiện Sắc Giới (Rūpāvacara Jhāna Citta)	5 loại
(3) Tâm Thiền Thiện Vô Sắc Giới (Arūpāvacara Jhāna Citta)	<u>4 loại</u>
Tổng cộng	54 loại

Cộng 54 loại Tâm Dục Giới với 15 loại Tâm Sắc Giới và 12 loại Tâm Vô Sắc Giới tổng cộng có 81 loại Tâm được gọi là Tâm Hiệp Thế (Lokiya Citta), bởi vì chúng chỉ lưu chuyển lòng vòng và khởi lên trong 31 cõi thế gian thôi.

Tám Tâm Siêu Thế (Lokuttarā Citta)

Bốn loại Tâm Thánh Đạo

Có bốn loại Tâm Đạo đó là:

- (1) Nhập Lưu Thánh Đạo Tâm (Sotāpatti Magga Citta)
- (2) Nhất Lai Thánh Đạo Tâm (Sakadāgāmi Magga Citta)
- (3) Bất Lai Thánh Đạo Tâm (Anāgāmi Magga Citta)
- (4) A-la-hán Thánh Đạo Tâm (Arahatta Magga Citta)

Bốn loại Tâm Thánh Quả

Có bốn loại Tâm Quả đó là:

- (1) Nhập Lưu Thánh Quả Tâm (Sotāpatti Phala Citta)
- (2) Nhất Lai Thánh Quả Tâm (Sakadāgāmi Phala Citta)
- (3) Bất Lai Thánh Quả Tâm (Anāgāmi Phala Citta)
- (4) A-la-hán Thánh Quả Tâm (Arahatta Phala Citta)

Đây là những Tâm Quả (Vipāka Citta) của những Thánh Đạo Tâm tương ứng.

Sau khi quý vị đã phân biệt các Tâm - Tâm Sở Hiệp Thế (Lokiya Citta - Cetasika) vốn có thể khởi lên nơi quý vị, cũng như các Sắc Pháp đã được trình bày ở phần Quán Sắc (Rūpa Kammaṭṭhāna) và sau đó đã tìm ra các nhân của các Danh Pháp và Sắc Pháp ấy, nếu quý vị cứ liên tục hành Minh Sát trên Tam Tướng của các Danh Pháp và Sắc Pháp đó cùng với các nhân của chúng, thời ở cuối của Minh Sát Trí, những Thánh Đạo Tuệ (Ariya Magga Ñāṇa) và Thánh Quả Tuệ (Ariya Phala Ñāṇa) ấy sẽ xuất hiện.

Nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Sắc Dục Giới, thì các Pháp (Dhamma) thuộc Thánh Đạo và Thánh Quả ấy là Thánh Đạo Sơ Thiền [1st Jhānika (Pathamajjhānika)] tức Thánh Đạo đồng sanh với Sơ Thiền Thánh Đạo (1st Jhānika Ariya Magga) và Sơ Thiền Thánh Quả (1st Jhānika Ariya Phala) tức Thánh Quả đồng sanh với Sơ Thiền. (Chú Giải Vi Diệu Pháp tập 1 trang 272, 273 Tạng Miến).

Lokuttaramaggo hi appanaṃ appato nāma natthi, tasmā rūpaṃ sammasitvā vuṭṭhitassa aṭṭhaṅgiko somanassasahagatamaggo hoti (Chú Giải Vi Diệu Pháp tập 1 trang 274).

Do đó, nếu Thánh Đạo được chứng đắc trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Sắc Dục Giới, thì có Bất Thánh Đạo, Thất Giác Chi và Năm Chi Thiền. Tuy nhiên, những chi Thiền đó không có phải là chi Thiền Hiệp Thế, chúng chỉ là chi Thiền Siêu Thế. Điều đó có nghĩa rằng, Thánh Đạo ấy là Thánh Đạo Sơ Thiền Siêu Thế.

Bốn Mươi Tâm Siêu Thế (Lokuttarā Citta) Chi Tiết

PHÂN BIỆT DANH

(1) Nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Pháp của Sơ Thiền thì đó là Thánh Đạo Sơ Thiền và Thánh Quả Sơ Thiền.

(2) Nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Pháp của Nhị Thiền thì đó là Thánh Đạo Nhị Thiền và Thánh Quả Nhị Thiền.

(3) Nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Pháp của Tam Thiền thì đó là Thánh Đạo Tam Thiền và Thánh Quả Tam Thiền.

(4) Nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Pháp của Tứ Thiền thì đó là Thánh Đạo Tứ Thiền và Thánh Quả Tứ Thiền.

(5) Nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Pháp của Ngũ Thiền thì đó là Thánh Đạo Ngũ Thiền và Thánh Quả Ngũ Thiền.

Hơn nữa, nếu Thánh Đạo đạt được trong khi Thiền Minh Sát trên Danh Sắc Dục Giới, thời nó cũng là Thánh Đạo Sơ Thiền và Thánh Quả Sơ Thiền (1st Jhānika Ariya Magga và 1st Jhānika Ariya Phala). Như vậy, tổng cộng có 40 Tâm Siêu Thế chi tiết như sau:

- (1) Năm loại Nhập Lưu Thánh Đạo và năm loại Nhập Lưu Thánh Quả.
- (2) Năm loại Nhất Lai Thánh Đạo và năm loại Nhất Lai Thánh Quả.
- (3) Năm loại Bất Lai Thánh Đạo và năm loại Bất Lai Thánh Quả.
- (4) Năm loại A-la-hán Thánh Đạo và năm loại A-la-hán Thánh Quả.

Do đó, cộng 81 Tâm Hiệp Thế (Lokiya Citta) với 8 Tâm Siêu thế (Lokuttarā Citta) thì cả thầy có 89 loại tâm, nói gọn. Nếu tính chi tiết, cộng 81 Tâm Hiệp Thế (Lokiya Citta) với 40 Tâm Siêu Thế (Lokuttarā Citta) cả thầy có 121 loại tâm (tính theo phương pháp Ngũ Thiền)

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa

Thành Kính Đánh Lễ Đức Thế Tôn, Bạc Ứng Cúng, Đấng Chánh Biến Tri.

Rừng Thiển Pa-Auk Giáo Trình

PAṬICCA SAMUPPĀDA

Quán Duyên Khởi Theo Phương Pháp Thứ Năm

(Kammaṭṭhāna)

Lời Tri Ân

Con xin thành kính thay mặt chư Tăng Ni và các nam, nữ cư sĩ đánh lễ ngài Trưởng lão Pháp Thông, chân thành tán thán công đức của ngài đã dịch cho chúng con bộ sách giáo trình tại Pa-Auk, nhờ đó mà hành giả chúng con hiểu biết khi thực hành Giáo pháp của Đấng Thiệnt Thệ.

Nguyện nhờ uy lực của Pháp bảo này, nguyện lực của ngài sớm hoàn thành.

Rừng Thiển Pa-Auk, ngày 14 tháng 12 năm 2010

Tỳ Kheo Sila Visuddhi

PAṬICCA SAMUPPĀDA

Quán Duyên Khởi Theo Phương Pháp Thứ Năm

Trong Kinh Đại Duyên (Mahā Nidāna Sutta) Đức Phật dạy:

Gambhīro cāyaṃ Ānanda paṭicca samuppādo gambhīrāvabhāso ca. Etassacānanda dhammassa ananubodhā appaṭivedhā evamayaṃ pajā tantākulakajāta gulāgaṇṭhikajāta muñjapabbajabhūta apāyaṃ duggati, vinipātaṃ saṃsāraṃ ñātivattati (Dighā Nikāya; Saṃpayutta Nikāya) — ‘Này Ānanda, Pháp Duyên Khởi này thật là sâu xa và thâm diệu. Do không chứng ngộ (thể nhập) Pháp Duyên Khởi này với ba loại Đạt Tri (Pariññā Ñāṇa) — Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā), Thâm Đạt Tri (Tīraṇa Pariññā) và Trừ Đạt Tri (Pahāna Pariññā) — và không đắc Đạo Quả Trí (Magga Phala Ñāṇa), các chúng sinh bị rối ren trong vòng luân hồi giống như một cuộn chỉ rối, giống như một tổ chim sâu (weaver-bird nest), một thảm cỏ rối không biết đầu là đầu đầu là cuối; Và họ không thể thoát khỏi vòng luân hồi với những đọa xứ, khổ cảnh (apāya duggati saṃsāra) của nó.’

Liên quan đến lời dạy trên, Chú Giải Sư (Trưởng Lão Bhadantacariya Buddhaghosa, người soạn bộ Visuddhimagga) dạy như sau: "Ñāṇāsina samādhivavarasilaayam sinisitena bhavacakkamapadāletvā, asaniviccakamiva niccanimmatanaṃ Saṃsārabhayamatīto, na koci supinnantarepyatthi (Vism, XVII,344)" – ‘Không một người nào, ngay cả trong giấc mơ, có thể thoát khỏi vòng luân hồi (samsara) khổ vốn luân luân bức bách các chúng sinh giống như sấm sét, mà không cắt đứt bánh xe sanh hữu với Tuệ kiết (Ñāṇa) được khéo mài trên đá Định (Samādi) cao thượng.’

Theo những lời dạy trong Kinh và Chú Giải trên, người hành thiền muốn đạt đến Niết-bàn phải cố gắng chứng ngộ Pháp Duyên Khởi (Paṭicca samuppāda) với ba loại Đạt Tri, đó là Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā) còn gọi Tùy Giác Trí (Anubodha ñāṇa), Thâm Đạt Tri (Tīraṇa Pariññā) và Trừ Đạt Tri (Pahāna Pariññā) còn gọi Thông Đạt Tri (Paṭivedha Ñāṇa). Đức Phật đã dạy rằng sở dĩ người ta không thể vượt thoát luân hồi là bởi vì họ không biết đi biết lại nhiều lần các pháp với Tùy Giác Trí (Anubodha ñāṇa) và không thể nhập các pháp với Thông Đạt Tri (Paṭivedha Ñāṇa) cho đến khi chứng đắc Đạo Quả. Vì thế quý vị phải cố gắng chứng được **Tùy Giác Trí** và **Thông Đạt Trí** này.

Ở đây cần phải hiểu rằng ‘**chứng ngộ**’ không có nghĩa là biết bằng cách suy luận hay phỏng đoán và cũng không phải chỉ bằng cách trích dẫn những lời dạy của bậc đạo sư.

Ba Loại Đạt Tri Hiệp Thế

1. Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā):

Nếu một người có thể phân biệt một cách thấu đáo với tuệ giác **đặc tính, nhiệm vụ, sự thể hiện** và **nhân quả** (Lakkhaṇa, Rasa, Paccupaṭṭhāna, Padaṭṭhāna) của các chi phần Duyên Khởi, đó là Vô Minh (Avijjā), Hành (Saṅkhāra), Thức (Viññāṇa), Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Saḷāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hữu (Bhava), Sanh (Jāti), Già Chết (Jarāmaraṇa v.v. , thời tuệ giác đó được gọi là **Danh Sắc Phân Tích Trí** (Nāmarūpapariccheda Ñāṇa) .

Nếu người ấy tự mình thấu hiểu được những mối quan hệ nhân quả như: “Do sự sanh khởi của Vô Minh, Hành sanh; do sự sanh khởi của Hành, Thức sanh...” v.v. , thời tuệ giác đó được gọi là **Nhân Duyên Phân Biệt¹ Trí** (Paccayapariggaha Ñāṇa).

Hai tuệ giác này, Danh Sắc Phân Tích Trí và Nhân Duyên Phân Biệt Trí, được gọi là **Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā)**; sở dĩ gọi như vậy bởi vì đây là những tuệ giác vốn nhận rõ và phân biệt các pháp hành (Saṅkhāra Dhamma) cần phải được biết và là đối tượng của thiền Minh Sát (Vipassana).

2. Thâm Đạt Tri (Tīraṇa Pariññā):

Sau khi đã phân biệt bằng tuệ giác các đặc tính vô thường, khổ và vô ngã của các chi phần duyên khởi như Vô Minh (Avijjā), Hành (Saṅkhāra), Thức (Viññāṇa), Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Saḷāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hữu (Bhava), Sanh

¹ Phân biệt (discern, Pāli: Pariggaha) có nghĩa là nắm bắt, thấu hiểu. Vì vậy, từ **phân biệt** được dùng theo nghĩa áp dụng pháp quán (minh sát) để hiểu rõ một hiện tượng gì đó trong thân và tâm, chẳng hạn như phân biệt nhân duyên, tức là quán để thấy được cái gì là nhân cái gì duyên, cái gì là quả... của hiện tượng.

(Jāti), Già Chết (Jarāmaraṇa) ..., lúc đó cả hai – Trí Thâm Sát Tam Tướng (Sammāsana ñāṇa) và Trí Sanh Diệt (Udayabbaya ñāṇa) -- vốn có thể thâm sát, suy quán và quyết định nó là vô thường hay khổ hay vô ngã này được gọi là **Thâm Đạt Tri (Tiraṇa Pariññā)**. Chính tuệ phân biệt làm nhiệm vụ thâm sát, suy quán và quyết định trên những đặc tính vô thường, khổ và vô ngã của các chi phần Duyên Khởi.

3. **Trừ Đạt Tri (Pahāna Pariññā):**

Sau khi đã phân biệt một cách thấu đáo bằng tuệ giác chỉ một mình sự diệt của các chi phần Duyên Khởi, các Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa) cao hơn, bắt đầu từ Hoại Diệt Trí (Bhaṅga Ñāṇa) vốn luân phiên thiền quán trên Tam Tướng (tức lúc quán vô thường, lúc quán khổ, lúc quán vô ngã) và đoạn trừ các phiền não tương ứng một cách tạm thời (Tadaṅga) được gọi là **Trừ Đạt Tri (Pahāna Pariññā)** vì nó phân biệt và biết rõ các đặc tính vô thường, khổ và vô ngã của Pháp Duyên Khởi (Paṭicca Samuppāda). Đây là ba loại Đạt Tri Hiệp Thế hay thuộc thế gian (Lokiya Pariññā).

Ba Loại Đạt Tri Siêu Thế (Lokuttarā Pariññā)

Ở cuối của Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa) vốn là các Tuệ Đạt Tri Hiệp Thế (Lokiya Pariññā Paññā), Thánh Đạo (Ariya Magga) khởi lên. Thánh đạo đoạn trừ hoàn toàn (Samuccheda) các kiết sử tương ứng và vì vậy chứng Niết-bàn Giới Vô Vi (Asaṅkhata Dhātu Nibbāna). Do đó Trừ Đạt Tri là mukhya (?), tên chỉ đạo (Magga).

Thánh Đạo chứng ngộ Niết-bàn Giới Vô Vi (Asaṅkhata Dhātu Nibbāna) bằng Sở Duyên Thông Đạt (Ārammana² Paṭivedha). Trong sự chứng ngộ này, Thánh Đạo hoàn toàn loại trừ Si (Moha) che đậy Tứ Thánh Đế và làm cho người ta không thể chứng ngộ được Tứ Thánh Đế. Khi Thánh Đạo loại trừ Si che đậy Tứ Thánh Đế công việc chứng ngộ Tứ Thánh Đế kể như đã hoàn thành. Sự chứng ngộ Tứ Thánh Đế qua **Kicca Siddhi** (tác dụng tất địa – hoàn tất nhiệm vụ hay hoàn tất những công việc phải làm?) như thế được gọi là Bất Si Thông Đạt (Āsammoha Paṭivedha). Trong số này, Thánh Đạo chứng ngộ Diệt Đế (Nirodha Sacca) bằng Sở Duyên Thông Đạt (Ārammaṇa Paṭivedha).

Khổ Đế, Tập Đế và Đạo Đế được chứng ngộ bằng Bất Si Thông Đạt (Āsammoha Paṭivedha). Do đó, khi Thánh Đạo đã hoàn tất công việc chứng ngộ các chi phần Duyên Khởi và các mối quan hệ nhân quả của chúng gọi là Khổ Đế và Tập Đế, thì một cách gián tiếp nó cũng được gọi là Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā).

Thêm nữa, Thánh Đạo (Ariya Magga) cũng hoàn toàn loại trừ Si che đậy các đặc tính vô thường, khổ và vô ngã của Khổ Đế và Tập Đế. Do đó công việc thâm sát, suy quán và quyết định trên những đặc tính vô thường, khổ và vô ngã của Danh - Sắc - Nhân - Quả, hay nói chung các Pháp Hành (Saṅkhāra Dhamma) gọi là Khổ Đế và Tập Đế được hoàn tất. Như vậy, một cách gián tiếp Thánh Đạo cũng được gọi là Thâm Đạt Tri (Tiraṇa Pariññā). Đây là ba loại Đạt Tri Siêu Thế (Lokuttarā Pariññā).

Chỉ sau khi đã tự mình chứng ngộ Duyên Khởi, đó là thấu triệt các mối quan hệ nhân quả bằng Tuệ Đạt Tri Hiệp Thế (Lokiya Pariññā Paññā) lúc đó mới có thể được gọi là sự **chứng ngộ bằng Tỳ Giác Trí (Anubodha)** và sự **chứng ngộ bằng Thông Đạt Trí (Paṭivedha)**. Và chỉ sau khi đã tuệ tri Duyên Khởi (Paṭicca Samuppāda) bằng sự chứng ngộ của **Tỳ Giác Trí** và **Thông Đạt Trí** như thế người ta mới có thể vượt thoát luân hồi. Đây là những gì mà lời tuyên bố từ Kinh Đại Duyên (Nidāna Sutta) muốn nói.

Tỳ Giác Trí (Anubodha) và Thông Đạt Trí (Paṭivedha)

Ananubodhāti ñātapariññāvasena ananubujjhanā appaṭivedhāti tiraṇappahāna pariññā āvasena apaṭivijjhana (Digha Nikāya Commentary (Chú Giải Kinh Trường Bộ) —Vol.II-85. Bản tiếng Miến)

Theo giải thích của Phụ Chú Giải “AnuAnubujjhanatṭhena Anubodho”, vì công việc tuệ tri hai pháp:

1) Nāmarūpa phải được phân biệt bằng Danh Sắc Phân Tích Trí (Nāmarūpapariccheda Ñāṇa) và

2) Những mối quan hệ giữa các nhân và các quả phải được phân biệt và tuệ tri bằng Nhân Duyên Phân Biệt Trí (Paccayapariggaha Ñāṇa),

² Ārammana: Cảnh, hay đối tượng của sáu căn.

không phải chỉ tuệ tri một lần là có thể hoàn tất mà phải tuệ tri đi tuệ tri lại nhiều lần mới có thể hoàn tất được, nên Danh Sắc Phân Tích Trí (Nāmarūpapariccheda Nāṇa) và Nhân Duyên Phân Biệt Trí (Paccayapariggaha Nāṇa) được gọi là Tùy Giác Trí (trí biết đi biết lại nhiều lần). Tuệ tri bằng Tùy Giác Trí là sự chứng ngộ bằng Tùy Giác Trí. Đây là sự chứng ngộ của Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā).

Sự chứng ngộ bằng Thâm Đạt Tri (Tīraṇa Pariññā) và Trừ Đạt Tri (Tīraṇa Pariññā) được gọi là sự chứng ngộ Thông Đạt (Paṭivedha). Các Tuệ Minh Sát gián tiếp được gọi là Trừ Đạt Tri. Và Trừ Đạt Tri là **mukhya** (tên trở Thánh Đạo). Do đó, phải ghi nhớ rằng sự thể nhập Danh Sắc (Khổ Đế) và sự thể nhập Duyên Khởi, tức những mối quan hệ nhân quả (Tập Đế) bằng Tuệ Thâm Đạt Tri (Tīraṇa Pariññā) và Tuệ Trừ Đạt Tri (Pahāna Pariññā Paññā) cho đến khi đắc Đạo Quả gọi là sự chứng ngộ Thông Đạt.

Hai Tuệ Giác

1) Sự thể nhập (sự tự chứng bằng cách thể nhập — penetraterealizationby oneself) các chi phần Duyên Khởi như Vô Minh (Avijjā), Hành (Saṅkhāra), Thức (Viññāṇa), Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Saḷāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hữu (Bhava), Sanh (Jāti), Già Chết (Jarāmaraṇa)... trong ba thời quá khứ, vị lai, hiện tại và

2) Sự thể nhập các mối quan hệ nhân quả giữa các nhân như Vô Minh (Avijjā) và các quả như Hành (Saṅkhāra) được gọi là sự thể nhập bằng Tùy Giác Trí (Anubodha).

Sự thấu triệt những đặc tính vô thường, khổ, và vô ngã của các chi phần Duyên Khởi cho đến đắc Đạo Quả là sự thể nhập bằng Thông Đạt Trí. Không tự mình chứng ngộ Duyên Khởi một cách thể nhập đúng như chúng thực sự là, bằng hai sự chứng ngộ của Tùy Giác Trí và Thông Đạt Trí người ta không thể vượt thoát luân hồi. Chỉ khi một người chứng ngộ chúng, họ mới có thể vượt thoát luân hồi vậy.

Những Ghi Chú Vấn Tắc về Phương Pháp Thứ Năm

Atīte hetavo pañca, idāni phalapañcakam

Idāni hetavo pañca, āyati phalapañcakam

Theo Chú Giải ở trên, người hành thiền phải phân biệt để nhận ra rằng:

1) Do năm nhân quá khứ Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp, năm quả hiện tại Thức, Danh Sắc, Lục Nhập, Xúc, Thọ khởi sanh.

2) Do năm nhân hiện tại Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp, năm quả tương lai Thức, Danh Sắc, Lục Nhập, Xúc, Thọ khởi sanh.

Trong trường hợp này, các nhân là Tập Đế và các quả là Khổ Đế. Do đó người hành thiền phải quán chiếu để tự mình hiểu rõ rằng:

1) Do Tập Đế trong kiếp quá khứ, Khổ Đế sanh trong kiếp hiện tại.

2) Do Tập Đế trong kiếp hiện tại, Khổ Đế sanh trong kiếp tương lai.

Tập Đế (Samudaya Sacca)

Về Tập Đế, Đức Phật dạy năm cách trong Bộ Phân Tích (Vibhaṅga) như sau:

1) Ái Taṇhā là Tập Đế,

2) Tất cả phiền não (Kilesa) cùng với Ái là Tập Đế,

3) Tất cả bất thiện pháp (Akusala Dhamma) là Tập Đế,

4) Tất cả thiện pháp (Kusala Dhamma) và vô tham (Alobha), vô sân (Adosa), vô si (Amoha) — ba nhân thiện (Kusala Mūla Dhamma) mà lậu hoặc (Asava) lấy làm đối tượng và có thể tạo ra vòng luân hồi (Saṃsāra Vaṭṭa) là Tập Đế.

5) Tất cả bất thiện nghiệp (Akusala Kamma) và tất cả thiện nghiệp (Kusala Kamma) vốn là đối tượng của lậu hoặc và có thể tạo ra vòng luân hồi là Tập Đế.

Do đó, Sammoha Vinodanī, Chú Giải Bộ Phân Tích nói — Tattha yasmā kusalākusalakammam avisesana samudaya saccanti sacca vibhaṅge vuttam — có nghĩa là tất cả các bất thiện nghiệp và thiện nghiệp đều là Tập Đế. Thêm nữa, trong Tăng Chi Kinh (Anguttara Nikaya) phần Tika Nipāta dạy rằng tất cả các chi phần của Duyên Khởi, những mối quan hệ nhân quả là Tập Đế — Katamañca

bhikkhave dukkhasamudayaṃ ariyasaccaṃ. Āvijjāpaccayā saṅkhāra, Saṅkhārapaccaya Viññāṇaṃ, Viññāṇampaccayā Nāmarūpaṃ, Nāmarūpampaccayā Salāyatanaṃ, Salāyatanaṃpaccayā Phasso' Phassopaccaya Vedanā, Vedanāpaccayā taṇhā, Taṇhāpaccayā Upādānaṃ, Upādānaṃpaccayā Bhavo, Bhavopaccayā Jāti, Jātipaccaya Jarāmaṇa - Soka - Parideva - Dukkha - Domanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa Dukkakkhandhassa samudayo hoti. Idaṃ vuccati bhikkhave dukkhasamudayaṃ ariyasaccaṃ.

Trong Tương Ưng Sự Thật (Sacca Saṃyutta), kinh Kūṭāgāra, Đức Phật có dạy rằng nếu một người không chứng ngộ Tứ Thánh Đế bằng Tuệ Thể Nhập thời không cách nào chấm dứt vòng luân hồi khổ; mà chỉ khi người ấy chứng ngộ Tứ Thánh Đế với Tuệ Thể Nhập của chính mình họ mới có thể chấm dứt vòng luân hồi khổ.

Do đó, người hành thiền muốn chấm dứt vòng luân hồi khổ phải ra sức chứng ngộ Tứ Thánh Đế bằng tuệ thể nhập. Đừng quên rằng, trong Tứ Thánh Đế, Tập Đế đã được bao gồm.

Tham Ái (Taṇhā) Thuộc Giai Đoạn Nào?

Đức Phật dạy rằng tham ái (Taṇhā) là Tập Đế (Samudaya Sacca) hay nhân sanh của Khổ; hành giả phải thâm xét và suy quán xem tham ái (Tập Đế), nhân căn bản của Khổ Đế trong kiếp hiện tại thuộc về giai đoạn nào.

Rūpārūpaṃ pañcakkhandhā, taṃ hoti dukkhasaccaṃ, taṃ samuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṃ (Chú giải Abhidhamma). Rūpanāma hay Danh và Sắc là năm uẩn. Năm uẩn đó là Khổ Đế. Tham ái tích lũy trong kiếp trước có thể tạo ra Khổ Đế (trong kiếp này) là Tập Đế. Đây là những gì đoạn Chú giải trên muốn nói.

Theo ý nghĩa của đoạn Chú giải trên, hành giả phải hiểu rằng taṇhā (Tập Đế hay nhân sanh của khổ) là nhân căn bản của năm uẩn (Khổ Đế trong kiếp hiện tại). Như vậy Khổ Đế trong kiếp hiện tại không phải là taṇhā hay tham ái khởi sanh trong kiếp hiện tại mà chính là taṇhā đã tích tạo trong kiếp trước vậy.

Theo Lời Dạy Trong Paṭisambhidā Magga (Vô Ngại Giải Đạo)

Purimakammabhavasmim moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamaṇaṃ, cetanā bhavo. Ime pañca dhammā purimakammabhavasmim idha paṭisandhiyā paccayā (Paṭisambhidā, 50 bản Miến) – Moha (si hay sự hiểu biết sai lầm) khởi lên trong kiếp quá khứ lúc đang tích tạo nghiệp (ở đây là nghiệp hữu – Kamma Bhava là Vô Minh. Cố gắng tạo nghiệp là Hành (Saṅkhāra). Nikanti, tham ái đối với các trạng thái hiện hữu và các đối tượng khác là Ái (Taṇhā). Chấp thủ vào các trạng thái hiện hữu và các đối tượng khác là Thủ (Upādāna). Tư thiện (Kusala Cetanā) và tư bất thiện (Akusala Cetanā) là Hữu (Bhava). Năm pháp (Vô Minh, Ái, Thủ, Hành, Hữu) này khởi lên trong đời trước khi đang tích tạo nghiệp gọi là nghiệp hữu (Kamma Bhava) và nghiệp hữu là nhân của Kiết Sanh Thức Thức (Paṭisandhi) trong kiếp hiện tại (đó là Năm Uẩn Kiết Sanh Thức trong cõi người).

Những gì Paṭisambhidā Magga (Vô Ngại Giải Đạo) muốn nói ở đây là khi đang tích tạo Nghiệp Hữu (Kamma Bhava), nghiệp đó bị vây quanh bởi Vô Minh, Tham Ái và Thủ (Avijjā, Taṇhā, Upādāna). Nghiệp trong kiếp quá khứ này là nhân đích thực của các Uẩn Quả (Vipāka Khandha), như Năm Uẩn Kiết Sanh Thức trong kiếp hiện tại. Hãy lưu ý rằng nghiệp là Tập Đế hay nhân sanh của khổ.

Do đó người hành thiền phải phân biệt để tự mình thấu hiểu rằng do nghiệp gọi là Tập Đế trong kiếp quá khứ mà Khổ Đế (như Năm Uẩn Kiết Sanh Thức) trong kiếp hiện tại này sanh. Chỉ lúc đó người hành thiền mới tự mình hiểu được Khổ Đế sanh là do Tập Đế.

Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp Hữu (Kamma Bhava)

1. Khi làm các việc bố thí (Dāna), tư tiền (Pubba Cetanā) khởi lên trước lúc bố thí là Hành (Saṅkhāra), tư hiện (Muñca Cetanā hay Patitthāpaka Cetanā) khởi lên khi trao vật thí vào tay người thọ nhận là Nghiệp Hữu (Kamma Bhava).

2. Theo cách giải thích khác, trong Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi), tức các tiến trình tâm khởi lên khi đang tích tạo nghiệp, các Tư Tâm Sở (Cetanā) trong sáu Tốc Hành Tâm (Javana) đầu được gọi là Hành Tác Hành (Ayūhana Saṅkhāra). Tốc Hành Tâm thứ bảy gọi là Kamma Bhava hay Nghiệp Hữu

3. Cách giải thích khác, Tư (Cetanā) trong Túc Hành Tâm thuộc tâm sanh (Javana Cittuppāda) khi đang tích tạo một nghiệp gọi là nghiệp hữu (Kamma Bhava). Nhóm các tâm sở đi kèm với Cetanā gọi là Hành Tác Hành (Ayūhana Saṅkhāra).

Do đó hành giả có thể hiểu rằng Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp đang tích tạo trong kiếp hiện tại không phải là các nhân (Tập Đế) của năm uẩn (Khổ Đế) trong kiếp hiện tại.

Nếu một hành giả suy xét chủ yếu về nghiệp trong số năm nhân ấy, thời hành giả có thể đồng ý rằng chính do Tập Đế trong kiếp quá khứ mà Khổ Đế sanh trong kiếp hiện tại. Nếu hành giả không đồng ý với điều đó, tức không chấp nhận rằng do nghiệp gọi là Tập Đế đã làm và tích tạo trong kiếp quá khứ mà Khổ Đế (Năm Uẩn Kiết Sanh Thức) trong kiếp hiện tại sanh thì hành giả phải suy xét thêm xem có nhất thiết phải hoàn thành các ba-la-mật lâu đến bốn a-tăng-kỳ và một trăm ngàn đại kiếp cho sự Giác Ngộ Chánh Đẳng Giác (Sammā Sambodhi); hai a-tăng-kỳ và một trăm ngàn đại kiếp cho sự Giác Ngộ Độc Giác (Pacceka Bodhi); một a-tăng-kỳ và một trăm ngàn đại kiếp cho sự Giác Ngộ Thượng Thịnh Văn Giác (Agga Sāvakabodhi); và một trăm ngàn đại kiếp cho sự Giác Ngộ Đại Thịnh Văn (Mahā Sāvakabodhi) không.

Tỷ Lượng (Anumāna) và Hiện Kiến (Paccakkha – before the eye)

Nếu (1) người hành thiền chấp nhận rằng quá khứ và tương lai chỉ có thể được phân biệt bằng sự tỷ lượng (suy ra) hay phỏng đoán (Anumāna) bởi vì người ấy nghĩ rằng quá khứ không còn hiện hữu vì nó đã diệt còn tương lai thì vẫn chưa xảy ra; và (2) người ấy cũng chấp nhận sự kiện 'do năm nhân quá khứ, năm quả hiện tại phát sanh' và 'do năm nhân hiện tại, năm quả tương lai phát sanh' chỉ có thể được phân biệt bằng sự tỷ lượng, thì điều đó có nghĩa rằng việc các bậc Thánh có thể biết 'do Tập Đế, Khổ Đế phát sanh' cũng chỉ do sự suy ra mà thôi.

Tuy nhiên, giáo lý của Đức Phật cũng như trong chú giải xác định rằng Khổ Đế và Tập Đế được (các bậc Thánh) như thực tuệ tri (biết một cách rõ ràng đúng như chúng thực sự là) – "Idam dukkhanti yathābhūtaṃ pajānāti. Ayaṃ dukkha samudayoti yathābhūtaṃ pajānāti (MN)".

Ayaṃ lokīyo ayaṃ lokuttaro "ti ariyaṃ aṭṭhaṅgīkaṃ maggaṃ yathābhūtaṃ na pajānāti ajānanto lokiyamagge abhinivisitvā lokuttaraṃ nibbattetuṃ na sakkāti (Majjhima commentary- Vol 2-165)"

Chỉ khi một người tự mình chứng ngộ Khổ Đế và Tập Đế đúng như thực và tuệ tri do Tập Đế mà Khổ Đế phát sanh, thời người ấy mới có thể tu tập Đạo Đế (Magga Sacca), đó là họ có thể hành thiền Minh Sát (vipassanā) trên Tam Tướng của Khổ Đế và Tập Đế. Và chỉ khi người ấy tu tập Đạo Đế Hiệp Thế (Lokiya Magga Sacca) thời người ấy mới có thể đạt đến Đạo Đế Siêu Thế (Lokuttarā Magga Sacca) và Diệt Đế (Lokuttarā Nirodha Saccā). Do đó hay ghi nhớ rằng việc phân biệt quá khứ và tương lai để chứng ngộ Duyên Khởi đúng như thực là không thể tránh được.

Đạt Đến Nhân Duyên Phân Biệt Trí (Paccayapariggaha Ñāna)

Vipassakena Pariññā Ñāṇa kammantarañca vipākantarañca ekadesato jānitabbarā. (Visuddhi Magga)

Ekadesato jānitabbarā anavasesato jānitarū na sakkā avisayattā. Sabbena sabbam ajānate paccayapariggaho na paripūrati (Mahā Tika – Vol.2-380)

Có nghĩa là: Người hành thiền Minh sát (Vipassana) phải tuệ tri một số Nghiệp và Quả của nghiệp trong số những nghiệp và quả sai biệt của nghiệp. Vì việc biết hết tất cả các nghiệp và quả của nghiệp không phải là phạm vi của bậc Thanh Văn Thánh đệ tử của Đức Phật mà chỉ có Toàn Giác Trí của Đức Phật mới thấu triệt được hết vậy. Tuy nhiên, nếu một người không tuệ tri được bất kỳ một nghiệp và quả của nghiệp nào, thì Tuệ Minh Sát thuộc Nhân Duyên Phân Biệt Trí không thể hoàn thành. Đây là những gì Kinh và Chú Giải ở trên nói.

Vì Nhân Duyên Phân Biệt Trí (Paccayapariggaha Ñāna) không thể được đạt đến nếu không tuệ tri Nghiệp và Quả của nghiệp, nên hành giả phải nỗ lực để tuệ tri chúng đến một mức độ nào đó để đạt đến Nhân Duyên Phân Biệt Trí.

Như quý vị đã biết, có mười hai Quả Nghiệp (Vipāka) mà Đức Phật phải chịu, chẳng hạn như bị đau lưng nghiêm trọng, bị vu khống bởi nàng Ciñca, bị thương vì một mảnh đá do Devadatta lăn văng trúng... Trong trường hợp này, phải hiểu đó là những nghiệp riêng do quả tương ứng của chúng tạo ra. Tương tự, trong suốt cuộc đời, một người gặp phải những cảnh khả ái (Itthārammaṇa) và không khả ái (Aniṭṭhārammaṇa) vốn là những quả thiện và quả bất thiện khác nhau là điều tự nhiên. Gặp cảnh khả ái là do thiện nghiệp (Kusala Kamma). Gặp cảnh không khả ái là do bất thiện nghiệp (Akusala Kamma). Vì có những thiện nghiệp tương ứng khác nhau cho những cảnh khả ái khác nhau và cũng có những bất thiện nghiệp tương ứng khác nhau cho những cảnh bất khả ái khác nhau, nên một bậc Thanh Văn không thể tuệ tri hết tất cả những nghiệp và quả của nghiệp được; mà các vị chỉ có thể tuệ tri một số trong chúng mà thôi.

Thần Thông (Abhiññā) và Minh Sát (Vipassanā)

Người ta có thể chấp nhận việc các kiếp sống quá khứ có thể được phân biệt bằng Túc Mạng Thông (Pubbenivāsānussati Abhiññā) và các kiếp sống tương lai có thể được phân biệt bằng Vị Lai Phần Trí (Anāgataṃsa Ñāna) vốn là một phần của Thiên Nhãn Minh (Dibba Cakkhu); nhưng có lẽ người ta sẽ miễn cưỡng khi chấp nhận các Uẩn quá khứ và tương lai có thể được phân biệt bằng tuệ Minh Sát. Tuy nhiên, giáo lý của Đức Phật và những giải thích trong Chú Giải cho biết rằng Năm Thủ Uẩn quá khứ và tương lai có thể được phân biệt bằng Tuệ Minh Sát như sau:

Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā anekavihitaṃ pubbenivāsaṃ anussaramānā anussaranti, sabbete pañcupādānakkhandhe anussaranti etesaṃ vā aññataraṃ. Katame pañca?

“Evaṃ rūpo ahoṣiṃ atītamadadhāna” nti, iti vā hi bhikkhave anussaramāno rūpaṃ yeva anussarati...Evaṃ vedano...Evaṃ saññā...Evaṃ saṅkhāro...Evaṃ viññāno... (Saṃyutta Nikāya – Vol. 2-71)

Pubbenivāsanti na idaṃ abhiññāvasena anussaraṇaṃ sandhāya vuttaṃ, vipassanāvasena Pariññā Ñāṇa pubbenivāsaṃ anussarante samaṇabrahmaṇe sandhāyesaṃ vuttaṃ. Tenevāha... “sabbete pañcupādānakkhandhe anussaranti etesaṃ vā aññatara”nti Abhiññāvasena hi samanussarantassa khandhāpi upādānakkhandhāpi khandhapaṭibhaddhāpi paṇṇattipi ārammaṇaṃ hotiyeva. Rūpaṃ yeva anussarānti evaṃ anussaranto na aññaṃ kiñci sattaṃ vā puggalaṃ vā anussarati, atīte Pariññā Ñāṇa niruddhaṃ rūpakkhandhameva anussarati: Vedanādīsipi esevanayoti. (Saṃyutta Commentary-Vol. 2-266)

“Này các tỳ-kheo, có một số sa-môn (Samaṇa) và bà-la-môn (Brahmaṇa), bằng trí tuệ có thể nhớ được các tiền trình Năm Thủ Uẩn của nhiều đời quá khứ và có thể phân biệt chúng. Những sa-môn và bà-la-môn ấy, bằng trí tuệ, có thể nhớ được Năm Thủ Uẩn hay một trong Năm Thủ Uẩn.” (Khajjaniya Sutta)

Trong đoạn Pāli trên, khi dùng từ “pubbenivāsaṃ” Đức Phật không có ý muốn nói rằng sự hồi nhớ các tiền trình uẩn của đời quá khứ là bằng năng lực của Túc Mạng Thông (Pubbenivāsānussati Abhiññā). Những gì Đức Phật thực sự muốn nói bằng từ “pubbenivāsaṃ” là các sa-môn và bà-la-môn hồi nhớ được các tiền trình uẩn của đời quá khứ bằng năng lực của tuệ Minh Sát. Do đó, Đức Phật dạy: “Sabbe te pañcupādānakkhandhe anussaranti etesaṃ vā aññataraṃ...”, nghĩa là: “Các sa-

môn (Samaṇa) và bà-la-môn (Brahmaṇa) này, bằng trí tuệ, có thể nhớ được Năm Thủ Uẩn. Hay có thể nhớ được một trong Năm Thủ Uẩn bằng trí tuệ...”

Lý do là chỉ có bốn đối tượng của Túc Trụ Tùy Niệm Thông (Pubbenivāsānussati Abhiññā 宿住隨念通) là:

- 1) Năm Uẩn bao gồm Siêu Thế Pháp (Lokuttara Dhamma),
- 2) Năm Thủ Uẩn không bao gồm Siêu Thế Pháp,
- 3) Dòng tộc, diện mạo, thức ăn, hạnh phúc và khổ đau... liên quan đến Năm Uẩn.
- 4) Các khái niệm về tên khác.

Trong kinh văn Pāli trên, do Đức Phật không dạy phân biệt bốn đối tượng ấy bằng tuệ mà ngài chỉ dạy phân biệt Năm Thủ Uẩn quá khứ hay một trong Năm Thủ Uẩn quá khứ bằng tuệ thôi, nên có thể hiểu được rằng Đức Phật chỉ muốn nói đến sự phân biệt các Uẩn quá khứ bằng Minh Sát Trí chứ không phải bằng Túc Trụ Tùy Niệm Thông (Pubbenivāsānussati Abhiññā 宿住隨念通). Trong việc phân biệt các tiến trình Uẩn (Khandha) quá khứ bằng Minh Sát Trí (Vipassanā Ñāṇa), cũng nên hiểu rằng đó không phải là phân biệt các ‘chúng sinh’, ‘người’ mà phân biệt Năm Uẩn - sắc, thọ, tưởng, hành và thức - đã diệt trong đời quá khứ bằng trí tuệ Minh Sát. (Saṃyutta Nikāya – Vol. 2-71; Saṃyutta Cometary-Vol. 2-266)

Trên đây là những tham khảo về sự khác nhau trong sức mạnh giữa Pubbenivāsānussati Abhiññā và Vipassanā Ñāṇa.

Kỹ Thuật Tìm Nhân

Paccayasamuppanne hi apariggahite paccayapariggaho na sakkā hoti kāmū. Tasmā dhamatthitiñāggaṇe tassa hetubhūtaṃ pubbe siddham nāmarūpavavathānañāṇaṃ vuttameva hotīti veditabbaṃ. (Paṭisambhida Commentary- Vol.1-18)

Theo định nghĩa của Chú Giải Paṭisambhidā Magga ở trên, người hành thiền muốn phân biệt các nhân bằng tuệ (tuệ ở đây là Nhân Duyên Phân Biệt Trí) trước tiên phải cố gắng để đạt đến Danh Sắc Sai Biệt Trí (Nāmarūpa Vavathāna Ñāṇa), đó là phân biệt các Danh Sắc Quả gọi là Paccayasamuppanna.

Những gì muốn nói ở đây là người hành thiền muốn phân biệt các nhân quá khứ bằng tuệ thì trước đã phải phân biệt danh sắc hiện tại gọi là Duyên Sở Sanh Pháp hay Pháp Do Duyên Sanh (Paccayuppannadhamma), tức danh sắc sanh khởi do nhân quá khứ và danh sắc quá khứ vốn nương vào nhân quá khứ xa hơn (đó là Danh và Sắc sanh khởi do một nhân quá khứ xa hơn tương ứng). Thêm nữa, nếu người hành thiền muốn phân biệt để thấy được rằng ‘do năm nhân hiện tại, năm quả tương lai (gọi là paccayuppannadhamma) sanh’, thì vị ấy đã phải phân biệt bằng tuệ Danh và Sắc hiện tại (gọi là paccayuppannadhamma) mà các nhân hiện tại — Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp nương; và năm quả tương lai (gọi là paccayuppannadhamma) vốn sẽ sanh do năm nhân hiện tại ấy. Chỉ lúc đó người hành thiền mới có thể tìm ra các nhân quá khứ một cách dễ dàng và mới có thể phân biệt để thấy được rằng do các nhân quá khứ, các quả hiện tại sanh. Tương tự, ‘sự sanh khởi của các quả tương lai là do các nhân hiện tại’ cũng có thể được phân biệt bằng tuệ. Đối với chuỗi các kiếp quá khứ nối tiếp nhau theo tuần tự và các kiếp tương lai nối tiếp theo tuần tự cũng cần hiểu theo cách tương tự.

Do đó, người hành thiền phải ghi nhớ rằng trước khi phân biệt ‘do nhân, quả sanh’, vị ấy đã phải phân biệt Năm Uẩn quá khứ, Năm Uẩn hiện tại và Năm Uẩn tương lai.

Bốn Cách Dạy Duyên Khởi (Paticca Samuppāda)

Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga) và Sammoha Vinodanī đề cập bốn cách dạy duyên khởi (Paticca Samuppāda) với ảnh dụ về những người đàn ông đi cắt dây leo.

1) Cách thứ nhất dạy duyên khởi theo chiều thuận, Anuloma Paticca Samuppāda, bắt đầu từ ‘do Vô Minh (Avijjā), Hành (Saṅkhāra) sanh’ cho đến ‘do Sanh (Jāti), Già Chết (Jarā Marana) sanh’. Như vậy duyên khởi được dạy từ đầu cho đến cuối.

2) Cách thứ hai dạy từ giữa, đó là từ Thọ (Vedanā), cho đến sự sanh của Sanh (Jāti) do Hữu (Bhava). Như vậy, duyên khởi được dạy từ giữa cho đến cuối.

3) Cách thứ ba dạy bắt đầu từ ‘già và chết (Jarā Maraṇa) sanh do nhân Sanh (Jāti)’ cho đến ‘Hành (Saṅkhāra) sanh do nhân Vô Minh (Avijjā). Như vậy duyên khởi được dạy từ cuối lên đầu theo chiều nghịch (Paṭiloma Paṭicca Samuppāda).

4) Cách thứ tư là ‘Thức ăn (Āhāra) sanh do Ái; Ái sanh do Vô Minh’...cho đến ‘Hành sanh do Vô Minh’. Như vậy duyên khởi được dạy từ giữa cho đến đầu.

5) Phương pháp thứ năm được đề cập trong Chú Giải là: “Atīte hetavo pañca, idāni phala pañcakam...v. v”, có nghĩa là: (a) Do năm nhân quá khứ, năm quả hiện tại sanh’, (b) Do năm nhân hiện tại, năm quả tương lai sanh’.

Người hành thiền có thể tìm các nhân hay tìm các nhân và các quả của chúng bằng bất kỳ phương pháp nào trong năm phương pháp duyên khởi (Paṭicca Samuppāda) trên mà mình thích. Trong số năm phương pháp này, phương pháp thứ năm, phân biệt các mối quan hệ nhân quả giữa các nhân và các quả, chủ yếu được dạy trong tập sách này. Tuy nhiên, ở giai đoạn ban đầu của việc tìm nhân, phương pháp từ giữa lên đầu được sử dụng.

Phù hợp với những lời dạy của Chú Giải Paṭisambhidā Magga (Vô Ngại Giải Đạo) trong việc tìm các nhân từ giữa lên đến đầu như đã nói, người ta thấy rằng sẽ dễ dàng hơn cho các hành giả nếu trước tiên họ có thể phân biệt được chuỗi Năm Uẩn nối tiếp nhau từ Năm Uẩn hiện tại đến Năm Uẩn quá khứ. Do đó, trước hết hành giả nên phân biệt từ Năm Uẩn hiện tại cho đến Năm Uẩn quá khứ. Sự phân biệt này dựa trên phương pháp phân biệt Năm Uẩn quá khứ nối tiếp nhau trong phần Pubbenivāsānussati của Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga). Khi đã có thể phân biệt được chuỗi Năm Uẩn tiếp nối nhau cho đến Năm Uẩn quá khứ người hành thiền phải phân biệt thêm để tuệ tri rằng ‘do năm nhân quá khứ vốn nương vào Năm Uẩn quá khứ xa hơn sanh, mà Năm Uẩn hiện tại sanh’. Nếu như hành giả có thể phân biệt và nối kết nhân quả một cách thành công theo phương pháp thứ năm của duyên khởi (Paṭicca Samuppāda), thì những phương pháp còn lại khác hành giả có thể hiểu được một cách dễ dàng.

Đưa Tâm (Đưa Trí Tuệ Hướng Về Quá Khứ)

Trước tiên hãy thiết lập định tăng dần dần. Phân biệt Danh và Sắc (Nāmarūpa) hiện hữu bên trong và bên ngoài xen kẽ nhau. Đặc biệt, phân biệt bắt đầu từ Danh và Sắc ở hàng thứ sáu (Hàng Cảnh Pháp - Dhammārammaṇa line) đổ về quá khứ. Hầu hết các hành giả đều thành công trong phương pháp này.

Sự phân biệt Danh và Sắc quá khứ bắt đầu từ Danh và Sắc (Nāma Rūpa) phát sanh trong oai nghi mới đây nhất vừa xảy ra và sự phân biệt những mối quan hệ nhân quả sẽ được đề cập thêm.

Sau khi đã cúng dường ánh sáng, nước hay bông hoa đến Đức Phật, ngay trước lúc ngồi thiền, hãy phát nguyện chứng ngộ Niết-bàn. Kế tiếp phát nguyện để được sống (ở đây là trạng thái hiện hữu), như kiếp sống của một vị sư hay kiếp sống của một người phụ nữ mà hành giả thích nếu như hành giả còn phải lưu chuyển trong luân hồi trước khi chứng ngộ Niết-bàn. Lưu ý và nhớ những tiến trình tâm khởi lên trong lúc phát nguyện.

Sau đó, ngồi thiền, thiết lập định tăng dần (sơ, nhị, tam, tứ thiền..) và rồi phân biệt Danh Sắc bên trong cũng như bên ngoài; đặc biệt phân biệt chủ yếu nhóm Danh (Nāma) ở hàng Cảnh Pháp (Dhammārammaṇa line). Nếu người hành thiền là một chỉ thừa hành giả (Samatha Yanaka: người hành thiền định trước) thì phân biệt chủ yếu các Danh Pháp Thiền (Jhāna Nāma Dhamma). Khi ánh sáng trở nên cực mạnh, cố gắng phân biệt Danh Pháp trong các tiến trình tâm thuộc giai đoạn phát nguyện được sống kiếp sống của một vị tỷ-kheo hay kiếp sống của một người nữ; Và Danh Pháp trong tiến trình tâm thuộc giai đoạn phát nguyện chứng đắc Niết-bàn sau khi đã cúng dường ánh sáng, nước hay bông hoa đến Đức Phật trong oai nghi gần đây nhất ngay trước lúc ngồi thiền.

Để phân biệt Danh này, trước hết hãy phân biệt Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu) cùng với 54 loại sắc hiện hữu trong trái tim (Hadaya) mà danh dựa vào. Kế tiếp phân biệt Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga Citta) chủ khởi lên nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa). Sau khi đã phân biệt được Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) hãy phân biệt trước và sau của Tâm Hữu Phần ấy để thấy Danh gọi là Tâm Lộ (Vīthi) khởi lên ở giữa Tâm Hữu Phần. Khi đã có thể phân biệt được Danh này, hãy xem xét một cách chính xác xem chúng có là một với các tiến trình tâm khi phát nguyện trước lúc tọa thiền không. Nếu chúng như nhau thì hành giả có thể phân biệt Danh và Sắc quá khứ gần nhất.

Nếu Hành Giả là Một Chỉ Thừa Hành Giả

Nếu người hành thiền là một chỉ thừa hành giả (Samatha Yānika) và nguyện kiếp sống của một vị Phạm Thiên (Brahmā) thời phải hành để đắc bậc thiền (Jhāna) có thể đưa người ấy đạt tới nghĩa là tái sinh trong cõi Phạm Thiên vị ấy thích. Chẳng hạn, nếu thiền đó là Đệ Tứ Thiền thời nhập vào Tứ Thiền trở lại. Hoặc là trước hoặc là sau khi nhập thiền, phát nguyện đời sống Phạm Thiên; hay khuynh hướng tâm về đời sống Phạm Thiên ấy. Ở đây, khi phát nguyện hay khuynh hướng tâm về đời sống Phạm Thiên là đang tích tạo Phiền Não Luân (Kilesa Vatta) trong đó Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna) ưu thế hơn. Nhập vào thiền nhiều lần là đang tích tạo Nghiệp Luân (Kamma Vatta) vốn là Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma).

Kể tiếp phân biệt lại nhóm danh của Phiền Não Luân, nhóm danh của Nghiệp Luân và Sắc Ý Vật nơi đây các danh này dựa vào. Nếu có thể phân biệt được Danh và Sắc ấy người hành thiền kể như thành công trong việc phân biệt Danh và Sắc quá khứ gần nhất. Trong việc phân biệt Danh và Sắc quá khứ như thế, hành giả chủ yếu phân biệt Sắc Vật (Rūpa Vatthu) bên phía Sắc và Tâm Hữu Phần bên phía Danh.

Phiền Não Luân (Kilesa Vatta) và Nghiệp Luân (Kamma Vatta)

Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp đề cập ở trên có thể tạo ra vòng luân hồi (saṃsāra vatta) sẽ được giải thích thêm ở đây. Trong ví dụ thứ nhất của việc phát nguyện:

- 1) Vô Minh: sự hiểu biết sai lầm cho rằng có ‘vị sư’ hay ‘người nữ’ (20 danh pháp)
- 2) Ái: dính mắc vào kiếp sống của vị sư hay kiếp sống của người nữ (20 danh pháp)
- 3) Thủ: chấp chặt vào kiếp sống của vị sư hay người nữ (20 danh pháp) (‘20’ ở đây muốn nói đến nhóm tham và tà kiến. Nó có thể là 19 hay 22 hay 21 tùy theo)
- 4) Hành: nhóm tâm sở thiện (đó là nhóm Tín <Saddhā> - Tuệ <Paññā> (34 danh pháp) trong hành vi cúng dường ánh sáng hay nước, hay bông hoa đến Đức Phật.
- 5) Nghiệp: nghiệp lực (Kamma Satti) của hành vi đó (34 danh pháp).

Vô Minh, Ái và Thủ gọi là Phiền Não Luân (Kilesa Vatta) hầu hết khởi lên như: Ý Môn Hướng tâm (Manodvāravajjana) và bảy Tốc Hành Tâm (Javana). Nếu các vật dục (Kāma) như cảnh sắc (Rūpārammaṇa) của kiếp sống một vị sư hay kiếp sống người nữ được bắt làm đối tượng, thời Đồng Sở Duyên hay Tâm Thập Di, Đẳng Ký Tâm (Tadālabana) có thể khởi lên. Tốc Hành (Javana) ở đây thuộc nhóm Tham (Lobha) – Tà Kiến (Diṭṭhi) (20 danh pháp). Còn về Nghiệp Luân (Kamma Vatta) vốn là Hành và Nghiệp, chúng là tiến trình Tốc Hành Tâm ý môn thuộc nhóm Tín (Saddha) và Tuệ (Paññā). Nếu Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti) đi kèm với Javana thời có 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma). Vì nhóm tâm sở thiện (Kusala Cetanā) này là pháp vô thường (Anicca Dhamma), chúng diệt khi tuổi thọ (ba tiểu sát-na sanh-trú-diệt) của chúng chấm dứt. Tuy nhiên chúng chỉ diệt sau khi đã đưa nghiệp lực vào tiến trình Danh và Sắc vốn có thể tạo ra kiếp sống của vị sư hay kiếp sống của người nữ mà người ấy nguyện được trở thành trong tương lai. Chúng không giống như Danh Quả (Vipāka Nāma), Danh Duy Tác (Kiriya Nāma) diệt không để lại chút nghiệp lực nào. Nghiệp lực đó gọi là nghiệp. Nó chính là Nānākhaṇika Kamma Satti, tức Dị Thời (sát-na) Nghiệp Lực hay nghiệp lực thuộc sát-na khác.

Ví Dụ Thứ Hai Về Sự Phát Nguyện

Trong việc phát nguyện để được kiếp sống Phạm Thiên:

- 1) Vô Minh: sự hiểu biết sai cho rằng thực có kiếp sống ‘Phạm Thiên’ (20 danh pháp)
- 2) Ái: dính mắc vào kiếp sống Phạm Thiên (20 danh pháp)
- 3) Thủ: chấp chặt vào kiếp sống Phạm Thiên (20 danh pháp)
- 4) Hành: sau khi đã nguyện để được kiếp sống Phạm Thiên, chính Tư Thiện Tứ Thiền (4th jhāna Kusala Cetanā) đã phát nguyện và tích tạo (31 danh pháp)
- 5) Nghiệp: nghiệp lực của Hành (Saṅkhāra) ấy (31)

Trong trường hợp này, ở vòng Phiền Não Luân (Kilesa Vatta), Vô Minh, Ái, Thủ, thuộc nhóm tham - tà kiến (lobha - diṭṭhi) có 20 danh pháp (Nāma Dhamma). Hành (Saṅkhāra), đó là các Danh Pháp Tứ Thiền có 31 danh pháp (Nāma Dhamma). Chúng chỉ là tiến trình tâm hay Tâm Lộ Tốc Hành Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi).

Nếu người hành thiền, bằng Minh Sát Trí, có thể phân biệt được Danh (Nāma) gọi là Phiền Não Luân và Nghiệp Luân khởi lên ở oai nghi gần nhất, sau khi đã loại trừ nguyên khởi tướng về Danh của chúng và đạt đến thực tại tối hậu của Danh thì sự phân biệt Danh và Sắc quá khứ gần nhất kể như đã thành công.

Nếu Hình Ảnh Xuất Hiện

Trong lúc phân biệt Danh và Sắc khởi lên ở oai nghi gần nhất nhờ ánh sáng của Minh Sát Trí đang phân biệt Danh và Sắc bên trong và bên ngoài, nếu hình ảnh của sự phát nguyện trước khi ngồi thiền xuất hiện thời hãy phân biệt Tứ Đại của hình ảnh ấy. Lúc đó, tướng ấy sẽ trở thành những phân tử nhỏ gọi là Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Sau khi đã phân tích các Rūpa Kalāpa ấy, hãy phân biệt tất cả sắc trong sáu Căn Xứ, 32 Thân Phần (Kotthāsa) nói chung. Đặc biệt phân biệt 54 loại sắc trong trái tim (Hadaya). Phân biệt chủ yếu Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa). Phân biệt thêm nữa Tâm Hữu Phần. Kế đến phân biệt các tiến trình Danh Pháp khởi lên giữa các Tâm Hữu Phần, vốn nương vào Sắc Ý Vật. Khảo sát để thấy xem các tiến trình Danh được phân biệt ấy có giống như các Tiến Trình Danh Pháp (Nāma Dhamma) khởi lên ở thời điểm phát nguyện hay không. Nếu chúng giống nhau thời sự phân biệt Danh và Sắc quá khứ gần nhất kể như thành công. Nếu thành công được như vậy, hãy đưa Minh Sát Trí hướng về quá khứ dần dần để phân biệt Danh và Sắc quá khứ theo tuần tự như Danh và Sắc ngày hôm qua, Danh và Sắc ngày hôm kia, Danh và Sắc tháng trước, Danh và Sắc năm trước... Trong việc phân biệt này, nếu các hình ảnh xuất hiện tùy tiện, hãy phân biệt Tứ Đại trong các hình ảnh ấy và phân biệt thêm Danh và Sắc như đã đề cập ở trên. Tiếp tục phân biệt Danh và Sắc cho đến thời điểm của sự hình thành bào thai ở giai đoạn thứ nhất (kalalarūpa - sắc noãn hoàng) trong dạ con người mẹ.

Hướng Về Thời Cận Tử (Marāṇasanna) Trong Quá Khứ

Vào thời Tục Sinh (Paṭisandhi) sự hình thành bào thai ở giai đoạn một của con người, có ba loại Tổng Hợp Sắc sanh lên, đó là Hadaya Dasaka Kalāpa (tổng hợp mười sắc thuộc trái tim hay đoàn ý vật), Kāya Dasaka Kalāpa (tổng hợp mười sắc thuộc thân hay đoàn thần kinh thân) và Bhāva Dasaka Kalāpa (tổng hợp mười sắc thuộc tánh hay đoàn sắc tánh) hay ba mươi loại sắc (mặc dù chỉ có ba loại Tổng Hợp Sắc hay ba mươi loại sắc, song tính chất của mỗi loại có nhiều). Còn về Danh (nāma) nếu người ấy là một người Tam Nhân (Tihetuka - Vô Tham, Vô Sân Và Vô Si) mà Kiết Sanh Thức Thức (Paṭisandhi) được kèm theo bởi Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) thời đó là nhóm Tín - Tuệ (Saddha - Paññā) có ba mươi bốn danh pháp (Nāma Dhamma). Phân biệt các Danh và Sắc này cho đến khi Minh Sát Trí được rõ ràng. Khi có thể phân biệt cho đến lúc thấy được thực tại cùng tột (Paramattha - Chơn Đế) với Minh Sát Trí rõ ràng, hành giả thẩm sát và suy quán theo cách này:

“Idam nāmarūpaṃ na ahetu na appaccayā nibbattam, sahetu sappaccayā nibbattam. Kopaṇassa hetu, ko pana paccayo” ti upaparikkhanto “Avijjāpaccayā taṇhā paccayā kammappaccayā āhārapaccayā cā” ti tassa paccayaṃ vavatthapetvā “atītepi paccayā ceva paccayasamuppannadhammā ca, anāgatepi etarahipi paccayā suddhasaṅkhārapuñjā evā” ti tīsu addhāsu kaṅkham viharati. Ayam Pariññā Nāṇa vipassanāsaṅkhārasallakkhaṇā ñātapariññā nāma. (Abhidhamma Commentary-Vol-2-241-242).

Theo Chú Giải ở trên thì, nếu một người thẩm sát và suy xét rằng: “Các Danh và Sắc này không sanh khởi mà không có hai nhân — hetu nhân (**năng sanh nhân**) (Janaka) vốn trực tiếp tạo ra quả và paccaya nhân (**hỗ trợ nhân**) (Upatthambhaka) làm nhiệm vụ hỗ trợ; chúng chỉ sanh khởi nếu có hetu nhân (năng sanh nhân). Năng sanh nhân (Janaka Hetu) và hỗ trợ nhân (Upatthambhaka) của chúng là gì? Sau khi đã soi ánh sáng của tuệ về quá khứ, hành giả bắt đầu thấy, hoặc là Danh và Sắc sanh khởi lúc sắp chết, tức thời cận tử trong kiếp quá khứ hoặc là đối tượng (ở đây là Nghiệp, hoặc Nghiệp Tướng hoặc Thú Tướng) của Tốc Hành Tâm cận tử đó.

Nếu một người có thể phân biệt được Danh và Sắc của thời cận tử thì chắc chắn sẽ thấy được một trong ba đối tượng này: Nghiệp (Kamma), Nghiệp Tướng (Kamma Nimitta) hoặc Thú Tướng (Gati Nimitta), vốn là đối tượng của nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) gọi là Tốc Hành Tâm Cận Tử (Marāṇasanna Javana). Điều đó không còn khó nữa. Nimitta hay tướng đó xuất hiện là bởi vì sức mạnh (Satti) của nghiệp sắp tạo ra quả vậy. Do đó, nếu hành giả có thể thấy Nimitta ấy chắc chắn rằng hành giả có thể tìm thấy Hành và Nghiệp vốn là các nhân của một Uẩn Quả (Vipāka Khandhā) nào đó như Năm Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Pañcakhandhā) của kiếp hiện tại chẳng hạn. Còn nếu tìm thấy (Hành và Nghiệp) thì hành giả phân biệt thêm Vô Minh, Ái, Thủ ‘vây quanh’ Hành và Nghiệp ấy.

Nếu người hành thiền không tìm thấy Danh và Sắc của thời cận tử khi thẩm sát và suy quán bằng tuệ giác hướng về quá khứ mà chỉ thấy hình ảnh của tử thi thời hãy phân biệt tứ đại của tử thi đó. Hành giả sẽ chỉ thấy những phân tử nhỏ và cố gắng phân tích các phân tử nhỏ này. Hầu hết các hành giả sẽ thấy các nhóm sắc mà ở đây dưỡng chất (Ojā) là yếu tố thứ tám và do Hỏa Đại (Tejo Dhātu) tạo ra gọi là Utujajotthamaka Rūpa (sắc có vật thực là yếu tố thứ tám do thời tiết sanh).

Sở dĩ nói ‘hầu hết’ vì đôi khi một hành giả cũng có thể thấy Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) của một số giới bọ sống tồn tại trong xác chết đó. Bởi thế, có khi hành giả thấy các Tổng Hợp Sắc trong suốt và các Tổng Hợp Sắc mờ lẫn lộn với nhau trong xác chết. Tuy nhiên, về các Tổng Hợp Sắc của xác chết, chỉ có Sắc Thời Tiết (Utuja Rūpa) vốn là sắc mờ do thời tiết sanh.

Sau khi đã phân biệt Sắc của xác chết đó xong, hãy hướng tâm thêm nữa về quá khứ một cách dần dần để phân biệt Danh và Sắc khởi lên vào thời cận tử. Nếu có thể phân biệt được Danh và Sắc của thời cận tử, thì phân biệt luôn đối tượng của Tốc Hành Tâm Cận Tử (Maranāsanna Javana) đang sanh khởi ở thời cận tử ấy. Nếu không thành công, hãy phân biệt để có thể ‘bắt’ được Hadaya Vatthu (Sắc Ý Vật) của thời cận tử. Sau đó phân biệt Tâm Hữu Phần chủ vốn nương vào Hadaya Vatthu để sanh khởi. Khi đã có thể phân biệt được Tâm Hữu Phần rồi, thì phải phân biệt Tâm Hữu Phần tới và lui, tức là sớm hơn thời điểm trước khi chết và lúc sắp chết (cận tử), lúc đó người hành thiền có thể thấy và phân biệt được đối tượng của Tốc Hành Tâm Cận Tử (Maranāsanna Javana) trong Tâm Hữu Phần, có thể đó là Nghiệp, Nghiệp Tướng hoặc Thú Tướng. Theo kinh nghiệm của các thiền sinh đang hành ở đây thì thường là Nghiệp hoặc Nghiệp Tướng đã xuất hiện đối với nhiều hành giả; rất ít người có Thú Tướng xuất hiện. Điều này phù hợp với kinh nghiệm của những hành giả đang truy tìm các nhân quá khứ và chỉ những người hành thiền ở Thiền Viện Pa - Auk thòi.

Nếu Tướng Cận Tử (Maranāsanna Nimitta) ấy là một Nghiệp, nghĩa là tướng khởi lên như thể hành giả đang làm lại một việc thiện nào đó - điều này đã được đề cập như Abhinavakakaraṇavasena trong Vi Diệu Pháp Yếu Nghĩa (Abhidhammatthasangaha) — thời hành giả phải phân tích thêm Danh và Sắc sanh khởi vào lúc đang làm thiện sự đó nữa.

Cách Phân Biệt

Phân biệt tứ đại của hình ảnh đang làm thiện sự. Nếu thấy được các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), hãy phân tích chúng cho đến khi đạt đến Sắc Chơn Đế (Rūpa Paramattha). Đặc biệt phân biệt chủ yếu 54 loại sắc vốn sanh khởi cùng với Ý Vật (Hadaya Vatthu) trong trái tim vào lúc đang làm thiện nghiệp đó. Sau đó phân biệt Ý Vật. Phân biệt thêm Tâm Hữu Phần vốn dựa vào Ý Vật đó khởi sanh. Rồi phân biệt nhóm Danh (Nāma) sanh khởi ở giữa các Tâm Hữu Phần, vào lúc đang làm thiện sự. Phân biệt bằng trí tuệ để thấy chính xác loại thiện nghiệp nào đang được làm và loại tâm thiện (Kusala Citta) nào đang khởi lên (ở đây là các tiến trình thuộc Tốc Hành Tâm Thiện Ý Môn — Manodvārika Kusala Javana Vīthi). Nếu phân biệt tới và lui nhiều lần hành giả sẽ thấy các tiến trình thuộc Tốc Hành Tâm thiện đang khởi lên lúc đó và nhóm Vô Minh - Ái - Thủ, qua đó hành giả nhắm tới và phát nguyện khi đang làm thiện sự. Nói cách khác, người hành thiền thấy các Hành và Nghiệp Thiện (Kusala Saṅkhāra và Kamma) được vây quanh bởi Vô Minh – Ái – Thủ vậy.

(Ghi chú: Vì Saṅkhāra và Kamma có thể tạo ra trạng thái hiện hữu con người chỉ là các Hành và Nghiệp Thiện, nên hãy lưu ý rằng chỉ các Hành và Nghiệp Thiện được đề cập trong trường hợp này.)

Lời Nguyện Quá Khứ của Công Chúa Sumana (Thiện Ý)

Để hiểu rõ hơn về Avijjā - Tanhā - Upādāna - Saṅkhāra - Kamma (Vô Minh – Ái - Thủ - Hành - Nghiệp), lời nguyện quá khứ của công chúa Sumana, con gái của vua Kosala sẽ được đề cập ở đây. Trong thời kỳ Đức Phật Tỳ-bà-thi (Vipassī Buddha), sau khi nàng đã cúng dường một loại hoa gọi là Sumana (hoa lài) và cháo sữa đến Đức Phật Tỳ-bà-thi cùng với hội chúng Tăng nàng phát lời nguyện này: “Bhavābhavābhinibbattiyāṃ me sati paritassanajīvitāṃ nāma mā hotu, ayaṃ sumanamālā viya nibbattanibbattatthāne piyāva homi nāmena ca sumanāyeva”—“Bất kỳ kiếp sống nào con sanh ra, cầu mong cho cuộc sống của con không có những lo lắng, phiền não. Bất kỳ kiếp sống nào con sanh ra, cầu mong cho con là một người nữ được mọi người yêu thương giống như những bông hoa lài và cầu mong cho con được gọi là Sumana” (Aṅguttara Commentary-Vol.3-13, 14)

Trong thiện nghiệp và lời phát nguyện trên, Phiền Não Luân (Kilesa Vaṭṭa) và Nghiệp Luân (Kamma Vaṭṭa) đã được bao gồm, đó là:

1) Vô Minh (Avijjā): hiểu biết sai cho rằng thực có một “người nữ” mà cuộc sống không có những lo lắng, phiền não, được mọi người yêu mến và có tên là Sumana.

- 2) Tham Ái (Taṇhā): dính mắc vào kiếp sống người nữ đó,
- 3) Thủ (Upādāna): chấp chặt vào kiếp sống người nữ đó,
- 4) Hành (Saṅkhāra): nhóm tâm sở thiện (Kusala Cetanā) của hành động cúng dường hoa lài và cháo sữa đến hội chúng Tăng có Đức Phật làm tọa chủ.
- 5) Nghiệp (Kamma): nghiệp lực (Kamma Satti) của nhóm tâm sở thiện ấy.

Năm nhân này là những nhân sẽ cho ra một Uẩn Quả (Vipāka Khandhā) nào đó như Năm Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Pañcakkhandhā) của con gái đức vua Kosala tên gọi là công chúa Sumana.

Ví Du Thêm Về Một Hành Giả

Để hiểu rõ hơn về điều này, ví dụ về một hành giả sẽ được nêu ra ở đây. Khi hành giả nữ này phân biệt thời cận tử (Maraṇāsanna) trong kiếp quá khứ cô ta thấy Nghiệp Tướng (Kamma Nimitta) của hành động cúng dường trái cây đến một vị tỷ-kheo xuất hiện trong Tâm Hữu Phần của thời cận tử trong kiếp quá khứ đó. Sau khi đã phân biệt tứ đại trên hình ảnh cúng dường trái cây đó, cô phân biệt thêm Danh và Sắc (của hình ảnh đó) cô thấy các tiến trình tâm đang phát nguyện được tái sinh làm một người nữ có học thức ở thành phố (vì cảm thấy không hài lòng với trạng thái hiện hữu như là một thôn nữ nghèo thiếu học lúc đó) và các tiến trình tâm của nhóm tâm sở thiện trong hành động cúng dường trái cây. Đó là:

- 1) Vô Minh (Avijjā) (20): hiểu biết sai cho rằng thực có kiếp sống như ‘người nữ học thức ở thành phố’
- 2) Tham Ái (Taṇhā) (20): dính mắc vào kiếp sống người nữ đó,
- 3) Thủ (Upādāna) (20): chấp chặt vào kiếp sống người nữ đó,
- 4) Hành (Saṅkhāra) (34): nhóm tâm sở thiện của (việc thực hiện) cúng dường,
- 5) Nghiệp = nghiệp lực của hành vi ấy

Ở đây, ‘20’ là 20 danh pháp (Nāma Dhamma) thuộc nhóm Tham hiện hữu trong mỗi Tốc Hành Tâm (Javana) của tiến Trình Tâm Tốc Hành Ý Môn thuộc Phiền Não Luân (Kilesa Vatta Manodvārika Javana Vīthi). Còn về ‘34’, đó là nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) thuộc Tín - Tuệ (Saddha – Paññā) hiện hữu trong mỗi sát-na tốc hành của tiến trình tâm Tốc Hành Tâm Thiện Ý Môn (Manodvārika Kusala Javana Vīthi) trong việc cúng dường trái cây.

Trong kiếp hiện tại hành giả này trở thành một người nữ có học thức ở thành phố. Khi phân biệt những mối quan hệ nhân quả giữa các nhân và các quả hành giả này tự mình tuệ tri được rằng nghiệp lực của thiện nghiệp cúng dường trái cây đã tạo ra nhiều Uẩn Quả (Vipāka Khandha) như Năm Uẩn Quả Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vipāka Pañcakkhandha) trong kiếp hiện tại... Tuệ thể nhập các mối quan hệ nhân quả giữa các nhân và các quả như thế này gọi là Tuệ Phân Biệt Nhân Duyên (Paccayapariggaha). Để hiểu rõ hơn, hãy xem ví dụ dưới đây.

Một Ví Du Khác

Khi phân biệt đối tượng của sát-na Tốc Hành Tâm Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) trong kiếp quá khứ, giả sử rằng nếu nghiệp cúng dường thực phẩm đến một tháp thờ Xá-lợi (Cetiya) xuất hiện, thời sau khi đã phân biệt tứ đại trên hình ảnh cúng dường thực phẩm đó, hãy phân biệt thêm Danh và Sắc. Đặc biệt phân biệt Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu) và Tâm Hữu Phần. Sau khi đã phân biệt Tâm Hữu Phần tới lui nhiều lần giữa giai đoạn Tốc Hành Cận Tử và giai đoạn trước đó, hãy phân biệt các Tiến Trình Tâm Tốc Hành Ý Môn khởi lên giữa những Tâm Hữu Phần này. Rà soát để có thể tìm thấy các tiến trình tâm đang thực hiện việc phát nguyện và các tiến trình tâm của việc cúng dường thực phẩm. Phân biệt các tiến trình tâm này và cố gắng để tìm ra Phiền Não Luân (Kilesa Vatta) và Nghiệp Luân (Kamma Vatta) trong đó.

Trong ví dụ trên, chúng ta hãy giả sử rằng người hành thiền phát nguyện rằng: **“Cầu mong cho tôi được trở thành một vị sư và có thể chứng đắc Niết-bàn.”**

Ba Yếu Tố Trong Phiền Não Luân

- 1) Hiểu biết sai cho rằng thực có kiếp sống ‘vị sư’ có thể chứng đắc Niết-bàn là Vô Minh (Avijjā),

- 2) Dính mắc vào kiếp sống vị sự (có thể chứng đắc Niết-bàn) đó là Tham Ái (Taṇhā),
- 3) Chấp chặt vào kiếp sống vị sự đó là Thủ (Upādāna).

Ba yếu tố - Vô Minh, Ái và Thủ - này là Phiền Não Luân. Ba yếu tố gọi là Phiền Não Luân này không chỉ sanh khởi một mình. Nói đúng hơn chúng chỉ có thể khởi khi được kèm theo bởi tâm và tâm sở (Citta - Cetasika) phối hợp, các pháp tương ưng như Xúc, Thọ, Tưởng, Tư, Thức... trong một sát-na tâm. Hầu hết chúng là 20 Danh Pháp (Nāma Dhamma) thuộc nhóm Tham - Tà Kiến (Lobha - Diṭṭhi). (Nếu Hỷ không có mặt thì chỉ có 19). Nó có thể là Hữu Trợ (Sasaṅkhārika) hay Vô Trợ (Asaṅkhārika), tùy theo.

Nếu tính theo Tiến Trình Tâm (Vīthi), thì hầu hết nó xuất hiện như: Manodvāravajjana (Ý Môn Hướng tâm) - Javana (Tốc Hành Tâm - bảy lần); Tadālabana (Đồng Sở Duyên, Đăng Ký Tâm hay Tâm Thập Di) có thể hoặc không thể khởi lên. Nếu người ấy dính mắc vào Danh và Sắc của kiếp sống vị sự mà mình đã nguyện được trở thành, thời Tâm Thập Di hay Đăng Ký Tâm có thể khởi lên.

Như vậy:

- 1) Trong Ý Môn Hướng Tâm có 12 tâm và tâm sở (Citta - Cetasika).
- 2) Trong Tốc Hành Tâm có hầu hết 20 tâm và tâm sở (thuộc nhóm Tham - Tà Kiến).
- 3) Nếu Tâm Đăng Ký khởi lên thì có 12 tâm và tâm sở (Citta - Cetasika), ở đây Hỷ (Pīti) được kể vào.

Trong những Danh (Nāma) này:

- 1) Thọ (Vedanā) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā)
- 2) Tưởng là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā)
- 3) Các tâm sở khác còn lại là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā)
- 4) Thức (Tâm) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Những Danh này là bốn Danh Uẩn (Nāmakkhanda). Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa), chỗ nương của bốn danh này và 54 loại sắc trong trái tim là Sắc Uẩn. (Các sắc không thực tùy trường hợp có thể được gồm vào). Nếu tập hợp chúng lại với nhau, thì:

- 1) Trong Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana) có Năm Uẩn
- 2) Trong mỗi Tốc Hành Tâm có Năm Uẩn
- 3) Trong mỗi Đồng Sở Duyên, Đăng Ký Tâm hay Thập Di Tâm có Năm Uẩn.

(Ghi chú: Về Đồng Sở Duyên, Đăng Ký Tâm hay Thập Di Tâm (Tadālabana), Thập Di Thuộc Tâm Đại Quả (Mahā Vipāka Tadālabana) và Thập Di Thuộc Quả Bất Thiện (Ahetuka Akusala Vipāka)/ Thập Di Thuộc Tâm Quả Thiện (Kusala Vipāka Tadālabana) có thể khởi lên tùy theo. Tùy theo loại tâm mà chúng có thể là 34 hay 35... danh pháp (Nāma Dhamma). Ở đây, chỉ có loại Thập Di Thuộc Tâm Suy Xét Thọ Hỷ (Somanassa Saññāra Tadālabana) được trình bày.

Trong việc phân biệt Vô Minh, Ái, Thủ vốn là một phần của các nhân quá khứ hay còn gọi là Phiền Não Luân 'vây quanh' Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma) đã làm và tích lũy trong quá khứ, người hành thiền phải làm sao phân biệt được Năm Uẩn này một cách đúng đắn, loại trừ từng loại khối tưởng (Ghana) về Danh và Sắc cho đến khi đạt đến tuệ thấy rõ Thực Tại Tối Hậu. Tính theo các giai đoạn tuệ thì đây là Tuệ hay Trí Phân Tích Danh Sắc (Nāmarūpapariccheda Ñāṇa).

Hai Yếu Tố Trong Nghiệp Luân (Kamma Vatta)

Trong việc cúng dường thực phẩm tại tháp thờ xá - lợi hay đến Đức Phật:

- 1) Tiến Trình Tâm Tốc Hành Thiện (Kusala Javana Vīthi) có thể bắt lấy người thọ nhận (ở đây là Đức Phật) làm đối tượng.
- 2) Tiến Trình Tâm Tốc Hành Thiện (Kusala Javana Vīthi) có thể bắt lấy những vật cúng dường (ở đây là thực phẩm) làm đối tượng.
- 3) Kusala Cetanā (Tư Thiện) = Kusala Javana Vīthi có thể bắt lấy Tư Thiện (Kusala Cetanā) đi trước của việc cúng dường làm đối tượng.

Phân biệt chính xác xem Tiến Trình Tâm Tốc Hành Thiện (Kusala Javana Vīthi) đang khởi lên trong lúc cúng dường thực phẩm đó là gì. Nếu những Tốc Hành Tâm thiện đó có Thọ Hỷ

(Somanassa Vedanā) và Tương Ưng Trí (Ñāṇa Sampayutta) đi kèm, thời có 34 tâm sở. Những tâm sở này thuộc về nhóm Tín - Tuệ (Saddhā - Paññā). Theo tiến trình tâm, chúng sẽ khởi lên như sau: Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana) - Tốc Hành Bảy Lần (Javana) - Thập Di, Đăng Ký Tâm (Tadālabana). Tadālabana có thể hoặc không thể khởi lên, tùy theo.

Và:

- 1) Trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana) có 12 Citta - Cetasika,
- 2) Trong mỗi Tốc Hành Tâm (Javana) có 34 Citta - Cetasika,,
- 3) Trong mỗi Thập Di, Đăng Ký Tâm (Tadālabana) có 34 Citta - Cetasika,.

Mỗi trong các nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) này là bốn Danh Uẩn (Nāmakkhandhā). Các Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) hiện hữu trong trái tim (Hadaya) nơi đây các Danh này nương là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā). Do đó có:

- 1) Năm Uẩn trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana),
- 2) Năm Uẩn trong mỗi sát-na Tốc Hành (Javana),
- 3) Năm Uẩn trong mỗi sát-na Thập Di Tâm, Đăng Ký Tâm (Tadālabana).

Theo các giai đoạn tuệ thì tuệ biết, nắm bắt và phân biệt Năm Uẩn này được gọi là Danh Sắc Phân Tích Trí (Nāmarūpapariccheda Ñāṇa). Tuy nhiên Năm Uẩn thuộc Phiền Não Luân (Kilesa Vaṭṭhu) và Năm Uẩn thuộc Nghiệp Luân (Kamma Vaṭṭhu) này chỉ là Năm Uẩn Nhân cho Năm Uẩn Quả của kiếp hiện tại (đó là kiếp sống làm một vị sư).

Trong Năm Uẩn kể trên, 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong mỗi Tốc Hành Tâm (Javana) là các pháp 'tạo thành', nhờ đó Năm Uẩn (Danh và Sắc) của kiếp sống vị sư như đã nguyện đi đến sự khởi sanh được gọi là Hành (Saṅkhāra). Chúng là các nhân 'phấn đấu' để tạo ra một trạng thái hiện hữu mới.

Vì các Saṅkhāra này là các pháp vô thường (Anicca Dhamma), chúng diệt liền sau khi sanh. Tuy nhiên, không giống như các Uẩn Quả (Vipāka Khandhā), chúng không thể diệt mà không để lại một nghiệp lực (Satta) trong các tiến trình Danh và Sắc. Nói khác hơn, chúng chỉ diệt sau khi đã ấn định trong các tiến trình Danh và Sắc này Nghiệp Lực (Kamma Satti) vốn có thể tạo ra Năm Uẩn trong tương lai, mà ở trường hợp này, là kiếp sống của vị sư có thể đắc chứng Niết-bàn như đã nguyện. Nghiệp Lực này chính là Kamma.

Giai Đoạn Paccaya Pariggaha (Phân Biệt Nhân Duyên)

Nếu người hành thiền thấy được các nhân — Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp — đã làm và tích lũy trong quá khứ, thời người ấy phải cố gắng để tìm thấy mối tương quan giữa nghiệp, ở đây là Nghiệp Lực (Kamma Satti), với 30 loại sắc do nghiệp sanh (Kammaja Rūpa) hiện hữu vào thời điểm của sự hình thành bào thai ở giai đoạn thứ nhất, tức giai đoạn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi). Phân biệt để nhận ra xem có bất kỳ mối tương quan nhân quả nào giữa Kamma và Kammaja Rūpa (Sắc Do Nghiệp Sanh) không. Cũng như có sự tương quan nhân quả giữa tâm (Citta) và Sắc do Tâm Sanh (Cittaja Rūpa), hãy phân biệt một cách chính xác xem giữa Nghiệp và Sắc Do Nghiệp Sanh có bất kỳ mối tương quan nhân quả nào không vậy.

Nếu có sự tương quan nhân quả thời người hành thiền phải nhận ra và tự mình thấy rằng Sắc Nghiệp Sanh (Kammaja Rūpa) khởi lên liên tục là do Nghiệp (Kamma) đó. Nếu không có sự tương quan nhân quả, cũng có nghĩa là nếu người hành thiền không bằng trí tuệ thấy ra rằng sự khởi sanh của Sắc Nghiệp Sanh (Kammaja Rūpa) là do Nghiệp đó thời vị ấy phải tìm cho ra **ngiệp - tạo - ra - quả** trở lại. Hành giả tìm nghiệp này bằng cách phân biệt tới lui nhiều lần những đối tượng đang xuất hiện trong Tâm Hữu Phần vào thời cận tử. Bằng cách này hành giả sẽ tìm ra **ngiệp - tạo - ra - quả**.

Đối với một số hành giả, vào thời cận tử, hai hoặc ba nghiệp có thể xuất hiện trong Tâm Hữu Phần nối tiếp nhau không gián đoạn. Những **ngiệp - tạo - ra - quả** đang hồi hải tranh giành nhau (để tạo quả). Cũng như bầy bò được nhốt chung với nhau và khi cửa chuồng mở vào buổi sáng những con bò này sẽ tranh giành nhau để tìm lối ra như thế nào, ở đây cũng vậy đối với một số người các nghiệp cũng tranh giành nhau vào thời cận tử. Cũng như con bò khoẻ nhất đứng ở gần cổng chuồng sẽ đi ra trước bằng cách tranh giành và húc vào những con bò khác (để ra) như thế nào, trong số những nghiệp xuất hiện vào thời cận tử cũng vậy, nghiệp mạnh nhất cuối cùng có thể tạo ra quả. Như vậy, nghiệp sẽ tạo ra quả là đối tượng của Tốc Hành Tâm Cận Tử cuối cùng. Nói khác hơn, do sức mạnh của nghiệp sẽ tạo ra quả, hoặc một trong ba cảnh này: Nghiệp (Kamma),

hoặc Nghiệp Tướng (Kamma Nimitta) hoặc Thú Tướng (Gati Nimitta) sẽ là đối tượng của Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana). Trong trường hợp nhiều nghiệp đang khởi lên như vậy vào thời cận tử, thời sau khi đã có thể 'bắt' lấy đối tượng của Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) người hành thiền phải phân biệt Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma) trong đối tượng đó, như trong phương pháp đã đề cập ở trên.

Trong trường hợp nhiều nghiệp xuất hiện tranh nhau vào thời cận tử, khi một trong những nghiệp ấy trở thành Sanh Nghiệp (Janaka Kamma), nghiệp trực tiếp tạo ra quả (tái sanh), thời những nghiệp khác có thể trở thành Trì Nghiệp (Upatthambhaka Kamma) hỗ trợ cho Sanh Nghiệp đó. Khi cố gắng để phân biệt đối tượng đang xuất hiện trong Tâm Hữu Phần vào thời cận tử ở kiếp quá khứ, người hành thiền có thể đã phân biệt các đối tượng xuất hiện trong Tâm Hữu Phần trước khi Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) khởi lên và do đó bỏ qua đối tượng của Tốc Hành Cận Tử. Nếu người hành thiền phân biệt bỏ qua như vậy họ sẽ chỉ thấy Trì Nghiệp (Upatthambhaka Kamma) trước. Và nếu hành giả này cố gắng để phân biệt xem có bất kỳ tương quan nhân quả nào giữa Trì Nghiệp đó và Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa - Sắc Do Nghiệp Sanh Vào Lúc Tục Sanh) hay không, thời họ sẽ thấy rằng không có tương quan nhân quả nào giữa chúng. Tuy nhiên, nếu vị ấy thấy Sanh Nghiệp trước và nếu vị ấy, bằng trí tuệ, phân biệt xem có bất kỳ tương quan nhân quả nào giữa nghiệp đó và Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức không thời vị ấy sẽ thấy rằng có sự tương quan nhân quả giữa chúng.

Do đó, trong việc truy tìm nghiệp quá khứ, có thể người hành thiền thấy được Sanh Nghiệp trước; hoặc cũng có thể thấy Trì Nghiệp trước bởi vì vị ấy tình cờ bỏ qua Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana). Vì thế, trong việc phân biệt, người hành thiền phải kiểm tra và liên kết tới lui nhiều lần để có thể 'bắt' được đối tượng của Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) vốn khởi lên sau cùng hết, tức là gần với Tử Tâm (Cuti Citta) nhất hay ngay trước tâm tử một cách chính xác. Vì Nghiệp Tướng (Nimitta) xuất hiện do sức mạnh của Nghiệp sẽ tạo ra quả, nên trong việc truy tìm Nghiệp, ở đây có thể là Nghiệp, hoặc Nghiệp Tướng hoặc Thú Tướng, thời hành giả phải kiểm tra và liên kết tới lui nhiều lần để có thể phân biệt một cách chính xác.

Sự Thay Đổi Của Nimitta (Tướng)

Những Nghiệp xuất hiện quanh thời cận tử trước khi Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) cuối cùng khởi lên đôi khi có thể thay đổi theo Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra), hoặc Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra), v.v... Chẳng hạn như câu chuyện của vị tỷ-kheo là thân phụ của Tôn giả Sona, một bậc A-la-hán. Đầu tiên tướng địa ngục xuất hiện trong tâm của vị này, rồi tướng ấy thay đổi khi ông có thể bắt lấy hình ảnh cúng dường bông hoa tại Bảo Tháp làm đối tượng và cuối cùng tướng thiên giới đã xuất hiện. Trong trường hợp của vị tỷ-kheo này, cần lưu ý rằng Tướng Cận Tử có thể bị thay đổi phù hợp với sự khởi lên của Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) hoặc Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra). Do những thay đổi như vậy trong Nimitta, vấn đề có thể xảy ra là trong Minh Sát Trí của người hành thiền đang thẩm sát và truy tìm các nhân quá khứ, Trì Nghiệp (Upatthambhaka Kamma) có thể xuất hiện trước chứ không phải Sanh Nghiệp (Janaka Kamma). Khi phân biệt kiếp quá khứ và truy tìm các nhân, đôi lúc người hành thiền có thể bỏ qua đối tượng của Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) và vô tình phân biệt các đối tượng trong tiến trình Danh (Nāma) kiếp quá khứ đang khởi lên trước khi Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) sanh. Trong những trường hợp như vậy, sau khi đã thấy Trì Nghiệp trước, Sanh Nghiệp sẽ được thấy sau đó bằng cách kiểm tra.

Hơn nữa, trong giai đoạn trước khi Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) khởi lên có thể có những đối tượng khác phát sanh. Cũng vậy, đối tượng của Tốc Hành Cận Tử có thể xuất hiện sớm hơn, nghĩa là xuất hiện trước khi Tốc Hành Cận Tử xảy ra. Giống như trường hợp của nam cư sĩ Dhammika. Vào thời cận tử của ông ta, Nimitta hay tướng của sáu cỗ xe ngựa từ sáu cõi trời đã xuất hiện. Khi cư sĩ Dhammika này chọn cỗ xe của cõi trời Đâu Suất (Tusita) trong số sáu cỗ xe đó, thời chỉ còn cỗ xe cõi trời Tusita xuất hiện trong sát-na cuối cùng của Tốc Hành Cận Tử mà thôi.

Cách Phân Biệt Các Nhân và Quả

Trong việc phân biệt và truy tìm các nhân quá khứ dựa trên Nimitta xuất hiện vào thời cận tử giống như trên, chúng ta hãy liên hệ lại Nimitta, đối tượng của sự cúng dường thực phẩm tại Bảo Tháp, xuất hiện vào lúc Tốc Hành Cận Tử (Maraṇāsanna Javana) khởi lên như đã nói ở trên. Sau khi đã phân biệt Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma) trong các Tiến Trình Danh Sắc của việc cúng dường thực phẩm, hãy thẩm tra và tìm xem có mối tương quan nhân quả nào giữa nghiệp lực (Kamma Satti) và 30 loại Sắc (Rūpa) của sát-na (Khaṇa)

hình thành bào thai giai đoạn thứ nhất không. Phân biệt nhân và quả xen kẽ nhau, cố gắng để thấy xem chúng có tương xứng không. Nếu hành giả thấy rằng có sự tương quan nhân quả giữa các nhân và các quả (cũng như có sự tương quan nhân quả giữa Tâm và Sắc Do Tâm Sanh [Cittaja Rūpa] vậy) thời hành giả nên phân biệt các nhân và các quả như sau:

Do Vô Minh sanh (20), Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh.

Vô Minh là nhân; Paṭisandhi Kammaja Rūpa là quả...

Phân biệt các nhân và các quả theo cách này, sau khi đã liên kết mối tương quan nhân quả giữa các nhân và các quả; phân biệt nó bằng trí tuệ. Sự phân biệt này được gọi là Nhân Duyên Phân Biệt Trí (Paccaya Pariggaha Ñāṇa).

Những Điểm Chính Cần Ghi Nhớ Trước

Các nhân quá khứ của Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā = Rūpa Dhamma: Sắc Pháp) là Vô Minh (Avijjā), Ái (Tanhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma); các nhân hiện tại là Tâm (Citta), Thời Tiết (Utu) và Vật Thực (Āhāra).

Nói cách khác:

1) Các nhân của Sắc Nghiệp - Kammaja Rūpa (vốn là một phần của Sắc Uẩn) là Vô Minh, Ái, Thủ, Hành và Nghiệp. Đây là các nhân quá khứ.

2) Nhân của Sắc Tâm - Cittaja Rūpa là tâm (Citta) vốn sanh khởi dựa vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu).

3) Nhân của Sắc Thời Tiết - Utuja Rūpa là thời tiết (Utu) còn gọi Hỏa Đại (Tejo Dhātu) vốn đạt đến giai đoạn trú (Thīti) ở hầu hết mọi Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa).

(Lưu ý: Như đã được đề cập ở giai đoạn Rūpa Kammaṭṭhāna (Quán Sắc) thì trong việc tạo ra Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) do thời tiết (Utu) hay còn gọi Hỏa Đại (Tejo Dhātu) lần lượt trong Tổng Hợp Sắc Do Tâm Sanh (Cittaja Kalāpa), Tổng Hợp Sắc Do Thời Tiết Sanh (Utuja Kalāpa), Tổng Hợp Sắc Do Vật Thực Sanh (Āhāra Kalāpa), Tổng Hợp Sắc Do Nghiệp Sanh (Kammaja Kalāpa) như Tổng Hợp Nhãn Mươi Sắc (Cakkhu Dasaka Kalāpa), thì Hỏa Đại của các Tổng Hợp Sắc vốn được tạo ra như thế ở giai đoạn cuối (giai đoạn diệt) không thể tạo ra sắc do thời tiết sanh nữa. Đó là lý do vì sao ở đoạn trên nói 'trong hầu hết mọi Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) thôi. Hãy ghi nhớ rằng đối với sắc do vật thực sanh, đề cập dưới đây, cũng giống như vậy.)

4) Nhân của Sắc Vật Thực - Āhāraja Rūpa, là vật thực (Āhāra) vốn là dưỡng chất do nghiệp sanh (Kammaja Ojā), dưỡng chất do tâm sanh (Cittaja Ojā), dưỡng chất do thời tiết sanh (Utuja Ojā) và dưỡng chất do vật thực sanh (Āhāraja Ojā).

(Lưu ý: tham khảo lại phần nói về bằng cách nào dưỡng chất do đoàn thực sanh (Kabaḷīkāhāra Ojā), tức thức ăn được ăn vào, tạo ra sắc (Rūpa) và bằng cách nào mỗi loại dưỡng chất do nghiệp sanh, dưỡng chất do tâm sanh, dưỡng chất do thời tiết sanh lại tạo ra sắc khi chúng có được sự hỗ trợ của dưỡng chất do vật thực sanh đó. Dưỡng chất trong Ojaṭṭhamaka Rūpa (sắc dưỡng chất đệ bát, hay sắc có dưỡng chất là yếu tố thứ tám) tạo ra các thể hệ Ojaṭṭhamaka Rūpa mới khác nếu sau đó nó có được sự hỗ trợ của dưỡng chất do vật thực sanh (Āhāraja Ojā). Do đó dưỡng chất do vật thực sanh được nói đến như một **nhân** của sắc vật thực.

Bốn Danh Uẩn (Nāma Khandhā)

Nhân quá khứ của các Danh Pháp (Nāma Dhamma) này là:

(i) bốn Danh Uẩn Quả (Vipāka Nāma Khandhā) ngoài tiến trình tâm, đó là Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi), Hữu Phần (Bhavaṅga) và Tâm Tử (Cutī)

(ii) bốn Danh Uẩn Quả trong các tiến trình tâm, như Ngũ Song Thức: Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa)... (Pañca Viññāṇa), Tiếp Thọ Tâm (Sampaṭicchana), Suy Xét (Suy Đạc) Tâm (Santīraṇa) và Đăng Ký Tâm (Tadāmbana), là Vô Minh (Avijjā), Ái (Tanhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma). Các nhân hiện tại của những Danh Pháp (Nāma Dhamma) là:

1) Vật hay Sắc Vật (Vatthu Rūpa): danh không thể sanh mà không có sắc vật.

2) Đối tượng: danh chỉ có thể sanh khi một đối tượng tương ứng tác động trên một môn (Dvāra) tương ứng. Nói chung chỉ khi có một đối tượng để biết thì cái biết mới có thể khởi sanh.

3) Xúc: Chỉ khi có các pháp tương ưng đi kèm như Xúc (Phassa)... hỗ trợ lẫn nhau bằng sức mạnh (Satti) như đồng sanh (Sahajāta), hỗ tương (aññamañña), y chỉ (Nissaya) thời những Nāma hay Danh này mới có thể khởi lên.

Thêm nữa, vì các danh pháp thiện, bất thiện, duy tác (Kusala - Akusala Kiriya Nāma Dhamma) vốn là Ngũ Môn Hưởng (Pañcadvārāvajjana), Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana), Tốc Hành Tâm (Javana) và Ý Môn Hưởng (Manodvārāvajjana) hiện hữu trong các tiến trình tâm không do các nhân quá khứ tạo ra mà chúng là các danh pháp (Nāma Dhamma) được tạo ra bởi các nhân như Vật (Vatthu) - Đối Tượng - Xúc - Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) - Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra). Như vậy, chúng không có các nhân quá khứ, chúng chỉ có các nhân hiện tại như Vật - Đối Tượng - Xúc... Nếu hành giả có thể hiểu được điều này thì hy vọng rằng hành giả có thể hiểu sự phân biệt sẽ đề cập ở sau.

Bốn Cách Phân Biệt

I. Cách Nhất Cảnh Tánh (Ekatta)

Khi hành giả phân biệt những mối tương quan nhân quả hay duyên khởi (Paṭicca Samuppāda), hành giả phải phân biệt để hiểu bốn cách, đó là cách Nhất Cảnh Tánh (Ekatta), cách Ý Nghĩa Biệt (Nānatta), cách Bất Doanh Vụ (Abyāpāra?) và cách Như Thị Pháp (Evaṃ Dhammatā)

Trong số đó, đối với cách Nhất Cảnh Tánh: Có Danh Sắc (Nāma Rūpa) quá khứ, Danh Sắc hiện tại, Danh Sắc tương lai:

1) Danh và Sắc (Nāma Rūpa) quá khứ tích tạo các nhân quá khứ,

2) Danh Sắc hiện tại là Danh Sắc đang khởi đầu từ Kiết Sanh Thức Thức (Paṭisandhi) kiếp hiện tại cho đến lúc đang hành thiền Minh Sát (Vipassanā) hay đang phân biệt các mối tương quan nhân quả,

3) Nếu có những kiếp sống tương lai, khi một người chưa thể thiền để đạt đến sự chứng đắc cuối cùng (A-la-hán thánh quả), thời sẽ có Danh và Sắc (Nāma Rūpa) tương lai bắt đầu từ thời điểm hiện tại (đó là bắt đầu từ lúc phân biệt những tương quan nhân quả hay Duyên Khởi, cho đến kiếp tương lai cuối cùng có thể phân biệt được).

Hành giả phải phân biệt để thấy rằng Danh và Sắc (Nāma Rūpa) đã sanh, đang sanh và sẽ sanh trong ba giai đoạn quá khứ - hiện tại - tương lai chỉ là một tiến trình tương tục của Danh Sắc trong trình tự thời gian.

Để làm sáng tỏ ý nghĩa trên: Trong việc phân biệt Tâm Hữu Phần của một giai đoạn nào đó trong kiếp quá khứ khi đang tích tạo Thiện Nghiệp (Kusala Kamma) vốn tạo ra kiếp sống con người này và Tâm Hữu Phần của kiếp hiện tại, hành giả phân biệt để hiểu rằng chúng khởi lên trong một tiến trình nối tiếp nhau như tiến trình tương tục (Santati). Hãy phân biệt chính xác xem Tâm Hữu Phần vốn là một phần của tiến trình tương tục Danh Sắc trong khi đang tạo thiện nghiệp trong kiếp quá khứ có phải là Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) của hành giả hay không. Nếu nó thực sự là Tâm Hữu Phần của hành giả thì hành giả sẽ dễ dàng hiểu được sự kiện rằng nó là Tâm Hữu Phần của mình. Vì Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên rất thường xuyên trong suốt đời người, cho nên nó được đề cập để cho người ta có thể hiểu một cách dễ dàng vậy thôi. Hãy lưu ý rằng đối với các tiến trình Danh (Nāma) khác cách thức phân biệt cũng tương tự. Các tiến trình tương tục của sắc cũng khởi lên như thế, trong một tiến trình nối tiếp nhau theo thứ tự thời gian.

Ba Hay Bốn Người

Đối với một số hành giả đôi khi có ba hay bốn người cùng làm các thiện nghiệp trong đối tượng (Nimitta) lúc đang tạo thiện nghiệp của mình. Nếu sự tình là vậy, hãy phân biệt Tứ Đại và phân biệt Danh Sắc của họ, tuân tự từng người một. Kế tiếp phân biệt Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) của mỗi người. Hành giả có thể dễ dàng hiểu được Tâm Hữu Phần đó có phải là của mình hay không. Lý do là, khi hành giả, bằng Tuệ Nhãn (Paññā Cakkhu), nhận ra rằng Tâm Hữu Phần của kiếp hiện tại và Tâm Hữu Phần của kiếp quá khứ đang khởi lên trong một tiến trình nối tiếp nhau như một tương tục danh, thời hành giả có thể dễ dàng hiểu được Tâm Hữu Phần quá khứ ấy là của mình. Tuy nhiên, nếu Tâm Hữu Phần quá khứ mà hành giả phân biệt không phải của mình hành giả cũng dễ dàng hiểu được nó không phải là Tâm Hữu Phần của mình. Lý do, tiến trình Danh (Nāma) ấy không nối kết với nhau. Nếu Danh Sắc quá khứ không phải của mình thời tiến trình tương tục Danh Sắc của những người khác ở quá khứ và tiến trình tương tục Danh Sắc của hành giả không khởi trong cùng một tiến trình nối tiếp nhau; hay nói một cách khác là các tiến trình tương tục không nối kết với nhau.

Tiến trình Danh Sắc kiếp quá khứ và tiến trình Danh Sắc kiếp hiện tại của một người đang khởi lên một cách liên tục, do được nối kết giữa (Danh Sắc) trước và (Danh Sắc) sau trong một tiến trình có thứ tự thời gian. Nếu người hành thiền nhận ra được Danh Sắc đang khởi lên nối tiếp nhau trong một tiến trình có thứ tự thời gian như thế thì có thể nói rằng hành giả này đã nhận ra tính cách Nhất Cảnh Tánh (Ekatta). Và hiểu được rằng điều này cũng là vậy trong sự phân biệt các tiến trình tương tục Danh Sắc hiện tại và các tiến trình tương tục Danh Sắc tương lai đang khởi lên nối tiếp nhau trong một tiến trình có thứ tự thời gian, do được nối kết như một tiến trình tương tục (Santati).

Đoạn Kiến (Uccheda) và Thường Kiến (Sassata)

Tuệ, vốn tuệ tri tiến trình tương tục Danh Sắc không gián đoạn, liên kết những mối quan hệ nhân quả giữa các nhân và các quả, như giữa nhân của kiếp quá khứ và quả của kiếp hiện tại; giữa nhân của kiếp hiện tại và quả của kiếp tương lai... này có thể loại trừ Đoạn Kiến (Uccheda) cho rằng: ‘Cuộc đời chỉ nằm giữa cái nôi và quan tài. Sau khi chết không còn sự hiện hữu nào nữa. Không có gì vượt ra ngoài quan tài.’ Tuy nhiên, không nhận ra được những mối quan hệ nhân quả giữa nhân và quả như trên mà chỉ thấy một cách sai lầm thời Thường Kiến (Sassata) có thể khởi lên. Thấy sai ở đây có nghĩa rằng người ta chấp theo tà kiến cho rằng những mối quan hệ nhân quả không gián đoạn giữa các nhân và các quả, tiến trình tương tục Danh Sắc không gián đoạn như là một sự khởi lên đơn độc. Vì họ không nhận ra bản chất vô thường, khổ và vô ngã của Danh Sắc nhân lẫn Danh Sắc quả, họ chấp tà kiến cho rằng đó là một tiến trình Danh Sắc thường hằng. Loại tà kiến này gọi là Thường Kiến.

II. Cách Ý Nghĩa Biệt (Nānatta)

Khi một người có thể phân biệt được Vô Minh - Hành - Thức - Danh Sắc - Lục Nhập - Xúc - Thọ - Ái - Thủ - Hữu - Sanh - Già Chết... là những mối quan hệ nhân quả khởi lên trong một tiến trình tương tục theo thứ tự thời gian, chỉ thấy trong đó có những Danh Sắc nhân và Danh Sắc quả:

– Nếu nhận ra chúng một cách rõ ràng như những sát-na (Khaṇa) tâm riêng rẽ và như những Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) riêng rẽ.

– Và nếu, sau khi bằng trí tuệ phá vỡ được các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) và các nhóm Danh (Nāma) vốn hiện hữu trong một sát-na tâm, hãy phân biệt và khu biệt chúng tách bạch ra.

– Như đã đề cập ở trên, các chi phần duyên khởi như Vô Minh (Avijjā), Hành (Saṅkhāra), Thức (Viññāṇa), Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Saḷāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hữu (Bhava), Sanh (Jāti), Già Chết (Jarāmaṇa) không thể khởi lên một mình; điều tự nhiên là nó chỉ sanh khởi theo nhóm như Nāma Kalāpa – Rūpa Kalāpa. Và nếu có thể, hãy tuệ tri sự sanh của chỉ Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) mới, sau khi đã phân biệt chúng đúng như thực, đặc tính nội tại hay tướng tự tánh (Sabhāva Lakkhaṇa) của mỗi Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) hiện hữu trong một Nāma Kalāpa (nhóm hay Tổng Hợp Danh, ở đây là một nhóm Danh Pháp - Nāma Dhamma - sanh khởi trong một sát-na tâm) và đặc tính nội tại của mỗi Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) hiện hữu trong một Rūpa Kalāpa (Tổng Hợp Sắc).

Để biết theo cách Ý Nghĩa Biệt (Nānatta), một người phải phân biệt Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) theo đặc tính (Lakkhaṇa), nhiệm vụ (Rasa), sự thể hiện (Paccupaṭṭhāna) và nhân gần (Padaṭṭhāna) của chúng một cách thấu đáo, nhờ vậy họ mới có thể tuệ tri được theo cách Nānatta. Nếu một người tuệ tri tốt theo cách Nānatta, họ sẽ tự mình hiểu rõ được sự sanh khởi của Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) mới liên kết giữa các nhân và các quả và như vậy Thường Kiến (tà kiến chấp vào sự thường hằng của Danh Sắc) có thể được loại trừ. Tuy nhiên, nếu một người thấy sai, tức là khi người đó chấp giữ tà kiến cho rằng các nhóm Danh Sắc sanh khởi trong một tiến trình Danh Sắc riêng rẽ là những tiến trình khác nhau, thì họ sẽ chấp Đoạn Kiến (Uccheda Ditṭhi) cho rằng: ‘Đời này, người này tạo (nghiệp), đời khác người khác thọ (quả)’. (Đoạn Kiến có nghĩa là khi một người chấp vào quan niệm cho rằng họ là những tiến trình riêng biệt, khác nhau, đó là, người làm nghiệp thiện hay bất thiện là một và người cảm thọ các quả thiện hay ác là người khác).

III. Cách Nỗ Lực (Abyāpāra)

Về phía các nhân, không có nỗ lực (Abyāpāra) nghĩ rằng chúng sẽ làm cho các quả sanh. Về phía các quả cũng vậy, không có nỗ lực (Abyāpāra) như: “Các quả chúng ta sẽ sanh nếu các nhân sanh”. Không có nỗ lực trong Vô Minh (Avijjā) như, “Ta sẽ tạo ra các Hành (Saṅkhāra)”. Trong các Hành (Saṅkhāra) cũng vậy, không có nỗ lực như, “Chúng ta sẽ tạo ra Thức (Viññāṇa)”. Như vậy không có nỗ lực trong Vô Minh (Avijjā), Hành (Saṅkhāra)... là cách Abyāpāra. Nếu người hành thiền tự mình tuệ tri theo cách Abyāpāra này một cách đúng đắn, họ có thể loại trừ được Ngã Kiến (Atta

Đitthi) chấp giữ tà kiến cho rằng có bản mệnh ngã (Jiva Atta) là người sáng tạo. Điều này là vì người hành thiền đã tự mình thấy rõ được rằng không có nỗ lực trong các nhân để tạo ra các quả. Không tuệ tri theo cách nỗ lực (Abyāpāra) một cách đúng đắn, mà còn thấy sai chấp lầm, người ta không thể chấp nhận sự kiện rằng mặc dù không có nỗ lực để tạo ra quả song các nhân như Vô Minh (Avijjā) có thể tạo ra các Hành (Saṅkhāra) là một **quy luật cố nhiên** (Sabhāva Niyāma), thời họ sẽ chấp theo tà kiến về sự phi tác nghiệp (Akiriya Dittthi — Vô Hành Tà Kiến) kiến chấp cho rằng ‘mặc dù đã làm, (song) đó không phải đã làm (tác nghiệp)’.

Quy Luật Cố Nhiên (Sabhāva Niyāma)

Nếu nhân, như Vô Minh (Avijjā) có mặt, thời quả, như các Hành (Saṅkhāra) sẽ sanh. Nếu nhân, như Vô Minh (Avijjā) không có mặt, thời quả, như các Hành cũng không có mặt. Nói cách khác, nếu các nhân như Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma) có mặt, thời quả như Thức (Viññāṇa), Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Salāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā) sanh. Nếu các nhân như Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma) không có mặt, thời các quả như Thức (Viññāṇa), Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Salāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā) không sanh. Đây là sự xuất hiện theo tự nhiên (Sabhāva Niyāma Siddha Hotū Bhāva). Nếu một người không chấp nhận sự hiện hữu của sức mạnh tự nhiên trong các nhân như Vô Minh có thể tạo ra các quả như Hành, thì Phi Tác Nghiệp Kiến hay Vô Hành Kiến (Akiriya Dittthi) vốn bác sự hiện hữu của Nghiệp và Quả của nghiệp sẽ sanh trong người đó.

IV. Cách Như Thi Pháp (Evam Dhammatā)

Như sữa đông chỉ sinh ra từ sữa, tương tự quả sanh do nhân Vô Minh (Avijjā) cũng chỉ là các Hành. Không có quả nào khác sanh. Nói cách khác, các quả sẽ sanh do các nhân Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra) và Nghiệp (Kamma) chỉ là Thức Viññāṇa, Danh Sắc (Nāmarūpa), Lục Nhập (Salāyatana), Xúc (Phassa), Thọ (Vedanā) mà thôi. Đây gọi là cách Như Thi Pháp (Evam Dhammatā). Nếu người hành thiền tuệ tri theo cách Như Thi Pháp này một cách đúng đắn, vị ấy sẽ thấy được bằng Tuệ Nhãn sự sanh của quả đúng theo nhân thích hợp, và như vậy vị ấy có thể loại trừ được cả **Vô Nhân Kiến** (Ahetuka Dittthi), vốn chấp vào quan niệm cho rằng không có nhân, lẫn **Vô Hành Kiến** (Akiriya Dittthi), vốn chấp vào quan niệm cho rằng ‘**những gì đã làm kể như không làm**’ đó là hai tà kiến bác bỏ quả sanh ra từ nhân, hay nói cách khác, bác không có nhân và quả.

Không tuệ tri đúng đắn, mà chỉ thấy một cách sai lầm, do không đồng ý và không chấp nhận rằng sự sanh của quả là theo nhân thích hợp, không chấp nhận rằng nhân thích hợp tạo ra quả thích hợp, người ta sẽ chấp giữ những tà kiến như Vô Nhân Kiến và Quyết Định Thuyết (Niyata Vāda).

Niyata Vāda (Quyết Định Thuyết)

Niyata Vāda (Quyết Định Thuyết # Định Mệnh Thuyết) là niềm tin cho rằng các quả tốt và xấu của các hữu tình chúng sinh trong đời này là cố định. Đây là một niềm tin vốn bác bỏ Nghiệp và Quả của nghiệp. Do đó, chúng ta nên biết rằng sự Tuệ Tri Duyên Khởi (Paṭicca Samuppāda) hay các mối tương quan nhân quả là vũ khí hữu hiệu nhất để loại trừ những tà kiến khác nhau này.

Lưu Ý Quan Trọng

Đối tượng của bốn loại tâm sau là như nhau:

- 1) Đối tượng của Tốc Hành Cận Tử (Marāṇāsanna Javana) tức là đối tượng xuất hiện vào lúc sắp chết trong kiếp quá khứ
- 2) Đối tượng của Tâm Tục Sanh (Paṭisandhi Citta) trong kiếp hiện tại
- 3) Đối tượng của Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) trong kiếp hiện tại
- 4) Đối tượng của Tâm Tử (Cutī Citta) sẽ khởi lên trong kiếp hiện tại.

Vì người hành thiền vẫn chưa phân biệt được tương lai, vị ấy phải bằng trí tuệ, phân biệt và kiểm tra một cách chính xác, cẩn thận các đối tượng 1, 2 và 3 trong số bốn loại đối tượng này để thấy xem chúng có giống nhau hay không. Điểm quan trọng khác là tính chất của tâm - tâm sở (Citta - Cetasika) trong Kiết Sanh Thức Tâm (Paṭisandhi Citta) và Tử Tâm (Cutī Citta) phải giống nhau. Hãy kiểm tra một cách chăm chú và chính xác. Phân biệt đi phân biệt lại nhiều lần. Ở giai đoạn này người hành thiền lẽ ra đã có thể phân biệt được Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) một cách chính xác. Song nếu hành giả vẫn không thể phân biệt được nó, thời nên phân biệt lại các Danh Pháp Kiết Sanh

Thức (Paṭisandhi Nāma Dhamma) một cách chính xác. Sau đó phân biệt thêm Citta - Cetasika, tức nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) đang sanh khởi nối tiếp nhau, sau đó đến sự diệt của nhóm tâm - tâm sở Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Citta - Cetasika), ngay trước sự khởi lên của các Tâm Lộ hay Tiến Trình Tâm (Vīthi Citta). Đây là loại tâm cứ tiếp tục sanh khởi khi các tâm lộ không sanh, nhờ vậy mà tiến trình tâm không bị gián đoạn trong suốt một kiếp sống – cũng là nhân của sự sống (Bhava-Sanh Hữu). Nếu hiểu được điều này, thời tiếp tục phân biệt các Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) đang sanh khởi ở giữa các tiến trình tâm. Hành giả sẽ thành công.

Tập Hợp Vào Năm Uẩn

Trong việc phân biệt các nhân và các quả của những mối quan hệ nhân quả theo phương pháp thứ năm của Duyên Khởi (Paṭicca Samuppāda), hành giả phải phân biệt theo **phương pháp Năm Uẩn**, sau khi đã tập hợp mọi sát-na (Khaṇa) tâm vào Năm Uẩn và sau khi đã nối kết các nhân và các quả với nhau. Kiết Sanh Thức Tâm, Hữu Phần Tâm và Tử Tâm là những tâm ngoài tiến trình (Vīthi Mutta Citta [without vīthi]). Trong những tâm ngoài tiến trình này, hành giả liên kết các nhân và các quả sau khi đã tập hợp vào Năm Uẩn. Trong các tâm thuộc tiến trình cũng vậy, các nhân và các quả phải được phân biệt sau khi đã tập hợp chúng vào Năm Uẩn và sau khi đã liên kết các nhân và các quả trong từng sát-na tâm.

‘Khandhā’ có nghĩa là uẩn.

1) Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) hiện hữu trong mười một cách này: quá khứ, hiện tại, vị lai, trong, ngoài, thô, tế, hạ liệt, cao thượng, xa, gần, là đối tượng của các pháp lậu hoặc (Asava Dhamma) và khi bị ái và kiến (Taṇhā - Diṭṭhi) chấp thủ như ‘tôi và của tôi’ thì gọi là Sắc Thủ Uẩn (Rūpupādānakkhandhā).

2) Thọ Uẩn hiện hữu trong mười một cách này: quá khứ, hiện tại, vị lai, trong, ngoài, thô, tế, hạ liệt, cao thượng, xa, gần là đối tượng của các pháp lậu hoặc (Asava Dhamma) và khi bị ái và kiến (Taṇhā - Diṭṭhi) chấp thủ như ‘tôi và của tôi’ thì gọi là Thọ Thủ Uẩn (Vedanupādānakkhandhā).

3) Tưởng Uẩn, theo cách tương tự như trên, được gọi là Tưởng Thủ Uẩn (Saññupādānakkhandhā).

4) Hành Uẩn, cũng vậy, được gọi là Hành Thủ Uẩn (Saṅkhārupādānakkhandhā).

5) Thức Uẩn, cũng vậy, được gọi là Thức Thủ Uẩn (Viññānupādānakkhandhā).

(Tham khảo thêm Kinh Uẩn trong Tương Ưng Kinh (Saṃyutta Nikāya) Phẩm Uẩn)

Sau khi đã tập hợp từng sát-na tâm khởi lên trong bất kỳ cách nào thuộc mười một cách này cùng với Sắc Vật (Vatthu Rūpa) và Sắc Đối Tượng thì như vậy Năm Uẩn có thể được liệt kê. Trong mỗi sát-na (Khaṇa) tâm có:

1) Sắc Vật (Vatthu) và Sắc Đối Tượng là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā)

2) Thọ là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā)

3) Tưởng là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā)

4) Trừ Thọ - Tưởng - Thức ra, tất cả các tâm sở còn lại trong một sát-na tâm là Hành Uẩn (Saṅkhāraakkhandhā);

5) Thức là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Nếu hiểu được sự định nghĩa trên hành giả cũng sẽ hiểu được sự phân loại Năm Uẩn cho mỗi sát-na tâm sẽ được đề cập thêm ở đây: Vì mỗi trong Năm Uẩn này có nhân tương ứng của nó, hãy phân biệt các nhân và các quả tương ứng sau khi đã liên kết những mối quan hệ nhân quả giữa các nhân và các quả tương xứng.

Patisandhi Pañcakkhandhā

(Năm Uẩn vào thời tục sinh, ở đây là lúc hình thành bào thai giai đoạn thứ nhất)

Vào sát-na tục sinh (Paṭisandhi), ở giai đoạn thứ nhất của sự hình thành bào thai có:

1) Ba mươi loại sắc hay ba loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), đó là Hadaya Dasaka Kalāpa (đoàn tâm hay tổng hợp mười sắc thuộc trái tim), Kāya Dasaka Kalāpa (đoàn thân hay tổng hợp mười sắc thuộc thân), Bhāva Dasaka Kalāpa (đoàn tánh - nam hay nữ - hay tổng hợp mười sắc thuộc tánh) gọi chung là Sắc Uẩn.

2) Thọ trong ba mươi bốn danh pháp (Nāma Dhamma) của Kiết Sanh Thức Thức (Paṭisandhi) là Thọ Uẩn.

3) Tưởng trong ba mươi bốn Danh Pháp của Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) là Tưởng Uẩn.

4) - (cách thứ nhất) Tư (cetanā) trong ba mươi bốn Danh Pháp của Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) là Hành Uẩn.

- (cách thứ hai) ngoại trừ Thọ, Tưởng, Thức trong ba mươi bốn Danh Pháp của Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) ra, ba mươi một danh pháp còn lại là Hành Uẩn.

5) Thức (Viññāṇa) trong ba mươi bốn Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) là Thức Uẩn.

(Năm Uẩn này là đối với người Tam Nhân (Tihetuka) mà Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) của họ được đi kèm với Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā). Nếu một người Tam Nhân mà Kiết Sanh Thức đi kèm với Thọ Xả (Upekkhā Vedanā), thời do không có Thọ Hỷ, nên chỉ có ba mươi ba Danh Pháp (Nāma Dhamma). Nếu một người là người Nhị Nhân (Dvihetuka), thời có thể có ba mươi ba hay ba mươi hai Danh Pháp (Nāma Dhamma).

Còn về việc trình bày hai cách phân biệt trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandha): Khi dạy Hành Uẩn theo Pháp Môn Kinh (Suttanta), Đức Phật chủ yếu dạy chỉ **Tư Tâm Sở** (Cetanā) như trong Uẩn Phân Tích (Khandhā Vibhaṅga) của Pāḷi. Do đó mà trong cách thứ nhất, **Cetanā** được trình bày như **Saṅkhārakkhandhā** (Hành Uẩn). Như vậy, nếu chỉ Cetanā được xem là Hành Uẩn, các tâm sở còn lại khác sẽ bị loại khỏi Năm Uẩn sao? Thêm nữa, người ta có thể hỏi: “Cũng không có các nhân tương ứng cho các tâm sở khác còn lại sao?”. Chính vì thế, cách thứ hai về sự tạo thành Hành Uẩn được trình bày vì những lí do sau: (1) để cho người ta có thể nhận ra rằng các tâm sở còn lại cũng có những nhân tương ứng của chúng và (2) để cho không một Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) nào bị bỏ ra. Điều này cũng tương tự như vậy trong mọi trường hợp của Hành Uẩn.

Phân Biệt Những Mối Tương Quan Nhân Quả Giữa Các Nhân và Các Quả

Trước tiên người hành thiền phải phân biệt để hiểu ra rằng, trong số năm nhân quá khứ được ‘tìm thấy’ (phân biệt), sự sanh khởi của Nghiệp Luân (Kamma Vaṭṭa), vốn là Hành Nghiệp (Saṅkhāra Kamma), là do Phiền Não Luân (Kilesa Vaṭṭa) tức Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna). Kế tiếp hành giả liên kết những mối quan hệ nhân quả và phân biệt để nhận ra rằng sự sanh khởi của Sắc Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Rūpakkhandha), một phần của Quả Luân (Vipāka Vaṭṭa) là do Nghiệp Lực (Kamma Satti) một phần của Nghiệp Luân (Kamma Vaṭṭa) là Hành Nghiệp (Saṅkhāra Kamma). Khi người hành thiền bằng trí tuệ thấy nhân (ở đây là Kamma) và quả, tức Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa), hay nói cách khác, trong việc thấy **nhân**, đó là thấy Hành Nghiệp được vây quanh bởi Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna) và **quả** (Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức [Paṭisandhi Kammaja Rūpa]), là thấy sự khởi sanh của các quả tùy thuộc vào các nhân, hành giả hãy phân biệt nhân và quả như sau:

Paṭisandhi Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Kiết Sanh Thức)

1) Do sự sanh khởi của Vô Minh (20), Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh.

Ở đây Vô Minh (20 Danh Pháp) là nhân, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) là quả.

2) Do sự sanh khởi của Ái (Taṇhā) (20), Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh.

Ở đây, Taṇhā (20) là nhân, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) là quả.

3) Do sự sanh khởi của Thủ (Upādāna) (20), Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh.

Ở đây Thủ (20) là nhân, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức là quả.

4) Do sự sanh khởi của Hành (Saṅkhāra) (34), Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh.

Ở đây Hành (34) là nhân, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) là quả.

5) Do sự sanh khởi của Nghiệp Lực (Kamma Satti) = Hành (Saṅkhāra) (34), Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh.

Ở đây Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức là quả.

Lưu ý: Con số '20' trong Vô Minh, Ái, Thủ muốn nói đến nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) Tham - Tà Kiến (Lobha - Diṭṭhi) trong mỗi Tốc Hành Tâm Tham (Lobha Javana) ở Tâm Lộ Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) thuộc Phiền Não Luân (Kilesa Vaṭṭa). Con số '34' trong Hành Nghiệp (Saṅkhāra Kamma) nói đến nhóm Danh Pháp Tín - Tuệ (Saddhā - Paññā) trong mỗi Tốc Hành Tâm Đại Thiện (Mahā Kusala Javana) ở Tâm Lộ Ý Môn (Manodvārika Javana Vīthi) thuộc Nghiệp Luân (Kamma Vaṭṭa). Nếu người hành thiền đã tích tạo nghiệp đi kèm với Thọ Xả (Upekkhā Vedanā), thời do Hỷ (Pīti) không bao gồm trong Hành Nghiệp (Saṅkhāra Kamma), vì đã kèm với Thọ Xả (Upekkhā Vedanā), nên chỉ có ba mươi ba Danh Pháp (Nāma Dhamma). Với những người có thể phân biệt được Danh Sắc, nhân quả tới mức này thì hầu hết đều là những người Tam Nhân (Tihetuka), nên chỉ có ví dụ về người Tam Nhân được đề cập ở đây. Đối với những người Nhị Nhân (Dvihetuka), cần hiểu rằng có thể có ba mươi ba hay ba mươi hai... Danh Pháp. Vì Sắc Tâm (Cittaja Rūpa), Sắc Thời Tiết (Utuja Rūpa) và Sắc Vật Thực (Ahāraja Rūpa) vẫn chưa sanh ở sát-na sanh (Uppāda) của Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi), nên chỉ những mối tương quan nhân quả với Sắc Nghiệp được trình bày ở đây mà thôi.

Tương tự, trong Danh Uẩn (Nāma Khandhā) như Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) chẳng hạn, được phân biệt trước để thấy rằng 'do sự sanh khởi rõ ràng hay sự hiện hữu rõ ràng của nhân mà quả sanh'. Chỉ khi hành giả tự mình tuệ tri được nó với Tuệ Nhãn Chánh Kiến (sammādiṭṭhi paññā 'eye'), thời sự phân biệt các nhân và các quả mới diễn ra như sau:

Patisandhi Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức)

Năm nhân quá khứ:

1) Do Vô Minh (Avijjā) sanh (20), Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

2) Do Ái sanh (=20), Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

3) Do Thủ (Upādānasanh) (20), Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

4) Do Hành (Saṅkhāra) (34) sanh, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

5) Do Nghiệp Lực (Saṅkhāra) (34) sanh, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Nghiệp Lực (Saṅkhāra) (34) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1. Do Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) sanh, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

2. Do Đối Tượng (= —) sanh, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Đối tượng (= —) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

3. Do Xúc (Phassa) sanh (34 – vedanā = 33), Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Phassa (34 – vedanā = 33) là nhân. Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

Cứ phân biệt nhân và quả theo cách này. Từ đây, để ngắn gọn lại, chỉ những câu như "Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả" được đề cập, còn những câu như "Do Vô Minh sanh (20), Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh" sẽ được lược bỏ đi. Tuy nhiên, khi phân biệt các nhân và các quả trong lúc hành thiền, hành giả hãy phân biệt đầy đủ như trên. Để quý vị có thể theo dõi được cách viết này, chúng tôi sẽ viết lại sự phân biệt Thọ Uẩn dưới đây theo lối trình bày ngắn gọn.

Paṭisandhi Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Saṅkhāra (34) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1. Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.
2. Đối tượng (= —) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.
3. Xúc (34 – Vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

Giải Thích

1) Vatthu: Trong cõi Ngũ Uẩn (Pañcavokāra) ở đây năm uẩn hiện hữu, Danh Pháp (Nāma Dhamma) chỉ có thể sanh nếu có Sắc Vật (Vatthu Rūpa). Không có Sắc Vật, danh pháp không sanh. Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là một phần của Danh Pháp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Nāma Dhamma) chỉ sanh được do nương vào Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa), một loại sắc đồng sanh với nó vào sát-na tục sanh. Không dựa vào nó Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức không thể sanh. Thêm nữa, Sắc Ý Vật cũng không thể sanh một mình; nó chỉ có thể sanh trong nhóm gọi là Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa). Đặc biệt nó chỉ có thể sanh khi có được chỗ dựa trên bốn Đại Chung (Tứ Đại) của cùng Kalāpa vốn hỗ trợ nó bằng lực hay sức mạnh (Satti) như pháp đồng sanh (Sahajāta); nó không thể sanh mà không có được chỗ dựa trên đó. Lại nữa, Hadaya Dasaka Kalāpa (đoàn tâm hay tổng hợp mười sắc thuộc trái tim) chỉ có thể sanh cùng một lần với Kāya Dasaka Kalāpa (đoàn thân hay tổng hợp mười sắc thuộc thân) và Bhāva Dasaka Kalāpa (đoàn tánh hay tổng hợp mười sắc thuộc tánh).

Do đó, theo Pháp Môn Kinh đã đề cập ở trên — Vatthu nāma karajakāyo... so atthato bhūtāni ceva upādārūpani ca — Vật (Vatthu) là Nghiệp Sanh Thân (Karaja Kāya). Những Nghiệp Sanh Thân ấy là Sắc Đại Chung (Bhūta Rūpa) và Sắc Ý Đại Sanh (Upādā Rūpa) trong Sắc Chơn Đế (Thực Tại Tối Hậu). Chú Giải thì nói như vậy, sau khi đã phá vỡ khối tưởng về sắc và đạt đến tuệ thấy rõ Sắc Chơn Đế, lấy Sắc Đại Chung và Sắc Ý Đại Sanh kể như Sắc Vật (Vatthu Rūpa). Như vậy, theo Vi Diệu Pháp (Abhidhamma), chỉ Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) được xem như Sắc Vật (Vatthu Rūpa) của Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā). Còn theo Pháp Môn Kinh, Sắc Ý Vật cùng với ba mươi loại sắc (đoàn tâm, đoàn thân và đoàn tánh) được xem như Sắc Vật (Vatthu Rūpa) và Pháp Môn Kinh là pháp môn hành giả đang hành theo. Để phá vỡ nguyên khối tưởng và để đạt đến tuệ về Thực Tại Tối Hậu, trước hết 30 loại sắc phải được phân biệt. Do đó, hãy lưu ý rằng theo Pháp Môn Kinh, Hadaya Vatthu (Ý Vật) cùng với ba mươi loại sắc được gọi là Vatthu Rūpa. Sau khi đã tự mình tuệ tri với Chánh Kiến Tuệ Nhãn (Sammādiṭṭhi Paññā 'Eye') rằng Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) chỉ có thể sanh khởi khi nó được dựa trên Sắc Vật đó, hãy phân biệt các nhân và các quả. Lưu ý rằng nó là như nhau trong mọi trường hợp dành cho Vatthu. Phân biệt nó theo những giải thích dưới đây:

- 1) Do sự sanh khởi của Vật (Vatthu) = Hadaya Vatthu (30), Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Vatthu = Hadaya Vatthu (30) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng: Như đã được nói ở trên, đối tượng của Danh Kiết Sanh Thức (Nāma Paṭisandhi) là đối tượng của Tốc Hành Cận Tử (Marāṇāsanna Javana) trong kiếp quá khứ. Thọ (Vedanā) kinh nghiệm những cảm giác của đối tượng ấy. Bằng trí tuệ hãy phân biệt để hiểu rằng nếu không có đối tượng để kinh nghiệm thì Thọ (Vedanā) không thể sanh. Đối tượng của việc cúng dường thực phẩm tại bảo tháp đã đề cập ở trước là một ví dụ. Giữa những người hành thiền với nhau, hầu như nghiệp mỗi người mỗi khác, không ai giống ai. Đối với một số người, nghiệp bố thí (Dāna Kamma) của họ tạo ra quả; trong khi một số người khác nghiệp giữ giới (Sīla Kamma) của họ tạo ra quả và số khác nghiệp tu thiền (Bhāvanā Kamma) của họ tạo ra quả. Thêm nữa, trong nghiệp bố thí cũng có nhiều loại khác nhau như nghiệp bố thí trong việc để bát cúng dường, nghiệp bố thí trong việc cúng dường y phục... Còn về nghiệp giữ giới cũng thế, có nhiều loại khác nhau như nghiệp giữ ngũ giới, nghiệp giữ bát giới, nghiệp giữ mười giới... Đối với nghiệp tu thiền, cũng có nghiệp tu thiền kasīna (Kasīna Bhāvanā Kamma), nghiệp tu thiền bất tịnh (Asubha Bhāvanā Kamma), nghiệp tu thiền hơi thở (ānāpāna bhāvanā kamma), nghiệp tu thiền tâm từ (Mettā Bhāvanā Kamma), nghiệp tu thiền Minh Sát (Vipassanā Bhāvanā Kamma)... Vì có nhiều loại nghiệp khác nhau như vậy, nên các đối tượng cũng có nhiều loại khác nhau. Sau khi đã phân biệt bằng trí tuệ để thấy rằng Thọ chỉ sanh khi có một đối tượng để kinh nghiệm, hãy phân biệt thêm nhân và quả như sau:

Do đối tượng (= —) sanh, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) sanh.

Đối tượng (= —) là nhân, Thọ Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Vedanākkhandhā) là quả.

3) Xúc (Phassa): Trong những lời Đức Phật dạy như: “Phassa samudayā vedanā samudayo (Do Xúc sanh, Thọ sanh)”, Xúc trong trường hợp này gần như có ưu thế hơn cả (các Danh Pháp khác). Tuy nhiên, trong Paṭṭhāna (Bộ Vị Trí) thì dạy như sau:

Cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ saha-jātapaccayena paccayo

Cattāro khandhā arūpino aññamaññaṃ nissayapaccayena paccayo

Có nghĩa là: Bốn Danh Uẩn (Nāma Khandhā) hỗ trợ lẫn nhau bằng Đồng Sanh Duyên Lực (Sahajātapaccaya Satti - sức mạnh của sự đồng sanh) và Y Chỉ Duyên Lực (Nissayapaccaya Satti - sức mạnh của sự nương tựa lẫn nhau).

Như vậy, trong lời dạy này, các Danh Pháp (Nāma Dhamma) nương tựa lẫn nhau, hỗ trợ lẫn nhau; cũng giống như câu thành ngữ Miến Điện: “Đảo dựa vào đất mà hiện hữu, đất dựa vào đảo mà tồn tại” (the island exist dependent upon land, the land exist dependent upon island).

Trong khi đang ăn một loại đồ ăn nào đó, nếu quý vị càng nhai nhiều thì tinh chất càng sanh ra nhiều và vị của nó càng trở nên đậm đà hơn. Tương tự, nếu Xúc (Phassa) trong các Danh Pháp (Nāma Dhamma) đồng sanh trong một sát-na tâm và Xúc trong các danh pháp của các sát-na tâm khác tác động trên đối tượng một cách hoàn toàn, nghĩa là, nếu Xúc nối kết tâm với đối tượng, thì Thọ (Vedanā) vốn là tinh chất của đối tượng sẽ được hoàn toàn hơn. Đó là lý do vì sao kinh dạy rằng Thọ sanh do Xúc theo cách chiếm ưu thế. Tuy nhiên, Xúc không thể tự sanh một cách độc lập. Chỉ khi có các pháp tương ưng tâm và tâm sở (Citta Cetasika Sampayutta Dhamma) hỗ trợ, nó mới có thể sanh cùng với các pháp tương ưng tâm và tâm sở (Citta Cetasika Sampayutta Dhamma) này. Do đó, như thành ngữ nói “**bứt dây động rừng**” (khi kéo một cọng dây leo, thì cả mớ bông bong dây leo kia sẽ đi theo), hãy lưu ý rằng nếu Xúc được đề cập thì các pháp tương ưng đi kèm cũng đã được bao gồm.

Những điểm chính yếu cần lưu ý là giữa nhóm Danh Pháp tương ưng đi kèm cùng hiện hữu trong một sát-na (khaṇa) tâm, nếu một Danh Pháp (Nāma Dhamma) được xem như quả, thì các Danh Pháp còn lại sẽ là các nhân. Nếu hai hay ba Danh Pháp được xem như quả thì các Danh Pháp còn lại sẽ là các nhân. Đây là một điểm quan trọng cần lưu ý. Đối với các Danh Uẩn còn lại cũng thế, cần phải hiểu dựa trên phương pháp phân biệt Thọ Uẩn này. Phân biệt để thấy bằng trí tuệ rằng Danh Pháp hỗ trợ lẫn nhau như Xúc hỗ trợ cho Thọ; nói cách khác, Tướng Uẩn, Hành Uẩn và Thức Uẩn hỗ trợ Thọ Uẩn bằng Đồng Sanh Duyên Lực (Sahajātapaccaya Satti), Hỗ Trợ Duyên Lực (Aññamañña Paccaya Satti) và Y Chỉ Duyên Lực (Nissayapaccaya Satti), cứ như thế pháp này nương tựa pháp khác, hay (có thể nói) đó là những mối quan hệ nhân quả giữa pháp này với pháp khác. Chỉ sau khi đã nhận ra nó bằng trí tuệ, hành giả mới phân biệt nhân và quả như sau:

Do Xúc (34 - thọ = 33) sanh, Thọ Uẩn sanh.

Xúc (34 - thọ = 33) là nhân, Thọ Uẩn là quả.

Saññakkhandhā Patisandhi (Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực (Kamma Satti) (34) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả

Ba nhân hiện tại:

- 1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng (= ———) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả. (Xem lại giải thích ở trên)
- 3) Xúc (Phassa) (34 - saññā = 33) là nhân, Tưởng Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saññakkhandhā) là quả.

Patisandhi Saṅkhāra-kkhandhā (Hành Uẩn Kiết Sanh Thức)

- Cách thứ nhất: Hành được xem như Tư (Cetanā)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

- 1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng (= ———) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 3) Xúc (Phassa) (34 – cetanā = 33) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(Trong cách thứ nhất này, chỉ có Tư (Cetanā), tâm sở nổi bật trong nhóm được xem là Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandha). Để không một Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) nào bị bỏ ra, một cách phân biệt khác sẽ được trình bày.

- Cách thứ hai: Hành được xem như 31 cetanā

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

2) Đối tượng (= ———) là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

3) Ba Danh Uẩn (Nāma Khandhā) còn lại là nhân, Hành Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Lưu ý: Trong việc khấu trừ Thọ, Tưởng và Thức khởi ba mươi bốn Danh Pháp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi 34 Nāma Dhamma), chỉ còn có ba mươi một tâm sở (Cetasika) trong đó Xúc (Phassa) và Tư (Cetanā) là nổi bật. Trong cách thứ hai này, ba mươi một tâm sở ấy được gọi là Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandha) và là các quả. Nếu hành giả tìm các nhân hiện tại của Hành Uẩn nơi đây Xúc và Tư nổi bật, thời chính ba Danh Uẩn còn lại - Thọ Uẩn, Tưởng Uẩn, Thức Uẩn - là các nhân gần (Sesakkhandhattayapadaṭṭhānā) vậy. Vì người ta có thể hỏi: ‘Nếu Xúc là nhân của Danh Uẩn (Nāma Khandhā), như vậy chẳng có nhân nào cho Xúc đó hay cho các Tâm Sở còn lại gọi là Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) sao?’. Bởi thế, trong cách thứ hai này việc phân biệt các nhân và quả đã được phân biệt. Lưu ý rằng đối với các trường hợp khác phương pháp phân biệt là như nhau.

Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā (Thức Uẩn Kiết Sanh Thức)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (30) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng (= ———) là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.

3) Nāma - Rūpa là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.

‘Nāma’ = 33 tâm sở đi kèm;

‘Rūpa’ = Sắc Vật (3 = 30) + Sắc Đối Tượng

Lưu ý: ‘Nāma’ ở đây là nhóm tâm sở cùng sanh với Thức (Viññāna) trong một sát-na tâm. Trong Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) nó muốn nói tới ba mươi ba tâm sở sanh cùng với Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā). Nếu Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) của hành giả đi kèm với Thọ Xả (Upekkhā Vedanā), thời do Hỷ (Pīti) không thể đi kèm, nên chỉ có ba mươi hai tâm sở trong Danh. Sắc (Rūpa) muốn nói tới Sắc Vật và Sắc Đối tượng. Còn về đối tượng của Tâm Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Citta), nó có thể là một trong ba đối tượng này: Kamma (Nghiệp) hay Kamma Nimitta (Nghiệp Tướng) hay Gati Nimitta (Thú Tướng). Nếu đó là một Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), thì Cảnh Sắc là Sắc Đối Tượng. Nếu đó là một Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) thì Cảnh Thanh là Sắc Đối Tượng. Về đối tượng cần phải hiểu theo cách như vậy. Trong Tương Ưng Kinh (Saṃyutta Nikāya) Đức Phật có dạy: ‘Nāmarūpasamudayā viññānasamudayo (Do Danh và Sắc sanh, Thức sanh)’ và cũng trong bộ kinh này: ‘Viññānapaccayā nāmarūpaṃ (Do sự sanh khởi của Thức, Danh và Sắc sanh khởi)’. Do đó, hãy lưu ý rằng Thức và Danh Sắc tương hỗ lẫn nhau. Trong trường hợp này, bằng trí tuệ người hành thiền phải phân biệt nhân và quả sau khi đã phân biệt các mối quan hệ nhân quả trong Danh Sắc (Nāmarūpa) tạo ra Viññāna, cũng là sự sanh khởi của Thức Uẩn (Viññāna-kkhandhā). Ở đây, mặc dù các nhân, ‘Vatthu’ + ‘Đối Tượng’ + ‘Xúc’ và các nhân ‘Nāma Rūpa’ có khác về chữ (dị tự), song về bản chất của Thực Tại Tối Hậu hay Giới Chân Đế (Paramattha Dhātu) chúng là như nhau. Hành giả phân biệt nó như sau:

Do Nāma Rūpa sanh, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) sanh.

Nāma Rūpa là nhân, Thức Uẩn Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Viññāna-kkhandhā) là quả.

Kế tiếp theo đó đến Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi), sau khi Hữu Phần (Bhavaṅga) đã sanh lên mười lăm hay mười sáu lần, các Tiến Trình Tâm (Vīthi Citta) vốn là: Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana [1 lần]) - Tốc Hành Tâm Tham (Bhāva Nikantika Lobha Javana [7 lần]). Tốc Hành Tâm Tham mong muốn được hiện hữu là sự dính mắc vào trạng thái hiện hữu hay tái sanh mới bắt đầu khởi lên. Vào sát-na Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga), chẳng hạn như ở sát-na Tâm Hữu Phần thứ nhất, Sắc Tâm (Cittaja Rūpa - Sắc Do Tâm Sanh) và Sắc Thời Tiết (Uttuja Rūpa - Sắc Do Thời Tiết hay Nhiệt Sanh) đã sanh khởi. Kinh Điển Pāḷi nói rằng Sắc Thời Tiết bắt đầu sanh ở sát-na trú của Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi). Sắc Vật Thực (Āhāraja Rūpa) bắt đầu sanh khi thức ăn do người mẹ ăn vào truyền đến bào thai. Do đó, nếu người hành thiền muốn phân biệt Năm Uẩn Hữu Phần (Bhavaṅga Pañcakkhandhā) tiếp theo Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi), thời sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả, hãy thêm vào và phân biệt hai nhân và quả hiện tại trong Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) sau:

1) Do sự sanh khởi của Tâm (Citta), Sắc Do Tâm Sanh (Cittaja Rūpa) sanh.

Tâm là nhân, Sắc Do Tâm Sanh là quả.

2) Do sự sanh khởi của Thời tiết (Utu), Sắc Do Thời Tiết Sanh (Uttuja Rūpa) sanh.

Thời tiết là nhân, Sắc Do Thời Tiết Sanh là quả.

Việc phân biệt bốn Danh Uẩn (Nāma Khandhā) là như nhau đối với bốn Danh Uẩn trong thời tục sinh hay Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi). Sự phân biệt các mối tương quan nhân quả trong Năm Uẩn thuộc Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Pañcakkhandhā) và Năm Uẩn thuộc Tốc Hành Tâm (Javana Pañcakkhandhā) vốn sanh sau khi Hữu Phần đã sanh mười lăm hay mười sáu lần nối tiếp theo Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) sẽ được giải thích thêm như sau:

Manodvārāvajjana Pañcakkhandhā (Năm Uẩn Thuộc Ý Môn Hướng)

1) Năm loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), tức bốn mươi sáu loại sắc hay Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā). Đó là: Ba loại Tổng Hợp Sắc do nghiệp sanh (Kammaja Rūpa Kalāpa) bao gồm Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu) hiện hữu trong Hadaya (trái tim) nơi đây Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana) nương tựa, một loại Tổng Hợp Sắc do tâm sanh (Cittaja Rūpa Kalāpa) và một loại Tổng Hợp Sắc do thời tiết sanh (Uttuja Rūpa Kalāpa) [vì vào sát-na đó, Sắc Do Vật Thực Sanh (Āhāraja Rūpa), vẫn chưa có thể sanh.]

2) Thọ (Vedanā) trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana), 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Tưởng (Saññā) trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana), 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) là Tưởng Uẩn (Saññā khandhā).

4) (i) Cetanā (Tư) trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana), 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) [cách thứ nhất].

(ii) 9 tâm sở còn lại trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana), 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) [cách thứ hai].

5) Thức (Viññāṇa) trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana), 12 Danh Pháp (Nāma Dhamma) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandha)

Manodvārāvajjana Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Trong Ý Môn Hướng)

Năm nhân quả khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (Saṅkhāra) (34) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) là quả.

Hai nhân hiện tại:

1) Tâm là nhân, (Cittaja Rūpa) Rūpakkhandhā là quả.

2) Thời tiết (Utu) là nhân, (Uttuja Rūpa) Rūpakkhandhā là quả.

Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Trong Ý Môn Hướng)

[Vi nhóm Danh Pháp trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Nāma Dhamma) này chỉ là những trạng thái Tâm Duy Tác (Kiriya Citta), không phải các Danh Pháp Quả (Vipāka Nāma Dhamma), nên chúng không do các nhân quá khứ tạo ra. Do đó hãy lưu ý rằng Danh Pháp trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Nāma Dhamma) không có các nhân quá khứ mà chỉ có các nhân hiện tại mà thôi].

Ba nhân hiện tại:

- 1) Vatthu (Năm loại Tổng Hợp Sắc = 46 loại sắc) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối Tượng (trạng thái hiện hữu mới là Ārammaṇa hay Cảnh Sở Duyên) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc trong Hữu Phần (34) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
(ii) Manodvārāvajjana Manosamphassa hay Ý Xúc trong Ý Môn Hướng (12 - vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.

Giải thích

1) Vatthu (Vật): Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) chỉ có thể sanh khởi khi nó có được chỗ nương trên Hadaya Vatthu (Sắc Ý Vật). Vào lúc đó, vì Sắc Vật Thực (Āhāraja Rūpa) chưa thể sanh, thời do không có Sắc Vật Thực (Āhāraja Rūpa) nó là 46.

2) Đối Tượng: Nếu một người là nữ nhân, thời nó bắt lấy trạng thái hiện hữu của người nữ mới làm đối tượng. Nếu là nam nhân, thời nó bắt lấy trạng thái hiện hữu của người nam mới làm đối tượng. Nó kinh nghiệm cảm giác của trạng thái hiện hữu mới đó (trạng thái hiện hữu mới là Cảnh Sở Duyên (Ārammaṇa)).

3) Xúc (Phassa): Chỉ khi trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên) xuất hiện trong Hữu Phần (Bhavaṅga) [= Ý Môn (Manodvāra)] thời lúc đó Hữu Phần (Bhavaṅga) dừng lại và Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) mới có thể sanh. Nếu trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa) không xuất hiện hay không tác động trên Hữu Phần (Bhavaṅga), tức Ý Môn (Manodvāra), thời Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) vốn suy xét và quyết định trên trạng thái hiện hữu mới đó không thể khởi lên. Thêm nữa, khi trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa) ấy tác động trên Bhavaṅga, thời Danh Pháp (Nāma Dhamma) mà trong đó Xúc (Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc trong Hữu Phần) là nổi bật mới dừng lại sau khi rung động. (Đây là Hữu Phần Rung Động [Bhavaṅga Calana] và Hữu Phần Dứt Dòng [Bhavaṅgupaccheda]).

Chỉ khi những Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) này dừng lại, thời Danh Pháp Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana Nāma Dhamma) mới có thể sanh. Nói cách khác, Danh Pháp Hữu Phần hỗ trợ Danh Pháp Ý Môn Hướng sau khi đã diệt, nhờ vậy Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) mới có thể sanh lên vậy. Sự hỗ trợ như thế đã được nói tới như 'hỗ trợ bằng sức mạnh của Vô Gian Duyên Lực (Anantara Satti) (Vô Gian Duyên Lực: tức hỗ trợ bằng cách nối nhau sinh diệt)'. Do đó, Ý Xúc Trong Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) cũng giúp đỡ hỗ trợ cho Danh Pháp Trong Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana Nāma Dhamma) vốn bao gồm Thọ Uẩn trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā). Đó là lý do vì sao Ý Xúc Trong Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) cũng là nhân của Thọ Uẩn trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā).

Thêm nữa, trong nhóm mười hai Danh Pháp Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana Nāma Dhamma) có Xúc. Đó là Ý Xúc trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa). Chỉ khi Xúc do kết nối giữa trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên) và Thức, thời nhóm danh pháp Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Nāma Dhamma) mới có thể sanh. (Hãy lưu ý rằng đối với các trường hợp khác phương pháp cũng tương tự như vậy). Do đó, hai loại Xúc (Phassa) đã được trình bày. Ý Xúc Trong Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) là Vô Gian Nhân (Anantara), trong khi Ý Xúc trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa) là nhân đồng sanh (Sahajāta), hỗ tương (Aññamaña), y chỉ (Nissaya)... Mặc dù chỉ Xúc được đề cập, song cần phải hiểu rằng nó đã hàm ý toàn nhóm Nāma Dhamma (Danh Pháp) trong đó Xúc là nổi bật mà thôi. Nếu trừ quả (Thọ Quả) ra khỏi mười hai Nāma Dhamma trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana), thời mười một Danh Pháp còn lại là Ý Xúc trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa).

Điều này phù hợp với lời dạy “yampidaṃ manosamphassa paccayā uppajjati vedayitam sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukkhaṃ vā tampi aniccaṃ...” trong Kinh Āditta Pariyāya Sutta và “samphassā mudayā vedanā samudayo”.

Manodvārāvajjana Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn Trong Ý Môn Hướng)

1) Vatthu [năm loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) = 46 loại sắc] là nhân; Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên)] là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc trong Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc trong Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa) (12 -saññā = 11) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.

Manodvārāvajjana Saṅkhārakkhandhā (Cetanā – cách thứ nhất)

1) Vatthu [Năm loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) = 46 loại sắc] là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa) (12 – cetanā = 11) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Manodvārāvajjana Saṅkhārakkhandhā (9 Nāma Dhamma, cách thứ hai)

1) Vatthu [Năm loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) = 46 loại sắc] là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên)] là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn (Nāma Khandhā) còn lại là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Manodvārāvajjana Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Ý Môn Hướng)

1) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thức Uẩn (Viññānakkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc (Nāmarūpa) là nhân, Thức Uẩn (Viññānakkhandhā) là quả.

[Trong trường hợp này Danh (Nāma) có nghĩa là mười một tâm sở; Sắc (Rūpa) là Sắc Vật (Vatthu Rūpa) và Sắc Đối Tượng vốn là một phần của trạng thái hiện hữu mới.]

Pañcakkhandhā Bhava Nikantika Lobha Javana (Năm Uẩn Trong Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh)

1) Sắc Vật [Năm loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) = 46 loại sắc] vốn hiện hữu trong Hadaya (trái tim) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Thọ (Vedanā) hiện hữu trong Javana (Tốc Hành Tâm) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Tưởng (Saññā) hiện hữu trong Javana (Tốc Hành Tâm) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Tư (Cetanā) hiện hữu trong Javana (Tốc Hành Tâm) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất);

Các tâm sở (Cetasika) còn lại hiện hữu trong Javana là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Thức (Viññāṇa) hiện hữu trong Javana (Tốc Hành Tâm) là Thức Uẩn (Viññānakkhandhā).

[Lưu ý: Nhóm Danh Pháp Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh (Bhava Nikantika Lobha Javana Nāma Dhamma) này là nhóm Lobha - Ditthi Nāma Dhamma, tức nhóm Danh Pháp Tham – Tà Kiến. Chúng có thể sanh như 20 hay 19 hay 22 hay 21 Danh Pháp tùy theo. Trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) của cách thứ hai, nó có thể là 17 hay 16 hay 19 hay 18 Danh Pháp (Nāma Dhamma) tùy theo. Sau khi đã liên kết những mối tương quan nhân quả, hãy phân biệt Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) vốn là căn cứ hay vật (Vatthu) của Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh (Bhava Nikantika Lobha Javana) này theo như cách đã làm trong Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) của Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana).

Bhava Nikantika Lobha 1st Javana (Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh Thứ Nhất) – Tho Uẩn (Vedanākkhandhā)

- 1) Vatthu (5 = 46 trong Hadaya) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng [trạng thái hiện hữu mới (Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên)] là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tốc Hành (Javana Manosamphassa) (20 - vedanā = 19) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) (12) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.

[Lưu ý: Trong trường hợp này Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) có nghĩa là tác ý một cách sai lầm như (mong cầu) ‘kiếp sống một người nữ’ hay ‘kiếp sống một người nam’. Nếu biết trạng thái hiện hữu mới có đạt được cũng chỉ là Danh Sắc (Nāma Rūpa) hay chỉ là ‘các nhân và các quả’ hay ‘Vô Thường - Anicca’ hay ‘Khổ - Dukkha’ hay ‘Vô Ngã - Anatta’, thời cái biết đó là cái biết đúng. Đó là Như Lý Tác ý (Yoniso Manasikāra). Ngược lại, đã không biết và tác ý đúng mà còn tác ý (mong cầu) ‘kiếp sống của người nữ’ hay ‘kiếp sống của người nam’ thì đó là Ayoniso Manasikāra (Tác Ý Không Như Lý). Hãy lưu ý rằng chính Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana) khởi lên ngay trước Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh (Bhava Nikantika Lobha Javana), hay nói cách khác, **tâm sở thắng giải** hay **quyết định** (Adhimokkha Cetasika) vốn là một phần của nhóm Danh Pháp trong Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana) đó được gọi là Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) hay Yoniso Manasikāra (Tác Ý Như Lý). Ở đây, chính sự quyết định sai lầm của tâm sở quyết định (Adhimokkha) như ‘kiếp sống của người nam’ hay ‘kiếp sống của người nữ’ là Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý). Vì quyết định hay thắng giải (Adhimokkha) không thể khởi lên một mình mà chỉ có thể khởi sanh cùng với các Pháp Tương Ứng (Sampayutta Dhamma), nên hãy nhớ rằng trong trường hợp này ‘12’ Danh Pháp (Nāma Dhamma) - vốn là tâm sở quyết định cùng với các pháp tương ứng - được nói đến như Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý). Phi Như Lý Tác Ý là một nhân gần để tạo ra Tốc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana).

Bhāva Nikantika Lobha 1st Javana (Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh Thứ Nhất) - Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn)

- 1) Vatthu (5 = 46 trong Hadaya) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng (trạng thái hiện hữu mới [Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên]) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Trong Tốc Hành (Javana Manosamphassa) (20 - saññā = 19) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.
- 4) Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) (12) là nhân, Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā) là quả.

Bhāva Nikantika Lobha 1st Javana (Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh Thứ Nhất) – Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (Cetanā - cách thứ nhất)

- 1) Vatthu (5 = 46 trong Hadaya) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng (trạng thái hiện hữu mới [Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên]) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) là quả.

3) (1) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Trong Tốc Hành (Javana Manosamphassa) (20 - cetanā = 19) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

4) Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) (12) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Bhāva Nikantika Lobha 1st Javana (Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh thứ nhất) – Saṅkhāra-kkhandhā (Hành Uẩn) (Cetana - cách thứ hai)

1) Vatthu (5 = 46 trong Hadaya) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

2) Đối tượng (trạng thái hiện hữu mới [Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên]) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn (Nāma-kkhandha) còn lại là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

4) Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) (12) là nhân, Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Bhāva Nikantika Lobha 1st Javana (Tốc Hành Tâm Tham Mong Muốn Tái Sanh Thứ Nhất) – Viññāna-kkhandhā (Thức Uẩn)

1) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thức Uẩn (Viññāna-kkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc (Nāmarūpa) là nhân, Thức Uẩn (Viññāna-kkhandhā) là quả.

3) Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) (12) là nhân, Thức Uẩn (Viññāna-kkhandhā) là quả.

('Nāma' có nghĩa là 19 tâm sở đi kèm hoặc tùy theo; 'Rūpa' có nghĩa là Vatthu Rūpa [5 = 46] và Sắc Đối Tượng.)

Bhāva Nikantika Lobha 2nd Javana – Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā)

1) Vatthu (5 = 46 trong Hadaya) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā) là quả.

2) Đối tượng (trạng thái hiện hữu mới [Ārammaṇa - Cảnh Sở Duyên]) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc của Tốc Hành Thứ Nhất (1st Javana Manosamphassa) (20) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā) là quả

(iii) Ý Xúc của Tốc Hành Thứ Hai (2nd Javana Manosamphassa) (20 - vedanā = 19) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā) là quả.

4) Ayoniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) (12) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanā-kkhandhā) là quả.

[Lưu ý: Vì Tốc Hành Tâm trước hỗ trợ Tốc Hành Tâm sau; hay nói cách khác, vì tâm trước hỗ trợ tâm sau bằng Vô Gian Duyên Lực (Anantara Paccaya Satti), nên Tốc Hành Tâm thứ nhất được trình bày như nhân của Tốc Hành Tâm thứ hai trong phần 3 (ii) ở trên. Cũng ghi nhớ rằng đối với các Danh Uẩn còn lại và các Tốc Hành Tâm còn lại cách thức cũng giống nhau.]

Những Điểm Quan Trọng

Tiếp theo tiến trình (Vīthi) này, Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) có thể xuất hiện tùy theo các điều kiện. Cần hiểu rằng, sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả, sự phân biệt Năm Uẩn của từng sát-na tâm trong Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) được dựa trên phương pháp dành cho sự phân biệt theo **hàng (line) cảnh pháp (dhammārammaṇa)**. Sau khi các căn đã hoàn tất, Tiến Trình Ngũ Môn (Pañcadvāra Vīthi) và Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) tùy theo đó sẽ khởi lên trong suốt cả đời người. Đối với hàng Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả của chúng, phương pháp phân biệt sẽ được trình bày theo ví dụ sau:

Sắc Do Vật Thực Sanh (Āhāraja Rūpa) có thể bắt đầu sanh khi thức ăn do người mẹ ăn vào truyền đến bào thai. Do đó, sự phân biệt các nhân và các quả trong Ngũ Uẩn Hữu Phần (Bhavaṅga Pañca Khandhā) sẽ được trình bày lại. Sáu loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), đó là năm mươi bốn loại sắc trong Hadaya, nơi đây Hữu Phần (Bhavaṅga), sẽ được phân biệt lát nữa, nương vào là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

Bhavaṅga Pañcakkhandhā (Năm Uẩn Hữu Phần)

1) Căn cứ hay vật của Hữu Phần (Bhavaṅga) hiện đang phân biệt nằm trong Hadaya (trái tim), tức sáu loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa = 54 loại sắc) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā). Nếu đối tượng của Bhavaṅga là Sắc Pháp (Rūpa Dhamma), thời cũng phải phân biệt luôn cả Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) này.

2) Vedanā trong 34 Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Saññā trong 34 Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Cetanā (Tư) trong 34 Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) (cách thứ nhất),

31 tâm sở còn lại trong 34 Danh Pháp Hữu Phần (Bhavaṅga Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhāra-kkhandhā) (cách thứ hai)

Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Nghiệp [Kammaja Rūpa]) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Nghiệp [Kammaja Rūpa]) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Nghiệp [Kammaja Rūpa]) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Nghiệp [Kammaja Rūpa]) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Nghiệp [Kammaja Rūpa]) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Tâm (Citta) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Do Tâm Sanh [Cittaja Rūpa]) là quả.

6) Thời tiết (Utu) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Do Thời Tiết Sanh [Utujā Rūpa]) là quả.

7) Vật thực (Āhāra) là nhân, Bhavaṅga Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Hữu Phần ở đây là Sắc Do Vật Thực Sanh [Āhāraja Rūpa]) là quả.

Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

5) Nghiệp Lực (Kamma Satti) = Hành (34) là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Vatthu [6 loại Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa) = 54 loại sắc] là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

6) Đối tượng (= ———) là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

7) Xúc (Phassa):

(i) Bhavaṅga Manosamphassa (34) hay Ý Xúc Hữu Phần 'đi trước' là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

(ii) Bhavaṅga Manosamphassa (34) hay Ý Xúc Hữu Phần 'theo sau' là nhân, Bhavaṅga Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Hữu Phần) là quả.

[Lưu ý: Bhavaṅga Manosamphassa (34) hay Ý Xúc Hữu Phần đi trước ở đây là Anantara Bhavaṅga (Vô Giác Hữu Phần) có mặt trước Bhavaṅga mà hành giả đang phân biệt. Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần 'theo sau' là Bhavaṅga mà hành giả đang phân biệt. Nếu Vedanā (Thọ) là quả, thời trừ Thọ đó đi (tức 34 - Vedanā = 33). Hãy ghi nhớ rằng trong Tướng Uẩn Hữu Phần (Bhavaṅga Saññākkhandhā),... phương pháp là như nhau.]

Bhavaṅga Saññākkhandhā (Tướng Uẩn Hữu Phần)

(Các nhân từ 1 đến 7 tương tự như cách phân biệt các nhân của Thọ Uẩn - Vedanākkhandhā)

8. Xúc (Phassa):

(i) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần 'đi trước' (34) là nhân, Bhavaṅga Saññākkhandhā (Tướng Uẩn Hữu Phần) là quả.

(ii) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần 'theo sau' (34 - cetanā = 33) là nhân, Bhavaṅga Saññākkhandhā (Tướng Uẩn Hữu Phần) là quả.

Bhavaṅga Saṅkhārakkhandhā (Cetanā - cách thứ nhất) - Hành Uẩn Hữu Phần

(Các nhân từ 1 đến 7 tương tự như cách phân biệt các nhân của Thọ Uẩn - Vedanākkhandhā)

8. Xúc (Phassa):

(i) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần 'đi trước' (34) là nhân, Bhavaṅga Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Hữu Phần) là quả.

(ii) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần 'theo sau' (34 - cetanā = 33) là nhân, Bhavaṅga Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Hữu Phần) là quả.

Bhavaṅga Saṅkhārakkhandhā (được xem như 31 cetasika – cách thứ hai)

(Các nhân từ 1 đến 7 cũng như trước)

8. Xúc (phassa):

(i) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần đi trước (34) là nhân, Bhavaṅga Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Hữu Phần) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn (Nāma Khandhā) còn lại là nhân, Bhavaṅga Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Hữu Phần) là quả.

Bhavaṅga Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Hữu Phần)

(Các nhân từ 1 đến 5 giống như trên)

6. Xúc (Phassa):

(i) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần đi trước (34) là nhân, Bhavaṅga Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Hữu Phần) là quả.

(ii) Danh Sắc (Nāmarūpa) là nhân, Bhavaṅga Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Hữu Phần) là quả.

['Nāma' ở đây là 33 tâm sở (cetasika) đi kèm; 'Rūpa' là Sắc Vật (Vatthu Rūpa) và Sắc Đối Tượng (nếu phù hợp)].

Rūparamma (Cảnh Sắc): Pañcadvārāvajjana Pañcakkhandhā (Năm Uẩn Ngũ Môn Hướng)

1) 54 loại sắc trong Hadaya vốn là căn cứ của Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Vedanā (Thọ) trong 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Saññā (Tưởng) trong 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Cetanā (Tu) trong 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất).

8 tâm sở (Cetasika) còn lại trong 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Viññāṇa (Thức) trong 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Pañcadvārāvajjana (= Tác Ý³) Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Kammaja Rūpa (Sắc Do Nghiệp Sanh) = 30] là quả.

2) Ái (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Kammaja Rūpa (Sắc Do Nghiệp Sanh) = 30] là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Kammaja Rūpa (Sắc Do Nghiệp Sanh) = 30] là quả.

4) Hành (34) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Kammaja Rūpa (Sắc Do Nghiệp Sanh) = 30] là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Kammaja Rūpa (Sắc Do Nghiệp Sanh) = 30] là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Tâm (Citta) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Cittaja Rūpa (Sắc Do Tâm Sanh)] là quả.

2) Thời tiết (Utu) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Utujja Rūpa (Sắc Do Thời Tiết Sanh)] là quả.

3) Vật thực (Āhāra) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) [Āhāraja Rūpa (Sắc Do Vật Thực Sanh)] là quả.

Pañcadvārāvajjana (= Tác Ý) Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Vatthu = Hadaya Vatthu (6 = 54) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [= Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

3) Xúc (Phassa):

(i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Manosamphassa) (11- vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

Pañcadvārāvajjana (= Tác Ý) Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn Ngũ Môn Hướng)

---

³ Tác ý: Có ba loại tác ý:

1. Tác ý kể như nhân căn bản cho đối tượng (Ārammaṇa Paṭipādaka Manasikāra), tức tâm sở tác ý.

2. Tác ý kể như nhân căn bản cho tiến trình tâm (Vīthi Paṭipādaka Manasikāra), tức Ngũ Môn Hướng Tâm (Pañcadvārāvajjana) trong tiến trình ngũ môn (Pañcadvārāvīthi).

3. Tác ý kể như nhân căn bản cho Tốc Hành Tâm (Javana Paṭipādaka Manasikāra), tức Ý Môn Hướng tâm (Manodvārāvajjana) trong tiến trình ý môn (Manodvārāvīthi) và Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) trong tiến trình ngũ môn.

Ba nhân hiện tại:

1) Vatthu = Hadaya Vatthu (6 = 54) là nhân, Tưởng Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Saññākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Tưởng Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Saññākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Tưởng Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Saññākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Manosamphassa) (11 - saññā = 10) là nhân, Tưởng Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Saññākkhandhā) là quả.

Pañcadvārāvajjana (= Tác ý) Sañkhārakkhandhā (Cetanā - cách thứ nhất) (Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Vatthu = Hadaya Vatthu (54) là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Manosamphassa) (11- cetanā = 10) là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

Pañcadvārāvajjana (= Tác Ý) Sañkhārakkhandhā (8 cetasika - cách thứ hai) (Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Vatthu = Hadaya Vatthu (54) là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn (Nāma Khandhā) còn lại là nhân, Hành Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Sañkhārakkhandhā) là quả.

Pañcadvārāvajjana (= Tác Ý) Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Hai nhân hiện tại:

1) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thức Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Viññānakkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc (Nāma Rūpa) là nhân, Thức Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Viññānakkhandhā) là quả.

('Nāma' ở đây là 10 tâm sở đi kèm, 'Rūpa' là Hadaya Vatthu (54) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa).

Rūpārammaṇa (Cảnh Sắc = Màu): Cakkhu Viññāna (Nhãn Thức) Pañcakkhandhā (Năm Uẩn).

1) Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) vốn là Nhãn Vật (Cakkhu Vatthu) (6 = 54 loại sắc) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Vedanā (Thọ) trong 8 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Nhãn Thức (Cakkhu Viññāna) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Saññā (Tưởng) trong 8 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Nhãn Thức (Cakkhu Viññāna) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Cetanā (Tư) trong 8 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất).

5 tâm sở còn lại trong 8 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Viññāṇa (Thức) trong 8 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Cakkhu Viññāṇa Rūpakkhandhā (Sắc Uẩn Nhãn Thức)

Năm nhân quá khứ

1) Vô Minh (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Kammaja Rūpa [Sắc Do Nghiệp Sanh = 30]) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Kammaja Rūpa [Sắc Do Nghiệp Sanh = 30]) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Kammaja Rūpa [Sắc Do Nghiệp Sanh = 30]) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Kammaja Rūpa [Sắc Do Nghiệp Sanh = 30]) là quả.

5) Nghiệp Lực = Saṅkhāra (34) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Kammaja Rūpa [Sắc Do Nghiệp Sanh = 30]) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Tâm là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Cittaja Rūpa [Sắc Do Tâm Sanh]) là quả.

2) Thời tiết (Utu) là nhân, Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā) (Utuja rūpa [Sắc Do Thời Tiết Sanh]) là quả.

3) Vật thực (Āhāra) là nhân, (Āhāraja Rūpa [Sắc Do Vật Thực Sanh]) là quả.

Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Nhãn Thức)

Năm nhân quá khứ

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Saṅkhāra (=34) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Năm nhân hiện tại:

1) Vatthu = Cakkhu Vatthu (Nhãn Vật: con mắt) (54) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) Cakkhusamphasa (Nhãn Xúc [8 - vedanā = 7]) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Āloka (ánh sáng) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Manasikāra (tác ý = 11) là nhân, Thọ Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Manasikāra: ở đây có nghĩa là tác ý. Nó là ngũ môn hướng (Pañcadvārāvajjana) đến đối tượng (Cảnh Sắc - Rūpārammaṇa), được gọi là Vīthi Paṭipādaka Manasikāra trong Chú Giải Vi Diệu Pháp. Nó là nhân căn bản của các tiến trình tâm mà nhiệm vụ là chú ý đến và bắt lấy đối tượng để cho các tiến trình tâm theo đó khởi lên. (Xem lại phần ghi chú cuối trang ở trên).

Ākoka: ánh sáng. Có bốn loại ánh sáng: (i) ánh sáng của mặt trăng, (ii) ánh sáng của mặt trời, (iii) ánh sáng của lửa và (iv) ánh sáng của trí tuệ đề cập trong bài Kinh Ánh Sáng (Ābhā Sutta) của Tăng Chi Bộ Kinh,... Vào lúc ngồi thiền với mắt nhắm, ánh sáng của trí tuệ đặc biệt quan trọng hơn. Không có ánh sáng trí tuệ thời không thể phân biệt hay thấy được các Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), màu của Tổng Hợp Sắc (Rūpa Kalāpa), các Sắc Pháp Chân Đế (Paramattha Rūpa Dhamma), Danh Pháp Chân Đế (Paramattha Nāma Dhamma). Khi chưa phải thời phát sanh trí tuệ Minh Sát (Vipassana) hay khi không phải lúc tu tập thiền chỉ (Samatha Bhāvanā) và thiền Minh Sát (Vipassanā Bhāvanā), nếu thấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) bằng mắt thường, thì một trong ba loại ánh sáng này (i) ánh sáng của mặt trăng, (ii) ánh sáng của mặt trời, (iii) ánh sáng của lửa là nhân của nhóm Danh Pháp Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Nāma Dhamma). Mặc dù khi đề cập đến bốn nhân cho Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa), Chú Giải Aṭṭhasālinī không nói đến Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa). Song, theo lời dạy của Đức Phật: ‘Phassasamudayā vedanāsamudayo (Xúc tập khởi, Thọ tập khởi hay khi Xúc sanh khởi thì Thọ sanh khởi)’ (Tương Ưng Vol. 2 -p 49); như vậy cộng thêm Nhãn Xúc (Cakkhusamphasa), năm nhân hiện tại được trình bày ở đây.

Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn Nhãn Thức)

Năm nhân quá khứ

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Saṅkhāra (=34) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.

Năm nhân hiện tại:

- 1) Vatthu = Cakkhu Vatthu (Nhãn Vật: con mắt) (54) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 3) Nhãn Xúc (Cakkhusamphasa [8 - saññā = 7]) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 4) Āloka (ánh sáng) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.
- 5) Manasikāra (tác ý = 11) là nhân, Tưởng Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saññākkhandhā) là quả.

Cakkhu Viññāṇa Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Nhãn Thức)

(Cách thứ nhất)

Các nhân quá khứ và hiện tại tương tự như các nhân của Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Chỉ có:

- 3) Nhãn Xúc (Cakkhusamphasa [8 - cetanā = 7]) là nhân, Hành Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Cakkhu Viññāṇa Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Nhãn Thức)

(Được xem như 5 cetasika - cách thứ hai)

Các nhân quá khứ và các nhân hiện tại tương tự như các nhân của Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Chỉ có:

- 3) Ba Danh Uẩn (Nāma Khandhā) còn lại là nhân, Hành Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Cakkhu Viññāṇa Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Nhãn Thức)

Các nhân từ 1 đến 5 tương tự như các nhân của Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

Ba nhân hiện tại:

1) Nāma Rūpa (Danh Sắc) là nhân, Thức Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Viññāṇakkhandhā) là quả.

2) Āloka (ánh sáng) là nhân, Thức Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Viññāṇakkhandhā) là quả.

3) Manasikāra (Tác Ý = 11) là nhân, Thức Uẩn Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa Viññāṇakkhandhā) là quả.

'Nāma' hay Danh ở đây là 7 tâm sở đi kèm; 'Rūpa' = Vatthu Rūpa (Sắc Vật) và Rūpārammaṇa (Sắc Cảnh Sắc).

(Xúc [Phassa], được kể trong 7 tâm sở đi kèm).

Rūparamma (Hàng Màu): Sampaticchana⁴ Pañcakkhandhā (Năm Uẩn Trong Tiếp Thọ Tâm)

1) 54 loại bao gồm trong Ý Vật (Hadaya Vatthu) của Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Vedanā (Thọ) trong 11 Danh Pháp của Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Saññā (Tưởng) trong 11 Danh Pháp của Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Cetanā (Tự) trong 11 Danh Pháp của Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana) là Hành Uẩn (Saṅkhāraakkhandhā) (cách thứ nhất).

8 tâm sở còn lại trong 11 Danh Pháp của Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana) là Hành Uẩn (Saṅkhāraakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Viññāṇa (Thức) trong 11 Danh Pháp của Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Phân biệt Sắc Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Rūpakkhandhā) y như cách phân biệt Ngũ Môn Hương (Rūpakkhandhā của Pañcadvārāvajjana) vậy.

Sampaticchana Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Tiếp Thọ)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

4)

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại

1) Vatthu = Hadaya Vatthu (54) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaticchana Manosamphassa) (11- vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

Sampaticchana Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn Tiếp Thọ)

Các nhân tương tự như ở Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Riêng:

⁴ Sampaticchana (tiếp thọ, tiếp thu): là trạng thái tâm tiếp nhận ngũ trần (sắc, thính, hương, vị và xúc)

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Tưởng Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saññākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaticchana Manosamphassa) (11 - saññā = 10) là nhân, Tưởng Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saññākkhandhā) là quả.

Sampaticchana Saṅkhāraakkhandhā (Hành Uẩn Tiếp Thọ) (Cetanā – cách thứ nhất)

Các nhân quá khứ và hiện tại tương tự như của Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Chỉ có:

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhāraakkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaticchana Manosamphassa) (11 - cetanā = 10) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhāraakkhandhā) là quả.

Sampaticchana Saṅkhāraakkhandhā (Hành Uẩn Tiếp Thọ) (8 cetasika - cách thứ hai)

Các nhân quá khứ và hiện tại tương tự như của Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Còn:

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhāraakkhandhā) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn (Nāma Khandhā) còn lại là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhāraakkhandhā) là quả.

Sampaticchana Viññānaakkhandhā (Thức Uẩn Tiếp Thọ)

Phân biệt năm nhân quá khứ từ 1 đến 5 như ở Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Còn lại:

1) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Viññānaakkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc Tiếp Thọ (Sampaticchana Nāma Rūpa) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Viññānaakkhandhā) là quả.

Rūpārammaṇa (Hàng Màu): Santīraṇa⁵ (Suy Xét, Suy Đạc) Pañcakkhandhā

Sắc Uẩn:

1) 54 loại sắc (Rūpa) cùng với Hadaya Vatthu (Ý Vật) của Santīraṇa và Rūpārammaṇa (Cảnh Sắc) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Thọ (Vedanā) trong 12 danh pháp của Tâm Suy Xét (Nāma Dhamma Santīraṇa) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Tưởng (Saññā) trong 12 danh pháp của Tâm Suy Xét (Nāma Dhamma Santīraṇa) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Tư (Cetanā) trong 12 danh pháp của Tâm Suy Xét (Nāma Dhamma Santīraṇa) là Hành Uẩn (Saṅkhāraakkhandhā) (cách thứ nhất).

9 tâm sở còn lại trong 12 danh pháp của Tâm Suy Xét (Nāma Dhamma Santīraṇa) là Hành Uẩn (Saṅkhāraakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Viññāṇa (Thức) trong 12 danh pháp của Tâm Suy Xét (Nāma Dhamma Santīraṇa) là Thức Uẩn (Viññānaakkhandhā).

Lưu ý: Nếu là Thọ Hỷ (Somanassa Vedanā) trong Suy Xét Tâm (Santīraṇa), thời có 12 danh pháp (Nāma Dhamma); vì có Hỷ (Pīti) đi kèm. Tuy nhiên, nếu đó là Thọ Xả (Upekkhā Vedanā), thời chỉ có 11 danh pháp (Nāma Dhamma); vì Hỷ (Pīti) không đi kèm. Nếu Hỷ (Pīti) đi kèm trong Tốc Hành Tâm (Javana) thời nó cũng đi kèm trong Suy Xét Tâm (Santīraṇa). Hãy phân biệt Sắc Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Rūpakkhandhā) theo như cách của Sắc Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvāravajjana Rūpakkhandhā).

Santīraṇa Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Suy Xét)

Năm nhân quá khứ

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

⁵ Santīraṇa (Suy Xét, Suy Đạc Tâm): là trạng thái tâm xem xét đối tượng mà tâm Tiếp Thọ vừa nhận lãnh.

- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại

- 1) Vatthu = Hadaya Vatthu (54) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11 hay 10, tức 12 -vedanā = 11 hay 11 - vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Santīraṇa Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn Suy Xét)

Phân biệt các nhân từ 1 đến 7 như trong Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Còn:

- 3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Tưởng Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saññākkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11) là nhân, Tưởng Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saññākkhandhā) là quả.
(iii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (11 hay 10, tức 12 - saññā = 11 hay 11 - saññā = 10) là nhân, Tưởng Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saññākkhandhā) là quả.

Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Suy Xét) (Cetanā - cách thứ nhất)

Phân biệt các nhân từ 1 đến 7 như trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā). Còn:

- 3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11) là nhân, Hành Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.
(iii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (11 hay 10, tức 12 - saññā = 11 hay 11 - saññā = 10) là nhân, Hành Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā (Hành Uẩn Suy Xét) (9 hay 8 cetasika - cách thứ hai)

Phân biệt các nhân từ 1 đến 7 như trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā). Riêng:

- 3)(i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11) là nhân, Hành Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.
(iii) Ba Danh Uẩn (Nāmakhandhā) còn lại là nhân, Hành Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Santīraṇa Viññānakkhandhā (Thức Uẩn Suy Xét)

Phân biệt các nhân từ 1 đến 7 như trong Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā). Còn:

- * (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Viññānakkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11) là nhân, Thức Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Viññānakkhandhā) là quả
* Danh Sắc Suy Xét (Santīraṇa Nāma Rūpa) là nhân, Thức Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Viññānakkhandhā) là quả.

Ở đây Nāma chính là các tâm sở đi kèm. Nếu nó là Thọ Hỷ (Somanassa) thời 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma); nếu nó là Thọ Xả (Upekkhā) thời 10 Danh Pháp.

‘Sắc’ ở đây là Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) cùng với 54 loại sắc và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa).

Rūpārammaṇa (Hàng Màu): Voṭṭhabbana⁶ Pañcakkhandhā

1) 54 loại sắc vốn bao gồm Ý Vật (Hadaya Vatthu) của Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Vedanā (Thọ) trong 12 Danh Pháp của Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Saññā (Tưởng) trong 12 Danh Pháp của Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Cetanā (Tư) trong 12 Danh Pháp của Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất).

Và 9 tâm sở còn lại trong 12 Danh Pháp của Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Viññāṇa (Thức) trong 12 Danh Pháp của Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

[Lưu ý: Phân biệt Sắc Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Rūpakkhandhā) tương tự như trong Sắc Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Rūpakkhandhā) vậy. Vì Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm) không phải do các nhân quá khứ tạo ra mà chỉ là một Tâm Duy Tác (Kiriya Citta), nên không có nhân quá khứ cho bốn Danh Uẩn trong Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana). Và vì chúng được tạo ra bởi các nhân hiện tại, nên chúng chỉ có các nhân hiện tại.]

Voṭṭhabbana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Xác Định)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (Sắc Ý Vật = 54) là nhân, Thọ Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 hay 11) là nhân, Thọ Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Xác Định (Voṭṭhabbana Manosamphassa) (12 - Vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Vedanākkhandhā) là quả.

Voṭṭhabbana Saññākkhandhā (Tưởng Uẩn Xác Định)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Tưởng Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Saññākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Tưởng Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Saññākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Tưởng Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Saññākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 hay 11) là nhân, Tưởng Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Saññākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Xác Định (Voṭṭhabbana Manosamphassa) (12 - saññā = 11) là nhân, Tưởng Uẩn Xác Định (Voṭṭhabbana Saññākkhandhā) là quả.

⁶ Voṭṭhabbana (Xác Định Tâm): là trạng thái tâm xác định đối tượng tốt, xấu ...

Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā (Hành Uẩn Xác Định) (Cetanā – cách thứ nhất)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 hay 11) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Xác Định (Votthabbana Manosamphassa) (12 - Cetanā = 11) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā (9 cetasika - cách thứ hai)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (Sắc Ý Vật = 54) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 hay 11) là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

(iii) Ba Danh Uẩn còn lại là nhân, Hành Uẩn Xác Định (Votthabbana Saṅkhāra-kkhandhā) là quả.

Votthabbana Viññāna-kkhandhā (Thức Uẩn Xác Định)

Hai nhân hiện tại:

1) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn Xác Định (Votthabbana Viññāna-kkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 hay 11) là nhân, Thức Uẩn Xác Định (Votthabbana Viññāna-kkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc Xác Định (Votthabbana Nāma Rūpa) là nhân, Thức Uẩn Xác Định (Votthabbana Viññāna-kkhandhā) là quả.

Ở đây, ‘Nāma’ là 11 tâm sở (cetasika) đi kèm với Votthabbana.

‘Rūpa’ = Hadaya Vatthu Rūpa (Sắc Ý Vật) cùng với 54 loại sắc và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa).

Javanapatipāḍaka Manasikāra (Tác Ý Kế Như Nhân Căn Bản Cho Túc Hành Tâm)

Nếu sự xác định của Votthabbana trên đối tượng là thuộc loại: ‘khả ái (iṭṭha)’ hay ‘không khả ái (aniṭṭha)’... thời - do là Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) - Túc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana) sẽ khởi lên hợp theo đó. Tuy nhiên, Votthabbana trong Tiến Trình Ngũ Môn (Pañcadvāra Vīthi) thực sự ra không thể xác định đối tượng đó là khả ái, không khả ái, hay thường, lạc, ngã, tịnh... (iṭṭha, aniṭṭha, nicca, sukha, atta, subha...). Mà sau khi đã xác định trên đối tượng kế như khả ái, không khả ái, thường, lạc, ngã, tịnh... nhiều lần bằng các Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) đi trước, rồi — do sự sanh khởi của các Tiến Trình Ngũ Môn (Pañcadvāra Vīthi) theo sau được hỗ trợ bởi các Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) đi trước bằng sức mạnh của Thân Y Duyên (Upanissaya paccayasatti)⁷ — Votthabbana bao gồm trong những Tiến Trình Ngũ Môn (Pañcadvāra Vīthi) theo sau đó mới khởi lên như thể đang quyết định đối tượng đó là khả ái, không khả ái, thường, lạc, ngã, tịnh... mà thôi. Đây là Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra). Với Phi Như Lý Tác Ý đó như nhân

⁷Upanissaya paccayo, Thân Y Duyên, là sự trợ giúp bằng cách nương nhờ.

căn bản, Tốc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana) liền sanh khởi theo sau Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) ấy. Hơn nữa, nếu sự xác định của Xác Định Tâm (cho đối tượng đó) là thuộc loại Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) mà ở đây là màu hay Sắc Cảnh Sắc..., thời - vì nó là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra), Tốc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana) sẽ khởi lên tiếp theo sau Xác Định Tâm đó. Trong trường hợp này cũng vậy, Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) được gọi là **Tác Ý Kể Như Nhân Căn Bản Cho Tốc Hành Tâm**. (Abhidhamma Commentary Vol.1-p 177 bản tiếng Miến). Ở đây sự phân biệt trong các Tốc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana), sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả, vốn có Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) kể như nhân căn bản sẽ được trình bày trước.

(Đoạn giải thích trên được trích từ cuốn sách hướng dẫn mới trong khi đoạn giải thích sau đây được trích từ cuốn cũ dưới cùng tiêu đề)

Nếu sự xác định của Voṭṭhabbana quyết định nó là ‘thường, lạc, ngã, tịnh,...’, thời — do là Ayaniso Manasikāra (Phi Như Lý Tác Ý) nên Tốc Hành Tâm Bất Thiện sẽ khởi lên theo sau Voṭṭhabbana ấy. Nếu sự xác định của Voṭṭhabbana quyết định nó là Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa: Màu...), thời, do là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra), nên Tốc Hành Tâm Thiện sẽ khởi lên theo sau Voṭṭhabbana đó. Bởi lẽ ấy, Voṭṭhabbana được gọi là **Tác Ý Kể Như Nhân Căn Bản Cho Tốc Hành Tâm (Javana Paṭipāḍaka Manasikāra)**. Sự phân biệt trong Tốc Hành Tâm Thiện, sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả, vốn có nhân căn bản là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) sẽ được trình bày trước.

Rūpārammaṇa (Hàng Màu): Kusala 1st Javana Pañcakkhandhā

1) 54 loại sắc bao gồm Hadaya Vatthu (Ý Vật) của Tốc Hành Tâm thứ nhất, và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkkhandhā).

2) Thọ (Vedanā) trong 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Tưởng (Saññā) trong 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Tư (Cetanā) trong 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất).

31 tâm sở còn lại trong 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Thức (Viññāṇa) trong 34 Danh Pháp (Nāma Dhamma) của Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Lưu ý: Phân biệt Sắc Uẩn (Rūpakkkhandhā) trong Tốc Hành Tâm Thiện thứ nhất (1st Javana) như trong Sắc Uẩn Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana Rūpakkkhandhā). Vì các Danh Pháp Tốc Hành (Javana Nāma Dhamma) không phải do các nhân quá khứ tạo ra mà là được tạo ra bởi các nhân hiện tại, do đó trong Javana Nāma Dhamma không có các nhân quá khứ; chỉ có các nhân hiện tại hiện hữu mà thôi.

Mahākusala 1st Javana Vedanākkhandhā

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34 - vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thọ Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

Mahākusala 1st Javana Saññākkhandhā

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Tưởng Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Saññākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Tưởng Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Saññākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Tưởng Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Saññākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34 - saññā = 33) là nhân, Tưởng Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Saññākkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Tưởng Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Saññākkhandhā) là quả.

Mahākusala 1st Javana Sañkhārakkhandhā (cetanā - cách thứ nhất)

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34 – Cetanā = 33) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

Mahākusala 1st Javana Sañkhārakkhandhā (31 cetasika - cách thứ hai)

Bốn nhân hiện tại

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn còn lại là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Hành Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Sañkhārakkhandhā) là quả.

Mahākusala 1st Javana Viññānakkhandhā

1) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Viññānakkhandhā) là quả.

2) Nāma Rūpa là nhân, Thức Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Viññānakkhandhā) là quả.

3) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thức Uẩn trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Viññānakkhandhā) là quả.

‘ Nāma’ gồm 33 tâm sở đi kèm;

‘Rūpa’ ở đây là 54 loại sắc bao gồm Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa).

Lưu ý: Nếu có Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) trong Tốc Hành Tâm thời Hỷ (Pīti) không được kể trong đó; như vậy trừ Hỷ (Pīti) ra khỏi 34 Nāma trên, tùy trường hợp. Nếu không có Trí (Ñāṇa), thời trừ Trí (Ñāṇa). Nếu cả Trí (Ñāṇa) và Hỷ (Pīti) đều không bao gồm, thời trừ cả hai. Ngoại trừ Vedanā –

Saññā – Viññāṇa (Thọ - Tưởng - Thức) ra, các tâm sở còn lại, dù còn ít hay nhiều, được gọi là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā). Còn về Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana) – như Đức Phật đã dạy' trong Paṭṭhāna rằng: "Purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṃ pacchimānaṃ kusalānaṃ dhammānaṃ anantara paccayena paccayo..." (Paṭṭhāna Vol. 1 –p.3 bản tiếng Miến) — Tốc Hành Tâm đi trước là Vô Giác Duyên (Anantara) của Tốc Hành Tâm theo sau. Nói cách khác, "Yesaṃ yesaṃ dhammānaṃ ye ye dhammā uppajjanti cinta - cetasikā dhammā, te te dhammā tesāṃ dhammānaṃ anantarapaccayena paccayo" (Paṭṭhāna – Vol.1- p3 bản tiếng Miến). Theo lời dạy này: Tâm (Citta) đi trước [ở đây phải hiểu là nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) đi trước] là Vô Giác (Anantara) nhân của tâm đi sau (tức nhóm Danh Pháp theo sau). Hành giả cũng phải phân biệt Vô Giác Nhân trong Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana)... và các Đăng Ký Tâm (Tadālabana – còn gọi Thập Di, hay Tâm Mót). Nếu sự tình là như vậy, người ta có thể hỏi: "Không có Vô Giác Nhân cho Tốc Hành Tâm thứ nhất sao?". Có. Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) là Vô Giác Nhân cho Tốc Hành Tâm thứ nhất. Tuy nhiên, vì trong trường hợp này Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) được gọi là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra), nên nó không cần phải được nhắc lại nữa. Sau đây chỉ Thọ Uẩn thuộc Tốc Hành Đại Thiện Tâm thứ hai sẽ được trình bày như một ví dụ. Đối với các Danh Uẩn và những Tốc Hành Tâm còn lại, cũng như Đăng Ký Tâm (Tadālabana) hãy phân biệt dựa trên phương pháp này. Đừng quên rằng chỉ phân biệt sau khi đã tập hợp vào Năm Uẩn trong mỗi sát-na Tốc Hành Tâm, cũng như trong mỗi sát-na Đăng Ký Tâm (Tadālabana).

Mahākusala 2nd Javana Vedanākkhandhā

Bốn nhân hiện tại:

- 1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc trong Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc trong Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Manosamphassa) (34 – vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (=Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) là quả.

Cần hiểu rằng, trong phần (ii) của số 3) ở trên:

1) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Tốc Hành Tâm thứ ba (3rd Javana) là Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana).

2) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Tốc Hành Tâm thứ tư (4th Javana) là Tốc Hành Tâm thứ ba (3rd Javana).

3) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Tốc Hành Tâm thứ năm (5th Javana) là Tốc Hành Tâm thứ tư (4th Javana).

4) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Tốc Hành Tâm thứ sáu (6th Javana) là Tốc Hành Tâm thứ năm (5th Javana).

5) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Tốc Hành Tâm thứ bảy (7th Javana) là Tốc Hành Tâm thứ sáu (6th Javana).

6) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana) là Tốc Hành Tâm thứ bảy (7th Javana).

7) Vô Giác Nhân (Anantara) trong Đăng Ký Tâm thứ hai (2nd Tadālabana) là Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana).

Rūpārammaṇa (Màu): Tadālabana Pañcakkhandhā (Năm Uẩn trong Đăng Ký Tâm)

1) 54 loại sắc bao gồm Hadaya Vatthu (Ý Vật) của Đăng Ký Tâm hay Thập Di Tâm (Tadālabana) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Thọ (Vedanā) trong 34 Danh Pháp của Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadālabana 34 Nāma Dhamma) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Tưởng (Saññā) trong 34 Danh Pháp của Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadālabana 34 Nāma Dhamma) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Tư (Cetanā) trong 34 Danh Pháp của Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadālabana 34 Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất).

31 tâm sở (Cetasika) còn lại trong 34 Danh Pháp của Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadālabana 34 Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai).

5) Viññāṇa (Thức) trong 34 Danh Pháp của Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadālabana 34 Nāma Dhamma) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Ở đây cũng vậy, hãy phân biệt Sắc Uẩn Đăng Ký Tâm (Tadālabana Rūpakkhandhā) tương tự như cách Sắc Uẩn Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Rūpakkhandhā)

Mahā Vipāka 1st Tadālabana Vedanākkhandhā

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Vatthu = Hadaya Vatthu (Ý Vật) (54) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc trong Tốc Hành Tâm thứ bảy (7th Javana Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc trong Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Manosamphassa) (34 - Vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Vedanākkhandhā) là quả.

Đối với các Danh Uẩn còn lại, sự phân biệt cũng tương tự như Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) ngoại trừ những khác biệt sau:

Trong [số 3] (iii) Tưởng Uẩn của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Saññākkhandhā), nhân của nó là Ý Xúc trong Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Manosamphassa) (34 - Saññā = 33).

Trong [số 3] (iii) Hành Uẩn của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Saṅkhārakkhandhā), nhân của nó là Ý Xúc trong Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Manosamphassa) (34 - Cetanā = 33).

Trong [số 3] (iii) Thức Uẩn của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Viññāṇakkhandhā), nhân của nó là ba Danh Uẩn còn lại (Vedanā, Saññā, Viññāṇa).

Mahā Vipāka 1st Tadālabana Viññāṇakkhandhā

Phân biệt các nhân từ 1 đến 5 như trong Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā)

6) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadālabana Viññāṇakkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc trong Tốc Hành Tâm thứ 7 (7th Javana Manosamphassa) (34) là nhân, Thức Uẩn của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadāmbana Viññāṅkhandhā) là quả.

7) Danh Sắc của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadāmbana Nāma Rūpa) là nhân, Thức Uẩn của Đăng Ký Tâm thứ nhất (1st Tadāmbana Viññāṅkhandhā) là quả.

‘Nāma’ ở đây là 33 tâm sở đi kèm

‘Rūpa’ là Hadaya Vatthu Rūpa (Sắc Ý Vật) cùng với 54 loại sắc và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)

Nếu Đăng Ký Đại Quả Tâm (Mahā Vipāka Tadāmbana) thuộc về Thọ Xả (Upekkhā Vedanā) thời Hỷ (Pīti) không bao gồm, do vậy còn 33 Danh Pháp (Nāmadhamma). Nếu nó không đi kèm với Trí (Ñāṇa), thời do Trí không có mặt nên nó cũng là 33 Danh Pháp (Nāmadhamma). Nếu cả Trí và Hỷ đều không đi kèm thì nó là 32 Danh Pháp. Như vậy số lượng tâm sở đi kèm (Cetasika) khác nhau là tùy theo tâm đó thuộc thọ Hỷ (Somanasa) hay Xả (Upekkhā) hoặc tùy theo tâm đó có hợp với trí (Ñāṇasampayutta - Tương Ứng Trí) hay không hợp với trí (Ñāṇavippayutta - Bất Tương Ứng Trí). Trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) cách thứ hai số lượng của tâm sở có thể tăng hay giảm, tùy theo. Nếu Đăng Ký Tâm (Tadāmbana) đó là **Ahetuka Kusala Vipāka Upekkhāsantīraṇā Tadāmbana** (Tâm Đăng Ký Quan Sát Thọ Xả Quả Thiện Vô Nhân), thời có 11 Danh Pháp (Nāma Dhamma). Nếu đó là một tâm Đăng Ký Vô Nhân (Ahetuka Tadāmbana) thời số lượng của tâm sở trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) cách thứ hai có thể thay đổi. Hãy phân biệt dựa trên phương pháp này. Vì Vô Gian Nhân (Anantara) của Tadāmbana thứ hai là Tadāmbana thứ nhất, nên trong Ý Xúc (Manosamphassa) vốn là nhân số 3) (ii), số lượng của các Danh Pháp (Nāma Dhamma) có thể tùy theo, như 34 hoặc 33, hay 33 hoặc 32, hay 12 hoặc 11, hay 11. Hãy ghi nhớ trong tâm và phân biệt dựa trên phương pháp này.

Tiến Trình Ý Môn Lấy Cảnh Sắc Làm Đối tượng (Rūpārammaṇa Manodvāra Vīthi)

Phương pháp phân biệt những mối tương quan nhân quả trong Năm Uẩn của từng sát-na tâm trong Tiến Trình Nhân Môn Tốc Hành Thiện (Kusala Javana Cakkhuvāra Vīthi) sẽ được trình bày như một ví dụ ở đây. Dựa trên phương pháp này hành giả có thể phân biệt các nhân và quả trong các nhóm danh pháp thuộc Tiến Trình Nhân Môn Tốc Hành Thiện (Kusala Javana Cakkhuvāra Vīthi Nāma Dhamma) theo cách tương tự. Kế tiếp, theo sau Tiến Trình Nhân Môn (Cakkhuvāra Vīthi), khi các Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) đã khởi lên ở giữa, các Tiến Trình Tâm Ý Môn (Manodvāra Vīthi) vốn bắt lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng, khởi lên. Trong trường hợp này, phân biệt Năm Uẩn Hữu Phần (Bhavaṅga Pañcakkhandhā) y như cách phân biệt Năm Uẩn Hữu Phần đã đề cập trước đây. Chỉ Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā) của Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana) và Tốc Hành Tâm (Javana) sẽ được trình bày thêm như một ví dụ ở đây. Tập hợp của Năm Uẩn trong Ý Môn Hướng (Manodvāravajjana) cũng tương tự như tập hợp của Năm Uẩn trong Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana). Tập hợp của Năm Uẩn trong Tốc Hành Tâm (Javana) và Đăng Ký Tâm (Tadāmbana) cũng tương tự như tập hợp của Năm Uẩn trong Tốc Hành Của Tiến Trình Nhân Môn (Cakkhuvāra Vīthi Javana) và Đăng Ký Tâm (Tadāmbana).

Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Ý Môn)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Ý Môn (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Ý Môn (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Ý Môn (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Ý Môn (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa) (12 - vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn Ý Môn (Manodvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

Mahā Kusala 1st Javana Vedanākkhandhā

Bốn nhân hiện tại

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, 1st Javana Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất) là quả.

2) Đối tượng [Rūpārammaṇa (Cảnh Sắc)] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphasa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34 - vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

Mahā Kusala 2nd Javana Vedanākkhandhā

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphasa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(iv) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Manosamphassa) (34 - Vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

Phân biệt các Uẩn (Khandhā) còn lại cũng như các Tốc Hành Tâm (Javana) và Đăng Ký Tâm (Tadālabhāna) còn lại dựa trên phương pháp này. Có lẽ đến đây hành giả đã hiểu cách phân biệt này rồi.

Giải Thích

Yampidaṃ cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukhaṃ vā adukkhamasukhaṃ va (Sapaṃpayutta Nikāya – Vol.2 p. 248 bản tiếng Miến).

Cakkhusamphassapaccayā uppajjhāti vedayitanti cakkhusamphassaṃ mūlapaccayaṃ katvā uppannā sampatiṭṭhāna-santīraṇa-votthabbana-javanavedanā. Cakkhuvīññāṇasampayuttāya pana vattabbameva natthi. Sotadvārādivedanāpaccayādīsupi eseva nayo (Sapaṃpayutta Comentary-Vol.3 p.5)

Yampidaṃ manosamphassapaccayā uppajjati vedayitaṃ sukhaṃ vā dukhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā (Sapaṃpayutta Nikāya – Vol.2 p. 248 bản tiếng Miến).

Manosamphassoti bhavaṅgasahajāto samphasso. Vedayitanti javanasahajātā vedanā. Sahāvajjanena bhavaṅgasahajātāpi vaṭṭati yeva...

Yamidaṃ (= yampidaṃ) cakkhuphassapaccayā uppajjati vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ Viññāṇagataṃ (Majjhimā Nikāya – Vol.3 p. 325 bản tiếng Miến)

Yampidaṃ manosamphassapaccayā uppajjati vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāṇagataṃ (Majjhimā Nikāya – Vol.3 p. 326 bản tiếng Miến).

Sahāvajjanavedanāya pana vedanāya gahaṇe vattabbameva natthi (Sapaṃpayutta Subcomplementary Tika-Vol.2 p. 286)

Hợp theo đoạn Kinh Pāli cũng như Chú Giải và Phụ Chú Giải trên thì các Thọ (Vedanā) của Nhãn Thức Tâm (Cakkhu Viññāṇa), Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana), Suy Xét Tâm (Santīraṇa), Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana), Tốc Hành Tâm (Javana) và Đăng Ký Tâm (Tadālabhāna) sanh khởi có Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) kể như nhân căn bản là **Thọ Duyên Nhãn Xúc (Cakkhusamphassapaccayā Vedanā)**. Theo bản kinh trên, Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) không chỉ tạo ra Thọ (Vedanā) mà cả bốn Danh Uẩn: Thọ (Vedanā), Tưởng (Saññā), Hành (Saṅkhāra) và Thức (Viññāṇa) — Yamidaṃ = (yampidaṃ) cakkhuphassapaccayā uppajjati vedanāgataṃ saññāgataṃ saṅkhāragataṃ viññāṇagataṃ. Do đó, hãy lưu ý rằng Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) đi kèm Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa) hỗ trợ nhờ vậy bốn Danh Uẩn của mỗi tâm tương ứng - Nhãn Thức Tâm (Cakkhu Viññāṇa), Tiếp Thọ Tâm (Sampaticchana), Suy Xét Tâm (Santīraṇa), Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana), Tốc Hành Tâm (Javana) và Đăng Ký Tâm (Tadālabhāna) sanh khởi. Mặc dù Chú Giải đề cập rằng Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) hỗ trợ các Danh Pháp (Nāma Dhamma) do Nhãn Xúc tạo ra và nó chỉ hỗ trợ cùng tiến trình, đó là Tiến Trình Nhãn Môn (Cakkhudvāra Vīthi), song Chú Giải cũng không bác rằng — “Cakkhusamphassapaccayā vedanākkhandho atthi anupādinna anupādāniyo asaṃkiliṭṭha asaṃkilesiko avitakka avicāro” — Nhãn Xúc hỗ trợ tiến trình khác (như Tiến Trình Ý Môn [Manodvāra Vīthi]) vốn tiếp tục bắt lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) như là đối tượng. Vì sự hỗ trợ của Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) cho nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) trong cùng tiến trình (Tiến Trình Nhãn Môn [Cakkhudvāra Vīthi]) là tất nhiên. Chú Giải cũng đề cập rằng Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) hỗ trợ cho nhóm danh pháp Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi Nāma Dhamma group) nữa (Mūla Tīka - Vol 2, p.30). Việc nghiên cứu trên các thiền sinh sẽ hỗ trợ cho sự giải thích của Phụ Chú Giải. Hãy lưu ý rằng điều này cũng tương tự đối với Nhĩ Xúc (Sotasamphassa), đó là Nhĩ Xúc hỗ trợ cho cả Tiến Trình Nhĩ Môn (Sotadvāra Vīthi) và Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) vốn bắt lấy Cảnh Thanh hay Thanh Trần (Saddārammaṇa) làm đối tượng.

Ý Xúc (Manosamphassa): Xúc (Phassa) đi kèm với Hữu Phần (Bhavaṅga) gần Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana) và hỗ trợ cho Ý Môn Hướng bằng sức mạnh của Vô Gian (Anantara Satti) là Ý Xúc. Ý Xúc này cũng hỗ trợ để cho nhóm danh pháp trong Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi Nāma Dhamma), vốn là - Ý Môn Hướng Tâm (Manodvārāvajjana) – Tốc Hành Tâm (Javana) – Đăng Ký Tâm (Tadālabhāna) khởi lên. Nếu đó là Tiến Trình An chỉ (Appanā Vīthi), Ý Xúc hỗ trợ để cho Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana) và Tốc Hành Cận Định (Javana) cũng như An Chỉ Định (Appanā Javana) khởi lên. Do đó, nó được trình bày như, Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa), Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) và Ý Xúc Tương Ứng (Sampayutta Manosamphassa) hỗ trợ nhóm danh pháp Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi Nāma Dhamma) vốn bắt Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng. Trong Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana)..., các nhân Ý Xúc Vô Gian (Anantara Manosamphassa) được thêm vào.

Trường hợp như vậy, hãy phân biệt các nhân và các quả, sau khi đã thấy bằng trí tuệ những mối tương quan nhân quả giữa các nhân và các quả trong Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa), Ý Xúc Vô Gian (Anantara Manosamphassa) và Ý Xúc Tương Ứng Đồng Sanh (Sahajāta Sampayutta Manosamphassa) hỗ trợ các Danh Uẩn (Nāma Khandhā) thích hợp; cũng như trong sự hỗ trợ các nhóm Danh Pháp Ý Môn (Manodvārika Nāma Dhamma) vốn bắt lấy Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) như đối tượng, bằng Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa), Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa), Ý Xúc Vô Gian (Anantara Manosamphassa) và Ý Xúc Tương Ứng Đồng Sanh (Sahajāta Sampayutta Manosamphassa).

Đến đây, sự phân biệt các nhân và các quả bằng phương pháp Năm Uẩn (Pañcakkhandhā) trong mỗi sát-na tâm của các Tiến Trình Tốc Hành Tâm Bất Thiện qua Nhãn Môn và Ý Môn (Cakkhudvāra Akusala Javana Vīthi và Manodvāra Akusala Javana Vīthi) vốn bắt Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng sẽ được trình bày.

Rūpārammaṇa (Hàng Màu): Akusala Javana Vīthi

Trong các Tiến Trình Tốc Hành Tâm Bất Thiện của Nhãn Môn và Ý Môn (Cakkhudvāra Akusala Javana Vīthi và Manodvāra Akusala Javana Vīthi) vốn bắt Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) làm đối tượng, sự phân biệt các tâm Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana), Nhãn Thức (Cakkhu Viññāṇa), Tiếp Thọ (Sampaticchana), Suy Xét (Santīraṇa), Xác Định (Voṭṭhabbana), Đăng Ký (Tadālabhāna), Hữu Phần (Bhavaṅga), Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana)... gần giống với sự phân biệt các Tiến Trình Tốc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana Vīthi). Vì chỉ có một ít sự khác biệt trong Tốc Hành Tâm (Javana) mà thôi, ở đây nhóm 20 Danh Pháp (Nāma Dhamma) Tham - Tà Kiến (Lobha - Diṭṭhi) sẽ được trình bày như một ví dụ. Trong nhóm Danh Pháp Tốc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana Nāma Dhamma), giống như nhóm Danh Pháp Tốc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana Nāma Dhamma), chúng không có nhân quá khứ mà chỉ có các nhân hiện tại mà thôi.

Rūparamma (Hàng Màu): Lobha - Ditthi (Nhóm Tham - Tà Kiến) Javana Pañcakkhandhā

1) 54 loại sắc bao gồm Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) của Tốc Hành Tâm (Javana) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) là Sắc Uẩn (Rūpakkhandhā).

2) Thọ (Vedanā) trong 20 Danh Pháp Tốc Hành của nhóm Tham - Tà kiến (Lobha - Ditthi Javana 20 Nāma Dhamma) là Thọ Uẩn (Vedanākkhandhā).

3) Tưởng (Saññā) trong 20 Danh Pháp Tốc Hành của nhóm Tham - Tà kiến (Lobha - Ditthi Javana 20 Nāma Dhamma) là Tưởng Uẩn (Saññākkhandhā).

4) Tư (Cetanā) trong 20 Danh Pháp Tốc Hành của nhóm Tham - Tà kiến (Lobha - Ditthi Javana 20 Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ nhất)

17 tâm sở còn lại trong 20 Danh Pháp Tốc Hành của nhóm Tham - Tà kiến (Lobha - Ditthi Javana 20 Nāma Dhamma) là Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) (cách thứ hai)

5) Thức (Viññāṇa) trong 20 Danh Pháp Tốc Hành của nhóm Tham - Tà kiến (Lobha - Ditthi Javana 20 Nāma Dhamma) là Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā).

Hãy phân biệt Sắc Uẩn Tốc Hành Tâm (Javana Rūpakkhandhā) dựa trên những phương pháp đã trình bày trong Sắc Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvāravajjana Rūpakkhandhā).

Lobha - Ditthi 1st Javana Vedanākkhandhā [Tiền Trình Nhãn Môn (Cakkhudvāra Vīthi)]

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (20 - Vedanā = 19) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

[Nếu tác ý và sự quyết định của Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana) trên Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) (xem nó) như thường, hay lạc, hay ngã hay tịnh..., thời đó là Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) và Tốc Hành Bất Thiện (Akusala Javana) sẽ khởi lên theo đó]

Lobha - Ditthi 1st Javana Viññānakkhandhā [Tiền Trình Nhãn Môn (Cakkhudvāra Vīthi)]

1) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Viññānakkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc (Nāmarūpa) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Viññānakkhandhā) là quả.

3) Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Viññānakkhandhā) là quả.

‘Nāma’ ở đây là 19 tâm sở đi kèm; ‘Rūpa’ là 54 loại sắc bao gồm Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa).

Lobha - Ditthi 2nd Javana Vedanākkhandhā [Tiền Trình Nhãn Môn (Cakkhudvāra Vīthi)]

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (20) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Tốc Hành thứ hai (2nd Javana Manosamphassa) (20 - Vedanā = 19) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) (= Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

Lobha - Ditthi 2nd Javana Viññānakkhandhā [Tiến Trình Nhãn Môn (Cakkhuvāra Vīthi)]

Ba nhân hiện tại:

1) (i) Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ hai (2nd Javana Viññānakkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc trong Tốc Hành thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (20) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ hai (2nd Javana Viññānakkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc (Nāmarūpa) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ hai (2nd Javana Viññānakkhandhā) là quả.

3) Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) (=Voṭṭhabbana = 12) là nhân, Thức Uẩn Tốc Hành thứ hai (2nd Javana Viññānakkhandhā) là quả.

‘Nāma’ ở đây là 19 tâm sở đi kèm

‘Rūpa’ = 54 loại sắc bao gồm Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu Rūpa) và Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa).

Lưu ý: Hành giả có thể đã hiểu được sự phân biệt các nhân và các quả bằng phương pháp Năm Uẩn ở từng sát-na tâm trong các Tiến Trình Tốc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana Vīthi) vốn là Tiến Trình Nhãn Môn (Cakkhuvāra Vīthi) và Tiến Trình Ý Môn (Manodvāra Vīthi) trong hàng Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), liên kết các mối tương quan nhân quả dựa trên phương pháp này. Nếu hành giả hiểu được sự phân biệt như đã nói đối với cả Tiến Trình Tốc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana Vīthi) lẫn Tiến Trình Tốc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana Vīthi) trong hàng Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) thời hành giả có thể chuyển sang phân biệt một hàng (line) khác như hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa - thanh trần) chẳng hạn. Tôi cho rằng đến đây hành giả có lẽ sẽ hiểu được sự tăng hay giảm của số lượng tâm sở hợp theo số lượng tâm sở đi kèm rồi. Tuy nhiên, hãy lưu ý rằng, tùy theo số lượng tâm sở đi kèm trong mỗi sát-na tâm cũng có những thay đổi trong Hành Uẩn (Saṅkhārakkhandhā) và Ý Xúc Đồng Sanh (Sahajāta Manosamphassa). Nếu hành giả chỉ có một ít kiến thức cơ bản về Vi Diệu Pháp (Abhidhamma) hoặc không từng nghiên cứu Abhidhamma trước đây, thời sự giúp đỡ của vị Thầy là cần thiết. Vì thế, một số những sự sai khác ấy sẽ được trình bày ở đây.

Những Thay Đổi.

1. Trong hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa): Về ‘Đối tượng’, Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) được thay bằng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa), còn Nhãn Xúc (Cakkhusamphassa) thì thay bằng Nhĩ Xúc (Sotasamphassa).

2. Trong hàng Cảnh Khí hay Hương Trần (Gandhārammaṇa): Đối tượng Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa) được thay bằng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) và ở chỗ Xúc (Phassa) thì thay bằng Tỷ Xúc (Ghānasamphassa).

3. Trong hàng Cảnh Vị (Rasārammaṇa): Đối tượng được thay bằng Cảnh Vị (Rasārammaṇa) và Xúc (Phassa) thì thay bằng Thiệt Xúc (Jivhāsamphassa).

4. Trong hàng Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa): Đối tượng được thay bằng Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa) và Phassa là Thân Xúc (Kāyasamphassa).

Saddārammaṇa: Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Thanh (Saddārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

ii) Ý Xúc Ý Môn Hướng (Manodvārāvajjana Manosamphassa) (11 - Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

Ngang mức này, đối với các Danh Uẩn còn lại người hành thiền có thể hiểu được nó là gì rồi. Vì thế chỉ một hay hai Uẩn (Khandhā) sẽ được trình bày thêm ở đây để giúp hành giả biết phương pháp thọ. Tuy nhiên vào lúc thực hành hành giả phải phân biệt cả Năm Uẩn trong mỗi sát-na tâm một cách trọn vẹn.

Saddārammaṇa: Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Nhĩ Thức)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Năm nhân hiện tại:

- 1) Nhĩ Vật (Vatthu = Sota Vatthu) (54) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối Tượng [Cảnh Thanh (Saddārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Nhĩ Xúc (Sotasamphassa) (= 8 - vedanā = 7) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hư Không (Ākāsa) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Tác Ý (Manasikāra) = Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) (11) là nhân, Thọ Uẩn Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

[Ākāsa (hư không): Bắt buộc phải có khoảng không hay hư không (Ākāsa) giữa Thần Kinh Nhĩ (Sota Pasāda) và Cảnh Thanh (Saddārammaṇa). Vì chỉ khi có Hư Không Giới (Ākāsa Dhātu) để nương vào, Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa) mới có thể khởi lên. Không có Ākāsa Dhātu, Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa) không thể sanh. Điều này là đúng khi người ta bị bịt kín tai lại Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa) không thể nào sanh, tức không thể nghe được. Do đó Hư Không Giới cũng là một trong những nhân giúp cho sự sanh khởi của nhóm Danh Pháp Nhĩ Thức (Sotaviññāṇa Nāma Dhamma). (Chú Giải Vi Diệu Pháp (Abhidhamma) – Vol. 2 p. 232.]

Saddārammaṇa: Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā (cách thứ hai) (Hành Uẩn Tiếp Thọ)

Năm nhân quá khứ

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

- 1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Thanh (Saddārammaṇa)] là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.

3) (i) Nhĩ Xúc (Sotasamphassa) (8) là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.

(ii) Ba Danh Uẩn còn lại là nhân, Hành Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Saṅkhārakkhandhā) là quả.

Saddārammaṇa: Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā (Thức Uẩn Tiếp Thọ)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

Hai nhân hiện tại:

1) (i) Nhĩ Xúc (Sotasamphassa) (8) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

2) Danh Sắc (Nāmarūpa) là nhân, Thức Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Viññāṇakkhandhā) là quả.

‘Nāma’ gồm 10 tâm sở đi kèm;

‘Rūpa’ ở đây là Ý Vật (Hadaya Vatthu) cùng với 54 loại sắc và Cảnh Thanh (Saddārammaṇa).

Saddārammaṇa: Santīraṇa Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Suy Xét, Suy Đạc)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu) (54) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Thanh (Saddārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Nhĩ Xúc (Sotasamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Quan sát (Santīraṇa Manosamphassa) (12 - Vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

(Phần trên được trình bày như những ví dụ để cho người hành thiền có thể hiểu một cách dễ dàng. Ngang mức này, chúng tôi nghĩ rằng hành giả có thể hiểu được cách phân biệt trong hàng Cảnh Thanh (Saddārammaṇa) rồi. Vì thế, cách phân biệt các nhân và quả trong những sát-na tâm của hàng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) bằng phương pháp năm uẩn, liên kết các mối tương quan nhân quả, sẽ được trình bày thêm ở đây.)

Gandhārammaṇa: Pañcavārāvajjana (Tác Ý) Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Khí (Gandhārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ngũ Môn Hướng (Pañcavārāvajjana Manosamphassa) (11- Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

Gandhārammana: Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Tỷ Thức)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (=34) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả

Năm nhân hiện tại:

1) Tỷ Vật (Vatthu = Ghāna Vatthu) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối tượng [Cảnh Khí (Gandhārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

3) Tỷ Xúc (Ghānasamphassa) (8 - Vedanā = 7) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

4) Phong Giới hay Phong Đại (Vāyo Dhātu) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

5) Tác Ý (Manasikāra) = Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) (11) là nhân, Thọ Uẩn Tỷ Thức (Ghāna Viññāna Vedanākkhandhā) là quả.

[Vāya Dhātu: Chỉ khi chất gió (Vāya Dhātu), vốn mang mùi (Gandhārammaṇa) vào trong lỗ mũi, ở đây Sắc Thân Kinh Tỷ hiện hữu, lúc đó Tỷ Thức (Ghāna Viññāna) cùng với nhóm Danh Pháp (Nāma Dhamma) biết và bắt lấy mùi ấy làm đối tượng mới có thể sanh. Do đó Vāya Dhātu là một nhân]

Gandhārammana: Sampaticchana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Tiếp Thọ)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Khí (Gandhārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả

3) (i) Tỷ Xúc (Ghānasamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11 - Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Vedanākkhandhā) là quả.

Gandhārammana: Santīraṇa Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Suy Xét, Suy Đạc)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Khí (Gandhārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Tỷ Xúc (Ghānasamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaṭicchana Manosamphassa) (11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 - Vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Những Điểm Quan Trọng:

Về nhân Danh Sắc (Nāma Rūpa) trong số các nhân hiện tại của Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā) trong Tỷ Thức (Ghāna Viññāṇa), Tiếp Thọ (Sampaṭicchana), Suy Đạc (Santīraṇa)... hãy lấy các tâm sở đi kèm sanh cùng với thức (Thức Uẩn) trong một sát-na tâm làm Danh (Nāma) và lấy Ý Vật (Hadaya Vatthu) cùng Cảnh Khí (Gandhārammaṇa) làm Sắc (Rūpa). Trong các hàng còn lại khác, cũng lấy các tâm sở tương ứng, Ý Vật (Hadaya Vatthu) tương ứng và đối tượng tương ứng như 'Nāma' 'Rūpa' tùy theo như vậy.

Rasārammana (Cảnh Vị): Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Vị (Rasārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Manosamphassa) (11-Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

Rasārammana: Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Thiết Thức)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Thiết Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Thiết Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Thiết Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Thiết Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Năm nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Vị (Rasārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Thiệt Xúc (Jivhāsaphassa) (8 – Vedanā = 7), Thọ Uẩn Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Thủy Giới (Āpo Dhātu) là nhân, Thọ Uẩn Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Tác Ý (Manasikāra) = Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) (11) là nhân, Thọ Uẩn Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Āpo Dhātu (Thủy Giới):

Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa) và nhóm pháp tương ứng (Samyutta Dhamma) chỉ có thể sanh khi có Thủy Giới (Āpo Dhātu), ở đây là chất nước làm ướt lưới. Chúng không thể sanh mà không có Thủy Giới (Āpo Dhātu). Mặc dù quý vị bỏ những món ăn khô trên lưới khô của một người khô lưới, Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa) không thể sanh. Chú Giải Vi Diệu Pháp (Abhidhamma Commentary Vol.1. p.322)

Trong số các nhân hiện tại của Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā) trong Thiệt Thức (Jivhā Viññāṇa), hãy lấy các tâm sở đi kèm thích hợp làm 'Nāma' và Ý Vật (Hadaya Vatthu), Cảnh Vị (Rasārammaṇa) làm 'Rūpa'.

Rasārammaṇa: Sampaticchana Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Tiếp Thọ Tâm)

Năm nhân hiện tại:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Vị (Rasārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Thiệt Xúc (Jivhāsaphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaticchana Manosaphassa) (11 - Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

Rasārammaṇa : Santīraṇa Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Suy Xét Tâm)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Vị (Rasārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Thiệt Xúc (Jivhāsamphassa) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 - Vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Phoṭṭhabbārammaṇa (Cảnh Xúc): Pañcadvārāvajjana (Tác Ý) Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng)

Ba nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Manosamphassa) (11- Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana Vedanākkhandhā) là quả.

Phoṭṭhabbārammaṇa: Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Thân Thức)

Năm nhân quá khứ:

1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Năm nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

3) Thân Xúc (Kāyasamphassa) (8 - Vedanā = 7) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

4) Địa Giới (Pathavī Dhātu) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

5) Tác Ý (Manasikāra) = Ngũ Môn Hướng (Pañcadvārāvajjana) (11) là nhân, Thọ Uẩn Thân Thức (Kāya Viññāṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Địa Giới (Pathavī Dhātu): Khi Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa) tác động trên Thần Kinh Thân (Kāya Pasāda), nó không chỉ tác động trên Thần Kinh Thân thôi mà nó tác động lên cả các Đại Chủng trong cùng Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) vốn là Y Chỉ (Nissaya) duyên của Thần Kinh Thân (Kāya Pasāda) nữa. Trong các Đại Chủng của cùng Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) này, Địa Giới (Pathavī Dhātu) là nhân chính của Thần Kinh Thân (Kāya Pasāda). Thân Thức (Kāya Viññāṇa) chỉ có thể sanh khi nó có được chỗ dựa trên Địa Giới (Pathavī Dhātu), vốn là nhân căn bản đích thực của Thần Kinh Thân. Nó không thể sanh mà không có Địa Giới (Pathavī Dhātu). Thực sự là khi đối tượng thuộc Tứ Đại bên ngoài [Đất (Pathavī), Lửa (Tejo), Gió (Vāyo)] tác động trên Thần Kinh Thân (Kāya Pasāda) bên trong, các Đại Chủng của cùng Tổng Hợp Sắc (Kalāpa) — tức Vật hay Căn vốn là các nhân của Thần

Kinh Thân (Kāya Pasāda) — cũng bị tác động trên đó. Bởi thế Địa Giới (Pathavī Dhātu) là một trong những nhân cho sự sanh khởi của Thân Thức (Kāya Viññāṇa) (Chú Giải Vi Diệu Pháp (Abhidhamma commentary – Vol. 1, p.322)].

Trong số các nhân hiện tại của Thức Uẩn (Viññāṇakkhandhā), về Danh Sắc (Nāma Rūpa) hãy lấy các tâm sở đi kèm thích hợp làm 'Nāma' và 44 loại Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) vốn sanh cùng với Sắc Thân Vật (Kāya Vatthu Rūpa) và Sắc Đối Tượng vốn là Đất (Pathavī), Lửa (Tejo), Gió (Vāyo) [gọi là Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)] làm 'Rūpa'.

Phoṭṭhabbārammaṇa: Sampaticchana Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Tiếp Thọ)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả

Ba nhân hiện tại:

- 1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối Tượng [Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Thân Xúc (Kāyasamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaticchana Manosamphassa) (11 - Vedanā = 10) là nhân, Thọ Uẩn Tiếp Thọ (Sampaticchana Vedanākkhandhā) là quả.

Phoṭṭhabbārammaṇa: Santīraṇa Vedanākkhandhā (Thọ Uẩn Suy Xét)

Năm nhân quá khứ:

- 1) Vô Minh (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Ái (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) Thủ (20) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 4) Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 5) Nghiệp Lực = Hành (34) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Ba nhân hiện tại:

- 1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 2) Đối tượng [Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa)] là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
- 3) (i) Thân Xúc (Kāyasamphassa) (8) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
(ii) Ý Xúc Tiếp Thọ (Sampaticchana Manosamphassa) (11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.
(iii) Ý Xúc Suy Xét (Santīraṇa Manosamphassa) (12 - Vedanā = 11) là nhân, Thọ Uẩn Suy Xét (Santīraṇa Vedanākkhandhā) là quả.

Dhammārammaṇa (Hàng Cảnh Pháp): Kusala Javana Vīthi

1st Javana Vedanākkhandhā (Manodvāra Vīthi) (Thọ Uẩn Túc Hành Tâm Thứ Nhất)

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Thần Kinh Nhãn (Cakkhupasāda) kể như đối tượng] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Bhavaṅga Manosamphassa hay Ý Xúc Hữu Phần (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Yoniso Manasikāra (Như Lý Tác Ý) (= Ý Môn Hướng = 12) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2nd Javana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Tốc Hành Tâm Thứ Hai)

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [Thần Kinh Nhãn (Cakkhupasāda) kể như đối tượng] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(iii) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Manosamphassa) (34 - Vedanā = 33) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai (2nd Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Yoniso Manasikāra (Như Lý Tác Ý) [= Voṭṭhabbana (Xác Định) = 12] là nhân, 2nd Javana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Tốc Hành Tâm thứ hai) là quả.

Dhammārammana: 1st Jhāna Samāpatti Vīthi (Tiến Trình Chứng Sơ Thiền [Ānāpāna Paṭibhāga Nimitta (tợ tướng hơi thở) - kể như đối tượng])

1st Javana Vedanākkhandhā (Tho Uẩn Tốc Hành Tâm Thứ Nhất)

Bốn nhân hiện tại:

1) Sắc Ý Vật (Vatthu = Hadaya Vatthu Rūpa) (54) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

2) Đối Tượng [= Ānāpāna Paṭibhāga Nimitta (tợ tướng hơi thở) kể như đối tượng] là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

3) (i) Ý Xúc Hữu Phần (Bhavaṅga Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

(ii) Ý Xúc Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Manosamphassa) (34) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

4) Yoniso Manasikāra (Như Lý Tác Ý) (= Ý Môn Hướng [Manodvāravajjana] = 12) là nhân, Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm thứ nhất (1st Javana Vedanākkhandhā) là quả.

Khác nhau duy nhất trong Tốc Hành Tâm (Javana) thứ hai và ... là ở chỗ có thêm một nhân, đó là Vô Gian Nhân (Anantara) vốn là Danh Pháp (Nāma Dhamma) đi trước, chẳng hạn như Danh Pháp Tốc Hành Tâm thứ nhất làm nhân cho Tốc Hành Tâm thứ hai...

Trong nhân Danh Sắc (Nāma Rūpa) của Thọ Uẩn Tốc Hành Tâm của tiến trình chứng thiền (Jhāna Samāpatti Vīthi Javana Viññānakkhandhā) chỉ lấy 54 loại sắc bao gồm trong Sắc Ý Vật (Hadaya Vatthu) vốn là 'Vatthu Rūpa' làm Sắc 'Rūpa'; vì đối tượng, Tợ Tướng Hơi Thở (Ānāpāna Paṭibhāga Nimitta), là một đối tượng chế định (Paññatti). Trong việc phân biệt các nhân và quả trong Danh Pháp Thiền (Jhāna Nāma Dhamma) vốn lấy một Tướng Thiền Chỉ (Samatha Nimitta) làm đối tượng, chẳng hạn như Tợ Tướng Bộ Xương hay Tợ Tướng Kasiṇa Trắng, sau khi đã liên kết những mối tương quan nhân quả bằng trí tuệ, trong nhân 'Đối Tượng' thay nó thành đối tượng của nhóm Danh Pháp Thiền (Jhāna Nāma Dhamma) mà hành giả đang phân biệt. Chẳng hạn, thay nó thành

'Tợ Tướng Kasiṇa Trắng' kể như đối tượng. Vì có 34 danh pháp trong sơ thiên; 32 trong nhị thiên; 31 trong tam thiên; và 31 trong tứ thiên, trong nhân 'Ý Xúc Túc Hành Tâm' (Javana Manosamphassa), tùy theo đó hãy giảm số lượng của các tâm sở xuống, riêng Đăng Ký Tâm (Tadālabana) không sanh sau Túc Hành An Chỉ (Appanā Javana = Jhāna Javana).

Dhammāramma: Rūpa Dhamma (Sắc Pháp kể như đối tượng)

Trong số Sắc Pháp (Rūpa Dhamma), là một phần của hàng Cảnh Pháp (Rūpārammaṇa), có năm Sắc Thần Kinh (Pasāda Rūpa) và mười sáu Tế Sắc (Sukhuma). Khi người hành thiền lấy một trong những sắc này làm đối tượng, nếu có Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra) thời Túc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana) sẽ khởi lên, nếu Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra) thời Túc Hành Tâm Bất Thiện sẽ khởi lên theo đó. Nếu tác ý đến nó chỉ là Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) hay là Vô Thường (Anicca) hay Khổ (Dukkha) hay Vô Ngã (Anatta) hay Bất Tịnh (Asubha) hay 'Thần Kinh Nhãn', 'Thần Kinh Nhĩ'... thì đó là Như Lý Tác Ý (Yoniso Manasikāra). Về việc khởi sanh của Phi Như Lý Tác Ý (Ayoniso Manasikāra), xem lại trong phần 'Danh Nghiệp Xứ' (Nāma Kammaṭṭhāna). Sự sanh khởi của 10 Kiết Sử (Saṃyojana) cũng đã được giải thích ở đó. Các nhân còn lại cũng phân biệt giống như trên. Ngang mức này có lẽ đã đủ để hiểu mối liên kết của các nhân và các quả trong Tiến Trình Túc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana Vīthi). Nếu Đăng Ký Tâm (Tadālabana) khởi sanh thời phân biệt nó dựa trên cách phân biệt Đăng Ký Tâm (Tadālabana) đã đề cập ở trên.

Linh tinh:

Sau khi đã tập hợp vào Năm Uẩn, phân biệt các nhân và các quả trong từng sát-na tâm của Tiến Trình Túc Hành Tâm Thiện (Kusala Javana Vīthi) và Tiến Trình Túc Hành Tâm Bất Thiện (Akusala Javana Vīthi) trong cả 6 hàng — Cảnh Sắc (Rūpārammaṇa), Cảnh Thanh (Saddārammaṇa), Cảnh Khí (Gandhārammaṇa), Cảnh Vị (Rasārammaṇa), Cảnh Xúc (Phoṭṭhabbārammaṇa) và Cảnh Pháp (Rūpārammaṇa) bằng phương pháp Năm Uẩn và sau khi đã liên kết các mối quan hệ nhân quả của chúng. Trong sự phân biệt như thế, Thanh Tịnh Đạo (Visuddhimagga) nói rằng - Vipassakena Pariññā Nāṇa kammantarañca ekadesato jānitabbaṃ (Viṣṇ C. XIX-17) - hành giả phải phân biệt thêm để nhận ra một vài trong số những nghiệp và quả của chúng. Không phải mọi Thức Quả Chuyển Khởi⁸ (Pavatti Vipāka Viññāṇa) vốn là Ngũ Thức (Pañca Viññāṇa), Tiếp Thọ (Sampaticchana), Suy Xét (Santīraṇa) và Đăng Ký Tâm (Tadālabana) hiện hữu trong sáu loại Tiến Trình (Vīthi) như Tiến Trình Nhãn Môn (Cakkhudavāra Vīthi) được tạo ra bởi cùng loại nghiệp đã tạo ra Thức Quả Kiết Sanh Thức - Hữu Phần - Tử Tâm (Paṭisandhi - Bhavaṅga - Cuti Vipāka Viññāṇa). Mà chỉ có một vài trong số Thức Quả Chuyển Khởi được tạo ra bởi Nghiệp vốn tạo ra các Thức Quả Kiết Sanh Thức - Hữu Phần - Tử Tâm (Paṭisandhi - Bhavaṅga - Cuti Vipāka Viññāṇa) mà thôi. Vì cũng có một số Thức Quả Chuyển Khởi (Pavatti Vipāka Viññāṇa) khác không do Nghiệp tạo ra vậy. Tham khảo lại 12 loại Quả (Vipāka) của Đức Phật. Do đó, người hành thiền cần phải phân biệt Năm Uẩn quá khứ một cách thấu đáo. Trong sự phân biệt như vậy, nếu người hành thiền tình cờ phân biệt một Thiện Nghiệp hay một Bất Thiện Nghiệp nào đó, vị ấy cũng phải phân biệt những quả tốt và quả xấu của chúng xảy ra ở mọi giai đoạn của cuộc sống trong đời hiện tại này, liên kết các mối tương quan nhân quả của chúng.

Bên Ngoài Và Hướng Đến Chuỗi Các Kiếp Sống Quá Khứ, Các Kiếp Tương Lai

Sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả và phân biệt các nhân và các quả trong cả sáu hàng như đã đề cập ở trên giữa năm nhân quá khứ và các quả hiện tại, hãy phân biệt **bên ngoài** (bahiddhā) theo cùng cách dựa trên những phương pháp ấy. Tuy nhiên, vì chúng cùng ở **bên ngoài** (bahiddhā), nên hãy phân biệt chúng như một tổng thể.

Nếu thành công, thời sau khi đã đưa tâm về chuỗi các kiếp sống quá khứ, hãy phân biệt các nhân và các quả, chẳng hạn như các nhân của kiếp quá khứ thứ hai và các quả của kiếp quá khứ thứ nhất; các nhân của kiếp quá khứ thứ ba và các quả của kiếp quá khứ thứ hai... Tương tự, hãy phân biệt các nhân hiện tại và các quả tương lai, sau khi đã liên kết các mối tương quan nhân quả. Hướng Minh Sát Trí về chuỗi các kiếp sống tương lai cho đến kiếp tương lai cuối cùng, phân biệt các nhân và các quả cho đến mức có thể. Phân biệt bên ngoài tương tự như trong cách phân biệt các nhân và các quả bên trong ở ba giai đoạn thời gian **quá khứ - hiện tại - tương lai**.

Hat Giống Hạnh (Carana) Và Hat Giống Minh (Vijja)

⁸ Chuyển Khởi = Pavatti (pa+vat=a) to exist; to be (trong cuộc hiện hữu hay trong cuộc sống), thường dịch là Thời Bình Nhặt khác với Thời Tục Sanh.

Trong khi phân biệt như vậy, chú trọng phân biệt những hạt giống Hạnh (Carana) và hạt giống Minh (Vijja) đã làm và hoàn thành trong các kiếp quá khứ với ước nguyện chứng đắc Niết-bàn như:

- 1) Bồ Thí (Dāna), Trì Giới (Sīla) và Thực Hành Thiền Chỉ (Samatha) là những hạt giống Hạnh,
- 2) (i) Đã phân biệt Tứ Đại,
(ii) Đã phân biệt Sắc Pháp (Rūpa Dhamma) cho đến khi đạt đến Thực Tại Tối Hậu (Sắc Chân Đế),
(iii) Đã phân biệt Danh Pháp (Nāma Dhamma) cho đến khi đạt đến Thực Tại Tối Hậu (Danh Chân Đế),
(iv) Đã phân biệt Danh Sắc cho đến khi đạt đến Thực Tại Tối Hậu (Danh Sắc Chân Đế),
(v) Đã phân biệt các nhân và các quả
(vi) Đã hành thiền Minh Sát (Vipassanā) trên tam tướng của Danh Sắc, trên các nhân và các quả
là một số hạt giống Minh (Vijja).

Cũng phân biệt bằng Minh Sát Trí để thấy rằng những hạt giống Minh và Hạnh ấy đang được hỗ trợ liên tục bằng sức mạnh của Trì Nghiệp (Upatthambhaka Satti) và sức mạnh của Sanh Nghiệp (Janaka Satti).

Vô Giác Nhân Của Hữu Phần

Tâm sanh lên như nhân của sự sống, nhờ vậy dòng tâm thức cứ tiếp diễn liên tục không gián đoạn trong một đời người gọi là Hữu Phần (Bhavaṅga). Trước đây, chúng tôi đã giải thích rằng Hữu Phần (Bhavaṅga) được tạo ra bởi các nhân thích hợp như Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra), Nghiệp (Kamma), Vatthu (Sắc Vật), Đối Tượng, Xúc (Phassa)... Vì Hữu Phần (Bhavaṅga) là tâm hầu như khởi lên trong suốt cả cuộc đời, nên có thể có những đa dạng của Vô Giác Nhân trong Bhavaṅga. Điểm quan trọng cần lưu ý rằng sát-na tâm gần với Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) nhất mà hành giả đang phân biệt là Vô Giác Nhân (Anantara); nói cách khác, sát-na tâm đi trước Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) không có khoảng cách là Vô Giác Nhân của Hữu Phần đó. Bởi thế:

- 1) Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi) hỗ trợ Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) thứ nhất bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti),
- 2) Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) thứ nhất hỗ trợ Tâm Hữu Phần thứ hai bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti),
- 3) Tâm Hữu Phần đi trước hỗ trợ Tâm Hữu Phần đi sau bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti),
- 4) Nếu Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên tiếp theo sau Xác Định Tâm (Voṭṭhabbana), thời Xác Định Tâm hỗ trợ Hữu Phần đó bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti),
- 5) Nếu Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên tiếp theo sau Tốc Hành Tâm (Javana), thời Tốc Hành Tâm cuối cùng hỗ trợ Hữu Phần đó bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti),
- 6) Nếu Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) khởi lên tiếp theo sau Đăng Ký Tâm (Tadālabbana), thời Tâm Đăng Ký thứ hai hỗ trợ Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) đó bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti).

Tiếp theo sau Hữu Phần (Bhavaṅga) nếu Hữu Phần khởi lên lại, thời Tâm Hữu Phần (Bhavaṅga) đi trước hỗ trợ cho Tâm Hữu Phần đi sau bằng sức mạnh của Vô Giác Duyên (Anantara Paccayasatti).

Đạt Đến Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā)

So “idaṃ nāmarūpaṃ na ahetu na appaccayā nibbattam, sahetu sappaccayā nibbattam Ko panassa hetu, ko pana paccayo” ti upaparikkhanto “Avijjāpaccayā taṇhā paccayā kammappaccayā āhārapaccayā cā” ti tassa paccayaṃ vavatthapetvā “atītepi paccayā ceva paccayasauppannadhammā ca, anāgatepi etarahipi etarahipi paccayā ceva paccayasauppannadhammā ca, tato uddhaṃ satto vā puggalo vā natthi, suddhasaṅkhārapuñjā

evā” ti tīsu addhāsu kaṅkhaṃ viharati. Ayaṃ Pariññā Nāṇa vipassanāsaṅkhārasallakkhaṇā ñāta pariññā nāma.

(Abhidhamma Commentary - Vol.2-241, 242 Bản Miến)

Đối với người hành thiền đã phân biệt được Rūpa và Nāma, tức đã phân biệt được Năm Uẩn trong cả sáu hàng theo Lục Xứ Môn (Āyatana dvāra) một cách hoàn toàn rồi, nếu vị ấy thẩm sát và quán, “Nāma Rūpa này không sanh mà không có nhân, Năng Sanh Nhân (Janaka) vốn trực tiếp tạo ra và không thể không có Hỗ Trợ Nhân (Upatthambhaka) là nhân duyên hỗ trợ. Tóm lại, chúng chỉ sanh do Nhân (Hetu), trong đó Năng Sanh Nhân (Janaka) trực tiếp tạo ra và Hỗ Trợ Nhân (Upatthambhaka), là nhân duyên hỗ trợ. Cái gì là nhân nhân (Hetu) và cái gì là nhân duyên (Paccaya) của Rūpa và Nāma này?”, rồi vị ấy, bằng trí tuệ, nhận ra, “Chúng (Danh Sắc) sanh do các nhân như Vô Minh (Avijjā), Ái (Taṇhā), Thủ (Upādāna), Hành (Saṅkhāra), Nghiệp (Kamma) và Vật Thực (Āhāra)...”. Sau khi đã phân biệt các nhân của Danh Sắc ấy như “do sự khởi sanh của Vô Minh, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) sanh. Vô Minh là nhân, Sắc Nghiệp Kiết Sanh Thức (Paṭisandhi Kammaja Rūpa) hay Sắc Uẩn (Rūpakkhandha) là quả’..., lúc đó **hoài nghi** (Vicikiccha) về ba thời quá khứ - tương lai - hiện tại có thể được đoạn trừ bằng việc nhận ra rằng:

- 1) Chỉ có các nhân và các quả trong quá khứ;
- 2) Chỉ có các nhân và các quả trong tương lai;
- 3) Cũng chỉ có các nhân và các quả trong hiện tại;

Và ngoài các nhân, các quả ra không có chúng sinh tạo ra và cũng không có chúng sinh được tạo ra; chỉ có Rūpa - Nāma - các nhân - các quả - các nhóm Pháp Hành (Saṅkhāra Dhamma).

Sự tuệ tri này được gọi là Trí Đạt Tri (Ñāta Pariññā), trí nhận rõ các Pháp Hành (Saṅkhāra Dhamma) vốn là đối tượng của Minh Sát Trí, đó là:

- 1) Sắc Pháp (Rūpa Dhamma)
- 2) Danh Pháp (Nāma Dhamma)
- 3) Các nhân
- 4) Các quả

Tuy nhiên, các Pháp Hành - Rūpa, Nāma, nhân và quả - này phải được phân biệt một cách thấu đáo lại bằng cách (thấy rõ) **đặc tính, nhiệm vụ, sự thể hiện và nhân gần** (Lakkhana – Rasa - Paccupaṭṭhāna - Padaṭṭhāna) của chúng.

Hết Phần Quán Duyên Khởi (Phương Pháp Thứ Năm)

Theravāda - Rừng Thiền Pa-Auk

PATICCA SAMUPPĀDA

DUYÊN SANH (12 NHÂN DUYÊN)

PAṬICCA SAMUPPĀDA (Giai đoạn thứ 2)

Paṭicca Samuppāda Vibhaṅga Pāli – Phương Pháp Suttanta Bhājanīya

Cần thuộc lòng Kinh Pāli:

Avijjāpaccayā Saṅkhārā

Saṅkhārapaccayā Viññāṇam

Viññāṇapaccayā NāmaRūpaṃ

NāmaRūpapaccayā Saḷāyatanam

Saḷāyatanapaccayā Phasso

Phassapaccayā Vedanā

Vedanāpaccayā Taṇhā

Taṇhāpaccayā Upādānam

Upādānapaccayā Bhavo

Bhavapaccayā Jāti

Jātipaccayā JarāMaraṇa-Soka Parideva-Dukkha-Domanassupāyāsā sambhavanti.

Evametassa kevalassa Dukkakkhandhassa samudayo hoti.

1) **Avijjāpaccayā** = Bởi sự có mặt của Nhân tức là *Āvijjā* (*vô minh*) (=không biết Bốn Thánh Đế; biết sai), **Saṅkhārā** (*hành*) = hành động đã làm & đã tích tập (=Kusala Saṅkhārā (*thiện hành*), Akusala Saṅkhārā (*bất thiện hành*)) cho Hiện tại và Tương lai - Samsāra, các pháp hữu, **Sambhavanti** = đạt đến sự sanh khởi.

2) **Saṅkhārapaccayā** = Bởi sự có mặt của Nhân, tức là hành động đã làm & đã tích tập (= Kusala Saṅkhārā, Akusala Saṅkhārā) cho Hiện tại và Tương lai - Samsāra các pháp hữu, **Viññāṇam** = Kamma Viññāṇa hay (theo cách khác) Vipāka Viññāṇa, **Sambhavanti** = đạt đến sự sanh khởi.

3) **Viññāṇapaccayā NāmaRūpaṃ (sambhavanti)** = (i) Bởi sự hiện hữu của Nhân - Kamma Viññāṇa, Vipāka Nāma Kammaja Rūpa đạt đến sanh khởi.

(Theo các khác) = (ii) Bởi sự hiện hữu của Nhân Vipāka Viññāṇa, Vipāka Cetasika Nāma, Cittaja Rūpa đạt đến sanh khởi.

4) **NāmaRūpapaccayā Saḷāyatanam (sambhavanti)** = Bởi sự hiện hữu của Nhân NāmaRūpa, (6) Āyatana bên trong (Nội Xứ) đạt đến sanh khởi.

5) **Saḷāyatanapaccayā Phassa (Sambhavanti)** = Bởi sự hiện hữu của Nhân là (6) Āyatana bên trong (Nội Xứ), (6) Phassa đạt đến sanh khởi.

6) **Phassapaccayā Vedanā (sambhavanti)** - Bởi sự hiện hữu của Nhân là (6) Phassa, (6) Vedanā đạt đến sanh khởi.

7) **Vedanā paccayā Taṇhā (sambhavanti)** = Bởi sự hiện hữu của Nhân là (6) Vedanā, (6) Taṇhā đạt đến sanh khởi.

8) **Taṇhāpaccayā Upādānam (sambhavanti)** = Bởi sự hiện hữu của (6) Taṇhā, 4 loại chấp thủ Upādāna đạt đến sanh khởi.

9) **Upādānapaccayā Bhavo** = Bởi sự hiện hữu của những chấp thủ Upādāna này, Kamma Bhava-Upapatti Bhava đạt đến sanh khởi.

10) **Bhavapaccayā Jāti** = Bởi sự hiện hữu của Kamma Bhava, pháp Jāti, là sự thiết lập Paṭisandhi, đạt đến sanh khởi.

11) **Jātipaccayā JarāMarāṇa Soka Parideva Dukkha Domanassupāyāsā sambhavanti Evametassa kevalassa Dukkha Khandhassa samudayo hoti** = Bởi sự thiết lập của Paṭisandhi, tức là bởi sự hiện hữu của Jāti, già-chết-sầu-bi-khổ-úu-ai đạt đến sanh khởi. Đây là con đường đưa đến sự sanh khởi của Dukkha Khandha (Khổ Uẩn) (hoàn toàn không có an lạc).

1) *Tattha katamā avijjā? Dukkhe aññāṇam, dukkhasamudaye aññāṇam, dukkhanirodhe aññāṇam, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇam. Ayam vuccati avijjā* -Trong đoạn Pāli trên như là 'Avijjāpaccaya saṅkhāra...'v.v., thế nào là 'Avijjā'? Bốn loại sau đây được gọi là Avijjā:

i) Không biết *Sự Thật Cao Thượng (Thánh Đế)* về Sự Khổ,

ii) Không biết Sự Thật Cao Thượng về Nhân Của Sự Khổ,

iii) Không biết Sự Thật Cao Thượng về Sự Diệt của Khổ,

iv) Không biết Sự Thật Cao Thượng về Sự Tu Tập Đưa Đến Chứng Đạt Nibbāna là nơi Khổ Diệt.

[Sau đây là phần ví dụ về dịch thuật từng chữ:

Tattha = trong đoạn Pāli đó (ở trên) như là 'Avijjāpaccayā Saṅkhāra...', **Avijjā** = chính Avijjā, **katamā** = cái gì là

i) **Dukkhe** = đối với Thánh Đế về Khổ, **aññāṇam** = không biết

ii) **dukkhasamudaye** = đối với Thánh Đế về Nhân của Khổ, **aññāṇam** = không biết

iii) **dukkhanirodhe** = đối với Thánh Đế về Sự Diệt của Khổ, **aññāṇam** = không biết

iv) **dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya** = đối với Thánh Đế về Sự Tu Tập Đưa Đến Sự Chứng Đạt Nibbāna là nơi Khổ Diệt, **aññāṇam** = không biết.

Ayam = bốn loại không biết này, **Avijjā** = chính là 'Avijjā', **vuccati** = được gọi là.]

2) *Tattha katame avijjāpaccayā saṅkhārā? Puññābhisāṅkhāro apuññābhisāṅkhāro āneñjābhisāṅkhāro, kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāro. Tattha katame puññābhisāṅkhāro? Kusalā cetanā kāmāvacarā rūpāvacarā dānamayā sīlamayā bhāvanāmayā. Ayam vuccati puññābhisāṅkhāro.*

Tattha katamo apuññābhisāṅkhāro? Akusalā cetanā kāmāvacarā. Ayam vuccati apuññābhisāṅkhāro.

Tattha katamo āneñjābhisāṅkhāro? Kusalā cetanā arūpāvacarā. Ayam vuccati āneñjābhisāṅkhāro.

Tattha katamo kāyasaṅkhāro? Kāyasañcetanā kāyasaṅkhāro; vacīsañcetanā vacīsaṅkhāro; manosañcetanā cittasaṅkhāro. Ime vuccanti avijjāpaccayā saṅkhārā

Trong đoạn Pāli đó, cái gì là Saṅkhāra được tạo nên bởi Avijjā? Đó là:

i) Puññābhisāṅkhāra,

ii) apuññābhisāṅkhāra,

iii) āneñjābhisāṅkhāra,

iv) kāyasaṅkhāra,

v) vacīsaṅkhāra,

vi) cittasaṅkhāra.

i) Trong những Saṅkhāra này, thế nào là Puññābhisāṅkhāra? Sự hiện hữu Kusala Cetanā = Mahā Kusala Cetanā là một phần của Cõi Dục Kāmāvacara, được tạo nên bởi Dāna, Sīla, Bhāvanā (=Parikamma Bhāvanā, Upacāra Bhāvanā, Vipassanā Bhāvanā. Trong trường hợp này, Vipassanā Bhāvanā không có nghĩa là tất cả Vipassanā Kamma nhưng chỉ Vipassanā Bhāvanā mà có thể tạo

nên kiếp sống Bhava khác); và cũng vậy Kusala Cetanā = Rūpāvacara Kusala Cetanā là phần Cõi Sắc Rūpāvacara (hay nói cách khác, cái chủ yếu 'luân chuyển' hay khởi lên trong Cõi Sắc Rūpāvacara) được thực hiện bằng Samatha Bhāvanā (Tu tập Định) hay nói cách khác là được thực hiện bằng Appanā Bhāvanā. Những Kāmāvacara Kusala và Rūpāvacara Kusala này được gọi là Puññābhisaṅkhāra.

(8 Mahā Kusala+5 Rūpāvacara = tổng cộng là 13).

ii) Trong những Saṅkhāra này, thế nào là Apuññābhisaṅkhāra? Có sự hiện hữu Akusala Cetanā là phần của Cõi Dục Kāmāvacara. Akusala Cetanā này là Apuññābhisaṅkhāra.

iii) Trong những Saṅkhāra này, thế nào là Āneñjābhisaṅkhāra? Có sự hiện hữu của Arūpa Kusala Cetanā là phần của Cõi Vô Sắc Arūpāvacara. Arūpa Kusala Cetanā này là Āneñjābhisaṅkhāra.

iv) Trong những Saṅkhāra này, cái gì là Kāya Saṅkhāra? Kāyasañcetanā = 8 loại của KāmaKusala Cetanā và 12 loại của Akusala Cetanā sanh lên ở Kāyadvāra là Kāya Saṅkhāra.

v) Vacīsañcetanā = 8 loại của KāmaKusala Cetanā và 12 loại của Akusala Cetanā sanh lên ở Vacīdvāra là Vacī Saṅkhāra.

vi) Manosañcetanā = ngoại trừ 2 loại Viññatti Rūpa (tức là Kāya Viññatti và Vacī Viññatti) tất cả 30 - 1 = 29 Cetanā (là 12 loại Akusala Cetanā, 8 loại Mahā Kusala Cetanā = Kāma Kusala Cetanā, 5 loại Rūpa Kusala Cetanā, 4 loại của Arūpa Cetanā) là Citta Saṅkhāra.

Những Saṅkhāra này là Saṅkhāra tạo nên bởi Avijjā.

3) *Tattha katamaṃ saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ? Cakkhuvīññāṇaṃ sotavīññāṇaṃ ghānavīññāṇaṃ, jivhāvīññāṇaṃ kāyavīññāṇaṃ manovīññāṇaṃ. Idaṃ vuccati saṅkhārapaccayā viññāṇaṃ.*

Trong đoạn Pāli trên, cái gì là Viññāṇa được tạo nên bởi Saṅkhāra? Có 6 loại Viññāṇa:

i) Cakkhuvīññāṇa

ii) Sotavīññāṇa

iii) Ghānavīññāṇa,

iv) Jivhāvīññāṇa

v) Kāyavīññāṇa

vi) Manovīññāṇa

là Viññāṇa được tạo bởi Saṅkhāra.

4) *Tattha katamaṃ viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ? Atthi nāmaṃ, atthi rūpaṃ. Tattha katamaṃ nāmaṃ? Vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho, idaṃ vuccati nāmaṃ. Tattha katamaṃ rūpaṃ? Cattāro mahābhūtā catunnañca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ, idaṃ vuccati rūpaṃ. Iti idaṅca nāmaṃ idaṅca rūpaṃ, idaṃ vuccati viññāṇapaccayā nāmarūpaṃ.*

Trong đoạn Pāli đó, cái gì là Nāma Rūpa được tạo nên bởi Viññāṇa?

(A) là Nāma,

(B) là Rūpa.

(A) Trong NāmaRūpa, cái gì là Nāma? Ba Khandhā sau đây:

i) Vedanākkhandhā,

ii) Saññākkhandhā và

iii) Saṅkhārakkhandhā

là Nāma.

(B) Trong NāmaRūpa, cái gì là Rūpa? Như sau:

i) Bốn Sắc Đại Hiển và

ii) 24 loại Sắc nương sanh Upādā Rūpa, "núi" lấy 4 Sắc Đại Hiển, là Rūpa.

Như vậy, các Nāma và Rūpa này là NāmaRūpa tạo nên bởi Viññāṇa.

5) *Tattha katamaṃ nāmarūpapaccayā saḷāyatanam? Cakkhāyatanam sotāyatanam ghānāyatanam jivhāyatanam kāyāyatanam manāyatanam. Idam vuccati nāmarūpapaccayā saḷāyatanam.*

Trong đoạn Pāḷi đó, cái gì là Saḷāyata được tạo nên bởi NāmaRūpa? Sáu loại Ayatana sau đây:

- (i) Cakkhāyatana
- (ii) Sotāyatana
- (iii) Ghānāyatana
- (iv) Jivhāyatana
- (v) Kāyāyatana
- (vi) Manāyatana

Chính là Saḷāyatana tạo nên bởi NāmaRūpa.

6) *Tattha katamo saḷāyatanapaccayā phasso? Cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso. Ayam vuccati saḷāyatanapaccayā phasso.*

Trong đoạn Pāḷi đó, cái gì là Phassa sanh lên bởi Saḷāyata? Sáu loại Phassa sau đây:

- (i) Cakkhusamphassa
- (ii) Sotasamphassa
- (iii) Ghānasamphassa
- (iv) Jivhāsamphassa
- (v) Kāyasamphassa
- (vi) Manosamphassa

là Phassa được tạo nên bởi Saḷāyatana.

7) *Tattha katamā phassapaccayā vedanā? Cakkhusamphassajā vedanā, sotasamphassajā vedanā, ghānasamphassajā vedanā, jivhāsamphassajā vedanā, kāyasamphassajā vedanā, manosamphassajā vedanā. Ayam vuccati phassapaccayā vedanā.*

Trong đoạn Pāḷi đó, thế nào là Vedanā tạo được nên bởi Phassa? Sáu loại Vedanā sau đây:

- (i) Cakkhusamphassajā vedanā = Vedanā tạo nên bởi Cakkhusamphassa
- (ii) Sotasamphassajā vedanā = Vedanā tạo nên bởi Sotasamphassa
- (iii) Ghānasamphassajā vedanā = Vedanā tạo nên bởi Ghānasamphassa
- (iv) Jivhāsamphassajā vedanā = Vedanā tạo nên bởi Jivhāsamphassa
- (v) Kāyasamphassajā vedanā = Vedanā tạo nên bởi Kāyasamphassa
- (vi) Manosamphassajā vedanā = Vedanā tạo nên bởi Manosamphassa

là Vedanā được tạo nên bởi Phassa.

8) *Tattha katamā vedanāpaccayā taṇhā? Rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā. Ayam vuccati vedanāpaccayā taṇhā.*

Trong đoạn Pāḷi đó, cái gì là Taṇhā được tạo nên bởi Vedanā? Sáu loại Taṇhā sau đây:

- (i) Rūpataṇhā = tham ái đối với Rūpārammaṇa
- (ii) Saddataṇhā = tham ái đối với Saddārammaṇa
- (iii) Gandhataṇhā = tham ái đối với Gandhārammaṇa
- (iv) Rasataṇhā = tham ái đối với Rasārammaṇa

(v) Phoṭṭhabbatanḥā = tham ái đối với Phoṭṭhabbārammaṇa

(vi) Dhammatanḥā = tham ái đối với Dhammārammaṇa

là Tanḥā được tạo nên bởi Vedanā.

(9) *Tattha katamaṃ taṇhāpaccayā upādānaṃ? Kāmupādānaṃ diṭṭhupādānaṃ sīlabbatupādānaṃ attavādupādānaṃ. Idaraṃ vuccati taṇhāpaccayā upādānaṃ.*

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Upādāna được tạo nên bởi Tanḥā? Bốn loại Upādāna sau đây:

(i) Kāmupādāna = chấp thủ đối với dục lạc,

(ii) Diṭṭhupādāna = chấp thủ vào tà kiến, Miccha diṭṭhi

(iii) Sīlabbatupādāna = chấp thủ vào sự tu tập sai lầm như Tu tập như Bò, Tu tập như Chó,... v.v.

(iv) Attavādupādāna = chấp thủ vào niềm tin nơi Ngã Atta

là Upādāna tạo nên bởi Tanḥā.

10) *Tattha katamo upādānapaccayā bhavo? Bhavo duvidhena atthi kammabhavo atthi upapattibhavo. Tattha katamo kammabhavo? Puññābhisaṅkhāro apuññābhisaṅkhāro āneñjābhisaṅkhāro. Ayaṃ vuccati kammabhavo. Sabbampi bhavagāmikammaṃ kammabhavo.*

Tattha katamo upapattibhavo? Kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo saññābhavo asaññābhavo nevasaññānāsaññābhavo ekavokārabhavo catuvokārabhavo pañcavokārabhavo. Ayaṃ vuccati upapattibhavo. Ayaṃ vuccati upādānapaccayā bhavo.

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Bhava tạo nên bởi Upādāna? Có 2 loại Bhava được gọi là (A) Kamma Bhava và (B) Upapatti Bhava.

(A) Trong 2 loại này, thế nào là Kamma Bhava? Ba loại Saṅkhāra sau đây:

(i) Puññābhisaṅkhāro

(ii) apuññābhisaṅkhāro

(iii) āneñjābhisaṅkhāro

là Kamma Bhava = nhân của sự sanh lên. Tất cả Kamma có thể làm cho đạt đến pháp hiện hữu (Bhava) là Kamma Bhava.

(B) Trong 2 loại này, thế nào là Upapatti Bhava (Sanh Hữu)? Chín loại hữu sau đây:

(i) Kāma Bhava = pháp hiện hữu Kāma trong 11 cõi Kāma,

(ii) Rūpa Bhava = pháp hiện hữu Rūpa trong 16 cõi Rūpa,

(iii) Arūpa Bhava = pháp hiện hữu Arūpa trong 4 cõi Arūpa,

(iv) Saññā Bhava = pháp hiện hữu có tướng (11 trong cõi Kāma, 15 trong cõi Rūpa -tức là ngoại trừ Asaññā (Vô tướng), 3 trong cõi Arūpa ngoại trừ cõi nevasaññānāsaññāyatana; tất cả là 29 Cõi),

(v) Asaññā Bhava = pháp hiện hữu không có tướng Asaññā,

(vi) Nevasaññānāsaññā Bhava = pháp hiện hữu Nevasaññānāsaññā,

(vii) Ekavokāra Bhava = pháp hiện hữu Ekavokāra chỉ có một Rūpakkhandha (Cõi Asaññā),

(viii) Catuvokāra Bhava = pháp hiện hữu Catuvokāra chỉ có 4 Nāma Khandha (tức là 4 cõi Arūpa),

(ix) Pañcavokāra Bhava = pháp hiện hữu Pañcavokāra có 5 Khandha (11 cõi Kāma và 15 cõi Rūpa ngoại trừ Asaññā; tất cả có 26 Cõi)

là Upapatti Bhava. Những Kamma Bhava và Upapatti Bhava này là Bhava tạo nên bởi Upādāna.

11) *Tattha katamā bhavapaccayā jāti? Yā tesam tesam sattānam tamhi tamhi sattanikaye jāti sañjāti okkanti abhinibbatti khandhānaṃ patubhāvo āyatanānaṃ paṭilābho. Ayaṃ vuccati bhavapaccayā jāti.*

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Jāti được tạo nên bởi Bhava (=Kamma Bhava)? Có sự sinh ra, khởi lên, đi vào bụng mẹ, trở thành chúng sanh mới, xuất hiện các Khandhā, đạt được Āyatana của các chúng sanh trong nhiều nhóm sanh chủng. Chúng là Jāti được tạo nên bởi Bhava.

12) *Tattha katamā jātipaccayā jarāmarañam? Atthi jarā atthi marañam. Tattha katamā jarā? Yā tesam tesam sattānam tamhi tamhi sattanikāye jarā jīraṇatā khaṇḍiccam pāliccam valittacatā āyuno saṃhāni indriyānam paripāko. Ayam vuccati jarā.*

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là JarāMaraṇa được tạo nên bởi Jāti? Có Jarā và Maraṇa; trong hai loại này thế nào là Jarā? Có tuổi già, hủy hoại, răng rụng, tóc bạc, da nhăn, mạng sống giảm, chín muồi của các căn ở các chúng sanh trong nhiều nhóm sanh chủng. Chúng là Jarā.

13) *Tattha katamā marañam? Yā tesam tesam sattānam tamhā tamhā sattanikāyā cuti cavanatā bhedo antaradhānam maccumaraṇam kālakiriyā khandhānam bhedo, kaḷavarassa nikkhepo jīvitindriyassupacchedo. Idam vuccati marañam. Iti ayañca jarā idañca marañam. Idam vuccati jātipaccayā jarāmarañam.*

Trong JarāMaraṇa đó, cái gì là Maraṇa? Có Cuti (= ‘chuyển đời’), Cavana, gãy lia, biển diệt, hấp hối trong lúc chết, chết, các Uẩn Khandhā tan rã, tử bỏ thân, cắt đứt mạng căn của các chúng sanh từ nhiều nhóm sanh loại. Chúng là Maraṇa.

Như vậy Jarā và Maraṇa này tồn tại. Chúng là JarāMaraṇa được tạo nên bởi Jāti.

14) *Tattha katamo soko? Nātibyasanena vā phutṭhassa bhogabyasanena vā phutṭhassa rogabyasanena vā phutṭhassa sīlabyasanena vā phutṭhassa ditṭhibyasanena vā phutṭhassa aññataraññatarena byasanena samannāgatassa*

aññataraññatarena dukkhadhammena phutṭhassa soko socanā socitattam antosoko antoparisoko cetaso parijjhāyanā domanassam sokasallam. Ayam vuccati soko.

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Soko? Đối với ai đối diện với sự mất mát bà con, mất mát tài sản, đau bệnh, hư hỏng giới, với tà kiến, đối diện với bi kịch, đối diện với bất kỳ đau khổ, ở đó hiện hữu sâu, âu sầu, tính chất đau đớn, buồn bực trong lòng, não nuột trong lòng, nội tâm bị thiêu đốt, úu tú, bị hành hạ bởi gai sâu. Chúng là Soka.

15) *Tattha katamo paridevo? Nātibyasanena vā phutṭhassa bhogabyasanena vā phutṭhassa rogabyasanena vā phutṭhassa sīlabyasanena vā phutṭhassa ditṭhibyasanena vā phutṭhassa aññataraññatarena byasanena samannāgatassa*

aññataraññatarena dukkhadhammena phutṭhassa phutṭhassa ādevo paridevo ādevanāparidevanā ādevitattam paridevitattam vācā palāpo vippalāpo lālappo lālappanā lālappitattam. Ayam vuccati paridevo.

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Paridevo? Đối với những ai đối diện với sự mất mát thân quyến, mất mát tài sản, đau bệnh, hư hỏng giới, với tà kiến, đối diện với bi kịch, đối diện với bất kỳ bất hạnh nào thì ở đó có mặt bi, bi ai giần xé, trạng thái bi ai, khóc than giần xé, chìm ngập trong bi ai, chìm ngập trong bi ai giần xé, than khóc trong bi ai (như là, “Ôi, con trai tôi; Ôi, con gái tôi...), than khóc trong ai oán giần xé. Chúng là Paridevo.

16) *Tattha katamā dukkham? Yam kāyikam asātam, kāyikam dukkham, kāyasamphassajam asātam dukkham vedayitam kāyasamphassajā asātā dukkhā vedanā. Idam vuccati dukkham.*

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Dukkha? Có mặt những cảm giác khó chịu gây khổ từ thân, nhận chịu cơn đau khó chịu tạo nên bởi Kāyasamphassa, cảm thọ đau khó chịu được tạo nên bởi Kāyasamphassa. Chúng là Dukkha.

17) *Tattha katamā domanassam? Yam cetasikam asātam cetasikam dukkham cetosamphassajam asātam dukkham vedayitam cetosamphassajā asātā dukkhā vedanā. Idam vuccati domanassam.*

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Domanassa? Có mặt sự khó chịu của khổ tâm nơi tâm, cảm nhận với nỗi đau đớn khó chịu được tạo nên bởi cetosamphassa (= Manosamphassa), cảm thọ đau đớn khó chịu được tạo nên bởi cetosamphassa(= Manosamphassa). Chúng là Domanassa.

18) *Tattha katamo upāyāso? Nātibyasanena vā phutṭhassa bhogabyasanena vā phutṭhassa rogabyasanena vā phutṭhassa sīlabyasanena vā phutṭhassa ditṭhibyasanena vā phutṭhassa aññataraññatarena byasanena samannāgatassa*

aññataraññatarena dukkhadhammena phutṭhassa āyāso upāyāso āyāsittam upāyāsittam. Ayam vuccati upāyāso.

Trong đoạn Pāli đó, thế nào là Upāyāsa? Đối với những ai đối diện với mất mát thân quyến, tài sản, đau ốm, hư hỏng giới, với tà kiến, đối diện với thảm kịch, đối diện với khổ đau nào mà có mặt tuyệt vọng của tâm, tinh thần vô cùng tuyệt vọng, chìm đắm trong tuyệt vọng, chìm đắm trong vô cùng tuyệt vọng. Chúng là Upāyāsa.

19) *Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotīti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa saṅgati hoti. Samāgamo hoti. Samodhānam hoti. Patubhāvo hoti. Tena vuccati Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotīti (Abhidhamma Bk.II-142-145)*

Suttanta Bhājanīyam nitṭhitam.

Như vậy đây là sự sanh lên của đồng khổ đau (hoàn toàn không có hạnh phúc). Nói cách khác, như vậy, đó chính là Nhân của sự gộp lại, sự tụ hội, sự xuất hiện của đồng khổ đau (hoàn toàn không có hạnh phúc). Chính vì vậy chúng được nói đến là *Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.*

Ở trên là phần Paṭicca Samuppāda Pāli và bản dịch cần phải thuộc lòng từ trước khi hành thiền nếu muốn thiền với phương pháp Paṭicca Samuppāda có hệ thống và thông thạo bằng Anubodha ñāṇa và Paṭivedha ñāṇa. Hành giả nào đã thuộc lòng đoạn Pāli cùng ý nghĩa của nó thì nên tu tập với Paṭicca Samuppāda phương pháp thứ nhất.

Mười hai chi của Paṭicca Samuppāda

Trong phương pháp Paṭicca Samuppāda Anuloma (xuôi dòng) được gọi là Paṭicca Samuppāda phương pháp thứ 1, có vài điều về phương pháp mà hành giả cần phải nắm: có 12 chi, 3 thời, 3 liên kết, 4 nhóm, 20 hành tướng. Mười hai chi như sau:

- 1) Avijjā
- 2) Saṅkhāra
- 3) Viññāṇa
- 4) NāmaRūpa
- 5) Saḷāyatana
- 6) Phassa
- 7) Vedanā
- 8) Taṇhā
- 9) Upādāna
- 10) Bhava
- 11) Jāti
- 12) JarāMaraṇa

Ba thời

Đặt Kiếp hiện tại vào giữa (*vòng Paṭicca Samuppāda*), như vậy:

- 1) Avijjā và Saṅkhāra thuộc Kiếp quá khứ,
- 2) Viññāṇa, NāmaRūpa, Saḷāyatana, Phassa, Vedanā, Taṇhā, Upādāna, Bhava (Kamma Bhava) thuộc Kiếp hiện tại,
- 3) Jāti, Jarā-Maraṇa thuộc Kiếp tương lai.

Đặt Kiếp quá khứ thứ I vào giữa (vòng Paṭicca Samuppāda), thì:

1) Avijjā và Saṅkhāra thuộc Kiếp quá khứ thứ II

2) Viññāṇa, NāmaRūpa, Saḷāyatana, Phassa, Vedanā, Taṇhā, Upādāna, Bhava (Kamma Bhava) thuộc Kiếp quá khứ I,

3) Jāti, Jarā-Maraṇa thuộc Kiếp hiện tại.

Cần hiểu là dựa trên cùng phương pháp quán đối với các kiếp Quá khứ khác.

Nếu đặt Kiếp tương lai thứ I vào giữa (vòng Paṭicca Samuppāda), thì:

1) Avijjā và Saṅkhāra thuộc Kiếp hiện tại,

2) Viññāṇa, NāmaRūpa, Saḷāyatana, Phassa, Vedanā, Taṇhā, Upādāna, Bhava (Kamma Bhava) thuộc Kiếp tương lai thứ I,

3) Jāti, Jarā-Maraṇa thuộc Kiếp tương lai thứ II.

Cần hiểu là đối với các kiếp Tương lai tiếp sau thì dựa trên cùng phương pháp.

Ba liên kết

‘Nơi’ mà Nhân và Quả liên kết với nhau được gọi là ‘liên kết’.

1) Liên kết giữa Nhân Quá khứ với Quả hiện tại, có một liên kết giữa Nhân Quá khứ Saṅkhāra và Quả Hiện tại Viññāṇa.

2) Liên kết giữa Nhân Hiện tại và Quả Hiện tại, có một liên kết giữa Nhân Hiện tại Vedanā và Quả Hiện tại Taṇhā.

3) Liên kết giữa Nhân Hiện tại và Quả Tương lai, có một liên kết giữa Nhân Hiện tại Kamma Bhava và Quả tương lai Jāti.

Tổng cộng có 3 liên kết giữa 12 chi. (Cần hiểu tương tự cho các kiếp quá khứ kế tiếp, tương lai kế tiếp.)

Bốn Nhóm

1) Vì Avijjā trong Nhóm Kiếp Quá khứ được lấy (là đối tượng), như vậy Taṇhā và Upādāna (thuộc cùng Kilesa Vaṭṭa với Avijjā) cũng được gom chung. Vì Saṅkhāra được xét, như vậy Kamma (thuộc cùng Kamma Vaṭṭa với Saṅkhāra) cũng được gom chung. Bởi vậy có 5 Nhân Quá khứ: Avijjā, Taṇhā, Upādāna, Saṅkhāra, Kamma. Chúng là một nhóm Nhân Quá khứ.

2) Viññāṇa, NāmaRūpa, Saḷāyatana, Phassa, Vedanā là 5 Quả Hiện tại sinh lên bởi 5 Nhân Quá khứ. Chúng thuộc nhóm Quả Hiện tại.

3) Trong Nhân Hiện tại, vì Taṇhā và Upādāna được xét, nên Avijjā (thuộc cùng Kilesa Vaṭṭa) cũng được gom chung. Vì Kamma Bhava (=Kamma) được xét, nên Saṅkhāra (thuộc cùng Kamma Vaṭṭa) cũng được gộp chung. Vì vậy có 5 Nhân Hiện tại là Avijjā, Taṇhā, Upādāna, Saṅkhāra, Kamma. Chúng là nhóm Nhân Hiện tại.

4) Jāti là Nhóm Paṭisandhi NāmaRūpa Tương lai được tạo bởi 5 Nhân Hiện tại. Hay nói cách khác, đây chính là Vipāka Vaṭṭa NāmaRūpa gồm có Viññāṇa, NāmaRūpa, Saḷāyatana, Phassa, Vedanā. Chúng là một nhóm Quả Tương lai.

20 Hành tướng

Có cả thảy 20 hành tướng như sau:

5 Nhân Quá khứ

5 Quả Hiện tại

5 Nhân Hiện tại

5 Quả Tương lai

Cần hiểu tương tự như vậy cho những Kiếp Quá khứ kế tiếp và Tương lai kế tiếp khác.

Quán để biết rõ trước

Giai đoạn PaccayaPariggaha Nāṇa: - trong việc quán Nhân và Quả trong PaccayaPariggaha Nāṇa là việc quán:

“Vì sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh.

Avijjā là Nhân, Saṅkhāra là Quả...”

Giai đoạn Sammasana Nāṇa và khởi đầu của giai đoạn Udayabbaya Nāṇa: - Sammasana Nāṇa và giai đoạn Udayabbaya Nāṇa lấy sự sanh và diệt của 12 chi thuộc Paṭicca Samuppāda làm đối tượng và quán trên Ba Tướng của chúng là:

“Bởi sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh.

Avijjā (sanh và diệt) - Anicca (Dukkha, Anatta).

Saṅkhāra (sanh và diệt) - Anicca (Dukkha, Anatta).

Giai đoạn Udayabbaya Nāṇa già dặn: = phương pháp chi tiết của thiền Vipassanā trên Ba Tướng của các chi thuộc Paṭicca Samuppāda ở giai đoạn Udayabbaya Nāṇa già dặn thì quán là:

1) Paccayato Udayadassana = quán “Vì sự sanh của Nhân, Quả sanh”, tức quán là: “Vì sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh; Vì sự sanh của Saṅkhāra, Viññāṇa sanh...”

2) Paccayato Vayadassana = quán “Vì sự diệt của Nhân, Quả diệt” tức quán là: “Vì sự diệt của Avijjā, Saṅkhāra diệt; Vì sự diệt của Saṅkhāra, Viññāṇa diệt...”

3) Khaṇato Udayadassana = Giai đoạn quán sát-na sanh, sau khi lấy đối tượng chỉ là giai đoạn sanh của các chi thuộc Paṭicca Samuppāda thì quán là: giai đoạn sanh của Avijjā, giai đoạn sanh của Saṅkhāra...

4) Khaṇato Vayadassana = Giai đoạn quán trên sát-na diệt, sau khi lấy đối tượng chỉ là giai đoạn diệt của các chi thuộc Paṭicca Samuppāda quán là: giai đoạn diệt của Avijjā, giai đoạn diệt của Saṅkhāra...

5) Trong giai đoạn Paccayato Udayabbaya Dassana, Khaṇato Udayabbaya dassana thì phải quán là “Bởi sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh; bởi sự diệt của Avijjā, Saṅkhāra diệt; Avijjā (sanh và diệt) - Anicca; Saṅkhāra (sanh và diệt) - Anicca...”

Giai đoạn Bhavaṅga Nāṇa: - trong các giai đoạn Vipassanā ñāṇa cao hơn như là Bhaṅga ñāṇa thì quán trên Ba Tướng của các chi Paṭicca Samuppāda sau khi quán chỉ trên sự diệt của chúng mà không chú ý đến “bởi sự sanh của Nhân, Quả sanh” được gọi là UpādinnaPavatta, cần quán luân phiên trên Ba Tướng như sau:

“Avijjā (diệt, diệt) - Anicca (-Dukkha, -Anatta);

Saṅkhāra (diệt, diệt) - Anicca (-Dukkha, -Anatta);

Chỉ khi sự diệt xuất hiện nhanh chóng trong minh sát, thì cần quán là:

“Avijjā (diệt, diệt) - Anicca (-Dukkha, -Anatta);

Ñāṇa minh sát đang quán (diệt, diệt) - Anicca (-Dukkha, -Anatta);

Saṅkhāra (diệt, diệt) - Anicca (-Dukkha, -Anatta);

Ñāṇa minh sát đang quán (diệt, diệt) - Anicca (-Dukkha, -Anatta);...”

Trong việc quán ở trên, cần quán đối với các tiến trình Vīthi Citta đã sanh, đang sanh và sẽ sanh theo Nhân và Quả; và cũng cần phải quán minh sát đang quán bằng minh sát khác để phá vỡ tính khối của NāmāRūpa.

Của mỗi người

Mỗi chúng sanh có riêng cho mình Avijjā riêng và Saṅkhāra riêng. Avijjā không giống nhau giữa các chúng sanh; Saṅkhāra cũng không giống nhau giữa các chúng sanh. Một người đã làm và tích

tập Saṅkhāra - Kamma được ‘vây quanh’ bởi Avijjā - Taṅhā - Upādāna của ước nguyện trở thành người nam; những người khác đã làm và tích tập Saṅkhāra - Kamma được ‘vây quanh’ bởi Avijjā - Taṅhā - Upādāna của ước nguyện trở thành người nữ. Vì vậy Avijjā giữa các chúng sanh là khác nhau. Lại nữa, nơi một chúng sanh thì Dāna Kamma cho Quả; nơi chúng sanh khác thì Sīla Kamma cho Quả và nơi chúng sanh khác thì Bhāvanā Kamma cho Quả. Hơn nữa, trong Dāna Kamma, nơi người này thì Kamma cúng dường vật thực cho Quả, nơi chúng sanh khác thì Kamma cúng dường hoa cho Quả. Như vậy Avijjā và Saṅkhāra không giống nhau giữa các chúng sanh. Mỗi cá thể có Avijjā và Saṅkhāra riêng mình. Thậm chí trong tiến trình liên tục của NāmaRūpa của một cá thể, Avijjā và Saṅkhāra không giống nhau giữa các kiếp; tùy theo các khác biệt hiện hữu.

Do vậy việc quán bằng minh sát Avijjā, Saṅkhāra đã sanh, đang sanh và sẽ sanh được thực hiện chỉ trong tiến trình NāmaRūpa của một cá nhân mà thôi. Vì kỹ thuật tìm Avijjā - Taṅhā - Upādāna - Saṅkhāra - Kamma đã được giải thích đầy đủ trong Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 5, do đó, nó sẽ không được đề cập lại; nhưng chỉ có phần Quán sẽ được trình bày. Trong quyển sách nhỏ này, nó được trình bày là “Bởi sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh...” Dựa trên các lời phát biểu này, trong các giai đoạn PaccayaPariggaha Ñāṇa, Udayabbaya Ñāṇa và Bhaṅga Ñāṇa, quán theo phần đề cập ở trên.

AVIJJĀPACCAYA SAṅKHĀRA

(Bởi sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh.)

Sau khi thấy với minh sát rằng “Bởi Kilesa Vaṭṭa gồm có Avijjā (Taṅhā, Upādāna) được tích tập trong kiếp Quá khứ, Kamma Vaṭṭa gồm có Saṅkhāra (Kamma) cũng được tích lũy trong kiếp Quá khứ được sanh lên”, kể đến cần phải quán Nhân và Quả như sau:

‘Bởi sự sanh của Avijjā, Saṅkhāra sanh.

Avijjā là Nhân, Saṅkhāra là Quả.’

Trong trường hợp này, Avijjā và Saṅkhāra đã sanh trong Quá khứ theo tiến trình Vīthi Citta như sau:

ManodvāraVīthi

	manodvārāvajjana	javana 7x	tadārammaṇa 2x
avijjā	12	20	12\34 ---
saṅkhārā	12	34	34\12 ---

Lưu ý: Avijjā sanh lên hầu hết là nhóm 20 (Citta cetasika) Lobha - Ditṭhi. Thịnh thoảng nó có thể sanh lên là 19 (Citta cetasika) khởi lên cùng với Upekkhā Vedanā, không có Pīti. Thịnh thoảng nó có thể sanh lên là 22 hay 21 cùng với Thina + Middha. Đây là 4 loại của Lobha Mūla Ditṭhigatasampayutta Citta. Tadārammaṇa có thể sanh hoặc không sanh. Nếu Tadārammaṇa sanh và Pīti có mặt trong Javana thì pīti cũng có mặt trong Tadārammaṇa. Sahetuka Tadārammaṇa hay Ahetuka Tadārammaṇa tùy theo có thể sanh. Lưu ý rằng phương pháp này cũng giống cho Saṅkhāra. Đặc biệt là Saṅkhāra của con người được trình bày làm ví dụ ở trên. Trong Saṅkhāra đó, Ñāṇa và Pīti tùy theo có thể sanh. Như đã được trình bày trong bảng Nāma Kammatṭhāna, nó có thể sanh lên là 34 hay 33 hay 33 hay 32 tùy theo. Tadārammaṇa có thể sanh hay không sanh. Khi thiền giả đạt đến giai đoạn quán Vipassanā, vị đó cần phải quán trên Ba tướng của Nhân và Quả, sau khi phân định sự sanh và diệt theo tiến trình tâm Vīthi đã được trình bày. Phá vỡ tính khối (ghana) bằng minh sát. Vì Pañcadvāra Vīthi không thể tạo nên Quả Paṭisandhi (nhưng có khả năng tạo nên Quả Pavatti), chỉ có loại Manodvāra Vīthi được trình bày.

SAṅKHĀRAPACCAYĀ VINNANAM

(Bởi sự sanh của Saṅkhāra, Vipāka Viññana sanh.) (Vism., XVII, 121)

Lưu ý: trong câu “Bởi Avijjā, Saṅkhāra sanh” và “Bởi Saṅkhāra, Viññāṇa sanh”, điều này liên hệ đến lực tự nhiên, Atthi Bhāva, của Avijjā và Saṅkhāra. Avijjā và Saṅkhāra hầu hết bị tách rời bởi nhiều sát-na tâm (Cittakkhaṇa) hay nhiều tiến trình Vīthi Citta. Thịnh thoảng Avijjā và Akusala Saṅkhāra có thể sanh trong cùng một sát-na tâm hay trong một tiến trình tâm Vīthi với nhau. Nhưng nó (Avijjā) có thể bị tách rời bởi nhiều tiến trình Tâm Vīthi khỏi các Kusala Saṅkhāra là cái có khả năng tạo Kusala Vipāka Viññāṇa như là Paṭisandhi Vipāka Viññāṇa của kiếp sống con người hiện tại. Tương tự, trong câu “Bởi Saṅkhāra, Vipāka Viññāṇa sanh”, Saṅkhāra và Vipāka Viññāṇa bị ngăn cách bởi kiếp sống. Do vậy vào giai đoạn sanh - trụ - diệt của Quả, giai đoạn sanh - trụ - diệt của Nhân không còn xảy ra. Bởi vậy, chỉ duy nhất khi nào giai đoạn sanh - trụ - diệt của Avijjā và Saṅkhāra không còn xuất hiện thì chúng tạo Quả, khi đề cập rằng do Avijjā - Saṅkhāra, Quả tương ứng sanh lên thì có nghĩa là do sự hiện hữu là lực Satti tự nhiên (=Atthi Bhāva) của Avijjā và Saṅkhāra là cái có thể tạo nên Quả tương ứng.

Lực Satti tự nhiên đó là lực Kamma Satti của nhóm Kusala Saṅkhāra dhamma ‘bị vây quanh’ bởi Avijjā - Taṇhā - Upādāna (ở đây liên hệ đến ước nguyện được trở thành người). Hành động/sự tích lũy của Kamma là điều thiết yếu của lực Satti tự nhiên này. Chỉ khi Saṅkhāra dhamma (=Kusala Saṅkhāra, Akusala Saṅkhāra) đã được làm/tích tập rồi thì mới có thể trở thành Nhân để cho Quả. Điều không phải cốt yếu là bất kể giai đoạn sanh-trụ-diệt của nó có đang xảy ra hay không.

Kāmāvacarassa kusalassa kammaṣṣa katattā upacittā vipākaṃ cakkhuvīññāṇaṃ uppannaṃ hoti - bởi Kāmāvacara Kusala Kamma đã được làm và tích tập, Kusala Vipāka Cakkhu Viññāṇa đạt đến sanh khởi. (Abhidhamma-Bk.I-104)

Viññāṇa

Bởi sự hiện hữu của Saṅkhāra tích tập cho Samsāra Hiện tại, 6 Vipāka Viññāṇa, - Cakkhu Viññāṇa, Sota Viññāṇa, Ghāna Viññāṇa, Jivhā Viññāṇa, Kāya Viññāṇa, Mano Viññāṇa sanh khởi.

Vipāka Viññāṇa = Vipāka Manoviññāṇa

Xét hai loại: - Pañcaviññāṇa và Vipāka Manoviññāṇa - là ‘Vipāka Viññāṇa’. Vipāka Manoviññāṇa bao gồm Vīthi Mutta Citta như là Paṭisandhi Viññāṇa, Bhavaṅga Viññāṇa, Cuti Viññāṇa. Và cũng bao gồm có Vīthi Citta là Sampaticchana, Santīraṇa và Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa. Pañcaviññāṇa và Sampaticchana, Santīraṇa, Ahetuka Tadārammaṇa có thể là Kusala Vipāka hay Akusala Vipāka. Vì Pañcaviññāṇa, Sampaticchana, Santīraṇa, Tadārammaṇa sanh dựa trên quy luật tự nhiên cố định, Citta Niyama của tiến trình tâm gọi là Vīthi, hành giả cần phải quán Nhân và Quả theo tiến trình tâm Vīthi nơi mà chúng khởi sanh; và cũng vào khi thiền Vipassanā trên chúng. Trong việc quán theo tiến trình tâm Vīthi, Kiriya Citta như là Pañcadvārāvajjana - Votthapana-Manodvārāvajjana và Kusala/Akusala Citta (gọi là Javana) cũng sanh khởi trong tiến trình tâm Vīthi với các Vipāka Viññāṇa (*Votthapana cũng được đọc như Votthabbana*). Do vậy, với mục tiêu rằng không để một Paramattha Dhātu nào sanh lên ở tiến trình tâm Vīthi lại bị bỏ sót, nên không có lỗi gì nếu hành giả cũng quán Vipassanā trên Kiriya Citta và Kusala/Akusala Citta. Tuy nhiên, trong liên kết các mối quan hệ nhân quả, sau khi thấy bằng minh sát, chỉ quán các mối liên kết nhân quả giữa Saṅkhāra và Vipāka Viññāṇa như đã trình bày. Quán tất cả 6 dòng, từ Rūpārammaṇa đến dòng Dhammārammaṇa như đã trình bày trong bảng Nāma Kammaṭṭhāna. Quán tất cả Vipāka Viññāṇa xuất hiện trong Kusala Javana Vīthi và Akusala Javana Vīthi của mỗi dòng. Sau đây là một vài ví dụ quán.

Quán Vīthi Mutta Citta

1) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Paṭisandhi Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Paṭisandhi Viññāṇa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Bhavaṅga Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Bhavaṅga Viññāṇa là Quả.

3) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Cuti Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Cuti Viññāṇa là Quả.

Cakkhudvāra Vīthi Vipāka Viññāṇa

1) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Cakkhu Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Cakkhu Viññāṇa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Sampaticchana Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Sampaticchana Viññāṇa là Quả.

3) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Santīraṇa Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Santīraṇa Viññāṇa là Quả.

4) Bởi sự sanh của Saṅkhāra (=34), Tadārammaṇa Viññāṇa sanh.

Saṅkhāra (=34) là Nhân, Tadārammaṇa là Quả.

(Lưu ý: trong việc quán 2 lần sanh lên của Tadārammaṇa trong Cakkhudvāra Vīthi và 2 lần sanh của Tadārammaṇa trong Manodvāra Vīthi mà lấy đối tượng là Rūpārammaṇa, quán cả hai lần. Quán tất cả Vipāka Viññāṇa trong suốt tiến trình của Cakkhudvāra Vīthi như đã trình bày trong bảng Nāma Kammatthāna. Quán tất cả Kusala Javana Vīthi và Akusala Javana Vīthi. Dựa trên cách này, quán SotaViññāṇa-Sampaticchana-Santīraṇa- Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa thuộc dòng Saddārammaṇa; GhānaViññāṇa-Sampaticchana-Santīraṇa-Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa thuộc dòng Gandhārammaṇa; JivhāViññāṇa-Sampaticchana-Santīraṇa-Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa thuộc dòng Rasārammaṇa; KāyaViññāṇa-Sampaticchana-Santīraṇa-Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa thuộc dòng Phoṭṭhabbārammaṇa; và Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa thuộc dòng Dhammārammaṇa. Khi đến giai đoạn Vipassanā sau này, không có lỗi lầm gì khi hành giả quán Vipassanā trên Pañcadvārāvajjana [là (thức) bắt đầu của tiến trình tâm Vīthi là nơi mà Vipāka Viññāṇa được bao gồm] và trên Votthapana & Javana [thuộc khúc giữa] trong Pañcadvāra Vīthi; và trên Manodvārāvajjana của ManodvāraVīthi với mục tiêu là không để sót một Paramattha Dhātu nào.)

VIÑÑĀṆAPACCAYĀ NĀMARŪPAM

(Bởi sự sanh của Viññāṇa, NāmaRūpa sanh)

Yañhi nāmarūpassa hetu viññāṇaṃ, taṃ vipākāvipāka bhedato dvidhā mataṃ (Vism., XVII, 199)

Cả (1) Vipāka Viññāṇa và (2) Avipāka Viññāṇa (= Abhisāṅkhāra Viññāṇa) có thể được xem là 'Viññāṇa' mà là Nhân của NāmaRūpa.

Vipāka Viññāṇa cũng được gọi là Sahajāta Viññāṇa. Nó có nghĩa là Viññāṇa đồng sanh với Cetasika đi cùng. Paṭisandhi, Bhavaṅga và Cuti là Vipāka Viññāṇa xuất hiện ngoài tiến trình *Vīthi (Vīthi Mutta Citta)*; PañcaViññāṇa, Sampaticchana, Santīraṇa, Tadārammaṇa là Vipāka Viññāṇa thuộc về tiến trình Vīthi Citta. Tuy nhiên, Pañcadvārāvajjana, Votthapana, Javana, Manodvārāvajjana Viññāṇa cũng là Sahajāta Viññāṇa; nghĩa là Viññāṇa đồng khởi sanh với Cetasika. Trong sự quán Vipāka Viññāṇa và Avipāka Viññāṇa - vì Avipāka Viññāṇa được liên kết với Saṅkhāra - việc quán Avipāka Viññāṇa sẽ được trình bày trước. Avipāka Viññāṇa được gọi là Abhisāṅkhāra Viññāṇa trong Chú giải (Vism., XVII, 199). Nó có nghĩa Viññāṇa được hình thành để tạo nên trạng thái hiện hữu (Bhava) mới. Trong phụ chú giải nó được gọi là Kamma Viññāṇa (Mahā Tika - Vol. II - 315, Burmese script)

Kamma Viññāṇa = Abhisāṅkhāra Viññāṇa

(Kusala\Akusala) Viññāṇa đồng hành với Saṅkhāra và Kamma đã làm và tích lũy trong kiếp Quá khứ là Kamma Viññāṇa; đó là, thức Viññāṇa, là thành phần của nhóm Nhân Saṅkhāra Nāma Dhamma (34) được đề cập ở trên là: "Saṅkhārapaccayā Viññāṇa" là Kamma Viññāṇa (=Abhisāṅkhāra Viññāṇa). Ở giai đoạn này cần tập trung quán Kamma Viññāṇa (=Abhisāṅkhāra Viññāṇa).

(Kusala\Akusala) Viññāṇa đồng hành với Saṅkhāra và Kamma đang được làm và tích tập để đạt được một kiếp Tương lai cũng là Kamma Viññāṇa (= Abhisāṅkhāra Viññāṇa).

Hành giả có thể quán Nhân và Quả sau khi đã thấy bằng kinh nghiệm minh sát rằng sự sanh của Vipāka NāmaRūpa Hiện tại = Vipāka Citta + Cetasika + Kammaja Rūpa như là Paṭisandhi Vipāka NāmaRūpa là bởi Kamma Viññāṇa trong Quá khứ; và rằng sự sanh của Vipāka NāmaRūpa Tương lai = Vipāka Citta + Cetasika + Kammaja Rūpa như là Paṭisandhi NāmaRūpa trong tương lai là do Kamma Viññāṇa trong Hiện tại. Dù sao trong giai đoạn này, việc quán để thấy bằng kinh nghiệm minh sát (Paccakkha ñāṇa) rằng sự sanh của Vipāka NāmaRūpa là bởi Kamma Viññāṇa trong Quá khứ.

Nāma Rūpa

Như đã đề cập ở trên, chỉ Kamma Viññāṇa được xem như “Viññāṇa” ở về phía Nhân. Còn về phía NāmaRūpa Quả, không chỉ là nhóm Cetasika mà Viññāṇa đi cùng cũng phải được xem như “Nāma”; và chỉ Kammaja Rūpa được trực tiếp xem như “Rūpa”. Dù vậy, không có lỗi gì khi trong giai đoạn Vipassanā, nếu hành giả quán Kammaja Rūpa, vị ấy cũng quán Vipassanā trên những Cittaja, Utuja, Āhāraja Rūpa là những sắc không thể tách rời và có thể thấy chúng trộn lẫn với nhau. Trong liên kết giữa Nhân và Quả, thì chỉ liên kết với Kammaja Rūpa. Sau đây là một vài sự quán.

Một vài ví dụ của việc quán

1) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, Paṭisandhi NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, Paṭisandhi NāmaRūpa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, Bhavaṅga NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, Bhavaṅga NāmaRūpa là Quả.

3) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, Cuti NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, Cuti NāmaRūpa là Quả

CakkhuDvāra Vīthi – Vipāka NāmaRūpa

1) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, CakkhuViññāṇa NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, CakkhuViññāṇa NāmaRūpa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, Sampaticchana NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, Sampaticchana NāmaRūpa là Quả.

3) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, Santīraṇa NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, Santīraṇa NāmaRūpa là Quả.

4) Bởi sự sanh của Kamma Viññāṇa Quá khứ, Tadārammaṇa NāmaRūpa sanh.

Kamma Viññāṇa Quá khứ là Nhân, Tadārammaṇa NāmaRūpa là Quả.

(Lưu ý: quán sự sanh của SotaViññāṇa, Sampaticchana, Santīraṇa, Tadārammaṇa Vipāka NāmaRūpa... dựa trên cùng phương pháp. Trong thiền Vipassanā không có lỗi gì khi quán Āvajjana, Votthapana, Javana kết hợp với nhau. Chỉ khi quán về Nhân và Quả thì hành giả mới liên kết Kamma Viññāṇa Quá khứ với Vipāka NāmaRūpa. Quán tất cả 6 dòng. Quán tất cả Vipāka NāmaRūpa trong suốt tiến trình của mỗi dòng.)

Saṅkhāra và Kamma Bhava (=Kamma)

Như đã giải thích trong Paṭicca Samuppāda phương pháp thứ 5 của quán Nhân và Quả, việc quán Nhân và Quả sau khi đã thấy bằng minh sát rằng bởi Nānākkhaṇika Kamma Satti (chính là Nghiệp lực - Kamma Satti - của Saṅkhāra bị vây quanh bởi Avijjā, Taṇhā, Upādāna), Vipāka Nāma và Kammaja sanh. Tuy nhiên, vì Kamma Satti không phải là đối tượng của thiền Vipassanā trên Ba Tướng, hành giả cần phải hiểu chỉ riêng Saṅkhāra và Kamma Bhava (=Kamma) mới chính là đối tượng của Vipassanā:

Āyūhanā Saṅkhārāti taṃ kammaṃ karoto purima cetanāyo, yathā dānaṃ dassāmīti cittaṃ uppādetvā māsampi saṃvaccharampi dānupakaraṇāni sajjentassa uppannā purimacetanāyo. Paṭiggāhakānaṃ pana hatthe dakkhinam patitthāpayato cetanā bhavoti vuccati. Ekāvajjanesu vā chasu javanesu cetanā āyūhanasaṅkhārā nāma, sattamā cetanā bhavo. Yā kāci vā pana cetanā bhavo. Taṃsampayuttā āyūhanasaṅkhārā nāma (Abhidhamma Commentary-Vol.II-182, 183 Burmese script)

1) Āyūhanā saṅkhāra là Cetanā sanh lên trước khi sự tích tập Kamma được hoàn thành = Purima Cetanā = Pubba Cetanā. Ví dụ: sau khi có ý định Dāna đây chính là Purima Cetanā = Pubba Cetanā sanh lên nơi người đang chuẩn bị trong thời gian một tháng hay một năm những thứ để cúng dường. Patitthāpaka Cetanā, làm cho vật thí được cúng đến người nhận, được gọi là Kamma Bhava.

2) Theo cách khác: trong rất nhiều tiến trình tâm Vīthi sanh khởi trong khi đang làm hành động thiện hay bất thiện nghiệp, Cetanā nào đồng sanh với 6 Javana đầu trong số 7 Javana ở mỗi Vīthi được gọi là Saṅkhāra. Cetanā đồng sanh với Javana thứ 7 được gọi là Kamma Bhava

3) Theo cách khác: tất cả Citta Cetasika đồng sanh Kusala\Akusala Cetanā trong mỗi sát-na tâm Javana thì được gọi là Saṅkhāra. Tất cả Kusala & Akusala Cetanā được gọi là Kamma Bhava.

Theo như sự định nghĩa ở trên, nếu hành giả có khả năng quán Vipassanā trên tất cả Paramattha Dhātu trong mỗi sát-na tâm của nhóm ManodvāraVīthi Nāma dhamma là nơi mà Avijjā-Taṇhā-Upādāna nổi trội, và của nhóm ManodvāraVīthi Nāma dhamma mà là Saṅkhāra-Kamma thì thiền Vipassanā trên Saṅkhāra và Kamma Bhava được hoàn tất. Bởi thế, trong giai đoạn Vipassanā, quán Vipassanā trên Ba Tướng của Saṅkhāra và Kamma Bhava theo định nghĩa ở trên. Lưu ý rằng lực của Kamma được đề cập trong phần Kammaṃpaccaya là Nānākkhanika KammaSatti thì không phải là đối tượng của Vipassanā. Lưu ý rằng chỉ có Saṅkhāra và Kamma Bhava được đề cập ở trên, chính là nguồn gốc của Kamma Satti đó, là các đối tượng của Vipassanā.

Bởi sự sanh của Sahajāta Viññāṇa, Sahajāta NāmaRūpa sanh.

1) Bởi sự sanh của Paṭisandhi Viññāṇa, Paṭisandhi NāmaRūpa sanh.

Paṭisandhi Viññāṇa là Nhân, Paṭisandhi NāmaRūpa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Bhavaṅga Viññāṇa, Bhavaṅga NāmaRūpa sanh.

Bhavaṅga Viññāṇa là Nhân, Bhavaṅga NāmaRūpa là Quả.

{Lưu ý: chỉ lấy Cetasika Nāma đồng sanh với Bhavaṅga Viññāṇa trong một sát-na tâm là “Nāma”. Lấy chủ yếu Cittaja Rūpa sanh bởi Bhavaṅga Viññāṇa là “Rūpa”. Dù vậy ở giai đoạn Vipassanā, không có lỗi gì nếu quán Vipassanā cả trên Kammaja Rūpa, Utuja Rūpa, Āhāraja Rūpa vốn sanh lẫn lộn cùng với Cittaja Rūpa đó. Đối với phép quán Nhân và Quả, sau khi thấy bằng minh sát mỗi quán hệ Nhân Quả giữa Viññāṇa và Cittaja Rūpa tương ứng, thì thấy rõ Nhân và Quả. Kỹ thuật này cũng tương tự cho Vīthi Citta. Trong Vīthi Citta, Vipāka Viññāṇa có nghĩa chỉ là những PañcaViññāṇa, Sampatichana, Santīraṇa và Tadārammaṇa Vipāka Viññāṇa mà thôi. Lưu ý rằng ‘Sahajāta Viññāṇa’ không chỉ riêng Vipāka Viññāṇa mà cũng bao gồm Kiriya Viññāṇa và Javana Viññāṇa chính là Pañcadvārāvajjana, Votthapana, Javana, Manodvārāvajjana, Javana. Theo phương pháp Suttanta Desana, những chi Paṭicca Samuppāda là Viññāṇa - NāmaRūpa - Saḷāyatana - Phassa - Vedanā chỉ là Vipāka Dhamma. Dù vậy trong những Vipāka dhamma: không có Pañcadvārāvajjana thì PañcaViññāṇa, Sampatichana, Santīraṇa không thể sanh; và không có Javana thì Tadārammaṇa không thể sanh (Mahā Tīka sub-Commentary-Vol. II-323, Burmese script). Bởi vậy với mục đích rằng không để Paramattha Dhātu nào bị bỏ sót, khi quán Nhân và Quả không có lỗi gì khi quán luôn cả Pañcadvārāvajjana - Votthapana - Javana - Manodvārāvajjana - Javana. Nếu hành giả hiểu được rằng chúng không được bao gồm trong Vipāka Vatṭa thì không có lỗi. [hai câu trước giải nghĩa cho dấu sao * bên dưới.] Ở đây có tranh cãi giữa các Sách như là Cuti có thể tạo Cittaja Rūpa hay không.}

3) Bởi sự sanh của Cuti Viññāṇa, Cuti Nāma (+Rūpa) sanh.

Cuti Viññāṇa là Nhân, Cuti Nāma (+Rūpa) là Quả.

* Bởi sự sanh của Pañcadvārāvajjana Viññāṇa, Pañcadvārāvajjana Nāma + Rūpa sanh

Pañcadvārāvajjana Viññāṇa là Nhân, Pañcadvārāvajjana Nāma + Rūpa là quả

4) Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa, CakkhuViññāṇa Nāma sanh.

CakkhuViññāṇa là Nhân, CakkhuViññāṇa Nāma là Quả.

(Nāma = 7 Tâm sở Cetasika đồng sanh)

Hay nói cách khác:

Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa, CakkhuViññāṇa Nāma + Rūpa sanh.

CakkhuViññāṇa là Nhân, CakkhuViññāṇa Nāma + Rūpa là Quả.

{Lưu ý: quán SotaViññāṇa, Ghāna Viññāṇa, Jivhā Viññāṇa, Kāya Viññāṇa theo cùng cách. “Nāma” là 7 Cetasika đồng sanh. Do PañcaViññāṇa như Cakkhu Viññāṇa không thể tạo nên Cittaja Rūpa, lấy chủ yếu Kammaja Rūpa đang sanh lên trong lúc có mặt của PañcaViññāṇa như là CakkhuViññāṇa 1 cách gián tiếp. Quán, lấy KammajaRūpa là đối tượng. Ở giai đoạn Vipassanā, không có lỗi gì khi quán Vipassanā trên chúng bao gồm với Kammaja Rūpa, Utuja Rūpa, Ahāraja Rūpa tức những sắc ở vào giai đoạn sanh (uppāda) của sát-na cùng lúc đó và Cittaja Rūpa là sắc ở giai đoạn trụ (Ṭhīti) được sanh bởi tâm trước đó. Lưu ý rằng phương pháp này thì giống nhau cho các trường hợp khác.}

5) Bởi sự sanh của Sampatiçchana Viññāṇa, Sampatiçchana Nāma + Rūpa sanh

Sampatiçchana Viññāṇa là Nhân, Sampatiçchana Nāma + Rūpa là Quả.

{Lưu ý: “Nāma” là 10 Cetasika đồng sanh trong Sampatiçchana Citta. “Rūpa” là Cittaja Rūpa tạo nên bởi Sampatiçchana Citta. Khi một người đạt đến giai đoạn Vipassanā thì không có lỗi gì khi cũng quán Vipassanā trên Kammaja, Utuja, Ahāraja Rūpa khởi sanh trong 3 sát-na (= Khaṇattaya) của Sampatiçchana đó. Trong phần sau của Vīthi Citta như Santīraṇa, xem những Cetasika đồng sanh khi ấy là “Nāma”. Về phần “Rūpa”, tương tự như ở trên.}

6) Bởi sự sanh của Santīraṇa Viññāṇa, Santīraṇa Nāma + Rūpa sanh.

Santīraṇa Viññāṇa là Nhân, Santīraṇa Nāma + Rūpa là Quả.

* {bởi sự sanh của Votthapana Viññāṇa, Votthapana Nāma + Rūpa sanh.

Votthapana Viññāṇa là Nhân, Votthapana Nāma + Rūpa là Quả. }

* {bởi sự sanh của Javana Viññāṇa, Javana Nāma + Rūpa sanh.

Javana Viññāṇa là Nhân, Javana Nāma + Rūpa là Quả. }

Bởi sự sanh của Tadārammaṇa Viññāṇa, Tadārammaṇa Nāma + Rūpa sanh.

Tadārammaṇa Viññāṇa là Nhân, Tadārammaṇa Nāma + Rūpa là Quả.

* {Bởi sự sanh của Manodvārāvajjana Viññāṇa, Manodvārāvajjana Nāma + Rūpa sanh.

Manodvārāvajjana Viññāṇa là Nhân, Manodvārāvajjana Nāma + Rūpa là Quả.}

Cần hiểu rằng phương pháp này tương tự cho Javana - Tadārammaṇa. Quán tất cả sát-na tâm (Cittakkhaṇa) như đã trình bày trong bảng Nāma Kammatthāna. Liên hệ đến các phép quán này là các tham khảo từ Kinh điển như sau:

NāmaRūpassa yaṃ hetu, viññāṇaṃ taṃ dvīdhā mataṃ

Vipākamavipākañca, yuttameva yato idaṃ. (Abhidhamma Commentary-Vol.II-163, Burmese script)

Sahajātaviññāṇa paccayā nāmarūpaṃ, kammaviññāṇa paccayā ca nāmarūpañca yathāsambhavam yojetabbaṃ. (MūlaṬīka-Vol. II-115, Burmese script)

Kammaviññāṇappaccayā vipākacittappavattikāle vipāka nāmassa, kammamasamutthāna rūpassa ca vasena. SahajātaViññāṇa paccayā pana itaracittappavatti kālepi vipāko vipāka nāmasasena, cittasamutthāna rūpavasena ca nāmarūpassa sambhavo dassetabboti āha "Sahajāta.....yojetabba"nti. (AnuṬīka-Vol.II-128)

NĀMARŪPAPACCAYĀ SAḶĀYATANAMĪ

(Bởi sự sanh của NāmaRūpa, Saḷāyatana sanh)

Ở giai đoạn này, phép quán có 5 phần:

- A) Bởi sự sanh của Nāma, Manāyatana sanh.
- B) Bởi sự sanh của Nāma, Āyatana Rūpa sanh.
- C) Bởi sự sanh của Rūpa, Āyatana Rūpa sanh.
- D) Bởi sự sanh của Rūpa, Manāyatana sanh.
- E) Bởi sự sanh của Nāma + Rūpa, Manāyatana sanh.

A) Nāma hỗ trợ Manāyatana

(Bởi sự sanh của Nāma, Manāyatana sanh.)

Trong giai đoạn này chỉ lấy Cetasika đồng sanh trong chính Manāyatana như “Nāma”. Manāyatana là thức Viññāṇa sanh cùng với chính các Cetasika đó. Đây là giai đoạn quán rằng Cetasika Nāma hỗ trợ Citta (=Manāyatana) mà đồng sanh với chúng.

1) Bởi sự sanh của Paṭisandhi Nāma dhamma (=33), Paṭisandhi Manāyatana sanh.

Paṭisandhi Nāma dhamma (=33) là Nhân, Paṭisandhi Manāyatana là Quả.

2) Bởi sự sanh của Bhavaṅga Nāma dhamma (=33), Bhavaṅga Manāyatana sanh.

Bhavaṅga Nāma dhamma (=33) là Nhân, Bhavaṅga Manāyatana là Quả.

3) Bởi sự sanh của Cuti Nāma dhamma (=33), Cuti Manāyatana sanh.

Cuti Nāma dhamma (=33) là Nhân, Cuti Manāyatana là Quả.

(Trong trường hợp này Tihetuka Somanassa Paṭisandhi - Bhavaṅga - Cuti được trình bày làm ví dụ)

Bởi sự sanh của Pañcadvārāvajjana Nāma dhamma (=10), Pañcadvārāvajjana Manāyatana sanh.

Pañcadvārāvajjana Nāma dhamma (=10) là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manāyatana là Quả.

4) Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa Nāma dhamma (=7), CakkhuViññāṇa Manāyatana sanh.

CakkhuViññāṇa Nāma dhamma (=7) là Nhân, CakkhuViññāṇa Manāyatana là Quả.

5) Bởi sự sanh của Sampatīcchana Nāma dhamma (=10), Sampatīcchana Manāyatana sanh.

Sampatīcchana Nāma dhamma (=10) là Nhân, Sampatīcchana Manāyatana là Quả.

6) Bởi sự sanh của Santīraṇa Nāma dhamma (=11), Santīraṇa Manāyatana sanh.

Santīraṇa Nāma dhamma (=11) là Nhân, Santīraṇa Manāyatana là Quả.

* Bởi sự sanh của Votthapana Nāma dhamma (=11), Votthapana Manāyatana sanh.

Votthapana Nāma dhamma (=11) là Nhân, Votthapana Manāyatana là Quả.

* Bởi sự sanh của Javana Nāma dhamma (=), Javana Manāyatana sanh.

Javana Nāma dhamma (=) là Nhân, Javana Manāyatana là Quả.

7) Bởi sự sanh của Tadārammaṇa Nāma dhamma (=), Tadārammaṇa Manāyatana sanh.

Tadārammaṇa Nāma dhamma (=) là Nhân, Tadārammaṇa Manāyatana là Quả.

* Bởi sự sanh của Manodvārāvajjana Nāma dhamma (=11), Manodvārāvajjana Manāyatana sanh.

Manodvārāvajjana Nāma dhamma (=11) là Nhân, Manodvārāvajjana Manāyatana là Quả.

(Lưu ý: quán các Cetasika đồng sanh = “Nāma” trong Santīraṇa, Javana và Tadārammaṇa, như đã trình bày trong Bảng Nāma Kammatthāna. Tuần tự quán nhóm Thiện và Bất Thiện của Kusala Javana và Akusala Javana tương ứng. Vì Pañcadvārāvajjana, Votthapana, Javana và

Manodvārāvajjana không thuộc về Vipāka Vatṭa, nên có thể để chúng sang một bên; nhưng với mục đích không bỏ qua bất cứ một Paramattha Dhātu nào, nên không có lỗi gì nếu cũng quán chúng (liên hệ đến * ở trên). Nếu hành giả hiểu được rằng chúng không thuộc Vipāka Vatṭa thì không sai. Quán Sotadvāra Vīthi,... dựa trên cùng phương pháp. Nāma = Cetasika trong cõi Pañcavokāra có thể hỗ trợ Manāyatana = Citta chỉ khi chúng có ‘đồng hành’, chính là sắc căn Vatthu Rūpa tương ứng như là Hadaya Vatthu.)

B) Bối sự sanh của Nāma, Āyatana rūpa sanh.

Pacchājātā citta cetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājāta paccayena paccayo = ngoài trừ 4 Arūpa Vipāka, tất cả nhóm Citta Cetasika Nāma thuộc 85 Citta, 52 Cetasika sanh kế tiếp đó hỗ trợ cho CatuSamuṭṭhānika Rūpa Kāya đã sanh vào sát-na tâm trước đó. (Paṭṭhāna-Vol.I-7).

Theo Lời dạy trên, liên hệ đến CittaCetasika = Nāma dhamma hỗ trợ Āyatana Rūpa, cần hiểu rằng Quả Rūpa sanh trước và Nhân Nāma dhamma sanh sau đó. Quả Rūpa sanh cùng với sát-na tâm (Cittakkhaṇa) trước đó (hầu hết là như vậy, ngoại trừ vào lúc Paṭisandhi). Nhóm Nhân Nāma dhamma là nhóm Nāma dhamma sanh ở sát-na tâm sau đó. Như vậy, trước tiên cần lưu ý một vài điểm tóm tắt:

1) Ekaja Kāya tức là Kammaja (hay cách khác, DvijaKāya tức là Kammaja Rūpa & Utuja Rūpa) - sau khi đã sanh lên cùng với Paṭisandhi Nāmakkhandhā - lúc đã đạt đến giai đoạn Trụ (Ṭhīti) của Rūpa thì lại được hỗ trợ bởi Bhavaṅga Nāmakkhandhā Paccayadhamma thứ 1 bằng Pacchājāta Paccaya Satti.

2) TijaKāya tức là Kammaja Rūpa, Cittaja Rūpa & Utuja Rūpa - sau khi đã sanh lên cùng với Bhavaṅga Nāmakkhandhā trước đó như là Bhavaṅga thứ 1 - lúc đạt đến giai đoạn trụ của Rūpa lại được hỗ trợ bởi Bhavaṅga Nāmakkhandhā Paccayadhamma sanh sau đó bằng Pacchājāta Paccaya Satti.

3) CatujaKāya tức là Kammaja Rūpa, Cittaja Rūpa, Utuja Rūpa & Āhāraja Rūpa - sau khi đã sanh lên cùng với tâm trước đó vào tiểu sát-na sanh Uppāda của Āhāraja Rūpa - cái đạt đến giai đoạn trụ của Rūpa lại được hỗ trợ bởi Citta Cetasika Nāmakkhandhā sau đó bằng Pacchājāta Paccaya Satti.

4) CatujaKāya tức là Kammaja Rūpa, Cittaja Rūpa, Utuja Rūpa & Āhāraja Rūpa - đã sanh lên cùng với Bhavaṅga Citta thứ 15 tính từ Paṭisandhi nơi chúng sanh thuộc Kāmāvacara - lúc đạt đến giai đoạn trụ của Rūpa lại được hỗ trợ bởi Avajjana Nāmakkhandhā Paccayadhamma sanh sau đó bằng Pacchājāta Paccaya Satti. (Đối với chúng sanh Rūpāvacara, TijaKāya tức Kammaja, Cittaja & Utuja Rūpa được hỗ trợ bởi Āvajjana Nāmakkhandhā sanh sau bằng Pacchājāta Paccaya Satti.)

5) Catuja Kāya (TijaKāya), sau khi đã sanh lên cùng với Pañcadvārāvajjana, lúc đạt đến giai đoạn trụ của Rūpa lại được hỗ trợ bởi PañcaViññāṇa Nāmakkhandhā Paccayadhamma sau đó bằng Pacchājāta Paccaya Satti.

6) TijaKāya tức là Kammaja Rūpa, Utuja Rūpa & Āhāraja Rūpa trong cõi Kāmāvacara (hay DvijaKāya là Kammaja Rūpa & Utuja Rūpa trong cõi Rūpāvacara) - sanh lên cùng với PañcaViññāṇa - lúc đạt đến giai đoạn trụ của Rūpa thì lại được hỗ trợ bởi nhóm Sampaticchana Nāmakkhandhā Paccayadhamma sau bằng Pacchājāta Paccaya Satti.

7) Catuja Kāya tức là Kammaja Rūpa, Cittaja Rūpa, Utuja Rūpa & Āhāraja Rūpa trong cõi Kāmāvacara (hay TijaKāya tức Kammaja Rūpa, Cittaja Rūpa, Utuja Rūpa trong cõi Rūpāvacara.) - đã sanh lên cùng với Sampaticchana Nāmakkhandhā - lúc đạt đến giai đoạn trụ của Rūpa lại được hỗ trợ bởi nhóm Santīraṇa Nāmakkhandhā Paccayadhamma bằng Pacchājāta Paccaya Satti.

(Dựa trên cùng phương pháp, nhận biết rằng Citta Cetasika sanh sau = nhóm Nāmakkhandhā dhamma hỗ trợ Catuja Rūpa là sắc sanh lên cùng với tâm trước đó.)

Trong giai đoạn này nơi mà “Bối sự sanh của Nāma, Āyatana Rūpa sanh” được trình bày, lấy hai Citta + Cetasika đồng sanh của sát-na tâm sau là Nhân. Xem Cakkhāyatana, Sotāyatana, Ghāṇāyatana, Jivhāyatana, Kāyāyatana là những cái đã đạt đến giai đoạn trụ sau khi sanh cùng lúc với sát-na tâm trước đó là “Āyatana Rūpa” về phần của Quả. Tất cả 5 loại Āyatana Rūpa đều có

năng lực sanh lên trong mỗi giai đoạn sanh - trụ - diệt của sát-na tâm cho đến khi Nghiệp lực Kamma chưa bị cạn kiệt. Tuy nhiên, vì không phức tạp nên nó có thể được quán tách biệt; hay có thể quán cùng với nhau. Phương pháp quán tách biệt được trình bày sau đây:

1) Bởi sự sanh của Bhavaṅga Calana Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh.

Bhavaṅga Calana Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh lên cùng lúc với AtītaBhavaṅga)

2) Bởi sự sanh của Bhavaṅgupaccheda Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh

Bhavaṅgupaccheda Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh lên cùng lúc với Bhavaṅga Calana.)

3) Bởi sự sanh của Pañcadvāvājjana Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh.

Pañcadvāvājjana Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh cùng lúc với Bhavaṅgupaccheda)

4) Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh.

CakkhuViññāṇa Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh lên cùng lúc với Pañcadvāvājjana.

Quán SotaViññāṇa,... với cùng phương pháp)

5) Bởi sự sanh của Sampaticchana Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh.

Sampaticchana Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh cùng lúc với CakkhuViññāṇa.)

6) Bởi sự sanh của Santīraṇa Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh.

Santīraṇa Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh lên cùng lúc với Sampaticchana)

7) Bởi sự sanh của Votthapana Nāma dhamma, Cakkhāyatana sanh.

Votthapana Nāma dhamma là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh cùng lúc với Santīraṇa)

8) Bởi sự sanh của Javana Nāma dhamma thứ I, Cakkhāyatana sanh.

Javana Nāma dhamma thứ I là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh cùng lúc với Votthapana)

9) Bởi sự sanh của Javana Nāma dhamma thứ II, Cakkhāyatana sanh.

Javana Nāma dhamma thứ II là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Đây là Cakkhāyatana sanh cùng lúc với Javana thứ I)

Nhận biết rằng nhóm Citta Cetasika Nāma dhamma sau hỗ trợ cho Cakkhāyatana là cái sanh ở sát-na tâm trước đó. Dựa theo phương pháp này, quán theo Bảng Nāma Kammatthāna trong tất cả sát-na tâm của tất cả 6 loại Vīthi như là Cakkhudvāra Vīthi. Quán tương tự cho Sotāyatana... Nếu hành giả muốn quán chúng như một tổng thể thì quán tất cả 5 Āyatana Rūpa như là Cakkhāyatana như sau đây:

Cách khác: Quán Là Một Tổng thể

1) Bởi sự sanh của Bhavaṅga Calana Nāma dhamma, 5 Āyatana Rūpa sanh.

Bhavaṅga Calana Nāma dhamma là Nhân, 5 Āyatana Rūpa là Quả.

(Chúng là Cakkhāyatana, Sotāyatana, Ghāṇāyatana, Jivhāyatana, Kāyāyatana sanh lên cùng lúc với AtītaBhavaṅga)

2) Bởi sự sanh của Bhavaṅgupaccheda Nāma dhamma, 5 Āyatana Rūpa sanh.

Bhavaṅgupaccheda Nāma dhamma là Nhân, 5 Āyatana Rūpa là Quả.

(Chúng là 5 Āyatana Rūpa sanh cùng lúc với Bhavaṅga Calana.)

3) Bởi sự sanh của Pañcadvārāvajjana Nāma dhamma, 5 Āyatana Rūpa sanh.

Pañcadvārāvajjana Nāma dhamma là Nhân, 5 Āyatana Rūpa là Quả.

(Chúng là 5 Āyatana Rūpa sanh lên cùng lúc với Bhavaṅgupaccheda.)

4) Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa Nāma dhamma, 5 Āyatana Rūpa sanh.

CakkhuViññāṇa Nāma dhamma là Nhân, 5 Āyatana Rūpa là Quả.

(Chúng là 5 Āyatana Rūpa sanh cùng lúc với Pañcadvārāvajjana.)

Biết rằng trong cách này Citta Cetasika sanh sau = Nāma dhamma hỗ trợ cho 5 Āyatana Rūpa sanh ở sát-na tâm trước đó bằng Pacchājāta Paccaya Satti. Quán tất cả 6 dvāra.

C) Bởi sự sanh của Rūpa, Āyatana Rūpa sanh.

(Đây là Rūpa trong “NāmaRūpa Paccaya” hỗ trợ Āyatana Rūpa trong “Saḷāyatana”.)

Hiện hữu trong Cakkhu Dasaka Kalāpa:

1) Bởi sự sanh của Sắc Tứ Đại trong cùng Kalāpa (với Cakkhāyatana), Cakkhāyatana sanh.

Sắc Tứ Đại trong cùng Kalāpa là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

2) Bởi sự sanh của Jīvita trong cùng Kalāpa, Cakkhāyatana sanh.

Jīvita trong cùng Kalāpa là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

3) Bởi sự sanh của Ojā trong cùng Kalāpa, Cakkhāyatana sanh.

Ojā trong cùng Kalāpa là Nhân, Cakkhāyatana là Quả.

(Lưu ý: tương tự, quán xa hơn rằng có sự tương ứng (1) Tứ Đại trong cùng Kalāpa, (2) Jīvita trong cùng Kalāpa và (3) Ojā trong cùng Kalāpa hỗ trợ cho Sotāyatana, Ghāṇāyatana, Jivhāyatana, Kāyāyatana tương ứng. Tứ Đại hỗ trợ Āyatana Rūpa trong cùng Kalāpa bằng Upatthambhaka Satti; Jīvita của cùng Kalāpa chăm sóc bảo vệ bằng Anupālaka Satti; Ojā trong cùng Kalāpa hỗ trợ bằng Upatthambhaka Satti. Trong sự hỗ trợ các Āyatana Rūpa bởi Ojā của cùng Kalāpa, nên hiểu rằng Ojā chỉ có thể hỗ trợ khi nó (*Ojā*) được hỗ trợ từ Āhāraja Ojā.

Vật thực vừa mới ăn vẫn còn trong bao tử trước khi bị tiêu hóa là UtujaOjaṭṭhamaka Rūpa. Khi nó được sự trợ giúp của Lửa Tiêu hóa tạo nên bởi Kamma gọi là Pācaka Tejo Dhātu, Ojā trong UtujaOjaṭṭhamaka Rūpa tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa Kalāpa mới. Bởi những Rūpa này được tạo nên bởi Ojā, chúng được gọi là Āhāraja Rūpa. Khi Āhāraja Ojā trong các Āhāraja Rūpa hỗ trợ KammajaOjā, CittajaOjā, UtujaOjā, và các ĀhārajaOjā trước thì kể đến mỗi và tất cả KammajaOjā, CittajaOjā, UtujaOjā và ĀhārajaOjā trước tạo nên Rūpa Kalāpa mới một lần nữa. Bằng cách tạo nên và hỗ trợ như vậy, các Āyatana Rūpa, như là Cakkhāyatana, trở nên mạnh mẽ. Trong số Ojā được hỗ trợ, Kammaja Ojā là cái hiện hữu trong Kammaja Kalāpa như Cakkhu Dasaka Kalāpa cũng bao gồm. Sau khi thấy bằng minh sát bản chất này, quán phần trên. Quán tương tự cho tử Sotāyatana đến Kāyāyatana.)

D) Bởi sự sanh của Rūpa, Manāyatana sanh.

Trong cõi PañcaVokāra nơi tồn tại 5 Khandhā (bao gồm nhân loại) Nāma chỉ có thể sanh lên nếu có Vatthu Rūpa tương ứng; nếu không có Vatthu Rūpa tương ứng thì chúng không thể sanh lên được. Cần quán điều kiện này sau khi thấy được bản chất tự nhiên này bằng tuệ quán. Một điểm khác nữa là trong sự sanh của thức Viññāṇa gọi là Manāyatana, các Cetasika đồng sanh và không thể tách rời thì được gộp chung. Những Cetasika này cùng với Manāyatana chỉ có thể sanh dựa trên các Căn Vatthu Rūpa tương ứng. Bởi thế không có lỗi gì trong việc thêm vào các Cetasika đồng sanh khi quán Manāyatana là chính. Trong số chúng, PañcaViññāṇa là Manāyatana sanh lên dựa trên các Căn Vatthu Rūpa tương ứng ví dụ như Cakkhu Vatthu đồng sanh với Atīta Bhavaṅga.

Paṭisandhi Citta = Manāyatana thì dựa trên Hadaya Vatthu Rūpa là cái sanh lên cùng lúc với nó (Paṭisandhi). Cuti Citta Manāyatana dựa trên Hadaya Vatthu Rūpa là cái đồng sanh với tâm thứ 17 từ nó (Cuti) trở về trước. Hầu hết, Bhavaṅga Citta dựa trên Hadaya Vatthu Rūpa là cái đồng sanh với tâm ở sát-na trước. Tương tự, ngoại trừ PañcaViññāṇa, Manāyatana được gọi là Manodhātu và ManoViññāṇaDhātu đều dựa trên Hadaya Vatthu Rūpa đồng sanh với tâm ở sát-na trước đó. Tuy nhiên, theo cách Avinābhāva (không thể tách rời), ở giai đoạn Vipassanā, không có lỗi gì khi quán kết hợp với các Rūpa như là Catuja Rūpa (54 Rūpa hay 44 Rūpa,...) là cái đồng sanh với các Căn Vatthu Rūpa như là Cakkhu Vatthu, Hadaya Vatthu...

Vài Ví Dụ Quán:

1) Bởi sự sanh của Căn Hadaya Vatthu Rūpa của Paṭisandhi, Paṭisandhi Manāyatana sanh.

Căn Hadaya Vatthu Rūpa của Paṭisandhi là Nhân,

Paṭisandhi Manāyatana là Quả.

2) Bởi sự sanh của Căn Hadaya Vatthu Rūpa của Bhavaṅga là Nhân, Bhavaṅga Manāyatana sanh.

Căn Hadaya Vatthu Rūpa của Bhavaṅga là Nhân,

Bhavaṅga Manāyatana là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu đã đồng sanh với tâm ở sát-na trước tâm Bhavaṅga mà hành giả đang quán.)

3) Bởi sự sanh của Căn Hadaya Vatthu Rūpa của Cuti, Cuti Manāyatana sanh.

Căn Hadaya Vatthu Rūpa của Cuti là Nhân, Cuti Manāyatana là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa đồng sanh với tâm thứ 17 từ Cuti trở về trước.)

4) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Pañcadvārāvajjana Manāyatana sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manāyatana là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa là sắc sanh lên cùng lúc với Bhavaṅgupaccheda)

5) Bởi sự sanh của Cakkhu Vatthu Rūpa, Cakkhu Viññāṇa Manāyatana sanh.

Cakkhu Vatthu Rūpa là Nhân, CakkhuViññāṇa Manāyatana là Quả.

(Đây là Majjhimāyuka Cakkhuvatthu Rūpa là cái đồng sanh với Atīta Bhavaṅga)

6) Bởi sự sanh lên của Hadaya Vatthu Rūpa, Sampāṭicchana Manāyatana sanh.

Hadaya Vatthu là Nhân, Sampāṭicchana Manāyatana là Quả.

(Đây Hadaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng với CakkhuViññāṇa hay PañcaViññāṇa)

7) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Santīraṇa Manāyatana sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Santīraṇa Manāyatana là Quả.

(Đây Hadaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng với Sampāṭicchana)

8) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Votthapana Manāyatana sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Votthapana Manāyatana là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa đã sanh lên cùng với Santīraṇa)

9) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Javana Manāyatana thứ I sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Javana Manāyatana thứ I là Quả.

(Đây là Haydaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng với Votthapana)

10) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Javana Manāyatana thứ II sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Javana Manāyatana thứ II là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng Javana thứ I)...

11) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Tadārammaṇa Manāyatana thứ I sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Tadārammaṇa Manāyatana là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng Javana thứ 7 - lưu ý hầu hết đều tương tự)

12) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Tadārammaṇa Manāyatana thứ II sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Tadārammaṇa Manāyatana thứ II là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng Tadārammaṇa thứ I)

13) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu Rūpa, Manodvārāvajjana Manāyatana sanh.

Hadaya Vatthu Rūpa là Nhân, Manodvārāvajjana Manāyatana là Quả.

(Đây là Hadaya Vatthu Rūpa sanh lên cùng với Bhavaṅga trước [=Bhavaṅgupaccheda].)

Dựa trên phương pháp này, quán từng sát-na tâm Vīthi như đã trình bày trong Bảng Nāma Kammaṭṭhāna. Quán tất cả 6 dvāra. Quán tất cả Kusala Javana Vīthi, Akusala Vīthi trong mỗi dvāra.

E) Bởi sự sanh của NāmaRūpa, Manāyatana sanh

Trong trường hợp này, chỉ lấy Cetasika sanh cùng với Citta tương ứng làm “Nāma”. Lấy chủ yếu Căn Vatthu Rūpa tương thích, là nơi mà nhóm Nāma dhamma hiện diện trong sát-na tâm phụ thuộc vào; và các Rūpa không tách ly như 54 Rūpa, hay 44 Rūpa là “Rūpa”. Sau khi thấy bằng minh sát rằng NāmaRūpa tương thích hỗ trợ thức Manāyatana, quán các phần quán sau. Nhân Nāma = Cetasika và Quả Manāyatana là nhóm Sampayutta dhamma đồng sanh trong cùng một sát-na tâm. Như đã đề cập ở trên, Căn Vatthu Rūpa chủ yếu là Purejāta dhamma sanh lên trước Quả Manāyatana. Tuy nhiên, vào sát-na Paṭisandhi, nó là Sahajāta dhamma.

Các tiến trình quán:

1) Bởi sự sanh của Paṭisandhi NāmaRūpa, Paṭisandhi Manāyatana sanh.

Paṭisandhi NāmaRūpa là Nhân, Paṭisandhi Manāyatana là Quả.

2) Bởi sự sanh của Bhavaṅga NāmaRūpa, Bhavaṅga Manāyatana sanh.

Bhavaṅga NāmaRūpa là Nhân, Bhavaṅga Manāyatana là Quả

(Quán tương tự cho Cuti)

3) Bởi sự sanh của Pañcadvārāvajjana NāmaRūpa, Pañcadvārāvajjana Manāyatana sanh.

Pañcadvārāvajjana NāmaRūpa là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manāyatana là Quả.

4) Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa NāmaRūpa, CakkhuViññāṇa Manāyatana sanh.

CakkhuViññāṇa NāmaRūpa là Nhân, CakkhuViññāṇa Manāyatana là Quả.

5) Bởi sự sanh của Sampaṭicchana Manāyatana NāmaRūpa, Sampaṭicchana Manāyatana sanh.

Sampaṭicchana Manāyatana NāmaRūpa là Nhân, Sampaṭicchana Manāyatana là Quả.

6) Bởi sự sanh của Santīraṇa NāmaRūpa, Santīraṇa Manāyatana sanh.

Santīraṇa NāmaRūpa là Nhân, Santīraṇa Manāyatana là Quả.

7) Bởi sự sanh của Votthapana NāmaRūpa, Votthapana Manāyatana sanh.

Votthapana NāmaRūpa là Nhân, Votthapana Manāyatana là Quả.

8) Bởi sự sanh của Javana NāmaRūpa thứ I, Javana Manāyatana thứ I sanh.

Javana NāmaRūpa thứ I là Nhân, Javana Manāyatana thứ I là Quả.

(Quán Javana thứ II,... theo cùng phương pháp.)

9) Bởi sự sanh của Tadārammaṇa NāmaRūpa thứ I, Tadārammaṇa Manāyatana thứ I sanh.

Tadārammaṇa NāmaRūpa thứ I là Nhân, Tadārammaṇa Manāyatana thứ I là Quả.

(Quán Tadārammaṇa thứ II dựa trên cùng phương pháp.)

10) Bởi sự sanh của Manodvārāvajjana NāmaRūpa, Manodvārāvajjana Manāyatana sanh.

Manodvārāvajjana NāmaRūpa là Nhân, Manodvārāvajjana Manāyatana là Quả.

Quán Dựa Trên Những Phương Pháp Trên

Quán từng sát-na tâm trong Cakkhudvāra Vīthi & Manodvāra Vīthi là các tiến trình lấy đối tượng Rūpārammaṇa theo bảng Nāma Kammaṭṭhāna. Quán tương tự trong các Vīthi như Sotadvāra Vīthi là tiến trình lấy Saddārammaṇa là đối tượng... Quán tất cả Kusala Javana Vīthi và Akusala Javana Vīthi trong tất cả 6 loại Vīthi. Pañcadvārāvajjana, Votthapana, Javana, Manodvārāvajjana cũng được quán chung để không bỏ sót Paramattha Dhātu nào cả.

SALĀYATANAPACCAYĀ PHASSO

(Bởi sự sanh của Salāyatana, Phassa sanh.)

Phassa: - Tóm tắt có 6 loại Phassa là Cakkhusamphassa, Sotasamphassa, Ghānasamphassa, Jivhāsamphassa, Kāyasamphassa và Manosamphassa. Tất cả Phassa sanh cùng với Paṭisandhi, Bhavaṅga, Cuti; và với Pañcadvārāvajjana, Sampaticchana, Santīraṇa, Votthapana, Javana, Tadārammaṇa, Manodvārāvajjana được gọi là Manosamphassa.

Salāyatana: - trong trường hợp này, lấy tất cả 12 Āyatana gồm có 6 nội Āyatana = Ajjhātikāyatana tức là Cakkhāyatana, Sotāyatana, Ghānayatana, Jivhāyatana, Kāyāyatana, Manāyatana và 6 ngoại Āyatana = Bāhirāyatana tức là Rūpāyatana, Saddāyatana, Gandhāyatana, Rasāyatana, Phoṭṭhabbāyatana, Dhammāyatana là "Salāyatana". Những nội và ngoại Āyatana này là 'phương tiện' / 'trung gian' có thể làm cho Citta - Cetasika phát triển và tăng cường. (Ví dụ) Khi Nhãn Tịnh Sắc tức là Cakkhāyatana bị Rūpārammaṇa tức là Rūpāyatana đập vào, lúc đó nếu Rūpārammaṇa đó là Iṭṭhārammaṇa (cánh khà lạc) thì nụ cười được nảy ra; nếu Rūpārammaṇa là anīṭṭha (không lạc) thì cau mày nổi lên. Bởi thế Cakkhāyatana và Rūpāyatana đó là 'phương tiện' hay 'trung gian' làm nổi lên Citta - Cetasika tức là Cakkhudvāra Vīthi & Manodvāra Vīthi có đối tượng là Rūpārammaṇa. Nên hiểu theo cách như vậy.

Trong 12 Āyatana, (i) 52 Cetasika và (ii) 16 Sukhuma Rūpa (Sắc tế) cũng được bao gồm. Tất cả Cetasika đồng sanh với các Citta tương ứng được gọi là Dhammāyatana. Vì Hadaya Vatthu Rūpa được gộp trong Sukhuma Rūpa nên Hadaya Vatthu cũng được gọi là Dhammāyatana. Các Cetasika đồng sanh với các Citta tương ứng, đặc biệt là những Cetasika đồng sanh với các Phassa tương ứng được gọi là Sampayutta Dhammāyatana. Tất cả thức = Viññāṇa được gọi là Manāyatana.

Vài Tiến Trình Quán:

Paṭisandhi Manosamphassa = Paṭisandhi Citta & Phassa đồng sanh

1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu = Dhammāyatana, Paṭisandhi Manosamphassa sanh.

Hadaya Vatthu Dhammāyatana là Nhân, Paṭisandhi Manosamphassa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Bāhirāyatana (ở đây có thể là một trong ba: Kamma, Kamma Nimitta hay Gati Nimitta), Paṭisandhi Manosamphassa sanh.

Bāhirāyatana là Nhân, Paṭisandhi Manosamphassa là Quả.

3) Bởi sự sanh của Paṭisandhi Viññāṇa = Manāyatana, Paṭisandhi Manosamphassa sanh.

Paṭisandhi Viññāṇa = Manāyatana là Nhân, Paṭisandhi Manosamphassa là Quả.

4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=32), Paṭisandhi Manosamphassa sanh.

Sampayutta Dhammāyatana (=32) là Nhân, Paṭisandhi Manosamphassa là Quả.

Paṭisandhi Manosamphassa cũng là Nāma dhamma. Theo bản chất của Nāma dhamma (trong cõi PañcaVokāra), chúng chỉ có thể khởi lên nếu có Căn Vatthu Rūpa. Hơn nữa, vì Phassa có đặc tính của ‘chạm’ (tức là xúc), ‘xúc’ Phassa chỉ có thể sanh khi có đối tượng để ‘chạm’ (xúc). Nếu không có đối tượng để ‘chạm’ thì ‘xúc’ Phassa không thể sanh. Vì đối tượng của những nhóm Paṭisandhi Nāma dhamma có thể là Kamma, Kamma Nimitta hay Gati Nimitta, đối tượng đó có thể là bất kỳ 1 trong 6 đối tượng. Nếu nó là đối tượng Kamma thì, – vì nó là Kusala Cetanā đối với con người – đối tượng Kamma đó là Dhammāyatana của Kusala Cetanā đó. Nếu hành giả muốn quán riêng Dhammāyatana đó thì vị ấy có thể quán Số 2) ở trên được đổi thành như sau:

2) Bởi sự sanh của đối tượng (cảnh) Kamma = Dhammāyatana, Paṭisandhi Manosamphassa sanh.

Cảnh Kamma = Dhammāyatana là Nhân, Paṭisandhi Manosamphassa là Quả.

Sampayutta Dhammāyatana

Nếu đó là Somanassa Tihetuka Paṭisandhi thì có 33 Cetasika đồng sanh với Paṭisandhi Viññāṇa. Trong số này, Phassa là một; đây là Paṭisandhi Manosamphassa. Paṭisandhi Viññāṇa Citta là Manāyatana. Nếu trừ Phassa Quả khỏi 33 Cetasika như vậy còn 32 Cetasika. Những Cetasika này là nhóm Dhammāyatana dhamma; chúng là Sampayutta Dhammāyatana. Lưu ý rằng phương pháp này là tương tự trong các trường hợp khác. Quán Bhavaṅga Manosamphassa và Cuti Manosamphassa dựa trên cùng phương pháp với Paṭisandhi Manosamphassa.

Pañcadvārāvajjana Manosamphassaa (dòng Rūpārammaṇa)

1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu = Dhammāyatana, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa sanh.

Hadaya Vatthu = Dhammāyatana là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa là Quả.

2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana = Rūpārammaṇa, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa sanh.

Rūpāyatana = Rūpārammaṇa là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa là Quả.

3) Bởi sự sanh của Pañcadvārāvajjana Manāyatana, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa sanh.

Pañcadvārāvajjana Manāyatana là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa là Quả.

4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=9), Pañcadvārāvajjana Manosamphassa sanh.

Sampayutta Dhammāyatana (= 9) là Nhân, Pañcadvārāvajjana Manosamphassa là Quả.

(LƯU Ý: mặc dù các đoạn sau đây được viết ngắn hơn, tất cả các phép quán thì tương tự như ở trên).

Cakkhusamphassa = Phassa đồng sanh với CakkhuViññāṇa

1) Bởi sự sanh của Cakkhāyatana (=CakkhuVatthu), Cakkhusamphassa sanh.

2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana (=Rūpārammaṇa), Cakkhusamphassa sanh.

3) Bởi sự sanh của CakkhuViññāṇa Manāyatana, Cakkhusamphassa sanh.

4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=6), Cakkhusamphassa sanh.

Sampaṭicchana Manosamphassa (dòng Rūpārammaṇa)

1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu (Dhammāyatana), Sampaṭicchana Manosamphassa sanh.

2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana, Sampaṭicchana Manosamphassa sanh.

3) Bởi sự sanh của Sampaṭicchana Manāyatana, Sampaṭicchana Manosamphassa sanh.

4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (= 9), Sampaṭicchana Manosamphassa sanh.

Santīraṇa Manosamphassa (dòng Rūpārammaṇa)

1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu (=Dhammāyatana), Santīraṇa Manosamphassa sanh.

2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana, Santīraṇa Manosamphassa sanh.

3) Bởi sự sanh của Santīraṇa Manāyatana, Santīraṇa Manosamphassa sanh.

4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=9 hay 10), Santīraṇa Manosamphassa sanh.

Votthapana Manosamphassa (dòng Rūpāramma)

- 1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu (=Dhammāyatana), Votthapana Manosamphassa sanh.
- 2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana, Votthapana Manosamphassa sanh.
- 3) Bởi sự sanh của Votthapana Manāyatana, Votthapana Manosamphassa sanh.
- 4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=10), Votthapana Manosamphassa sanh.

Javana Manosamphassa thứ I (dòng Rūpārammaṇa - Kusala Javana)

- 1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu (=Dhammāyatana), Javana Manosamphassa thứ I sanh.
- 2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana, Javana Manosamphassa thứ I sanh.
- 3) Bởi sự sanh của Javana Manāyatana thứ I, Javana Manosamphassa thứ I sanh.
- 4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=32), Javana Manosamphassa thứ I sanh.

(Quán tất cả Javana còn lại như Javana thứ 2 và các Kusala Javana Vīthi & Akusala Javana Vīthi dựa trên cùng phương pháp. Quán tất cả 7 lần của Javana.)

Tadārammaṇa Manosamphassa thứ I (dòng Rūpārammaṇa)

- 1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu = Dhammāyatana, Tadārammaṇa Manosamphassa thứ I sanh.
- 2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana, Tadārammaṇa Manosamphassa thứ I sanh
- 3) Bởi sự sanh của Tadārammaṇa Manāyatana thứ I, Tadārammaṇa Manosamphassa thứ I sanh.
- 4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=32), Tadārammaṇa Manosamphassa thứ I sanh.

(Quán tất cả MahāVipāka Tadārammaṇa hay AhetukaKusalaVipāka Tadārammaṇa hay Akusala Vipāka Tadārammaṇa còn lại khi chúng sanh lên, dựa theo phương pháp trên. Có thể có các thay đổi chỉ ở số lượng các Cetasika trong Sampayutta Dhammāyatana.)

Manodvārāvajjana Manosamphassa (cảnh là Rūpārammaṇa)

- 1) Bởi sự sanh của Hadaya Vatthu (=Dhammāyatana), Manodvārāvajjana Manosamphassa sanh.
- 2) Bởi sự sanh của Rūpāyatana, Manodvārāvajjana Manosamphassa sanh.
- 3) Bởi sự sanh của Manodvārāvajjana Manāyatana sanh, Manodvārāvajjana Manosamphassa sanh.
- 4) Bởi sự sanh của Sampayutta Dhammāyatana (=10), Manodvārāvajjana Manosamphassa sanh.

(Lưu ý: quán tất cả Kusala Javana Vīthi & Akusala Javana Vīthi trong dòng Rūpārammaṇa như đã trình bày trong bảng Nāma Kammaṭṭhāna. Như đã trình bày trong bảng rằng số lượng Cetasika trong Santīraṇa, Javana, Tadārammaṇa có thể thay đổi, lấy chúng – loại trừ Phassa – là “Sampayutta Dhammāyatana”. Sự khác biệt duy nhất trong Sotadvāra Vīthi... chính là thay thế “Rūpāyatana” bằng “Saddāyatana = Saddārammaṇa...”. Quán dựa trên cùng phương pháp. Mặc dù Votthapana, Javana và Āvajjana như Pañcadvārāvajjana & Manodvārāvajjana không thuộc về Vipāka Vatṭa, chúng được quán chung với nhau để không có Paramattha dhamma nào bị sót. PañcaViññāṇa, Sampaticchana, Santīraṇa và Tadārammaṇa Nāmakkhanda trong Pañcadvara Vīthi không thể tự mình sanh lên mà không có Pañcadvārāvajjana trước đó. Nếu đó là Tadārammaṇa trong Manodvāra Vīthi thì nó không thể sanh mà không có Manodvārāvajjana. Điều tự nhiên rằng Tadārammaṇa chỉ sanh sau Javana, nó (Tadārammaṇa) không bao giờ sanh mà không có Javana. Đối với Javana, nó không bao giờ sanh lên mà không có Votthapana trong Pañcadvārika Javana và không bao giờ sanh lên mà không có Manodvārāvajjana trong Manodvārika Javana. Bởi thế nếu Vipāka Nāma tức PañcaViññāṇa, Sampaticchana, Santīraṇa, Tadārammaṇa sanh thì luật tự nhiên Āvajjana, Votthapana, Javana cũng phải sanh. Bởi vậy khi hành giả quán Vipāka Nāma, không có sai lầm gì nếu vị ấy quán Āvajjana, Votthapana, Javana chung với nhau với mục đích là không để sót một Paramattha dhamma nào.)

{Lưu ý từ việc trình Pháp: có 6 loại Dhammāyatana:-

- 1) 5 Pasāda Rūpa (Tịnh sắc)

2) 16 Sukhuma Rūpa (sắc Tể)

3) Tất cả các Citta

4) Tất cả 52 Cetasika

5) Nibbāna

6) Paññatti (Chế định) như Kasina Trắng, Anāpānā Nimitta, vv...

Ngoại trừ 5 Pasāda Rūpa và 7 Gocara Rūpa thì có 16 Sukhuma Rūpa (28 - 12 = 16 Sukhuma Rūpa). Hadaya Vatthu là một trong con số 16 này. HadayaVatthu là Dhammāyatana.}

PHASSAPACCAYĀ VEDANĀ

(Bởi sự sanh của Phassa, Vedanā sanh)

Bởi sự sanh của 6 loại Phassa, 6 loại Vedanā sanh:

1) Cakkhusamphassajā Vedanā = Vedanā tạo nên bởi Cakkhusamphassa

2) Sotasamphassajā Vedanā = Vedanā tạo nên bởi Sotasamphassa

3) Ghānasamphassajā Vedanā = Vedanā tạo nên bởi Ghānasamphassa

4) Jivhāsamphassajā Vedanā = Vedanā tạo nên bởi Jivhāsamphassa

5) Kāyasamphassajā Vedanā = Vedanā tạo nên bởi Kāyasamphassa

6) Manosamphassajā Vedanā = Vedanā tạo nên bởi Manosamphassa

Ở đây, hành giả nên biết về Cakkhusamphassajā Vedanā, Cakkhusamphassapaccayā Vedanā...

CAKKHUSAMPHASSAJĀ VEDANĀ + CAKKHUSAMPHASSAPACCAYĀ VEDANĀ

Cakkhusamphassajā Vedanā.....atthi kusalā, atthi akusalā, atthi abyākatā (Abhidhamma-Bk. II-16, Burmese script).

Cakkhusamphassapaccayā vedanākkhandho atthi kusalo, atthi akusalo, atthi abyākato (Abhidhamma-Bk.II-25, Burmese script).

Cakkhusamphassajā Vedanā.....Manosamphassajā Vedanāti etaṃ-"cakkhusamphassajā vedanā atthi kusalā, atthi akusalā, atthi abyākatā"ti evaṃ vibhaṅge agatatta cakkhudvārādīsu pavattānaṃ kusalākusalabyākatavedanā "Sāriputto, Mantāniputto"ti evamādīsu mātito nāmaṃ viya mātisadisavatthuto nāmaṃ. Vacannttho panettha cakkhusamphassahetu jātā vedanā cakkhusamphassajā vedanāti. Esa nayo sabbattha (Majjhima Commentary-Vol.I-225; Saṃyutta Commentary- Vol.II-15 Burmese script)

Cakkhusamphassapaccayā vedanākkhandhā atthikusaloti kāmāvacara atthakusalacittavasena veditabbo. Atthi akusaloti dvādasa akusalacittavasena veditabbo. Atthi abyākatoti tisso manodhātuyo tisso ahetuka manoviññāṇadhātuyo, attha mahāvīpākāni, dasa kāmāvacarakiriyāti catuvīsatiyā cittāni vasena veditabbo.

Tattha attha kusalāni dvādasa akusalāni ca javanavasena labbhanti, kiriyamanodhātu āvajjanavasena labbhanti. Dve vipākamanodhātuyo sampaticchanavasena, tisso vipākamanoviññāṇadhātuyo santīraṇatadārammaṇvasena, kiriyāhetukamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanavasena, atthamahāvīpākacittāni tadārammaṇavasena, nava kiriyacittāni javanavasena labbhanti. Sotaghāna jivhākāyadvāresupi eseva nayo (Abhidhamma Commentary-Vol.II-36 Burmese script).

Cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayitanti cakkhusamphassaṃ mūlapaccayaṃ katvā uppannā sampaticchanasantīraṇa voṭṭhabbanajavanavedanā. Cakkhuvīññāṇasampayuttāya pana vattabbameva natthi. Sotadvārādivedanāpaccayādīsupi esevanayo (Saṃyutta Commentary - Vol.III - 5, Burmese script).

Theo như đoạn Pāli và Chú giải, tất cả Vedana - Nhân nền tảng của chúng là Cakkhusamphassa đồng sanh với CakkhuViññāṇa - đồng sanh với Kusala, Akusala & Abyākata (=Vipāka Kiriya) như là:

- 1) Pañcadvārāvajjana,
- 2) CakkhuViññāṇa,
- 3) Sampaticchana,
- 4) Santīraṇa,
- 5) Votthapana,
- 6) (i) Kāmāvacara Kusala Javana
(ii) Akusala Javana
(iii) Kāmāvacara kiriya Javana
- 7) Tadārammaṇa

được gọi là **CakkhusamphassajāVedanā + CakkhusamphassapaccayāVedanā**.

Lưu ý rằng điều này là tương tự cho cho Sotasamphassajā Vedanā Sotasamphassapaccayā Vedanā...

Kiriyamanodhātu āvajjanavasena labbhati (Abhidhamma Commentary-Vol.II-36).

Vedanā đồng sanh với Pañcadvārāvajjana cũng được đề cập là được tạo bởi Cakkhusamphassa. Lưu ý đây là một loại ẩn dụ (pariyāya). Vedanā đồng sanh với Pañcadvārāvajjana sanh lên trước và chỉ sau khi Vedanā cùng với nhóm Pañcadvārāvajjana dhamma đó diệt đi rồi thì Cakkhusamphassa đồng sanh với CakkhuViññāṇa mới có thể sanh. Quả sanh trước và Nhân sanh sau đó. Vedanā đồng sanh với Pañcadvārāvajjana sanh lên trước được hỗ trợ bởi Cakkhusamphassa đồng sanh với CakkhuViññāṇa sanh sau đó. Nhìn thì có vẻ giống như Pacchājātapaccaya. Như đã giải thích trong giai đoạn của NāmaRūpapaccayā Saḷāyatanam, trong Pacchājātapaccaya, Nhân paccaya dhamma là Nāma dhamma và Quả Paccayuppanna dhamma là Rūpa dhamma; nhưng trong trường hợp này cả Nhân và Quả đều là Nāma. Vì vậy nó không được nằm trong Pacchājātapaccaya.

Tuy nhiên, Pañcadvārāvajjana, cái phản chiếu Rūpārammaṇa, chỉ có thể sanh nơi một người có được Nhãn Tịnh Sắc Cakkhu Pasāda, có điều kiện cho Cakkhusamphassa sanh. Pañcadvārāvajjana, cái phản chiếu Rūpārammaṇa, không thể sanh nơi một người thiếu Nhãn Tịnh Sắc Cakkhu Pasāda, vì không có điều kiện để cho Cakkhusamphassa sanh. Đây là vì tất cả Cakkhudvāra Vīthi không thể sanh nơi một người không có Nhãn Tịnh Sắc. Như vậy, theo nghĩa ẩn dụ, điều này nên được xem là Vedanā đồng sanh trong Pañcadvārāvajjana được tạo nên bởi Cakkhusamphassa. Lưu ý rằng điều này cũng tương tự như cách Sotasamphassa hỗ trợ cho Vedanā đồng sanh với Pañcadvārāvajjana...

Theo những giải thích này, lưu ý rằng Vedanā tạo nên bởi Cakkhusamphassa là tất cả Vedanā có mặt trong toàn bộ cả Cakkhudvāra Vīthi và toàn bộ Manodvāra Vīthi là tiến trình tiếp tục lấy Rūpārammaṇa đó làm đối tượng. Tất cả những Vedanā này là Cakkhusamphassa Vedanā. Sau khi thấy bằng minh sát rằng 'bởi Cakkhusamphassa, Cakkhusamphassajā Vedanā sanh', quán toàn bộ dòng (theo như bảng Nāma Kammaṭṭhāna) từng dòng một. Quán tương tự với 'bởi Sotasamphassa, Sotasamphassajā Vedanā sanh'...

- 1) Bởi sự sanh của Cakkhusamphassa, Cakkhusamphassajā Vedanā sanh.

Cakkhusamphassa là Nhân, Cakkhusamphassajā Vedanā là Quả.

- 2) Bởi sự sanh của Sotasamphassa, Sotasamphassajā Vedanā sanh.

Sotasamphassa là Nhân, Sotasamphassajā Vedanā là Quả.

- 3) Bởi sự sanh của Ghānasamphassa, Ghānasamphassajā Vedanā sanh.

Ghānasamphassa là Nhân, Ghānasamphassajā Vedanā là Quả.

4) Bởi sự sanh của Jivhāsamphassa, Jivhāsamphassajā Vedanā sanh.

Jivhāsamphassa là Nhân, Jivhāsamphassajā Vedanā là Quả.

5) Bởi sự sanh của Kāyasamphassa, Kāyasamphassajā Vedanā sanh.

Kāyasamphassa là Nhân, Kāyasamphassajā Vedanā là Quả.

6) Bởi sự sanh của Manosamphassa, Manosamphassajā Vedanā sanh.

Manosamphassa là Nhân, Manosamphassajā Vedanā là Quả.

Manosamphassa

Manosamphassoti bhavaṅgasahajāto samphasso. Vedayitanti sahāvajjanavedanāya javanavedanā. Bhavaṅgasampayuttāya pana vattabbameva natthi (Saṃyutta Commentary-Vol. III-5, Burmese script).

Theo đoạn Chú Giải ở trên, Phassa đồng sanh với Bhavaṅga trước ManodvāraVīthi là Manosamphassa. Vedanā đồng sanh với Manodvārāvajjana, Javana, (, Tadārammaṇa) có mặt trong Manodvāra Vīthi là Manosamphassajā Vedanā. Bởi Bhavaṅga Manosamphassa sanh trước, Bhavaṅga Manosamphassajā Vedanā sanh sau có thể sanh. Lưu ý rằng bởi Sahājata Bhavaṅga Manosamphassa, Sahajāta Manosamphassajā Vedanā cũng có thể sanh. Vì ManodvāraVīthi có thể lấy đối tượng là bất kỳ 1 trong 6 loại đối tượng, quán theo 6 loại đối tượng. Phassa đồng sanh với Bhavaṅga cùng với Manodvārāvajjana cũng được đề cập theo một cách khác là Manosamphassa. Bởi Manosamphassa đó, Manosamphassajā Vedanā đồng sanh với Javana (, Tadārammaṇa) sanh. (Saṃyutta Commentay-Vol.III-5, Burmeses script). Quán minh sát để thấy rõ điều này.

VEDANĀPACCAYĀ TĀṄHĀ

(Bởi sự sanh của Vedanā, Tāṅhā sanh)

6 loại Tāṅhā được tạo nên bởi 6 loại Vedanā là Rūpatāṅhā, Saddhatāṅhā, Gandhatāṅhā, Rasatāṅhā, Phoṭṭhabbatāṅhā và Dhammatāṅhā (Abhidhamma-Bk.II-143).

Mỗi Tāṅhā này lại chia thành 3 loại khác nhau như là Kāmatāṅhā, Bhavatāṅhā và Vibhavatāṅhā. Rūpatāṅhā sanh, do bị dính mắc nhiều đến Rūpārammaṇa theo cách Kāmassāda = nhiều ưa thích trên đối tượng (cảnh) dục (Vatthu Kāma). Lúc đó, nó được gọi là Kāmatāṅhā.

Khi nó sanh cùng với kiến Sassata diṭṭhi rằng “Rūpārammaṇa là thường, nó tồn tại vĩnh viễn” thì lúc đó nó là Bhavatāṅhā. Đúng là Rāga sanh lên cùng với Sassata diṭṭhi thì nên được gọi là Bhavatāṅhā.

Kể đến, khi nó sanh cùng với kiến Uccheda diṭṭhi rằng “nếu một người chết, Rūpārammaṇa cũng bị chấm dứt và bị hủy diệt”, lúc đó nó là Vibhavatāṅhā. Đúng là Rāga sanh lên cùng với Uccheda diṭṭhi thì nên được gọi là Vibhavatāṅhā. Lưu ý rằng phương pháp này cũng tương tự cho Saddatāṅhā... (Abhidhamma Commentary-Vol.II-170,171 Burmese scrip) (Vism.,XVII, 235)

Bhavatāṅhā:- (Bhavatīti bhavo. Bhavoti pavattā diṭṭhi bhavadiṭṭhi. Bhavena sahatatā taṅhā bhavatāṅhā.) Nằm giữ kiến rằng bất kỳ đối tượng nào như Rūpārammaṇa, Saddārammaṇa,... là Atta thì kiến đó = kiến Sassata diṭṭhi cho rằng “Atta đó là thường” thì được gọi là Bhava. Tāṅhā sanh chung với Bhava đó được gọi là Bhavatāṅhā.

Vibhavatāṅhā:- (Na bhavati vi bhavo, vibhavoti pavattā diṭṭhi vibhavadiṭṭhi, vibhavana sahatatā taṅhā vibhavatāṅhā) Nằm lấy bất kỳ đối tượng nào của 6 cảnh là “Atta” thì kiến đó = kiến Uccheda diṭṭhi cho rằng “Atta đó không thường hằng; nếu chết thì nó bị chấm dứt” thì được gọi là Vibhava. Tāṅhā sanh lên cùng với Vibhava được gọi là Vibhavatāṅhā.

Yasmā vātiādīnā na kevalaṃ vipākasukhavedanā eva. tissopi pana vedanā vipākā visesena taṅhāya upanissayapaccayo, avisesena itarā cāti dasseti (MūlaṬīka-Vol.II-120 Burmese script).

Kammaphalābhipatthanāvasena sattā kammānipī āyūhantīti sātisayam taṇhāya vipākavedanā upanissayo, na tatthā itarāti āha "vipākā visesena.....avisesena itarā cā"ti. Itarāti avipākāti attho (Anuṭṭika-Vol.II-132).

Các chúng sanh làm & tích tập Kamma với ước nguyện to lớn về Quả của Kamma. Vì vậy Chú Giải và Phụ Chú Giải ở trên đề cập rằng chỉ Vipāka Vedanā đồng sanh với PañcaViññāṇa, Sampatičchana, Santīraṇa, Tadārammaṇa trong các Vīthi như là CakkhudvāraVīthi hỗ trợ *riêng* (*visesa*) cho Taṇhā = Lobha có trong Lobha Mūla Cittuppāda bằng năng lực của Upanissaya Paccaya Satti; và với Āvajjana, Votthapana và Javana Vedanā thì là hỗ trợ *chung* (*avisesa*) chỉ bằng cách UpanissayaPaccayaSatti.

Như được đề cập ở trên, lưu ý rằng Nhân Vedanā và Quả Taṇhā có thể sanh trong một lộ Vīthi Citta hay tách rời bởi các tiến trình Vīthi Citta. Vì vậy lấy các Vedanā đồng sanh với mỗi sát-na tâm của Cakkhudvāra Vīthi và các Vedanā đồng sanh trong mỗi sát-na hiện diện trong Manodvāra Vīthi (là tiến trình tiếp tục lấy cảnh là Rūpārammaṇa đó) là “Cakkhusamphassajā Vedanā” là Nhân, tức là Nhân của *tham ái Rūpārammaṇa - Rūpataṇhā*. Cần hiểu rằng phương pháp này cũng tương tự như cách quán Sotasamphassajā Vedanā là Nhân của Saddataṇhā...

Lưu ý rằng, vì Vipāka Vedanā được chủ yếu lấy làm Nhân, Nhân Vedanā và Quả Taṇhā hầu như không sanh lên trong cùng một sát-na tâm nhưng bị tách biệt bởi một hay nhiều sát-na tâm, hay bởi nhiều Vīthi.

Anāgāta Vaṭṭa Kathā

Vì giai đoạn này đề cập về VaṭṭaKathā = luân chuyển trong Saṃsarā, nó chỉ liên quan đến những hoạt động đang được làm và tích tập với nguyện ước về kiếp sống Vị lai của thiên giả. Vì vậy, quán chủ yếu rằng bởi sự sanh của Vedanā là cảm thọ cho kiếp sống Vị lai, Taṇhā là sự dính mắc vào kiếp Vị lai sanh. Taṇhā này cùng với Upādāna và Kamma Bhava (sẽ được giải thích sau) là Nhân Hiện tại tức là Avijjā - Taṇhā - Upādāna - Saṅkhāra- Kamma đang được làm và tích tập với ước nguyện về một kiếp Vị lai có thể có được trước khi giác ngộ Nibbāna. Vì vậy hành giả quán chủ yếu (Avijjā)-Taṇhā-Upādāna-(Saṅkhāra)-Kamma đang được làm và tích lũy chỉ cho kiếp sống Vị lai của chính vị ấy.

Một Vài Phép Quán.

1) Bởi sự sanh của Cakkhusamphassajā Vedanā, Rūpa Taṇhā sanh.

Cakkhusamphassajā Vedanā là Nhân, Rūpa Taṇhā là Quả.

2) Bởi sự sanh của Sotasamphassajā Vedanā, Sadda Taṇhā sanh.

Sotasamphassajā Vedanā là Nhân, Sadda Taṇhā là Quả.

3) Bởi sự sanh của Ghānasamphassajā Vedanā, Gandha Taṇhā sanh.

Ghānasamphassajā Vedanā là Nhân, Gandha Taṇhā là Quả.

4) Bởi sự sanh của Jivhāsamphassajā Vedanā, Rasa Taṇhā sanh.

Jivhāsamphassajā Vedanā là Nhân, Rasa Taṇhā là Quả.

5) Bởi sự sanh của Kāyasamphassajā Vedanā, Phoṭṭhabba Taṇhā sanh

Kāyasamphassajā Vedanā là Nhân, Phoṭṭhabba Taṇhā là Quả.

6) Bởi sự sanh của Manosamphassajā Vedanā, Dhamma Taṇhā sanh.

Manosamphassajā Vedanā là Nhân, Dhamma Taṇhā là Quả.

Dhammataṇhā: - Dhammataṇhā là Taṇhā tham ái đối với Citta, Cetasika, Rūpa dhamma (ngoại trừ 5 cảnh như là Màu, Âm thanh, Mùi, Vị, Xúc) và các loại cảnh Paññatti khác nhau.

TAṆHĀPACCAYĀ UPĀDĀNAṀ

(Bởi sự sanh của Taṇhā, Upādāna sanh.)

Có 4 loại Upādāna như sau: (1) Kāmupādāna, (2) Ditṭhupādāna, (3) Sīlabbatupādāna và (4) AttaVādupādāna.

(1) **Kāmupādāna**:- Tànhā tham ái đối với 5 loại đối tượng Kāma thì gọi là Kāma Tànhā. Kāma Tànhā sanh sau mà vững chắc và mạnh mẽ vì nó được hỗ trợ bởi sự sung mãn của Kāma Tànhā trước đó bằng Upanissaya Paccaya Satti thì được gọi là Kāmupādāna.

(2) **Ditṭhupādāna**:- Ditṭhi sanh sau mà chấp thủ vững chắc và mạnh mẽ đối với tà kiến Miccha Ditṭhi như là Natthika Ditṭhi, Ahetuka Ditṭhi, Akiriya Ditṭhi (ngoại trừ Sīlabbatupādāna và AttaVādupādāna) tức là các kiến bác bỏ Nghiệp và Quả, tin rằng không có kết quả của Kamma là Ditṭhupādāna.

(3) **Sīlabbatupādāna**:- tà kiến Miccha Ditṭhi chấp chặt kiến rằng bằng cách tu tập như Hạnh con Chó, Hạnh con Bò... mà một người có thể được thanh tịnh khỏi các Kilesa và có thể thoát khỏi Saṃsāra thì gọi là Sīlabbatupādāna.

(4) **AttaVādupādāna**: - tà kiến chấp chặt rằng có Atta (= linh hồn) là AttaVādupādāna. Kiến chấp rằng có Đấng tạo hóa, Đại Ngã (Parama Atta) và Tạo vật, Jīva Atta (mạng ngã); kiến này chấp rằng một hay tất cả 5 Khandha là Atta. Nó còn được gọi là Sakkāya Ditṭhi và Atta Ditṭhi.

Trong giai đoạn này hành giả phải tách bạch để thấy rõ bằng minh sát rằng bởi Tànhā, là một phần của Kilesa Vatṭa, đang được tích tập đặc biệt với ước nguyện cho kiếp sống Vị lai, Upādāna sanh. Có thể nói, nếu một hành giả đang tích tập Kilesa Vatṭa và Kamma Vatṭa với ước nguyện để đạt đến kiếp sống là Chư Thiên Giáng Pháp (Dhamma Kathika Deva), kể đến sau khi thấy bằng minh sát rằng ‘với Kāma Tànhā, tham ái đối với cảnh dục *linh động hay không linh động (Kāma Vatthu)* sẽ đạt được trong kiếp sống Chư Thiên Giáng Pháp là Nhân Chủ yếu, Kāmupādāna sanh’ (= có Kāma Tànhā - tham ái với kiếp sống Chư Thiên Giáng Pháp - là nhân căn bản, Kāmupādāna - chấp thủ vào kiếp sống Chư Thiên Giáng Pháp - sanh), quán như sau đây:

1) Bởi sự sanh của Kāma Tànhā, Kāmupādāna sanh.

Kāma Tànhā là Nhân, Kāmupādāna là Quả.

Cách quán khác:- Chấp giữ kiến rằng Chư Thiên Giáng Pháp thực sự hiện hữu là Sakkāya ditṭhi. Trong 1 số trường hợp, nó còn được gọi là kiến Loka Samañña Atta = kiến Atta dùng ngôn ngữ thế gian. Nếu Bhava Tànhā dính mắc vào kiếp sống Chư Thiên Giáng Pháp đi kèm với Sakkāya Ditṭhi = Atta Ditṭhi chấp giữ kiến rằng (có) “Chư Thiên Giáng Pháp”, rồi kể đến sau khi thấy bằng minh sát rằng do bởi Bhava Tànhā đó, AttaVādupādāna hay Ditṭhupādāna sanh. Quán như sau:

2) Bởi sự sanh của Bhava Tànhā, AttaVādupādāna sanh.

Bhava Tànhā là Nhân, AttaVādupādāna là Quả.

hay

Bởi sự sanh của Bhava Tànhā, Ditṭhupādāna sanh.

Bhava Tànhā là Nhân, Ditṭhupādāna là Quả.

Cách Quán Khác

A) RūpaTànhā vô cùng thích thú đối với Rūpārammaṇa sẽ đạt được trong kiếp sống Chư Thiên Giáng Pháp gọi là Kāma Tànhā.

B) Rūpa Tànhā sanh cùng với Sassata Ditṭhi chấp chặt rằng Rūpārammaṇa là ‘thường, vĩnh cửu’ là Bhava Tànhā.

C) Rūpa Tànhā sanh cùng với Ucccheda Ditṭhi chấp chặt kiến rằng Rūpārammaṇa bị chấm dứt và bị tiêu diệt khi một người chết chính là Vibhava Tànhā.

Theo cách này, Rūpa Tànhā gồm ba loại Kāma Tànhā, Bhava Tànhā và Vibhava Tànhā. Tương tự cho Sadda Tànhā... Dhamma Tànhā cũng bao gồm ba loại này. Quán:

1) Bởi sự sanh của Rūpa-(Kāma) Tànhā, Kāmupādāna sanh.

Rūpa-(Kāma) Tànhā là Nhân, Kāmupādāna là Quả.

2) Bởi sự sanh của Rūpa-(Bhava) Taṇhā, Diṭṭhupādāna sanh. (Sassata diṭṭhi)

Rūpa-(Bhava) Taṇhā là Nhân, Diṭṭhupādāna là Quả.

3) Bởi sự sanh của Rūpa-(Vibhava) Taṇhā, Diṭṭhupādāna sanh. (Uccheda diṭṭhi)

Rūpa-(Vibhava) Taṇhā là Nhân, Diṭṭhupādāna là Quả.

Cách khác:- Vì cả Bhava Taṇhā, đi cùng với Sassata Vāda, và Vibhava Taṇhā, đi cùng với Uccheda Vāda, đều dựa trên Atta Vāda = Taṇhā sanh lên sau khi chấp rằng Rūpārammaṇa là ‘Atta’, nó có thể được quán như sau:

1) Bởi sự sanh của Rūpa-(Bhava) Taṇhā, AttaVādupādāna sanh.

Rūpa-(Bhava) Taṇhā là Nhân, AttaVādupādāna là Quả.

2) Bởi sự sanh của Rūpa-(Vibhava) Taṇhā, AttaVādupādāna sanh.

Rūpa-(Vibhava) Taṇhā là Nhân, AttaVādupādāna là Quả.

Quán từ Satta Taṇhā đến Dhamma Taṇhā dựa trên cùng phương pháp. Có thể nói, nếu hành giả tích tập hạt giống Pāramī với ước nguyện đạt đến cuộc sống của một nhà sư trong kiếp sống Vị lai là người có thể truyền bá Sāsana thì quán dựa trên cùng phương pháp như đối với việc quán Chú Thiên Giảng Pháp như đã đề cập ở trên. Sīlabbatupādāna rất hiếm sanh khởi ở nơi các đệ tử của Đức Phật (tức là Phật tử).

Vīthi của Taṇhā và Upādāna ManodvāraVīthi

	manodvārāvajjana	javana 7x	tadārammaṇa 2x
Rūpa- (Kāma) Taṇhā	12	20	12\11\34\33
Upādāna	12	20	12\11\34\33

Javana và Tadārammaṇa không có Pīti đi kèm tinh thoảng có thể sanh. Quán kỹ trong nhóm Kilesa Vaṭṭa đang được tích lũy cho Vị lai.

Lưu Ý

Diṭṭhupādāna, Sīlabbatupādāna và Attavādupādāna rất khó có thể sanh lên ở nơi một hành giả có tuệ minh sát đạt đến giai đoạn NāmaRūpaParicchedañāna và Paccayapariggahañāna. Hầu hết, chỉ có Kāmupādāna sanh. Bởi vậy, chỉ cần quán ‘Bởi Taṇhā, Kāmupādāna sanh’ là đủ.

Tuy nhiên, không có Kilesa nào hay Upādāna nào chưa từng sanh trước đó trong dòng tiến trình NāmaRūpa của một chúng sanh ở trong vòng Samsarā không có điểm khởi đầu. Bởi vậy, khi quán rằng ‘bởi sự sanh của Nhân Quả khứ, Quả Quả khứ sanh’, hành giả cũng cần quán sự sanh của nhiều loại Diṭṭhi và nhiều loại Upādāna được tạo nên bởi Taṇhā khi chúng sanh lên trong những kiếp sống đó.

UPĀDĀNAPACCAYĀ BHAVO

(Bởi sự sanh của Upādāna, Bhava sanh)

Bhava:- Có 2 loại Bhava – (1) Kamma Bhava và (2) Upapatti Bhava. Kamma Bhava là nhân của sự sanh khởi; Upapatti Bhava là sự sanh khởi (hữu).

Kusala Kamma hay Akusala Kamma được tích tập trong kiếp hiện tại với ước nguyện cho kiếp Tương lai được gọi là Kamma Bhava. Đây là Nhân của sự sanh khởi Bhava; đây là Nhân của sự sanh lên. 4 Vipāka Nāmakhandā và Kammaja Rūpa sẽ sanh lên trong Tương lai được tạo bởi

Kusala Kamma hay Akusala Kamma đó được gọi là Upapatti Bhava. Đây là sự sanh khởi (hữu) Bhava; đây là sự khởi lên (hữu).

Saṅkhāra = Kamma - là Puññābhisaṅkhāra hay Apuññābhisaṅkhāra hay Āneñjābhisaṅkhāra đang được tích tập trong kiếp Hiện tại để đạt đến Upapatti Bhava, tức là Vipāka Nāmakkhanda và Kammaja Rūpa sẽ sanh lên trong Vị lai - được gọi là Kamma Bhava. Hành giả phải quán để thấy rõ bằng minh sát rằng bởi có (Avijjā, Taṇhā) Upādāna làm Nhân căn bản của những Kamma Bhava & Upapatti Bhava đó, chúng (Kamma Bhava & Upapatti Bhava) sanh. Trong “Kamma Bhava”, quán chủ yếu nhóm Kusala Nāma nơi Kusala Cetanā nổi trội và đang được tích lũy cho kiếp Vị lai của hành giả.

Hành giả cũng có thể quán nhóm Akusala Cetanā đã sanh. Vị ấy có thể quán nó với Taṇhā dính mắc vào các cấm (khổ) hạnh Ducarita làm nhân căn bản, Upādāna chấp thủ vào cấm hạnh Ducarita sanh; với Upādāna chấp thủ đó làm nhân căn bản, sự thực hành các cấm hạnh Ducarita Kamma = Akusala Saṅkhāra sanh; bởi vì Akusala Kamma (Kamma Bhava) đó, 5 Khandha được gọi là Upapatti Bhava sẽ sanh lên ở nơi Apāya trong Vị lai.

AttaVādupādāna, Diṭṭhupādāna và Sīlabbupādāna rất hiếm sanh lên nơi hành giả đã đạt đến giai đoạn này. Hầu hết, chỉ có Kāmupādāna có thể sanh. Ở đây là Kāmupādāna tham ái đối với 5 Khandha hay 6 cảnh dục của kiếp sống Vị lai như là kiếp sống của nhà sư hay Chư Thiên Giảng Pháp. Quán để thấy rõ bằng minh sát rằng bởi Kāmupādāna, Kamma Bhava\Upapatti Bhava sanh.

Những Điểm Quan Trọng

Vì đây là giai đoạn quán Avijjā, Taṇhā, Upādāna, Saṅkhāra, Kamma đang được tích lũy với nguyện ước về kiếp sống Vị lai, điều này là vừa đủ để lấy bất kỳ nhóm (Avijjā), Taṇhā, Upādāna, (Saṅkhāra) Kamma nào mà đang được tích tập cho kiếp sống Vị lai làm đối tượng. Nó có nghĩa là bất cứ một Kamma nào từ nhiều Kamma đang được tích tập với nguyện ước về kiếp sống Tương lai mà hành giả nhớ và ưa thích. Bởi vậy:

- 1) Hiểu sai về một “kiếp sống nhà sư” hay “Chư Thiên Giảng Pháp” Vị lai là Avijjā,
- 2) Tham ái với kiếp sống đó là Taṇhā,
- 3) Chấp thủ vào kiếp sống được tạo nên bởi Taṇhā là Upādāna = Kāmupādāna,
- 4) Với Kāmupādāna đó làm nhân cơ bản, Dāna hay Sīla hay Bhāvanā đang được tích tập là Saṅkhāra và
- 5) Kamma = Kamma Bhava (ở đây là lực của Kamma Satti).

Năm Khandha của kiếp sống nhà sư hay Chư Thiên Giảng Pháp sẽ thành tựu được tạo nên bởi Kamma Bhava đó là Upapatti Bhava. Đây là Jāti của Vị lai.

Nếu hành giả là người thuộc Samatha Yānika, tức là người có Jhāna, thì sau khi thực hiện nguyện ước hay nghiêng tâm hướng đến địa vị Brahmā của sự hiện hữu (Bhava)\Brahmā Khandhā tương xứng hay thích hợp với Jhāna mà vị ấy ưa thích - có thể là Jhāna thấp hơn hay Jhāna trung hay Jhāna thượng - quán theo cùng cách để thấy rõ rằng bởi Avijjā - Taṇhā - Upādāna - (Jhāna) Saṅkhāra - Kamma, Brahmā Bhava\Brahmā Khandhā sẽ được thành tựu. Đối với hành giả vẫn còn có kiếp sống Vị lai trong Saṃsāra, Upapatti Bhava tức Brahmā Bhava\Brahmā Khandhā sẽ được tìm thấy.

Avijjā, Taṇhā, Upādāna, Saṅkhāra và Kamma thì không giống nhau giữa các hành giả. Hành giả cần quán tùy theo nguyện ước của vị ấy hay khuynh hướng tâm của mình, dựa theo cùng phương pháp quán kiếp sống nhà sư hay Chư Thiên Giảng Pháp đã được đề cập ở trên.

Tiến Trình Quán

- 1) Bởi sự sanh của Kāmupādāna, Kamma Bhava sanh.

Kāmupādāna là Nhân, Kamma Bhava là Quả.

- 2) Bởi sự sanh của Kamma Bhava, Upapatti Bhava sanh.

Kamma Bhava là Nhân, Upapatti Bhava là Quả.

Lộ Manodvārika Javana Vīthi Citta

	manodvārāvajjana	javana 7x	tadārammaṇa 2x
1) Kāmupādāna	12	20	12\34
2) Kamma Bhava (Kusala)	12	34	34\12
3) Upapatti Bhava	Khandhā Vī lai được tạo bởi Kamma Bhava đó.		

Đối với “Kamma Bhava” ở Bảng trên, chỉ có Kusala Kamma Bhava được trình bày làm ví dụ. Tuy nhiên, hành giả còn phải quán Kusala Kamma Bhava hay Akusala Kamma đã sanh, đang sanh và sẽ sanh lên theo tiến trình NāmaRūpa của chính mình, trong 3 thời. Nếu đó là Jhāna Kamma Bhava thì nên hiểu rằng trong đó

- 1) Sơ thiền Jhāna Kamma Bhava = 34
- 2) Nhị thiền Jhāna Kamma Bhava = 32
- 3) Tam thiền Jhāna Kamma Bhava = 31
- 4) Tứ thiền Jhāna Kamma Bhava = 31
- 5) Arūpa Jhāna Kamma Bhava = 31.

BHAVAPACCAYĀ JĀTI

(Bởi sự sanh của Bhava, Jāti sanh)

Bhavoti panettha kammabhavova adhippeto. so hi jātiyā paccayo na upapatti bhavo (Vism, XVII, 270) - trong “Bhavapaccayā Jāti”, “Bhava” là Kamma Bhava mà có thể tạo Jāti. Kamma Bhava là căn nguyên thực sự của Jāti. Upapatti không phải là nhân thật tạo nên Jāti.

Upapattibhavupapattiyeva jātī āha “na upapatti bhavo” (Mahā Tīka-Vol.II-334, Burmese script) - bởi sự sanh của Upapatti Bhava là Jāti, Chú Giải đề cập rằng “Upapatti không phải là Nhân thật của Jāti”.

Bởi vậy, đối với Jāti, xem sự khởi lên ban đầu của 5 Khandha Vī lai được gọi là Upapatti Bhava là “Jāti”. Nghĩa là phần bắt đầu khởi sanh 5 Khandha Paṭisandhi .

Có thể nói, nếu hành giả quán bằng minh sát rằng bởi Kamma Bhava Tứ thiền Kasīṇa Trắng vị ấy sẽ đạt được Brahmā Bhava Jāti Tương lai. Kế đến, vì không có Tỷ Tịnh Sắc, Thiệt Tịnh Sắc, Thân Tịnh Sắc và Bhāva Rūpa (Sắc giới tính) trong 5 Khandha của Brahmā Bhava Jāti đó, vị ấy nên quán bằng minh sát sự vắng mặt của Ghāna Dasaka Kalāpa, Jivhā Dasaka Kalāpa, Kāya Dasaka Kalāpa và Bhāva Dasaka Kalāpa. Quán thật cẩn thận.

- 1) Bởi sự sanh của Kamma Bhava, Jāti sanh.

Kamma Bhava là Nhân, Jāti là Quả.

JĀTIPACCAYĀ JARĀMARAṆAM

(Bởi Jāti, Jarā-Maraṇa sanh)

Phép quán:

- 1) Bởi sự sanh của Jāti, Jarā-Maraṇa sanh.

Jāti là Nhân, Jarā-Maraṇa là Quả.

Việc quán này có thể được thực hiện thành hai cách: Sammuti Sacca hay cách Paramattha Sacca. Theo cách Sammuti Sacca, phép quán rằng ‘bởi Jāti tức là Paṭisandhi sanh lên một lần trong 1 kiếp sống, tuổi già-Jarā và chết-Maraṇa xuất hiện có thể được thấy rõ bằng minh sát theo cách quán Jāti-Jarā-Maraṇa trong Tương lai.

Theo cách Paramattha, trong:

- 1) Rūpa dhamma sắp sửa sanh trong suốt kiếp sống Tương lai,
- 2) a) Nāma dhamma sắp sửa sanh lên tùy theo Āyatana Dvāra trong suốt kiếp sống (Tương lai) và
b) Paṭisandhi - Bhavaṅga - Cuti Nāma dhamma tức là Vīthi Mutta sanh lên trong kiếp sống (Tương lai),
A) sát-na sanh Uppāda của chúng là Jāti;
B) sát-na trụ Ṭhīti của chúng là Jarā;
C) sát-na diệt Bhaṅga của chúng là Maraṇa.

Sau khi thấy bằng minh sát sự sanh - trụ - diệt của những NāmaRūpa sẽ xuất hiện trong suốt kiếp sống Vị lai thì có thể quán là:

- 1) Bởi sự sanh của Jāti, Jarā - Maraṇa sanh.

Jāti là Nhân, Jarā - Maraṇa là Quả.

Soka-Parideva-Dukkha-Domanassa-Upāyāsa

Soka-Parideva-Dukkha-Domanassa-Upāyāsa có thể sanh lên nơi người có Jāti. Tuy nhiên, không có tuyên bố rằng chắc chắn chúng sẽ sanh lên ở những ai có Jāti. Mặc dù có Jāti trong tiến trình NāmaRūpa của Thánh Nhân Ariyā đã đoạn tuyệt phiền não Kilesa nhưng Soka - Parideva... không thể sanh lên nơi các vị ấy. (Chỉ có Kāyika Dukkha có thể sanh lên). Bởi thế Soka... không phải dứt khoát là quả của Jāti. Cần quán bằng minh sát sự sanh lên của Soka,... trong Tương lai ở người mà chúng có thể khởi lên. Tiến trình quán:

- 1) Bởi sự sanh của Jāti, Soka sanh.

Jāti là Nhân, Soka là Quả...

- 2) Bởi sự sanh của Jāti, Upāyāsa sanh.

Jāti là Nhân, Upāyāsa là Quả.

(Cần hiểu rằng phép quán Parideva, Dukkha, Domanassa đều dựa trên cùng phương pháp).

Tiến Trình Soka-Parideva-Domanassa-Upāyāsa Vīthi

	manodvārāvajjana	javana 7x	tadārammaṇa 2x
Soka...Upāyāsa	12	18(domanassa gr.)	11\33\32

Soka-Parideva-Domanassa-Upāyāsa thuộc về nhóm Dosa. Chỉ Manodvāra Vīthi được trình bày ở đây làm ví dụ. Pañcadvārāvajjana Vīthi cũng có thể sanh; nhưng Soka,... dĩ dộ chỉ có thể sanh trong Manodvāra. Tadārammaṇa có thể sanh hoặc không sanh. Nếu Tadārammaṇa sanh do kế liền Dosa Javana, chỉ có Upekkha Tadārammaṇa có thể sanh; hoặc Āgantuka Bhavaṅga có thể sanh. Nếu kiếp Tương lai là Brahmā, Soka... không thể sanh khởi. Cõi này tự nó thoát khỏi nhóm Dosa.

Sự quán Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ I được trình bày đến đây là phương pháp đặt giai đoạn Hiện tại vào trung tâm (của vòng Paṭicca Samuppāda). Dựa trên phương pháp này hành

giả có thể quán các kiếp Quá khứ kể trước bằng cách đặt một kiếp Quá khứ vào trung tâm. Hành giả cũng có thể quán các kiếp tương lai kể tiếp bằng cách đặt một kiếp tương lai vào trung tâm.

BỐN PHƯƠNG PHÁP DẠY PAṬICCA SAMUPPADA

Cũng giống như người thu gom dây leo đang thâu hoạch dây leo, Đức Phật dạy Paṭicca Samuppāda theo 4 phương pháp:

- 1) từ bắt đầu cho đến cuối;
- 2) từ giữa cho đến cuối;
- 3) từ cuối cho đến bắt đầu;
- 4) từ giữa cho đến bắt đầu.

(1) Từ đầu cho đến cuối = Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1

Trong 4 người thâu hoạch dây leo, một người tìm thấy gốc của dây leo trước tiên. Người này cắt nó ở gốc và kéo tất cả phần còn lại cho đến ngọn (đoạn cuối của nó); kể đến vị ấy mang nó đi và tùy nghi sử dụng nó. Tương tự như vậy, Đức Phật dạy Paṭicca Samuppāda từ Āvijja tức là từ khởi đầu cho đến Jarā-Maraṇa tức là khúc cuối rằng:

Iti kho Bhikkhave Avijjāpaccayā Saṅkhārā.....Jātipaccayā JarāMaraṇam - Như vậy, này các Tỳ Khúu, bởi sự sanh của Āvijjā, Saṅkhāra sanh; ... bởi sự sanh của Jāti, Jarā-Maraṇa sanh (Mahā Taṇhāsankhaya Sutta, Majjhima Nikāya; Vism XVII-29).

(2) Từ khúc giữa cho đến cuối = Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 2

Một người khác trong 4 người tìm thấy khúc giữa của dây leo trước. Vị ấy cắt dây leo ấy ở giữa và chỉ kéo cho đến ngọn, rồi vị ấy mang nó đi và tùy nghi sử dụng nó. Tương tự, Đức Phật dạy:

Tassa taṃ vedanaṃ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī. Yā vedanāsu nandī tadupādānaṃ. Tassupādāna paccayā bhavo. Bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarā-maraṇam - vị ấy là người có nhiều sự ưa thích nơi Thọ Vedanā, chào đón nó và nồng nhiệt nói rằng “đây là tốt, đây là tốt...”, lúc ấy còn dính mắc vào nó, khao khát Nandi khởi sanh nơi vị ấy. Sự thích thú Nandi với Vedanā là Upādāna. Bởi sự sanh của Upādāna nơi người đó, Bhava sanh. Bởi sự sanh của Bhava, Jāti sanh. Bởi sự sanh của Jāti, Jarā - Maraṇa sanh.

Theo cách này, Đức Phật giảng Paṭicca Samuppāda bắt đầu với Vedanā ở khúc giữa cho đến Jarā Maraṇa ở khúc cuối (Vism XVII-30)

(3) Từ cuối cho đến bắt đầu = Paṭiloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1.

Một người khác nữa trong 4 người tìm thấy ngọn của dây leo trước. Kéo từ ngọn, vị ấy lần dần đến gốc, rồi lấy toàn bộ dây leo và tùy nghi sử dụng nó. Tương tự Đức Phật đã hỏi:

Jātipaccayā jarāmarāṇanti iti kho panetaṃ vuttaṃ. Jātipaccayā nu kho bhikkhave jarāmarāṇam no vā. kathaṃ vā ettha hotīti.

Jātipaccayā bhante jarāmarāṇam, evaṃ no ettha hoti 'jātipaccayā jarāmarāṇa'nti.

Bhavapaccaya jāti.....Avijjāpaccayā saṅkhārāti it kho panetaṃ vuttaṃ. Avijjāpaccayā nu kho bhikkhave saṅkhārā no vā, kathaṃ vā ettha hotīti.

Avijjāpaccayā bhante saṅkhārā, evaṃ no ettha hoti 'avijjāpaccayā saṅkhārā'ti -

"Với Jāti là Nhân, Jarā Maraṇa sanh", điều ấy đã được nói lên. Này các Tỳ-khúu, phải chăng JarāMaraṇa có Jāti là Nhân hay không, các ông có nhận ra điều này?

Với Jāti là Nhân, JarāMaraṇa sanh, bạch Thế Tôn. Như vậy con nhận biết "Với Jāti là Nhân, JarāMaraṇa sanh".

"Với Bhava là Nhân, Jāti sanh"...

"Với Avijjā là Nhân, Saṅkhāra sanh", điều ấy đã được nói lên. Này các Tỳ-khúu, phải chăng Saṅkhāra có Avijjā là Nhân hay không, các ông có nhận ra điều này?

Với Āvijjā là Nhân, Saṅkhāra sanh. Như vậy, chúng con nhận biết “Với Avijjā là Nhân, Saṅkhāra sanh”.

Theo cách như vậy, Đức Phật dạy Paṭicca Samuppāda bắt đầu từ JarāMaraṇa là khúc cuối cho đến Āvijjā là khúc đầu (Vism. XVII, 31).

(4) Từ giữa cho đến bắt đầu = Paṭiloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 2

Một người khác nữa trong 4 người thu hoạch dây leo tìm thấy khúc giữa dây leo trước. Sau khi cắt nó ở khúc giữa vị ấy lần xuống đến gốc, rồi mang nó đi và tùy nghi sử dụng nó. Tương tự Đức Phật dạy:

Ime kho bhikkhave cattaro āhārā kim nidānā kim samudayā kim jātikā kim pabhavā. ime cattāro āhārā taṇhā nidānā taṇhā samudayā taṇhā jātikā taṇhā pabhavā. Taṇhā cāyaṃ bhikkhave kim nidānā.... Vedanā... Phassa... Saḷāyatanaṃ... NāmaRūpaṃ... Viññāṇaṃ... Saṅkhārā kim nidānā....Saṅkhārā Avijjā nidānā Avijjā samudayā Avijjā jātikā Avijjā pabhavā - Đây các Tỳ-khưu, cái gì là Căn Nguyên Nidāna cho 4 loại Ahāra?; tập khởi Samudayā của chúng khi đi cùng với những Nhân khác (là Gati - Upadhi - Kāla - Payoga)? *Sự hình thành, Jāti*, của chúng?; *nguồn gốc, Pabhava* của chúng?

Bốn loại Ahāra này lấy Taṇhā làm Căn nguyên Nidāna; Taṇhā là tập khởi Samudayā khi đi cùng với các Nhân khác (là Gati - Upadhi - Kāla - Payoga); Taṇhā là *sự hình thành, Jāti*, của chúng; Taṇhā là *nguồn gốc, Pabhava*, của chúng.

Taṇhā... Vedanā... Phassa... Saḷāyatana... NāmaRūpa... Viññāṇa...

Cái gì là Căn Nguyên Nidāna của Saṅkhāra?; sự tập khởi Samudayā của chúng khi đi cùng với những Nhân khác (là Gati - Upadhi - Kāla - Payoga)? *Sự hình thành, Jāti*, của chúng?; *nguồn gốc, Pabhava*, của chúng?

Saṅkhāra có Avijjā là Căn nguyên Nidāna; Avijjā là tập khởi Samudayā của nó khi đi cùng với các Nhân khác (là Gati - Upadhi - Kāla - Payoga); Avijjā là *sự hình thành, Jāti*, của nó; Avijjā là *nguồn gốc, Pabhava*, của nó (Saṃyutta-Vol.I-253, Burmese script; và Majjhima Nikāya)

Như vậy Đức Phật dạy Paṭicca Samuppāda từ 4 Āhāra hay từ Kamma Bhava hay từ Taṇhā là khúc giữa cho đến Avijjā là khúc đầu (Vism., XVII, 32).

Trong 4 loại phương pháp dạy Paṭicca Samuppāda, phương pháp đầu tiên là Anuloma Paṭicca Samuppāda phương pháp thứ I dạy với sự khởi đầu là Āvijjā cho đến cuối JarāMaraṇa đã được trình bày trong sách này. Bây giờ, Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ II dạy bắt đầu từ đoạn giữa cho đến cuối sẽ được trình bày ở đây.

2) Anuloma Paṭicca Samuppāda Theo Phương Pháp thứ 2

Sa kho so bhikkhave kumāro vu đ dhimanvāya indriyānaṃ paripākamanvāya pañcahi kāmagaṇehi samappito samaṅgibhūto paricārati. Cakkhuvīññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamhitehi rajanīyehi. Sotaviññeyyehi saddehi... Ghānaviññeyyehi gandhehi... Jivhāviññeyyehi rasehi... Kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamhitehi rajanīyehi.

So cakkhunā rūpaṃ disvā piyarūpe rūpe sārājati, appiyarūpe rūpe byāpajjati anupaṭṭhitakāyasati ca viharati parittacetaso, tañca cetovimuttim paññāvimuttim yathābhutaṃ nappajānāti, yatthassa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evaṃ anurodhavirodhaṃ samāpanno yaṃ kiñci vedanaṃ vedeti sukhaṃ vā dukkhaṃ vā adukkhamasukhaṃ vā, so taṃ vedanaṃ abhinandati abhivadati, ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṃ vedanaṃ abhinandato abhivadata ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī. Yā vedanāsu nandī tadupādānaṃ. Tassupādāna paccayā bhavo. Bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarā-maraṇaṃ sokaparideva dukkha domanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti

- Đây các Tỳ kheo, một đứa con trai nọ lớn lên và với các căn trưởng thành, ưa thích, đầy đủ với 5 dục lạc như màu được biết bằng CakkhuViññāṇa, âm thanh được biết bằng SotaViññāṇa, mùi được

biết bằng GhānaViññāṇa, vị được biết bằng JivhāViññāṇa, xúc được biết bằng KāyaViññāṇa khả lạc, khả ái, khả hỷ, đáng yêu, liên hệ đến KāmaRāga.

Đứa trai ấy, khi thấy Sắc khả ái, thì tham đắm vào nó; nếu không khả ái thì Dosa Citta sanh lên đối với cảnh sắc Rūpārammaṇa; nó sống không có Kāyagatāsati, với tâm hạn hẹp. Nó không nhận biết như thật các pháp như chúng là, Arahatta Phala Citta, nơi mà mọi Akusala hạ liệt bị diệt tận hoàn toàn không còn dư sót, và Arahatta Phala Paññā được tự do. Kẻ đó, ưa thích Rāga và chống đối Dosa, trải nghiệm các cảm giác lạc hay khổ hay không lạc không khổ. Kẻ đó ưa thích thọ Vedanā, chào đón nó và nồng nhiệt nói “thật là tốt, thật là tốt”, bị trói mắc vào nó. Ưa thích Vedanā, nhiệt tình chào đón, tiếp tục bị trói vào nó rồi NandīRāga sự hoan hỉ sanh lên nơi kẻ ấy. NandīRāga hoan hỉ trong Vedanā là Upādāna. Rồi nơi kẻ ấy xuất hiện: với Upādāna là Nhân, Bhava sanh; với Bhava là Nhân, Jāti sanh; với Jāti là Nhân, JarāMaraṇa, Soka, Parideva, Dukkha, Domanassa, Upāyāsa sanh. Như vậy là sự sanh lên của khổ uẩn (trọn vẹn không có an lạc). (tương tự như vậy đối với Sotadvāraa...). (Mahā Taṇhāsankhaya Sutta)

Theo sự hướng dẫn ở trên, Paṭicca Samuppāda có thể được quán như sau:

- 1) Bắt đầu với Saḷāyatana
- 2) hay bắt đầu với Vedanā

Pháp quán này tương tự với pháp quán từ Saḷāyatana cho đến JarāMaraṇa trong Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1.

Cần hiểu rằng trong việc quán các kiếp Tương lai cho đến tận cùng của vòng Saṃsāra:

- 1) Saḷāyatana - Phassa - Vedanā - (Avijjā) - Taṇhā - Upādāna - Bhava (=Kamma Bhava - Saṅkhāra) là Hiện tại,
- 2) Jāti - JarāMaraṇa là kiếp Tương lai thứ 1.

Kể đến nếu vẫn còn có sự luân chuyển trong Saṃsāra ở Tương lai:

- 1) Saḷāyatana - Phassa - Vedanā - (Avijjā) - Taṇhā - Upādāna - Bhava (=Kamma Bhava - Saṅkhāra) là Tương lai thứ 1,
- 2) Jāti - JarāMaraṇa là Tương lai thứ 2;...

Hành giả cũng có thể thay đổi để quán hướng về vòng Saṃsāra ở Quá khứ. Trong việc quán hướng về các kiếp Quá khứ trong vòng Saṃsāra bằng minh sát:

- 1) Saḷāyatana - Phassa - Vedanā - (Avijjā) - Taṇhā - Upādāna - Bhava (=Kamma Bhava - Saṅkhāra) là Quá khứ thứ 1,
- 2) Jāti - JarāMaraṇa là Hiện tại; kể đến

1) Saḷāyatana - Phassa - Vedanā - (Avijjā) - Taṇhā - Upādāna - Bhava (=Kamma Bhava - Saṅkhāra) là Quá khứ thứ 2,

2) Jāti - JarāMaraṇa là Quá khứ thứ 1; rồi

1) Saḷāyatana - Phassa - Vedanā - (Avijjā) - Taṇhā - Upādāna - Bhava (=Kamma Bhava - Saṅkhāra) là Quá khứ thứ 3,

2) Jāti - JarāMaraṇa là Quá khứ thứ 2;...

Đây là phép quán về mối quan hệ giữa 2 kiếp sống. Nếu có thể quán như vậy = nếu có khả năng quán từ các kiếp Quá khứ kể trước cho đến kiếp Tương lai cuối cùng thì hành giả có thể hiểu sự tương đồng với Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1. Lý do là: - Jāti là Viññāṇa-NāmaRūpa-Saḷāyatana-Phassa-Vedanā; và bởi Avijjā được bao gồm trong Taṇhā-Upādāna; và Saṅkhāra được bao gồm trong Kamma Bhava. Hay nói theo cách khác, Taṇhā - Upādāna - Bhava là Avijjā-Taṇhā-Upādāna-Saṅkhāra-Kamma. Vì vậy, đối với hành giả là người thuần thực trong cả Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 5 (được dạy ở giai đoạn đầu của Paṭicca Samuppāda) và Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1, thì sự quán Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 2 sẽ được dễ dàng.

3) Từ cuối cho đến đầu = Paṭiloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1

Ở đây, Paṭicca Samuppāda được dạy theo chiều ngược từ JarāMaraṇa khúc cuối cho đến Avijjā khúc đầu. Thứ tự Paṭiloma như sau:

1) JarāMaraṇa

2) Jāti

(2 chi trên thuộc về Tương lai)

3) Bhava

4) Upādāna

5) Taṇhā

6) Vedanā

7) Phassa

8) Saḷāyatana

9) NāmaRūpa

10) Viññāṇa

(nhóm trên, từ 3 đến 10, là thuộc về giai đoạn Hiện tại)

11) Saṅkhāra

12) Avijjā

(2 chi 11&12 ở trên thuộc về giai đoạn Quá khứ)

Hơn nữa, nếu hành giả muốn quán xa hơn về Tương lai thì vị ấy có thể quán như sau:

JarāMaraṇa-Jāti là của nhóm giai đoạn Tương lai thứ 2,

Bhava-Upādāna-Taṇhā-Vedanā-Phassa-Saḷāyatana-NāmaRūpa-Viññāṇa là của nhóm giai đoạn Tương lai thứ 1,

Saṅkhāra-Avijjā là thuộc nhóm giai đoạn Hiện tại.

Theo cách này, sau khi nối kết các mối Quan Hệ Nhân Quả, quán Nhân và Quả cho đến kiếp Vị lai cuối cùng.

Và nữa, hành giả có thể quán hướng đến vòng Samsāra ở Quá khứ bằng cách hướng minh sát đến:

JarāMaraṇa-Jāti là thuộc nhóm giai đoạn Hiện tại,

Bhava-Upādāna-Taṇhā-Vedanā-Phassa-Saḷāyatana-NāmaRūpa-Viññāṇa là của nhóm giai đoạn Quá khứ thứ 1,

Saṅkhāra-Avijjā là thuộc giai đoạn nhóm Quá khứ thứ 2.

Theo cách này, hành giả có thể quán Nhân & Quả xa như vị ấy có thể, hướng minh sát đến những kiếp Quá khứ. Đây là sự quán Nhân và Quả, sau khi nối kết mối Quan hệ Nhân Quả giữa 3 kiếp sống. Việc quán này cũng không khó cho những ai đã thuần thực Anuloma Paṭicca Samuppāda theo phương pháp thứ 1. Đây chỉ là việc quán với trình tự ngược lại.

Vài Ví Dụ Quán

Sau khi thấy bằng minh sát rằng JarāMaraṇa được tạo nên bởi Jāti, quán Nhân và Quả như sau:

Bởi sự sanh của Jāti, JarāMaraṇa sanh.

Jāti là Nhân, JarāMaraṇa là Quả.

Cũng vậy, sau khi thấy bằng minh sát rằng bởi sự sanh của Kamma Bhava, Jāti sanh, quán Nhân và Quả như sau:

Bởi sự sanh của Kamma Bhava, Jāti sanh.

Kamma Bhava là Nhân, Jāti là Quả...

Quán như vậy ngược lại cho đến Avijjā, là sự khởi đầu.

4) Từ giữa cho đến bắt đầu = Paṭiloma Paṭicca Samuppāda (phương pháp thứ 2)

4 Ahāra.

Trong phép quán này, Chú giải giải thích các trích dẫn từ Āhāra Sutta của Nidāna Vagga Saṃyutta Pāli. Trong bài kinh này, Đức Phật dạy Paṭicca Samuppāda theo trình tự ngược từ giữa, bắt đầu với 4 Āhāra cho đến Avijjā là khởi đầu. Do vậy, 4 Āhāra sẽ được giải thích trước.

Sau đây là 4 loại Āhāra:

- 1) Kabaḷikāra Āhāra = Āhāra, bất kể nó là thô hay tế, được làm thành miếng, dù không được nuốt cũng như được nuốt (*để giải thích, xem Kabaḷikāra Āhāra ở dưới*)
- 2) Phassāhāra (xúc thực) = Āhāra xúc chạm với cảnh (ārammaṇa).
- 3) Manosañcetanāhāra (tú thực) = Āhāra thúc đẩy\thôi thúc tâm.
- 4) Viññāṇa (thức thực) = Āhāra biết\nhận thức.

Vipāka Vaṭṭa bhute paṭisandhipavatti phassādike kammamuttāhānañca ojaṃ sandhāya "cattāro āhāra tanhānidāna"ti ādi vuttam.

Vaṭṭupathambhakā pana itarepi Āhāra tanhāpabhava tasmim avijjamāne na vijjanti "tanhānidāna"ti vuttam vaṭṭanti (Mūla Tika-Vol. II-85; Mahā Tika-Vol II-243, Burmese script)

Liên hệ đến 4 loại Āhāra:

- 1) Phassāhāra = Phassa đồng sanh với Vipāka Viññāṇa,
- 2) Manosañcetanāhāra = Cetanā đồng sanh Vipāka Viññāṇa,
- 3) Viññāṇāhāra = Vipāka Viññāṇa,
- 4) Kabaḷikārāhāra = Kammaja Ojā có trong Kamma Samuttāhāna Rūpa Kalāpa,

là Vipāka Vaṭṭa (Quả luân) sanh lên lúc Paṭisandhi (tục sanh) và Pavatti (thường nhật), Đức Phật dạy, Cattāra āhāra tanhā nidāna = 4 loại Āhāra này có Tanhā là Căn nguyên, Nidāna. Mặc dầu nó được dạy liên hệ đến 4 Āhāra là Vipāka Vaṭṭa bằng lối Nītattha (tức có nghĩa ngụ ý), vì Akammaja Āhāra khác (có thể hỗ trợ sự tăng lên không ngừng của Saṃsarā Vaṭṭa Dukkha, tức là sự không ngừng 'xoay' Kilesa Vaṭṭa, Kamma Vaṭṭa, Vipāka Vaṭṭa bằng Upanissaya Satti) không thể sanh nếu Tanhā không có mặt làm nguồn gốc, lưu ý rằng điều này cũng thích hợp với việc nói rằng Tanhā là Căn Nguyên, Nidāna (Mūla Tika-Vol. II-85; Mahā Tika-Vol II-243, Burmese script).

Akammaja Āhāra = Anupādiṇṇaka Āhāra

Imesam sattānaṃ khādantānampi akhādantānampi bhujjantānampi abhujjantānampi paṭisandhicitteneva saha jātā kammajā oja nāma atthi. Sa yāvapi sattamā divasā pāleti. Ayameva upādiṇṇaka kabaḷikārāhāroti veditabbo. Tebhūmakakusalākusalakiriyavasena anupādiṇṇakā. Lokuttarā pana ruḷhivasena kathitāti (Saṃyutta Commentary-Vol. II-23, 24 Burmese script)

Patisandhicitteneva saha jātāti lakkhaṇavacanametam. Sabbāyapi kammajarūpapariyāpannāya ojāya atthibhavassa avicchedappavatti sambhavadassanatto. Sattamāti uppannadivasato paṭṭhāya yāva sattamadivasāpi. Rūpasantatim pavēnighaṭṭanavasena. Ayamevāti Kammaja Ojā. Kammaja Ojaṃ pana paṭicca uppannaojā akammajattā anupādiṇṇa āhāro tveva veditabbo (Saṃyutta Tika-Vol. II-27 Burmese script)

Theo Chú giải và Phụ Chú giải ở trên, 4 loại Āhāra trình bày ở trên là thành phần của Vipāka Vaṭṭa là 4 loại Upādiṇṇaka Āhāra. Đối với 4 Akammaja Āhāra hay Anupādiṇṇaka Āhāra, chúng là:

- 1) Phassāhāra là Phassa đồng sanh với Kusala Citta, Akusala Citta và Kiriya Citta,
- 2) Manosañcetanāhāra là Kusala Cetanā, Akusala Cetanā và Kiriya Cetanā,
- 3) Viññāṇāhāra chính là Kusala Viññāṇa, Akusala Viññāṇa và Kiriya Viññāṇa,
- 4) Kabaḷikāra Āhāra chính là Cittaja Ojā, Utuja Ojā và Āhāraja Ojā.

Bốn loại Akammaja Āhāra = Anupādiṇṇaka Āhāra hỗ trợ Saṃsarā Vatṭa Dukkha, vòng luân hồi khổ đau. Vì những Āhāra này không thể sanh lên nếu Taṇhā không hiện diện làm nguồn gốc nên thích hợp để nói rằng Taṇhā chính là Căn Nguyên, Nidāna theo ý nghĩa ẩn dụ Neyyattha.

Kabaḷikāra Āhāra

Āhāraja Ojā được bao gồm trong Anupādiṇṇaka Ojā đã được đề cập ở trên. Đối với Āhāraja Ojā, bốn loại Āhāraja Ojā sau đây được bao gồm trong nó:

- 1) Āhāra Ojā sanh ra từ Kammaja Ojā,
- 2) Āhāra Ojā sanh ra từ Cittaja Ojā,
- 3) Āhāra Ojā sanh ra từ Utuja Ojā,
- 4) Āhāra Ojā sanh ra từ Āhāra Ojā trước đó,

Điều này sẽ được giải thích thêm một chút. Từ Kabaḷikāra Āhāra được dịch bởi các Bậc Pháp sư cổ xưa là “mặc dù không làm thành miếng nhưng giống như đã làm thành miếng”. Câu dịch này có ý nghĩa rất sâu sắc.

Rūpa dhamma hay Paramattha dhamma không có bản tính dịch chuyển từ nơi này sang nơi khác. Ngay khi chúng vừa sanh lên, chúng liền diệt đi ở ngay nơi mà chúng sanh lên. Āhāra, như là cơm được chúng sanh ăn, trong khi còn trên đĩa; trong miệng, trong cuống họng; trong bao tử như thức ăn mới ăn,... chỉ là các nhóm UtujaOjaṭṭhamaka Rūpa. Chúng chỉ là các Rūpa dhamma được sanh liên tiếp nối tiếp nhau bởi Tejo dhātu gọi là Utu hiện diện trong một Rūpa Kalāpa. Theo bản chất của Paramattha dhamma, những Rūpa dhamma đó liền diệt ngay khi chúng vừa sanh. Rūpa dhamma đang sanh lên trong khi nhai là một; Rūpa dhamma đang sanh lên trong lúc đang nuốt là cái khác; Rūpa dhamma hiện hữu như thức ăn vừa ăn ở trong bao tử là khác. Chúng không phải là Paramattha dhamma mà có thể tồn tại trong thời gian từ cái đĩa cho đến miệng; từ miệng cho đến họng; từ họng cho đến bao tử. Chúng không phải là Paramattha dhamma mà có thể tồn tại đủ lâu để được làm thành miếng để rồi được ăn. Tuy nhiên, chừng nào mà năng lực hỗ trợ của Tejo dhātu trong Utuja Kalāpa được gọi là “vật thực” còn chưa bị cạn kiệt, Utuja Kalāpa mới sẽ sanh lên liên tiếp không ngừng, hết lần này đến lần khác. Bởi vậy, nó được dịch là Āhāra “dù chưa được làm thành miếng ăn nhưng giống như đã làm thành miếng ăn”.

Utuja Ojā trong Utuja Kalāpa được gọi là Kabaḷikāra Āhāra - là thức ăn vừa được ăn - tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa Kalāpa khi chúng có được sự hỗ trợ từ Tejo dhātu trong Jīvita Navaka Rūpa Kalāpa được gọi là Lửa Tiêu Hóa Pācaka Tejo dhātu có thể tiêu hóa vật thực trong cơ thể. Chúng (Ojaṭṭhamaka Rūpa Kalāpa mới) là Āhāraja Rūpa được tạo bởi Utuja Ojā. Khi mỗi và tất cả Kammaja Ojā, Cittaja Ojā, Utuja Ojā và Āhāra Ojā sớm hơn trước đó được sự hỗ trợ của Āhāraja Ojā đó, mỗi Ojā của chúng đó cũng tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa Kalāpa. Chúng (những Ojaṭṭhamaka Rūpa mới này) là Āhāraja Rūpa được tạo nên bởi các Ojā đó. Rồi cũng vậy, Ojā trong mỗi Āhāraja Rūpa này là Āhāraja Ojā. Đây là cách làm sao Āhāraja Ojā hỗ trợ có tên Āhāraja Ojā.

Năng lực của 4 Āhāra

- 1) Kabaḷikārāhāra mang đến = tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa,
- 2) Phassāhāra mang đến = tạo nên 3 loại Vedanā,
- 3) Manosañcetanāhāra mang đến = tạo nên 3 loại hữu (Bhava),
- 4) Viññāṇāhāra mang đến = tạo nên Paṭisandhi NāmaRūpa.

1) **Kabaḷikārāhāra**:- như đã trình bày ở trên Kabaḷikārāhāra mang đến Ojaṭṭhamaka Rūpa bằng cách tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa mà Ojā là thứ 8.

2) Phassāhāra: - chỉ khi Phassa, có năng lực tạo nên Sukha Vedanā, sanh thì Phassāhāra mang đến Sukha Vedanā. Chỉ khi Phassa, có năng lực tạo nên Dukkha Vedanā, sanh thì Phassāhāra mang đến Dukkha Vedanā. Chỉ khi Phassa, có năng lực tạo nên Upekkhā Vedanā, sanh thì Phassāhāra mang đến Upekkhā Vedanā. Đây là ý nghĩa của tạo nên.

3) Manosañcetanāhāra:- Kamma mà làm cho đạt đến trạng thái của hữu KāmaBhava, mang đến = tạo nên trạng thái của hữu KāmaBhava. Kamma mà làm cho đạt đến Rūpa Bhava hay Arūpa Bhava của hữu, mang đến = tạo nên trạng thái thích hợp của hữu Bhava tương ứng với Kamma. Như vậy, Manosañcetanā mang đến = tạo nên 3 loại hữu, Bhava.

4) Viññāṇāhāra:- Viññāṇāhāra mang đến = tạo nên Sampayutta Nāma Khandhā đồng sanh với nó và Kammaja Rūpa vào lúc Paṭisandhi bằng Paccaya Satti như là Sahajāta... (Saṃyutta Commentary- Vol.II-25, Burmese script).

Ettha ca "Manosañcetanā tayo bhava āharati"ti sāsavakusalākusala cetanāva vuttā. "Viññāṇam paṭisandhi nāmarūpam āharati"ti paṭisandhiviññāṇameva vuttam. Avisesena pana tam samupayuttatam samuṭṭhānadhammānam āharaṇatopete "āhārā"ti veditabbā (Saṃyutta Commentary-Vol. II-25).

Sāsavakusalākusala cetanāva vuttā visesapaccayabhāvadassanam hotanti. Tenāha

"avisesena panā"ti ādi. Paṭisandhiviññāṇameva vuttanti esevanayo. Yathā tassa tassa phalassa visesato paccayatāya etesam āhārattho. Evaṃ avisesatopīti dassetum "avisesenā"ti ādi vuttam (Saṃyutta Tīka-Vol. II-28,29 Burmese script).

- Lưu ý đối với câu "Manosañcetanā mang đến = tạo nên 3 loại hữu, Bhava" liên hệ đến Kusala Cetanā và Akusala Cetanā là đối tượng của Āsava có năng lực 'luân chuyển' vòng luân chuyển của khổ Saṃsarā Vatta. Việc đề cập như vậy là bởi chúng là Nhân đặc biệt trong việc xoay chuyển Khổ luân Saṃsara vatta. Nên hiểu rằng thông thường thì tất cả Cetanā của *hiệp thế Lokiya* (Kusala, Akusala, Abyākata) là Nhân tạo nên cả nhóm Nāma dhamma đồng sanh với nó và Cittaja Rūpa.

Trong câu, "**Viññāṇam paṭisandhi nāmarūpam āharati**" - "Viññāṇa mang đến = tạo nên Paṭisandhi NāmaRūpa", nó chỉ liên hệ đến Paṭisandhi Viññāṇa. Thông thường, Viññāṇa được gọi là "Āhāra" bởi nó mang đến các Sampayutta dhamma đồng sanh và Cittaja Rūpa.

(1) Trong 4 loại Āhāra, Kabaḷikāra Āhāra (=Catusamuṭṭhānika Ojā) hoàn tất chức năng của Āhāra Kicca = chức năng mang đến bằng cách tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa Kalāpa mới, như đã giải thích ở trên, và hỗ trợ cho Catusamuṭṭhānika Rūpa.

(2) Phassāhāra hoàn tất chức năng của Āhāra = chức năng chỉ mang đến Vedanā khi có sự tiếp xúc\chạm với cảnh.

(3) Manosañcetanā có thể thực hiện Āhāra Kicca, tức là có thể mang đến = tạo nên 3 loại trạng thái của hữu sau khi thúc\hối tâm hay khi nó có thể nỗ lực để cho Nhân và Quả sanh lên và được liên kết.

(4) Viññāṇa = Paṭisandhi Viññāṇa có thể hoàn tất chức năng Āhāra Kicca trong việc tạo nên Sampayutta dhamma và Kammaja Rūpa hay Cittaja Rūpa chỉ khi nó biết cảnh riêng biệt qua việc nhận ra sự sanh của Khandhā, Upapatti (Saṃyutta Commentary-Vol.II-25, Burmese script)

(1) Kabaḷikārāhāra là Nhân của sự liên tục của chúng sanh bằng việc tạo nên Ojaṭṭhamaka Rūpa và bằng việc hỗ trợ Catusamuṭṭhānika Rūpa; duy trì Rūpa Kāya để sự *diễn tiến liên tục Rūpa Satati* không bị đổ vỡ. Mặc dù đúng là Rūpa Kāya được tạo nên bởi Kamma, khi Kabaḷikārāhāra hỗ trợ nó để trở nên mạnh mẽ, nó có thể được duy trì cho suốt cả 10 năm hay suốt 100 năm, tức là cho đến lúc kết thúc thọ mạng. Làm thế nào mà mặc dù đứa bé được sanh từ mẹ, được nuôi lớn, có thể sống sót lâu dài chỉ khi vú nuôi cho nó bú sữa...? Cũng giống như một ngôi nhà được đỡ bằng các cột gỗ thì không bị sập, tương tự như Rūpa Kāya, được duy trì nhờ Āhāra, có thể đứng vững mà không bị đổ sập xuống là do bởi Āhāra.

Mặc dù Kabaḷikārāhāra đã hoàn tất chức năng Āhāra Kicca trong sự hỗ trợ Catusamuṭṭhānika Rūpa, nó là Nhân của 2 loại diễn tiến liên tục Rūpa Santati là các ĀhāraSamuṭṭhāna Rūpa và Upādiṇṇaka Rūpa = Kammaja Rūpa. Nó hỗ trợ Kammaja Rūpa bằng Anupālaka Satti = bảo

vệ\chăm sóc và hỗ trợ, ĀhāraSamuṭṭhāna Rūpa = Ahāraja Rūpa bằng Janaka Satti = tạo nên trực tiếp.

(2) Phassāhāra, là Nhân của sự liên tục của chúng sanh tạo bằng cách tạo nên Vedanā như là Sukha Vedanā sau khi tiếp xúc (chạm) với cảnh, chính là “chỗ đứng” của Vedanā như là Sukha Vedanā.

(3) Manosañcetanā là Nhân của sự liên tục của chúng sanh bởi nó là căn nguyên nền tảng của các trạng thái của hữu (Bhava) bằng việc làm & tích tập Kamma, tức Kusala Kamma và Akusala Kamma.

(4) Viññāṇāhāra là Nhân của sự liên tục của chúng sanh bằng cách tạo nên NāmaRūpa, sau khi biết được cảnh riêng biệt.

Upādiṇṇarūpasantatiya upatthambhaneneva utucittajarūpasantatīnampi upatthambhanasiddhi hotīti "Dvinnam rūpasantatīna"nti vuttam. Upatthambhanameva sandhāya "anupālako hutvā"ti ca vuttam. Rūpakāyassa thītihetutā hi yāpana anupālanā (Saṃyutta Ṭīka-Vol. II-25).

Chú giải ở trên giải thích rằng Kabaḷīkārahāra hỗ trợ Kammaja Rūpa = Upādiṇṇa Rūpa bằng Anupālaka Satti và hỗ trợ Āhāra Samuṭṭhāna Rūpa bằng Janaka Satti. Bằng hỗ trợ Upādiṇṇa Rūpa = quá trình liên tục Kammaja Rūpa Santati, chức năng của việc hỗ trợ UtujaRūpa và Cittaja Rūpa Santati cũng được hoàn thành. Bởi thế sự hỗ trợ cả hai Upādiṇṇa Rūpa = các tiến trình liên tục Kammaja Rūpa và Āhāraja Rūpa Santati bằng ĀhāraPaccaya Satti được nêu lên. Chú giải đề cập rằng Anupālaka Satti liên hệ đến bản chất của hỗ trợ, Upattambhana. Là Nhân của sự liên tục của một toàn thể RūpaKāya được gọi là Anupālanā, bảo vệ\chăm sóc.

Những điểm quan trọng – cho phép quán

Có hai cách liên hệ đến “Āhāra”:

- 1) là 4 Āhāra của Vipāka Vaṭṭa và
- 2) là 4 Āhāra của Kamma Vaṭṭa.

Lấy 4 loại Āhāra của Vipāka Vaṭṭa làm “Āhāra” được đề cập trong Chú giải Āhāra Sutta (Saṃyutta Commentary-Vol.II-27, Burmese Script); và lấy 4 loại Āhāra của Kamma Vaṭṭa làm “Āhāra” được đề cập trong Saṃyutta Commentary-Vol.II-25, Mūla Ṭīka Subcommentary-Vol.II-86 và MahāṬīka Subcommentary-Vol.II-245 (Burmese Script). Nếu hành giả muốn quán bắt đầu từ 4 loại Āhāra của Vipāka Vaṭṭa thì vị ấy cần quán như sau, bắt đầu từ 4 Vipāka Vaṭṭa dhamma ở sát-na Paṭisandhi. Hành giả cũng có thể quán bắt đầu từ trạng thái Vipāka Vaṭṭa mà đang sanh lên trong suốt cuộc sống theo cùng cách.

Quán bắt đầu từ 4 loại Āhāra của Vipāka Vaṭṭa.

Nếu Paṭisandhi của quý vị là Tihetuka Somanassa Paṭisandhi thì vào sát-na Paṭisandhi có 34 Nāma dhamma và 30 Kammaja Rūpa. Vào sát-na Paṭisandhi có 4 Āhāra như sau:

- 1) Kabaḷīkārahāra = Kammaja Ojā là một một phần của 30 Kammaja Rūpa,
- 2) Phassāhāra = Phassa đồng sanh với Paṭisandhi Viññāṇa,
- 3) Manosañcetanāhāra = Cetanā đồng sanh với Paṭisandhi Viññāṇa.
- 4) Viññāṇāhāra = Paṭisandhi Viññāṇa.

Quán bắt đầu với 4 loại Āhāra này. Khi quán như vậy, nếu chia thành các giai đoạn thì quán như sau:

- 1) 4 loại Āhāra (=4 loại Āhāra của Vipāka Vaṭṭa) là của Hiện tại,
- 2) Bhava-Upādāna-Taṇhā-Vedanā-Phassa-Saḷāyatana-NāmaRūpa-Viññāṇa là của kiếp Quá khứ thứ 1,
- 3) Saṅkhāra-Avijjā là của kiếp quá khứ thứ 2.

Quán theo cách này hướng đến những kiếp Quá khứ và Tương lai kế tiếp xa hơn, liên kết Quan hệ Nhân Quả giữa 3 kiếp sống. Hành giả cũng có thể quán theo cùng cách, bắt đầu với 4 loại Āhāra của Vipāka Vaṭṭa còn lại.

Quán bắt đầu từ Kamma Vaṭṭa 4 Āhāra.

Nếu hành giả muốn quán bắt đầu từ 4 Āhāra là thành phần của Kamma Vaṭṭa thì quán bắt đầu với Kamma Vaṭṭa dhamma đang được làm và tích tập bởi bản thân hành giả cho vòng Saṃsarā Tương lai. Có thể nói nếu hành giả đang tích tập nhiều Kamma với ước nguyện trở thành một tu sĩ trong kiếp Tương lai mà là người có thể chứng đắc thánh quả Arahant, thì chọn một trong những Kamma mà hành giả nhớ. 4 Āhāra sanh lên trong khi làm Kamma đó là như sau:

1) Mỗi và tất cả CatuSamuṭṭhānika Ojā là thành phần của 54 loại CatuSamuṭṭhānika Rūpa hiện diện trong trái tim (nói cách khác, mỗi và tất cả CatuSamuṭṭhānika Ojā có mặt trong thân) trong khi làm Kamma là Kabaḷīkārāhāra,

2) Phassa trong nhóm Kusala Nāma dhamma là Phassāhāra,

3) Cetanā lúc đó là Manosañcetanāhāra,

4) thức = Kusala Viññāṇa lúc đó là Viññāṇāhāra (=Kamma Viññāṇa).

Bắt đầu với việc quán 4 Āhāra này. Phassa, Cetanā và Viññāṇa, là nhóm Kusala Saṅkhāra dhamma được gọi là Kamma Bhava, là một phần của Kamma Vaṭṭa.

1) Kamma Bhava = 4 Āhāra-Upādāna-Taṇhā-(Avijjā)-Vedanā-Phassa-Salāyatana-NāmaRūpa-Viññāṇa (=Vipāka Viññāṇa) là nhóm dhamma Hiện tại,

2) Saṅkhāra-Avijjā là nhóm dhamma Quá khứ thứ 1.

Cần hiểu rằng dựa trên ví dụ này để thực hiện phép quán các kiếp Quá khứ và Tương lai kế tiếp khác.

Cách quán khác được đề cập

Āhāra vā taṇhāya pabhāvetabbā anāgato addhā, taṇhādayo paccuppanā, saṅkhārāvijjā atītoti (Mūla Tīka-Vol. II-86; Mahā Tīka-Vol.II-244, 245 Burmese script).

Lấy 4 Āhāra mà sanh lên ở sát-na Paṭisandhi Tương lai được tạo nên bởi Taṇhā (=Kamma bị vây quanh bởi Avijjā-Taṇhā-Upādāna) được tích tập trong kiếp sống Hiện tại này là “Cattāro Āhāra” (“4Āhāra”) được đề cập trong kinh Āhāra. Nếu Paṭisandhi Tương lai là Tihetuka Somanassa Paṭisandhi thì sẽ có 34 Nāma dhamma trong Paṭisandhi. Lấy đối tượng là Paṭisandhi Tương lai của kiếp sống tu sĩ, là người có thể chứng Thánh quả Arahant, mà hành giả đã ước nguyện. Trong nhóm Paṭisandhi dhamma Tương lai đó:

1) Kammaja Ojā, là thành phần của Kammaja Rūpa, là Kabaḷīkārāhāra,

2) Phassa đồng sanh với Paṭisandhi Viññāṇa là Phassāhāra,

3) Cetanā đồng sanh với Paṭisandhi Viññāṇa là Manosañcetanāhāra,

4) Paṭisandhi Viññāṇa là Viññāṇāhāra.

1) 4 Āhāra này là nhóm dhamma thuộc thời Tương lai,

2) Taṇhā... (=KammaBhava-Upādāna-Taṇhā-Vedanā-Phassa-Salāyatana-NāmaRūpa-Viññāṇa), là Căn Nguyên của 4 Āhāra Tương lai đó, là nhóm dhamma thuộc thời Hiện tại

3) Saṅkhāra & Avijjā là nhóm dhamma thuộc thời Quá khứ.

Theo cách này, tất cả 3 thời Tương lai-Hiện tại-Quá khứ được bao gồm. Trong phép quán, lần lượt quán mỗi quan hệ giữa Nhân và Quả, theo chiều ngược, bắt đầu từ 4 Āhāra là Paṭisandhi Tương lai cho đến Avijjā là dhamma thuộc thời Quá khứ.

MỤC LỤC

Paṭicca Samuppāda Vibhaṅga Pāḷi – Phương Pháp Suttanta Bhājanīya	1
12 chi của Paṭicca Samuppāda.....	7
Ba thời.....	7
Ba liên kết.....	8
Bốn Nhóm	8
20 Hành tướng	8
Của mỗi người.....	9
AVIJJĀPACCAYA SAṅKHĀRA	10
SAṅKHĀRAPACCAYĀ VINNANAM	10
Viññāṇa	11
Vipāka Viññāṇa = Vipāka Manoviññāṇa.....	11
Quán Vīthi Mutta Citta	11
Cakkhudvāra Vīthi Vipāka Viññāṇa.....	12
VIÑÑĀṆAPACCAYĀ NĀMARŪPAM.....	12
Kamma Viññāṇa = Abhisāṅkhāra Viññāṇa	12
Nāma Rūpa	13
Một vài ví dụ của việc quán	13
CakkhuDvāra Vīthi – Vipāka NāmaRūpa	13
Saṅkhāra và Kamma Bhava (=Kamma).....	13
Bởi sự sanh của Sahajāta Viññāṇa, Sahajāta NāmaRūpa sanh.	14
NĀMARŪPAPACCAYĀ SAḶĀYATANAM	16
A) Nāma hỗ trợ Manāyatana	16
(Bởi sự sanh của Nāma, Manāyatana sanh.).....	16
B) Bởi sự sanh của Nāma, Āyatanarūpa sanh.....	17
Cách khác: Quán Là Một Tổng thể	18
C) Bởi sự sanh của Rūpa, Āyatana Rūpa sanh.	19
D) Bởi sự sanh của Rūpa, Manāyatana sanh.	19
Vài Ví Dụ Quán:.....	20
E) Bởi sự sanh của NāmaRūpa, Manāyatana sanh.....	21
Các tiến trình quán:	21
Quán Dựa Trên Những Phương Pháp Trên	22
SAḶĀYATANAPACCAYĀ PHASSO	22
Vài Tiến Trình Quán:	22
PHASSAPACCAYĀ VEDANĀ.....	25
CAKKHUSAMPHASSAJĀ VEDANĀ + CAKKHUSAMPHASSAPACCAYĀ VEDANĀ.....	25
VEDANĀPACCAYĀ TĀNHĀ	27
Anāgāta Vaṭṭa Kathā	28

Một Vài Phép Quán	28
TANHĀPACCAYĀ UPĀDĀNAM	28
Cách Quán Khác	29
Vĩthi của Tanhā và Upādāna ManodvāraVĩthi	30
Lưu Ý	30
UPĀDĀNAPACCAYĀ BHAVO	30
Những Điểm Quan Trọng	31
Tiến Trình Quán	31
Lộ Manodvārika Javana Vĩthi Citta	32
BHAVAPACCAYĀ JĀTI	32
JĀTIPACCAYĀ JARĀMARANAM	32
Soka-Parideva-Dukkha-Domanassa-Upāyāsa	33
Soka-Parideva-Domanassa-Upāyāsa Vĩthi Process	33
BỐN PHƯƠNG PHÁP DẠY PAṬICCA SAMUPPADA	34
2) Anuloma Paṭicca Samuppāda Theo Phương Pháp thứ 2	35
3) Từ cuối cho đến đầu = Paṭiloma Paṭicca Samuppāda theo thứ 1	37
Vài Ví Dụ Quán	37
4) Từ giữa cho đến bắt đầu = Paṭiloma Paṭicca Samuppāda (phương pháp thứ 2).....	38
Kabaḷikāra Āhāra.....	39
Năng lực của 4 Āhāra	39
Những điểm quan trọng – cho phép quán	41
Quán bắt đầu từ 4 loại Āhāra của Vipāka Vaṭṭa.....	41
Quán bắt đầu từ Kamma Vaṭṭa 4 Āhāra.	42
Cách quán khác được đề cập	42

ĐẶC TÍNH | CHỨC NĂNG | BIỂU HIỆN | NHÂN GÂN

(lakkhaṇa-rasa-paccupaṭṭhāna-padaṭṭhāna)

❀ BỐN PHƯƠNG TIỆN XÁC ĐỊNH

Để giải thích bất kỳ pháp chân đế nào, các nhà Chú giải Pāli đưa ra 4 phương tiện xác định mà nhờ đó pháp chân đế được xác định. Bốn phương tiện đó là:

1. Đặc tính (*lakkhaṇa*): tính chất nổi bật của pháp đó. **(Đ)**
2. Chức năng (*rasa*): sự thực hiện của nó đối với một nhiệm vụ cụ thể (*kicca - rasa*) hoặc sự thành tựu một mục đích (*sampatti - rasa*). **(C)**
3. Biểu hiện (*paccupaṭṭhāna*): cách nó biểu hiện bản thân bằng kinh nghiệm, cách biểu hiện (*upaṭṭhānākāra-paccupaṭṭhāna*), cách nó ảnh hưởng/tác động (*phala-paccupaṭṭhāna*). **(B)**
4. Nhân gân: điều kiện chính mà nó dựa vào. **(N)**

Nếu muốn định rõ mỗi một sắc pháp nào theo đặc tính, ... trước tiên ta phải phân tích kalāpa mà ta muốn xác định, chẳng hạn như kalāpa mắt mười sắc, rồi sau đó mới định rõ sắc pháp mà ta muốn xác định, chẳng hạn như đất. Ở nhãn môn, có 54 loại sắc mà ta nên định rõ từng sắc một. Theo cùng cách như vậy ta phải làm cho các môn khác, 42 thân phần v.v..., như đã đề cập trong những lời giảng trước. Bây giờ chúng tôi sẽ dịch (giải thích) chúng từng phần ngắn gọn, và hành giả nên học thuộc lòng chúng bằng tiếng Việt hay bằng Pāli.

I	Sắc Uẩn (28 loại)	Rūpa-kkhando (aṭṭhavīsati-rūpa)
(1)	ĐỊA ĐẠI (Nó có đặc tính là) cứng. (Chức năng của nó là) nền tảng cho: các sắc tứ đại khác và sắc y đại sinh (<i>upādārūpa</i>) trong cùng kalāpa. (Nó được biểu hiện) như sự đón nhận những sắc đồng tồn tại trong cùng kalāpa. (Nhân gần của nó là) ba sắc đại hiển còn lại trong cùng kalāpa. (nước, lửa, gió)	pathavī-dhātu kakkhaḷatta-lakkhaṇā, patiṭṭhāna-rasā, sampaticchana-paccupaṭṭhānā, avasesa-dhātuttaya-padaṭṭhānā. (DhsA.368, Vs.1.362, Vs.2.73) ¹
(2)	THỦY ĐẠI (Đ) chảy, rỉ ra hay nhểu từng giọt. (C) làm tăng cường các sắc đồng tồn tại trong cùng kalāpa. (B) như là giữ lại với nhau hay kết dính với nhau của các sắc pháp trong cùng kalāpa. (N) ba sắc đại hiển còn lại trong cùng kalāpa. (đất, lửa, gió)	āpo-dhātu paggharaṇa-lakkhaṇā, brūhana-rasā, saṅgaha-paccupaṭṭhānā, avasesa-dhātuttaya-padaṭṭhānā. (DhsA.368, Vs.1.362, Vs.2.73)
(3)	HỎA ĐẠI (Đ) nóng (hay lạnh). (C) làm trưởng thành hay chín muồi các sắc pháp trong cùng kalāpa (B) như nguồn cung cấp liên tục của sự mềm. (N) ba sắc đại hiển còn lại trong cùng kalāpa. (đất, nước, gió)	tejo-dhātu uṇhatta-lakkhaṇā, paripācana-rasā, maddavānuppādāna-paccupaṭṭhānā, avasesa-dhātuttaya-padaṭṭhānā. (DhsA.368, Vs.1.362, Vs.2.73)
(4)	PHONG ĐẠI (Đ) làm trương phồng hay hỗ trợ các sắc pháp đồng tồn tại trong cùng kalāpa. (C) tạo nên sự chuyển động trong các sắc pháp khác. (đẩy) (B) như chuyên chở đến những nơi khác. (N) ba sắc đại hiển còn lại trong cùng kalāpa. (đất, nước, lửa)	vāyo-dhātu vitthambhana-lakkhaṇā, samudīraṇa-rasā, abhinīhāra-paccupaṭṭhānā, avasesa-dhātuttaya-padaṭṭhānā. (DhsA.368, Vs.1.362, Vs.2.73)
(5)	NHÃN TỊNH SẮC (Đ) sự nhạy cảm của các sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) sẵn sàng cho sự va	cakkhu rūpā-bhigghātā-raha-bhūta-ppasāda-

DhsA.368: Dhammasaṅgaṇi commentary [chú giải bộ Pháp Tụ] (aṭṭhasālinī), Burmese edition [Ấn Bản Myanmar] (Sixth Saṅgha Council). Page 368.

Vs.1.362: Visuddhimagga [Thanh Tịnh Đạo], Burmese edition [Ấn Bản Myanmar] (Sixth Saṅgha Council). Volume 1. Page 362.

	<p>chạm với các cảnh (đối tượng) thấy được;</p> <p>Hay sự nhạy cảm của những sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) tạo thành bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay tham ái muốn thấy là nguồn gốc.</p> <p>(C) đặt tiến trình nhận thức đến cảnh là đối tượng thấy được, hay đem tiến trình nhận thức đến một đối tượng thấy được, đó là, kéo tâm đến một đối tượng thấy được.</p> <p>(B) là cơ sở hay nền tảng hay căn của nhận thức và tâm sở (tâm hành) được khởi lên cùng nó.</p> <p>(N) những sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) sanh ra bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay từ tham ái muốn thấy là nguồn gốc.</p>	<p>lakkhaṇaṃ,</p> <p>daṭṭhu-kāmatānidāna-kamma-samuṭṭhāna-bhūtapasāda-lakkhaṇaṃ vā,</p> <p>rūpesu āviñchana-rasaṃ,</p> <p>cakkhu-viññāṇassa ādhāra-bhāvapaccupaṭṭhānaṃ,</p> <p>daṭṭhu-kāmatā-nidāna-kammaja-bhūta-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.349, Vs.2.74)</p>
<p>(6)</p>	<p>NHĨ TỊNH SẮC</p> <p>(Đ) sự nhạy cảm của các sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) sẵn sàng cho sự va chạm với âm thanh;</p> <p>Hay sự nhạy cảm của những sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) tạo thành bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay tham ái muốn nghe là nguồn gốc.</p> <p>(C) đặt tiến trình nhận thức đến đối tượng là âm thanh, hay đem tiến trình nhận thức đến âm thanh, đó là, kéo tâm đến âm thanh.</p> <p>(B) là cơ sở/hay nền tảng/hay căn của nhĩ thức và tâm sở (tâm hành) được khởi lên cùng nó.</p> <p>(N) những sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) sanh ra bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay từ tham ái muốn nghe là nguồn gốc.</p>	<p>sotaṃ</p> <p>saddā-bhigghātāraha-bhūtapasādalakkhaṇaṃ,</p> <p>sotukāmatā-nidāna-kamma-samuṭṭhāna-bhūtapasāda-lakkhaṇaṃ vā,</p> <p>saddesu āviñchana-rasaṃ,</p> <p>sota-viññāṇassa ādhāra-bhāvapaccupaṭṭhānaṃ,</p> <p>sotu-kāmatā-nidāna-kammaja-bhūta-padaṭṭhānaṃ (DhsA.349, Vs.2.74)</p>
<p>(7)</p>	<p>TỠ TỊNH SẮC</p> <p>(Đ) sự nhạy cảm của các sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) sẵn sàng cho sự va chạm với mùi;</p> <p>Hay sự nhạy cảm của những sắc đại hiển (trong cùng kalāpa) tạo thành bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay tham ái muốn ngửi là nguồn gốc.</p> <p>(C) đặt tiến trình nhận thức đến đối</p>	<p>ghānaṃ</p> <p>gandhā-bhigghātāraha-bhūtapasādalakkhaṇaṃ,</p> <p>ghāyitu-kāmatānidāna-kammasamuṭṭhāna-bhūtapasādalakkhaṇaṃ vā,</p> <p>gandhesu āviñchana-rasaṃ,</p>

	<p>tượng là mùi, hay đem tiến trình nhận thức đến mùi, đó là, kéo tâm đến mùi. (B) là cơ sở/hay nền tảng/hay căn của tỷ thức và tâm sở (tâm hành) được khởi lên cùng nó. (N) những sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) sanh ra bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay từ tham ái muốn ngửi là nguồn gốc.</p>	<p>ghāna-viññāṇassa ādhāra-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ, ghāyitu-kāmatā-nidāna-kammaja-bhūta-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.349, Vs.2.74)</p>
(8)	<p>THIỆT TỊNH SẮC (Đ) sự nhạy cảm của các sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) sẵn sàng cho sự va chạm với vị; Hay sự nhạy cảm của những sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) tạo thành bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay tham ái muốn nếm là nguồn gốc. (C) đặt tiến trình nhận thức đến đối tượng là vị, hay đem tiến trình nhận thức đến vị, đó là, kéo tâm đến vị. (B) là cơ sở/hay nền tảng/hay căn của thiết thức và tâm sở (tâm hành) được khởi lên cùng nó. (N) những sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) sanh ra bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay từ tham ái muốn nếm là nguồn gốc.</p>	<p>jivhā rasā-bhighātā-raha-bhūtappasāda-lakkhaṇā, sāyitu-kāmatā-nidāna-kamma-samuṭṭhāna-bhūtappasāda-lakkhaṇā vā, rasesu āviñchana-rasā, jivhā-viññāṇassa ādhāra-bhāva-paccupaṭṭhānā, sāyitu-kāmatā-nidāna-kammaja-bhūta-padaṭṭhānā. (DhsA.349, Vs.2.74)</p>
(9)	<p>THÂN TỊNH SẮC (Đ) sự nhạy cảm của các sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) sẵn sàng cho sự va chạm với sự xúc chạm; Hay sự nhạy cảm của những sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) tạo thành bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay tham ái muốn xúc chạm là nguồn gốc. (C) đặt tiến trình nhận thức đến đối tượng là sự xúc chạm, hay đem tiến trình nhận thức đến sự xúc chạm, đó là, kéo tâm đến sự xúc chạm. (B) là cơ sở/hay nền tảng/hay căn của thân thức và tâm sở (tâm hành) được khởi lên cùng nó. (N) những sắc đại hiện (trong cùng kalāpa) sanh ra bởi kamma (nghiệp) là nguồn gốc hay từ tham ái muốn xúc chạm là nguồn gốc.</p>	<p>kāyo phoṭṭhabbā-bhighātāraha-bhūtappasāda-lakkhaṇo, phusitu-kāmatānidāna-kamma-samuṭṭhāna-bhūtappasāda-lakkhaṇo vā, phoṭṭhabbesu āviñchana-raso, kāya-viññāṇassa ādhāra-bhāva-paccupaṭṭhāno, phusitu-kāmatā-nidāna-kammaja-bhūta-padaṭṭhāno. (DhsA.349, Vs.2.74)</p>

<p>(10)</p>	<p>MÀU (đối tượng/cảnh thấy được) (Đ) va chạm/đập lên nhãn tịnh sắc. (C) trở thành cảnh của nhãn thức và tâm sở (tâm hành) đồng sanh với nó. (B) như là nơi lui tới (hành xứ) của chúng nữa. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa.</p>	<p>rūpaṃ cakkhu-paṭihanana-lakkhaṇaṃ, cakkhu-viññāṇassa visaya-bhāva-rasaṃ, tasseva gocara-paccupaṭṭhānaṃ, catu-mahābhūta-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.355, Vs.2.76)</p>
<p>(11)</p>	<p>ÂM THANH (Đ) va chạm/đập lên nhĩ tịnh sắc. (C) là đối tượng (khu vực đối tượng) của nhĩ thức và tâm sở đồng sanh với nó. (B) là nơi lui tới (hành xứ) của chúng nữa. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa.</p>	<p>saddo sota-paṭihanana-lakkhaṇo, sota-viññāṇassa visayabhāva-raso, tasseva gocara-paccupaṭṭhāno, catu-mahābhūta-padaṭṭhāno. (DhsA.356, Vs.2.77)</p>
<p>(12)</p>	<p>MÙI (Đ) va chạm/đập lên tỷ tịnh sắc. (C) là đối tượng của tỷ thức và tâm sở đồng sanh với nó. (B) là nơi lui tới (hành xứ) của chúng nữa. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa.</p>	<p>gandho ghāna-paṭihanana-lakkhaṇo, ghāna-viññāṇassa visayabhāva-raso, tasseva gocara-paccupaṭṭhāno, catu-mahābhūta-padaṭṭhāno. (DhsA.356, Vs.2.77)</p>
<p>(13)</p>	<p>VỊ (Đ) va chạm/đập lên thiệt tịnh sắc. (C) là đối tượng của thiệt thức và tâm sở đồng sanh với nó. (B) là nơi lui tới (hành xứ) của chúng nữa. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa.</p>	<p>raso jivhā-paṭihanana-lakkhaṇo, jivhā-viññāṇassa visayabhāva-raso, tasseva gocara-paccupaṭṭhāno, catu-mahābhūta-padaṭṭhāno. (DhsA.357, Vs.2.77)</p>
<p>(14)</p>	<p>(SẮC) NỮ QUYÊN (Sắc nữ tính) (Đ) giới tính nữ. (C) cho thấy rằng “đây là nữ giới”. (B) là lý do của dấu hiệu, dáng, hành động và lối của nữ; đó là cấu tạo giới tính của cơ thể, nét nổi bật của nữ, công việc đặc thù của nữ, và cách cư xử của nữ. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa.</p>	<p>itthindriyaṃ itthi-bhāva-lakkhaṇaṃ, itthīti pakāsana-rasaṃ, itthi-liṅga-nimitta-kuttā-kappānaṃ kāraṇa-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ, catu-mahābhūta-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.358, Vs.2.77)</p>
<p>(15)</p>	<p>(SẮC) NAM QUYÊN (Sắc nam tính) (Đ) giới tính nam. (C) cho thấy rằng “đây là nam giới”. (B) là lý do của dấu hiệu, dáng, hành động và lối của nam; đó là cấu tạo giới tính của cơ thể, nét nổi bật của nam, công việc đặc thù của nam, và cách cư xử</p>	<p>purisindriyaṃ purisa-bhāva-lakkhaṇaṃ, purisoti pakāsana-rasaṃ, purisa-liṅga-nimitta-kuttā-kappānaṃ kāraṇa-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ, catu-mahābhūta-padaṭṭhānaṃ.</p>

	của nam. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa.	(DhsA.358, Vs.2.77)
(16)	(SẮC) MẠNG QUYỀN (Đ) duy trì bảo hộ các loại sắc (sắc pháp) sinh cùng lúc (với nó) [connascent] ở trong cùng kalāpa ngay tại thời điểm chúng hiện diện. (C) làm cho chúng sinh tồn từ lúc sanh đến diệt đi. (B) sự thiết lập hiện diện của chúng. (N) bốn đại chủng (trong cùng kalāpa) cần được duy trì.	jīvitindriyaṃ sahajāta-rūpā-nupālana-lakkhaṇaṃ, tesaṃ pavattana-rasaṃ, tesaṃ yeva ṭhapanā-paccupaṭṭhānaṃ, yāpayitabba-bhūta-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.359, Vs.2.77)
(17)	SẮC Ý VẬT (Đ) là sắc hỗ trợ cho ý giới và ý thức giới. (C) nâng đỡ chúng. (là nền tảng của chúng). (B) là sự mang theo 2 giới này. (N) bốn sắc đại hiện trong cùng kalāpa. ²	hadaya-vatthu mano-dhātu-mano-viññāṇa-dhātūnaṃ nissaya lakkhaṇaṃ, tāsaññeva dhātūnaṃ ādhāraṇa-rasaṃ, ubbahana-paccupaṭṭhānaṃ. (Vs.2.77) catu-mahābhūta-padaṭṭhānaṃ.
(18)	SẮC DƯỠNG TỔ (SẮC VẬT THỰC) (Đ) dưỡng chất, đó là chất dinh dưỡng có trong vật thực thô. (C) duy trì thân thể, hay nuôi dưỡng các loại sắc pháp (vật chất). (B) gia cố hay nâng đỡ thân thể. (N) vật thực thô là nền tảng của dưỡng chất.	kabalikāro āhāro ojā-lakkhaṇaṃ, rūpāhāraṇa-raso, upatthambhana-paccupaṭṭhāno, kabaḷaṃ katvā āharitabba-vatthu-padaṭṭhāno. (DhsA.368, Vs.2.80)
(19)	SẮC GIAO GIỚI (SẮC KHÔNG GIAN GIỚI) (Đ) giới hạn các sắc (các sắc-kalāpa) (C) thể hiện ranh giới của sắc-kalāpa. (B) là biên giới (ranh giới) của sắc-kalāpa; hay không thể chạm đến, là các khoảng cách và lỗ hổng kẽ hở. (N) các sắc-kalāpa đã được phân định.	ākāsa-dhātu (pariccheda-rūpa) rūpa-pariccheda-lakkhaṇā, rūpa-pariyanta-ppakāsana-rasā, rūpa-mariyādā-paccupaṭṭhānā, asamphuṭṭhabhāva-cchidda-vivarabhāva-paccupaṭṭhānā vā, paricchinna-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.362, Vs.2.78)
(20)	THÂN BIỂU TRI (Đ) cách thức (hình thành) và thay đổi (biến dạng) trong phong đại do tâm sanh hay bốn sắc đại hiện do tâm sanh trong đó phong đại là nổi trội tạo nên sự xuất hiện của việc di chuyển tới, (lui) vv..., cách thức và sự biến đổi này là một điều kiện cho sự giữ cứng lại và di chuyển của sắc thân (<i>material</i>) sinh cùng lúc	kāya-viññatti abhikkamādi-pavattaka-cittasamuṭṭhāna-vāyo-dhātuyā sahaja-rūpakāya-thambhana-sandhāraṇa-salanassa paccayo ākāra-vikāro, adhippāya-ppakāsana-rasā, kāya-vipphandana-hetu-bhāva-

2 Trong các chú giải, nhân gần của nó không được nói đến.

	<p>[<i>connascent</i>]. (C) thể hiện ý định. (B) là nguyên nhân của dao động thân. (N) phong đại trong sắc do tâm sanh.</p>	<p>paccupaṭṭhānā, citta-samuṭṭhāna-vāyo-dhātu-padaṭṭhānā. (Vs.2.78)</p>
(21)	<p>NGŨ BIỂU TRI (Đ) cách thức (hình thành) và thay đổi (biến dạng) trong địa đại do tâm sanh tạo nên sự xuất hiện của lời nói được thốt lên, cách thức và thay đổi này là một điều kiện cho sự va chạm nhau của (rung động) sắc (hay của bộ máy phát âm). (C) trình bày ý định. (B) là nguyên nhân của âm thanh trong lời nói (hay sự thể hiện của lời nói). (N) sắc địa đại sanh bởi tâm.</p>	<p>vacī-viññatti vacī-bheda-pavattaka-citta-samuṭṭhāna-pathavī-dhātuyā upādiṇṇa-ghaṭṭanassa paccayo ākāra-vikāro, adhippāya-ppakāsana-rasā, vacīghosa-hetu-bhāva-paccupaṭṭhānā, citta-samuṭṭhāna-pathavī-dhātu-padaṭṭhānā. (Vs.2.78)</p>
(22)	<p>SẮC KHINH (TÍNH NHẸ CỦA SẮC) (Đ) không lờ đờ hay không chậm chạp của sắc thực tính do tâm sanh (cittajarūpa), nhiệt lượng sanh (utujarūpa) hay dưỡng tố sanh (āhājarūpa). (C) xua tan tính nặng của ba loại sắc đó. (B) tính nhẹ nhàng thay đổi (dời chuyển) (N) ba loại sắc nhẹ đó.</p>	<p>rūpassa lahutā adandhatā-lakkhaṇā, rūpānaṃ garu-bhāva-vinodana-rasā, lahu-parivattitā-paccupaṭṭhānā, lahu-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.362, Vs.2.78)</p>
(23)	<p>SẮC NHU (TÍNH MỀM CỦA SẮC) (Đ) sự không cứng sượng của sắc thực tính do tâm sanh (cittajarūpa), nhiệt lượng sanh (utujarūpa) hay dưỡng tố sanh (āhājarūpa). (C) xua tan tính cứng sượng của ba loại sắc đó. (B) là sự không chống đối bất cứ loại hành động nào. (N) ba loại sắc mềm đó.</p>	<p>rūpassa mudutā athaddhatā-lakkhaṇā, rūpānaṃ thaddha-bhāva-vinodana-rasā, sabba-kiriyāsu avirodhitā-paccupaṭṭhānā, mudu-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.362, Vs.2.78)</p>
(24)	<p>SẮC THÍCH NGHIỆP (TÍNH THÍCH NGHI CỦA SẮC) (Đ) sự dễ sử dụng/thích nghi của sắc thực tính (sanh bởi tâm, hay nhiệt lượng, hay dưỡng tố) thuận tiện cho các hành động của thân. (C) xua tan sự khó sử dụng/không thích nghi. (B) là sự không yếu ớt của sắc (N) là sắc sắc dễ sử dụng/thích nghi.</p>	<p>rūpassa kammaññatā sarīra-kiriyānukūla-kammañña-bhāva-lakkhaṇā, akammaññatā-vinodana-rasā, adubbala-bhāva-paccupaṭṭhānā, kammañña-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.362, Vs.2.78.79)</p>

(25)	<p>SỰ SINH LÊN CỦA SẮC THỰC (SẮC HÌNH THÀNH) (Sự Hình Thành Của Sắc Thục) (Đ) là sự hình thành bắt đầu từ giai đoạn đầu tiên khi hình thành bào thai cho <u>đến</u> <u>giai đoạn</u> hoàn tất tất cả các chi phần thân thể. (C) tạo nên sự xuất hiện của sắc trước tiên ở giai đoạn đầu hay xuất hiện lần đầu tiên. (B) là sự khởi động/tung ra; hay như trạng thái hoàn tất của sắc thực. (N) sắc trưởng thành hay sắc được hình thành.</p>	<p>rūpassa upacayo³ ācaya-lakkhaṇo, pubbantato rūpānaṃ ummujjāpana-raso, niyyātana-paccupaṭṭhāno, paripuṇṇa-bhāva-paccupaṭṭhāno vā, upacita-rūpa-padaṭṭhāno. (DhsA.363.364, Vs.2.79)</p>
(26)	<p>SỰ DIỄN TIẾN CỦA SẮC THỰC (SẮC THỪA TIẾP) (Đ) sự diễn ra bắt đầu <u>từ</u> <u>giai đoạn</u> <u>hoàn</u> <u>tất</u> <u>của</u> <u>các</u> <u>chi</u> <u>phần</u>. (C) neo lại. (B) là không có gián đoạn. (N) là sắc cần được neo lại.</p>	<p>rūpassa santati⁴ pavatti-lakkhaṇā, anuppabandhana-rasā, anupaccheda-paccupaṭṭhānā, anuppabandhaka-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.364, Vs.2.79)</p>
(27)	<p>SỰ GIÀ NUA CỦA SẮC THỰC (SẮC LÃO SUY) (Đ) sự trưởng thành hay già đi hay chín muồi của các sắc pháp (giai đoạn) (C) đưa chúng (sắc pháp) đến sự chấm dứt. (B) là sự hủy hoại và ngã xuống hay mất đi tính mới mẻ mà không mất sự sống hay tự tính (individual essence), giống như sự già đi của cây lúa. (N) sắc đang trưởng thành, suy tàn hay chín muồi.</p>	<p>rūpassa jaratā rūpa-paripāka-lakkhaṇā, upanayana-rasā, sabhāvānapagamepi nava-bhāvāpagama-paccupaṭṭhānā vīhi-purāṇa-bhāvo viya, paripacca-māna-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.365, Vs.2.80)</p>
(28)	<p>SỰ VÔ THƯỜNG CỦA SẮC THỰC (SẮC VÔ THƯỜNG) (Đ) hoàn toàn tan vỡ của các sắc pháp. (C) là cho chúng chìm xuống. (B) là sự tiêu diệt hay sụp đổ. (N) sắc đang hoàn toàn tan vỡ.</p>	<p>rūpassa aniccā paribheda-lakkhaṇā, saṃsīdana-rasā, khaya-vaya-paccupaṭṭhānā, paribhijja-māna-rūpa-padaṭṭhānā. (DhsA.365, Vs.2.80)</p>

3 rūpassa upacayo, rūpassa santati: Cả hai là các trạng thái sinh lên của sắc thực nhưng ở thời điểm khác nhau.

4 rūpassa upacayo, rūpassa santati: Cả hai là các trạng thái sinh lên của sắc thực nhưng ở thời điểm khác nhau.

II	Thức Uẩn	viññāṇa-kkhando
(1)	<p>TÂM (Đ) biết một đối tượng, ví dụ như đối tượng là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i> (C) là “dẫn đầu” của các tâm sở trong đó nó làm chủ chúng và nó luôn đồng sanh với chúng. (B) là một chuỗi diễn tiến liên tục. (N) danh và sắc hay các tâm hành đồng sanh và sắc pháp là căn hay <u>căn và cảnh</u> của nó, bởi thức không thể sanh lên một mình mà vắng mặt hoàn toàn các tâm sở và các sắc pháp là căn hay <u>căn và cảnh</u> trong thế gian năm uẩn.</p>	<p>viññāṇaṃ (cittam) vijānana-lakkhaṇaṃ, pubbaṅgama-rasaṃ, sandahana-paccupaṭṭhānaṃ, nāma-rūpa-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.155)</p>
(2)	<p>TÂM TÁI TỤC (Đ) nhận thức (biết) đối tượng của nó trong số nghiệp (<i>kamma</i>), hay nghiệp tướng (<i>kamma-nimitta</i>), hay tướng tái sanh (thú tướng) (<i>gati-nimitta</i>). (C) nối 2 mạng sống hay 2 kiếp (các tiến trình của một kiếp sống và các tiến trình của kiếp sống kế) (B) là sự liên tục của 2 kiếp sống (tiến trình của kiếp sống và tiến trình kiếp sống kế) (N) các tâm sở đồng sanh và sắc làm căn cho nó.</p>	<p>paṭisandhi-cittam kamma-kamma-nimitta-gati-nimittānaṃ aññatarā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇaṃ, paṭisandhāna-rasaṃ, sandahana-paccupaṭṭhānaṃ, nāma-rūpa-padaṭṭhānaṃ.</p>
(3)	<p>TÂM HỮU PHẦN (Đ) nhận thức (biết) đối tượng của nó trong số nghiệp (<i>kamma</i>), hay nghiệp tướng (<i>kamma-nimitta</i>), hay tướng tái sanh (thú tướng) (<i>gati-nimitta</i>). (C) sự không đứt quãng của dòng tâm thức. (B) là sự liên tục của dòng tâm thức. (N) các tâm sở đồng sanh và sắc làm căn cho nó.</p>	<p>bhavaṅga-cittam kamma-kamma-nimitta-gati-nimittānaṃ aññatarā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇaṃ, bhavaṅga-rasaṃ, sandahana-paccupaṭṭhānaṃ, nāma-rūpa-padaṭṭhānaṃ.</p>
(4)	<p>TÂM HUỞNG NGŨ MÔN (Chức năng ý giới) (Đ) là “cái đi trước” của nhãn thức, v.v... và nhận thức (biết) cảnh sắc, v.v.. (C) hướng đến (B) là sự chạm trán với cảnh sắc, v.v.. (N) sự gián đoạn của dòng hữu phần.</p>	<p>pañca-dvārā-vajjana (kiriya-mano-dhātu) cakkhu-viññāṇādi-purecara-rūpādi-vijānana-lakkhaṇā, āvajjana-rasā, rūpādi-abhimukha-bhāva-paccupaṭṭhānā, bhavaṅga-viccheda-padaṭṭhānā. (Vs.2.86)</p>

(5)	<p>NHÃN THỨC (Đ) được hỗ trợ bởi mắt và nhận thức cảnh sắc. (C) chỉ có cảnh sắc làm đối tượng. (B) là sự chiếm chỗ của cảnh thấy được. (N) sự rời đi của tâm hướng ngũ môn lấy cảnh sắc làm đối tượng.</p>	<p>cakkhu-viññāṇaṃ cakkhu-sannissita-rūpavijānana-lakkhaṇaṃ, rūpa-mattā-rammaṇa-rasaṃ, rūpā-bhimukha-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ, rūpārammaṇāya kiriya-mano-dhātuyā apagama-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.303, Vs.2.85)</p>
(6) -- (9)	<p>NHĨ, TỶ, THIẾT, & THÂN THỨC (Đ) được hỗ trợ bởi tai v.v..., và nhận biết cảnh âm thanh v.v... (tương ứng với từng thức). (C) chỉ có riêng âm thanh v.v... (tương ứng) làm đối tượng cho nó. (B) là sự chiếm chỗ của âm thanh v.v... (tương ứng). (N) sự rời đi của tâm hướng ngũ môn có âm thanh v.v... (tương ứng) làm cảnh của nó.</p>	<p>sota-ghāna-jivhā-kāya-viññāṇāni sotādi-sannissita-saddādi-vijānana-lakkhaṇāni, saddādi-mattā-rammaṇa-rasāni, saddādi-abhimukha-bhāva-paccupaṭṭhānāni, saddā-rammaṇādīnaṃ kiriya-mano-dhātūnaṃ apagama-padaṭṭhānāni. (DhsA.303, Vs.2.85)</p>
(10)	<p>TÂM TIẾP THẬU (Ý giới quả) (Đ) nhận thức cảnh sắc v.v... (tương ứng), ngay lập tức kế sau tâm nhãn thức v.v... (C) thu nhận cảnh sắc v.v... (B) là trạng thái (thu nhận) tương ứng với chức năng ấy (chức năng (C) vừa đề cập). (N) sự rời đi của nhãn thức v.v...</p>	<p>sampaṭicchana (vipākā mano-dhātu) cakkhu-viññāṇādīnaṃ anantaraṃ rūpādi-vijānana-lakkhaṇā, rūpādi-sampaṭicchana-rasā, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānā, cakkhu-viññāṇādi-apagama-padaṭṭhānā. (DhsA.304, Vs.2.85)</p>
(11)	<p>TÂM QUAN SÁT (TÂM THẨM TẤN) [Cũng là hai loại (đồng sanh với lạc và đồng sanh với xả) ý thức giới quả vô nhân với chức năng thẩm tra, v.v...] (Đ) nhận thức cả sáu loại cảnh. (C) thẩm tra sẫm soi theo đó v.v... (B) là trạng thái (thẩm tra) tương ứng với chức năng ấy (chức năng (C) vừa đề cập). (N) sắc ý vật.</p>	<p>santīraṇādi (duvidhāpi santīraṇādikiccā ahetukavipākā mano-viññāṇa-dhātu) salā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇā, santīraṇādi-rasā, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānā, hadaya-vatthu-padaṭṭhānā. (DhsA.305, Vs.2.85)</p>
(12) / (15)	<p>(12) TÂM QUYẾT ĐỊNH / (15) TÂM HƯỚNG Ý MÔN (Ý thức giới chức năng câu hữu với xả vô nhân) (Đ) nhận thức sáu loại cảnh. (C) quyết định tại ngũ môn và hướng tâm</p>	<p>voṭṭhabbana/mano-dvārā-vajjana (upekkhā-sahagatāhetuka-kiriya mano-viññāṇa-dhātu) salā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇā, kicca-vasena pañca-dvāra-mano-</p>

	<p>tại ý môn. (B) là trạng thái (của sự quyết định và hướng đến) tương ứng với các chức năng ấy (02 chức năng (C) vừa đề cập). (N) sự rời đi hoặc của tâm quả ý thức giới vô nhân (trong trường hợp thứ nhất) hoặc một trong các loại tâm hữu phần (trong trường hợp thứ hai).</p>	<p>dvāresu voṭṭhabbanā-vajjana-rasā, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānā, ahetuka-vipāka-manoviññāṇa-dhātu- bhavaṅgānaṃ aññatarā-pagama-padaṭṭhānā. (Vs.2.87)</p>
(12)	<p>TÂM QUYẾT ĐỊNH (Ví dụ lấy cảnh sắc làm đối tượng) [Ý thức giới chức năng câu hữu với xả vô nhân.] (Đ) nhận thức cảnh sắc. (C) quyết định. (B) là trạng thái (của quyết định) tương ứng với chức năng ấy (chức năng (C) vừa đề cập). (N) sự rời đi của một trong các loại ý thức giới quả vô nhân (ahetuka-vipāka-mano-viññāṇa-dhātū).</p>	<p>voṭṭhabbana (rūpā-rammaṇaṃ ārammaṇaṃ katvā) (upekkhā-sahagatāhetuka-kiriyaṃ mano-viññāṇa-dhātu) rūpā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇā, voṭṭhabbanna-rasā, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānā, ahetuka-vipāka-mano-viññāṇa- dhātūnaṃ aññatarā-pagama- padaṭṭhānā.</p>
(13)	<p>TỐC HÀNH TÂM THIÊN (lợi ích). (Đ) không lỗi, quả an vui. (C) sự tiêu hoại của ác giới là đặc tính chủ yếu. (B) thanh tịnh. (N) như lý tác ý. <u>Hay là sự đối lập với tội lỗi.</u> (Đ) vô tội. (C) đặt tính của thanh tịnh. (<i>sampatti-rasa</i>) (B) kết quả khả ý trong cách thức tác động. (<i>phala-paccupaṭṭhāna</i>) (N) như lý tác ý.</p>	<p>kusalaṃ anavajja-sukha-vipāka-lakkhaṇaṃ, akusala-viddhamṣana-rasaṃ, vodāna-paccupaṭṭhānaṃ, yoniso-manasikāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.105) avajja-paṭipakkhattā vā, anavajja-lakkhaṇameva kusalaṃ, vodāna-bhāva-rasaṃ, iṭṭha-vipāka-paccupaṭṭhānaṃ, yoniso-manasikāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.105)</p>
	<p>TỐC HÀNH TÂM BẤT THIÊN (Đ) có lỗi, có đau khổ là quả của nó (kết quả xấu). (C) mang đến sự khó chịu (không lợi ích). (B) bất tịnh. (N) phi lý tác ý. <u>Hay bởi tính đáng khinh.</u> (Đ) lỗi lầm. (C) đặt tính của bất tịnh. (<i>sampatti-rasa</i>) (B) kết quả bất khả ý trong cách thức tác động. (<i>phala-paccupaṭṭhāna</i>) (N) phi lý tác ý.</p>	<p>akusalaṃ sāvajja-dukkha-vipāka-lakkhaṇaṃ, anatta-janana-rasaṃ, saṃkilesa-paccupaṭṭhānaṃ, ayoniso-manasikāra-padaṭṭhānaṃ. gārayha-bhāvato vā, sāvajja-lakkhaṇaṃ, saṃkilesa-bhāva-rasaṃ, aniṭṭha-vipāka-paccupaṭṭhānaṃ, ayoniso-manasikāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsAnuTi.126)⁵</p>

5 (**DhsAnuTi.126**) : Dhammasaṅgani [phụ chú giải bộ Pháp Tụ] (anuṭṭika), Burmese edition [ấn bản Myanmar] (Sixth Saṅgha Council). Page 126.

(14)	<p>TÂM ĐĂNG KÝ (Đ) nhận thức cả sáu loại đối tượng. (C) đó là đăng ký. (B) là trạng thái (của sự đăng ký) tương ứng với chức năng ấy [chức năng (C) vừa đề cập] (N) sự rời đi của tốc hành tâm.</p>	<p>tadārammaṇaṃ salā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇaṃ, tadārammaṇa-rasaṃ, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ, javanā-pagama-padaṭṭhānaṃ.</p>
(15)	<p>TÂM HƯỚNG Ý MÔN (ví dụ lấy đối tượng là cảnh sắc) (Ý thức giới chức năng câu hữu với xả vô nhân) (Đ) nhận thức cảnh sắc. (C) hướng về ý môn. (B) là trạng thái (của sự hướng về) tương ứng với chức năng ấy [chức năng (C) vừa đề cập] (N) sự rời đi của một trong các loại hữu phần.</p>	<p>mano-dvārā-vajjana (rūpā-rammaṇaṃ ārammaṇaṃ katvā) (upekkhā-sahagatāhetuka-kiriyā mano-viññāṇa-dhātu) rūpā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇā, mano-dvāre āvajjana-rasā, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānā, bhavaṅgā-pagama-padaṭṭhānā.</p>
(16)	<p>TÂM VI TIỂU NOI VỊ ARAHANT (Ý thức giới chức năng câu hữu với với hỷ vô nhân.) (Đ) nhận thức cả sáu loại đối tượng. (C) tạo nên nụ cười nơi vị Arahant đối với những thứ không có gì cao siêu vi diệu. (B) là trạng thái tương ứng với chức năng ấy [chức năng (C) vừa đề cập] (N) luôn là ý vật.</p>	<p>hasituppāda (somanassa-sahagatāhetuka-kiriyā mano-viññāṇa-dhātu) salā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇā, kicca-vasena arahataṃ anulāresu vatthūsu hasituppādana-rasā, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānā, ekantato hadaya-vatthu-padaṭṭhānā. (Vs.2.87)</p>
(17)	<p>TÂM TỬ (Đ) nhận thức đối tượng của nó trong số nghiệp (<i>kamma</i>), hay nghiệp tướng (<i>kamma-nimitta</i>), hay tướng tái sanh (thú tướng) (<i>gati-nimitta</i>). (C) chuyển dời. (B) là trạng thái tương ứng với chức năng ấy [chức năng (C) vừa đề cập]. (N) sự rời đi của tốc hành tâm, nếu nó là ngay kế sau tốc hành tâm; Hay sự rời đi của tâm đăng ký, nếu nó là ngay kế sau tâm đăng kí; Hay sự rời đi của tâm hữu phần, nếu nó lập tức kế sau tâm hữu phần.</p>	<p>cuti-cittaṃ kamma-kamma-nimitta-gati-nimittānaṃ aññatarā-rammaṇa-vijānana-lakkhaṇaṃ, cavana-rasaṃ, tathā-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ, javana-tadārammaṇa-bhavaṅgānaṃ aññatarā-pagama-padaṭṭhānaṃ.</p>

III	(Biến Hành Thứ 2) Thọ Uẩn	vedanā-kkhando
(1)	<p>LẠC (đồng sanh với thân thức) (Đ) trải nghiệm một đối tượng xúc chạm khả ái. (C) tăng cường các danh pháp đồng sanh (các hành). (B) là sự tận hưởng của thân. (N) thân quyền (<i>kāyindriya</i>).</p>	<p>sukhaṃ iṭṭha-phoṭṭhabbā-nubhavana-lakkhaṇaṃ, sampayuttānaṃ upa-brūhana-rasaṃ, kāyika-assāda-paccupaṭṭhānaṃ, kāyindriya-padaṭṭhānaṃ. (Vs.2.91)</p>
(2)	<p>KHỔ (đồng sanh với thân thức). (Đ) trải nghiệm cảnh xúc không khả ái. (C) làm yếu đi (héo tàn) các danh pháp đồng sanh. (B) sự đau đớn của thân. (N) thân quyền (<i>kāyindriya</i>).</p>	<p>dukkhaṃ aniṭṭha-phoṭṭhabbā-nubhavana-lakkhaṇaṃ, sampayuttānaṃ milāpana-rasaṃ, kāyikābādha-paccupaṭṭhānaṃ, kāyindriya-padaṭṭhānaṃ. (Vs.2.91)</p>
(3)	<p>HỖ (Đ) trải nghiệm cảnh khả ái. (C) khai thác khía cạnh khả ái theo cách này hay khác. (B) sự tận hưởng của tâm. (N) khinh an.</p> <p><i>Thọ Lạc</i> (Đ) trải nghiệm một cảnh khả ái, ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>, hay nó có sự hài lòng là đặc tính của nó. (C) làm tăng cường các danh pháp đồng sanh. (B) nâng đỡ. (N) khinh an.</p>	<p>somanassaṃ iṭṭhā-rammaṇā-nubhavana-lakkhaṇaṃ, yathā tathā vā iṭṭhākāra-sambhoga-rasaṃ, cetasika-assāda-paccupaṭṭhānaṃ, passaddhi-padaṭṭhānaṃ. (Vs.2.91)</p> <p>sukhaṃ (somanassaṃ) sāta-lakkhaṇaṃ, sampayuttānaṃ upa-brūhana-rasaṃ, anuggahaṇa-paccupaṭṭhānaṃ, passaddhi-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.160)</p>
(4)	<p>UÙ (Đ) trải nghiệm một cảnh không khả ý (C) khai thác theo lối này hay khác khía cạnh không khả ái. (B) sự đau đớn của danh. (N) lúc nào cũng là ý căn.</p>	<p>domanassaṃ aniṭṭhā-rammaṇā-nubhavana-lakkhaṇaṃ, yathā tathā vā aniṭṭhākāra-sambhoga-rasaṃ, cetasikābādha-paccupaṭṭhānaṃ, ekanteneva hadayavatthu-padaṭṭhānaṃ. (Vs.2.91)</p>
(5)	<p>THỌ XẢ (Đ) cảm thấy trung tính. (C) không làm mạnh lên hay yếu đi các danh pháp đồng sanh. (B) sự thanh thản. (N) thức không có hỷ.</p>	<p>upekkhā majjhata-vedayita-lakkhaṇā, sampayuttānaṃ nātiupabrūhana-milāpana-rasā, santa-bhāva-paccupaṭṭhānā, nippītika-citta-padaṭṭhānā. (Vs.2.91)</p>

	<p>THỌ XẢ (thọ xả tứ thiên) (Đ) tận hưởng cảnh theo lối trung dung giữa khả ái và không khả ái. (C) sự trung dung (lối giữa). (B) không lộ rõ. (N) sự diệt của lạc.</p>	<p>upekkhā iṭṭhā-niṭṭha-viparītānubhavana-lakkhaṇā, majjhata-rasā, avibhūta-paccupaṭṭhānā, sukha-nirodha-padaṭṭhānā. (DhsA.222)</p>
IV	(Biến Hành Thứ 3) Tưởng Uẩn	saññā-kkhando
	<p>TUỞNG (Đ) nhận thức (ghi chú) đặc tính của cảnh. (C) nhận ra những gì đã từng ghi nhận; hay làm một dấu hiệu trở thành điều kiện để lần sau có thể nhận ra lần nữa “<i>đây là một thứ tương tự (như trước)</i>” như người thợ mộc v.v... làm đối với gỗ v.v... (B) như là hành động diễn giải theo lối của các đặc tính đã được nắm bắt, như người mù ‘xem’ voi, hay tóm gọn, bởi do nó không có khả năng thấu hiểu đối tượng, như chiếu sáng. (N) một đối tượng bất kể nó xuất hiện ra sao, giống như tưởng khởi lên nơi con hươu nhỏ thấy hình nộm như là người.</p>	<p>saññā sañjānana-lakkhaṇā. paccābhiññāna-rasā, (DhsA.153) tadevetanti puna sañjānana-paccaya-nimitta-karaṇa-rasā, dāru-ādīsu tacchakādayo viya. yathā-gahita-nimittavasena abhinivesa-karaṇa-paccupaṭṭhānā, hatthi-dassaka-andhā viya. ārammaṇe anogāḥavuttitāya aciraṭṭhāna-paccupaṭṭhānā vā vijju viya. (DhsA.154) yathā-upaṭṭhita-visaya-padaṭṭhānā, tiṇa-purisakesu migapotakānaṃ 'purisā'ti uppanna-saññā viya. (Vs.2.92)</p>
V	Hành Uẩn	saṅkhāra-kkhando
	Biến Hành Thứ 7	Sabbacitta-sadharana - 7
	<p>XÚC (Đ) xúc chạm (C) làm sự đụng chạm, vì nó làm tâm và cảnh chạm nhau. (1) (B) là sự xuất hiện của tâm, giác quan (môn), và cảnh; hay như cảm giác trong cách thức tác động. (<i>phala-paccupaṭṭhāna</i>) (N) một cảnh đi vào sự chú ý.</p>	<p>phasso phusana-lakkhaṇo, saṅghaṭṭana-raso, sannipāta-paccupaṭṭhāno vetanā-paccupaṭṭhāno vā, āpāthagata(āpātagata)-visaya-padaṭṭhāno. (DhsA.151, Vs.2.93)</p>
(4)	<p>TU (Đ) tình trạng sẵn sàng. (C) tích lũy (nghiệp - kamma). (B) là sự điều phối (điều hướng). Nó hoàn tất phận sự của chính nó và của (những tâm sở) khác, như lớp trưởng, người giám sát, một thợ mộc trưởng v.v...</p>	<p>cetanā cetayita-lakkhaṇā, cetanābhāva-lakkhaṇāti attho. āyūhana-rasā, saṃvidahana-paccupaṭṭhānā</p>

	<p>làm. (N)⁶ các danh pháp đồng sanh (hay căn + cảnh + xúc v.v...)</p>	<p>sakicca-parakicca-sādhikā jeṭṭha-sissa-mahā-vaḍḍhakī-ādayo viya. (DhsA.154.155, Vs.2.93)</p>
(5)	<p>NHẤT TÂM (ĐỊNH) (Đ) lãnh đạo; không lang thang; không dao động. (C) gồm lại hay hợp nhất các danh pháp đồng sanh (như để lấy <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i> làm đối tượng) như nước hòa bột tắm. (B) như sự bình yên; hay như trí tuệ trong cách thức tác động, bởi Đức Phật dạy: “<i>Người có đầy đủ định biết và thấy các pháp như chúng thật sự là.</i>” (S.2.12)⁷ (N) thông thường là lạc. Nó nên được xem như sự ổn định của tâm, như sự ổn định của đèn dầu khi không có gió lửa.</p>	<p>ekaggatā (samādhi) pāmokkha-lakkhaṇo, avisāra-lakkhaṇo, avikkhepa-lakkhaṇo vā, sahajātānaṃ sampiṇḍana-raso nhāniya-cuṇṇānaṃ udakaṃ viya, upasama-paccupaṭṭhāno, ñāṇa-paccupaṭṭhāno vā, 'samāhito yathābhūtaṃ jānāti passatī'ti hi vuttaṃ. (DhsA.162) visesato sukha-padaṭṭhāno. nivāte dīpaccīnaṃ ṭhiti viya cetaso ṭhitīti daṭṭhabbo. (DhsA.161.162, Vs.2.94)</p>
(6)	<p>DANH MẠNG CĂN (Đ) duy trì các danh pháp đồng sanh trong cùng sát na tâm với nó. (C) làm cho chúng xuất hiện. (B) như sự thành lập sự tồn tại của chúng. (N) các danh pháp cần được duy trì.</p>	<p>jīvitindriyaṃ sampayutta-dhammānaṃ anupālana-lakkhaṇaṃ, tesam pavattana-rasaṃ, tesam yeva ṭhapanapaccupaṭṭhānaṃ, yāpayitabba-bhūta-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.167)</p>
(7)	<p>TÁC Ý (Đ) hướng các danh pháp đồng sanh đến đối tượng. (C) ràng buộc các danh pháp đồng sanh lên đối tượng. (B) là sự chạm trán với một đối tượng. (N)⁸ cảnh. Tác ý giống như bánh lái của con thuyền, điều hướng nó đến đích, hay giống người đánh xe ngựa lái hay khiển các con ngựa thuần đến đích, cũng vậy, tác ý điều hướng hướng các danh pháp đồng sanh đến đối tượng.</p>	<p>manasikāro sāraṇa-lakkhaṇo, sampayuttānaṃ ārammaṇe saṃyojana-raso, ārammaṇā-bhimukhabhāva-paccupaṭṭhāno, ārammaṇapaṭipādakattena sampayuttānaṃ sārathi viya daṭṭhabbo. (DhsA.177, Vs.2.96)</p>

6 Trong các chú giải, nhân gán của nó không được nói đến.

7 **(S.2.12)**: Saṃyutta Nikāya [Tương Ưng Kinh], Burmese edition [ấn bản Myanmar](Sixth Saṅgha Council). Volume 2. Page 12.

8 Trong các chú giải, nhân gán của nó không được nói đến.

Biệt Cảnh - 6		pakinnaka - 6
(1)	<p>TÂM (Đ) là điều hướng của tâm lên đối tượng hay sự gắn tâm lên đối tượng, ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>. (C) đập vào và đánh vào đối tượng. (B) là sự dẫn tâm lên đối tượng (N)⁹ cảnh, ví dụ như <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i> (hay căn + cảnh+ xúc v.v..)</p>	<p>vitakko ārammaṇe cittassa abhiniropana-lakkhaṇo, āhananapariyāhanana-raso, ārammaṇe cittassa ānayana-paccupaṭṭhāno. (DhsA.157, Vs.1.138)</p>
(2)	<p>TỨ (Đ) tiếp tục nhấn mạnh lên sự chiếm giữ của đối tượng hay tiếp tục đập vào đối tượng, ví dụ như <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>, theo nghĩa là kiểm tra nó. (C) duy trì sự áp vào của các danh pháp đồng sanh lên đối tượng. (B) là sự neo đậu của những pháp đó nơi đối tượng. (N)¹⁰ cảnh (hay là căn + cảnh + cách danh pháp đồng sanh như xúc v.v..)</p>	<p>vicāro ārammaṇānumajjana-lakkhaṇo, tattha saha-jātānuyojana-raso, cittassa anuppabandhana-(anuppabandha) paccupaṭṭhāno. (DhsA.158)</p>
(3)	<p>THẮNG GIẢI (Đ) sự thuyết phục/tin chắc. (C) khỏi mò mẫm. (B) sự quyết định. (N) pháp hay cảnh cần được làm cho thuyết phục, tin chắc Nên được xem giống như một trụ đá có tính không thể lay động quyết định đối với cảnh.</p>	<p>adhimokkho sanniṭṭhāna-lakkhaṇo, asamsappana-raso, nicchaya-paccupaṭṭhāno, sanniṭṭheyya-dhamma-(sanniṭṭhātabba-dhamma) padaṭṭhāno. ārammaṇe niccalabhāvena indakhīlo viya daṭṭhabbo. (DhsA.177, Vs.2.96)</p>
(4)	<p>TẤN (Đ) hỗ trợ, ra sức, nỗ lực. (C) củng cố hay nâng đỡ các danh pháp đồng sanh. (B) không suy sụp. (N) theo nghĩa là ý thức về tình trạng cấp bách (<i>saṃvega</i>), vì lời dạy “<i>Được sách tấn, vị ấy khéo léo nỗ lực</i>”; hay sự khởi động năng lượng hay nền cho sự khơi dậy năng lượng, đó là, điều gì khuấy động một người để có hành động mãnh liệt. Khi khơi nguồn đúng, nó nên được xem như nguồn gốc của tất cả thành tựu.</p>	<p>vīriyaṃ ussahana-lakkhaṇaṃ, saha-jātānaṃ upatthambhana-rasaṃ, asamsīdana-bhāva-paccupaṭṭhānaṃ. "saṃviggo yoniso padahati"ti vacanato saṃvega-padaṭṭhānaṃ, vīriyārambhavatthu-padaṭṭhānaṃ vā. sammā āradhamaṃ sabbasampatti-naṃ mūlaṃ hoti daṭṭhabbaṃ. (DhsA.164, Vs.2.93)</p>

9 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến.

10 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến.

<p>(5)</p>	<p>HỖ (Đ) mến thích hay vừa lòng. (C) làm tươi tỉnh thân và tâm (danh pháp); hay lan tỏa và rộn ràng với hỷ. (B) sự phấn chấn. (N)¹¹ đối tượng (căn + cảnh + xúc v.v..)</p>	<p>pīti sampiyāyana-lakkhaṇā, kāya-citta-pīnana-rasā, pharaṇa-rasā vā, odagya-paccupaṭṭhānā. (DhsA.158, Vs.1.139)</p>
<p>(6)</p>	<p>DỤC (Đ) muốn làm (hành động tốt hay xấu, thiện hay bất thiện) (C) quét hay tìm một đối tượng. (B) là mong mỏi một đối tượng. (N) cùng đối tượng đó. Nên xem nó như sự duỗi tới của <i>cánh tay của tâm</i> đến cảnh.</p>	<p>chando kattukāmatā-lakkhaṇo, ārammaṇapariyesana-raso, ārammaṇena atthikatā- paccupaṭṭhāno, tadevassa-padaṭṭhānaṃ. ārammaṇa-ggahaṇe ayam cetaso hattha-ppasāraṇaṃ viya daṭṭhabbo. (DhsA.176.177, Vs.2.96)</p>
<p>TÂM SỞ TỊNH HẢO - 25 (TÂM SỞ THIỆN) - 25</p>		<p>kusala-cetasika - 25</p>
<p>Tịnh Hảo Biến Hành - 19</p>		<p>sobhaṇa-sādhāraṇa - 19</p>
<p>(1)</p>	<p>TÍN (Đ) đặt (có) niềm tin; hay tin tưởng. (C) gạn lọc, như ngọc làm-sạch-nước của chuyển luân vương làm cho nước bùn trở thành trong; hay hướng về phía trước, như một người thẳng hướng về trước vượt qua dòng lũ. (sự dẫn vào, như vượt khỏi dòng lũ.) (B) như không mù mờ, tức là sự loại bỏ các cấu uế của tâm; hay như sự quyết định. (N) tám đối tượng để đặt niềm tin; hay do lắng nghe Chánh Pháp, v.v... những điều mà thiết lập nên các yếu tố của quả Dự Lưu.</p>	<p>saddhā saddahana-lakkhaṇā, okappana-lakkhaṇā vā. pasādana-rasā udaka-ppasādaka- maṇi viya, pakkhandana-rasā vā oghuttaraṇo viya. akālussiya-paccupaṭṭhānā, adhimutti-paccupaṭṭhānā vā. saddheyya-vatthu-padaṭṭhānā, saddhamma-ssavanādi- sotāpattiyāṅga-padaṭṭhānā vā. (DhsA.163, Vs.2.94)</p>
<p>(2)</p>	<p>NIỆM (Đ) không dao động, tức là, không trôi khỏi đối tượng. (C) vắng mặt sự hỗn loạn hay sự không quên đối tượng ví dụ như <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>. (B) như người canh giữ của tâm và đối tượng ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>; hay như trạng thái tâm đối diện một đối tượng. (N) tưởng mạnh (chắc); hay bốn niệm xứ.</p>	<p>sati apilāpana-lakkhaṇā. asammosa-rasā. ārakkha-paccupaṭṭhānā, visayābhimukha-bhāva- paccupaṭṭhānā vā. thira-saññā-padaṭṭhānā, kāyādi-satipaṭṭhāna-padaṭṭhānā vā. (DhsA.165, Vs.2.94)</p>

11 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến.

(3)	<p>TÀM (xấu hổ với sai trái) (Đ) Góm tội lỗi. (C) không làm việc tội lỗi trong cách thức dè dặt. (B) sự rút khỏi những điều tội lỗi trong cách thức dè dặt. (N) tự trọng bản thân.</p>	<p>hirī pāpato jigucchana-lakkhaṇā, lajjākārena pāpānaṃ akaraṇa-rasā, lajjākārena pāpato saṅkocana-paccupaṭṭhānā, atta-gāra-va-padaṭṭhānā. (Vs.2.94)</p>
(4)	<p>ÚY (sợ hãi tội lỗi) (Đ) ghê sợ tội lỗi. (C) không làm các việc tội lỗi theo cách thức sợ. (B) rút lui khỏi các tội lỗi theo cách thức sợ. (N) tôn trọng người khác.</p>	<p>ottappam uttāsana-lakkhaṇaṃ, uttāsākārena pāpānaṃ akaraṇa-rasaṃ, uttāsākārena pāpato saṅkocana-paccupaṭṭhānaṃ, para-gāra-va-padaṭṭhānaṃ. (Vs.2.94)</p>
(5)	<p>VÔ THAM (Đ) tâm vắng mặt sự ham thích đối tượng của nó; hay không dính mắc vào đối tượng, giống như một giọt nước trên lá sen. (C) không nắm giữ, như một vị bhikkhu đã giải thoát. (B) không dính mắc, như một người rơi vào đồng rác. (N)¹² đối tượng mà từ đó không dính mắc, hay như lý tác ý.</p>	<p>alobho ārammaṇe cittassa agedha-lakkhaṇo, alagga-bhāva-lakkhaṇo vā kamala-dale jala-bindu viya. apariggaha-raso mutta-bhikkhu viya. anallīna-bhāva-paccupaṭṭhāno asucimhi patita-puriso viya. (DhsA.170, Vs.2.94)</p>
(6)	<p>VÔ SÂN (Đ) vắng mặt sự hung tợn (tàn bạo), chống đối, như một người bạn hiền. (C) xóa bỏ bực mình; xóa bỏ nóng tâm, như trầm hương làm. (B) như dễ chịu, giống trăng tròn. (N)¹³ như lý tác ý hay đối tượng, v.v..</p> <p>TÂM TỪ (Đ) xúc tiến lợi ích của chúng sanh. (C) ưa chuộng lợi ích của chúng sanh. (B) xóa bỏ khó chịu (ác ý). (N) thấy chúng sanh đáng mến. Nó thành tựu khi làm ác ý biến mất; và thất bại khi nó tạo nên sự thương mến (<i>sineha</i>) ích kỷ.</p>	<p>adoso acaṇḍikka-lakkhaṇo, avirodha-lakkhaṇo vā anukūla-mitto viya. āghāta-vinaya-raso, parilāha-vinaya-raso vā candanaṃ viya. somma-bhāva-paccupaṭṭhāno punṇa-cando viya. (DhsA.171, Vs.2.95)</p> <p>mettā (adoso) hitākāra-ppavatti-lakkhaṇā, hitūpasamhāra-rasā, āghāta-vinaya-paccupaṭṭhānā, sattānaṃ manāpa-bhāva-dassana-padaṭṭhānā. byāpādūpasamo etissā sampatti, sineha-sambhavo vipatti. (DhsA.237, Vs.1.311)</p>

12 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến.

13 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến.

<p>(7)</p>	<p>TRUNG LẬP CỦA TÂM (trung lập riêng biệt) (Đ) làm cho tâm và tâm sở đồng sanh quân bình. (C) ngăn ngừa thiếu hụt hay thặng dư; hay ngăn sự thiên lệch. (B) là sự trung lập. (N)¹⁴ danh pháp đồng sanh (hay căn + cảnh + các danh pháp đồng sanh như xúc v.v...) hay như lý tác ý.</p>	<p>tatramajjhataṭṭā citta-cetasikānaṃ sama-vāhita-lakkhaṇā, ūnādhikatā-nivāraṇa-rasā, pakkha-pātu-pacchedana-rasā vā, majjhata-bhāva-paccupaṭṭhānā. (DhsA.177, Vs.2.96)</p>
	<p>XẢ (TỨ VÔ LƯỢNG) (Đ) xúc tiến khuynh hướng trung lập đối với chúng sanh. (C) thấy sự bình đẳng đối với chúng sanh. (B) là sự im lặng của phần nộ và tán thành. (N) nhìn thấy chủ sở hữu của nghiệp như: "<i>chúng sanh là chủ nghiệp của chúng. Là ai (nếu không phải của chúng) là sự lựa chọn mà chúng sẽ an vui, hay sẽ được thoát khổ, hay sẽ không rơi khỏi sự thành công chúng đã đạt được?</i>" Nó thành công khi làm cho tán đồng và phần nộ dịu xuống, và nó thất bại khi nó tạo nên sự thờ ơ lãnh đạm của của thiếu hiểu biết, đó là tâm thờ ơ lãnh đạm vô minh của thế gian trong đời sống gia chủ.</p>	<p>upekkhā (tatramajjhataṭṭā) sattesu majjhata-kāra-ppavattilakkhaṇā, sattesu sama-bhāva-dassana-rasā, paṭighānunaya-vūpasama-paccupaṭṭhānā, "kammassakā sattā, te kassa ruciyā sukhitā vā bhavissanti, dukkhato vā muccissanti, patta-sampattito vā na parihāyissanti"ti evaṃ pavatta-kammassakatā-dassana-padaṭṭhānā. paṭighā-nunaya-vūpasamo tassā sampatti, gehasitāya aññāṇu-pekkhāya sambhavo vipatti. (DhsA.238, Vs.1.311.312)</p>
	<p>XẢ TRONG TAM THIÊN (Đ) trung tính hướng đến đối tượng, ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>. (C) không tận hưởng ngay cả loại lạc cao nhất trong thế gian hiệp thế mà nó đồng sanh. (B) là pháp không nhấn mạnh đến dấu cho là lạc thù thắng. (N) sự mất dần của hỷ.</p>	<p>jhānupekkhā (tatramajjhataṭṭā) majjhata-lakkhaṇā, anābhoga-rasā, abyāpāra-paccupaṭṭhānā. pīti-virāga-padaṭṭhānā. (DhsA.218)</p>

14 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến.

<p>(8)</p> <p>--</p> <p>(9)</p>	<p>(8) TỊNH THÂN (mental body - danh thân)</p> <p>(9) TỊNH TÂM</p> <p>(Đ) sự dịu xuống của các quấy rầy trong danh thân. Sự dịu xuống các quấy rầy trong tâm.</p> <p>(C) đè bẹp các quấy rầy của danh thân. Đè bẹp các quấy rầy của tâm.</p> <p>(B) là sự không hiểu động hay yên tĩnh hay mát mẻ của danh thân.</p> <p>(9) Là sự không hiểu động hay yên tĩnh và mát mẻ của tâm. (N) danh thân đồng sanh. Tâm đồng sanh. Nên xem chúng như đối nghịch với loại phiền não như là dao động (phóng dật), cái tạo nên sự lo âu hay không yên tĩnh trong danh thân và trong tâm.</p>	<p>kāya-passaddhi citta-passaddhi</p> <p>kāya-citta-daratha-vūpasama-lakkhaṇā, kāya-citta-daratha-nimaddana-rasā,</p> <p>kāya-cittānaṃ aparipphandana-sītibhāva-paccupaṭṭhānā, kāya-citta-padaṭṭhānā.</p> <p>kāya-cittānaṃ avūpasama-kara-uddhaccādi-kilesa-paṭipakkha-bhūtāti daṭṭhabbā. (DhsA.174, Vs.2.95)</p>
<p>(10)</p> <p>--</p> <p>(11)</p>	<p>(10) KHINH THÂN (Danh thân)</p> <p>(11) KHINH TÂM.</p> <p>(Đ) sự dịu xuống của sự nặng trong danh thân. Sự dịu xuống của sự nặng trong tâm.</p> <p>(C) đè bẹp tính nặng trong danh thân. Sự đè bẹp tính nặng trong tâm.</p> <p>(B) là không chậm chạp của danh thân. Sự không chậm chạp của tâm.</p> <p>(N) danh thân đồng sanh. Tâm đồng sanh. Nên xem cả hai là đối nghịch với phiền não hôn trầm và thụy miên, cái tạo nên sự nặng trong danh thân và tâm.</p>	<p>kāya-lahutā citta-lahutā</p> <p>kāya-citta-garu-bhāva-vūpasama-lakkhaṇā, kāya-citta-garu-bhāva-nimaddana-rasā, kāya-cittānaṃ adandhatā-paccupaṭṭhānā, kāya-citta-padaṭṭhānā. kāya-cittānaṃ garubhāva-kara-thina-middhādi-kilesa-paṭipakkha-bhūtāti daṭṭhabbā. (DhsA.174, Vs.2.95)</p>
<p>(12)</p> <p>--</p> <p>(13)</p>	<p>(12) NHU THÂN (danh thân)</p> <p>(13) NHU TÂM</p> <p>(Đ) sự dịu xuống tính cứng ngắc của danh thân. Sự dịu xuống tính cứng ngắc của tâm.</p> <p>(C) đè bẹp tính cứng ngắc của danh thân. Đè bẹp tính cứng ngắc của tâm.</p> <p>(B) chúng thể hiện như là không do dự đối với cảnh, ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>.</p> <p>(N) danh thân đồng sanh. Tâm đồng sanh. Nên xem cả hai như là đối nghịch với phiền não tà kiến, ngã mạn v.v... cái tạo nên sự cứng sượng của danh thân và tâm.</p>	<p>kāya-mudutā citta-mudutā</p> <p>kāya-citta-tthambha-vūpasama-lakkhaṇā, kāya-citta-thaddha-bhāva-nimaddana-rasā, appaṭighāta-paccupaṭṭhānā, kāya-citta-padaṭṭhānā. kāya-cittānaṃ thaddha-bhāva-kara-ditṭhi-mānādi-kilesa-paṭipakkha-bhūtāti daṭṭhabbā. (DhsA.174, Vs.2.95)</p>

<p>(14) THÍCH THÂN (danh thân) (15) THÍCH TÂM (Đ) làm dịu xuống sự không thích ứng trong danh thân. Làm dịu xuống sự không thích ứng trong tâm. (C) đê bẹp sự không thích ứng trong danh thân. Đê bẹp sự không thích ứng trong tâm. (B) là thành công trong việc làm cho cái gì (ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>) thành đối tượng của danh thân. Là thành công trong việc làm cho cái gì (ví dụ như là <i>ānāpāna-paṭibhaga-nimitta</i>) thành đối tượng của tâm. (N) danh thân đồng sanh. Tâm đồng sanh.</p> <p>Nên xem chúng là đối nghịch với các phiền não còn lại, v.v... tức những thứ tạo nên không thích ứng của danh thân và tâm. Chúng cũng nên được xem như mang đến niềm tin vào các pháp nên tin, như việc mang đến tính nhạy của việc dùng cho những hành động lợi ích, giống như luyện vàng.</p>		<p>kāya-kammaññatā citta-kammaññatā</p> <p>kāya-cittākammañña-bhāva-vūpasama-lakkhaṇā,</p> <p>kāya-cittākammañña-bhāva-nimaddana-rasā,</p> <p>kāya-cittānaṃ ārammaṇa-karaṇa-sampatti-paccupaṭṭhānā,</p> <p>kāya-citta-padaṭṭhānā. kāya-cittānaṃ akammañña-bhāva-karāvasesa-nīvaraṇādi-paṭipakkha-bhūtā, pasādanīya-vatthūsu pasādā-vahā, hitakiriyāsu viniyogakkhama-bhāvāvahāsuvaṇṇa-visuddhi viyāti daṭṭhabbā. (DhsA.174, Vs.2.95)</p>
<p>(16) THUẬN THÂN (Danh thân) (17) THUẬN TÂM (Đ) sự khỏe khoắn của danh thân. Sự khỏe khoắn của tâm. (C) đê bẹp sự yếu đuối của danh thân. Đê bẹp sự yếu đuối của tâm. (B) là sự vắng mặt của tính bất lực của danh thân. Là sự vắng mặt của tính bất lực của tâm. (N) danh thân đồng sanh. Tâm đồng sanh.</p> <p>Nên xem chúng như là sự đối nghịch với thiếu niềm tin (bất tín), v.v... cái tạo nên sự yếu đuối của danh thân và tâm.</p>		<p>kāya-pāguññatā citta-pāguññatā</p> <p>kāya-cittānaṃ agelaññabhāva-lakkhaṇā, kāya-citta-gelañña-nimaddana-rasā, nirādinava-paccupaṭṭhānā, kāya-citta-padaṭṭhānā.</p> <p>kāya-cittānaṃ gelañña-kara-asaddhiyādi-paṭipakkha-bhūtāti daṭṭhabbā. (DhsA.175, Vs.2.96)</p>
<p>(18) CHÁNH THÂN -- (19) CHÁNH TÂM (Đ) sự ngay thẳng (chính trực) của danh thân. Sự ngay thẳng (chính trực) của tâm.</p>		<p>kāyu-jukatā cittu-jukatā</p> <p>kāya-citta-ajjava-lakkhaṇā, kāya-citta-kuṭila-bhāva-nimaddana-</p>

	<p>(C) đè bẹp sự quanh co của danh thân. Đè bẹp sự quanh co của tâm. (B) là không quanh co của danh thân. Không quanh co của tâm. (N) danh thân đồng sanh. Tâm đồng sanh.</p> <p>Nên xem chúng như đối nghịch với giả trá (<i>māyā</i>), lừa đảo (<i>sātheyya</i>), v.v... cái tạo nên sự quanh co, lương lậu trong danh thân và tâm.</p>	<p>rasā, ajimhatā-paccupaṭṭhānā, kāya-citta-padaṭṭhānā.</p> <p>kāya-cittānaṃ kuṭila-bhāva-kara- māyā-sātheyyādi -paṭipakkha-bhūtāti daṭṭhabbā. (DhsA.175, Vs.2.96)</p>
<p>(20) -- (22)</p>	<p>GIỚI PHẦN - 3 (20) CHÁNH NGŨ (kiêng tránh lời tà vạy) (21) CHÁNH NGHIỆP (kiêng tránh thân hành tà vạy) (22) CHÁNH MẠNG (kiêng tránh nuôi mạng tà vạy)</p> <p>(Đ) không lấn vào những khu vực của tà nghiệp của thân v.v... không vi phạm vào đó, là những điều được nói. (C) rút lui khỏi những khu vực của tà nghiệp của thân v.v... (B) không làm những việc đó. (N) các đặc tính đặc biệt của niềm tin, tâm, úy đối với tội lỗi, ít dục và biết đủ v.v...</p> <p>Chúng nên được xem như sự chống đối của tâm với tội lỗi.</p>	<p>virati - 3 sammā-vācā sammā-kammanto sammā-ājīvo tissopi kāya-duccaritādi-vatthūnaṃ avītikkama- lakkhaṇā, amaddana-lakkhaṇāti vuttaṃ hoti. kāya-duccaritādi-vatthuto saṅkocana- rasā, akiriya-paccupaṭṭhānā, saddhā-hiro-ttappa-appicchatādi- gūṇa-padaṭṭhānā.</p> <p>pāpa-kiriyato cittassa vimukha- bhāva-bhūtāti daṭṭhabbā. (DhsA.177, Vs.2.97)</p>
<p>(23) -- (24)</p>	<p>Vô Lượng -2</p> <p>(23) BI MÃN (Đ) đẩy mạnh khía cạnh làm giảm bớt khổ. (C) chức năng của nó ở tại việc không chịu được sự khổ của chúng sanh khác. (B) không độc ác. (N) thấy sự bơ vơ không nương tựa của chúng sanh bị áp đảo bởi khổ.</p> <p>Nó thành công khi nó làm cho độc ác dịu xuống, và nó thất bại khi tạo nên sầu ưu.</p>	<p>appamabba - 2</p> <p>karuṇā dukkhāpanayanākāra-ppavatti- lakkhaṇā, para-dukkhāsahana-rasā, avihimsā-paccupaṭṭhānā, dukkhābhibhūtānaṃ anātha-bhāva- dassana- padaṭṭhānā. vihimsūpasamo tassā sampatti, soka-sambhavo vipatti. (DhsA.237.238, Vs.1.311)</p>
	<p>(24) TÙY HÝ (Đ) sự vui mừng (tạo nên bởi thành công của người khác).</p>	<p>muditā pamodana-lakkhaṇā, anissāyana-rasā,</p>

	<p>(C) không ganh tỵ. (B) là sự loại trừ ác cảm (khó chịu). (N) thấy thành công của chúng sanh khác.</p> <p>Nó thành công khi làm cho ác cảm (khó chịu) dịu xuống, và thất bại khi tạo ra sự vui nhộn (<i>pahāsa</i>).</p>	<p>arati-vighāta-paccupaṭṭhānā, sattānaṃ sampatti-dassana-padaṭṭhānā.</p> <p>arati-vūpasamo tassā sampatti, pahāsa-sambhavo vipatti. (DhsA.238, Vs.1.311)</p>
(25)	<p>TUỆ QUYÊN - 1</p> <p>VÔ SI (TUỆ) (Đ) thể nhập các pháp theo thực chất tự nhiên của chúng (tự tính - individual essence); hay thể nhập chắc chắn, như sự găm vào của một mũi tên được bắn bởi người bắn cung thiện xảo. (C) rọi sáng đối tượng, như ngọn đèn. (B) là sự rõ ràng của viễn cảnh, phân biệt rõ ràng, như người chỉ đường tốt trong rừng.</p> <p>GIÁC (TUỆ) (Đ) thể nhập tự tính của các pháp. (C) hủy bỏ sự tối mờ của si, cái che phủ tự tính các pháp. (B) là sự rõ ràng của viễn cảnh, phân biệt rõ ràng (vô si hay không mơ hồ). (N) định, bởi Đức Phật dạy: “một người có đủ định biết và thấy pháp như chúng thật là” (A.3.259)¹⁵. Nhân gần này đặc biệt là nhân của minh sát (vipassanā).</p> <p>TUỆ QUYÊN: <i>Paññā</i> là trí, tuệ hay biết pháp (chân đế) như chúng thật là. Ở đây được gọi là quyên bởi nó vận hành chủ đạo trong việc thể nhập các pháp như chúng thực là. Trong Thắng Pháp (<i>Abhidhamma</i>), có ba thuật ngữ - tuệ (<i>paññā</i>), trí (<i>ñāṇa</i>), và vô si (<i>amoha</i>) - được sử dụng đồng nghĩa.</p> <p>Minh sát hay tuệ minh sát cũng là tâm sở này: tuệ quyên.</p>	<p>pabbindriya - 1</p> <p>amoho (paññā) yathā-sabhāva-paṭivedha-lakkhaṇo, akkhalita-paṭivedha-lakkhaṇo vā kusalissāsakhitta -usu-paṭivedho viya. visayo-bhāsana-raso padīpo viya. asammoha-paccupaṭṭhāno arañña-gata-sudesako viya. (DhsA.166, Vs.2.95)</p> <p>paññā dhamma-sabhāva-paṭivedha-lakkhaṇā, dhammānaṃ sabhāva-paṭicchādaka-moandhakāra-viddhamāna-rasā, asammoha-paccupaṭṭhānā, "samāhito yathābhūtaṃ jānāti passatī"ti vacanato pana samādhi tassā padaṭṭhānaṃ. (Vs.2.68)</p>

15 A.3.259 : Aṅguttara Nikāya (Tăng Chi Kinh), Burmese edition [ấn bản Myanmar] (Sixth Saṅgha Council). Volume 3. Page 259.

Tâm Sở Bất Thiện - 14		akusala-cetasika - 14
<p>SI (Đ) đui mù, hay không biết. (C) không thể nhập; hay che phủ tự tính của một đối tượng. (1) (B) sự vắng mặt của lý luận đúng (chánh thuyết); hay là đen tối. (N) không khéo tác ý.</p> <p>Nên xem nó là gốc của tất cả những gì không lợi ích (bất thiện).</p>	<p>moho cittassa andha-bhāva-lakkhaṇo, aññāṇa-lakkhaṇo vā. asampaṭivedha-raso, ārammaṇa-sabhāva-cchādana-raso vā. asammā-paṭipatti-paccupaṭṭhāno, andhakāra-paccupaṭṭhāno vā. ayoniso-manasikāra-padaṭṭhāno. sabbākusalānaṃ mūlanti daṭṭhabbo. (DhsA.291, Vs.2.98)</p>	
<p>VÔ TÂM (Đ) vắng mặt sự ghê tởm thân tà hạnh v.v...; hay không chân chánh. (C) làm việc ác theo cách thức không chân chánh. (2) (B) là không rút khỏi điều ác theo cách thức không chân chánh. (N) không tự tôn trọng mình.</p>	<p>ahirikam kāya-duccaritādīhi ajigucchana- lakkhaṇaṃ, alajjā-lakkhaṇaṃ vā. alajjā-kārena pāpānaṃ karaṇa- rasaṃ. alajjā-kārena pāpato asaṅkocana- paccupaṭṭhānaṃ. atta-agāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.291, Vs.2.98, VsTi.2.149)¹⁶</p>	
<p>VÔ ÚY (Đ) vắng mặt của sự lo sợ đối với thân hành ác v.v...; hay vắng mặt sự sợ hãi đối với tác động của chúng. (3) (C) làm việc ác theo cách thức vắng mặt sự sợ hãi. (B) là không rút lui khỏi điều ác trong cách thức vắng mặt sự sợ hãi. (N) không tôn trọng người khác.</p>	<p>anottappaṃ kāya-duccaritādīhi asāraja- lakkhaṇaṃ, anuttāsa-lakkhaṇaṃ vā. anuttāsākārena pāpānaṃ karaṇa- rasaṃ. anuttāsākārena pāpato asaṅkocana- paccupaṭṭhānaṃ. para-agāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.291, Vs.2.98, VsTi.2.149)</p>	
<p>(4) PHÓNG DẬT (Đ) không yên lặng, giống nước bị tác động bởi gió. (C) không ổn định, giống lá cờ hay băng rôn bị tác động bởi gió. (B) như sự náo động, như tro tung lên khi bị đá ném vào. (N) phi lý tác ý đến tâm không yên tĩnh.</p> <p>Nên xem nó như sự xao lãng của tâm.</p>	<p>uddhaccaṃ cetaso avūpasama-lakkhaṇaṃ, vātābhigghāta-cala-jalaṃ viya. ana-vaṭṭhāna-rasaṃ, vātābhigghāta-cala-dhajapaṭākā viya. bhantatta-paccupaṭṭhānaṃ, pāsānābhigghāta- samuddhatabhasmaṃ viya. cetaso avūpasame ayoniso-manasikāra- padaṭṭhānaṃ. citta-vikkhepoti daṭṭhabbaṃ.</p>	

16 **VsTi.2.149**: Visuddhimagga sub-commentary [Thanh Tịnh Đạo Phụ chú giải] (mahāṭika), Burmese edition [ấn bản Myanmar] (Sixth Saṅgha Council). Volume 2. Page 149.

		(DhsA.292, Vs.2.99)
(5)	<p>THAM (Đ) chấp thủ/nắm lấy một đối tượng, như keo bắt chim (keo bắt khi). (C) làm dính lấy, giống như thịt bỏ vào chảo nóng. (B) là không buông bỏ, giống với thuốc nhuộm đen của khói đèn. (N) thấy sự tận hưởng ở những thứ đưa đến trói buộc.</p> <p>Những điều này, làm tăng thêm dòng tham ái, nó nên được xem là sự cuốn theo (chúng sanh) đến tình cảnh thất bại/các đọa xứ, như là dòng sông chảy xiết chảy về đại dương.</p>	<p>lobho ārammaṇa-ggahaṇa-lakkhaṇo, makkaṭālepo viya. abhisāṅga-raso, tattakapāle khittamaṃsa-pesi viya. apariccāga-paccupaṭṭhāno, telañjanarāgo viya. saṃyojaniya-dhammesu assādadassana-padaṭṭhāno. taṇhā-nadī-bhāvena vaḍḍhamāno siṅhasotā nadī iva mahā-samuddaṃ apāyameva gahetvā gacchatīti daṭṭhabbo. (DhsA.291, Vs.2.98)</p>
(6)	<p>TÀ KIẾN (Đ) diễn giải không như lý (phi lý). (C) đặt trước giả thuyết. (B) diễn giải sai lạc. (N) không muốn yết kiến những Bậc Thánh v.v.. Nó nên được xem là tâm sở đáng trách nhất trong tất cả.</p>	<p>micchā-diṭṭhi ayoniso abhinivesa-lakkhaṇā, parāmāsa-rasā, micchā-bhinivesa-paccupaṭṭhānā, ariyānaṃ adassana-kāmatādi-padaṭṭhānā. paramaṃ vajjanti daṭṭhabbā. (DhsA.290, Vs.2.98)</p>
(7)	<p>NGÃ MẠN (Đ) sự hống hách (<i>uṇṇati</i>). (C) kiêu ngạo. (B) là dương dương tự đắc. (N) tham không tương ưng với tà kiến.</p> <p>Nên xem nó giống như chúng diên khùng.</p>	<p>māno uṇṇati-lakkhaṇo, samppaggaha-raso, ketukamyatā-paccupaṭṭhāno, diṭṭhi-vippayutta-lobha-padaṭṭhāno. ummādo viya daṭṭhabbo. (DhsA.297, Vs.2.99)</p>
(8)	<p>SÂN (Đ) sự tàn hại, như con rắn bị chọc tức. (C) lan truyền, như một giọt thuốc độc; hay đốt cháy hết nơi nương tựa của chính mình, như một đám cháy rừng. (B) làm hại/làm khổ, như một kẻ thù khi nó có cơ hội. (N) nền tảng (lý do) để phiền toái.</p> <p>Nên xem nó như nước tiểu đã thối hòa trộn với thuốc độc.</p>	<p>doso caṇḍikka-lakkhaṇo pahaṭā-sīviso viya. visappana-raso visanipāto viya, attano nissayadahana-raso vā dāvaggi viya. dūsana-paccupaṭṭhāno laddhokāso viya sapatto. āghāta-vatthu-padaṭṭhāno. visa-saṃsaṭṭha-pūti-muttaṃ viya daṭṭhabbo. (DhsA.299, Vs.2.100)</p>

(9)	<p>TẬT ĐỐ (ghen tị) (Đ) ghen tị với thành công của người khác. (C) không hài lòng (bất mãn) với điều đó. (B) là ghét bỏ điều đó. (N) thành công của người khác.</p> <p>Nên xem nó giống như một xiềng xích trói buộc.</p>	<p>issā para-sampattinaṃ usūyana-lakkhaṇā, tattheva anabhi-rati-rasā, tato vimukha-bhāva-paccupaṭṭhānā, para-sampatti-padaṭṭhānā. saṃyojananti daṭṭhabbā. (DhsA.299, Vs.2.100)</p>
(10)	<p>XAN LẶN (Xan Tham - macchariya) (Đ) che giấu thành công của bản thân mà mình đã đạt được hay có thể đạt được. (C) không chịu được khi phải chia sẻ những thành công đó với người khác. (B) là sự co rút lại (<i>saṅkoca</i>); hay bần tiện nhỏ nhen. (N) thành công của chính bản thân.</p> <p>Nên xem nó như sự biến dạng của tâm</p>	<p>macchariyaṃ laddhānaṃ vā labhitabbānaṃ vā attano sampattinaṃ nigūhana-lakkhaṇaṃ. tāsaṃyeva parehi sādharma-bhāva-akkhamana-rasaṃ. saṅkocana-paccupaṭṭhānaṃ, kaṭu-kañcu-katā-paccupaṭṭhānaṃ vā. atta-sampatti-padaṭṭhānaṃ. cetaso virūpa-bhāvoti daṭṭhabbaṃ. (DhsA.299, Vs.2.100)</p>
(11)	<p>TRẠO HỐI (Đ) hối hận theo sau đó. (C) sầu ưu buồn bã vì những điều đã làm và đã không làm. (B) là hối hận. (N) những gì đã làm hay những gì đã không làm.</p> <p>Nên xem nó giống như tình trạng nô lệ.</p>	<p>kukkuccaṃ pacchā-nutāpa-lakkhaṇaṃ, katā-katā-nusocana-rasaṃ, vippaṭisāra-paccupaṭṭhānaṃ, katā-kata-padaṭṭhānaṃ. dāsabyamiva daṭṭhabbaṃ. (DhsA.299, Vs.2.100)</p>
(12)	<p>HÔN TRÂM (Đ) thiếu năng lượng điều khiển. (C) làm mất năng lượng. (B) là sự chìm xuống. (N) không khéo tác ý đến sự nhàm chán, uể oải lười biếng v.v...</p>	<p>thinam anussāha-lakkhaṇaṃ, vīriya-vinodana-rasaṃ, saṃsīdana-paccupaṭṭhānaṃ, arati-vijambhikādīsu (aratitandi vijambhitādīsu) ayoniso-manasikāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.297, Vs.2.99)</p>
(13)	<p>THUY MIÊN (Đ) không thích nghi. (C) che phủ. (<i>onahana</i>) (B) như sự lười biếng; hay như gật gù và ngủ. (N) không khéo tác ý đến sự nhàm chán, uể oải lười biếng v.v...</p>	<p>middham akammaññatā-lakkhaṇaṃ, onahana-rasaṃ, līnatā-paccupaṭṭhānaṃ, pacalāyikā-niddā-paccupaṭṭhānaṃ vā. arati-vijambhikādīsu (aratitandi vijambhitādīsu) ayoniso-manasikāra-padaṭṭhānaṃ. (DhsA.297, Vs.2.99)</p>

(14)	<p>HOÀI NGHI (Đ) hoài nghi. (C) do dự lưỡng lự. (B) là lưỡng lự; hay như nắm nhiều mặt. (N) phi lí tác ý.</p> <p>Nên xem nó như chướng ngại cho lý thuyết.</p>	<p>vicikicchā saṃsaya-lakkhaṇā, kampana-rasā, anicchaya-paccupaṭṭhānā, anekaṃsa-gāha-paccupaṭṭhānā vā, ayoniso-manasikāra-padaṭṭhānā. paṭipatti-antarāya-karāti daṭṭhabbā. (DhsA.300, Vs.2.101)</p>
Các chi của duyên khởi		paṭicca-samuppādassa aṅgāni
(1)	<p>VÔ MINH (Đ) không biết các pháp (chân đế). (C) làm rối ren. (B) là che đậy tự tính của các pháp. (N) các lậu hoặc.</p>	<p>avijjā aññāṇa-lakkhaṇā, sammohana-rasā, chādana-paccupaṭṭhānā, āsava-padaṭṭhānā. (VbhA.129, Vs.2.159)¹⁷</p>
(2)	<p>HÀNH (Đ) tạo tác. (C) tích tập (ra sức) (B) là tư (<i>cetanā</i>) (N) vô minh.</p>	<p>saṅkhārā abhi-saṅkharāṇa-lakkhaṇā, āyūhana-rasā, cetanā-paccupaṭṭhānā, avijjā-padaṭṭhānā. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(3)	<p>THỨC (Đ) nhận thức. (C) đi trước. (B) bản thân là tái tục. (N) các hành; hay căn vật lý và cảnh.</p>	<p>viññāṇaṃ vijānana-lakkhaṇaṃ, pubbaṅgama-rasaṃ, paṭisandhi-paccupaṭṭhānaṃ, saṅkhāra-padaṭṭhānaṃ, vatthā-rammaṇa-padaṭṭhānaṃ vā. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(4)	<p>DANH (Đ) hướng đến (C) đồng sanh. (B) là không thể tách rời khỏi thành phần của nó (đó là, ba uẩn kia). (N) thức.</p>	<p>nāmaṃ namana-lakkhaṇaṃ, sampayoga-rasaṃ, avinibbhoga-paccupaṭṭhānaṃ, viññāṇa-padaṭṭhānaṃ. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(4)	<p>SẮC (Đ) bị quấy nhiễu (<i>ruppana</i>). (C) bị phân tán (biến đổi). (B) là bất định. (N) thức.</p>	<p>rūpaṃ ruppana-lakkhaṇaṃ, vikiraṇa-rasaṃ, abyākata-paccupaṭṭhānaṃ, viññāṇa-padaṭṭhānaṃ. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>

17 **VbhA.129**: Vibhaṅga commentary [chú giải Bộ Phân Tích] (sammoha-vinodanī), Burmese edition [ấn bản Myanmar] (Sixth Saṅgha Council). Page 129.

(5)	<p>SÁU CĂN (Đ) phát động (cho mục tiêu tác động). (C) nhìn v.v.. (B) là trạng thái của căn và môn. (N) danh và sắc.</p>	<p>saḷāyatanam āyatana-lakkhaṇam, dassanādi-rasaṃ, vatthu-dvāra-bhāva-paccupaṭṭhānam, nāma-rūpa-padaṭṭhānam. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(6)	<p>XÚC (Đ) xúc chạm. (C) va đập. (B) là đồng thời (của căn bên trong và xứ bên ngoài và thức). (N) sáu căn (sáu căn giác quan).</p>	<p>phasso phusana-lakkhaṇo, saṅghaṭṭana-raso, saṅgati-paccupaṭṭhāno, saḷāyatana-padaṭṭhāno. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(7)	<p>THỌ (Đ) trải nghiệm. (C) khai thác kích thích của cảnh. (B) như là thọ lạc/vui hay khổ/ưu. (N) xúc.</p>	<p>vedanā anubhavana-lakkhaṇā, visaya-rasa-sambhoga-rasā, sukha-dukkha-paccupaṭṭhānā, phassa-padaṭṭhānā. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(8)	<p>THAM ÁI (Đ) là nhân (của khổ). (C) ưa thích (thích thú vào). (B) là không thỏa mãn. (N) thọ.</p>	<p>taṇhā hetu-lakkhaṇā, abhinandana-rasā, atitta-bhāva-paccupaṭṭhānā, vedanā-padaṭṭhānā. (VbhA.129, Vs.2.159)</p>
(9)	<p>THỦ (Đ) nắm giữ (nínú giữ). (C) không buông ra. (B) là một dạng tham ái mãnh liệt (cường độ mạnh) và tà kiến. (N) tham ái.</p>	<p>upādānam gahaṇa-lakkhaṇam, amuñcana-rasaṃ, taṇhādaḷhatta-ditṭhi-paccupaṭṭhānam, taṇhā-padaṭṭhānam. (VbhA.129, Vs.2.160)</p>
(10)	<p>HỮU (Đ) là nghiệp và quả của nghiệp. (C) làm cho trở thành và trở thành (làm cho tồn tại và sự tồn tại). (B) thiện (lợi ích), bất thiện (không lợi ích) và bất định. (N) thủ.</p>	<p>bhavo kamma-kammaphala-lakkhaṇo, bhāvana-bhavana-raso, kusalā-kusalā-byākata-paccupaṭṭhāno, upādāna-padaṭṭhāno. (VbhA.129, Vs.2.160)</p>
(11)	<p>SANH (Đ) khởi nguyên đầu tiên trong bất cứ cõi hữu nào. (Sự tái sinh đầu tiên đó đây trong hiện hữu) (C) giao phó (ủy thác) (vào một cõi hữu). (B) như sự nổi lên (xuất hiện) tại đây (sự</p>	<p>jāti tattha tattha bhava paṭhamābhiniḅbatti-lakkhaṇā, niyyātana-rasā, atītabhavato idha ummujjana-paccupaṭṭhānā,</p>

	hiện hữu (cõi) này) từ một cõi hữu quá khứ; hay như là sự thay đổi kiểu đau khổ theo nghĩa kết quả. (N) ¹⁸ nghiệp hữu.	dukkha-vicittatā-paccupaṭṭhānā vā. (VbhA.90, Vs.2.130)
(12)	LÃO (Đ) sự trưởng thành (chín muồi) của các uẩn. (C) đưa đến sự chết. (B) là sự biến mất (hủy hoại) của tuổi trẻ. (N) ¹⁹ sanh.	jarā khandha-paripāka-lakkhaṇā, maraṇūpa-nayana-rasā, yobbana-vināsa-paccupaṭṭhānā. (VbhA.94, Vs.2.132)
	CHẾT (Đ) sụp đổ hay chuyển dời hay trôi qua. (C) làm tan rã (tách rời). (B) là vắng mặt khỏi sanh thú (trong đó đã có tái sanh.) (N) ²⁰ sanh	maraṇam cuti-lakkhaṇam, viyoga-rasam, gati-vippavāsa-paccupaṭṭhānam. (VbhA.95, Vs.2.133)
	SÂU (Đ) đốt cháy bên trong. (C) hoàn toàn thiêu đốt tâm. (B) là liên tục sầu (buồn bã). (N) ²¹ mất mát thân quyến v.v...	soko anto-nijjhāna-lakkhaṇo, cetaso parijjhāpana-raso, anu-socana-paccupaṭṭhāno. (VbhA.97, Vs.2.134)
	BI (Đ) gào khóc (khóc thành tiếng). (C) công bố các giới đức và lỗi lầm. (B) là ôn ào (kích động). (N) ²² mất mát thân quyến v.v...	paridevo lālappana-lakkhaṇo, guṇa-dosa-kittana-raso, sambhama-paccupaṭṭhāno. (VbhA.98, Vs.2.134)
	KHỔ (Khổ Thân) (Đ) sự áp bức (bức bách) của thân. (C) tạo nên ưu ở kẻ ngu. (B) là sự đau đớn của thân. (N) ²³ các xúc không khả ái.	dukkham kāya-pīḷana-lakkhaṇam, duppaññanam domanassa-karaṇa- rasam, kāyikābādha-paccupaṭṭhānam. (Vs.2.134)
	UÛ (Khổ Tâm) (Đ) sự áp bức (bức bách) của tâm. (C) làm tâm buồn phiền. (B) đau khổ của tâm. (N) ²⁴ cảnh không khả ái.	domanassam citta-pīḷana-lakkhaṇam, mano-vighāta-rasam, mānasa-byādhī-paccupaṭṭhānam. (Vs.2.135)

18 Trong các chú giải, nhân gân của nó không được nói đến (KĐND).

19 KĐND

20 KĐND

21 KĐND

22 KĐND

23 KĐND

24 KĐND

	<p>NĀO (Đ) thiêu đốt của tâm; hay thất vọng. (C) than khóc (rên rỉ). (B) là thất vọng. (N)²⁵ mất mát thân quyến v.v...</p>	<p>upāyāso citta-paridahana-lakkhaṇo, (Vs.2.135) byāsatti-lakkhaṇo, (VbhA.99) nitthunana-raso, visāda-paccupaṭṭhāno. (VbhA.99, Vs.2.135)</p>
--	---	---

Kiến Thanh Tịnh (*ditṭhi-visuddhi*)

Để phát triển 7 giai đoạn thanh tịnh, một thiền sinh phải trước hết phát triển Giới Thanh Tịnh (*sīla-visuddhi*), theo sau đó là Tâm Thanh Tịnh (*citta-visuddhi*). Khi đã đạt được Tâm Thanh Tịnh (*citta-visuddhi*), vị ấy có thể phát triển Kiến Thanh Tịnh (*ditṭhi-visuddhi*).

Trong Abhidhammattha Saṅgaha (Chương 9, *Visuddhibhedo*), có trình bày rằng:

*“Lakkhaṇa-rasa-paccupaṭṭhāna-padaṭṭhāna-vasena
nāma-rūpa-pariggho ditṭhi-visuddhi nāma.”*

Dịch là:

“Kiến Thanh Tịnh là sự phân biệt danh (nāma) và sắc (rūpa) theo đặc tính, chức năng, biểu hiện và nhân gân.”

Cầu chúc quý vị chứng ngộ Nibbāna một cách an lạc và nhanh chóng!

Sādhu! Sādhu!! Sādhu!!!

*File Word&PDF của tài liệu này có thể được tải xuống từ:
<http://>
Document version: 1.1
Cập nhật: 18.07.2016*

Pa-Auk Tawya Meditation Center, Mon State, Myanmar

**PHÂN TÍCH
MAGGĀMAGGA-
ÑĀṄADASSANA-
VISUDDHI**

VIPASSANĀ KAMMAṬṬHĀNA

18-12-2013

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

**VIPASSANĀ KAMMATṬHĀNA
PHÂN TÍCH MAGGĀMAGGA-ÑĀṄADASSANA-VISUDDHI
GIAI ĐOẠN SAMMASANA-ÑĀṄA**

Tuệ minh sát (vipassanāpaññā), tuệ đi đúng theo đạo lộ vipassanā cổ xưa, thoát khỏi các phiền não của vipassanā (tức phiền não minh sát) là con đường cổ xưa đúng đắn, pubbabhāgamagga sanh lên trước ariyamagga. Mười loại upakkilesa (phiền não của vipassanā) như obhāsa không phải là con đường vipassanā cổ xưa đúng đắn, và cũng không phải là pubbabhāgamagga sanh lên trước ariyamagga. Minh sát biết, thấy rõ và nhận thức cả con đường vipassanā cổ xưa đúng đắn lẫn pubbabhāgamagga sanh lên trước ariyamagga cũng như con đường sai không phải là con đường vipassanā cổ xưa đúng đắn như chúng (các con đường) thực sự là thì được gọi là maggāmaggañāḍassanavisudhi = trí thanh tịnh khỏi các phiền não của vipassanā, biết rõ rằng “Đây là con đường đúng; đây là con đường sai.” (Vism. xx §692)

KALĀPA-SAMMASANA - NAYA-VIPASSANĀ

Hành giả là người muốn hoàn tất trí maggāmaggañāḍassanavisudhi nên cố gắng bắt đầu với nayavipassanā được gọi là kalāpasammasana.

Kalāpasammasana – phương pháp thiền vipassanā luân phiên nhau trên ba đặc tính của nāma-rūpa trong quá khứ, hiện tại, vị lai, trong, ngoài,... như 1 tổng thể theo các nhóm được gọi là kalāpa sammasana. Tên “kalāpasammasana” được dùng bởi các mahāthera (đại trưởng lão) sống ở Jambudīpa.

Nayavipassanā – như Đức Phật đã dạy trong teparivaṭṭa dhammadesanā như là Anattalakkhanaṇa sutta, “yam kiñci rūpaṃ atītānāgata paccuppannaṃ...” – có 5 upādānakkhandhā:

1. Rūpakkhandhā = Sắc uẩn
2. Vedanākkhandhā = Thọ uẩn
3. Saññakkhandhā = Tưởng uẩn
4. Saṅkhārakkhandhā = Hành uẩn
5. Viññānakkhandhā = Thức uẩn –

tồn tại theo 11 cách như là atīta (quá khứ), anāgata (tương lai), paccuppanna (hiện tại), ajjhatta (bên trong), bahiddha (ngoài), olārika (thô), sukhumā (tế), hīna (liệt), paṇīta (thắng), dūra (xa), santika (gần).

Thiền vipassanā trên ba đặc tính của các uẩn đó:

1. Sau khi tạo thành một nhóm 5 theo những uẩn này (= phương pháp 5 uẩn)
2. Hay sau khi tạo thành một nhóm 12 (= phương pháp 12 āyatana)
3. Hay sau khi tạo thành một nhóm 18 (= phương pháp 18 dhātu)

được gọi là nayavipassanā. Tên vipassanā được dùng bởi các mahāthera (đại trưởng lão) của Srilanka.

CÁC ĐỐI TƯỢNG CỦA VIPASSANĀ

1. Sáu loại pháp sanh lên trong các dvāra (môn) cùng với các cảnh của các môn (ārammaṇa) là cakkhudvārikadhamma, sotadvārikadhamma, ghānavārikadhamma, jivhādvārikadhamma, kāyadvārikadhamma, manodvārikadhamma.
2. Năm uẩn là rūpakkhandhā, vedanākkhandhā, saññākkhandhā, saṅkhārakkhandhā, viññāṇakkhandhā.
3. Sáu môn là cakkhudvāra, sotadvāra, ghānavāra, jivhādvāra, kāyadvāra, manodvāra.
4. Sáu ārammaṇa (đối tượng, cảnh) là rūpārammaṇa, saddārammaṇa, gandhārammaṇa, rasārammaṇa, phoṭṭhabbārammaṇa, dhammārammaṇa.
5. Sáu viññāṇa là cakkhuvīññāṇa, sotavīññāṇa, ghānavīññāṇa, jivhāvīññāṇa, kāyavīññāṇa, manovīññāṇa.
6. Sáu phassa là cakkhusamphassa, sotasamphassa, ghānasamphassa, jivhāsamphassa, kāyasamphassa, manosamphassa.
7. Sáu vedanā là cakkhusamphassajāvedanā, sotasamphassajāvedanā, ghānasamphassajāvedanā, jivhāsamphassajāvedanā, kāyasamphassajāvedanā, manosamphassajāvedanā.
8. Sáu saññā là rūpasaññā, saddasaññā, ghānasaññā, rasasaññā, phoṭṭhabbasaññā, dhammasaññā.
9. Sáu cetanā là rūpasañcetanā, saddasañcetanā, ghānasañcetanā, rasasañcetanā, phoṭṭhabbasañcetanā, dhammasañcetanā.
10. Sáu taṇhā là rūpatañhā, saddatañhā, ghānatañhā, rasatañhā, phoṭṭhabbatañhā, dhammatañhā.
11. Sáu vitakka là rūpavitakka, saddavitakka, ghānavitakka, rasavitakka, phoṭṭhabbavitakka, dhammavitakka.
12. Sáu vicāra là rūpavicāra, saddavicāra, ghānavicāra, rasavicāra, phoṭṭhabbavicāra, dhamma vicāra.
13. Sáu dhātu là pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu, ākāsadhātu, viññāṇadhātu.
14. Mười kasiṇa.
15. Ba mươi hai thân phần (koṭṭhāsa).
16. Mười hai āyatana.
17. Mười tám dhātu.
18. Hai mươi hai indriya.
19. Ba dhātu là kāmadhātu, rūpadhātu, arūpadhātu,
20. Chín loại cōi (bhava) là kāmabhava, rūpabhava, arūpabhava, saññībhava, asaññībhava, nevasaññīnāsaññībhava, ekavokārabhava (asaññāsatta), catuvokārabhava (4 cōi vô sắc), pañcavokāra bhava (11 cōi dục, 15 cōi sắc).
21. Bốn rūpajhāna.
22. Bốn appamaññā là mettā, karuṇā, muditā, upekkhā.
23. Bốn arūpajhānasamāpatti.
24. Mười hai chi của paṭiccasamuppāda. (Vism. xx §694)

Có ba loại chúng sanh phải được giải thoát và sẵn sàng để được giải thoát. Đức Phật dạy vipassanā theo nhiều cách như phương pháp năm khandha với mục đích để giải thoát cho ba loại chúng sanh đó.

Arahattaphala có thể được chứng đắc nếu hành giả thiền vipassanā bằng phương pháp năm uẩn hay mười hai āyatana hay mười tám dhātu. Nếu lợi ích mà hành giả mong mỏi là arahattaphala có thể thành tựu bằng vipassanā trên bất cứ phương pháp nào vậy thì tại sao Buddha dạy nhiều phương pháp, mà không phải chỉ là một?

Câu trả lời rằng Buddha dạy với mục đích giải thoát ba loại chúng sanh. Ba loại chúng sanh sẵn sàng để được giải thoát biến đổi như sau:

a.1 Rūpasammūḷhā = chúng sanh bị si mê trên rūpa.

a.2 Arūpasammūḷhā = chúng sanh bị si mê trên nāma.

a.3 Ubhayasammūḷhā = chúng sanh bị si mê trên cả nāma và rūpa.

b.1 Tikkhindriyā = chúng sanh với quyền nhạy bén.

b.2 Majjhindriyā = chúng sanh với quyền loại trung, không nhạy bén cũng không trì trệ.

b.3 Mudindriyā = chúng sanh với quyền trì trệ.

c.1 Saṃkhittarucī = chúng sanh thích phương pháp vắn tắt.

c.2 Majjhimarucī = chúng sanh thích phương pháp trung bình, không quá vắn tắt hay quá chi tiết

c.3 Vitthārarucī = chúng sanh thích phương pháp chi tiết

Buddha dạy pháp theo nhiều cách để giải thoát ba loại chúng sanh này.

1. Buddha dạy vipassanā theo phương pháp 5 khandha trong giáo pháp như trong kinh anattalakkhaṇa sutta để giải thoát hạng người:

a. Arūpasammūḷhā là người bị si mê với nāma dhamma.

b. Tikkhindriyā là người có quyền bén nhạy.

c. Saṃkhittarucī là người thích phương pháp vắn tắt.

2. Thiền vipassanā theo lối 12 āyatana được dạy để giải thoát:

a. Rūpasammūḷhā là người bị si mê với rūpa dhamma.

b. Majjhindriyā người có quyền loại trung.

c. Majjhimarucī người thích phương pháp trung bình.

3. Thiền vipassanā theo lối 18 dhātu được dạy để giải thoát:

a. Ubhayasammūḷhā người bị si mê với cả nāma và rūpa.

b. Mudindriyā người có quyền trì trệ.

c. Vitthārarucī người thích phương pháp chi tiết.

Thiền vipassanā được dạy theo lối indriya (quyền) để một người có thể dễ dàng quán đặc tính vô ngã.

Chỉ khi hành giả nhận ra bản thân mình giác ngộ bằng sammādiṭṭhi minh sát/tuệ bốn điểm sau:

1. Pavatti = sự sanh khởi của năm upādānakkhandhā, là dukkhasaccā (khổ đế),

2. Pavattihetu = nhân của dukkhasaccā,

3. Nivatti = sự diệt của dukkhasaccā và samudayasaccā,

4. Nivattihetu = sự tu tập đưa đến sự diệt của dukkhasaccā và samudayasaccā,

thì những loại thiền vipassanā ở trên có thể tạo nên lợi ích là magga, phala, nibbāna. Với những ai không tự mình giác ngộ bốn điểm này bằng sammādiṭṭhi minh sát thì họ không thể đạt được lợi ích magga, phala, nibbāna. Buddha dạy thiền vipassanā liên hệ đến phương pháp saccādesanā và paṭiccasamuppāda với mục đích là để mọi người giác ngộ chúng.

LƯU Ý

Có bốn loại paramattha là citta, cetasika, rūpa, nibbāna. Trong số chúng, citta, cetasika, rūpa paramattha là anicca paramattha, dukkha paramattha, anatta paramattha. Nibbāna là nicca paramattha, sukha paramattha, anatta paramattha.

Người chân chánh có ước muốn đạt nibbāna là paramattha thứ tư, thực sự là nicca, sukha, anatta paramattha thì phải quán vipassanā trên ba đặc tính của paramattha thứ nhất, thứ hai và thứ ba là citta, cetasika và rūpa cùng với các nhân của chúng lập đi, lập lại.

Trong cách hành thiền như vậy:

1. Sau khi xếp citta và cetasika là một nhóm nāma và xếp nhóm rūpadhamma là một nhóm khác, hành giả có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassanā theo phương pháp nāma-rūpa, là một nhóm nāma và một nhóm rūpa.
2. Một người cũng có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassana theo phương pháp 5 khandha, bằng các xếp rūpadhamma thành một nhóm và xếp nāmadhamma làm bốn nhóm là vedanā-saññā-saṅkhāra-viññāṇa.
3. Một người cũng có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassanā theo phương pháp 12 āyatana, sau khi xếp nāma-rūpa thành mười hai nhóm.
4. Một người cũng có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassanā theo phương pháp 18 dhātu, sau khi xếp nāma-rūpa thành mười tám nhóm.
5. Một người cũng có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassanā theo phương pháp indriyadesanā, sau khi xếp nāma-rūpa thành hai mươi hai nhóm.
6. Một người cũng có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassanā theo phương pháp paṭiccasamuppāda desanā, sau khi chia nāma-rūpa thành mười hai chi.
7. Một người cũng có thể đạt được maggaphala, nibbāna nếu vị ấy thiền vipassanā, sau khi xếp thành hai nhóm là nhóm dukkhasaccā và nhóm samudayasaccā trong phương pháp saccādesanā.

Các nāma-rūpa, 5 khandhā, 12 āyatana, 18 dhātu, 22 indriya, 12 paṭiccasamuppāda, dukkhasaccā samudayasaccā này là những pháp được quán đến, là đối tượng của vipassanā, chỉ là citta + cetasika + rūpa. Mặc dù phương pháp quán là khác nhau nhưng nền tảng paramattha-dhātu, các sự thật tốt cùng là đối tượng của vipassanāñāṇa thì giống nhau.

Do vậy, hành giả muốn bắt đầu hành thiền vipassanā thì phải đã chứng đạt nāmarūpaparicchedañāṇa và paccayapariggahañāṇa tức là

- 1. Sau khi quán xong phần rūpa và nāma
2. Sau quán xong được các nhân.

Một hành giả sẽ có thể hỏi rằng từ giai đoạn nào, trong số nāma-rūpa-nhân-quả đã được quán mà vị ấy nên bắt đầu thiền vipassanā. Câu trả lời như sau.

BẮT ĐẦU TỪ NHỮNG PHÁP DỄ DÀNG VÀ RÕ RÀNG

Yepi ca sammasanupagā, tesu **ye yassa pākaṭā honti sukhena pariggahaṃ gacchanti, tesu tena sammasanaṃ ārabhitabbaṃ.** (Vism.xx §694)

Ye rūpārūpadhammā. **yassāti** yogino. **tesu tena sammasanaṃ ārabhitabbaṃ** yathāpākaṭaṃ vipassanābhinivesoti katvā. pacchā pana anupatṭhahantepi upāyena upatṭhahāpetvā anavasesatova sammasitabbā. (Mahāṭīka. II. 391)

Trong những lokiya nāma-rūpa thích hợp cho thiền vipassanā, hành giả nên cố gắng đối với phạm sự sammasana của việc thiền vipassanā trên ba đặc tính của các nāma-rūpa nào rõ ràng đối với minh sát của hành giả và dễ dàng để có thể quán.

a. Trong câu “hành giả nên cố gắng đối với phạm sự sammasana của thiền vipassanā trên ba đặc tính của các nāma-rūpa nào rõ ràng đối với minh sát của hành giả và dễ dàng để có thể quán”, Chú giải sư nhắc nhở rằng một hành giả có khả năng thiền vipassanā trên những cái = nāma-rūpa nào rõ ràng.

b. Mặc dù thế sau đó, quán vipassanā trên nāma-rūpa nào vẫn chưa rõ đối với minh sát, bằng cách khiến = làm cho chúng rõ theo phương cách chiến lược để không có dư sót (nāma, rūpa, nhân, quả) (Vism. Mahātikā. II. 391)

Hành giả nên lưu ý rằng các chỉ dẫn ở trên từ chú giải chỉ dành cho những hành giả đã thành công trong việc thấy rõ năm loại pariggaha là:

1. Rūpapariggaha = quán sắc,
2. Arūpapariggaha = quán danh,
3. Arūparūpapariggaha = quán danh-sắc,
4. Paccayapariggaha = quán các nhân của nāma-rūpa trong hiện tại,
5. Addhānapariggaha = quán các nhân của nāma-rūpa ở quá khứ và tương lai.

Cũng nên lưu ý rằng các chỉ dẫn này không phải để cho hành giả quán theo như vị ấy thích đối với mọi thứ nào đang sanh lên = bất kể điều nào dễ dàng, mà không phân biệt giữa khái niệm (paññatti) và sự thật tốt cùng (paramattha) và những ai là người sơ cơ chỉ vừa mới đến trường thiền mà không có bất kỳ thực chứng nào như là –

1. Không thực chứng được rūpa cho đến sự thật tốt cùng,
2. Không thực chứng được nāma cho đến sự thật tốt cùng,
3. Không thực chứng được nāma-rūpa cho đến sự thật tốt cùng,
4. Không thực chứng được các nhân của nāma-rūpa ở hiện tại,
5. Không thực chứng được các nhân của nāma-rūpa ở quá khứ và tương lai.

Họ đã được hướng dẫn rằng thiền vipassanā chỉ trên những gì đang sanh lên và rõ ràng bằng việc liên hệ đến lời giải thích “a” của chú giải và phụ chú giải ở trên. Họ không liên hệ đến lời giải thích “b” của phụ chú giải. Quyết định của phụ chú giải là hành giả phải quán tất cả rūpa+nāma 1 cách rõ ràng với cả ba pariññāpaññā và để quán vipassanā 1 cách trọn vẹn thì liên hệ đến kinh aparijānana sutta trong samyuttanikāya, saḷāyatanavagga. Sau đây là quyết định của chú giải:

NHỮNG QUY ĐỊNH CẦN ĐƯỢC TUÂN THỦ.

Vì sự hướng dẫn trong teparivaṭṭadhammadesanā như là anattalakkhaṇa sutta và chú giải và phụ chú giải ở trên là để thiền vipassanā đối với Nāma-rūpa-nhân-quả quá khứ, tương lai, hiện tại, bên trong, bên ngoài, v.v. = tất cả saṅkhāradhamma, lúc đó hành giả có thể hỏi rằng phương pháp và sự tu tập nào mà vị ấy nên tuân thủ để hành vipassanā. Sự tu tập để tuân theo trong vipassana được đề cập trong phần liệt kê nhiều loại vuṭṭhānagāminivipassanā trong chú giải aṭṭhasālinī và visuddhi magga (Vism. xxi, §783). Ở đây sẽ trình bày lời giải thích trong aṭṭhasālinī.

Idhekacco āditova ajjhataṃ pañcasu khandhesu abhinivisati, abhinivisitvā te aniccāditō passati. yasmā pana na suddhaajjhataḍḍassanamatteneva maggavuṭṭhānaṃ hoti, bahiddhāpi daṭṭhabbameva, tasmā parassa khandhepi anupādinnaṣaṅkhārepi aniccaṃ dukkhamanattāti passati. so kālena ajjhataṃ sammasati, kālena bahiddhāti. tassevaṃ sammasato ajjhataṃ sammasanakāle vipassanā maggena saddhiṃ ghaṭiyati. evaṃ ajjhataṃ abhinivisitvā ajjhataṃ vuṭṭhāti nāma. sace panassa bahiddhā sammasanakāle vipassanā maggena saddhiṃ ghaṭiyati. evaṃ **ajjhataṃ abhinivisitvā bahiddhā** vuṭṭhāti nāma. eseva nayo **bahiddhā abhinivisitvā bahiddhā ca ajjhatañca vuṭṭhānepi**.

Aparo āditova rūpe abhinivisati, abhinivisitvā bhūtarūpañca upādārūpañca paricchinditvā aniccāditō passati. yasmā pana na suddharūpadassanamatteneva vuṭṭhānaṃ hoti, arūpampi

daṭṭhabbameva. tasmā taṃ rūpaṃ ārammaṇaṃ katvā uppannaṃ vedanaṃ saññaṃ saṅkhāre viññāṇaṇca 'idaṃ arūpa'nti paricchinditvā aniccādito passati. so kālena rūpaṃ sammasati, kālena arūpaṃ. tassevaṃ sammasato rūpasammasanakāle vipassanā maggena saddhiṃ ghaṭṭiyati. evaṃ rūpe **abhinivisitvā rūpā vuṭṭhāti** nāma. sace paṇassa arūpasammasanakāle vipassanā maggena saddhiṃ ghaṭṭiyati, evaṃ rūpe **abhinivisitvā arūpā vuṭṭhāti** nāma. esa nayo **arūpe abhinivisitvā arūpā ca rūpā ca vuṭṭhānēpi**.

"Yaṃkiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhamma"nti evaṃ abhinivisitvā evameva vuṭṭhānakāle pana ekappahārena pañcahi khandhehi vuṭṭhāti nāmāti ayaṃ tikkha- vipassakassa mahāpaññaṇsa bhikkhuno vipassanā. (aṭṭhasālinī. Myan; 270-271)

Abhinivesoti ca vipassanāya pubbabhāge kattabbanāmarūpaparicchedo veditabbo. tasmā paṭhamaṃ rūpapariggaṇhanaṃ rūpe abhiniveso. esa nayo sesesupī. (Vism, mahāṭikā. 2.470)

Abhinivesa nghĩa là nāmarūpapariccheda, phân biệt của nāma và rūpa bằng tuệ điều được thực hiện trước vipassanā. Bởi thế, như một ví dụ, cần hiểu rằng phân biệt/quán xét của rūpa bằng tuệ trước tiên là rūpe abhivesa = thiền vipassanā bắt đầu với sắc. Cùng cách cho các abhinivesa còn lại (Vism, mahāṭikā. II.470). Phân biệt saṅkhāradhamma, như là dukkhasaccā, samudayasaccā chính là đối tượng của vipassanāññaṇa thì được gọi là abhinivesa.

Lokuttara ariyamagga có thể:

1. Xuất ra từ bên trong (= saṅkhāra bên trong), sau khi quán vipassanā bắt đầu từ bên trong (=saṅkhāra bên trong)
2. Xuất ra từ bên ngoài (= saṅkhāra bên ngoài), sau khi quán vipassanā bắt đầu từ bên trong
3. Xuất ra từ bên ngoài, sau khi quán vipassanā bắt đầu từ bên ngoài
4. Xuất ra từ bên trong, sau khi quán vipassanā bắt đầu từ bên ngoài
5. Xuất ra từ rūpa, sau khi quán vipassanā bắt đầu với rūpa
6. Xuất ra từ nāma, sau khi quán vipassanā bắt đầu với rūpa
7. Xuất ra từ nāma, sau khi quán vipassanā bắt đầu với nāma
8. Xuất ra từ rūpa, sau khi quán vipassanā bắt đầu với nāma
9. Xuất ra từ 5 uẩn trong 1 lượt (aṭṭhasālinī. 270-271)

1. Trong Sāsanā, một vài hành giả bắt đầu quán năm uẩn bên trong. Sau đó họ quán vipassanā luân phiên nhau trên ba đặc tính anicca, dukkha, anatta của năm uẩn bên trong. Dù sao, theo vuṭṭhānagāminivipassanā = xuất ra từ đối tượng saṅkhāra và đắc nibbāna với tiến trình tâm maggavīthi không thể xảy ra bằng quán vipassanā chỉ trên năm uẩn bên trong, hành giả cũng phải quán vipassanā trên năm uẩn bên ngoài nữa. Bởi vậy, hành giả phải quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính anicca, dukkha, anatta của năm uẩn khác và vật vô tri, anupādinna saṅkhāradhamma, sau khi đã thấy rõ được chúng. Hành giả ấy thỉnh thoảng thiền vipassanā trên tam tướng của bên ngoài tuần tự. hành giả quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính đối với bên trong 1 lúc; quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính đối với bên ngoài 1 lúc. Vào lúc quán vipassanā đối với bên trong, minh sát vipassanā của hành giả khi quán như vậy nối với ariyamagga (điều này có nghĩa là vào lúc kết thúc minh sát vipassanā thì ariyamagga sanh lên). Điều này được gọi là xuất ra khỏi bên trong, sau khi quán bắt đầu với bên trong (điều đó có nghĩa đây là vuṭṭhānagāmini vipassanā).

[**Vuṭṭhānagāminivipassanā** – là tiến trình vipassanācitta xuất ra từ đối tượng saṅkhāra và chứng đắc nibbāna, giải thoát khỏi saṅkhāra. Nó là tên của ba minh sát trí gọi là saṅkhārupekkhāñña, anulomañña, gotrabhuñña được gọi là sikhāpattāvipassanā, sau khi đạt đến giai đoạn siêu thế là chứng đắc nibbāna, thoát khỏi saṅkhāra, xuất ra từ saṅkhāra.]

2. Một loại khác là: đối với hành giả người bắt đầu quán vipassanā đối với bên trong rồi sau đó quán bên trong và bên ngoài luân phiên nhau, nếu trong khi quán vipassanā bên ngoài, minh sát vipassanā nối với ariyamagga thì nó là xuất khỏi bên ngoài, bắt đầu với bên trong.

3-4. Tương tự là sau khi bắt đầu quán với bên ngoài thì xuất ra khỏi bên ngoài và từ bên trong.

5. (Do bởi có cả nāma và rūpa ở bên trong và bên ngoài), một hành giả khác bắt đầu thiền bằng rūpakammaṭṭhāna hay nāmakammaṭṭhāna bắt đầu với rūpa (điều này có nghĩa là vị ấy quán bắt đầu với rūpa). Sau đó vị ấy quán để thấy bằng minh sát vipassanā (luân phiên 3 đặc tính) phân biệt bhūtarūpa (= 4 đại chủng) và 24 loại của upādārūpa. Tuy nhiên, bằng cách quán vipassanā chỉ trên rūpa thì vuṭṭhānagāminivipassanā không thể sanh khởi; hành giả còn phải quán vipassanā (trên 3 đặc tính luân phiên nhau) trên cả nāma. Vì vậy, sau khi phân biệt rằng “đây là nāma” thọ, tưởng, nhóm cetasikaṅkhāra, viññāṇa có những rūpa đó làm đối tượng – thì quán để thấy bằng minh sát vipassanā ba đặc tính của chúng là anicca, dukkha, anatta luân phiên nhau. Hành giả quán vipassanā luân phiên trên 3 đặc tính của sắc 1 lúc; và quán vipassanā luân phiên trên 3 đặc tính của danh 1 lúc. Minh sát vipassanā của hành giả là người đang quán như vậy nối liền với ariyamagga trong khi đang quán trên rūpa. Nếu vậy, đó là sau khi bắt đầu quán với rūpa, thì xuất khỏi rūpa.

6. Nếu minh sát vipassanā của hành giả nối với ariyamaggañāṇa trong khi quán trên nāma thì đó là “sau khi bắt đầu quán với rūpa, xuất khỏi nāma”.

7-8. Tương tự, sau khi bắt đầu quán với nāma, xuất khỏi nāma và xuất khỏi rūpa.

9. Trong sự khởi sanh của vuṭṭhānagāminivipassanā sau khi quán là “yamkiñci samudayadhammaṃ sabbaṃ taṃ nirodhadhammaṃ = tất cả pháp gì phải chịu sự sanh lên thì phải chịu sự diệt đi” --- đó là sự xuất khỏi từ năm khandha trong 1 lượt. Đây là vipassanā của vị tỳ-khưu là người có tuệ bén nhạy, vĩ đại (tikkhavipassaka mahāpaññā). (aṭṭhasālinī. 270-271)

Chú giải hướng dẫn quán vipassanā bắt đầu với rūpa và nāma nào dễ thấy rõ ở lúc đầu quán vipassanā có nghĩa dành cho hành giả là người đã thành công trong năm pariggaha và đang bắt đầu chuyển qua sammāsana như phụ chú giải làm sáng tỏ. Sau khi quán vipassanā bằng sammāsana trên nāma-rūpa nào dễ quán, nāma-rūpa nào không dễ rõ ràng đối với minh sát phải được quán vipassanā trên 3 đặc tính của chúng sau khi đã làm cho chúng trở nên rõ ràng đối với minh sát bằng nhiều cách (upāya) bởi vì:

1. bằng cách quán vipassanā chỉ trên rūpa (bhūta rūpa, upādā rūpa) thì không thể chứng đắc ariyamagga;
2. bằng cách quán vipassanā chỉ trên nāma (= 4 nāmakhandha) thì không thể chứng đắc ariyamagga;
3. bằng cách quán vipassanā chỉ trên năm uẩn bên trong thì không thể chứng đắc ariyamagga;
4. bằng cách quán vipassanā chỉ trên năm uẩn bên ngoài thì không thể chứng đắc ariyamagga.

NHỮNG ĐIỀU QUAN TRỌNG PHẢI LƯU Ý

Trong thiền vipassanā, quán vipassanā;

1. bên trong 1 lúc (= năm uẩn bên trong)
2. bên ngoài 1 lúc (= năm uẩn bên ngoài và vật vô tri anupādinna rūpa)
3. rūpa 1 lúc (= bhūta rūpa và upādā rūpa)
4. nāma 1 lúc (= bốn nāma khandha)
5. đặc tính anicca 1 lúc
6. đặc tính dukkha 1 lúc
7. đặc tính anatta 1 lúc, luân phiên nhau.

Lưu ý rằng đây không phải là phương pháp quán trên bất kỳ thứ gì đang sanh lên mà hành giả muốn mà không phân chia và phân biệt giữa khái niệm và sự thật tốt cùng. Đó là vì khái niệm

không phải là đối tượng của vipassanā, chỉ có pháp chân (sự thật) để (ý nghĩa tốt cùng) mới là đối tượng của vipassanā.

BA ĐẶC TÍNH (TAM TUỞNG)

Eko āditova aniccato saṅkhāre sammasati. yasmā pana na aniccato sammasanamatteneva vuṭṭhānaṃ hoti, dukkhatopi anattatopi sammasitabbameva, tasmā dukkhatopi anattatopi sammasati. tassevaṃ paṭipannassa aniccato sammasanakāle vuṭṭhānaṃ hoti, ayaṃ **aniccato abhinivisitvā aniccato vuṭṭhāti** nāma.

Sace panassa dukkhato anattato sammasanakāle vuṭṭhānaṃ hoti, ayaṃ **aniccato abhinivisitvā dukkhato, anattato vuṭṭhāti** nāma. esa nayo dukkhato anattato abhinivisitvā sesavuṭṭhānesupi. (Vism. XXI, §787)

1. Trước tiên, hành giả bắt đầu quán vipassanā với saṅkhāradhamma là anicca (sau khi thấy rõ bằng minh sát bản chất sanh lên và diệt đi ngay sau đó). Tuy nhiên, vuṭṭhānagāminivipassanā không thể sanh lên bằng cách quán chỉ anicca. Chúng cần phải được quán là dukkha (sau khi quán bằng minh sát bản chất luôn bị đàn áp không dứt bởi sự sanh lên và diệt đi ngay sau đó) và là anatta (sau khi quán bằng minh sát bản chất là không có cốt lõi bền vững). Do vậy, hành giả còn phải quán là dukkha và anatta nữa. Nếu vuṭṭhānagāminivipassanā sanh lên trong khi đang quán saṅkhāradhamma là anicca thì điều này có nghĩa là sau khi bắt đầu quán là anicca, hành giả xuất khỏi saṅkhāra thông qua anicca.

2-3. Nếu vuṭṭhānagāminivipassanā sanh lên nơi hành giả trong khi quán là dukkha và với vị khác là anatta thì như vậy là sau khi bắt đầu quán là anicca, xuất khỏi saṅkhāradhamma thông qua dukkha và thông qua anatta.

Nên hiểu tương tự cho các lối xuất ra còn lại, sau khi bắt đầu quán trên saṅkhāradhamma là dukkha và là anatta.

Theo quyết định của chú giải ở trên, hành giả phải quán vipassanā trên saṅkhāradhamma

1. là anicca 1 lúc
2. là dukkha 1 lúc
3. là anatta 1 lúc, luân phiên nhau.

TIA ANATTA

Đặc tính anicca và dukkha thì được thấy rõ trên thế gian, bất kể sự giác ngộ của một vị Buddha có xuất hiện hay không. Đặc tính anatta không thể hiển lộ mà không có sự giác ngộ của một vị Buddha. Chỉ khi có sự giác ngộ của một vị Buddha thì đặc tính anatta mới được hiển lộ. Thậm chí một bậc hiền trí như Sarabhaṅga là một vị bồ tát có đại lực thần thông vẫn chỉ có thể dạy saṅkhāradhamma là anicca và dukkha. Vị ấy không thể tuyên thuyết giáo lý về anatta. Nếu một bậc hiền trí như vậy có thể tuyên thuyết saṅkhāradhamma là anatta thì cũng có khả năng là học trò/thính giả của vị ấy cũng có thể thông suốt chứng được ariyamaggaphalañāṇa. Sự thật là, thực ra, sự tuyên thuyết về đặc tính anatta không phải là phạm vi của bất kì người hay chúng sanh nào ngoại trừ sabbaññūsammāsambuddha, vị Buddha Chánh Biến Tri. Do vậy, anattalakkhaṇa không phải là đặc tính rõ ràng. Vì vậy, Buddha dạy đặc tính anatta bằng cách dạy nó cùng với:

1. đặc tính anicca
2. hay đặc tính dukkha
3. hay cả hai đặc tính anicca và dukkha. (vibhaṅga aṭṭhakathā. 46-47)

Nānādhātuyo vinibbhujitvā ghanavinibbhoge kate anattalakkhaṇaṃ yāthāva- sarasato upaṭṭhāti. (vibhaṅga aṭṭhakathā. 47)

Nếu có thể thấy rõ rūpa-dhātu và nāma-dhātu, xóa bỏ tính khối của rūpa và tính khối của nāma, từng cái một cho đến khi đạt đến sự thật tột cùng thì rồi đặc tính anatta = ‘mặt trời’, tia anatta sẽ sanh rõ ràng trong minh sát của hành giả như nó thật sự là. Khối (ghana) rūpa và khối nāma có thể bị xóa bỏ chỉ khi hành giả có thể quán và phân biệt paramattha dhātu, từng cái một bằng (quán) đặc tính-phân sự-biểu hiện-nhân gần của chúng bằng minh sát vipassanā, phân tích khối rūpa, khối nāma đặc biệt là rūpa kalapa và nāma kalapa bằng minh sát. Chỉ khi tính khối bị xóa bỏ thì lúc đó người đó sẽ đạt được minh sát về sự thật tột cùng. Chỉ khi đạt được minh sát về sự thật tột cùng thì lúc đó tia sáng mặt trời anatta sẽ sanh thích đáng và chói sáng. Chỉ khi hành giả có thể quán bằng minh sát vipassanā cho đến khi đặc tính anicca, dukkha và anatta trở nên rõ ràng trong minh sát thì lúc đó, hành giả mới có thể chứng đắc ariyamagga.

Vì vậy, nếu có người nào đó dạy và có quan niệm rằng:

1. không cần thiết phải quán để thấy rūpa- kalāpa và nāma-kalāpa
2. Sāvaka (thanh văn đệ tử) không thể thấy rõ rūpa- kalāpa và nāma-kalāpa
3. Sāvaka (thanh văn đệ tử) không thể phân tích rūpa- kalāpa và nāma-kalāpa
4. Sāvaka (thanh văn đệ tử) không thể thấy rõ rūpa paramattha và nāma paramattha được Buddha dạy.
5. Chỉ có sabbaññusammāsambuddha mới có thể thấy rõ rūpa và nāma được Buddha dạy; Nó chỉ thuộc về phạm vi của Buddha;
6. Nāma và rūpa này chỉ có thể thấy rõ bởi các arahanta

-- Các lời dạy trên đã sai lạc khỏi con đường của giáo pháp và lưu ý rằng các điều trên không được trích dẫn từ Kinh Điển. Chỉ khi hành giả có thể phân tích rūpakalāpa và nāmakalāpa thì lúc đó vị ấy mới có thể đạt được minh sát về sự thật tột cùng. Nibbāna là dhamma có thể thấy rõ chỉ bởi những ai thấu suốt địa hạt paramattha sacca (sự thật tột cùng); lưu ý rằng, đây là dhamma không thể chứng đắc được chỉ bằng việc thấu suốt địa hạt paññatti (khái niệm).

KALĀPASAMMASANA VÀ ANUPADADHAMMAVIPASSANĀ

Samūhagahaṇavasena pavattaṃ **kalāpasammasanaṃ**. phassādi ekekadhamma- gahaṇavasena pavattā **anupadadhammavipassanā**. (dhammasaṅgī-ṭīkā. 109)

Có 2 loại vipassanā, tức là nayavipassanā, được gọi là kalāpasammasana và anupadadhammavipassanā. Phương pháp nhóm nāma-rūpa saṅkhāradhamma là một tổng thể theo nhóm 2 hay 5 hay 12 hay 18 hay 12... theo phương pháp nāma-rūpa, 12 āyatana, 18 dhātu, paṭiccasamuppāda... và (phương pháp) quán theo nhóm, nayavipassanā, được gọi là **kalāpasammasana**. [Trong phương pháp này, lấy đối tượng, rūpa hiện hữu trong 6 môn và 42 phần làm 1 tổng thể, hành giả quán vipassanā luân phiên trên 3 đặc tính của chúng. Tương tự, hành cũng phải quán vipassanā trên rūpa ở quá khứ, hiện tại, vị lai, bên trong, bên ngoài là 1 tổng thể tuần tự trên 3 đặc tính luân phiên nhau. Cũng vậy trong nāma, hành giả quán vipassanā trên nāma hiện hữu trong 1 sát-na tâm là 1 tổng thể hoặc nhóm chúng chúng là nhóm vedanā, nhóm saññā, nhóm saṅkhāra, nhóm viññāṇa. Phương pháp này cũng tương tự cho quá khứ, hiện tại, vị lai, bên trong, bên ngoài...]

Phương pháp quán vipassanā sau khi phân tích từng rūpa hiện hữu trong 1 rūpa kalāpa như là pathavī, āpo, tejo, vāyo... và phương pháp quán vipassanā sau khi lấy đối tượng là từng nhóm citta cetasika một như là phassa, vedanā, saññā, cetanā... hiện hữu trong 1 sát-na tâm được gọi là phương pháp **anupadadhammavipassanā**.

Trong 2 loại phương pháp này, visudhimagga (Vism XX, §692) chỉ rằng, hành giả mới bắt đầu quán thì nên bắt đầu với nayavipassanā được gọi là kalāpasammasana.

CÁC CHI CỦA PAṬICCASAMUPPĀDA

Visudhimagga đề cập rằng các chi của paṭiccasamuppāda được bao gồm trong danh sách các đối tượng của minh sát vipassanā (... dvādasā paṭiccasamuppādaṅgāni...)

Sappaccayanāmarūpavasena tilakkhaṇaṃ āropetvā vipassanā paṭipāṭiyā 'aniccaṃ dukkhaṃ anattā'ti sammāsanto vicarati. (mūlapaññāsa aṭṭhakathā. 1.281)

Trích dẫn trên từ chú giải mūlapaññāsa cũng chỉ dẫn quán vipassanā trên 3 đặc tính của nāma – rūpa cùng với các nhân theo các giai đoạn của minh sát vipassanā.

Theo các chỉ dẫn này, sau khi thấy rõ bằng minh sát quan hệ nhân quả giữa các chi của paṭiccasamuppāda, hành giả phải quán một lúc trên bản chất anicca, một lúc trên bản chất dukkha, một lúc trên bản chất anatta của:

1. nhân một lúc,
  2. quả một lúc,
- quán là “anicca”, “dukkha”, “anatta” luân phiên nhau.

Hành giả quán vipassanā ---

1. nội thân một lúc,
  2. ngoại thân một lúc, và giữa 2 thân này;
  3. rūpa một lúc,
  4. nāma một lúc,
  5. nhân một lúc,
  6. quả một lúc,
  7. một lúc là anicca,
  8. một lúc là dukkha
  9. một lúc là anatta
  10. một lúc là asubha,
- luân phiên trên 3 đặc tính này

Asubhā bhavetabbā rāgassa pahānāya. (meghiya sutta, udāna pāli).

Trong kinh Meghiya, Đức Phật đã chỉ dạy thiền asubha để diệt trừ rāga (tham ái); và tương tự như chỉ dẫn trong kinh vijaya (khuddaka. 1.308), hành thiền asubha để nhổ gốc rễ rāga. Trong số 3 đặc tính, asubha “vây quanh” dukkhanupassanā. Thiền vipassanā này nên được thực hành với 5 khandha hiện tại.

Hơn nữa, trong teparivaṭṭadhammadesanā như là anattalakkhaṇa sutta, Đức Phật đã hướng dẫn quán vipassanā trên 5 khandha quá khứ và 5 khandha vị lai. Theo các lời dạy này, lưu ý rằng, hành giả phải quán vipassanā trên 5 khandha quá khứ và 5 khandha vị lai tương tự như quán vipassanā 5 khandha hiện tại.

Vì vậy, tổng cộng

11. quán quá khứ 1 lúc
  12. quán vị lai 1 lúc,
- hành giả phải quán vipassanā trên tất cả các mục này.

Đó là các điểm quan trọng mà hành giả phải biết trước khi liên hệ đến thiền vipassanā. Lại nữa, hành giả có thể quán vipassanā trên nāma-rūpa bằng nhiều phương pháp khác nhau như là sau khi làm thành 5 nhóm thì có phương pháp 5 khandha; sau khi làm thành 12 nhóm thì có phương pháp 12 āyatana; sau khi làm thành 18 nhóm thì có phương pháp 18 dhātu; sau khi làm thành 12

nhóm các chi thì có phương pháp paṭiccasamuppāda... Trong tài liệu này, chủ yếu là trình bày thiền vipassanā theo phương pháp nāma-rūpa; sau khi đã làm thành 1 nhóm nāma và 1 nhóm rūpa.

VIPASSANĀÑĀNA VÀ ABHIÑÑĀ

Liên hệ về sự quán quá khứ và vị lai, 1 số vị tôn giả giáo thọ có quan điểm rằng chỉ những ai chứng đắc abhiññā, đặc biệt là pubbenivāsānussati abhiññā thì người đó mới có thể quán quá khứ và vị lai. Có 2 cách quán quá khứ và vị lai, đó là pubbenivāsānussati abhiññā ñāṇa và vipassanā ñāṇa. Trong khandhavagga saṃyutta pāli, kinh khajjanīya và chú giải của kinh đó chỉ rằng:

Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā anekavihitam pubbenivāsam anussaramānā anussaranti. sabbe te pañcupādānakkhandhe anussaranti etesaṃ vā aññataram. katame pañca?

- 1."Evam rūpo ahoṣim atītamaddhāna"nti, iti vā hi bhikkhave anussaramāno rūpaṃyeva anussarati.
- 2."Evam vedano ahoṣim atītamaddhāna"nti, iti vā hi bhikkhave anussaramāno vedanaṃyeva anussarati.
- 3."Evam sañño ahoṣim atītamaddhāna"nti...
- 4."Evam saṅkhāro ahoṣim atītamaddhāna"nti...
- 5."Evam viññāṇo ahoṣim atītamaddhāna"nti. iti vā hi bhikkhave anussaramāno viññāṇameva anussarati' (khandhavagga saṃyutta, khajjanīya sutta. 2.71)

Pubbenivāsanti na idam abhiññāvasena anussaraṇam sandhāya vuttam, vipassanāvasena pana pubbenivāsam anussarante samaṇabrāhmaṇe sandhāyetam vuttam. tenevāha Ñ 'sabbe te pañcupādānakkhandhe anussaranti, etesaṃ vā aññatara'nti. abhiññāvasena hi samanussarantassa khandhāpi upādānakkhandhāpi khandhapaṭibaddhāpi paṇṇattipi ārammaṇam hotiyeva. **rūpaṃyeva anussaratīti** evam anussaranto na aññam kiñci sattam vā puggalam vā anussarati, atīte pana niruddham rūpakkhandhameva anussarati. vedanādisupi eseva nayoti.

(khandhavagga- aṭṭhakathā. §79)

“Này các Tỳ-kheo, trên thế gian có những samaṇa brāhmaṇa có thể nhớ nhiều tiến trình khandha trước kia (trong đời sống trước) bằng minh sát nếu họ muốn. Khi nhớ lại như vậy, các samaṇa brāhmaṇa có thể nhớ 5 upādānakkhandha hoặc 1 trong 5 upādānakkhandha nếu họ muốn.

Các samaṇa brāhmaṇa đó cũng có thể nhớ lại bằng minh sát nếu họ muốn:

1. “rūpa đó đã sanh trong quá khứ”
2. “vedanā đó đã sanh trong quá khứ”
3. “saññā đã sanh trong quá khứ”
4. “saṅkhāra đó đã sanh trong quá khứ”
5. “viññāṇa đó đã sanh trong quá khứ” (khandhavagga aṭṭhakathā. §79)

Pubbenivāsa – Đức Phật đã dạy bằng chữ “pubbenivāsa”, nhớ lại tiến trình khandha quá khứ. Nó không có nghĩa là quán tiến trình khandha quá khứ bằng năng lực pubbenivāsānussati abhiññā. Thực sự, Ngài chỉ có ý dạy rằng samaṇabrāhmaṇa nhớ lại tiến trình khandha quá khứ bằng năng lực minh sát vipassanā. Vì vậy, chính Đức Phật đã dạy rằng “họ có thể *nhớ lại 5 upādānakkhandhā* hoặc *1 trong 5 upādānakkhandhā* bằng minh sát”. Sự khác biệt là nếu tiến trình khandha quá khứ được nhớ lại bằng abhiññā thì pubbenivāsānussati abhiññā có thể biết:

1. Năm khandha ở pháp lokuttarā được bao gồm (điều này có nghĩa là nó có thể biết 5 khandha ở pháp lokuttara được sanh lên ở bậc thánh ariya như Đức Phật quá khứ).
2. Nhớ lại 5 upādānakkhandhā (điều này có nghĩa là pháp lokuttara không được bao gồm)

3. Nhớ lại được dòng dõi, dung sắc, vật thực, lạc, khổ... liên hệ đến khandha đó.

4. Nhớ lại nhiều loại khái niệm như khái niệm về họ tên.

Tuy nhiên, minh sát vipassanā không thể biết các mục 1, 3 và 4; nó chỉ có thể biết mục thứ 2, đó là 5 khandha, đối tượng của minh sát vipassanā.

“rūpaṃyeva anussarati = có thể nhớ chỉ có rūpa bằng minh sát” có nghĩa là nhớ tiến trình khandha quá khứ bằng vipassanā như thế, không thể nhớ bất kỳ người, loài, chúng sanh, cá nhân (= atta) mà chỉ có sự thật tột cùng. Nó nhớ bằng minh sát rūpa khandha đã diệt ở quá khứ. Lưu ý rằng điều này cũng tương tự đối với vedanā... (khandhavagga aṭṭhakathā. §79)

Vì vậy, lưu ý rằng hành giả có thể quán và thấy 5 upādānakkhandhā quá khứ bằng minh sát vipassanā. Ở đây, lưu ý rằng nāmarūpaparicchedañāṇa và paccayapariggahañāṇa được bao gồm là vipassanā.

MỘT YẾU TỐ QUAN TRỌNG

Để có thể nhớ lại 5 khandha bằng minh sát thì yếu tố thiết yếu là quán các nhân quá khứ. Nếu hành giả chưa thể quán 5 khandha quá khứ thì vị ấy có thể không bao giờ quán được nhân quá khứ là 1 phần của 5 khandha quá khứ, tương tự, “sự sanh của quả quá khứ bởi các nhân tương ứng ở quá khứ xa hơn” và “sự sanh của quả hiện tại bởi các nhân quá khứ thích hợp” có thể không bao giờ quán được. Tương tự, nếu hành giả không thể quán 5 khandha vị lai thì “sự sanh của quả trong vị lai bởi nhân hiện tại (hoặc nhân quá khứ thích hợp)” và “sự sanh của quả trong vị lai bởi nhân vị lai thích hợp” có thể không bao giờ quán được. Điều này là do bởi quả vị lai và nhân vị lai là 1 phần của 5 khandha vị lai.

Một yếu tố quan trọng trong việc tìm kiếm nhân và quả quá khứ, nhân và quả vị lai là khả năng thấy rõ nimitta xuất hiện vào lúc cận tử (maraṇāsanna) vốn có thể là kamma hay kammanimitta hay gatinimitta. Vì nimitta đó xuất hiện bởi nghiệp lực đang cho quả, nó là yếu tố quan trọng trọng tâm trong việc tìm kiếm nghiệp nào sẽ cho quả hay nghiệp nào đã cho quả hoặc nghiệp nào đang cho quả. Nó là nimitta sanh lên ở 1 trong 6 dvāra (môn) vào thời điểm maraṇāsanna; đặc biệt là nimitta xuất hiện ở ý môn sáng trong (manodvāra) bhavaṅga ở lúc đang cận tử. Chỉ khi có thể thấy rõ được 6 dvāra này, đặc biệt là manodvāra thì sau đó hành giả mới có thể thấy rõ xa hơn đối tượng nimitta mà được sanh lên ở các dvāra thích hợp. Chỉ khi nào có thể thấy rõ được nimitta đó thì lúc đó hành giả mới có thể thấy rõ được kamma nào cho quả, và avijjā, taṇhā, upādāna vây quanh kamma đó.

Chỉ khi hành giả có thể thấy rõ đặc biệt là ý môn sáng trong (manodvāra) thì lúc đó hành giả mới có thể thấy rõ các tiến trình tâm vīthi sanh lên giữa ý môn sáng trong (manodvāra) bhavaṅga. Các nhân (avijjā, taṇhā, upādāna, saṅkhāra, kamma) là các pháp được bao gồm trong các tiến trình tâm vīthi này. Chúng là một phần của vīthicitta.

Trong việc tìm kiếm các nhân quá khứ, khả năng thấy rõ đối tượng quá khứ maraṇāsannajavana là rất quan trọng. Để có thể thấy rõ đối tượng của maraṇāsannajavana đó, khả năng thấy rõ ý môn sáng trong (manodvāra) bhavaṅga hiện hữu vào thời điểm maraṇāsanna là rất quan trọng. Chỉ khi có thể thấy rõ như vậy, hành giả có thể thấy rõ ---

1. đối tượng của maraṇāsannajavana xuất hiện ở ý môn sáng trong (manodvāra) bhavaṅga
2. tiến trình tâm vīthi bao gồm maraṇāsannajavana vīthi sanh lên giữa các ý môn sáng trong (manodvāra) bhavaṅga này.
3. nhân căn bản, kamma khiến đối tượng ấy xuất hiện
4. avijjā, taṇhā, upādāna mà có thể gây nên kamma đó.

Tương tự, nếu vẫn còn có kiếp sống tương lai đối với hành giả, vị ấy phải có thể thấy rõ đối tượng của maraṇāsannajavana vốn xuất hiện vào thời điểm cận tử (maraṇāsanna) ở kiếp hiện tại này. Để có thể thấy rõ điều đó, trước tiên, hành giả phải có thể thấy rõ ý môn sáng trong (manodvāra)

bhavaṅga sanh lên ở thời điểm cận tử. Chỉ khi có thể thấy rõ được như vậy, đối tượng của maraṅāsannajavana sanh lên ở manodvāra đó; kamma đang cho quả, đang khiến đối tượng ấy xuất hiện; và avijjā, taṇhā, upādāna vốn là các nhân hỗ trợ mới có thể được thấy rõ.

Tương tự với hành giả vẫn còn lang thang trong saṃsāra tương lai, trong việc tìm kiếm quan hệ nhân quả (paṭiccasamuppāda) giữa các kiếp tương lai, hành giả cũng phải có thể thấy rõ đối tượng (nimitta) của maraṅāsannajavana sẽ xuất hiện trong manodvāra hiện hữu vào thời điểm cận tử (cuti) vị lai. Do nimitta đó xuất hiện bởi kamma sẽ sanh kiếp vị lai mới, kamma khiến nimitta xuất hiện là 1 nhân căn bản cho khandha vị lai như là kiếp vị lai thứ 2... Nimitta đó cũng có thể sanh lên bởi kamma quá khứ được gọi là aparāpariya; hoặc nó có thể sanh lên bởi kamma được tích lũy trong kiếp hiện tại; hoặc nó có thể sanh lên bởi kamma ở vị lai, bao gồm cả kamma được tích lũy trước khi chết. Nếu hành giả tìm kiếm kamma dựa trên nimitta đó thì hành giả có thể dễ dàng tìm thấy nó. Hành giả cũng có thể tìm thấy avijjā, taṇhā, upādāna hỗ trợ cho kamma ấy. Để có thể thấy rõ được như vậy, điều thiết yếu là phải có thể thấy rõ được 6 dvāra, nhất là ý môn sáng trong (manodvāra) bhavaṅga trong thời gian maraṅāsanna.

Vì vậy khả năng quán khandha quá khứ và vị lai là 1 yêu cầu rất quan trọng không chỉ đối với thiền vipassanā trên khandha quá khứ và vị lai mà còn đối với sự quán quan hệ nhân quả paṭiccasamuppāda và đối với thiền vipassanā trên các chi của paṭiccasamuppāda.

QUÁN VIPASSANĀ BẮT ĐẦU VỚI NHỮNG GÌ DỄ QUÁN TRƯỚC

Với các thanh văn đệ tử là những người có thể quán vipassanā bắt đầu bằng nāma-rūpa mà thấy dễ quán và dễ rõ sáng trong minh sát, trong tài liệu này, thiền vipassanā bắt đầu bằng nāma-rūpa hiện tại sẽ được trình bày trước.

Trước tiên, thiết lập lại định đã đạt được trước đây tăng dần lên đến mức cao nhất. Nếu hành giả có thể đạt được định tứ thiền thì thiết lập lại định tứ thiền ấy trong mỗi thời ngồi. Nếu hành giả là 1 người suddhavipassanāyānika và đã thực hành thiền tứ đại thì vị ấy nên thiết lập lại định, lấy tứ đại làm đối tượng cho đến khi ánh sáng trở nên mạnh mẽ.

Như đã được trình bày, tài liệu này bắt đầu bằng rūpa kammaṭṭhana và vì sẽ dễ hơn nếu chuyển sang vipassanā bắt đầu bằng rūpa, bắt đầu quán vipassanā với rūpa trước.

Trước tiên, đối với rūpa thực tồn tại ở 6 môn, 42 koṭṭhāsa:

- a. nhóm 54/44 loại rūpa hiện hữu trong 1 môn làm 1 tổng thể.
- b. nhóm 44/... loại rūpa hiện hữu trong 1 koṭṭhāsa (thân phần) làm 1 tổng thể.
- c. nhóm tất cả rūpa hiện hữu trong 6 căn, 42 koṭṭhāsa làm 1 tổng thể. Lúc đó --

1. Sau khi quán bằng minh sát, lấy đối tượng là bản chất “sanh” và “diệt” của các rūpa đó, quán chúng là **anicca** lặp đi lặp lại nhiều lần. Quán trên nội thân và ngoại thân nhiều lần lặp đi lặp lại. Đối với quán ngoại thân, quán từ gần đến xa dần cho đến vũ trụ vô biên nhiều lần lặp đi lặp lại.

2. Sau khi quán bằng minh sát bản chất “bị áp bức bởi sự liên tục sanh lên và diệt đi” của các rūpa này, quán là **dukkha** nhiều lần, lặp đi lặp lại. Quán trên nội thân và ngoại thân, từ gần đến xa nhiều lần, lặp đi lặp lại. Mở rộng minh sát cho đến vũ trụ vô biên.

3. Sau khi quán bằng minh sát, lấy đối tượng là bản chất không có thực thể không thể bị hủy diệt nào được gọi là atta trong các rūpa này, quán là **anatta** nhiều lần, lặp đi lặp lại. Quán luân phiên nhau trên nội thân và ngoại thân, mở rộng từ gần đến xa dần cho đến vũ trụ vô biên.

Lưu ý: Vì rūpa không thực không phải là đối tượng của thiền vipassanā trên 3 đặc tính, từ giai đoạn này về sau thì không còn quán (thấy rõ) sắc không thực nữa.

Quán vipassanā trên 3 đặc tính liên tục và lặp đi lặp lại, nội thân và ngoại thân như vậy để có thể thấy rõ ràng bản chất sanh lên và diệt đi mau lẹ và nhanh chóng. Quán là “anicca”, là “dukkha”, là “anatta” tương đối chậm. Có thể thấy bằng minh sát sự sanh lên và diệt đi nhanh đến mức có thể nhưng quán các đặc tính thì tương đối chậm.

Sau khi thấy sự sanh lên và diệt đi của rūpakalāpa, đừng lấy chúng làm đối tượng để quán 3 đặc tính. Sau khi phân tích rūpakalāpa, quán bằng minh sát sự sanh lên và diệt đi của chỉ rūpaparamattha (sự thật tốt cùng) mà thôi. Chỉ khi thấy được nó thì mới quán vipassanā trên 3 đặc tính.

THẤY SỰ DIỆT CỦA RŪPA VÀ NĀMA

Rūpakalāpa là phần tử khối nhỏ nhất mà paññatti như samuhapaññatti vẫn chưa thể xóa bỏ. Vì paññatti không phải là sự hiện hữu thực sự, chúng không thể được thấy trong 1 thời gian dài. Khi 1 hành giả thực hành 1 kammaṭṭhāna, tùy theo paramī của vị ấy, vị ấy có thể tìm thấy rūpakalāpa. Nếu không thể thấy rõ được pháp tốt cùng như pathavī – āpo – tejo – vāyo – vaṇṇa – gandha – rasa – oḷā... và vì không thể đạt được minh sát về sự thật tốt cùng, nếu vị ấy quán là anicca, dukkha, hay anatta trên sự sanh diệt của các rūpakalāpa này, hành giả sẽ sớm không thể thấy rūpakalāpa nữa, vì vipassanā không thể quán paññatti bằng minh sát trong 1 thời gian dài. Khi rūpakalāpa không thể thấy được như vậy và vì sát-na định vẫn chưa bị yếu, vị ấy có thể thấy khối trắng hay trong suốt. Nếu vị ấy giữ tâm an tịnh và ổn định trên khối trắng hay khối trong suốt đó, tâm vị ấy sẽ được an tịnh và ổn định trên đối tượng đó. Một vài hành giả nói rằng đó là sự diệt của rūpa. Lúc đó, nếu hành giả giảm 1 chút tinh tấn, cái tâm được an tịnh và ổn định trên đối tượng đó có thể bị rơi vào bhavaṅga. Họ nói rằng rơi vào bhavaṅga (vì họ không nhận biết được đối tượng thiền ở hiện tại, họ nghĩ rằng họ không biết gì cả) là sự diệt của nāma. Điều này được cho rằng sự xuất hiện đó được thấy bằng minh sát. Hãy cẩn trọng.

Lưu ý rằng, lời dạy trong pāḷi, chú giải và phụ chú giải đã đề cập như vậy; ariyamagga không thể chứng đắc được ---

1. bằng thiền vipassanā chỉ trên 5 khandha nội thân,
2. bằng thiền vipassanā chỉ trên 5 khandha ngoại thân, và giữa 2 cái này,
3. bằng thiền vipassanā chỉ trên rūpa,
4. bằng thiền vipassanā chỉ trên nāma; và
5. hành giả không thể thoát khỏi saṃsāra (ariyamagga không thể được chứng đắc) nếu không thể thấy rõ quan hệ nhân quả, paṭiccasamuppāda được thấy rõ bằng 3 pariññāpañña và
6. hành giả không thể thoát khỏi saṃsāra dukkha mà không thấy biết rõ được tất cả 5 upādānakkhandhā (nāma – rūpa) bằng 3 pariññāpañña.

Một điều khác nữa mà hành giả cần phải lưu ý rằng nếu hành giả thấy rõ 4 đại và ākāsa hiện hữu trong khối trong suốt đó, rūpakalāpa sớm có thể thấy được trở lại.

Lưu ý: trong thiền vipassanā trên rūpa, còn cần phải quán vipassanā trên rūpa của vật vô tri được gọi là anupādiṇṇasaṅkhāra.

THIỀN VIPASSANĀ TRÊN NĀMA

Sau khi hành giả hoàn toàn thỏa mãn với thiền vipassanā trên rūpa thì chuyển sang quán vipassanā trên nāma. Sẽ là tốt hơn nếu chuyển sang quán vipassanā trên nāma sau khi đã có thể quán vipassanā trên rūpa thiện xảo và toàn diện.

Vì nāma được quán theo āyatanadvāra ở giai đoạn quán nāma, bắt đầu quán vipassanā trên nāma theo āyatanadvāra. Lấy đối tượng là đặc tính “sanh lên thì diệt ngay” của các tâm sở (sampayuttadhamma) đi theo sát-na tâm vīthi và sát-na tâm bhavaṅga hiện hữu giữa các vīthi, quán là “anicca, anicca...” Quán trên tất cả các loại kusalajavana vīthi và akusalajavana vīthi như cakkudvāra vīthi, cả nội thân và ngoại thân. Trước tiên, bắt đầu từ gần, quán luân phiên nội thân và ngoại thân nhiều lần. Khi pháp quán trở nên mạnh mẽ thì mở rộng dần ra xa, quán nội thân và ngoại thân trên 31 cõi cho đến vũ trụ vô biên là 1 toàn thể nhiều lần, lặp đi lặp lại. Nếu hành giả thỏa mãn với pháp quán về đặc tính anicca thì tương tự lại quán là “dukkha, dukkha,...” nhiều lần,

lặp đi lặp lại sau khi lấy đối tượng là bản chất luôn bị áp bức bằng sự sanh lên và diệt đi trong các nāma này. Cũng vậy, nếu thỏa mãn với pháp quán về đặc tính dukkha, thì lại quán là “anatta, anatta,...”, sau khi lấy đối tượng là bản chất của sự vắng mặt 1 thực thể không thể bị hủy diệt là atta trong nāma. Quán trên tất cả các loại nhóm thiện kusalajavana và nhóm bất thiện akusalajavana trong tất cả 6 hàng như hàng rūpārammaṇa, cả nội thân và ngoại thân. Khi quán trên nāma như vậy, quán trên toàn thể tiến trình vīthi (như đã trình bày trong bảng nāma kammaṭṭhāna) theo như:

1. Cakkhuvāravīthi, manodvāravīthi lấy rūpārammaṇa làm đối tượng.
2. Sotadvāravīthi, manodvāravīthi lấy saddārammaṇa làm đối tượng.
3. Ghānavāravīthi, manodvāravīthi lấy gandhārammaṇa làm đối tượng.
4. Jivhādvāravīthi, manodvāravīthi lấy rasārammaṇa làm đối tượng.
5. Kāyadvāravīthi, manodvāravīthi lấy phoṭṭhabbārammaṇa làm đối tượng.
6. Manodvāravīthi lấy dhammārammaṇa làm đối tượng.

NẾU HÀNH GIẢ LÀ 1 NGƯỜI SAMATHAYĀNIKA

Nếu hành giả là 1 người samathayānika, thì sẽ tốt hơn nếu quán vipassanā được bắt đầu bằng nāma của jhānasamāpattivīthi mà vị ấy đã đắc. Ví dụ: Nhập vào sơ thiền, sau khi xuất khỏi sơ thiền, bắt đầu quán vipassanā với nāma của jhānasamāpattivīthi sơ thiền trên 3 đặc tính luân phiên nhau. Quán vipassanā tương tự trên nāma của jhānasamāpattivīthi nhị thiền... Quán vipassanā trên toàn bộ nāma tồn tại trong jhānasamāpattivīthi mà vị ấy đã đắc. Quán 3 đặc tính luân phiên nhau nhiều lần, lặp đi lặp lại. Nếu thỏa mãn thì quán vipassanā trên 3 đặc tính của nāma hiện hữu trong tất cả 6 hàng như cakkhuvāravīthi, manodvāravīthi lấy rūpārammaṇa làm đối tượng, tùy theo hàng (là từng hàng một)

ƯU TIÊN CHO VIỆC QUÁN ĐẶC TÍNH ƯA THÍCH

Evam saṅkhāre anattato passantassa **diṭṭhisamugghāṭanaṃ** nāma hoti. aniccato passantassa **mānasamugghāṭanaṃ** nāma hoti. dukkhato passantassa **nikantipariyādānaṃ** nāma hoti. iti ayam vipassanā attano attano ṭhāneyeva tiṭṭhatīti. (Vism. xx §721)

Hành giả phải quán vipassanā trên 3 đặc tính của saṅkhāradhamma để pháp quán trở thiện xảo và mạnh mẽ. Khi thiền như vậy, chỉ khi 1 anupassanāñāṇa được hỗ trợ bởi 2 anupassanāñāṇa còn lại bằng sức mạnh upanissayapaccayasatti thì lúc đó anupassanāñāṇa ấy sẽ trở nên sắc bén, mạnh mẽ và thanh tịnh. Chỉ khi anupassanāñāṇa ấy trở nên sắc bén, mạnh mẽ và thanh tịnh thì pháp quán mới có thể nhổ tận gốc rễ kilesa.

Anattānupassanāñāṇa, được hỗ trợ bởi cả hai aniccānupassanāñāṇa và dukkhānupassanāñāṇa bằng sức mạnh upanissayapaccayasatti, sẽ trở nên sắc bén, mạnh mẽ và thanh tịnh. Như vậy, hành giả quán tròn vẹn saṅkhāradhamma bằng minh sát aniccānupassanā và dukkhānupassanā, lại quán nhiều lần, lặp đi lặp lại trên saṅkhāradhamma đó bằng minh sát anattānupassanā. Nếu có thể quán như vậy, minh sát anattānupassanā sẽ trở nên chín muồi, oai lực sắc bén và thanh tịnh, có thể “diệt trừ” diṭṭhi, tà kiến về saṅkhāradhamma. Tất cả các tà kiến micchādiṭṭhi đều dựa trên attadiṭṭhi, anattānupassanā thì trực tiếp đối nghịch với attadiṭṭhi. Vì vậy, anattānupassanā có thể diệt trừ tà kiến, diṭṭhi.

Một điều nữa là aniccānupassanāñāṇa, được hỗ trợ bởi dukkhānupassanāñāṇa và anattānupassanāñāṇa bằng sức mạnh upanissayapaccayasatti, sẽ trở nên sắc bén, mạnh mẽ và thanh tịnh. Hành giả là người quán saṅkhāradhamma bằng minh sát dukkhānupassanā và anattānupassanā nhiều lần, lặp đi lặp lại và toàn diện, phải quán thêm về saṅkhāradhamma bằng minh sát aniccānupassanā nhiều lần, lặp đi lặp lại và toàn diện. Ưu tiên cho quán aniccānupassanā thì minh sát aniccānupassanā sẽ trở nên chín muồi, sắc bén, mạnh mẽ và thanh

tịnh, có thể “diệt trừ” māna (mạn) kiến. Với tà kiến về saṅkhāradhamma là thường hằng như là “idaṃ niccaṃ, idaṃ dhuvam” (= đây là thường hằng, đây là bất tử) thì hành giả có thể ngộ mạn như phạm thiên Baka.

Hơn nữa, dukkhānupassanāñāṇa, được hỗ trợ bởi cả aniccānupassanāñāṇa và anattānupassanāñāṇa bằng sức mạnh upanissayapaccayasatti, sẽ trở nên sắc bén, mạnh mẽ và thanh tịnh. Hành giả là người quán saṅkhāradhamma bằng minh sát aniccānupassanā và anattānupassanā nhiều lần, lặp đi lặp lại phải quán xa hơn về saṅkhāradhamma bằng minh sát dukkhānupassanā nhiều lần, lặp đi lặp lại và toàn diện. Ưu tiên cho quán bằng dukkhānupassanā thì minh sát dukkhānupassanā sẽ trở nên chín muồi, sắc bén, mạnh mẽ và thanh tịnh, có thể diệt trừ tham ái (taṇhā nikanti) vốn giữ saṅkhāradhamma như là “của tôi, của tôi”. Chỉ khi có sukhasañña (tưởng về lạc trên saṅkhāradhamma), taṇhāgāha = tà kiến taṇhā vốn giữ saṅkhāradhamma như là “của tôi, của tôi” mới có thể khởi sanh. Minh sát Dukkānupassanā thì trực tiếp đối nghịch với tà kiến taṇhā, tham ái. Vì vậy, minh sát dukkhānupassanā có thể diệt trừ tà kiến taṇhā. (Vism xx §721 & Mahāṭṭkā. II. 415-416)

Vì vậy, sau khi quán 3 đặc tính hoàn hảo thì ưu tiên quán 1 đặc tính mà hành giả ưa thích trong 1 thời gian tương đối dài. Nếu minh sát anupassanā đó không mạnh mẽ thì quán lại 2 đặc tính kia. Tuy nhiên, kilesa chỉ được diệt trừ bởi minh sát vipassanā 1 cách tạm thời mà thôi. Chỉ có ariyamaggañāṇa mới có thể nhổ tận gốc rễ không có dư sót bằng samuccheda. Để chứng đắc ariyamagga, hành giả phải nỗ lực làm minh sát vipassanā chín muồi.

ADDHĀPACCUPPANNA

Trong nāmā-rūpa đã sanh lên, đang sanh và sẽ sanh lên trong toàn bộ 1 kiếp sống từ lúc paṭisandhi cho đến cuti, quán vipassanā nhiều lần, lặp đi lặp lại toàn vẹn trên:

1. Ba đặc tính luân phiên nhau trên chỉ rūpa.
2. Ba đặc tính luân phiên nhau trên chỉ nāma.

Cần thiết phải quán mỗi anupassanā nhiều lần, lặp đi lặp lại. Quán 1 vòng nội thân, 1 vòng ngoại thân, 1 vòng anicca, 1 vòng dukkha, 1 vòng anatta nhiều lần, lặp đi lặp lại.

PHƯƠNG PHÁP 5 KHANDHA

Hành giả nên quán lại danh theo āyatanadvāra, đặc biệt là trong nāma kammaṭṭhāna. Trước tiên, quán lại cakkhuvāravīthi và manodvāravīthi nơi mà somanassasahagata ñāṇasampayutta mahākusala javana sanh lên. Sau khi thiết lập rūpadhamma thành 1 nhóm và nāmadhamma thành 4 nhóm hiện hữu trong mỗi sát-na tâm như là:

1. căn vatthurūpa (54) và rūpārammaṇa là rūpakkhandhā
2. vedanā trong mỗi sát-na là vedanākkhandhā.
3. saññā trong mỗi sát-na là saññākkhandhā
4. các cetasika còn lại là saṅkhāradhamma trong mỗi sát-na là saṅkhārakkhandhā
5. thức trong mỗi sát-na là viññāṇakhandhā,

quán vipassanā trên chúng. Quán luân phiên trên 3 đặc tính của chúng.

Quán vipassanā tương tự theo phương pháp 5 khandha trên mỗi vīthi sau:

1. cakkhuvāravīthi và manodvāravīthi lấy rūpārammaṇa làm đối tượng.
2. sotadvāravīthi và manodvāravīthi lấy saddārammaṇa làm đối tượng
3. ghānavāravīthi và manodvāravīthi lấy gandhārammaṇa làm đối tượng
4. jivhādvāravīthi và manodvāravīthi lấy rassārammaṇa làm đối tượng

5 kāyadvāravīthi và manodvāravīthi lấy phoṭṭhabbārammaṇa làm đối tượng

6. manodvāravīthi lấy dhammārammaṇa làm đối tượng

Từ pañcadvāravajjana cho đến tadārammaṇa của manodvāravīthi trong mỗi hàng được trình bày trong bảng nāma kammaṭṭhāna, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của:

1. Chỉ rūpa trên suốt hàng
2. Chỉ vedanā trên suốt hàng
3. Chỉ saññā trên suốt hàng
4. Chỉ cetasika saṅkhāra trên suốt hàng
5. Chỉ viññāṇa trên suốt hàng

Khi thiền như vậy, cũng quán theo phương pháp 5 khandha trên sát-na tâm bhavaṅga hiện diện giữa các vīthi. Theo cách tương tự, quán trên manodvāravīthi có dhammārammaṇa là đối tượng.

Sau khi hoàn toàn thỏa mãn với quán vipassanā theo phương pháp 5 khandha ở nội thân, quán theo cách tương tự cho ngoại thân. Từ gần đến xa, quán luân phiên nội thân và ngoại thân nhiều lần, lặp đi lặp lại. Quán vipassanā có đối tượng là 31 cõi, tức là mở rộng minh sát cho đến vũ trụ vô tận.

Khi quán vipassanā theo phương pháp nāmā-rūpa và 5 khandha, hành giả phải cố gắng đạt đến khaṇapaccuppanna. Để đạt đến khaṇapaccuppanna bằng minh sát sáng suốt, quán nāmadhamma là bhavaṅga hiện hữu giữa các tiến trình tâm cũng cho đến khaṇapaccuppanna.

Khi hoàn toàn thỏa mãn với việc quán vipassanā theo phương pháp 5 khandha ở hiện tại, quán vipassanā trên 5 khandha xa hơn được gọi là addhāpaccuppanna, từ lúc paṭisandhi cho đến lúc cuti. Quán vipassanā luân phiên trên 3 đặc tính của

1. chỉ rūpa
2. chỉ vedanā
3. chỉ saññā
4. chỉ cetasika saṅkhāra
5. chỉ viññāṇa,

cả vīthiccitta and vīthimutacitta, từ lúc paṭisandhi suốt cho đến cuti. Cần thiết phải quán trên anicca nhiều vòng; trên dukkha nhiều vòng; trên anatta nhiều vòng. Quán trên mỗi khandha suốt từ lúc paṭisandhi cho đến cuti. Ví dụ, chỉ sau khi quán rūpakhandha suốt từ paṭisandhi cho đến lúc cuti, rồi chuyển sang quán vedanākkhandhā tương tự. Quán luân phiên trên nội thân 1 vòng và ngoại thân 1 vòng.

QUÁN TRÊN RŪPA VÀ NĀMA CÙNG VỚI NHAU

Khi hoàn toàn thỏa mãn với việc quán vipassanā trên cả 2 phương pháp nāmā-rūpa và 5 khandha, thì hành giả cũng có thể quán trên rūpa và nāma cũng với nhau nếu vị ấy muốn như vậy. Trước tiên, quán vipassanā lại chỉ trên rūpa và chỉ trên nāma, nội thân và ngoại thân, cho đến khi minh sát trở nên sắc bén. Khi có thể quán 1 cách thiện xảo và hoàn hảo, quán cả cặp nāma và rūpa cùng với nhau trong mỗi sát-na tâm dựa theo āyatanadvāra như đã trình bày ở bảng pháp nāma kammaṭṭhāna là:

1. căn vatthu rūpa và đối tượng rūpa.
2. nhóm danh citta cetasika của mỗi sát-na tâm,

lúc đó lấy sự diệt đi hoặc sự sanh lên và diệt đi của chúng làm đối tượng, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính.

(Ví dụ ở cakkhuvāra vīthi) quán anicca 1 vòng, trên dukkha 1 vòng, trên anatta 1 vòng, luân phiên nhau sau khi có thể thấy rõ sự sanh lên và diệt đi của nāmā-rūpa cùng với nhau trong mỗi sát-na tâm như là pañcadvāravajjana (trong quán sát-na tâm), 54 loại sắc của căn vatthu rūpa và rūpārammaṇa đang sanh lên và diệt đi, 11 nāmadhamma đang sanh lên và diệt đi. Quán theo āyatanadvāra. Quán trên tất cả 6 dvāra (môn). Quán trên tất cả kusalajavanavīthi và akusalajavanavīthi (dựa theo bảng giai đoạn nāma kammaṭṭhāna) Quán trên nội thân và ngoại thân luân phiên nhau.

Sau khi quán nội thân và ngoại thân trên 3 đặc tính luân phiên nhau:

1. chỉ trên rūpa
2. chỉ trên nāma
3. trên rūpa, nāma cùng với nhau,

Tương tự, quán vipassanā thêm:

1. chỉ trên rūpa
2. chỉ trên nāma
3. cặp rūpa và nāma cùng với nhau, từ paṭisandhi đến cuti.

Quán là 1 tổng thể theo như chúng đã sanh lên, đang sanh lên và sẽ sanh lên. Sau đó quán vipassanā tương tự thêm bằng phương pháp 5 khandha từ paṭisandhi cho đến cuti.

QUÁ KHỨ – HIỆN TẠI – VỊ LAI

Sau khi quán vipassanā trên nāma – rūpa từ paṭisandhi cho đến cuti được gọi là addhāpaccuppanna theo cả 2 phương pháp nāmarūpa và 5 khandha lặp đi lặp lại nhiều lần và hoàn hảo, và nếu hoàn toàn thỏa mãn với nó thì hành giả có thể tiến xa hơn trong việc quán vipassanā trên nāma – rūpa ở quá khứ, hiện tại, vị lai.

Aniccādivasena vividhehi ākārehi dhamme passatīti vipassanā. (Abhi-aṭṭhakathā, I. 175)

Vì thiền trên saṅkhāradhamma qua nhiều trạng thái khác nhau như anicca, dukkha, anatta, do vậy mà pháp thiền này được gọi là **vipassanā**.

Như đã được đề cập trong chú giải, chỉ ở giai đoạn quán 3 đặc tính trên paramattha saṅkhāra thì đó mới được gọi là vipassanā. Lưu ý rằng pháp thiền của hành giả chưa đạt được *minh sát về sự thật tột cùng (paramatthañāṇa)* là nāmā-rūpa và vị ấy quán trên những thứ đang sanh lên mà không phân chia và phân biệt giữa paññatti (khái niệm) và paramattha (sự thật tột cùng) thì không thể gọi đó là vipassanā.

Quán vipassanā lặp đi lặp lại

1. luân phiên trên 3 đặc tính của chỉ rūpa.
2. luân phiên trên 3 đặc tính của chỉ nāma.
3. luân phiên trên 3 đặc tính của cặp nāmā-rūpa cùng với nhau

trong 1 kiếp sống xa đến mức hành giả còn có thể thấy rõ được từ paṭisandhi đến cuti, rồi trong 1 kiếp sống khác gần hơn từ paṭisandhi đến cuti; rồi đến kiếp sống quá khứ ngay trước kiếp hiện tại; rồi trong kiếp hiện tại từ paṭisandhi đến cuti; nếu vẫn còn kiếp vị lai thì từ paṭisandhi đến cuti của kiếp vị lai thứ 1; nếu vẫn còn kiếp vị lai thì từ paṭisandhi đến cuti của kiếp vị lai thứ 2; rồi trong kiếp vị lai xa đến mức hành giả còn có thể thấy rõ được. Cho những hành giả nào vẫn chưa hiểu rõ ràng điều này, phương pháp thiền sẽ được trình bày xa hơn như sau:

(Ví dụ) nếu hành giả là người có thể thấy rõ nāmā-rūpa, các nhân và quả của saṅkhāradhamma cho đến kiếp quá khứ thứ 5, vị ấy nên quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính, nhiều lần, lặp đi lặp lại:

1. chỉ rūpa

2. chỉ nāma

3. cặp nāma-rūpa cùng với nhau, từ các kiếp quá khứ cho đến hiện tại, từ hiện tại cho đến (các) kiếp vị lai, như là:

1. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp quá khứ thứ 5, rồi

2. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp quá khứ thứ 4, rồi

3. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp quá khứ thứ 3, rồi

4. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp quá khứ thứ 2, rồi

5. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp quá khứ thứ 1, rồi

6. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp hiện tại, rồi (nếu vẫn còn kiếp vị lai)

7. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp vị lai thứ 1, rồi (nếu vẫn còn kiếp vị lai)

8. từ paṭisandhi đến cuti ở kiếp vị lai thứ 2,...

Quán trên nội thân 1 lúc, ngoại thân 1 lúc, trên nội thân và ngoại thân 1 lúc.

Tương tự, quán theo phương pháp 5 khandha trên:

1. chỉ rūpa

2. chỉ vedanā

3. chỉ saññā

4. chỉ cetasika saṅkhāra

5. chỉ viññāṇa,

Luân phiên 1 lúc là anicca, 1 lúc là dukkha, 1 lúc là anatta, 1 vòng nội thân, 1 vòng ngoại thân. Quán nhiều lần, lặp đi lặp lại. Khi quán như thế, quán vipassanā trên bất kỳ rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa, bất kể chúng là:

1. oḷārika = rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa *thô* hay

2. sukuma = rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa *tế* hay

3. hīna = rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa *hạ liệt* hay

4. paṇīta = rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa *cao thượng* hay

5. dūra = rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa *xa* hay

6. santika = rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa *gần*.

Nếu có thể quán như thế, thì điều đó có nghĩa là hành giả có thể quán vipassanā trên 5 khandha – tức là rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa – hiện hữu theo 11 loại là quá khứ, vị lai, hiện tại, nội thân, ngoại thân, thô, tế, hạ liệt, cao thượng, xa, gần. Lúc đó hành giả có thể quán theo cách thiền trong Kinh Anatta Lakkhaṇa Sutta như sau:

PHƯƠNG PHÁP THIỀN THEO KINH ANATTALAKKHAṆA SUTTA

'tasmātiha, bhikkhave, yaṃ kiñci rūpaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ ajjhataṃ vā bahiddhā vā oḷārikaṃ vā sukumaṃ vā hīnaṃ vā paṇītaṃ vā yaṃ dūre santike vā, sabbaṃ rūpaṃ Ñ 'netam mama, nesohamasmi, na meso attā'ti evametam yathābhūtaṃ sammappaññāya daṭṭhabbam.

1. yā kāci vedanā ...pe...

2. yā kāci saññā ...pe...

3. ye keci saṅkhārā ...pe...

4. "yaṃ kiñci viññāṇaṃ ...pe... (samyutta, II. 56)

Netāṃ mama nesohamasmi na meso attāti samanupassāmīti aniccaṃ dukkhaṃ anattāti samanupassāmi. (uparipaṇṇāsa aṭṭhakathā. 232)

= Vì 5 khandha là anicca, dukkha, anatta, này các Tỳ-kheo, trong Giáo Pháp này, quán trên tất cả các rūpa hiện hữu theo 11 cách như sau:

1. rūpa quá khứ (atīta)

2. rūpa vị lai (anāgata)

3. rūpa hiện tại (paccuppanna)

4. rūpa nội thân (ajjhatta)

5. rūpa ngoại thân (bahiddha)

6. rūpa thô (oḷārika)

7. rūpa tế (sukhuma)

8. rūpa hạ liệt (hīna)

9. rūpa cao thượng (paṇīta)

10. rūpa xa (dūra)

11. rūpa gần (santika) là –

a. "netāṃ mama" = "rūpa này không phải là của tôi" (là dukkha)

b. "nesohamasmi" = "rūpa này không phải là tôi" (là anicca)

c. "na meso attā" = "rūpa này không phải là atta/tự ngã của tôi" (là anatta),

xóa bỏ tính khối của nāma-rūpa bằng ánh sáng vipassanā (samyutta, II. 56)

Quán theo cách như vậy đối với 4 nāmakhandha tức là vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa. Lưu ý rằng cách dịch (đối với nāma) là giống nhau.

THÔ – TẾ; HẠ LIỆT – CAO THƯỢNG; XA – GẦN

Quán như thế, hành giả có thể quán trên nāma-rūpa, phân biệt chúng là thô – tế, nếu vị ấy muốn:

1. Pasāda rūpa = 5 rūpa thân kinh và gocara rūpa là 7 rūpa đối tượng = tổng cộng là 12 loại rūpa là các loại rūpa dễ được thấy rõ bởi minh sát của hành giả. Do vậy chúng được gọi là oḷārika rūpa.

2. 16 loại rūpa còn lại không dễ thấy rõ bởi minh sát của hành giả được gọi là sukhuma (tế) rūpa.

3. Trong nāma, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa hợp với akusala dễ được thấy rõ bởi minh sát của hành giả và là thô, do vậy chúng được gọi là oḷārika.

4. Vì vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa hợp với kusala và vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa hợp với (vipākalāpa + kiriyā) abyākata như là pañcadvārāvajjana; pañcaviññāṇa; sampatiçchana; santīraṇa; voṭṭhapana; tadārammaṇa; paṭisandhi; bhavaṅga; cuti; kiriyajavana... không dễ được thấy rõ bởi minh sát của hành giả và là vi tế, do vậy chúng được gọi là sukhuma.

5. Rūpa quả bất thiện là hīna (= hạ liệt)

6. Rūpa quả thiện là paṇīta (= cao thượng)

7. Oḷārika (thô) nāma là hīna (= hạ liệt)

8. Sukhuma (tế) nāma là paṇīta (cao thượng)

9. Vì rūpa tế không dễ được thấy rõ bởi minh sát của hành giả và ở xa đối với minh sát của hành giả nên chúng là dūra (= xa)

10. Vì rūpa thô dễ được thấy rõ bởi minh sát của hành giả và là ở gần đối với minh sát của hành giả nên chúng là santika (= gần)

11. Vì vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với akusala thì ở xa đối với vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với vipāka và kiriya (được gọi là abyākata); và (akusala) cũng ở xa đối với vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với kusala. Do vậy chúng là dūra (xa). Tương tự như vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với kusala và abyākata thì ở xa đối với vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với akusala, do vậy chúng là dūra (xa).

12. Vì vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với akusala là gần đối với vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với akusala nên chúng là santika (gần). Vì vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với kusala + abyākata là gần đối với vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa nào hợp với kusala + abyākata nên chúng là santika (gần).

Cách thấy rõ chúng có thể được tìm thấy trong visuddhimagga XIV, §502...

Nếu hành giả có thể quán hoàn hảo vipassanā trên:

1. Rūpa hiện hữu trong 6 môn (dvāra), 42 koṭṭhāsa và

2. Kusalajavana vīthi, akusala vīthi, nhóm nāma cùng với nhóm nāma vīthimutta, tức là paṭisandhi, bhavaṅga, cuti của quá khứ cho đến hiện tại và từ hiện tại cho đến kiếp sống cuối cùng theo phương pháp nhóm làm hai là nāmā-rūpa hoặc phương pháp nhóm làm năm là 5 khandha, hiện hữu trong cả 3 thời quá khứ, vị lai, hiện tại và cả nội thân và ngoại thân, rồi cả thô-tế-hạ liệt-cao thượng-xa-gần cũng được bao gồm trong đó. Không còn dư sót.

Vì vậy, hành giả có thể quán vipassanā như trên là:

1. chỉ trên rūpa, rồi

2. chỉ trên nāma, rồi

3. cặp nāma và rūpa cùng với nhau –

theo phương pháp rūpa – nāma. Có trường hợp 1 cặp vợ chồng pañcagga dāyaka chứng đắc anāgāmmaggaphala bằng cách quán vipassanā trên saṅkhāradhamma sau khi nhóm rūpa và nāma làm 2 nhóm theo phương pháp rūpa – nāma (chú giải dhammapada II.369)

Cũng vậy, nếu quán vipassanā trên nāma – rūpa sau khi đã nhóm chúng làm 5 nhóm theo phương pháp 5 khandha thì sẽ giống như vị trưởng lão được gọi là nhóm năm (pañcavaggiya) đã chứng đắc arahattaphala. (samyuttanikāya.II.55)

Như vậy, sẽ tốt hơn nếu hành giả có thể quán vipassanā riêng biệt trên nāma – rūpa thô, tế, hạ liệt, cao thượng, xa, gần trong 3 thời quá khứ, vị lai và hiện tại hiện hữu ở nội thân và ngoại thân.

ASUBHA BHĀVANĀ

Đức Phật dạy thiền asubhasaññā trong Kinh Girimānanda Sutta (Anguttara nikāya-3- 343). Đó là saviññāṇaka asubha = thiền bất tịnh trên hữu tình đang sống. Trong Kinh meghiya sutta (Udāna-120), Đức Phật dạy, "asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāya" = thực hành thiền asubha thì có thể diệt trừ tham ái (rāga). Trong Kinh Vijaya (suttanipāta-307-308), Đức Phật cũng dạy saviññāṇaka asubha = thiền asubha trên hữu tình đang sống và aviññāṇaka asubha = thiền asubha trên xác chết. Thiền asubha là 1 phần của dukkhānupassanā.

SAVIÑÑĀṆAKA ASUBHA

Thiền asubha thì chú tâm thấy rõ sự bất tịnh của 32 thân phần của hữu tình đang sống, có 2 phương pháp là phương pháp đắc jhāna bằng paṭikūla-manasikāra và phương pháp thấy lỗi của thân thể được gọi là ādīnavānupassanā. Nếu chú tâm trên paṭikūla = sự bất tịnh của tất 32 thân phần là 1 tổng thể hoặc 1 vài thân phần là 1 tổng thể hoặc riêng các thân phần thuộc nội thân

(ajjhatta), lúc đó hành giả có thể đắc sơ thiền jhāna. Nếu chú tâm tương tự trên ngoại thân (bahiddha) thì hành giả có thể đắc định upacāra. Điều này đã được giải thích ở giai đoạn trước đây. Ở giai đoạn này, chỉ có thiền trên 32 thân phần theo cách ādīnavānupassanā sẽ được trình bày.

Quán là “asubha, asubha...” lấy đối tượng là sự bất tịnh của 32 thân phần. Có thể thấy bản chất bất tịnh asubha bằng minh sát 1 cách rõ ràng. Quán luân phiên trên nội thân và ngoại thân. Mở rộng dần ra nhiều đến mức có thể.

Ở lúc này, khi thiền bhāvanā minh sát đang được tu tập tốt trong lĩnh vực rūpa tốt cùng và nāma tốt cùng mà giờ đây lại quán trên sự bất tịnh asubha của 32 thân phần thì chúng sẽ biến mất và lúc đó chỉ có các phần tử rūpa được tìm thấy. Điều này có được là do bởi sức mạnh của minh sát đã được tu tập nhiều trong lĩnh vực sự thật tốt cùng (paramattha sacca). Khi quán asubha trên 32 thân phần thuộc nội thân và ngoại thân, nếu hành giả không thể thấy các phần tử rūpakalāpa 1 cách dễ dàng thì lúc đó nếu vị ấy thấy rõ 4 đại trên các thân phần 1 cách riêng rẽ hay 1 cách tổng thể, hành giả sẽ tìm thấy các phần tử nhỏ là rūpakalāpa 1 cách dễ dàng bởi sức mạnh của minh sát bhāvanā được khéo tu tập. Khi rūpakalāpa được tìm thấy, sau khi phân tích các rūpakalāpa này để đạt đến minh sát về sự thật tốt cùng như đã được đề cập trước đây trong giai đoạn rūpa kammaṭṭhāna, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính. Quán luân phiên nhau trên nội thân và ngoại thân. Tuy nhiên, trong khi quán như vậy, chỉ khi nào hành giả đã hoàn toàn thỏa mãn với thiền asubha thì hành giả mới nên chuyển sang thấy rõ 4 đại trên các thân phần và quán vipassanā trên sự thật tốt cùng (paramattha) là rūpa hiện diện trong rūpakalāpa.

THÂN THỂ ĐẦY NHỮNG GIUN SÂU

Một loại khác của saviññāṇāka asubha = loại thiền asubha trên hữu tình được đề cập trong Kinh pheṇapiṇḍūpama sutta và chú giải. Thân thể có đầy những giun sâu là nơi các con giun kết đôi và sinh sôi nảy nở, là nơi mà chúng (giun) đại tiện và tiểu tiện; là nơi chúng bệnh tật; là “nghĩa địa” của chúng. Quán là “asubha, asubha...”, lấy đối tượng là sự bất tịnh của thân thể vốn đang là nơi chất đầy sự bất tịnh và dơ bẩn. Quán luân phiên nhau trên nội thân và ngoại thân.

(samyutta commentary.II.294)

Khi quán nhiều lần như vậy thì do bởi sức mạnh của minh sát đã được khéo tu tập trên địa hạt là sự thật tốt cùng (paramatthasacca) thời, sẽ rất nhanh, hành giả sẽ thấy rūpakalāpa. Lúc đó, sau khi thấy rõ sự thật tốt cùng là rūpa hiện hữu trong các rūpakalāpa đó, quán lại vipassanā trên 3 đặc tính của các rūpa chân đế. Nếu hành giả không thể thấy rõ rūpakalāpa 1 cách dễ dàng thì khi hành giả thỏa mãn với thiền asubha, lúc đó nếu hành giả bắt đầu thấy rõ 4 đại trên các con giun hoặc trên thân thể đầy giun, hành giả sẽ rất nhanh thấy các rūpakalāpa do bởi sức mạnh của minh sát được khéo tu tập trên địa hạt sự thật tốt cùng. Sau khi thấy rõ rūpa chân đế đang hiện hữu trong các rūpakalāpa đó, quán lại vipassanā trên chúng. Quán trên cả nội thân và ngoại thân.

BẢN CHẤT ASUBHA CỦA RŪPA CHÂN ĐẾ

Bản chất asubha cũng hiện hữu trong rūpa chân đế là thứ:

1. Duggandha = có mùi hôi.
2. Asuci = có sự bất tịnh và dơ bẩn.
3. Byādhi = có bệnh tật.
4. Jarā = già = giai đoạn chín muối.
5. Maranāma = chết và mất mát = giai đoạn diệt. (chú giải samyutta II.294)

Sau khi thấy rõ bản chất asubha này bằng minh sát vipassanā, quán là “asubha, asubha...”. Quán luân phiên nhau trên cả nội thân và ngoại thân.

Theo cách này, trong *aviññāṇaka asubha* = quán *asubha* trên hữu tình đang sống, sau khi chia bản chất *asubha* làm 3 loại, quán trên:

1. Sự bất tịnh của 32 thân phần.
2. Sự bất tịnh của 32 thân đang đầy những giun.
3. Sự bất tịnh của *rūpa* chân đế.

AVIÑÑĀṆAKA ASUBHA = THIỀN QUÁN ASUBHA TRÊN XÁC CHẾT

Puna caparaṃ, bhikkhave, bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīraṃ sivathikāya chaḍḍitaṃ ekāhamataṃ vā dvīhamataṃ vā tīhamataṃ vā uddhumātaṃ vinīlakaṃ vipubbakajātaṃ. so imameva kāyaṃ upasaṃharati Ñ 'ayampi kho kāyo evaṃdhammo evaṃbhāvī evaṃanattīti. (dīghanikāya.II.235)

Hơn nữa, này các Tỳ-kheo, 1 Tỳ-kheo có thể thấy xác chết được 1 ngày hay 2 ngày hay 3 ngày trước là xác chết bị sưng phồng, loang lổ, rỉ mủ và bị vứt bỏ trong 1 nghĩa địa. Thấy như vậy, vị Tỳ-kheo suy xét trên chính thân thể của mình rằng “Thân ta cũng có bản chất như vậy, bản chất như vậy sẽ xảy ra, nó không thể đi ra ngoài bản chất như vậy. (*mahāsatiपाṭṭhāna sutta- dī-2-235*)

Dīghabhāṇaka-mahāsīvathero pana "navasivathikā ādīnavānupassanāvasena vuttā"ti āha. (dīghanikāya-aṭṭhakathā.II.394, majjhimanikāya-aṭṭhakathā.I.305)

Vị trưởng lão arahant Mahāsīva, vị trì tụng *dīghanikāya* liên hệ rằng Đức Phật dạy 9 loại thiền *asubha* mộ địa = *navasivathika* là *ādīnavānupassanā*.

Hành giả là người muốn tu tập thiền *aviññāṇa asubha* theo kinh điển và chú giải *pāḷi* ở trên thì phải chọn 1 xác chết và quán trên đó. Trong giai đoạn *samatha* của thiền *asubha*, để đắc định sơ thiền *jhāna*, nam hành giả phải quán trên xác chết nam và nữ hành giả phải quán trên xác chết nữ. Trong giai đoạn *vipassanā*, là 1 thiền *ādīnavānupassanā*, không cần thiết phải chọn lựa giữa xác chết nam hay nữ. Sự khác biệt hay tương tự về giới tính không còn quan trọng nữa. Tuy nhiên, trong giai đoạn *samatha*, vì hành giả chỉ phải chú tâm quán trên xác chết bên ngoài và vì *rāga* (tham ái) có thể phát sanh và quấy rối (định) vào lúc có *paṭibhāga nimitta*, do vậy, phải quán chỉ trên xác chết cùng giới tính mà thôi. Trong giai đoạn *vipassanā* là *ādīnavānupassanā* (= quán để thấy lỗi của nội thân và ngoại thân), vì đó là phương pháp thiền luân phiên thấy lỗi của nội thân và ngoại thân), hành giả có thể quán, lấy đối tượng là bất kỳ xác chết nào để được thấy rõ mà không phải lựa chọn giới tính. Điều này được đề cập trong Kinh *Vijaya Sutta (suttanipāta)* rằng 4 chúng Tỳ-kheo, Tỳ-kheo-ni, nam đệ tử, nữ đệ tử được dạy thiền *asubhabhāvanā* trên xác chết của *Sirīma* làm đối tượng. Trong giai đoạn *samatha*, hành giả quán chỉ trên xác chết bên ngoài, đặc biệt là trên 1 xác chết, chỉ chú tâm để đắc thiền *jhāna*. Tuy nhiên, trong giai đoạn *vipassanā*, hành giả luân phiên quán trên nội thân và ngoại thân để thấy lỗi, *ādīnavā*.

PHƯƠNG PHÁP THIỀN

Khi hành giả có thể quán *vipassanā* luân phiên trên 3 đặc tính của *nāma-rūpa* = năm *khandha* ở quá khứ, hiện tại, vị lai, trong, ngoài hoàn tất thì kể đến, vào lúc này, vì minh sát *vipassanā* của hành giả tỏa ánh sáng vô cùng sáng chói sẽ sanh lên; hay cách khác khi hành giả ngồi thiền nếu vị ấy thiết lập định tứ thiền mà vị ấy đã đạt được thì do bởi minh sát dựa trên định tứ thiền đó, ánh sáng rực rỡ sẽ sanh lên. Sau khi thiết lập định từng bước một tuần tự; hay sau khi hành thiền *vipassanā* từng giai đoạn một tăng dần, nó trở nên thích hợp để thiền *aviññāṇaka asubha* = thiền *asubha* trên xác chết. Tuy nhiên, nếu ánh sáng của minh sát bị mờ đi, không còn đủ sức mạnh nữa thì cần thiết lập định lại dần dần. Khi ánh sáng trở nên chói sáng, rực rỡ do bởi minh sát dựa trên định đó, hành giả có thể thiền *aviññāṇaka asubha*.

Khi ánh sáng trở nên rực rỡ do bởi thiền *samatha* hoặc thiền minh sát hay *vipassanā* thì hành giả lấy đối tượng là một xác chết mà vị ấy nhớ và đã thấy nó, bằng ánh sáng của minh sát. Quán chiếu bằng ánh sáng của minh sát cũng giống như chiếu đèn pin. Sự bất tịnh, *asubha* của nó phải

rõ ràng đối với minh sát. Sẽ tốt hơn nếu cái xác bị phân hủy, đang rỉ mủ hôi thối. Quán xác ấy là “asubha, asubha...”, tác ý đến tính bất tịnh của nó. Khi tính bất tịnh xuất hiện trong minh sát, khi tâm thiền đã ổn định trên đối tượng asubha đó, hành giả cố gắng quán chính thân thể của vị ấy bằng minh sát. Hành giả quán để thấy tính bất tịnh của thân vị ấy như thể cái thây bị phân hủy bên ngoài kia. Khi hành giả thấy tính bất tịnh trên chính cái thân đang phân hủy của vị ấy, vị ấy quán là “asubha, asubha”.

Nếu hành giả không quán được tính bất tịnh của bản thân bằng minh sát thì vị ấy lại quán trên sự bất tịnh bên ngoài. Sau đó, vị ấy lại quán bên trong. Nếu vị ấy hành như vậy nhiều lần thì vị ấy sẽ có thể quán được sự bất tịnh bên trong. Tuy nhiên, nếu vị ấy vẫn chưa thể quán được thì nếu vị ấy quán bằng minh sát hướng đến tương lai của chính bản thân mình, bắt đầu từ thời điểm hiện tại, rồi vị ấy sẽ dễ dàng tìm thấy xác chết bất tịnh của chính vị ấy. Việc quán này sẽ dễ dàng đối với những hành giả đã từng quán hay có khả năng quán nhân duyên, paṭiccasamuppāda giữa các nhân hiện tại và các quả tương lai.

Nếu hành giả có thể quán bất tịnh của bản thân bằng minh sát = bởi ánh sáng của minh sát lúc đó vị ấy quán luân phiên bên trong và bên ngoài là “asubha, asubha...”. Trong khi quán như vậy, vị ấy cũng quán trên những người mà vị ấy có rāga (tham dục), mở rộng dần, là “asubha, asubha,...”. Luân phiên bên trong và bên ngoài.

Nếu vị ấy quán là “asubha, asubha” bên trong, bên ngoài nhiều lần thì do bởi sức mạnh của vipassanā trước đó cũng như đã khéo tu tập (tức thực hành nhiều) trong lĩnh vực paramatthasacca, hành giả có thể thấy các hạt nhỏ rūpakalāpa của xác bên ngoài và bên trong; hay xác nào có thể xuất hiện trong minh sát của hành giả là đang biến đổi dần dần cho đến là đóng xương và rồi là bụi xương. Nếu hành giả quán vị lai của xác chết bằng minh sát thì dần dần minh sát có thể phân biệt nó cho đến khi nó trở thành 1 đóng xương và rồi là bụi xương. Quán là “asubha, asubha” trong mỗi giai đoạn (nếu cái xác phân hủy). Nếu hành giả có thể tìm thấy các hạt nhỏ rūpa kalāpa 1 cách dễ dàng thì sau khi phân biệt rūpa chân đế đang tồn tại trong những rūpakalāpa này, đặc biệt là utuja rūpa, quán vipassanā trên ba đặc tính của chúng.

Nếu hành giả không thể dễ dàng tìm thấy các hạt rūpakalāpa nhỏ thì nếu vị ấy bắt đầu quán 4 đại ở những xác bên trong và bên ngoài thì vị ấy sẽ tìm thấy rūpakalāpa tồn tại trong những xác chết này. Nếu vị ấy phân tích những rūpakalāpa này thì lúc đó vị ấy có thể thấy utujaojattḥamaka rūpa được tạo nên liên tiếp bởi tejodhātu tồn tại trong 1 rūpakalāpa. Sau khi phân biệt những rūpa này thêm nữa thì quán vipassanā trên chúng. Chuyển từ quán asubha sang vipassanā nên được thực hiện chỉ khi hành giả đã hoàn toàn thỏa mãn với thiền asubha.

BẤT THƯỜNG

Nếu xác chết được quán bị giới xâm chiếm thì đôi khi quán bằng minh sát tứ đại của xác chết đó, hành giả sẽ có thể không chỉ tìm thấy utujaojattḥamaka rūpa mà còn có thể có các rūpakalāpa khác như các tịnh sắc (sắc sáng trong) = pasādarūpa và các sắc mờ. Lý do là vì hành giả đang thấy những rūpakalāpa của những con giới đang sinh sống trên cái xác, và xen lẫn (với rūpakalāpa của cái xác). Đó không phải là tịnh sắc pasādarūpa và catusamuttḥānika đang hiện diện trong cái xác.

Khi hành giả đã tìm thấy rūpakalāpa ở xác chết bên trong và bên ngoài thì sau khi phân tích những rūpakalāpa đó, quán vipassanā trên ba đặc tính của các paramattharūpa đó.

CÁC CHI CỦA PAṬICCASAMUPPADA

Trong Visuddhimagga, chương XX, § 694, các chi của paṭiccasamuppāda được bao gồm trong danh sách các đối tượng của minh sát vipassanā, điều này được tham khảo từ paṭisambhidāmagga pāli. Vì vậy, hành giả phải quán vipassanā trên các chi của paṭiccasamuppāda nữa.

Quán lại các nhân và các quả theo phương pháp paṭiccasamuppāda anuloma (chiều thuận) được dạy là “avijjā paccayā saṅkhāra = bởi sự sanh của avijjā, saṅkhāra sanh” v.v. Phân biệt như vậy xong thì hành giả ở giai đoạn này phải quán vipassanā trên các yếu tố này.

Cần hiểu rằng trong các kiếp quá khứ và kiếp tương lai là: nếu kiếp hiện tại được cho vào giữa (của vòng paṭiccasamuppāda):

1. avijjā-saṅkhāra thuộc về quá khứ.
2. Viññāṇa-nāmarūpasalāyatana-phassa-vedanā-tañhā-upādāna-bhava thuộc về hiện tại,
3. Jāti-jarā-maraṇa thuộc về tương lai;

Và nếu kiếp quá khứ thứ 1 được ở chính giữa (của vòng paṭiccasamuppāda):

1. Avijjā-saṅkhāra thuộc kiếp quá khứ thứ 2,
  2. Viññāṇa-nāmarūpa-salāyatana-phassa-vedanā-tañhā-upādāna-bhava thuộc kiếp quá khứ thứ nhất,
  3. Jāti-jarā-maraṇa thuộc kiếp hiện tại;
- và nếu kiếp tương lai thứ nhất được đặt ở chính giữa;

1. avijjā-saṅkhāra thuộc về kiếp hiện tại,
2. Viññāṇa-nāmarūpa-salāyatana-phassa-vedanā-tañhā-upādāna-bhava thuộc về kiếp tương lai thứ nhất,
3. Jāti-jarā-maraṇa thuộc về kiếp tương lai thứ hai.

Đây là sự quán mối liên hệ giữa các nhân và các quả (nhân duyên) giữa ba kiếp sống lần này lần khác.

VÀI VÍ DỤ CỦA VIỆC QUÁN

1. Bởi sự sanh của avijjā, saṅkhāra sanh.

Avijjā (sanh-diệt) Anicca;

Saṅkhāra (sanh-diệt) Anicca;

Quán avijjā và saṅkhāra đã sanh, đang sanh và sẽ sanh trong tiến trình nāma-rūpa của một người là quán theo paṭiccasamuppāda phương pháp thứ nhất. Avijjā thông thường là thuộc nhóm lobhaditṭhi của tiến trình tâm manodvārikajavana vīthi. Saṅkhāra có thể là kusala hay akusala saṅkhāra tương ứng, nó là tiến trình tâm manodvārikajavana vīthi. Ví dụ, đối với riêng kiếp hiện tại của hành giả, saṅkhāra được tích tập trong quá khứ chỉ là kusala saṅkhāra. Quán (trên anicca của avijjā saṅkhāra) trong các kiếp chúng đã xuất hiện, đang xuất hiện, sẽ xuất hiện. Quán theo cách như vậy trên đặc tính dukkha và anatta.

2. Bởi sự sanh của saṅkhāra, Paṭisandhiviññāṇa sanh.

Saṅkhāra (sanh-diệt) anicca;

Paṭisandhiviññāṇa (sanh-diệt) anicca;

Còn phải quán (anicca) trên tất cả các vipākaviññāṇa ở sáu môn (dvāra) = tất cả các vīthi như là cakkhudvāra vīthi, bhavaṅga viññāṇa, và cả cutiviññāṇa.

Quán (vipassanā) trên các chi paṭiccasamuppāda cho đến jāti, jarā, maraṇa tương ứng với những gì đã được quán trong mối liên kết các nhân-các quả bằng phương pháp paṭiccasamuppāda thứ 1. Quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của nhân và quả. Thật sự là theo phương pháp của sutta thì chỉ cần thiết phải quán trên vipākavaṭṭa là viññāṇa-nāmarūpa-salāyatana-phassa-vedanā (mahātī. 2, 323) khi phân biệt mối liên kết giữa các nhân và các quả, nhân duyên. Tuy nhiên, trong vipassanā, vì chúng không thể tách rời nhau, avinābhāva, không sai khi quán lẫn chung với pañcadvārāvajjana-voṭṭhabbana-javana-manodvārāvajjana-javana với mục đích là

không có paramattha dhātu nào bị bỏ sót. Hành giả quán nhiều đến mức có thể, quán từ các kiếp quá khứ cho đến kiếp tương lai cuối cùng. Quán luân phiên nhau bên trong và bên ngoài. Quán là 1 tổng thể đối với bên ngoài; không phân biệt người, chúng sanh.

40 ‘TO’ = 40 CÁCH QUÁN

Trong giai đoạn Lakkhaṇa Sammasana này, 40 cách quán gọi là 40 ‘TO’ được đề cập trong Visudhimagga (Vism xx, §697) với sự tham khảo từ Paṭisambhidāmagga. Với mục đích để nhớ dễ dàng, Tôn giả trụ trì của Mahā Visuddhārāma đề cập chúng bằng các câu kệ, liệt kê Anicca thành 10, Dukkha thành 25 và Anatta thành 5 trong quyển sách Paramatthasarūpabhedanī của ngài. Chia 3 đặc tính thành ba nhóm theo những câu kệ đó sẽ được trình bày như sau:

DANH SÁCH 10 ANICCA LAKKHAṆA

Rupaṃ aniccaṃ palokaṃ, calaṃ pabaṅgu addhavaṃ:

vipariṇāmāsāraṃ, vibhavaṃ maccu saṅkhataṃ.

1. ANICCATO

Anaccantikātāya, ādiantavantatāya **aniccato**. (Vism xx, §698)

Anaccantikātāyāti accantikātābhāvato, asassatātāyāti attho. sassatañhi accantikaṃ parāya koṭiyā abhāvato. (Mahāṭīkā)

[Có hai cực của nāmarūpa là cực trước, phải “sanh” và cực sau, phải “diệt mất”. Chúng được gọi là cực Upāda (cực sanh) và cực Bhaṅga (cực diệt). Nāmarūpa không bắt từ Sassata để có thể vượt qua cực Bhaṅga. Chúng không thể vượt qua cực sau Bhaṅga và chúng có sự bắt đầu là cực Upāda và một sự chấm dứt là cực Bhaṅga. Do vậy chúng là Anicca Dhamma.

Quán Rūpa, Vedanā, Saññā, Saṅkhāra, Viññāṇa theo phương pháp 5 khandha sau khi tạo thành 5 nhóm. Sau khi quán các định nghĩa được đề cập ở trên, quán Rūpa, (Vedanā, Saññā, Saṅkhāra, Viññāṇa) là Anicca.

Ở đây “không thể vượt qua cực Upāda” có nghĩa là Nāmarūpa chưa hiện hữu trước khi sanh. Cũng vậy đặc tính chờ, sẵn sàng để sanh không hiện hữu. Hơn nữa, sau khi diệt mất chúng không chất thành đồng ở một chỗ nào cả. Chúng chỉ xuất hiện vào khoảnh khắc sanh-trụ-diệt (Upāda – Ṭhiti – Bhaṅga), giữa hai khoảnh khắc thì chúng không tồn tại, tức là không tồn tại trước khi sanh và không tồn tại sau khi diệt. Vì chúng có cực Upāda, cực diệt và không tồn tại ở ngoài hai cực này, Nāmarūpa được gọi là Anicca. Vì vậy], quán là Aniccaṃ = không có cái gì vĩnh cửu (vô thường).

2. PALOKATO

Byādhi-jarā-maraṇehi palujjanatāya **palokato**. (Vism).

Quán là Palokaṃ = có bản chất diệt mất (bởi sự đổ vỡ thông qua bệnh, già và chết).

3. CALATO

Byādhi-jarā-maraṇehi ceva lābhālābhādīhi ca lokadhammehi pacalitatāya **calato**. (Vism)

Lokadhammā lābhādihetukā anunayapaṭighā; tehi, byādhiādīhi ca anavaṭṭhitatā **pacalitatā**. (Mahāṭīkā)

[Yêu và ghét có nền tảng cơ bản là các pháp thế gian như được và mất. Do bởi các pháp thế gian này, sự run rẩy và dao động của tâm như yêu thích và thù ghét xuất hiện. Vì Nāmarūpa có thể không ổn định bởi run rẩy bởi, bệnh, già và chết và pháp thế gian như được & mất] quán là Calāṃ = không ổn định và dao động.

4. PABAṅGUTO

Upakkamena ceva sarasena ca pabaṅgupagamanasīlatāya **pabaṅguto**. (Vism)

[Vì nó có bản chất diệt mất trong sự xáo trộn vì nỗ lực của chính người đó hay kẻ khác hay bởi chính bản chất của nó], quán là Pabhaṅgu = nó có bản chất diệt mất trong sự xáo trộn.

5. **ADDHUVATO**

Sabbāvatthanipātītāya, thirabhāvassa ca abhāvatāya **addhuvato**. (Vism)

[Vì có bản chất của sự rơi xuống; tức là sự chết vào bất cứ giai đoạn nào của cuộc đời như vào lúc tuổi trẻ, giống như quả trên cây có thể rơi khỏi cây bất kỳ lúc nào ngay từ giai đoạn quả còn non; và thậm chí nếu nó không rớt xuống để chết, ở đó không có thực chất trong bất kể cách nào, không có sự vững chắc mạnh mẽ] quán là Addhuvan̄ = không có sự ổn định vững chắc.

6. **VIPARIṆĀMA DHAMMATO**

Jarāya ceva maraṇena cāti Dvedhā pariṇāmapakatitāya **vipariṇāmadhammato**. (Vism)

[Vì có bản chất là phải chịu biến đổi = biến đổi thông qua 2 cách là Jarā (Ṭhiti = trụ) và chết (Bhaṅga = diệt mất)], nó là Vipariṇāman̄ = bản chất biến đổi (có nghĩa là biến đổi từ giai đoạn Upāda đến Ṭhiti = Jarā, Bhaṅga = maraṇa).

7. **ASĀRAKATO**

Dubbalatāya, pheggu viya sukhabhañjanīyatāya ca **asārakato**. (Vism)

[Vì nó mong manh dễ dàng bị biến mất 1 cách tự nhiên và nó có thể dễ dàng biến mất như dác gỗ] nó là Asāran̄ = không có bản chất vững chắc.

8. **VIBHAVATO**

Vigatabhavatāya, vibhavasambhūtātāya ca **vibhavato**. (Vism)

[Vì không có sự lớn lên, phát triển hay tăng trưởng, bởi nó biến mất tức thì ngay sau khi sanh và bởi có bản chất của sự hoại diệt dựa trên Vibhava-taṇhā, Vibhava-diṭṭhi], nó là Vibhavan̄ = nó có bản chất hoại diệt.

9. **MARAṆADHAMMATO = MACCU**

Maraṇapakatitāya **marañadhammato**. (Vism)

[Vì có bản chất là cái chết = diệt mất], nó là Marañadhamman̄ = Maccu = có bản chất là chết (có bản chất là sự diệt mất).

10. **SAṆKHATATO**

Hetupaccayehi abhisankhatatāya **saṅkhatato**. (Vism)

[Vì được tạo nên/ phục hồi trực tiếp bởi nhân hetu = nhân Janaka và bằng nhân hỗ trợ Upatthambhaka = nhân Paccaya], nó là Saṅkhatan̄ = được tạo nên/phục hồi bởi các nhân hết lần này đến lần khác.

Các nhân có thể trực tiếp tạo nên Rūpa là Kamma; chúng là các nhân Janaka = các nhân Hetu. Các nhân Kilesa-vaṭṭa là Avijjā Taṇhā Upādāna là các nhân Upatthambhaka là cái hỗ trợ Kamma quá khứ đó. Tuy nhiên, kilesa-vaṭṭa hỗ trợ Kusala-kamma bằng Paccaya-satti như là Upanissaya. Kilesa-vaṭṭa hỗ trợ Akusala-kamma bằng Paccaya-satti như là Upanissaya và bằng các nhân như là Sahajāta.

Hơn nữa, Citta, Utu & Ahāra cũng là các nhân Upatthambhaka là cái hỗ trợ Rūpa. Mặc dù, Citta utu Āhāra sanh ra một số Cittaja Utuja Āhāraja Rūpa và hỗ trợ một số, nó không giống như cách kamma-satti tạo ra Kammaja rūpa. Citta hỗ trợ Cittaja Rūpa bằng Satti như là Sahajāta. Utu hỗ trợ Utuja Rūpa bằng Satti như là Upanissaya và Āhāra hỗ trợ Āhāraja Rūpa bằng Satti như là Āhāra paccaya. Vì chúng không phải là kamma-satti, nên chúng không được đề cập là các nhân Janaka nhưng được đề cập là nhân Upatthambhaka.

Nhân Hetu (= nhân Janaka) của Vipāka Nāma là kamma. Kilesa-vaṭṭa là Avijjā Taṇhā Upādāna, thì tương tự như đã đề cập đối với Rūpa ở trên. Lưu ý rằng các nhân như là Vatthu, Ārammaṇa,

Phassa, v.v. là các nhân hiện tại của tất cả Kusala, Akusala, Abhyakata là các nhân Upatthambhaka.

Quán là 'Anicca', hay Paloka' v.v. trên Rūpa (Vedanā, Saññā, Saṅkhāra, Viññāṇa) là cái được hành giả quán, quán nó bằng minh sát theo các giai đoạn đã được giải thích ở trên. Đây là 10 loại cho Anicca lakkhaṇā

25 LOẠI CỦA DUKKHA LAKKHAṆA

Dukkhaṅca rogāghaṃ gaṇḍaṃ, sallābādhaṃ upaddavaṃ;

bhayaītyūpasaggātāṇaṃ, aleṇāsaraṇaṃ vadhaṃ;

aghamūlaṃ ādīnaṃ, sāsavaṃ māraāmisam;

jātijjaraṃ byādhi sokaṃ, paridevamūpāyāsam;

saṅkilesasabhāvakaṃ

1. DUKKHATO

Uppādavayapaṭipīḷanatāya, dukkhavatthutāya ca **dukkhato**. (Vism)

Uppādavayapaṭipīḷanatāyāti uppādena, vayena ca pati pati khaṇe khaṇe taṃsamaṅgino vibādhanasabhāvattā, tehi vā sayameva vibādhettabbattā. Udayabbayavanto hi dhammā abhiṅhaṃ tehi paṭipīḷitā eva honti, yā pīḷanā "saṅkhāradukkhata"ti vuccati.

Dukkhavatthutāyāti tividhassāpi dukkhassa, saṃsāradukkhassa ca adhiṭṭhānabhāvato. (Mahāṭṭkā)

[Vi Nāmarūpa hành hạ người có nāmarūpa bằng sự bức bách sanh và sự bức bách diệt trong mọi sát-na, hay cách khác, bản thân Nāmarūpa bị bức bách bởi sự liên tục sanh lên và diệt đi; và là căn-vatthu cho]

A. Dukkha Dukkha chính là Dukkha-vedanā,

B Vipariṇāma Dukkha chính là Sukha-vedanā, (nó có nghĩa là Sukha ở giai đoạn trụ nhưng Dukkha ở giai đoạn diệt.)

C. Saṅkhāra Dukkha chính là Upekkhā-vedanā và Nāmarūpa ngoại trừ Vedanā,

hay theo cách khác là căn bản cho Saṃsāra-vatṭa Dukkha], Dukkhaṃ = đây là loại Dukkha đáng khinh, xấu xa và khổ đau.

SAṅKHĀRA DUKKHA - tất cả Saṅkhāra Dhamma tồn tại trong 3 cõi có thể được gọi là Saṅkhāra Dukkha. Tuy nhiên, vì Dukkha Vedanā và Sukha Vedanā được gọi riêng là Dukkha Dukkha và Vipariṇāma Dukkha tương ứng, ở đây, Upekkhā Vedanā và tất cả Tebhūmaka Saṅkhāra Dhamma tồn tại trong 3 cõi ngoại trừ Vedanā được đề cập là Saṅkhāra Dukkha. Tất cả Tebhūmaka Nāmarūpa Saṅkhāra Dhamma này là Saṅkhāra Dukkha vì có Saṅkhata Dukkha (tạo tác khổ) là cái tạo điều kiện cho sự sanh lên của chúng và vì bị bức bách bởi sự sanh lên và diệt đi không ngớt.

2. ROGATO

Paccayayāpanīyatāya, rogamūlatāya ca **rogato**. (Vism)

[Vi sự tác động của Nāmarūpa chỉ có thể tồn tại nếu có các nhân thích hợp hỗ trợ, đó là được khiến cho hiện hữu 1 cách tương xứng bởi các nhân; nói cách khác, khiến cho hiện hữu bởi các nhân thích hợp; và vì nó cũng giống như nguyên nhân của các bệnh mãn tính], nó là Rogam = 1 căn bệnh nặng đau đớn.

[Nó có nghĩa rằng Nāmarūpa là căn cứ cho tất cả bệnh của thân và tâm xuất hiện, chúng giống như bệnh mãn tính.]

3. AGHATO

Vigaraṇāyāyatāya, avaḍḍhiāvahanatāya, aghavatthutāya ca **aghato**. (Vism)

[Vì giống như Akusala là cái bị Buddha và các Ariya khác chỉ trích; và có khả năng mang đến sự mất mát cho các chúng sanh; và là căn cứ cho Akusala là Agha xuất hiện], nó là Āghaṃ = mất mát/ không lợi ích.

4. GAṄDATO

Dukkhatāsūlayogitāya, kilesāsucipaggharaṇatāya, uppāđajarābhaṅgehi uddhumātaparipakka-pabhinnatāya ca **gaṅđato**. (Vism)

[Vì đồng hành với khổ đau được gọi là ba loại Dukkha là Dukkha Dukkha, Vipariṇāma Dukkha, Saṅkhāra Dukkha; có khả năng khiến các ô nhiễm Kilesa như Rāga v.v. thấm vào theo nghĩa là đối tượng (cảnh) hay kết hợp (tương ứng) (sampayutta) tương ứng; bị sưng phồng như trong sự sanh lên đột ngột Upāda ở hiện tại, không có mặt trước đó và trở nên chín muồi như trong giai đoạn trụ Thiti và nổ đi như trong giai đoạn diệt Bhaṅga], nó là Gaṅđam̐ = cái nhọt khó coi.

Kilesāsucipaggharaṇatāya – “khiến các ô nhiễm kilesa như là Rāga thấm vào theo phương cách là đối tượng (cảnh) hay kết hợp (sampayutta) tương ứng” được đề cập có nghĩa là sự sanh lên của Rāga sau lấy Rāga trước làm đối tượng và sự sanh lên của Kilesa như Rāga cùng với các Citta Cetasika tương ứng lấy cảnh mà có thể gây ra Kilesa. Chúng là mủ rỉ ra từ Nāmarūpa. Nó cũng giống như mủ rỉ ra từ ung nhọt.

5. SALLATO

Pīḷajanakatāya, antotudanatāya, dunnīharaṇīyatāya ca **sallato**. (Vism)

[A] Vì nó tạo nên sự bức bách theo cách sanh lên và diệt đi;

B) Và giống như Dukkha Vedanā v.v. xuyên thấu vào trong thân, khi Saṅkhāra Dhamma sanh lên trong thân nó đâm thủng bằng việc sanh lên và diệt đi;

C) Và như cái “que nhọn” Nāmarūpa Saṅkhāra Dukkha rất khó được kéo bứt ra ngoài ngoài trừ bằng “cái nhíp” Ariya-magga], Sallam̐ = nó là 1 que nhọn đâm vào.

6. ĀBĀDHATO

Aseribhāvajanakatāya, ābāđhapadaṭṭhānatāya ca **ābāđhato**. (Vism)

[A] như người bệnh trầm trọng và không thể tự mình di chuyển các tư thế nhưng được sự giúp đỡ từ những người xung quanh, tức là có 1 cái thân phải dựa dẫm vào những người khác, tương tự, khandha không thể tự mình sanh lên mà nó phải dựa vào những thứ khác tức là các nhân,

B) Và vì nó là nhân của tất cả mọi bệnh tật] Ābāđham̐ = nó là một căn bệnh giày vò áp bức.

7. UPADDAVATO

Aviditānamyeva vipulānam anattānam āvahanato, sabbupaddavavattutāya ca **upaddavato**. (Vism)

[1] Vì nó có thể mang đến nhiều tai họa bất ngờ như là bị hành hạ, già, bệnh, chết, Apāya v.v.

2) Vì nó là căn cứ cho tất cả mọi loại tai họa giày vò] Upaddavam̐ = nó là tai họa giày vò.

8. BHAYATO

Sabbabhayānam ākaratāya, dukkhavūpasamasāṅkhātassa paramassāsassa paṭipakkhabhūtāya ca **bhayato**. (Vism)

[A] Vì Khandha là “ổ” của các nguy hiểm như nguy hiểm của kiếp hiện tại và nguy hiểm trong kiếp tái sanh tương lai;

B) và vì nó là đối nghịch đối với sự giải thoát tối thượng Nibbāna được gọi là sự diệt của tất cả các khổ], Bhayam̐ = nó là sự nguy hiểm to lớn và dỗi dào mà không có sự an lạc nào (nó là mối nguy hiểm khủng khiếp.)

9. ITITO

Anekabyasanāvahanatāya **itito**. (Vism)

[Vi khandha có thể đem lại nhiều loại mất mát / hoại diệt], Iti = nó là sự nguy hiểm kinh hoàng.

10. UPASAGGATO

Anekehi anattthehi anubaddhatāya, dosupasatthataya, upasaggo viya anadhivāsanārahatāya ca **upasaggato**. (Vism)

[A] Vì nó luôn được theo sau bởi các mất mát như mất mát thân quyến thuộc về ngoại thân và bệnh tật thuộc nội thân

B) và vì nó bị buộc chặt bởi các lỗi lầm như Rāga theo duyên cảnh (đối tượng) hoặc tương ưng (Sampayutta)

C) và vì nó không thể chịu đựng nổi như thể các bệnh tật và tai họa gây ra bởi Yakkha (dạ-xoa) và quỷ sứ], Upasaggaṃ = nó bị trói chặt bởi tai họa khổ sở

11. ATĀṄATO

Atāyanatāya ceva, alabbhaneyyakhematāya ca **atāṅato**. (Vism)

[A] Vì nó không thể tự bảo vệ nó khỏi sự diệt vong ngay sau khi sanh lên, vì bản chất của khandha là diệt ngay sau khi vừa sanh lên

B) Vì nó không thể thoát khỏi nguy hiểm mặc dù có sự mong muốn bảo vệ nó], Atāṅaṃ = không có sự bảo vệ khỏi nguy hiểm

12. ALEṆATO

Allīyitum anarahatāya allīnānampi ca leṇakiccākāyitāya **aleṇato**. (Vism)

[A] Vì khandha không đáng là chỗ nương tựa cho những ai sợ hãi nguy hiểm của khổ đau và mong muốn tìm cầu một nơi nương tựa;

B) và vì nó không thể thực hiện chức năng nhổ tận gốc rễ khổ đau cho những ai nương nhờ vào thân (=khandha) khi họ đang sợ hãi khổ đau], Aleṇaṃ = nó là loài nguy hiểm không phải là một nơi để ẩn trốn.

13. ASARAṆATO

Nissitānaṃ bhayasārakattābhāvena **asaraṇato**. (Vism)

[Vi nó không thể nhổ tận gốc rễ nguy hiểm khổ đau như là sanh, già, bệnh, chết cho những ai đang sợ hãi nguy hiểm ấy lại tìm nơi ẩn náu nơi nó], Asaraṇaṃ = nó là loài nguy hiểm, không phải là nơi ẩn náu.

14. VADHAKATO

Mittamukhasapatto viya vissāsaghātītāya **vadhakato**. (Vism)

[Vi nó chỉ giống như kẻ thù, đang giả dạng là người bạn có gương mặt tươi cười, có thể giết những ai mà nó có quan hệ], Vadhaṃ = Vadhakaṃ = như kẻ sát nhân luôn sát hại, theo nghĩa tục để nó sát hại loài người, chư thiên, Phạm thiên, khiến chúng không thể hiện hữu nhiều hơn 3 sát-na.

Vì nó giết những ai nó đã quan hệ và những ai nghĩ rằng “Rūpa Vedanā Saññā Saṅkhāra Viññāṇa là lạc và không phải là khổ”, vì Khandha là Vissāsaghāti = kẻ giết những ai mà nó đã quan hệ. Thực sự đúng là chúng sanh đang trong tai họa vì giữ tà kiến xem Khandha là “nó là của tôi” = “etaṃ mama”. Nó có nghĩa rằng Khandha được gọi là dukkha-sacca sanh lên bởi taṇhā-lobha được gọi là Samudaya-sacca. Theo cách khác, vì đang giết những ai nó có quan hệ, như vậy Khandha giết những ai nó có quan hệ. Vì vậy nó được gọi là Vissāsaghāti.

15. AGHAMŪLATO

Aghahetutāya **aghamūlato**. (Vism)

Aghassapāpassahetutā **agahetutā**. (Mahāṭīkā)

[Vi nó là nền tảng gây ra bất thiện tàn nhẫn Akusala], Aghamūlaṃ = nó là gốc rễ của mắt mát và khổ đau.

16. ĀDĪNAVATO

Pavattidukkhatāya, dukkhassa ca ādīnavatāya **ādīnavato**. atha vā ādīnaṃ vāti gacchati pavattatīti ādīnavo, kapaṇamanussassetāṃ adhivacanaṃ, khandhāpi ca kapaṇāyevāti ādīnavasadisatāya **ādīnavato**. (Vism)

Pavattidukkhatāyāti bhavapavattidukkhabhāvato. bhavapavatti ca pañcannaṃ khandhānaṃ aniccādiākārena pavattanameva, so ca ādīnavo. yathāha "yaṃ bhikkhave pañcupādānakkhandhā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā, ayaṃ bhikkhave pañcasu upādānakkhandhesu ādīnavo"ti. tenāha "**dukkhassa ca ādīnavatāyā**"ti. **ādīnanti** bhāvanapuṃsakaniddeso yathā "ekamantan"ti, ativiya kapaṇanti attho. Bhusattho hi ayaṃ ā-kāro. (Mahāṭīkā)

[A] Vô thường,... các trạng thái của 5 uẩn được gọi là Bhava Pavatti = sự hiện hữu của Bhava. Sự hiện diện của các trạng thái này cũng được gọi là lỗi lầm (Ādīnava) của Khandha. Vì Buddha đã dạy rằng "Này các Tỳ-kheo, 5 Upādāna Khandha là Anicca, Dukkha Vipariṇāma Dhamma. Này các Tỳ-kheo, Anicca Dukkha Vipariṇāma Dhamma (Pháp Vô Thường, Khổ, Biến Hoại) là lỗi của 5 Upādāna Khandha. Vì vậy là có Bhava-pavatti-vaṭṭa-dukkha, đó là Anicca,... các trạng thái của 5 Khandha;

B) và vì có các lỗi của 5 Khandha, Dukkha-sacca, là Anicca Dukkha Vipariṇāma Dhamma], Adīnavaṃ = nó là tội tệ, lỗi lầm ô uế (Nó có nghĩa là các trạng thái có Anicca, dukkha, Vipariṇāma Dhamma.

[Theo cách khác, một người đàn ông thô thiển và bản cùng được gọi là Ādīnava. Vì 5 Khandha giống như người đàn ông thô thiển và bản cùng và không có nơi nương tựa], Adīnavaṃ = thô thiển và bản cùng, không có nơi nương tựa. (Nó có nghĩa là sau giai đoạn sanh uppāda thì đến giai đoạn diệt, Bhaṅga, không có cái gì để nương nhờ để thoát khỏi hoại diệt.)

17. SĀSAVATO

Āsavapadaṭṭhānatāya **sāsavato**. (Vism)

Āsavānaṃ ārammṇādinā paccayabhāvo **āsavapadaṭṭhānatā**. (Mahāṭīkā)

[Kilelsa-vaṭṭa (phiền não luân), là Avijjā-Taṇhā-Upādāna, vốn là nhân căn bản của Nāmarūpa, chính là Āsava Dhamma (Pháp lậu hoặc). Āsava Dhamma này sanh lên do được 5 khandha, nāmarūpa hỗ trợ theo cách Paccaya-satti như là Ārammaṇa-paccaya-satti. Vì 5 khandha, Nāmarūpa là *nhân gần nhất (padaṭṭhāna)* của Āsava Dhamma], Sāsavato = nó là sự phát triển của 4 Āsava Dhamma.

18. MĀRĀMISATO

Maccumārakilesamārānaṃ āmisabhūtātāya **mārāmisato**. (Vism)

Maccumārassa adhiṭṭhānabhāvena, **kilesamārassa** paccayabhāvena saṃvaḍḍhanato **āmisabhūtātā**, khandhāpi khandhānaṃ āmisabhūtā paccayabhāvena saṃvaḍḍhanato, tadantogadhā **abhisaṅkhārā**. **devaputtamārassa** pana "mametā"ti adhimānavasena āmisabhāvoti khandhādīmārānampi imesaṃ yathārahaṃ āmisabhūtātā vattabbā. (Mahāṭīkā)

[Có 5 loại Māra, đó là Devaputta Māra, Kilesa Māra, Khandha Māra, Maccu Māra, Abhisaṅkhāra Māra. Trong số chúng, Kilesa Māra và Maccu Māra là trực tiếp được đề cập trong chú giải. Phụ chú giải đã giải thích rằng, tất cả 5 Māra đều có thể được xét đến.

Khandha là nơi mà Maccu Māra, tức là sự chết, xuất hiện. (nó có nghĩa rằng nếu không có Khandha thì không có sự chết xuất hiện). Khandha cũng là căn nguyên nơi mà Kilesa (phiền não,

tức là Avijjā – Taṇhā – Upādāna) nương tựa vào và là nhân khiến chúng tăng trưởng. Vì khandha là nhân của khandha và vì khandha là nhân cho sự tăng trưởng của khandha, khandha là bã mồi (āmisa) mà khandha “ăn” và “nhai”. Vì vậy khandha là nhân mà khandha nương tựa vào để sanh lên và cũng là nhân để tăng trưởng. Abhisankhāra Mara (Ma vương Tích lũy hành), là thiện hành và bất thiện hành mà có thể tạo ra kiếp sống mới được gồm trong khandha. Khandha sanh lên bởi vì Abhisankhāra Dhamma (Pháp Tích lũy hành), Abhisankhāra cũng sanh lên tùy theo khandha. Abhisankhāra cũng là Nāma-khandha tức là Kusala saṅkhāra & Akusala saṅkhāra (thiện & bất thiện hành). Đối với Devaputta Māra (Ma vương thiên tử) thì nên hiểu rằng đó là Adhimāna Āmisa (bã mồi tăng thượng mạn), vốn nhận thức là “Etaṃ mama = mametaṃ = tất cả các Pháp là của ta”. Vì vậy 5 Khandha là các món mà các Ma vương Māra Devaputta, kilesa, khandha, Maccu và Abhisankhāra - ‘ăn, nhai và sử dụng’], nó là Māramisaṃ = nó là các món mà 5 Māra (kilesa Māra, Maccu Māra) ‘ăn, nhai và sử dụng’.

19. JĀTIDHAMMATO

20. JARĀDHAMMATO

21. BYĀDHIDHAMMATO

Jāti-jarā-byādhi-maraṇapakatitāya **Jāti-jarā-byādhi-maraṇadhammato**. (Vism)

[Vi có sanh = giai đoạn sanh, già = giai đoạn trụ, bệnh]

19/ Jāti = nó có giai đoạn sanh

20/ Jarā = nó có giai đoạn trụ

21/ Byādhi = nó có bệnh.

(Maraṇa Dhammato đã được bao gồm trong 10 điểm của đặc tính Anicca.)

22. SOKADHAMMATO

23. PARIDEVADHAMMATO

24. UPĀYĀSADHAMMATO

Soka-parideva-ūpāyāsahetutāya **soka-parideva-ūpāyāsadhammato**. (Vism)

[Vi khandha là nhân sanh của Soka, Parideva, Upāyāsa]

22/ soka = nó có sầu khổ / lo âu

23/ Paridevaṃ = nó có bi ai, than vãn,

24/ Upāyāsa = nó có sự tuyệt vọng.

25. SAṂ KILESIKADHAMMATO

Taṇhādiṭṭhiduccaritasamkilesānaṃ visayadhammatāya **saṃkilesikadhammato**. (Vism)

Samkilesattayaggahaṇena tadekaṭṭhānaṃ dasannaṃ kilesavatthūnampi saṅgaho daṭṭhabbo. tadārammaṇā hi dhammā tadanativattanato samkilesikā eva. Tathā khuddā, taṇhā, jaṭādisu (khudātaṇhājarādisu) sarīrassa, samkilesassa ca saṅgaho daṭṭhabbo. (Mahāṭīkā)

[Vi khandha là đối tượng của kilesa làm nên tiến trình tâm (hoặc chúng sanh nơi chúng xuất hiện) ô nhiễm cùng với 3 Samkilesa Dhamma tức là Taṇhā Samkilesa, Diṭṭhi Samkilesa, Duccarita Samkilesa], Samkilesika Dhammaṃ = Samkilesa Sabhāvakaṃ = nó làm tăng trưởng ô nhiễm của 3 Taṇhā Diṭṭhi Duccarita hay 10 kilesa.

Nghiên cứu các điểm trên 1 cách cặn kẽ. Lúc đó, sau khi thiết lập Nāmarūpa thành 5 nhóm theo phương pháp 5 Khandha, quán trên mỗi pháp quán, sau khi quán ý nghĩa và bản chất tương ứng của chúng như là “Dukkha, Dukkha... Roga, Roga...”

5 PHÉP QUÁN VỀ ĐẶC TÍNH ANATTA

Anattāti ca param rittam, tuccham suññanti tālisam;

vedanādayo khandhāpi tatheva pañcakāpi vā.

1. ANATTATO

Sāmi-nivāsi-kāra-vedakādhiṭṭhāyakavirahitatāya **suññato**. sayañca asāmikabhāvāditāya **anattato**. (Vism)

[Vì 5 khandha tự thân nó không có bản chất là Sāmi, Nivāsi, Kāra, Vedaka, Adhiṭṭhāyaka đó là;

1 Sāmi Atta, loại ngã sở hữu thân khandha

2 Nivāsi Atta, loại ngã luôn sống trong mọi kiếp mà không có thay đổi gì mặc dù thân khandha có thay đổi

3 Kāra Atta, loại ngã hành động / làm tất cả các công việc và nhiệm vụ

4 Vedaka Atta, loại ngã cảm thọ các đối tượng

5 Adhiṭṭhāyaka Atta, loại ngã xác định và quyết định trong tất cả các công việc và nhiệm vụ], Anattā = nó không phải là (Sāmi, Nivāsi, Kāra, Vedaka, Adhiṭṭhāyaka) Atta (ngã).

2. SUÑÑATO

[Vì mỗi khandha là trống không không có Sāmi Atta, Nivāsi Atta, Kāra Atta, Vedaka Atta, Adhiṭṭhāyaka Attas], Suññam = nó là trống rỗng đối với (Sāmi, Nivāsi, Kāra, Vedaka, Adhiṭṭhāyaka) Atta.

3. PARATO

Avasatāya avidheyyatāya ca **parato**. (Vism)

Avasatāyāti avasavattanato. yathā payosatanto puriso payassa vasam na gacchati. evam subhasukhādibhāvena vase vatteturū asakkuṇeyyato. **avidheyyatāyāti** "mā jīratha, mā mīrathā"ti ādinā vidhaturū asakkuṇeyyato. (Mahāṭīkā)

[Khandha sanh lên tùy theo các nhân như đã được đề cập trong Paṭiccasamuppāda, giai đoạn quán quan hệ nhân quả. Giống như một người đàn ông đã có quyết định của riêng mình, không cần dựa theo mong muốn của kẻ khác, tương tự như vậy là khandha không đi theo mong muốn của riêng kẻ khác như là mong rằng Dukkha vedanā không sanh khởi, mong rằng chỉ có Sukha-vedanā sanh lên mà thôi, mong được xinh đẹp và dễ nhìn. Vì nó không tuân theo mong muốn của kẻ khác và không thể đưa ra mệnh lệnh như "Không được già, Không được bệnh; Không được chết"], Param = kẻ xa lạ bên ngoài không thể thân mật được.

4. RITTATO

Yathā parikkappitehi dhuva-subha-sukhattabhāvehi rittatāya **rittato**. (Vism)

[Bên ngoài Sāsana (Giáo Pháp) có những người giữ các tà kiến (Micchādittṭhi), tin tưởng rằng Nāmarūpa, 5 Khandha là

(1) Dhuva = trạng thái thường hằng,

(2) Subha = tịnh, xinh đẹp

(3) Sukha = lạc

(4) Atta = ngã.

Tuy nhiên, Nāmarūpa, 5 Khandha này là rỗng không với Dhuva, Subha, Sukha, Atta vốn chỉ là niềm tin của những kẻ tà kiến Micchā-dittṭhi. Vì vậy], Rittam = chúng luôn luôn không có và vắng bóng cái cốt yếu tức là Dhuva, Subha, Sukha, Atta.

5. TUCCHATO

Rittatāyeva **tucchato** appakattā vā. appakampi hi loke tucchanti vuccati. (Vism)

[Một cái cốt yếu, tức là Dhuva, Subha, Sukha, Atta không tồn tại trong 5 Khandha, Nāmarūpa. Vì vậy nên 5 khandha, Nāmarūpa là vắng bóng Dhuva, Subha, Sukha, Atta], nó là Tucchaṃ = nó là không có giá trị, hư vô.

Theo cách khác, mặc dù 5 Khandha, nāmarūpa là vắng bóng với Dhuva, Subha, Sukha, Atta, nó không có nghĩa là nó không tồn tại trong sự thật tốt cùng. Chúng hiện hữu trong giai đoạn sanh, trụ, diệt, (Uppāda-Ṭhiti-Bhaṅga). Vì đời sống của sự thật tốt cùng, vốn chỉ xảy ra ở giai đoạn sanh, trụ, diệt, thì cực kỳ ngắn ngủi, do vậy Nāmarūpa, sự thật tốt cùng chỉ có thể tồn tại trong thời gian cực kỳ ngắn ngủi. Vì chúng chỉ có thể tồn tại trong 1 thời gian cực kỳ ngắn ngủi, Tucchaṃ = nó là không có giá trị / hư vô.

NHÂN CĂN BẢN CHO ANICCA DUKKHA ANATTA.

Rūpaṃ bhikkhave aniccaṃ, yopi hetu yopi paccayo rūpassa uppādāya, sopi anicco. aniccasambhūtaṃ bhikkhave rūpaṃ, kuto niccaṃ bhavissati.

(samyuttanikāya.II.20, sahetuaniccasuttaṃ.)

Này các Tỳ-kheo, rūpa là anicca. Có nhân hetu = nhân janaka vốn có thể sản sanh rūpa trực tiếp; Cũng có nhân paccaya = nhân upatthambhaka trợ lực cho nó. Các nhân này là anicca. Này các Tỳ-kheo, làm sao mà sắc vốn được sanh bởi nhân anicca lại có thể nicca được?

Theo lời dạy của Đức Phật trong các Kinh như vậy, vì tự bản thân các nhân như là avijjā-taṇhā-upādāna-saṅkhāra-kamma vốn có thể sanh 5 Khandha là anicca, dukkha, anatta. Do vậy, quả nāmarūpa cũng là anicca, dukkha, anatta. Hành giả phải quán thêm để thấy rõ bằng minh sát rằng vì bản thân các nhân là anicca, dukkha, anatta nên các quả cũng là anicca, dukkha, anatta

200 TRẠNG THÁI KHÁC NHAU CỦA NAYA-VIPASSANĀ

Trong rūpa khandha hay trong mỗi khandha thì có:

1. aniccānupassanā: 10 phép quán
  2. dukkhānupassanā: 25 phép quán
  3. anattānupassanā: 5 phép quán,
- tổng cộng là 40 phép quán (bhāvanā).

Vì có tổng cộng 40 phép quán cho mỗi khandha do vậy có tổng cộng 200 trạng thái khác nhau của sammasanañāṇa được gọi là naya-vipassanā trong 5 khandha.

Trước tiên chỉ quán anicca của 5 khandha trong vīthi như cakkhuvāra vīthi theo các bảng nêu trong giai đoạn nāmakamaṭṭhāna, xuyên suốt từng hàng một (tức là từng tiến trình tâm). Quán trên tất cả 6 hàng như là hàng rūparammaṇa. Quán luân phiên nhau trên nội và ngoại thân, sau đó tuần tự quán cho đến 40 cách thì hoàn tất. Hành giả phải quán 40 lần.

Tương tự, quán trên tất cả 40 anupassanā, lần lượt từng phép một, từ các kiếp quá khứ trước đến kiếp tương lai cuối cùng theo phương pháp 5 khandha. Cũng có 40 lần quán. Tuy nhiên, nếu có thể quán thêm thì tốt hơn. Quán trên cả nội thân và ngoại thân.

Nếu hành giả muốn, hành giả có thể quán 40 phép này theo phương pháp nāmarūpa. Quán tất cả 6 loại vīthi như cakkhuvāra vīthi theo phương pháp quán nāmarūpa, luân phiên trên nội và ngoại thân. Sau đó, hành giả có thể quán các kiếp quá khứ trước cho đến kiếp tương lai cuối cùng theo phương pháp nāmarūpa. Quán trên cả nội thân và ngoại thân. Quán nhiều lần, lặp đi lặp lại.

PAÑÑĀBHĀVANĀ CÓ THỂ ĐƯỢC HOÀN TẤT

evaṃ kālena rūpaṃ kālena arūpaṃ sammāsivāpi tilakkhaṇaṃ āropetvā anukkamena paṭipajjamaṇo eko paññābhāvanaṃ sampādeti. (Vism.xx.§705)

anukkamenāti udayabbayaññādhigamānukkamena **paññābhāvanam sampādeti** arahattaṃ adhigacchati. (Vism, mahātīkā.II.405)

Nếu hành giả quán minh sát theo phương pháp 5 khandha hoặc nếu có thể thì theo phương pháp 12 āyatana, 18 dhātu cũng như phương pháp nāmarūpa trên:

1. Lúc thì chỉ trên rūpa
2. Lúc thì chỉ trên nāma
3. Lúc thì chỉ trên rūpa và nāma cùng cặp với nhau hoặc theo cách khác:
  1. Lúc thì chỉ trên rūpa
  2. Lúc thì chỉ trên vedanā
  3. Lúc thì chỉ trên saññā
  4. Lúc thì chỉ trên saṅkhāra
  5. Lúc thì chỉ trên viññāṇa
  6. Lúc thì bên trong
  7. Lúc thì bên ngoài
  8. Lúc thì ở quá khứ, vị lai, hiện tại, bên trong, bên ngoài
  9. Lúc thì đặc tính anicca
  10. Lúc thì đặc tính dukkha
  11. Lúc thì đặc tính anatta

và nếu hành giả thực hành minh sát như theo các giai đoạn của vipassanā ñāṇa thì paññā bhāvanā có thể được viên mãn = arahatta phala có thể được chứng ngộ. Nếu nó chưa được viên mãn thì cần thiết phải quán nhiều lần, lặp đi, lặp lại.

Nếu không thể viên mãn pháp quán này thì hành giả có thể chuyển sang 7 phép quán sắc và 7 phép quán vô sắc.

THIỀN THEO PHƯƠNG PHÁP RŪPASATTAKAVIPASSANĀ

ādānanikkhepanato, vayovuḍḍhatthagāmito;

āhārato ca ututo, kammato cāpi cittato;

dhammatārūpato satta, vitthārena vipassati. (Vism.xx.§706)

1. PHƯƠNG PHÁP ĀDĀNANIKKHEPARŪPA

Quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của sắc hiện hữu trong khoảng giữa paṭisandhi và cuti, cả nội thân và ngoại thân.

2. PHƯƠNG PHÁP VAYOVUḌḌHATTHAGAṆMA

Là phương pháp quán diệt theo từng thời kỳ của cuộc đời, giả sử thọ mạng của hành giả là 100 tuổi nói chung (nó có thể nhiều hay ít hơn).

- A. Chia 100 tuổi ra làm 3 thời kỳ là các giai đoạn (33-34-33) năm thì nó là khoảng 33 năm cho mỗi thời kỳ.
- B. Chia 100 tuổi ra làm 10 thời kỳ thì nó là 10 năm cho mỗi thời kỳ.
- C. Chia 100 tuổi ra làm 20 thời kỳ thì nó là 5 năm cho mỗi thời kỳ.
- D. Chia 100 tuổi ra làm 25 thời kỳ thì nó là 4 năm cho mỗi thời kỳ.
- E. Chia 100 tuổi ra làm 33 thời kỳ thì nó là 3 năm cho mỗi thời kỳ.

- F. Chia 100 tuổi ra làm 50 thời kỳ thì nó là 2 năm cho mỗi thời kỳ.
- G. Chia 100 tuổi ra làm 100 thời kỳ thì nó là 1 năm cho mỗi thời kỳ.
- H. Chia 100 tuổi ra làm 300 thời kỳ thì nó là thời gian của mỗi mùa (có 3 mùa ở Myanmar).
- I. Chia 100 tuổi ra làm 600 thời kỳ thì nó là 2 tháng cho mỗi thời kỳ.
- J. Chia 100 tuổi ra làm 2400 thời kỳ thì nó là 1 pakkha = 15 ngày cho mỗi thời kỳ.

Quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của sắc sanh ở mỗi thời, tuần tự từng thời một. Quán để thấy rõ rằng sắc tồn tại ở một thời kỳ thì không chuyển dịch sang thời kỳ kế của đời sống. Quán để thấy rõ rằng chúng diệt ngay tại sát-na đó.

Sau khi chia rūpa tồn tại trong 1 ngày:

1. thành 2 thời tức là ngày và ,đêm,
2. và thành 3 thời tức là sáng, trưa và tối và thời tối lại được chia thành 3 thời là đầu đêm, giữa đêm và trước bình minh. (điều này có nghĩa là chia 1 ngày thành 6 thời).

Quán luân phiên trên 3 đặc tính của sắc hiện hữu trong mỗi thời này. (Giả sử rằng tuổi thọ là 100 tuổi, quán 6 thời trong mỗi và từng ngày. Không phải quán chỉ một ngày mà thôi). Sau khi quán như thế thì quán luân phiên trên 3 đặc tính của các rūpa tồn tại trong mỗi 6 thời của 1 ngày như sau:

1. rūpa xuất hiện trong khi đi thẳng
2. rūpa xuất hiện trong khi quay lại
3. rūpa xuất hiện trong khi nhìn thẳng
4. rūpa xuất hiện trong khi nhìn sang bên. (Quán mỗi ngày trong 100 tuổi)

Sau đó, trong các khoảnh khắc của các oai nghi (iriyāpatha) và rõ biết các hoạt động (sampajāna) liên hệ trong ngày như đi tới, đi lui... quán vipassanā trên 3 đặc tính của rūpa xảy ra trong mỗi 6 loại sau:

1. rūpa xuất hiện trong khi đỡ chân khỏi mặt đất
2. rūpa xuất hiện trong khi đưa chân về phía trước (cho đến khi chân trước vẫn trụ lại 1 chỗ)
3. rūpa xuất hiện trong đẩy chân về phía trước, vượt ra ngoài chân trụ kia
4. rūpa xuất hiện trong khi đặt chân xuống, sau khi đã vượt ra ngoài chân trụ kia.
5. rūpa xuất hiện trong khi chạm đất
6. rūpa xuất hiện trong khi chân áp lên đất cho đến trước khi nhấc chân kia lên cho bước tiếp theo.

(Nên hiểu rằng, các chỉ dẫn trong thiền minh sát về tam tướng của rūpa xuất hiện trong các oai nghi (iriyāpatha) và các hoạt động (sampajāna) đó là theo cách upalakkhaṇa (phân biệt) và nidassana (so sánh), chỉ như là “nếu chỉ cho thấy cái bóng, thì khéo hiểu nó là cái gì”). Quán trên tất cả mọi chuyển động xảy ra hằng ngày trong suốt 100 năm.

3. PHƯƠNG PHÁP ĀHĀRAMAYARŪPA

Quán vipassanā theo mỗi trong 3 đặc tính của catusantatirūpa (pháp được sanh bởi 4 nhân, kamma-citta-utu-āhāra) mà đang xuất hiện theo 2 loại thời kỳ của mỗi ngày:

1. catusantatirūpa mà xuất hiện khi đang đói;
2. catusantatirūpa mà xuất hiện sau khi ăn đầy đủ.

4. PHƯƠNG PHÁP UTUMAYARŪPA

Quán vipassanā theo mỗi trong 3 đặc tính của các rūpa đang xuất hiện hằng ngày

1. Catusantati rūpa mà đang xuất hiện khi trời nóng

2. Catusantati rūpa mà đang xuất hiện khi trời lạnh

5. PHƯƠNG PHÁP KAMMAJARŪPA

Quán vipassanā theo mỗi trong 3 đặc tính, sau khi thấy rõ sự sanh và diệt của các rūpa ở các dvāra mà không chuyển sang dvāra khác:

1. Cakkhuvāra = 54 loại rūpa sanh lên ở mắt
2. Sotadvāra = 54 loại rūpa sanh lên ở tai
3. Ghānavāra = 54 loại rūpa sanh lên ở mũi
4. Jivhādvāra = 54 loại rūpa sanh lên ở lưỡi
5. Kāyadvāra = 44 loại rūpa sanh lên ở thân
6. Manodvāra = 54 loại rūpa sanh lên ở trái tim.

Cần quán minh sát trong mỗi ngày ở mỗi dvāra.

6. PHƯƠNG PHÁP CITTASAMUṬṬHĀNARŪPA

Quán vipassanā theo mỗi trong 3 đặc tính luân phiên nhau trên tất cả catusantatirūpa xuất hiện trong ngày như sau:

1. Somanassita = rūpa mà sanh lên trong khi đang hỷ.
2. Domanassita = rūpa mà sanh lên trong khi đang ưu.

7. PHƯƠNG PHÁP DHAMMATĀRŪPA

Hành giả chủ yếu quán trên utujaojattṭhamaka rūpa, saddanavaka rūpakalāpa tồn tại trên thế gian gồm vật vô tri / vật không có sự sống như là sắt, đồng, chì, vàng, bạc, ngọc trai, ruby, mắt mèo (ngọc mañi), ốc xà cừ, pha lê, san hô, cây cối, nước, đất, rừng, núi... đó là anindriya baddha = không có liên hệ với indriya mà được gọi là kammaja rūpa như là jīvitindriya... Phân biệt 4 đại hiện hữu trong các vật vô tri như vàng, bạc, ruby, cây cối, nước, đất, rừng, núi... bằng ánh sáng được sanh lên bởi minh sát vipassanā. Khi thấy các rūpakalāpa, phân biệt 8 hay 9 loại pháp chân đế paramattha rūpa hiện diện trong các kalāpa đó. Sau đó quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của các rūpa chân đế.

Lưu ý: Rūpa từ số 1 đến 6 là rūpa của loài hữu tình hay thế giới sống; quán cả nội thân lẫn ngoại thân. Đối với số 7 dhammatā rūpa, nó là vật vô tri anupādinna sankhāradhamma, chỉ quán trên ngoại thân là thế giới vô tri mà thôi.

PHƯƠNG PHÁP ARŪPA SATTAKA

Có 7 phương pháp trong pháp quán minh sát arūpasattaka, đó là các phương pháp kalāpa, yamaka, khaṇika, paṭipāṭi, diṭṭhiuggghāṭana, mānasamuggghāṭana, nikantipariyādāna.

PHƯƠNG PHÁP KALĀPA = PHƯƠNG PHÁP NHÓM LÀM 1 TỔNG THỂ

Tâm quán vipassanā trên rūpa luân phiên là anicca (hay dukkha hay anatta) theo 7 phương pháp rūpasattaka lại được luân phiên quán lại là anicca (hay dukkha hay anatta) bởi tâm thiền vipassanā đến sau. Phương pháp này được gọi là phương pháp kalāpa.

Quán là “anicca” trên rūpa sau khi đã nhóm lại thành 1 tổng thể theo 7 phương pháp rūpasattaka, mà không phân chia theo 7 phương pháp như là ādānanikkhepa rūpa... Tâm minh sát quán “anicca” đó lại được quán lại bởi tâm vipassanā đi sau là “anicca”, rồi bởi 1 tâm minh sát sau đó nữa là “dukkha”; rồi lại bởi 1 tâm minh sát sau đó nữa là “anatta”.

Cũng vậy, quán là “dukkha” trên rūpa (là 1 tổng thể) theo 7 phương pháp rūpasattaka. Tâm vipassanā đang quán là “dukkha” đó lại được quán lại bởi 1 tâm vipassanā đi sau là anicca, rồi quán vipassanā lại là dukkha, rồi anatta.

Thêm nữa, quán là “anatta” trên rūpa (là 1 tổng thể) theo 7 phương pháp rūpasattaka. Tâm vipassanā đang quán là anatta đó lại được quán lại bởi 1 tâm vipassanā đi sau là anicca, rồi dukkha, rồi anatta. Phương pháp này được gọi là phương pháp kalāpa. Nó là quán vipassanā trên rūpa, lúc này đã nhóm thành 1 tổng thể, theo 7 phương pháp.

TÂM VIPASSANĀ TRƯỚC, TÂM VIPASSANĀ SAU

Điều này được đề cập trong chú giải ñāṇavibhaṅga (chú giải abhidhamma) rằng tâm thiên vipassanā (của puthujjana (phàm phu) và bậc sekkha (hữu học)) là tiến trình tâm mahākusala manodvārikajavana vīthi.

Sekkhā vā puthujjanā vā kusalaṃ aniccato dukkhato anattato vipassanti. kusale niruddhe vipāko tadārammaṇatā uppajjati. (Paṭṭhāna.I.133)

Bậc Sekkhāriya (thánh hữu học) và puthujjana (phàm phu) quán vipassanā trên kusala dhamma là anicca, dukkha, anatta. Khi kusala dhamma = vipassanā kusala javana diệt thì sau vipassana kusala javana đó là kāmāvacara vipāka tadārammaṇa sanh lên.

Taṃ kusalassa javanassa ārammaṇabūtaṃ vipassitakusalaṃ ārammaṇaṃ katvā uppajjati attho. (Abhidhamma aṭṭhakathā.III.436)

Kāmāvacara vipāka citta sanh lên có phận sự là tadārammaṇa, có đối tượng là kusala dhamma mà cũng chính là đối tượng của vipassanā kusala javana đó. (abhidhamma aṭṭhakathā.III.436).

Lưu ý rằng theo đoạn văn trên, sau taruna (non nót) vipassanā javana, tadārammaṇa có thể sanh lên.

Tilakkhaṇārammaṇikavipassanāya tadārammaṇaṃ na labbhati. vuṭṭhānagāminiyā balavavipassanāya tadārammaṇaṃ na labbhati. (abhidhamma aṭṭhakathā.II.147)

Theo giải thích của chú giải trên, lưu ý rằng sau balavavipassanā javana mạnh mẽ, tadārammaṇa không thể sanh lên. Vì vậy có 2 loại là hoặc tadārammaṇa sanh lên hoặc không sanh lên sau vipassanā javana. Tiến trình tâm vipassanā manodvārika javana vīthi diễn ra như sau:

VIPASSANĀ MANODVĀRIKAJAVANAVĪTHI

Manodvāravajana (1)	Javana (7)	Sahetuka tadārammaṇa (2)	/Ahetuka tadārammaṇa (2)
Hợp ñāṇa và pīti - 12	34	34	/12/11
Hợp ñāṇa nhưng không pīti - 12	33	33	/11/11
Hợp pīti nhưng không ñāṇa - 12	33	33	/12/11
Không hợp với ñāṇa và pīti - 12	32	32	/11/11

Lưu ý rằng toàn bộ tiến trình tâm manodvārikajavana vīthi cùng với các tâm sở (cetasika) được gọi là:

1. tâm đang quán là anicca; tâm đang quán là dukkha; tâm đang quán là anatta.
2. tâm thứ nhất, tâm thứ hai...
3. tâm trước, tâm sau theo cách ekatta.

Lý do là đối tượng của tiến trình tâm manodvārika vipassanā thứ 1 là rūpa dhamma của 7 phương pháp; và đối tượng của tiến trình tâm manodvārika vipassanā javana vīthi thứ 2 là manodvārika vipassanā javana thứ 1. Nó cực kỳ khó là trong tiến trình tâm javana vīthi vốn chỉ có 1 āvajjana, 1 tâm lấy rūpa làm đối tượng và 1 tâm khác lấy nāma làm đối tượng. Vì vậy, lưu ý rằng, vīthi lấy rūpa làm đối tượng là 1 vīthi và vīthi lấy nāma làm đối tượng là 1 vīthi khác. Lưu ý rằng toàn bộ 1 tiến trình tâm vīthi được gọi là tâm trước hay tâm sau... bằng phương pháp ekatta. Tadārammaṇa

có thể sanh lên hoặc không sanh lên. Nếu Tadārammaṇa sanh lên thì nó có thể là ahetuka tadārammaṇa hoặc sahetuka tadārammaṇa.

2. YAMAKA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH CẶP ĐÔI

Sau khi quán ādānanikkhapa rūpa là anicca, quán vipassanā tâm thiền đó bởi 1 tâm thiền sau là anicca, là dukkha, là anatta một cách riêng rẽ. (Lưu ý rằng tương tự cho quán dukkha và anatta.

Lưu ý rằng phương pháp đó cũng giống như đối với vayovuddhatthaṅgama rūpa, āhāramaya rūpa, utumaya rūpa, kammaja rūpa, cittasamuṭṭhāna rūpa và dhammatā rūpa. Trong phương pháp kalāpa, rūpa của 7 phương pháp là được quán như là 1 tổng thể, không có sự khác biệt trong các phương pháp; nhưng đối với phương pháp yamaka (cặp đôi). Điều này là sự khác biệt duy nhất. Tuy nhiên, mặc dù nó được quán sau các phương pháp riêng rẽ, cần thiết phải quán hoàn hảo trong mỗi phương pháp. Điều này đặc biệt là như trong vayovutṭhaṅgama rūpa của rūpa sattaka; (quán rūpa và rồi quán tâm thiền vipassanā hoàn toàn theo theo các thời kỳ đã được phân chia của đời sống) quán rūpa ở thời kỳ thứ 1 của cuộc sống và quán lại trên minh sát đang quán = tâm thiền; sau đó quán rūpa ở thời kỳ thứ 2 của cuộc sống rồi quán lại trên minh sát đang quán = tâm thiền; ... Hiểu theo cách giống như vậy đối với các rūpa còn lại.

3. PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH KHANIKA

Hành giả quán ādānanikkhepa rūpa là anicca và rồi:

1. hành giả quán trên tâm thiền thứ 1 (vipassanā manodvārikajavana vīthi thứ 1) bởi 1 tâm thiền thứ 2 (=vipassanā manodvārikajavana vīthi thứ 2),
2. rồi quán tâm thiền thứ 2 bởi tâm thiền thứ 3,
3. rồi quán tâm thiền thứ 3 bởi tâm thiền thứ 4,
4. rồi quán tâm thiền thứ 4 bởi tâm thiền thứ 5, là anicca (cũng quán là dukkha và là anatta luân phiên nhau.)

Lưu ý rằng, cách này cũng giống như thiền quán ādānanikkhepa rūpa là dukkha và là anatta. Nên hiểu rằng điều này tương tự đối với các rūpa như là vayovuddhatthaṅgama rūpa... Quán rūpa theo các phương pháp rūpasattaka và ở mỗi lần (tức là mỗi phương pháp), vipassanā manodvārikajavana vīthi quán trên rūpa phải được quán bởi 4 lượt nối tiếp (như trên). Đó là quán trên tiến trình tâm vipassanā mano-dvārikajavana vīthi đi trước.

4. PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH PAṬIPĀṬI

Sau khi quán ādānanikkhepa rūpa là anicca, rồi quán là anicca:

1. trên tâm thiền thứ 1 bởi tâm thiền thứ 2
2. trên tâm thiền thứ 2 bởi tâm thiền thứ 3
3. trên tâm thiền thứ 3 bởi tâm thiền thứ 4
4. trên tâm thiền thứ 4 bởi tâm thiền thứ 5
5. trên tâm thiền thứ 5 bởi tâm thiền thứ 6
6. trên tâm thiền thứ 6 bởi tâm thiền thứ 7
7. trên tâm thiền thứ 7 bởi tâm thiền thứ 8
8. trên tâm thiền thứ 8 bởi tâm thiền thứ 9
9. trên tâm thiền thứ 9 bởi tâm thiền thứ 10
10. trên tâm thiền thứ 10 bởi tâm thiền thứ 11.

Cũng vậy là quán dukkha và anatta. [Nên hiểu rằng cũng giống cách quán ādānanikkhepa rūpa là dukkha và là anatta; thì cách quán trên các rūpa khác như vayovuddhatthaṅgama rūpa... là anicca hay dukkha hay anatta.]

5. DIṬṬHIUGGHĀṬANA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH DIỆT TRỪ TÀ KIẾN DIṬṬHI

Nếu quán vipassanā trên trạng thái anatta của saṅkhāra dhammas (= là anatta) triệt để thì điều đó có nghĩa là sự xóa bỏ diṭṭhi. [Anattānupassanāñāṇa có sự hỗ trợ của aniccānupassanāñāṇa và dukkhānupassanāñāṇa bằng upanissaya-paccaya-satti mạnh mẽ nên có thể xóa bỏ diṭṭhi = attadiṭṭhi]

6. MĀNAUGGHĀṬANA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH DIỆT TRỪ MĀNA

Nếu quán vipassanā trên trạng thái anicca của saṅkhāra dhamma (= là anicca) triệt để thì điều đó có nghĩa là sự đoạn trừ māna. [aniccānupassanāñāṇa có sự hỗ trợ của dukkhānupassanāñāṇa và anattānupassanāñāṇa bằng upanissaya-paccaya-satti mạnh mẽ nên có thể diệt trừ māna].

7. NIKANTI PARIYĀDĀNA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH TẠNHÃ NIKANTI BỊ CHẤM DỨT KHÔNG SANH LÊN

Nếu quán vipassanā trên trạng thái dukkha của saṅkhāra dhamma (= là dukkha) triệt để thì điều đó có nghĩa là sự đoạn tận nikanti, là loại tñhā vi tế. [dukkhānupassanāñāṇa có sự hỗ trợ của aniccānupassanāñāṇa và anattānupassanāñāṇa bằng upanissaya-paccaya-satti mạnh mẽ nên có thể đoạn tận tñhā; vì vậy tñhā không sanh lên]

LƯU Ý: Chỉ quán anatta đối với saṅkhāra dhamma thì anattānupassanāñāṇa không thể diệt trừ diṭṭhi; chỉ quán dukkha đối với saṅkhāra dhamma thì dukkhānupassanāñāṇa không thể diệt trừ tñhā; chỉ quán anicca đối với saṅkhāra dhamma thì aniccānupassanāñāṇa không thể diệt trừ māna; Chỉ khi nào anupassanāñāṇa được hỗ trợ bởi 2 loại anupassanāñāṇa còn lại thì anupassanāñāṇa đó mới có thể đoạn diệt các kilesa thích hợp. (Xem trong Vism.xx.§721 and Mahāṭīkā.II. 415-416)

Theo chỉ dẫn trên, sau khi luân phiên triệt để quán vipassanā về 3 đặc tính của saṅkhāra dhamma ở 3 thời, cả nội thân và ngoại thân theo phương pháp rūpa nāma, phương pháp 5 khandha, phương pháp paṭiccasamupāda thì quán:

1. chủ yếu trên anicca
2. chủ yếu trên dukkha
3. chủ yếu trên anatta,

của saṅkhāra dhamma trong ít nhất 1 thời ngòi cho mỗi loại. Làm sao mà tưởng về linh hồn / atta trong saṅkhāradhamma xuất hiện được trong minh sát của hành giả là người có anattānupassanā chín muồi trên saṅkhāradhamma trong cả 3 thời quá khứ - tương lai – hiện tại, cả nội thân và ngoại thân? Tương tự, làm sao mà tưởng về thường hằng / nicca trong saṅkhāradhamma xuất hiện được trong minh sát của hành giả là người có aniccānupassanā chín muồi trên saṅkhāradhamma? Tương tự, làm sao mà kiến ngã mạn māna như “Ta, Ta” có thể xuất hiện? Kiến māna chỉ sanh lên ở những ai có tưởng về thường hằng. Tương tự, làm sao mà tưởng về lạc trong saṅkhāradhamma xuất hiện được trong minh sát của hành giả là người có minh sát dukkhānupassanā chín muồi trên saṅkhāradhamma? Tham ái, tñhānikanti có thể xuất hiện trong tiến trình tâm của những ai có tưởng về lạc, sukha trong saṅkhāradhamma. Vì vậy, tñhānikanti, tham ái không thể xuất hiện ở hành giả là người có minh sát dukkhānupassanā chín muồi.

TRỞ NÊN THUẦN THỰC

Ettāvatā panassa rūpakammaṭṭhānampi arūpakammaṭṭhānampi paṇaṇaṃ hoti. (Vism.xx.§721)

Nếu có thể quán 1 cách thiện xảo theo cả 2 cách rūpasattaka và arūpasattaka trên cả nội thân và ngoại thân, lúc đó, hành giả trở nên thiện xảo trong rūpa kammaṭṭhāna và nāma kammaṭṭhāna.

Tốt nhiều hơn nữa là hành giả có thể quán trên quá khứ-vị lai-hiện tại cho cả nội thân và ngoại thân.

GIAI ĐOẠN SAMMASANAÑĀṆA ĐƯỢC HOÀN TẤT

MỤC LỤC

VIPASSANĀ KAMMATTHĀNA PHÂN TÍCH MAGGĀMAGGA-ÑĀṆADASSANA-VISUDDHI GIAI ĐOẠN SAMMASANA-ÑĀṆA.....	1
KALĀPA-SAMMASANA - NAYA-VIPASSANĀ.....	1
CÁC ĐỐI TƯỢNG CỦA VIPASSANĀ	2
LƯU Ý	4
BẮT ĐẦU TỪ NHỮNG PHÁP DỄ DÀNG VÀ RÕ RÀNG	4
NHỮNG QUY ĐỊNH CẦN ĐƯỢC TUÂN THỦ.....	5
NHỮNG ĐIỀU QUAN TRỌNG PHẢI LƯU Ý	7
BA ĐẶC TÍNH (TAM TƯỚNG)	8
TIA ANATTA.....	8
KALĀPASAMMASANA VÀ ANUPADADHAMMAVIPASSANĀ	9
CÁC CHI CỦA PAṬICCASAMUPPĀDA.....	10
VIPASSANĀÑĀṆA VÀ ABHIÑÑĀ.....	11
MỘT YẾU TỐ QUAN TRỌNG	12
QUÁN VIPASSANĀ BẮT ĐẦU VỚI NHỮNG GÌ DỄ QUÁN TRƯỚC.....	13
THẤY SỰ DIỆT CỦA RŪPA VÀ NĀMA	14
THIỀN VIPASSANĀ TRÊN NĀMA.....	14
NEU HÀNH GIẢ LÀ 1 NGƯỜI SAMATHAYĀNIKA	15
ƯU TIÊN CHO VIỆC QUÁN ĐẶC TÍNH ƯA THÍCH.....	15
ADDHĀPACCUPPANNA.....	16
PHƯƠNG PHÁP 5 KHANDHA	16
QUÁN TRÊN RŪPA VÀ NĀMA CÙNG VỚI NHAU	17
QUÁ KHỨ – HIỆN TẠI – VỊ LAI	18
PHƯƠNG PHÁP THIỀN THEO KINH ANATTALAKKHAṆA SUTTA	19
THÔ – TẾ; HẠ LIỆT – CAO THƯỢNG; XA – GẦN	20
ASUBHA BHĀVANĀ.....	21
SAVIÑÑĀNAKA ASUBHA	21
THÂN THỂ ĐẦY NHỮNG GIUN SÂU.....	22
BẢN CHẤT ASUBHA CỦA RŪPA CHÂN ĐẾ.....	22
AVIÑÑĀNAKA ASUBHA = THIỀN QUÁN ASUBHA TRÊN XÁC CHẾT	23
PHƯƠNG PHÁP THIỀN.....	23
BẤT THƯỜNG	24
CÁC CHI CỦA PAṬICCASAMUPPADA.....	24
VÀI VÍ DỤ CỦA VIỆC QUÁN	25
40 ‘TO’ = 40 CÁCH QUÁN.....	26
DANH SÁCH 10 ANICCA LAKKHAṆA	26
1. ANICCATO	26
2. PALOKATO	26
3. CALATO	26
4. PABHAṄGUTO.....	26

5. ADDHUVATO.....	27
6. VIPARIṄĀMA DHAMMATO.....	27
7. ASĀRAKATO	27
8. VIBHAVATO.....	27
9. MARAṄADHAMMATO = MACCU	27
10. SAṄKHATATO	27
25 LOẠI CỦA DUKKHA LAKKHAṆA	28
1. DUKKHATO	28
2. ROGATO.....	28
3. AGHATO	28
4. GAṄDATO.....	29
5. SALLATO	29
6. ĀBĀDHATO.....	29
7. UPADDAVATO.....	29
8. BHAYATO	29
9. ITITO	30
10. UPASAGGATO	30
11. ATĀṄATO	30
12. ALEṄATO.....	30
13. ASARAṄATO	30
14. VADHAKATO	30
15. AGHAMŪLATO	31
16. ĀDĪNAVATO.....	31
17. SĀSAVATO.....	31
18. MĀRĀMISATO	31
19. JĀTIDHAMMATO	32
20. JARĀDHAMMATO	32
21. BYĀDHIDHAMMATO	32
22. SOKADHAMMATO.....	32
23. PARIDEVADHAMMATO.....	32
24. UPĀYĀSADHAMMATO.....	32
25. SAṀ KILESIKADHAMMATO	32
5 PHÉP QUÁN VỀ ĐẶC TÍNH ANATTA.....	33
1. ANATTATO	33
2. SUṄṆATO.....	33
3. PARATO	33
4. RITTATO.....	33
5. TUCCHATO	34
NHÂN CĂN BẢN CHO ANICCA DUKKHA ANATTA.	34
200 TRẠNG THÁI KHÁC NHAU CỦA NAYA-VIPASSANĀ.....	34
PAṄṆĀBHĀVANĀ CÓ THỂ ĐƯỢC HOÀN TẤT	34
THIỀN THEO PHƯƠNG PHÁP RŪPASATTAKAVIPASSANĀ.....	35
1. PHƯƠNG PHÁP ĀDĀNANIKKHEPARŪPA	35

2. PHƯƠNG PHÁP VAYOVUDDHATTHAGANMA.....	35
3. PHƯƠNG PHÁP ĀHĀRAMAYARŪPA.....	36
4. PHƯƠNG PHÁP UTUMAYARŪPA	36
5. PHƯƠNG PHÁP KAMMAJARŪPA.....	37
6. PHƯƠNG PHÁP CITTASAMUṬṬHĀNARŪPA	37
7. PHƯƠNG PHÁP DHAMMATĀRŪPA	37
PHƯƠNG PHÁP ARŪPA SATTAKA	37
PHƯƠNG PHÁP KALĀPA = PHƯƠNG PHÁP NHÓM LÀM 1 TỔNG THỂ	37
TÂM VIPASSANĀ TRƯỚC, TÂM VIPASSANĀ SAU	38
2. YAMAKA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH CẶP ĐÔI.....	39
3. PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH KHANĪKA	39
4. PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH PAṬĪPĀṬĪ.....	39
5. DIṬṬHIUGGHĀṬANA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH DIỆT TRỪ TÀ KIẾN DIṬṬHI	40
6. MĀNAUGGHĀṬANA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH DIỆT TRỪ MĀNA	40
7. NIKANTI PARIYĀDĀNA = PHƯƠNG PHÁP THEO CÁCH TẠNHÃ NIKANTI BỊ CHẤM DỨT KHÔNG SANH LÊN.....	40
TRỞ NÊN THUẦN THỰC	40

Theravāda – Rừng Thiền Pa-Auk

TỪ UDAYABBAYA

ÑĀṄA ĐẾN

ARIYAMAGGA ÑĀṄA

VIPASSANĀ KAMMATṬHĀNA

GIAI ĐOẠN UDAYABBAYA-ÑĀṆA

PHƯƠNG PHÁP RŪPA VÀ NĀMA + PHƯƠNG PHÁP 5 KHANDHA

Các đối tượng của udayabbaya-ñāṇa là khandhā, āyatana, dhātu, saccā, các chi của paṭiccasamuppāda. Đối với các chi của paṭiccasamuppāda, chỉ có các chi từ avijjā đến bhava là được bao gồm trong danh sách các đối tượng của udayabbayānupassanā-ñāṇa. (paṭisaṃ. 52)

Những ai muốn cố gắng chứng đắc udayabbayānupassanāñāṇa thì trước tiên phải quán vipassanā kỹ lưỡng, một lúc trên đặc tính anicca, một lúc trên đặc tính dukkha, một lúc trên đặc tính anatta ở hiện tại (paccuppanna).

1. của chỉ rūpa (luân phiên nhau giữa ngoại thân và nội thân).
2. rồi của chỉ nāma (luân phiên nhau giữa ngoại thân và nội thân).
3. rồi của chỉ nāma và rūpa cùng nhau (luân phiên nhau giữa ngoại thân và nội thân).

Trong việc quán trên chỉ rūpa hay chỉ nāma, trong mỗi dòng của tất cả 6 loại vīthi như cakkhudvāra vīthi, quán cho đến khi đạt được khaṇapaccuppanna. Tương tự quán vipassanā kỹ lưỡng theo phương pháp 5 khandha, 1 lúc trên đặc tính anicca, 1 lúc trên đặc tính dukkha, 1 lúc trên đặc tính anatta cho đến khi đạt được khaṇapaccuppanna của:

1. chỉ rūpa
2. rồi chỉ vedana
3. rồi chỉ saññā
4. rồi chỉ saṅkhāra
5. rồi chỉ viññāṇa

Quán 1 vòng trên nội thân, rồi 1 vòng trên ngoại thân.

Tương tự, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của các chi của paṭiccasamuppāda tức là avijjā-saṅkhāra-viññāṇa-nāmarūpa-salāyatana-phassa-vedanā-tañhā-upādāna-bhava (= kammabhava + upapattibhava), sau khi lấy đối tượng chỉ là sự sanh lên và diệt đi của các chi này mà không nối kết các nhân và các quả.

QUÁ KHỨ, VỊ LAI, HIỆN TẠI, NỘI, NGOẠI

Nếu hành giả có thể quán vipassanā kỹ lưỡng cho đến khi đạt được khaṇapaccuppanna trên saṅkhāra dhamma của hiện tại và nếu minh sát vẫn còn rõ ràng thì quán vipassanā kỹ lưỡng

1. Một lúc trên đặc tính anicca,
2. Một lúc trên đặc tính dukkha,
3. Một lúc trên đặc tính anatta.

Từ kiếp quá khứ kế trước cho đến hiện tại, từ hiện tại cho đến kiếp vị lai cuối cùng theo phương pháp nāma-rūpa và phương pháp 5 khandha, 1 vòng nội thân, 1 vòng ngoại thân của:

1. chỉ rūpa
  2. chỉ nāma
  3. nāma và rūpa cùng với nhau và rồi
1. của chỉ rūpa
  2. của chỉ vedanā
  3. của chỉ saññā

4. của chỉ saṅkhāra

5. của chỉ viññāna.

Cần thiết phải quán nhiều lần trên anicca, rồi nhiều lần trên dukkha, rồi nhiều lần trên anatta. Sau khi quán nhiều lần như thế, hành giả có thể quán trong 1 thời gian tương đối dài, chủ yếu trên 1 trong các đặc tính mà hành giả thấy tốt nhất. Nếu hành giả thỏa mãn và nếu sự sanh lên và diệt đi xuất hiện rất rõ ràng và nhanh chóng đối với mình sát, chứng đạt khaṇapaccuppanna rồi thì hành giả có thể chuyển sang quán bằng phương pháp chi tiết của udayabbayañāṇa.

PHƯƠNG PHÁP THIỀN CHI TIẾT CỦA UDAYABBAYA- ÑĀṆA

1. SAMUDAYA-DHAMMĀNUPASSĪ = UDAYADASSANA = QUÁN CHỈ TRÊN SỰ SANH

Mahāsatiipaṭṭhāna-sutta dạy quán theo 3 cách trong mỗi satipaṭṭhāna là:

1.samudayadhammānupassī

2.vayadhammānupassī

3.samudayavayadhammānupassī.

Tôn Giả Sāriputta, vị Tướng Quân Chánh Pháp dhamma giảng ý nghĩa của pháp trên trong Paṭisambhidāmagga là ‘avijjā samudayā, rūpa samudayo’... Hành giả phải thực hành phương pháp chi tiết của udayabbaya theo các chỉ dẫn đó. Lấy 1 ví dụ, rūpakkhanda và 4 nāma khandha như là vedana khandha (ở paṭisandhi) được trình bày ở đây. Hành giả là người đã hoàn tất pháp quán duyên sanh = paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 5, sẽ có thể quán 5 khandha trong mỗi sát-na tâm (= trong mỗi sát-na tâm được trình bày trong các bảng của nāma kammaṭṭhāna). Trong pháp quán duyên sanh paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 5, ở đây, cần phải quán để thấy rõ quan hệ nhân quả bằng minh sát.

RŪPAKKHANDHĀ

1. Do sự sanh của avijjā (20), paṭisandhi (kammaja) rūpa sanh.

2. Do sự sanh của taṇhā (20), paṭisandhi (kammaja) rūpa sanh.

3. Do sự sanh của upādāna (20), paṭisandhi (kammaja) rūpa sanh.

4. Do sự sanh của saṅkhāra (34), paṭisandhi (kammaja) rūpa sanh.

5. Do sự sanh của kamma (lực kammasatti của 34), paṭisandhi (kammaja) rūpa sanh.

* sự sanh của kammaja-rūpa

6. Do sự sanh của citta, cittaja-rūpa sanh.

* sự sanh của cittaja-rūpa

7. Do sự sanh của utu, utuja-rūpa sanh.

* sự sanh của utuja-rūpa

8. Do sự sanh của āhāra, āhāraja-rūpa sanh.

* sự sanh của āhāraja-rūpa

Lưu ý: Chỉ có kammaja-rūpa ở thời điểm paṭisandhi, đặc biệt là vào giai đoạn sanh lên upāda của paṭisandhi. Chưa có cittaja-rūpa, utuja-rūpa, āhāraja-rūpa; chúng được trình bày chỉ dành cho rūpakkhanda hiện hữu ở các sát-na tâm sau đó.

PAṬISANDHI VEDANĀKKHANDHĀ

1. Do sự sanh của avijjā (20), paṭisandhi vedanā sanh.

2. Do sự sanh của taṇhā (20), paṭisandhi vedanā sanh.
  3. Do sự sanh của upādāna (20), paṭisandhi vedanā sanh.
  4. Do sự sanh của saṅkhāra (34), paṭisandhi vedanā arise.
  5. Do sự sanh của kamma (lực kamma-satti của 34), paṭisandhi vedanā sanh.
  6. Do sự sanh của vatthu (= hadayavatthu), paṭisandhi vedanā sanh.
  7. Do sự sanh của đối tượng (= đối tượng của tâm paṭisandhi), paṭisandhi vedanā sanh.
  8. Do sự sanh của phassa (= 34-vedanā = 33), paṭisandhi vedanā sanh.
- * Sự sanh của paṭisandhi vedanā.

PAṬISANDHI SAÑÑĀKKHANDHĀ

1. Do sự sanh của avijjā (20), paṭisandhi saññā sanh.
  2. Do sự sanh của taṇhā (20), paṭisandhi saññā sanh.
  3. Do sự sanh của upādāna (20), paṭisandhi saññā sanh.
  4. Do sự sanh của saṅkhāra (34), paṭisandhi saññā sanh.
  5. Do sự sanh của kamma (lực kamma-satti của 34), paṭisandhi saññā sanh.
  6. Do sự sanh của vatthu (= hadayavatthu), paṭisandhi saññā sanh.
  7. Do sự sanh của đối tượng (= đối tượng của tâm paṭisandhi), paṭisandhi saññā sanh.
  8. Do sự sanh của phassa (= 34-saññā = 33), paṭisandhi saññā sanh.
- * Sự sanh của paṭisandhi saññā.

PAṬISANDHI SAṅKHĀRAKKHANDHĀ (Cetanā)

1. Do sự sanh của avijjā (20), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  2. Do sự sanh của taṇhā (20), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  3. Do sự sanh của upādāna (20), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  4. Do sự sanh của saṅkhāra (34), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  5. Do sự sanh của kamma (lực kamma-satti của 34), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  6. Do sự sanh của vatthu (= hadayavatthu), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  7. Do sự sanh của đối tượng (= đối tượng của tâm paṭisandhi), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  8. Do sự sanh của phassa (= 34-cetanā = 33), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
- * Sự sanh của paṭisandhi saṅkhāra.

PAṬISANDHI SAṅKHĀRAKKHANDHĀ (= 34-vedanā-saññā-viññāṇa = 31)

1. Do sự sanh của avijjā (20), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  2. Do sự sanh của taṇhā (20), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  3. Do sự sanh của upādāna (20), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  4. Do sự sanh của saṅkhāra (34), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  5. Do sự sanh của kamma (lực kamma-satti của 34), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  6. Do sự sanh của vatthu (= hadayavatthu), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  7. Do sự sanh của đối tượng (= đối tượng của tâm paṭisandhi), paṭisandhi saṅkhāra sanh.
  8. Do sự sanh của 3 nāma khandhā còn lại, paṭisandhi saṅkhāra sanh.
- * Sự sanh của paṭisandhi saṅkhāra.

(Ba nāma khandha còn lại có nghĩa là vedanākkhandhā-saññākkhandhā-viññāṇa khandhā. Trong 34, loại trừ 3 khandha này, có 31 cetasika là các quả. Vì vậy, 3 khandha còn lại là vedana, saññā, viññāṇa là nhân.)

PAṬISANDHI VIÑÑĀṆAKKHANDHĀ

1. Do sự sanh của avijjā (20), paṭisandhi viññāṇa sanh.
2. Do sự sanh của taṇhā (20), paṭisandhi viññāṇa sanh.
3. Do sự sanh của upādāna (20), paṭisandhi viññāṇa sanh.
4. Do sự sanh của saṅkhāra (34), paṭisandhi viññāṇa sanh.
5. Do sự sanh của kamma (lực của kamma-satti 34), paṭisandhi viññāṇa sanh.
6. Do sự sanh của nāma rūpa, paṭisandhi viññāṇa sanh.

* Sự sanh của paṭisandhi viññāṇa.

Nāma = cetasika đồng sanh (33)

Rūpa = hadayavatthu (= 30 rūpa) + (đối tượng rūpa)

Dựa theo phương pháp này, quán 5 khandha ở mỗi sát-na tâm như đã được trình bày trong các bảng nāma kammaṭṭhāna như là bhavaṅga 5 khandhā, cuti 5 khandhā, pañcadvārāvajjana 5 khandhā, cakkhuvīññāṇa 5 khandhā... đối với những ai là người đã thuần thục trong sự thấy rõ các nhân và quả paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 5, phép quán ở đây thường không gặp khó khăn.

Lưu ý: Ở đây, avijjā-taṇhā-upādāna được trình bày là (20) và saṅkhāra là (34) được lấy làm ví dụ mà thôi. Thấy rõ và quán tùy theo cái đã sanh, đang sanh và sẽ sanh trong tiến trình nāma-rūpa của chính người đó. Số lượng của citta cetasika có thể biến đổi; nó có thể là kusala saṅkhāra hay akusala saṅkhāra. Thấy rõ nhiều đến mức hành giả có thể quán được, từ các kiếp quá khứ kể trước cho đến kiếp vị lai cuối cùng.

2. VAYADHAMMĀNUPASSĪ = VAYADASSANA = QUÁN CHỈ TRÊN SỰ DIỆT

Avijjānirodhā rūpanirodhoti paccayanirodhaṭṭhena rūpakkhandhassa vyaṃ passati. (paṭisam. 54)

Avijjānirodhā rūpanirodhoti aggamaḅgañāṇena avijjāya anuppādanirodhato anāgatassa rūpassa anuppādanirodho hoti paccayābhāve abhāvato. (Vism, mahāṭikā.II.421)

Hành giả, là người thấy biết rõ ràng rằng sự sanh của các quả, như là rūpa được tạo nên bởi các nhân như là avijjā bằng “con mắt” minh sát vipassanā, có thể dễ dàng thấy rõ rằng “bởi sự diệt của các nhân như là avijjā, trong đó, không còn sự sanh lên nào nữa do bởi arahattamagga = sự diệt anuppādanirodha, thì các quả như là rūpa diệt mà trong đó không còn sự sanh nào nữa = sự diệt anuppādanirodha”, nếu hành giả thấy rõ bằng minh sát vipassanā thời gian sau khi chứng đắc arahattamagga trong tương lai và thời gian sau khi parinibbānacuti. Trong trường hợp này, hành giả nên biết về uppādanirodha và anuppādanirodha.

Uppādanirodha – Nhân saṅkhāra dhamma cũng như quả saṅkhāra dhamma chỉ là các saṅkhāra dhamma bị diệt đi ngay khi vừa sanh lên. Sự liên tục diệt đi ngay sau khi sanh (sanh & diệt), là pháp anicca được gọi là uppādanirodha. Trong điều kiện các nhân còn được hỗ trợ liên tục, quả sẽ hiện hữu liên tục theo cách này, sanh & diệt = uppādanirodha. (Lưu ý rằng các nhân cũng là quả của saṅkhāra dhamma mà được sanh lên bởi các nhân tương ứng của chúng). Sau khi diệt, vì nhân chưa bị chấm dứt hay bị cạn kiệt, nó lại sanh và diệt được gọi là uppādanirodha. Đó là sự diệt mà vẫn còn sự sanh lên. Nó cũng được gọi là khaṇikanirodha

Anuppādanirodha – Mỗi sotāpattimagga, sakadāgāmicamma, anāgāmicamma hoàn toàn nhổ tận gốc rễ các kilesa có liên hệ. Arahattamagga được gọi là aggamaḅgañāṇa = magga cao thượng

nhất hoàn toàn nhỏ tận gốc rễ các kilesa còn lại như là avijjā. Khi ariyamaggañāṇa lên cho đến arahattamagga hoàn toàn nhỏ tận gốc rễ các kilesa có liên hệ thì các kilesa này không còn sanh lên nữa trong tiến trình nāma-rūpa khandha. Chúng hoàn toàn bị diệt mà không có sự sanh lên lại, sự diệt này được gọi là anuppādanirodha.

Khi các nhân như là avijjā hoàn toàn bị diệt mà không còn sanh lên lại nữa, tức là anuppādanirodha, thì nhóm các quả như là rūpa, mà có thể lại sanh lên nữa nếu các nhân chưa bị cạn kiệt, cũng bị diệt mà không còn sanh lên lại nữa, không còn điều kiện nào để sanh thêm trong tương lai nữa sau khi parinibbānacuti. Nó còn được gọi là anuppādanirodha. Chúng bị diệt bởi khi không còn nhân nữa thì các quả không thể sanh lên.

Hành giả phải quán để thấy rõ bản chất của anuppādanirodha, sau khi đưa minh sát vipassanā = bằng cách hướng minh sát vipassanā đến tương lai cho đến khi chứng đắc arahatta magga và đến tương lai cho đến parinibbānacuti. Chỉ khi thấy rõ bằng “con mắt” minh sát vipassanā chính xác rằng “bởi sự diệt của các nhân là anuppādanirodha, các quả cũng bị diệt là anuppādanirodha”, rồi thì quán như sau.

QUÁN TRÊN RŪPAKKHANDHĀ

1. Bởi sự diệt của avijjā, (kammaja) rūpa diệt.
2. Bởi sự diệt của tanhā, (kammaja) rūpa diệt.
3. Bởi sự diệt của upādāna, (kammaja) rūpa diệt.
4. Bởi sự diệt của saṅkhāra, (kammaja) rūpa diệt.
5. Bởi sự diệt của kamma, (kammaja) rūpa diệt.

(Đây là anuppādanirodha. Nó là sự diệt của rūpa tương lai mà bị diệt không còn sanh lên lại nữa)

* Sự diệt của kammaja-rūpa = diệt mất. (uppādanirodha)

6. Bởi sự diệt của citta, cittaja-rūpa diệt. (anuppādanirodha)

* Sự diệt của cittaja-rūpa = diệt mất. (uppādanirodha)

7. Bởi sự diệt của utu, utuja-rūpa diệt: (anuppādanirodha)

* Sự diệt của utuja-rūpa = diệt mất. (uppādanirodha)

8. Bởi sự diệt của āhāra, āhāraja-rūpa diệt: (anuppādanirodha)

* Sự diệt của āhāraja-rūpa = diệt mất. (uppādanirodha)

Trong phép quán này, hành giả phải quán để thấy rõ 2 loại diệt anuppādanirodha = sự diệt mà không có sự sanh lên sau đó nữa và uppādanirodha = sự diệt mà trong đó vẫn còn sự sanh lên sau đó. Trong patisambhidāmagga pāli trang 53 (Burmese script) uppādanirodha được gọi là vipariṇāmalakkhaṇa. Nó là sát-na diệt của saṅkhāradhamma. Trong phép quán này cũng vậy, thấy rõ tất cả kusala và akusala javana vīthi như được trình bày trong 6 dòng của các bảng nāma kammaṭṭhāna như là dòng rūparammaṇa, sự hình thành 5 khandha trong mỗi sát-na tâm (như được đề cập trong paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 5). Quán luân phiên trên nội thân và ngoại thân. Khi thấy rõ như thế, phép quán cakkhuvīññāṇa vedanakkhandhā được trình bày sau đây dựa trên phép quán đó ở giai đoạn nāmakkhandhā.

QUÁN CAKKHUVIÑÑĀṆA-VEDANĀKKHANDHĀ

1. Bởi sự diệt của avijjā, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
2. Bởi sự diệt của tanhā, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
3. Bởi sự diệt của upādāna, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
4. Bởi sự diệt của saṅkhāra, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
5. Bởi sự diệt của kamma, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.

6. Bởi sự diệt của cakkhuvatthu rūpa, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
7. Bởi sự diệt của rupārammaṇa, cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
8. Bởi sự diệt của cakkhusamphassa (= 7), cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
9. Bởi sự diệt của āloka (= light), cakkhuvīññāṇa vedanā diệt.
10. Bởi sự diệt của manasikāra (= pañcadvārāvajjana = 11), cakkhuvīññāṇa vedanā diệt. (anuppādanirodha)

* Sự diệt của cakkhuvīññāṇa vedanā. (uppādanirodha)

Quán theo cùng cách, từ các kiếp quá khứ kể trước cho đến kiếp tương lai cuối cùng xa đến mức mà hành giả có thể làm được.

3. SAMUDAYA-VAYA-DHAMMĀNUPASSĪ

UDAYA-VAYADASSANA = THẤY RÕ SỰ SANH VÀ DIỆT

Samudayadhammānupassī vā kāyasmim viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmim viharati, samudayavayadhammānupassī vā kāyasmim viharati.

(*mahāsatiṭṭhāna sutta, majjhima nikāya.I.71*)

Avijjāsamudayā rūpasamudayo ...pe... avijjānirodhā rūpanirodho.

(*paṭisam. 53-54*)

Tesaṃ vasena evampi rūpassa udayo evampi rūpassa vayo, evampi rūpaṃ udeti, evampi rūpaṃ vetīti paccayato ceva khaṇato ca vitthārena manasikāraṃ karoti. (Vism. II.267, §724)

Theo các chỉ dẫn và chú giải Pāli ở trên, hành giả, là người cố gắng thực hành phương pháp chi tiết của udayabbaya, phải quán lặp đi lặp lại mỗi liên kết nhân và quả, sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā rằng “bởi sự sanh của nhân, quả sanh; bởi sự diệt của nhân, quả diệt”.

Khi quán như thế, điều này được nói lên:

Sappaccayanāmarūpavasena tilakkhaṇaṃ āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā “aniccaṃ dukkhaṃ anattā”ti sammāsanto vicarati. (mūlapaṇṇāsa, commentary.I.281).

Theo chỉ dẫn của chú giải này, hành giả phải quán luân phiên nhau trên 3 đặc tính của cả nhân và quả. Vì vậy, ở đây, sau khi liên kết các nhân và quả, quán vipassanā trên đặc tính anicca của chúng như được trình bày sau đây. Nên hiểu rằng phương pháp này cũng giống như quán vipassanā trên đặc tính dukkha và anatta của chúng.

UDAYA-VAYA-DASSANA RŪPAKKHANDHĀ

1. Bởi sự sanh của avijjā, (kammaja) rūpa sanh.

Bởi sự diệt của avijjā, (kammaja) rūpa diệt.

avijjā = (sanh-diệt) anicca; (kammaja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.

2. Bởi sự sanh của taṇhā, (kammaja) rūpa sanh.

Bởi sự diệt của taṇhā, (kammaja) rūpa diệt.

taṇhā = (sanh-diệt) anicca; (kammaja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.

3. Bởi sự sanh của upādāna, (kammaja) rūpa sanh.

Bởi sự diệt của upādāna, (kammaja) rūpa diệt.

upādāna = (sanh-diệt) anicca; (kammaja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.

4. Bởi sự sanh của saṅkhāra, (kammaja) rūpa sanh.

Bởi sự diệt của saṅkhāra, (kammaja) rūpa diệt.

saṅkhāra = (sanh-diệt) anicca; (kammaja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.

5. Bởi sự sanh của kamma, (kammaja) rūpa sanh.
 Bởi sự diệt của kamma, (kammaja) rūpa diệt.
 kamma = (sanh-diệt) anicca; (kammaja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.
6. Bởi sự sanh của citta, (cittaja) rūpa sanh;
 Bởi sự diệt của citta, (cittaja) rūpa diệt.
 citta = (sanh-diệt) anicca; (cittaja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.
7. Bởi sự sanh của utu, (utuja) rūpa sanh.
 Bởi sự diệt của utu, (utuja) rūpa diệt.
 utu = (sanh-diệt) anicca; (utuja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.
8. Bởi sự sanh của āhāra, (āhāraja) rūpa sanh.
 Bởi sự diệt của āhāra, (āhāraja) rūpa diệt.
 āhāra = (sanh-diệt) anicca; (āhāraja) rūpa = (sanh-diệt) anicca.

QUÁN TRÊN CAKKHUVIÑÑĀNA-VEDANĀKKHANDHĀ

1. Bởi sự sanh của avijjā, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của avijjā, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 avijjā = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
2. Bởi sự sanh của taṇhā, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của taṇhā, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 taṇhā = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
3. Bởi sự sanh của upādāna, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của upādāna, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 upādāna = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
4. Bởi sự sanh của saṅkhāra, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của saṅkhāra, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 saṅkhāra = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
5. Bởi sự sanh của kamma, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của kamma, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 kamma = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
6. Bởi sự sanh của cakkhuvatthu, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của cakkhuvatthu, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 cakkhuvatthu = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
7. Bởi sự sanh của rūparammaṇa, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của rūparammaṇa, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 rūparammaṇa = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
8. Bởi sự sanh của cakkhusamphassa, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.
 Bởi sự diệt của cakkhusamphassa, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.
 cakkhusamphassa = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.
9. Bởi sự sanh của āloka, (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.

Bởi sự diệt của āloka, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.

āloka = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.

10. Bởi sự sanh của manasikāra (pañcadvārāvajjana), (cakkhuvīññāṇa) vedanā sanh.

Bởi sự diệt của manasikāra, (cakkhuvīññāṇa) vedanā diệt.

manasikāra = (sanh-diệt) anicca; (cakkhuvīññāṇa) vedanā = (sanh-diệt) anicca.

GIẢI THÍCH

Hành giả, là người đã thuần thục và thuần thục trong paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 5, có thể quán dựa trên sự mở rộng ra đối với điều được trình bày ở trên. Phương pháp chi tiết của udayabbaya phải được thực hành trên mỗi sát-na được trình bày trong các bảng nāma kammaṭṭhāna, sau khi lập thành 5 khandha.

Trong phép quán này, hành giả có thể quán sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā quan hệ nhân quả giữa các nhân ở kiếp quá khứ thứ 1 và các quả ở kiếp hiện tại. Vị ấy cũng có thể quán sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā quan hệ nhân quả giữa các nhân của kiếp quá khứ thứ 2 và các quả của kiếp quá khứ thứ 1; và quan hệ nhân quả giữa các nhân của kiếp hiện tại và các quả của kiếp vị lai. Đây là phép quán mà hành giả có thể quán trên các kiếp quá khứ kế tiếp nhau và các kiếp tương lai kế tiếp nhau, sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā quan hệ nhân quả giữa các nhân và các quả tương ứng như đã đề cập trong paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 5.

Nếu hành giả muốn, vị ấy có thể quán bằng cách chia làm 2 nhóm: tức là 1 nhóm avijjā-taṇhā-upādāna đều thuộc kilesavatta và 1 nhóm saṅkhāra-kamma đều thuộc kammavatta.

Giả sử, nếu các nhân là các nhân đã xảy ra trong kiếp quá khứ thứ 1 thì hành giả, trước tiên, phải thấy rõ tâm bhavaṅga sáng trong (=manodvāra) của kiếp quá khứ thứ 1 và rồi vị ấy phải tách bạch để thấy rõ bằng minh sát vipassanā sự sanh và diệt = anicca của các nhân đã xảy ra giữa các tâm bhavaṅga sáng trong đó. Nên hiểu phương pháp tương tự cho các kiếp quá khứ kế trước và các kiếp vị lai kế tiếp. Như đã trình bày trong giai đoạn paṭiccasamuppāda, avijjā-taṇhā-upādāna hầu hết là xảy ra ở manodvāra vīthi.

manodvārāvajjana (1)	javana (7)	sahetukatadārammaṇa (2)/	ahetukatadārammaṇa (2)
12	20	34/	12

Pīti có thể đồng sanh hay không đi cùng và tadārammaṇa có thể sanh hay không sanh lên. Nếu tadārammaṇa sanh, ahelikatadārammaṇa hay sahetukatadārammaṇa có thể sanh theo tương ứng. Avijjā-taṇhā-upādāna đối với với puthujjana chủ yếu là javana nhóm lobha-diṭṭhi. Sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā sự sanh và diệt, bản chất anicca của nāma dhamma trong các vīthi này cho đến khaṇapaccuppanna = thấy rõ sự sanh và diệt theo mỗi sát-na, quán luân phiên 3 đặc tính. Thêm nữa, nhóm saṅkhāra-kamma chủ yếu xảy ra theo tiến trình vīthi sau:

manodvārāvajjana (1)	javana (7)	sahetukatadārammaṇa (2)/	ahelikatadārammaṇa (2)
12	34	34/	12

Trong manodvāra-vīthi này, nếu nó là somanassasahagata nāṇasampayutta mahā kusala thì cả pīti và nāṇa đều được đi cùng; có 34 nāma dhamma. Nếu nó là upekkhāsahagata nāṇasampayutta thì chỉ có nāṇa là đi cùng mà không có pīti, có 33 nāma dhamma. Tadārammaṇa có thể sanh hay không sanh. Sahelikatadārammaṇa hay ahelikatadārammaṇa có thể sanh lên tương ứng. Sau khi thấy rõ sự sanh và diệt của các saṅkhāra-kamma nāma dhamma này theo mỗi sát-na tâm cho đến khaṇapaccuppanna, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của chúng.

SAÑKHĀRA VÀ KAMMA-BHAVA

Lực kammasatti không phải là đối tượng của thiền vipassanā. Thiền vipassanā quán trên 3 đặc tính, trong đó, nó chủ yếu là quán trên nhóm kusala sañkhāra. Vì vậy, hành giả nên biết về sañkhāra và kammabhava vốn là đối tượng của vipassanā. Dāna-kusala sẽ được trình bày làm 1 ví dụ:

1. pubba-cetanā sanh trước khi làm thiện nghiệp kusala = trước khi cúng dường là sañkhāra.
muñca-cetanā sanh vào lúc đang làm thiện nghiệp kusala = trong khi cúng dường là kammabhava.
2. Trong số 7 javana đã sanh trong khi đang làm kamma, cetanā đồng sanh với javana thứ 1 đến thứ 6 là sañkhāra. Cetanā của javana thứ 7 là kammabhava.
3. Trong các sát-na tâm javana mà sanh lên trong khi đang làm kamma, cetanā là kammabhava, nhóm đi cùng sampayuttadhamma là sañkhāra.

Theo định nghĩa trên, nếu hành giả có thể quán vipassanā trên tất cả nāma dhamma trong mỗi sát-na tâm của tiến trình tâm manodvārika kusalajavana vīthi đã sanh hay sẽ sanh cho đến khi đạt đến khaṇapaccuppanna, lúc đó có thể nói rằng cả sañkhāra và kammabhava đã được quán đến.

QUÁN VIPASSANĀ TRÊN TẤT CẢ

Quán vipassanā như trên sau khi lập thành 5 khandha trong mỗi sát-na tâm hiện hữu trong vīthi như là cakkhuvāra vīthi, 5 khandha paṭisandhi, 5 khandha bhavaṅga, 5 khandha cuti, 5 khandha manodvārāvajjana, 5 khandha cakkhuvīññāṇa. Quán cho cả nội thân và ngoại thân. Trong phép quán như thế:

1. Hành giả có thể quán trên chúng sau khi kết nối quan hệ nhân quả giữa quá khứ và hiện tại.
2. Hành giả có thể quán trên chúng sau khi kết nối quan hệ nhân quả giữa các kiếp quá khứ.
3. Hành giả có thể quán trên chúng sau khi kết nối quan hệ nhân quả giữa hiện tại và vị lai.
4. Hành giả có thể quán trên chúng sau khi kết nối quan hệ nhân quả giữa các kiếp vị lai.

PAṬICCASAMUPPĀDA THEO PHƯƠNG PHÁP THỨ 1

Nāyaṃ, bhikkhave, kāyo tumhākaṃ napi aññesaṃ, purāṇamidaṃ, bhikkhave, kammaṃ abhisāṅkhatāṃ abhisāṅcetayitāṃ vedaniyaṃ datṭhabbaṃ.

tatra kho, bhikkhave, sutavā ariyasāvako paṭiccasamuppādaññeva sādhukaṃ yoniso manasi karoti - 'iti imasmim̐ sati idaṃ hoti, imassuppādā idaṃ uppajjati; imasmim̐ asati idaṃ na hoti, imassa nirodhā idaṃ nirujjhati, yadidaṃ - avijjāpaccayā sañkhārā; sañkhārapaccayā viññāṇaṃ...pe... evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti. avijjāya tveva asesavirāganirodhā sañkhāranirodho; sañkhāranirodhā viññāṇanirodho...pe... evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. (samyuttanikāya.I.294-295, natumhasutta.)

Này các Tỳ-kheo, các rūpakalāpāya, nāmakāya = tất cả rūpa, tất cả nāma không phải là của các ông (có nghĩa là nó không phải là atta của các ông = không có atta nào cả) và không thuộc về những kẻ khác (= nó không phải là atta của những kẻ khác). Các rūpakāya và nāmakāya là các pháp tạo bởi nghiệp quá khứ cũ. Nó được tạo nên bởi kusalakamma và akusalakamma, kusalacetanā và akusalacetanā là các nhân nền tảng. Nó là căn (vatthu) của vedana, thọ.

Này các Tỳ-kheo, đối với các ariyasāvaka là người thuần thực trong āgamasuta = trí học tập, và adhigamasuta = trí thực hành hoặc các thánh đệ tử quán rõ mối quan hệ nhân quả, paṭiccasamuppāda:

“Nếu nhân này tồn tại, quả này sanh. Bởi sự sanh của nhân này, quả này sanh. Nếu nhân này không tồn tại, quả này không sanh. Bởi sự diệt của nhân này, quả này diệt. Quan hệ nhân quả paṭiccasamuppāda là như sau:

“Bởi sự sanh của avijjā, sañkhāra sanh; Bởi sự sanh của sañkhāra (vipāka) viññāṇa sanh”...

“Theo cách này, đồng chỉ có khổ đau, thiếu vắng an lạc nảy sinh”

“Bởi sự diệt tận hoàn toàn avijjā (bởi arahattamagga), saṅkhāra diệt; Bởi sự diệt của saṅkhāra, (vipāka) viññāṇa diệt”... “Theo cách này, đó là sự diệt của đồng chỉ có khổ đau, thiếu vắng an lạc.”

Theo lời dạy này, hành giả có thể và cũng nên quán bằng paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 1 trên chỉ samudaya rồi chỉ vāya và rồi cả samudaya và vāya.

SAMUDAYA-DHAMMĀNUPASSĪ

Sau khi thấy rõ quan hệ nhân quả như đã đề cập trong paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 1, quán chỉ trên sự sanh như sau:

1. Bởi sự sanh của avijjā, saṅkhāra sanh;
2. Bởi sự sanh của saṅkhāra, paṭisandhiviññāṇa sanh;
Bởi sự sanh của saṅkhāra, bhavaṅgaviññāṇa sanh;
Bởi sự sanh của saṅkhāra, cutiviññāṇa sanh;
Bởi sự sanh của saṅkhāra, cakkhuviññāṇa sanh,...

Quán trên cả nội thân và ngoại thân. Kết nối quan hệ nhân quả giữa 3 kiếp sống, quán từ các kiếp quá khứ kể trước cho đến kiếp hiện tại, từ kiếp hiện tại cho đến kiếp vị lai cuối cùng. Điều này thì không khó gì đối với những hành giả đã thuần thục trong việc thấy rõ quan hệ nhân quả của paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 1.

VAYA-DHAMMĀNUPASSĪ

Hành giả là người có minh sát rõ ràng trên quan hệ nhân quả như là “bởi sự sanh của avijjā, saṅkhāra sanh...” cho đến kiếp vị lai cuối cùng, phải quán theo phép quán sau, sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā pháp anuppādanirodha vào lúc chứng đắc arahattamagga ở vị lai, do bởi arahattamagga, theo cách ekatta, “Bởi sự diệt không còn sự sanh lên lại của tất cả kilesa như là avijjā, tất cả các quả như là saṅkhāra diệt không còn sanh lên lại nữa”.

1. Bởi sự diệt của avijjā, saṅkhāra diệt.
2. Bởi sự diệt của saṅkhāra, paṭisandhiviññāṇa diệt.
Bởi sự diệt của saṅkhāra, bhavaṅgaviññāṇa diệt.
Bởi sự diệt của saṅkhāra, cutiviññāṇa diệt.
Bởi sự diệt của saṅkhāra, cakkhuviññāṇa diệt.

Quán như thế chỉ trên sự diệt mà thôi. Quán trên 3 thời, nội thân và ngoại thân.

SAMUDAYA-VAYA-DHAMMĀNUPASSĪ

Sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā trên cả sự sanh và diệt = như là “Bởi sự sanh của avijjā, saṅkhāra sanh. Bởi sự diệt của avijjā, saṅkhāra diệt...”, quán như sau:

1. Bởi sự sanh của avijjā, saṅkhāra sanh.
Bởi sự diệt của avijjā, saṅkhāra diệt.
avijjā (sanh-diệt) - anicca; saṅkhāra (sanh-diệt) - anicca.
2. Bởi sự sanh của saṅkhāra, paṭisandhiviññāṇa sanh.
Bởi sự diệt của saṅkhāra, paṭisandhiviññāṇa diệt.
saṅkhāra (sanh-diệt) - anicca; paṭisandhiviññāṇa (sanh-diệt) - anicca.
3. Bởi sự sanh của saṅkhāra, bhavaṅgaviññāṇa sanh.
Bởi sự diệt của saṅkhāra, bhavaṅgaviññāṇa diệt.

saṅkhāra (sinh-diệt) - anicca; bhavaṅgaviññāṇa (sinh-diệt) - anicca.

4. Bởi sự sinh của saṅkhāra, cakkhuvīññāṇa sinh.

Bởi sự diệt của saṅkhāra cakkhuvīññāṇa diệt.

saṅkhāra (sinh-diệt) - anicca; cakkhuvīññāṇa (sinh-diệt) - anicca.

Đối với sự mở rộng này, hành giả là người đã thuần thục trong việc thấy rõ quan hệ nhân quả bằng paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ 1 sẽ có thể quán dựa trên các ví dụ trên. Quán cho đến bhava, tức là kammabhava và upapattibhava. Như đã được trình bày trong paṭiccasamuppāda theo phương pháp thứ nhất, trong bất kỳ chi nào của paṭiccasamuppāda, là nơi có tất cả 6 dòng phải được quán, thì đều phải quán trên tất cả 6 dòng đó. Quán trên 3 thời của quá khứ, vị lai, hiện tại, nội thân và ngoại thân. Quán, sau khi kết nối 3 kiếp một lần. Quán trên 3 đặc tính của chúng từ suốt từ các kiếp quá khứ kể trước cho đến kiếp vị lai cuối cùng ít nhất 1 lần.

- Lợi ích có thể đạt được (sách Myanmar, bản mới, trang 133 đến 146)

- Bốn Thánh Đế trở nên rõ ràng

- lokiyamaggasacca = 5 lokiyamagga

- paṭiccasamuppāda trở nên rõ ràng

- Bốn cách trở nên rõ ràng

- Năm lakkhaṇa trở nên rõ ràng

SỰ TIẾN TRIỂN CỦA THIỀN VIPASSANĀ UDAYABBAYA

Santativasena hi rūpārūpadhamme udayato, vayato ca manasi karontassa anukkamena bhāvanāya balappattakāle ñāṇassa tikkhavisadabhāvappattiyā khaṇato udayabbayā upaṭṭhahantīti. ayañhi paṭhamam paccayato udayabbayam manasi karonto avijjādiḷe paccayadhamme vissajjetvā udayabbayavante khandhe gahetvā tesam paccayato udayabbayadassanamukhena khaṇatopi udayabbayam manasi karoti.

tassa yadā ñāṇam tikkham visadam hutvā pavattati, tadā rūpārūpadhammā khaṇe khaṇe uppajantā, bhijjantā ca hutvā upaṭṭhahanti. (mahāṭīkā.II.422)

Rūpa và nāma hiện hữu trong 1 kiếp sống từ lúc paṭisandhi cho đến cuti được gọi là addhīna-paccuppanna-dhamma. Nāma hiện hữu trong 1 tiến trình tâm vīthi được gọi là santati-paccuppanna-dhamma. Một tiến trình rūpa riêng rẽ xuất hiện trong 4 hay 5 hay 6 giai đoạn được tạo bởi tejodhātu-utu hiện hữu trong 1 rūpakalāpa được gọi là “1 tiến trình rūpa được tạo bởi 1 utu”; và khi oja hiện hữu trong rūpakalāpa có được sự hỗ trợ bởi āhāraja-ojā, nó tạo riêng 1 tiến trình rūpa xảy ra trong 4 hay 5 hay 6 giai đoạn, tiến trình này được gọi là “tiến trình rūpa được sinh bởi 1 ahara”. Tiến trình catu-samuṭṭhānika rūpa riêng rẽ của 1 utu và 1 āhāra là santati-paccuppanna-dhamma. Nāma xảy ra trong 1 sát-na tâm thì có 3 tiểu sát-na sinh-trụ-diệt (uppāda-ṭhiti-bhaṅga) và rūpa xuất hiện trong 3 tiểu sát-na sinh-trụ-diệt (u-t-b) là nāmā-rūpa được gọi là khaṇa-paccuppanna.

Trước tiên, hành giả phải quán trên sự sinh và diệt của nāma và rūpa là santati-paccuppanna bằng minh sát vipassanā. Lúc đó, nếu phép quán như thế tiến triển và khi minh sát vipassanā bhāvanā trở nên mạnh mẽ, sắc bén và rõ ràng hơn thì sự sinh và diệt liên tục không có gián đoạn của saṅkhāradhamma trở nên rõ ràng trong minh sát của hành giả cho đến khi chứng đạt khaṇa-paccuppanna.

Đúng là hành giả trước tiên quán trên paccayato udayabbaya-dassana = sự sinh và diệt bởi nhân như là “bởi sự sinh của avijjā, rūpa sinh; bởi sự diệt của avijjā, rūpa diệt.” Lúc đó, sau khi đặt 1 bên các nhân như avijjā (= đặt 1 bên phép quán “bởi sự sinh của nhân như là avijjā, quả như là rūpa sinh”), hành giả thấy rõ bằng minh sát vipassanā, nhân khandha và quả khandha có bản chất sinh và diệt; đó là, trước tiên bằng paccayato udayabbayadassana = thấy rõ bằng minh sát vipassanā rằng “bởi sự sinh của nhân, quả sinh, bởi sự diệt của nhân, quả diệt”, lúc này, hành giả quán sát-na sinh và diệt = udayabbaya của các khandha này.

Điều này có nghĩa là quán như sau:

Bởi sự sanh của avijjā, rūpa sanh.

Bởi sự diệt của avijjā, rūpa diệt

Avijjā – sanh-diệt – anicca.

Rūpa – sanh-diệt – anicca.

Nếu quán như thế nhiều lần, minh sát của hành giả trở nên sắc bén và rõ ràng. Lúc đó, nāmā-rūpa đang sanh và diệt trong mỗi sát-na trở nên rõ ràng đối với minh sát của hành giả. Nếu nó trở nên rõ ràng như thế minh sát non yếu taruṇa-vipassanā được gọi là udayabbayānupassanā được chứng đạt. Hành giả này được gọi là người āradhā-vipassaka (mahāṭīkā, phụ chú giải)

UPAKKILESA

Trong khi quán vipassanā kỹ lưỡng cho đến khi chứng đạt taruṇa-vipassanā theo 2 phương pháp vipassanā:

1. paccayato udayabbaya-dassana = quán trên sự sanh và diệt theo cách nhân,

2. khaṇato udayabbaya-dassana = quán sự sanh và diệt theo cách sát-na,

Và cũng sau khi quán như thế, trong khi quán vipassanā lại trên 5 upādānakkhandha của quá khứ, vị lai, hiện tại, nội thân, ngoại thân... Một điều tự nhiên là 10 loại phiền não của vipassanā = vipassanupakkilesa xuất hiện.

Vipassanupakkilesā hi paṭivedhappattassa ariyasāvakaassa ceva vippaṭipannakassa ca nikkhittakammaṭṭhānassa kusītapuggalassa nuppajjanti. sammāpaṭipannakassa pana yuttapayuttassa āradhāvīpassakassa kulaputtassa uppajjantiyeva. (Vism.II.269, §732)

Lưu ý rằng, 10 loại phiền não của vipassanā upakkilesa không xảy ra ở 4 loại người sau:

1. ariya sāvaka là người đã chứng đắc ariya-magga và phala và ở các hành giả là người đã đạt được balava vipassanā mạnh mẽ như là nibbidānupassanā... (mahāṭīkā, phụ chú giải)

2. Với những người đang thực hành sai như là đứt giới (sīla), vỡ định (samādhi), thực hành tuệ (paññā) sai.

3. Với những người mặc dù thực hành vipassanā, họ bị chán nản và co rút khỏi thiền vipassanā, đặt 1 bên pháp thiền vipassanā của họ.

4. Với những ai là người không thực hành thiền vipassanā mặc dù giới sīla của họ đầy đủ vì họ lười biếng.

Lại nữa, lưu ý rằng họ chắc chắn sẽ trở lại thành hành giả tốt, sammāpaṭipannaka, là người có pháp hành đúng đắn, sở hữu sự tu tập sīla, samādhi paññā không sai lầm; và được gọi là āradhāvīpassaka là người thực hành paññābhāvanā miên mật với nỗ lực lớn lao.

1. obhāsa = ánh sáng (căn bản của pháp upakkilesa) (Sách Myanmar, bản mới. tr 150 đến 161)

- tại sao như vậy sẽ giải thích lại

- chuyển sang con đường đúng

2. ñāṇam = vipassanāñāṇa (trí vipassanā)

3. pīti = vipassanāpīti (hỷ vipassanā)

4. passaddhi = vipassanāpassaddhi (tịnh-thư thái vipassanā)

5. sukha = vipassanāsukha (lạc vipassanā)

6. adhimokkha = saddhā (tín)

7. paggaha = vīriya (tinh tấn)

8. upaṭṭhāna = sati (niệm)

9. upekkhā = vipassanupekkhā (xả vipassanā) + āvajjanupekkhā (hướng đến xả)

Trong số các upakkilesa này, những cái từ thứ 2 tức là ñāṇa cho đến thứ 9 tức là upekkhā thì không phải là pháp upakkilesa. Chúng là nền tảng cho pháp upakkilesa. Tám pháp, là ñāṇa, pīti, passaddhi, sukha, adhimokkha, paggaha, upaṭṭhāna, upekkhā, là các cetasika saṅkhāradhamma đồng sanh với minh sát vipassanā trong khi thiền vipassanā. Chúng là 1 phần của 34 citta và cetasika nāmadhamma đồng sanh với minh sát vipassanā trong 1 sát-na tâm. Đối với puthujjana và sekkha, vì các pháp này chỉ là vipassanā kusalajavana cittuppāda, chúng không phải là upakkilesa. Tuy nhiên, sau khi lấy các pháp này làm đối tượng, nếu hành giả giữ kiến rằng “các pháp này là của tôi, các pháp này là tôi, các pháp này là atta (linh hồn) của tôi” - “etaṃ mama, esohamasmi, eso me attā” (ñāṇa của tôi, pīti của tôi...), thì taṇhā, māna, diṭṭhi phát sanh. Taṇhā, māna, diṭṭhi là các upakkilesadhamma.

Nếu ai giữ chắc vào kiến rằng bất kỳ ñāṇa, pīti... là magga-ñāṇa, phala-ñāṇa thì người đó bị trượt khỏi con đường vipassanā vì vị ấy đang ngồi thọ hưởng một trong các pháp, mà không phải là maggaphala thực sự, mà lại nghĩ rằng chúng là maggaphala thực sự, bỏ rơi mūla-kammaṭṭhāna tức là thiền vipassanā.

PHƯƠNG PHÁP VƯỢT QUA CHÚNG

Ñāṇa, pīti... này đồng sanh với vipassanājavana, lấy anicca, dukkha, anatta của saṅkhāradhamma làm đối tượng; và còn 1 số các pháp như là āvajjanupekkhā đồng sanh với manodvārāvajjana mà hiện hữu chỉ trước khi vipassanā javana citta sanh lên như trong tiến trình tâm manodvārikajavana vīthi sau:

manodvārāvajjana (1)	javana(7)	sahetuka tadārammaṇa/ahetuka tadārammaṇa (2)
12	34	34/12

Tadārammaṇa có thể sanh hoặc không sanh. Sau khi phá vỡ bằng minh sát từng tính khối (nāma-ghana) của các tiến trình tâm vipassanā manodvārikajavana vīthi và sau khi thấy rõ bằng minh sát vipassanā sự sanh và diệt theo mỗi sát-na tâm, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của chúng.

10. NIKANTI = VIPASSANĀ-NIKANTI

Nikanti là vipassanānikanti = dính mắc vi tế vào vipassanā.

Vì nikanti là pháp đi cùng với lobha-mūla somanassavedanā, nó có thể là nhóm lobha- diṭṭhi hoặc nhóm lobha-māna. Vì māna là cetasika mà đôi khi (= kadāci) đi cùng, có thể rằng māna không được bao gồm. Vì somanassa-vedanā đi cùng, pīti được bao gồm.

manodvārāvajjana (1x)	javana (7x)	sahetuka tadārammaṇa/ahetuka tadārammaṇa(2x)
12	20/19	34-33/12

Tadārammaṇa có thể sanh hoặc không sanh. Nếu nó sanh, nó có thể tương ứng là mahāvipāka somanassa tadārammaṇa hay ahetuka somanassa santīraṇatadārammaṇa. Phá vỡ từng tính khối (nāmaghana) của tiến trình tâm manodvārikajavana vīthi là nơi mà nikanti vi tế được bao gồm, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của nikanti cùng với các nāmadhamma đã thấy rõ. Nikanti này không chỉ là 1 upakkilesa mà còn là nền tảng của upakkilesa bằng cách lấy nikanti làm đối tượng, khi hành giả chấp thủ nó là “của tôi, tôi, atta/linh hồn của tôi” thì nhiều upakkilesa nữa như là taṇhā, māna, diṭṭhi có thể sanh. Vì vậy, nikanti vừa là 1 upakkilesa và vừa là 1 nền tảng của upakkilesa (Tức Vism.II.269 §732 và Vism, mahāṭīkā.II.427, 434)

GIẢI ĐOẠN PAṬIPADĀÑĀṆADASSANA VISUDDHI = MINH SÁT VIPASSANĀ CAO HƠN

Sau khi quán bằng minh sát rõ ràng sự sanh và diệt của sự thật tột cùng cho đến khaṇa-paccuppanna của các pháp từ obhāsa cho đến nikanti; và của rūpa và nāma trong phương pháp rūpa sattaka và arūpasattaka; và của rūpa và nāma được quán theo āyatana dvāra đã được trình bày trước đây, quán luân phiên nhau trên 3 đặc tính kỹ lưỡng bằng một trong các phương pháp mà hành giả thích sau đây:

1. phương pháp rūpa và nāma
2. phương pháp 5 khandha
3. phương pháp 12 ayatana
4. phương pháp 18 dhātu.

Quán trên 3 thời quá khứ, vị lai, hiện tại ở nội thân và ngoại thân. Cần thiết phải quán đi quán lại nhiều lần. Cố gắng thấy biết rõ khaṇa-paccuppanna của saṅkhāradhamma. Cố gắng có minh sát trên 3 đặc tính ngày càng rõ ràng hơn, lặp đi lặp lại, nhiều lần.

BỐN ANUPASSANĀ = THÀNH PHẦN CỦA 4 SATIPAṬṬHĀNA

1. Sau khi quán vipassanā chủ yếu chỉ trên rūpa và rồi cũng quán vipassanā thêm trên nāma là thực hành kāyānupassanā satipaṭṭhāna.

2. Một điểm khác nữa trong phép quán trên nāma, hành giả, là người đang thực hành 3 satipaṭṭhāna như là vedanānupassanā, phải thấy rõ cùng lúc đối tượng rūpa và căn vatthu rūpa của nāmadhamma, là nơi mà vedana nổi trội theo sự tu tập đã được đề cập ở giai đoạn nāma kammaṭṭhāna trước đây (saṅkhittena vā vitthārena vā pariggahite rūpakammaṭṭhāne), hành giả phải đã quán rūpa kammaṭṭhāna bằng phương pháp tóm tắt hay chi tiết. Chỉ sau khi quán như thế nếu hành giả quán vipassanā trên nāmadhamma, là nơi mà vedana nổi trội, thì lúc đó vị ấy mới đang thực hành vedanānupassanā satipaṭṭhāna.

3 Phép Quán cần phải quán ở đây:

(i) vatthu

(ii) đối tượng

(iii) vedanā (= tất cả nāma, là nơi mà vedanā nổi trội) của mỗi sát-na tâm trong vīthi citta, quán theo āyatanadvāra và của mỗi sát-na tâm bhavaṅga citta là

(i) vatthu – sanh và diệt – anicca

(ii) đối tượng – sanh và diệt – anicca.

(iii) vedanā – sanh và diệt – anicca.

Trong phép quán này, quán là anicca sau khi đã thấy rõ sự sanh và diệt của:

(i) chỉ căn, vatthu rūpa, rồi

(ii) chỉ đối tượng, rūpa, rồi

(iii) chỉ vedanā (tức là nāmadhamma là nơi mà chỉ có vedanā nổi trội)

trong mỗi sát-na, suốt từ pañcadvārāvajjana cho đến manodvāra vīthi tadārammaṇa như được trình bày trong bảng nāma kammaṭṭhāna. Quán tương tự cho đặc tính dukkha và anatta. Quán trên 3 thời cả nội và ngoại. Quán nhiều đến mức minh sát có thể.

3. Trong số 3 thời của phép quán nāma, nếu hành giả quán vipassanā sau khi quán nāmadhamma, là nơi thức = viññāṇa nổi trội, thì lúc đó hành giả đang thực hành cittānupassanā satipaṭṭhāna. Trong phép quán:

(i) căn vatthu

(ii) đối tượng

(iii) thức, viññāṇa (= cần quán vipassanā sau khi đã thấy rõ tất cả nāma dhamma mà ở đó thức là nổi trội)

4. Cũng vậy, nếu quán vipassanā, sau khi đã thấy rõ nāmadhamma là nơi phassa (cetanā) nổi trội, thì lúc đó, hành giả đang thực hành dhammānupassanā satipaṭṭhāna. Trong phép quán:

(i) căn vatthu

(ii) đối tượng

(iii) phassa (tất cả nāmadhamma mà ở đó phassa nổi trội)

Theo cách khác, ở thiền vipassanā theo phương pháp rūpa và nāma, sau khi quán vipassanā trên rūpa thì quán vipassanā trên nāmadhamma, nếu quán vipassanā sau khi thấy rõ nāmadhamma bắt đầu bằng vedanā thì nó được tính là vedanānupassanā satipaṭṭhāna; nếu quán vipassanā sau khi thấy rõ nāmadhamma bắt đầu bằng thức thì nó được tính là cittānupassanā satipaṭṭhāna; nếu quán vipassanā sau khi thấy rõ nāmadhamma bắt đầu bằng phassa thì nó được tính là dhammānupassanā satipaṭṭhāna.

Xa hơn nữa, nếu quán vipassanā bằng phương pháp sau:

1. sau khi nhóm nāmarūpa thành 5 nhóm, bằng phương pháp 5 khandha.
2. bằng phương pháp 12 āyatana, sau khi nhóm nāmā-rūpa thành 12 nhóm.
3. bằng phương pháp 18 dhātu, sau khi nhóm nāmā-rūpa thành 18 nhóm.
4. bằng phương pháp paṭiccasamuppāda, sau khi nhóm nāmā-rūpa thành 12 chi.
5. bằng phương pháp 5 nīvaraṇa
6. bằng phương pháp bojjaṅga.
7. bằng phương pháp saccādesanā, sau khi nhóm thành 2 nhóm là dukkha saccā và samudaya saccā, thì lúc đó là đang thực hành dhammānupassanā satipaṭṭhāna.

QUÁN TRÊN CÁC OAI NGHI VÀ TỈNH GIÁC TRÊN CÁC HOẠT ĐỘNG CỦA THÂN (IRIYĀPATHA VÀ SAMPAJAÑÑA)

Quán 5 khandha = nāmā-rūpa xuất hiện trong các oai nghi thân thể (iriyāpatha) như là đi, đứng, ngồi, nằm và trong các hoạt động thân thể như đi tới, quay lui, uốn, kéo... đã được trình bày trong giai đoạn nāma kammaṭṭhāna trước. Sau khi quán 5 khandha/nāmā-rūpa này, quán lại vipassanā trên chúng theo phương pháp sau:

1. bằng phương pháp nāmā-rūpa, sau khi nhóm thành 2 nhóm hoặc
2. bằng phương pháp 5 khandha, sau khi nhóm thành 5 nhóm hoặc
3. bằng phương pháp 12 āyatana, sau khi nhóm thành 12 nhóm hoặc
4. bằng phương pháp 18 dhātu, sau khi nhóm thành 18 nhóm hoặc
5. bằng phương pháp paṭiccasamuppāda, sau khi nhóm thành 12 chi

Nếu hành giả muốn quán vipassanā bằng phương pháp nāmā-rūpa, vị ấy quán vipassanā trên 3 đặc tính của

1. chỉ rūpa, rồi
2. chỉ nāma, rồi
3. rūpa và nāma cặp đôi với nhau.

Quán trên 3 thời, ở nội thân và ngoại thân. Nếu có thể quán sự sanh và diệt của 5 khandha = nāma rūpa xuất hiện trong các oai nghi và hoạt động cơ thể như là đi cho đến chứng đạt khaṇa-paccuppanna của 3 thời quá khứ, vị lai, hiện tại ở nội thân và ngoại thân và nếu có thể quán vipassanā trên 3 đặc tính của chúng, lúc đó quán xa thêm vipassanā bằng phương pháp paṭiccasamuppāda.

Sau khi quán kỹ lưỡng như sau

1. trên “Bởi sự sanh của nhân, quả sanh”, rồi
2. trên “Bởi sự diệt của nhân, quả diệt”, rồi
3. trên “Bởi sự sanh của nhân, quả sanh; Bởi sự diệt của nhân, quả diệt”; sau khi thấy rõ sự sanh và diệt của cả nhân và quả này, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của từng pháp. Quán trong 3 thời, ở nội thân và ngoại thân.

Sau đó, thỉnh thoảng, quán trên bản chất asubha của các nāmā-rūpa saṅkhāradhamma này. Sau khi quán tỉ mỉ trên 3 đặc tính, hành giả có thể quán chủ yếu trên 1 đặc tính mà vị ấy thích. Trong số các loại phương pháp khác nhau như là phương pháp nāmā-rūpa, phương pháp 5 khandha,... quán chủ yếu bằng phương pháp mà vị ấy ưa thích, lặp đi lặp lại nhiều lần.

GIAI ĐOẠN UDAYABBAYAÑĀNA ĐƯỢC HOÀN TẤT

GIAI ĐOẠN BHAṄGAÑĀNA

HƯỚNG ĐẾN BHAṄGAÑĀNA

Vì hành giả quán vipassanā trên saṅkhāradhamma trong 4 oai nghi cẩn thận như thế và vì minh sát bhavana đi trước và minh sát bhavana đi sau là liên tục, minh sát vipassanā trở nên cực kỳ chắc chắn, mạnh mẽ, sắc bén và rõ ràng. Nếu minh sát vipassanā trở nên sắc bén và rõ ràng như thế và nếu không quan tâm đến sự sanh của saṅkhāra dhamma nữa mà chỉ chú tâm đến sự diệt, thì

Nāne tikkhe vahante saṅkhāresu lahuṃ upaṭṭhahantesu uppādaṃ vā ṭhitiṃ vā pavattaṃ vā nimittaṃ vā na sampāpuṇāti khaya-vaya-bheda-nirodheyeva sati santiṭṭhati. (Vism xxi, §741)

Na sampāpuṇāti aggahaṇato. (Mahāṭīka)

Minh sát của hành giả không còn với tới (tức là không mở rộng) đến những giai đoạn sau

(i) uppāda = giai đoạn sanh của saṅkhāradhamma

(ii) ṭhiti = giai đoạn trụ của saṅkhāradhamma

(iii) nimitta = saṅkhāra nimitta như là rūpa kalāpa

(iv) pavatta = upādinna-kapavatta = sự xuất hiện của ‘Bởi sự sanh của nhân, quả sanh’, vì vị ấy không còn để tâm đến chúng.

Niệm (sati) đi cùng với minh sát vipassanā đi sau, được hỗ trợ bởi lực upanissaya-paccaya-satti mạnh mẽ của minh sát vipassanā đi trước, được khéo an trú trên sự cạn kiệt, hoại diệt, đổ vỡ, tận diệt của saṅkhāradhamma (Nó có nghĩa là minh sát nāṇa được dẫn dắt bởi sati). Vào lúc đó:

(i) Aniccaṃ khayattṭhena = sau khi thấy rõ bằng minh sát và sau khi lấy đối tượng là sự cạn kiệt, hoại diệt, đổ vỡ, tận diệt của saṅkhāradhamma, quán là “anicca, anicca...”

(ii) dukkhaṃ bhayattṭhena = sau khi thấy rõ bằng minh sát và sau khi lấy đối tượng là tính đáng sợ trong việc liên tục bị hoại diệt của saṅkhāradhamma, quán là “dukkha, dukkha...”

(iii) anattā asāra-kattṭhena = sau khi thấy rõ bằng minh sát và sau khi lấy đối tượng là sự không hiện hữu một thực thể thường hằng, atta trong saṅkhāradhamma, quán là “anatta, anatta...”

(iv) lúc thì còn quán trên bản chất asubha

CHÚ Ý

Sau khi lấy đối tượng chỉ là sự diệt của saṅkhāradhamma, trong phép quán vipassanā trên 3 đặc tính như thế, sự xuất hiện của sự diệt có thể nhanh chóng nhưng quán trên đặc tính anicca (cũng như dukkha, anatta) phải tương đối chậm. Mặc dù hành giả đang thấy sự diệt của nhiều vīthi hay nhiều sát-na tâm (cittakkhaṇa) hay nhiều sát-na rūpadhamma, không nên bắt mỗi sát-na diệt của mỗi tâm và mỗi rūpa để quán là “anicca...”. Sau khi lấy đối tượng là sự diệt của nhiều sát-na tâm và nhiều sát-na rūpa, quán trên các đặc tính như là “anicca, anicca...” tương đối chậm. Lưu ý rằng, phương pháp này cũng giống như cho dukkha và anatta. Quán trên 3 thời, ở nội thân và ngoại thân lặp đi lặp lại nhiều lần bằng các phương pháp như là nāmā-rūpa, 5 khandha...

RŪPA-KALĀPA BỊ BIẾN MẤT

nimittanti saṅkhāranimittaṃ. yaṃ saṅkhārānaṃ samūhādighanavasena, sakiccaparicchedatāya ca saviggahānaṃ viya upaṭṭhānaṃ, taṃ saṅkhāranimittaṃ. (Mahāṭīka)

Việc phá vỡ tính khối của rūpa (rūpa-ghana) và tính khối của nāma (nāma-ghana) đã bắt đầu từ nāma-rūpa-pariccheda-ñāṇa của giai đoạn diṭṭhi visuddhi, hành giả giờ đây đã đạt đến trạng thái bhaṅga ñāṇa. Ở các giai đoạn trước khi chứng đạt bhaṅga ñāṇa, mỗi:

(i) uppāda – giai đoạn sanh (uppāda) của saṅkhāra dhamma, tức là nhân nāma-rūpa saṅkhāra và quả nāma-rūpa saṅkhāra, vẫn còn được thấy.

(ii) ṭhiti – sát-na trụ (ṭhiti) của saṅkhāra = jarā (già), vẫn còn được thấy.

(iii) pavatta – sự sanh một trạng thái của hữu (bhava), là sự sanh của các quả, bởi sự sanh của các nhân, là upādinna pavatta (bhavapavatti), thì vẫn còn được thấy.

(iv) nimitta – mặc dù quán để minh sát đạt được sự thật tột cùng paramattha sau đã phá vỡ tính khối của rūpa và tính khối của nāma bằng minh sát, đôi khi vẫn có một vài rūpakalāpa, nāma-kalāpa không được thấy rõ và không thể thấy rõ. Đó là bởi số lượng rūpakalāpa và nāma-kalāpa thì lớn và bởi chúng sanh lên rất nhanh chóng. Vì tính khối rūpa và tính khối nāma như là khối uẩn (samūhaghana), tính khối chức năng (kicca ghana)... của rūpakalāpa, nāma-kalāpa không được thấy rõ và không thể thấy rõ, không bị phá vỡ, chúng vẫn còn được thấy là rūpa-kalāpa, nāma-kalāpa = khối nhỏ nhất. Đó là thấy nimitta. Chúng là tướng nimitta, là nơi saṅkhāra xuất hiện.

Tuy nhiên, vào lúc hành giả đạt đến giai đoạn bhaṅga ñāṇa này, khi saṅkhāradhamma xuất hiện trong minh sát của vị ấy cực kỳ nhanh chóng vì minh sát vipassanā rất bén nhạy và rõ ràng thì:

(i) uppāda – minh sát không thể bắt giai đoạn sanh (uppāda) của saṅkhāradhamma.

(ii) ṭhiti – minh sát không thể bắt giai đoạn trụ = jarā (già) của saṅkhāradhamma.

(iii) pavatta – minh sát không thể bắt bhava-pavatti = trạng thái sanh của hữu = sự sanh của quả vipāka 5 khandha như là viññāṇa, nāma-rūpa, salayatana, phassa, vedanā... vì sự sanh của các nhân là avijjā-taṇhā-upādāna-saṅkhāra-kamma. Lý do là vì: minh sát không còn có thể ở trên giai đoạn sanh và trụ của nhân saṅkhāradhamma và quả saṅkhāradhamma nhưng lại được khéo an trú chỉ trên giai đoạn diệt được gọi là khaṇika-nirodha, sự diệt liên tiếp không ngừng của các nhân và quả saṅkhāradhamma. Vì minh sát vipassanā có thể không đặt trên sự sanh uppāda của các nhân và các quả, minh sát vipassanā cũng có thể không đặt trên upādinna-pavatti = paccayato udayadassana = “Bởi sự sanh của nhân, quả sanh”.

(iv) nimitta – Vì vipassanā của hành giả trở nên rất sắc bén trong giai đoạn bhaṅga ñāṇa này, tính khối rūpa là samūha ghana, kicca ghana chưa bị phá vỡ nay không còn thấy nữa. Lý do là – Khi các phần tử nhỏ rūpakalāpa tức là khối nhỏ nhất mà có vẻ có 1 hình thể được gọi là saviggaha và nāma kalāpa là tướng mà nhờ đó chúng được biết là saṅkhāra, chúng được gọi là saṅkhāra nimitta. Minh sát vipassanā không còn thấy rõ các saṅkhāra nimitta này nữa; do bởi minh sát bhāṅganupassanā đang chỉ thấy rūpa và nāma mà thôi, chúng đạt khaṇika nirodha, sự cạn kiệt – hoại diệt – chấm dứt. Mặc dù tính khối rūpakalāpa và nāmakalāpa không được thấy bởi minh sát vipassanā trong giai đoạn bhaṅga ñāṇa này, hành giả thấy sự thật tột cùng rūpa và nāma rất rõ ràng và rất hiển nhiên, không giống như các giai đoạn minh sát trước. Nó chứng đạt đến chỉ là sự thật tột cùng hoàn toàn.

Vào lúc hành giả chứng đạt giai đoạn này, thấy sự diệt cực kỳ nhanh chóng, quán vipassanā kỹ lưỡng luân phiên nhau trên 3 đặc tính:

(i) chỉ rūpa, rồi

(ii) chỉ nāma, rồi

(iii) chỉ rūpa và nāma cặp đôi với nhau

Trong 3 thời, nội thân và ngoại thân. Tương tự, quán vipassanā kỹ lưỡng luân phiên nhau trên 3 đặc tính bằng phương pháp 5 khandha, chia 5 upādānakkhandhā thành các khandha riêng rẽ hiện hữu theo 11 cách như là quá khứ, vị lai, hiện tại, nội thân, ngoại thân...

[LƯU Ý: Lưu ý rằng, điều này không có nghĩa là saṅkhāradhamma sanh lên cực kỳ nhanh chóng chỉ ở giai đoạn này. Saṅkhāradhamma có bản chất là, trong 1 cái chớp mắt hay trong 1 cái búng

ngón tay, chúng có thể sanh và diệt khoảng 10 triệu lần. Nó có nghĩa rằng, trước khi minh sát vipassanā sắc bén, bản chất căn bản thực sự của saṅkhāradhamma này chưa được thấy; nhưng chỉ giờ đây khi hành giả đạt đến giai đoạn bhaṅga ñāṇa, vì minh sát vipassanā trở nên sắc bén, sự diệt cực kỳ nhanh chóng của saṅkhāradhamma mới được thấy bằng minh sát vipassanā. Một điểm khác nữa là vì hành giả không để tâm đến uppāda (giai đoạn sanh) – ṭhiti (giai đoạn diệt) – pavatta – nimitta của các saṅkhāradhamma này, minh sát không thể bắt chúng. Lưu ý rằng, điều này hàm ý rằng hành giả vẫn có thể bắt được chúng nếu vị ấy để tâm đến chúng]

THIỀN VIPASSANĀ CÒN TRÊN MINH SÁT TỨC LÀ QUÁN VIPASSANĀ = PAṬI-VIPASSANĀ

Ñātañca ñāṇañca ubhopi vipassati. (Vism.II.278)

Khi hành giả thấy chỉ sự diệt của saṅkhāradhamma bằng minh sát vipassanā như thế, vị ấy phải quán vipassanā trên saṅkhāradhamma được gọi là ñāta, tức là rūpadhamma, nāmadhamma, các nhân, các quả hiện hữu trong 3 thời, ở nội thân và ngoại thân, và minh sát vipassanā, được gọi là ñāṇa, đang quán vipassanā trên các ñāta này; vị ấy phải quán vipassanā trên 2 pháp ñāta và ñāṇa. Minh sát được gọi là ñāṇa, mà đang quán vipassanā, cũng là 1 tiến trình tâm manodvārika javana vīthi. Tadārammaṇa có thể sanh hoặc không sanh. Tuy nhiên, vì giai đoạn này gắn với minh sát vipassanā balava như nibbidāñāṇa, tadārammaṇa hầu như không sanh lên.

manodvārāvajjana (1)	javana (7)	sahetukatadārammaṇa (2)/ahetukatadārammaṇa (2)
12	34/33	34/33/11/12

Hành giả còn phải quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính của việc quán minh sát vipassanā, tức là trên tiến trình tâm manodvārika javana vīthi ở trên

MỘT VÀI VÍ DỤ QUÁN

1. Quán trên rūpa, rūpa diệt - anicca.

Minh sát đang quán cũng diệt - anicca.

2. Quán trên nāma, nāma diệt - anicca.

Minh sát đang quán cũng diệt - anicca.

(Quán trên cùng cách đối với dukkha và anatta.)

Theo cách này, quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính;

1. Một lúc ở nội thân

2. Một lúc ở ngoại thân, và ở cả hai;

3. Một lúc rūpa

4. Một lúc nāma

5. Một lúc nhân

6. Một lúc quả.

Quán vipassanā theo cùng cách trên quá khứ và vị lai. Tương tự, quán vipassanā theo phương pháp 5 khandha, cũng trên upādānakkhandhā, sau khi lập 5 khandha thành 5 nhóm hiện hữu theo 11 cách. Ở giai đoạn này, phép quán 5 khandha được đề cập trong anattalakkhaṇa sutta là rất quý báu cho hành giả, nó là phép quán làm minh sát vipassanā thuần thực.

Ở giai đoạn bhaṅga ñāṇa của việc quán vipassanā trên các nhân và các quả, mặc dù các pháp upādinnaka-pavatta, tức là “Bởi sự sanh của nhân, quả sanh” không bị thấy sau khi không để tâm đến chúng, vì minh sát vipassanā đã quán và thấy rõ ràng và đúng đắn các pháp upādinnaka-pavatta ở giai đoạn paccaya-pariggahañāṇa, sammasañāṇa và udyabbayañāṇa, nếu các nhân như là avijjā và các quả là saṅkhāra được lấy làm đối tượng bởi minh sát vipassanā trong giai đoạn bhaṅgañāṇa này, thì chúng sẽ dễ dàng bị nhận biết và thấy rõ. Sự diệt

của các nhân và các quả sẽ bị thấy bởi minh sát vipassanā.

SỨC MẠNH CỦA VIỆC THẤY SỰ DIỆT

Không phải hành giả nào, là người vừa mới đạt đến và bắt đầu thực hành giai đoạn bhaṅgaṅgaṇa này, cũng luôn luôn thấy chỉ sự diệt của saṅkhāradhamma ngay khi ngồi thiền khi mà minh sát của vị ấy chưa được thuần thực. Vào lúc bắt đầu, trước khi chứng đạt bhaṅgaṅgaṇa, cả sự sanh và diệt vẫn còn được thấy ở 1 mức độ nào đó. Khi minh sát trở nên sắc bén, việc quán vipassanā, giai đoạn sanh của saṅkhāradhamma không còn được thấy nữa mà chỉ có giai đoạn diệt được thấy mà thôi. Khi minh sát bhaṅgaṅgaṇa đạt đến đỉnh cao thì chỉ có sự diệt của saṅkhāradhamma được thấy mà thôi (mahāṭikā-II-441)

Tato pana pubbabhāge anekākāravokārā anupassanā icchitabbāva. (Mahāṭikā.II.441)

Về sự thuần thực của bhaṅgaṅgaṇa, trong giai đoạn trước khi đạt đến đỉnh cao bhaṅgaṅgaṇa, cần phải quán vipassanā bằng nhiều phương pháp khác nhau.

CÓ THỂ QUÁN CHỦ YẾU TRÊN BÁT KỲ PHÁP ĐƯỢC ƯA THÍCH NÀO

Trong giai đoạn bhaṅgaṅgaṇa này của phép quán vipassanā trên sự diệt của saṅkhāradhamma, nếu phép quán trên rūpa là tốt hơn thì hành giả có thể quán chủ yếu trên rūpa. Nếu phép quán vipassanā trên nāma là tốt hơn thì hành giả có thể quán chủ yếu trên nāma. Cần phải quán như thế chỉ sau khi đã quán vipassanā trong sự nhận thức rõ (ở trên) đầy đủ trong nhiều lần, chọn nāma làm ví dụ, nếu sự diệt (minh sát) là rất mạnh mẽ và sự nhận thức rõ (ở trên) được đầy đủ, hành giả có thể quán vipassanā chủ yếu trên kusalajavana vīthi nhóm thiện nāmadhamma mà thôi, nếu vị ấy muốn. Trong trường hợp này, quán chủ yếu trên manodvārika kusalajavanavīthi nāmadhamma; và nếu hành giả là 1 người Samatha-yānika thì quán chủ yếu trên jhānasamāpattivīthi. Đối với 3 đặc tính, nếu hành giả đã quán trên 3 đặc tính kỹ lưỡng thì hành giả có thể quán chủ yếu trên 1 đặc tính mà mình thích, tức là quán tốt hơn trên đặc tính đó. Hành giả có thể quán trên sự nhận thức rõ vatthu + đối tượng + vedanā, vatthu + đối tượng + viññāṇa, vatthu + đối tượng + phassa cùng với sự diệt của việc quán minh sát.

Nhận thức rõ là

(i) Quán trên vatthu, vatthu diệt - anicca.

Minh sát đang quán cũng diệt - anicca.

(ii) Quán trên đối tượng, đối tượng diệt - anicca.

Minh sát đang quán cũng diệt - anicca.

(iii) Quán trên vedanā, vedanā diệt - anicca.

Minh sát đang quán cũng diệt - anicca.

Quán xa hơn trên sự thấy rõ vatthu + đối tượng + viññāṇa, vatthu + đối tượng + phassa tương tự. Quán trên tất cả 6 dvāra cả nội thân và ngoại thân, trong 3 thời.

Trong sự nhận thức rõ iriyāpatha và sampajañña, quán vipassanā bằng cách lấy sự diệt của saṅkhāradhamma, mà đang hiện hữu trong các oai nghi và hoạt động thân thể, làm đối tượng.

Quán vipassanā trên các đặc tính bằng cách lấy sự diệt của các chi paṭiccasamuppāda làm đối tượng. Trong trường hợp này, quán vipassanā lấy đối tượng chỉ là sự diệt mà không lấy quan hệ nhân quả như là “avijjā tạo saṅkhāra” làm đối tượng nữa. Quán trên 3 thời, cả nội thân và ngoại thân. Đôi lúc quán vipassanā trên chính việc quán minh sát. Đó là paṭivipassanā.

Bắt đầu từ giai đoạn này cho đến khi chứng đắc ariyamagga, hành giả phải quán vipassanā chỉ trên sự diệt của nāma-rūpa, các nhân, các quả, saṅkhāradhamma trong 3 thời, cả nội thân và ngoại thân; và đôi lúc trên sự diệt của việc quán minh sát vipassanā.

Trong khi quán như thế, trong danh sách nāmadhamma, jhāna nāmadhamma được bao gồm, đặc biệt là 4 ānāpāna jhāna. Nếu có thể quán vipassanā trên 4 jhāna này kỹ lưỡng cho đến bhaṅgaṅgaṇa thì pháp hành 4 ānāpāna catukka được bao gồm. Tuy nhiên, với những ai có minh

sát chưa thuần thực, 4 catukka này sẽ được trình bày tóm tắt.

ĀNĀPĀNA – CATUKKA (Nhóm 4) thứ nhất

ĀNĀPĀNA – CATUKKA (Nhóm 4) thứ hai

ĀNĀPĀNA – CATUKKA (Nhóm 4) thứ ba; Một Điểm cần phải chú ý

ĀNĀPĀNA – CATUKKA (Nhóm 4) thứ tư

KẾT QUẢ LỢI ÍCH

* Dường như có sự lược bỏ ở tiêu đề

TỪ BHAYA-ÑĀṆA ĐẾN SAṄKHĀRUPEKKHĀ-ÑĀṆA

Hành giả có đối tượng là khaṇikanirodha, sự diệt là của tất cả tebhūmaka saṅkhāradhamma ở 3 cõi thuộc quá khứ-vị lai-hiện tại, nội thân và ngoại thân.

- và những ai là người quán bằng minh sát bhaṅgānupassanāñāṇa lặp đi lặp lại nhiều lần,

- và những ai miên mật, liên tục thấy sự diệt của saṅkhāradhamma bằng bhaṅgānupassanāñāṇa mà đã đạt đến giai đoạn cao hơn.

- Lúc đó, bởi đặc tính dukkha trong các saṅkhāra này hoặc trong nāmā-rūpa-khandha của 3 cõi liên tục không ngừng bị đàn áp bởi sự diệt là rất rõ ràng,

- Thậm chí trạng thái rūpa và arūpa của hữu được xem là an lạc sukha xuất hiện đầy dukkha đáng sợ. Minh sát này là **bhayatupaṭṭhāna-ñāṇa**.

Sau đó, minh sát vipassanā thấy 1 cách tỉ mỉ các lỗi, tức là lỗi anicca, lỗi dukkha, lỗi anatta, lỗi vipariṇāma, đang phải chịu sự biến hoại của saṅkhāradhamma trong 3 cõi của 3 thời, nội thân và ngoại thân là **ādīnavānupassanā-ñāṇa**.

Khi hành giả tiến đến thấy các lỗi tỉ mỉ như thế, lúc đó minh sát vipassanā chán ngán và ghê sợ với tất cả saṅkhāradhamma trong 3 cõi ở 3 thời là **nibbidānupassanā-ñāṇa**.

Trong tâm của hành giả là người chán ngán và ghê sợ, mà không có sự dính mắc thậm chí với bất kỳ riêng 1 saṅkhāradhamma nào trong nhóm saṅkhāradhamma ở 3 cõi trong 3 thời, có sự khởi lên ước muốn giải thoát khỏi tất cả saṅkhāradhamma. Minh sát vipassanā mong muốn giải thoát khỏi tất cả saṅkhāradhamma ở quá khứ và vị lai là **muñcitukamyatā-ñāṇa**.

Với tâm mong muốn giải thoát khỏi tất cả saṅkhāradhamma này, sau khi ghê sợ và thấy rõ lại tất cả saṅkhāradhamma bằng minh sát vipassanā, hành giả quán trên các saṅkhāradhamma này là anicca, là dukkha, là anatta, là asubha. Phép quán minh sát vipassanā đó là **paṭisaṅkhānupassanā-ñāṇa**. 40 cách quán đã được trình bày trước đây trong giai đoạn sammasaṇāṇa cũng có thể được thực hành lại ở giai đoạn này (xem visuddhimagga về các phương pháp khác.)

Nếu quán vipassanā kỹ lưỡng luân phiên nhau trên saṅkhāradhamma hiện hữu trong 3 thời, ở 3 cõi là 1 tổng thể như là nội thân, ngoại thân luân phiên nhau, các nhân và các quả luân phiên nhau, là anicca, dukkha, anatta luân phiên nhau thì sự diệt của saṅkhāradhamma sẽ xuất hiện cực kỳ rõ ràng và nhanh chóng đối với minh sát vipassanā (sự diệt trở nên rất thô). Trên sự diệt đó, tiếp tục quán vipassanā luân phiên nhau trên 3 đặc tính.

Nếu có thể quán như thế, dần dần, tâm vipassanā bhāvanā sẽ đạt đến giai đoạn mà không còn lo âu và không còn mong muốn với saṅkhāradhamma mà chỉ là bình thản với nó. Tâm thiền vipassanā sẽ được an trú chỉ trên đối tượng là sự diệt của saṅkhāradhamma.

Khi tâm thiền an tịnh như thế, các tâm pañcadvāravīthi vốn biết 5 đối tượng là màu, thanh, mùi, vị, xúc không sanh khởi; về phía nāma mà đang được quán đến, các tâm manodvārikajavana vīthi sanh khởi và về phía minh sát vipassanā mà đang quán, chỉ các tâm manodvārikajavana vīthi sanh lên mà thô.

Vào lúc đó, trong khi quán vipassanā luân phiên 3 đặc tính của rūpa và nama, nội thân và ngoại thân luân phiên nhau.

(1) Nếu tâm vipassanā bhāvanā là vững vàng và định tĩnh trên đối tượng saṅkhāra nội thân trong khi quán vipassanā trên saṅkhāradhamma nội thân thì tiếp tục quán vipassanā chỉ trên saṅkhāradhamma nội thân mà thôi.

(1) Nếu tâm vipassanā bhāvanā là vững vàng và định tĩnh trên đối tượng saṅkhāra ngoại thân trong khi quán vipassanā trên saṅkhāradhamma ngoại thân thì tiếp tục quán vipassanā chỉ trên saṅkhāradhamma ngoại thân mà thôi.

Ở đây cũng vậy:

(1) Nếu, trong khi quán vipassanā trên rūpadhamma, tâm vipassanābhāvanā vững vàng và định tĩnh trên đối tượng rūpasāṅkhāra đó (= trên đối tượng là sự diệt của các rūpa saṅkhāra đó) thì tiếp tục quán vipassanā chỉ trên rūpadhamma đó mà thôi, hoặc

(2) Nếu, trong khi quán vipassanā trên nāmadhamma, tâm vipassanābhāvanā vững vàng và định tĩnh trên đối tượng nāma saṅkhāra đó (= trên đối tượng là sự diệt của các nāma saṅkhāra đó) thì tiếp tục quán vipassanā chỉ trên nāmadhamma đó mà thôi, hoặc

Vào 1 lúc nào đó, nếu sự chuyển đổi phép quán vipassanā giữa rūpa-dhamma và nāma-dhamma luân phiên nhau lặp đi lặp lại khiến vipassanā samādhi có thể bị suy yếu.

CON ĐƯỜNG ĐI ĐẾN ĐẠI NIỆM

Đây là giai đoạn mà ở đó hành giả phải nỗ lực với niệm để saddhā và paññā, vīriya và samādhi được quân bình. Chỉ khi 5 indriya: saddhā-vīriya-sati-samādhi-paññā được quân bình thì hành giả mới có thể chứng đắc ariyamagga, ariyaphala.

Sau khi lấy sự diệt của nāma làm đối tượng, khi quán vipassanā trên 3 đặc tính, khi tất cả các phép quán (ở trên) hoàn tất chỉ trước khi đạt tính xả trên sự diệt của saṅkhāradhamma – quán vipassanā chủ yếu chỉ trên kusalajavana vīthi nāmadhamma của dòng dhammārammaṇa. Nếu hành giả là loại người Samathayānika thì vào lúc này, quán vipassanā chủ yếu trên jhāna nāmadhamma gọi là jhānadhamma hiện hữu trong jhānasamāpatti vīthi. Không ngoài 3 đặc tính, *quán vipassanā chủ yếu trên anatta*.

Khi quán như thế, tâm vipassanābhāvanā sẽ trở nên vững vàng định tĩnh trên sự diệt của saṅkhāradhamma. Vào lúc đó hành giả không còn nghe thấy âm thanh bên ngoài... Nếu tâm vipassanābhāvanā trở nên vững vàng định tĩnh trên sự diệt của saṅkhāradhamma mà không còn nghe âm thanh... bên ngoài và trở nên định tĩnh và không thể lay chuyển thì sức mạnh của vipassanābhāvanā trở nên cực kỳ mạnh mẽ.

Như đã đề cập ở trên, vào lúc này, sau khi ngừng pháp thiền 1 lúc trên nội thân, 1 lúc trên ngoại thân. Nếu tâm thiền định tĩnh trên nội thân thì quán trên nội thân; nếu tâm thiền định tĩnh trên ngoại thân thì quán ngoại thân; nếu tâm thiền định tĩnh trên rūpa thì quán rūpa; nếu tâm thiền định tĩnh trên nāma thì quán nāma chủ yếu trên 1 trong 3 đặc tính mà hành giả thích.

Trong khi quán như thế, 1 số hành giả thích quán nhiều hơn trên cả rūpa và nāma; 1 số hành giả thích quán nhiều hơn chỉ trên rūpa mà thôi; 1 số hành giả thích quán nhiều hơn chỉ trên nāma mà thôi; 1 số lại thích quán “anicca” nhiều hơn, 1 số thích quán “dukkha”, 1 số thích quán “anatta”.

Hành giả có thể quán vipassanā trên pháp saṅkhāra mà việc quán trên nó được tốt hơn, trên đặc tính mà việc quán trên nó là được tốt hơn. Khi quán như thế, có 1 số chỉ thấy sự diệt của nāma, mà không thấy sự diệt của rūpa. Vào lúc đó, chỉ cần quán trên đặc tính diệt của nāma thôi; không chủ định tìm kiếm sự diệt của rūpa mà không thấy được lúc đó.

Vào lúc đó, nếu hành giả là loại người Suddhavipassanāyānika, sự diệt của nāma chủ yếu là tiến trình tâm manodvārikajavana vīthi, vốn đang quán vipassanā, và bhavaṅga. Quán vipassanā trên tâm trước bằng tâm sau = trên vipassanā vīthi trước bởi vipassanā vīthi sau. Nếu hành giả là người Samathayānika, sự diệt của nāma là nāma hiện hữu trong jhānasamāpatti vīthi và nhóm nāma của vipassanājavana vīthi. Vào lúc đó, tiếp tục quán vipassanā kỹ lưỡng trên jhāna nāma, mà hành giả đang quán chủ yếu trên nó, và trên việc quán vipassanājavana vīthi nāmadhamma.

Đối với người Samathayānika, sẽ tốt hơn nếu vị ấy quán vipassanā chủ yếu trên đặc tính anatta của jhāna nāmadhamma mà vị ấy thích.

Cũng có 1 số hành giả thấy sự diệt của cả rūpa và nāma. Vào lúc đó, tiếp tục quán vipassanā trên đặc tính mà vị ấy thích, sau khi lấy đối tượng chỉ là sự diệt của rūpa rồi nāma luân phiên nhau hoặc cả rūpa và nāma cùng với nhau. Đôi lúc còn quán vipassanā trên chính việc quán ñāṇa.

Nếu quán vipassanā bằng nhiều phương pháp như thế, “upekkhā là sự quân bình trên saṅkhāradhamma, hiện hữu trong 3 cõi kāma, rūpa, rūpa, sẽ được khéo thiết lập. Pāṭikulya trên saṅkhāradhamma cũng sẽ được khéo thiết lập.

Bayañca nandiñca vipahāya sabbasaṅkhāresu udāsino hoti majjhatto. (Vism xxi, §766)

Khi hành giả thấy rõ lỗi của saṅkhāra; và khi hành giả quán vipassanā trên 3 đặc tính của sự diệt của saṅkhāra với mong muốn thoát khỏi saṅkhāra; và vì không tìm kiếm bất kỳ saṅkhāra nào mà có thể chấp thủ là “Tôi – Của Tôi”; sau khi nhỏ gốc rễ 2 cực đoan:

- (i) Một cực đoan là bhaya, sợ hãi saṅkhāra và
- (ii) Một cực đoan khác là nandī, ưa thích saṅkhāra.

Lúc đó, sự bình thản đối với tất cả saṅkhāradhamma phát sanh. Minh sát này của hành giả là **saṅkhārupekkhā-ñāṇa**.

HƯỚNG ĐẾN ÑĀṆA DASSANA VISUDDHI

TỪ SAṅKHĀRUPEKKHĀ ÑĀṆA ĐẾN ARIYAMAGGA

Nếu saṅkhārupekkhā ñāṇa đang được thuần thực, thấy Nibbāna, pháp an lạc (= vì nó thoát khỏi nāma-rūpa dhamma saṅkhāra, dhatu mà không còn sự sanh và diệt), cái tâm sau khi xả bỏ sự sanh của tất cả saṅkhāra và không còn thấy sự diệt của saṅkhāra, “chạy” đến an lạc giới, Nibbāna, là nơi không còn saṅkhāra = không có sự sanh và diệt. (Vism. xxi, §767)

Nếu saṅkhārupekkhāñāṇa không thấy an lạc giới, nibbāna, pháp santa = là santisukha, lúc đó, vì saṅkhārupekkhāñāṇa chưa được thuần thực, nó lại xuất hiện lặp đi lặp lại với saṅkhāradhamma làm đối tượng của nó = lấy sự diệt của saṅkhāra làm đối tượng. (Vism. xxi, §767)

Nếu như vậy, lúc đó, để làm saṅkhārupekkhāñāṇa trở nên chín muồi, quán vipassanā kỹ lưỡng;

1. Một lúc trên đặc tính anicca
2. Một lúc trên đặc tính dukkha
3. Một lúc trên đặc tính anatta
4. Một lúc trên rūpa dhamma
5. Một lúc trên nāma dhamma
6. Một lúc trên nội thân
7. Một lúc trên ngoại thân.

Tương tự, quán vipassanā kỹ lưỡng luân phiên nhau trên 3 đặc tính:

8. Một lúc trên nhân
9. Một lúc trên quả

Quán trên quá khứ và vị lai theo cùng cách thức như thế. Cũng quán lại vipassanā theo phương pháp 5 khandha.

Nếu hành giả là 1 người Samathayānika thì quán lại vipassanā chủ yếu trên jhānasamāpatti vīthi nāmadhamma, mà mình thích, chủ yếu trên đặc tính anatta. Đặc biệt quán vipassanā trên tứ thiền jhāna nāmadhamma chủ yếu là đặc tính anatta. Đôi lúc còn quán vipassanā trên chính phép thiền minh sát vipassanā = vipassanā javana vīthi nāmadhamma. Khi saṅkhārupekkhāñāṇa

trở nên thuần thực thì minh sát có thể chứng đạt

(i) từ pavatta là sự diệt của saṅkhāra,

(ii) từ apavatta là sự không sanh và không diệt của saṅkhāra.

Nếu vẫn chưa thể chứng đạt thì cố gắng tu tập phương pháp quán vipassanā **anupada-dhamma**. Ví dụ, nhập vào sơ thiền. Sau khi xuất khỏi sơ thiền, thấy rõ 34 nāmadhamma của sơ thiền. Rồi quán vipassanā trên 3 đặc tính của mỗi nāmadhamma, từng cái một. Quán trên nội thân và ngoại thân. Tương tự, cần quán vipassanā trên tất cả các jhāna khác mà vị ấy đã chứng đắc ngoại trừ nevasaññānāsaññāyatana jhāna. Quán trên tất cả 3 đặc tính. Quán trên kāmāvacara nāmadhamma và cũng như rūpa bằng phương pháp anupadadhamma vipassanā. Khi quán vipassanā trên rūpa bằng phương pháp anupadadhamma vipassanā, quán vipassanā trên 3 đặc tính của mỗi paramattha dhātu như là pathavī dhātu, mà hiện hữu trong mỗi kalāpa như là cakkhudasaka kalāpa, từng cái một. Quán vipassanā trên tất cả rūpa, mà hiện hữu trong 6 môn, 42 koṭṭhāsa, từng cái một. Quán luân phiên trên nội thân và ngoại thân.

[Sāvaka, các đệ tử không thể quán vipassanā trên nāmadhamma của nevasaññānāsaññāyatana jhānasamāpatti bằng phương pháp anupadadhamma vipassanā; họ chỉ có thể quán bằng phương pháp kalāpasammasana trên chúng mà thôi. Vì vậy, jhāna này bị loại ra khỏi sự tu tập theo phương pháp anupadadhamma vipassanā.]

Hành giả có thể chứng đạt magga-phala-nāṇa thông qua sự tu tập theo phương pháp anupadadhamma vipassanā. Nếu không thể chứng đắc thì quán lại vipassanā theo phương pháp kalāpasammasana vipassanā, như đã đề cập ở trên từ sammasanañāṇa cho đến saṅkhārupekkhāñāṇa. Hành giả có thể thành công tùy theo pāramī.

QUÁN ĐỂ THẤY SUÑÑATA (TRỐNG KHÔNG)

Suññato lokam avekkhassu, mogharāja sadā sato.

attānudiṭṭhim ūhacca, evam maccutaro siyā.

evam lokam avekkhantaṃ, maccurājā na passati.

VIPASSANĀ KAMMAṬṬHĀNA HOÀN TẤT

MỤC LỤC

GIAI ĐOẠN UDAYABBAYA-ÑĀNA	1
PHƯƠNG PHÁP RŪPA VÀ NĀMA + PHƯƠNG PHÁP 5 KHANDHA	1
QUÁ KHỨ, VỊ LAI, HIỆN TẠI, NỘI, NGOẠI	1
PHƯƠNG PHÁP THIỀN CHI TIẾT CỦA UDAYABBAYA-ÑĀNA	2
1. SAMUDAYA-DHAMMĀNUPASSĪ = UDAYADASSANA = QUÁN CHỈ TRÊN SỰ SANH	2
RŪPAKKHANDHĀ	2
PAṬISANDHI VEDANĀKKHANDHĀ	2
PAṬISANDHI SAÑÑĀKKHANDHĀ	3
PAṬISANDHI SAÑKHĀRAKKHANDHĀ (Cetanā)	3
PAṬISANDHI SAÑKHĀRAKKHANDHĀ (= 34-vedanā-saññā-viññāna = 31)	3
PAṬISANDHI VIÑÑĀNAKKHANDHĀ	4
2. VAYADHAMMĀNUPASSĪ = VAYADASSANA = QUÁN CHỈ TRÊN SỰ DIỆT	4
QUÁN TRÊN RŪPAKKHANDHĀ	5
QUÁN CAKKHUVIÑÑĀNA-VEDANĀKKHANDHĀ	5
3. SAMUDAYA-VAYA-DHAMMĀNUPASSĪ	6
UDAYA-VAYA-DASSANA RŪPAKKHANDHĀ	6
QUÁN TRÊN CAKKHUVIÑÑĀNA-VEDANĀKKHANDHĀ	7
GIẢI THÍCH	8
SAÑKHĀRA VÀ KAMMA-BHAVA	9
QUÁN VIPASSANĀ TRÊN TẤT CẢ	9
PAṬICCASAMUPPĀDA THEO PHƯƠNG PHÁP THỨ 1	9
SAMUDAYA-DHAMMĀNUPASSĪ	10
VAYA-DHAMMĀNUPASSĪ	10
SAMUDAYA-VAYA-DHAMMĀNUPASSĪ	10
SỰ TIẾN TRIỂN CỦA THIỀN VIPASSANĀ UDAYABBAYA	11
UPAKKILESA	12
PHƯƠNG PHÁP VƯỢT QUA CHÚNG	13
10. NIKANTI = VIPASSANĀ-NIKANTI	13
GIAI ĐOẠN PAṬIPADĀÑĀṆADASSANA VISUDDHI = MINH SÁT VIPASSANĀ CAO HƠN	13
BỐN ANUPASSANĀ = THÀNH PHẦN CỦA 4 SATIPATṬHĀNA	14
QUÁN TRÊN CÁC OAI NGHI VÀ TÌNH GIÁC TRÊN CÁC HOẠT ĐỘNG CỦA THÂN (IRIYĀPATHA VÀ SAMPAJAÑÑA)	15
GIAI ĐOẠN BHAṄGAÑĀNA	16
HƯỚNG ĐẾN BHAṄGAÑĀNA	16
CHÚ Ý	16
RŪPA-KALĀPA BỊ BIẾN MẤT	16
THIỀN VIPASSANĀ CÒN TRÊN MINH SÁT TỨC LÀ QUÁN VIPASSANĀ = PAṬI-VIPASSANĀ	18
MỘT VÀI VÍ DỤ QUÁN	18
SỨC MẠNH CỦA VIỆC THẤY SỰ DIỆT	19
CÓ THỂ QUÁN CHỦ YẾU TRÊN BẤT KỶ PHÁP ĐƯỢC ƯA THÍCH NÀO	19
TỪ BHAYA-ÑĀNA ĐẾN SAÑKHĀRUPEKKHĀ-ÑĀNA	20
CON ĐƯỜNG ĐI ĐẾN ĐẠI NIỆM	21
HƯỚNG ĐẾN ÑĀNA DASSANA VISUDDHI	22
TỪ SAÑKHĀRUPEKKHĀ ÑĀNA ĐẾN ARIYAMAGGA	22

